วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2567)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.8 No.3 (March 2024)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง
572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.
อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.
รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.
ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง
เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการบริหาร

นางสาวปุญญาดา จงละเอียด
ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระสาโรจน์ ธมฺมสโร, ดร.
โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง
ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ ฟื้น ดอกบัว
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. มุกดาวรรณ พลเดช
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร. อุทัย เอกสะพัง
มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ
วัดสนธิ์ (นาสน)
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี
วัดศาลามีชัย
นายศักดิ์ดา หารเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายอนุชิต ปราบพาล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายอภินันท์ คำหารพล

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมฺมสโร
วัดสนธิ์ (นาสน)
พระบุญญฤทธิ์ ภทฺทจารี
วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001
155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 ประจำปีพุทธศักราช 2567 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 31 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 29 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 8 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

นางสาวปุญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง 1

DEVELOPMENT OF BASIC SCIENCE PROCESS SKILLS TRAININGABOUT MATERIALS AND MATTER FOR PHRATHOMSUKSA 4 EDUCATIONAL INSTISUTION NETWORK BAN PHRU PHATONG

ศิรสิทธิ์ ศรีประพันธ์ และพล เหลืองรังษี

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกันการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ 14

LEGAL MEASURES TO PROTECT AND PREVENT THE IMPORTATION OF PERSONAL DATA VIA COMPUTERS IN ACCORDANCE WITH THE LAW ON COMPUTER CRIME

เกียรติเฉลิม รักษ์งาม และสังเวียน เทพผา

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหารโดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ 25

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICS TEACHING WHICH INCLUDES PROBLEM SOLVING MULTIPLICATION AND DIVISION USING THE BAR MODEL THEORY FOR PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS PATONGWITTAYAMULNITHI SCHOOL

พันทิวา พรมทองบุญ และพล เหลืองรังสี

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 38

MANAGEMENT MODEL FOR DEVELOPING THE SCHOOL'S EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE SYSTEM PA HUNG SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION SCHOOL, PHAN, CHIANG RAI PROVINCE

กัญญลักษณ์ โสภา

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 48

THE DEVELOPMENT OF CURRICULUM TO ENHANCE ACTIVE LEARNING COMPETENCY ON ACTION RESEARCH PROCESS AND PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY
FOR BASIC EDUCATION TEACHERS

ญาณิฐา ราชคม และมนสิช สิทธิสมบูรณ์

สารบัญ (ต่อ)

การจัดการความรู้แปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ภายใต้สถานการณ์ไวรัสโคโรนา 60

KNOWLEDGE MANAGEMENT OF LOCAL RAW MATERIAL PROCESSING AND SWEET SHRIMP PRODUCTION FOR GENERATE JOBS, CAREER AND INCOME UNDER THE CORONAVIRUS 2019 SITUATION: TAMBON KOH YAI, KRASASIN DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พิฑูรย์ ทองฉิม, เยาวลักษณ์ ตระกูลเมฆี, อรุณพร อธิมาตรไมตรี, นิศาชล สกุลชาญณรงค์, สายสุดา สุขแสง, วิมล งามยิ่งยวด และพรเพ็ญ อำนวยกิจ

การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล 72

COMMUNICATION COMPETENCY DEVELOPMENT OF MAYOR OF SUBDISTRICT MUNICIPALITY

วุฒิชัย วงษ์อินทร์ และธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์

ชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของ กานติ ณ ศรัทธา 88

AFTERLIFE IN POETRY OF KANTI NA SATTHA

เบญจรัตน์ กวีนันทชัย และอุมารินทร์ ตุลารักษ์

มุมมองของผู้คนที่มีต่อธรรมชาติ: พื้นฐานการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม 98

PEOPLE'S PERSPECTIVES ON NATURE: A BASIS OF ENVIRONMENTAL POLICY

สุพักตรา สุทธสุภา

การพัฒนาเกมเสริมหลักสูตรคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง 110

THE DEVELOPMENT OF EXTRA-CURRICULAR GAME ACTIVITY IN MATHEMATICS ON ADDING, SUBTRACTING, MULTIPLYING AND DIVIDING BETWEEN STUDENTS IN PRATHOM SUKSA 4 THE EDUCATIONAL INSTITUTION SALES NETWORK BAN PHRU PHATONG

ภานุวัฒน์ แสงทอง และพล เหลืองรังษี

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของประชาชนวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข 120

CAUSAL FACTORS AFFECTING CORONAVIRUS 2019 PREVENTION BEHAVIORS OF WORKING PEOPLE IN THE 6th REGIONAL HEALTH MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

จิรัชญา สุระสุข และสุรีย์ จันทรโมลี

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ 130

FACTOR RELATED TO SELF - CARE BEHAVIOR FOR PREVENTION OF STROKE AMONG PATIENTS WITH UNCONTROLLED HYPERTENSION

ชุติมา สร้อยนาค, จริยา ทรัพย์เรือง, อัจฉรา เดชขุน และกันยา สุวรรณคีรีขันธ์

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอน ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 140

DEVELOPING DIGITAL COMPETENCY OF SECONDARY TEACHERS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PATHUM THANI

ชฎาพร เธียรศิริพิพัฒน์, ตระกูล จิตวัฒนากร และวิโรชน์ หมื่นเทพ

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา 150
GUIDELINES FOR DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS TO PROMOTE TOURISM AT THE NOD NA LE WAY OF LEARNING CENTER, THA HIN SUBDISTRICT, SONGKHLA PROVINCE
อพิเชษฐ์ สุขแก้ว, วิทยาธร ท่อแก้ว และธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์

การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเพื่อยกระดับมาตรฐานและแปรรูปข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี 163
DEVELOPING NETWORK CAPACITY TO RAISE STANDARDS AND PROCESS ORGANIC RICE FOR ORGANIC RICE FARMERS, UDON THANI PROVINCE
วิไลลักษณ์ ขาวสอาด, สืบชาติ อันทะไชย, เพลินพิศ แจ้งโพธิ์นาค และวุฒิพงศ์ บุษราคัม

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร 176
DEVELOPMENT A TOURISM MODEL INTEGRATING THE THREE DHRAMAS OF PHOK YAI VILLAGE LINKING WITH FOOD AND WELNESS TOURISM ROUTES IN SAKON NAKHON PROVINCE
สุชาติ วรรณขาว, ยุพิน เรืองแจ้ง และสุนันท์ แก้วอาษา

ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศ ที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน 189
LEGAL PROBLEMS SMALL AND MICRO COMMUNITY ENTERPRISES AND THE NEED FOR INFORMATION SYSTEM LEGAL COUNSEL ON SMALL AND MICRO COMMUNITY ENTERPRISES
เฉลิมเจษฎ์ สมานุหัตถ์, นิคม ลนขุนทด, เที่ยงธรรม สิทธิจันทเสน และอัษฎา วรรณกายนต์

ความร่วมมือที่ยั่งยืน: การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมและปฏิบัติการชุมชนเชิงนิเวศในภาคเหนือของไทย 203
SUSTAINABLE SYNERGIES: EVALUATING ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AND ECOCOMMUNITY PRACTICES IN NORTHERN THAILAND
สุพักตรา สุทธสุภา และกรุณา รักษวิณ

การออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของทีมสิงห์หนุ่ม 216
POLICY DESIGNING IN THUNGSONG CITY DEVELOPMENT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE FOR MAYOR ELECTION CAMPAIGN BY SINGHNOOM TEAM
ปิยตา นวลละออง และวิทยาธร ท่อแก้ว

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 230
SECOND ORDER CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF THE BUSINESS ETHICS MEASUREMENT MODEL OF MICRO BUSINESS ENTREPRENEURS IN SURAT THANI PROVINCE
สุภาวดี สุทธิรักษ์, สมนึก เลิศแก้ว และวราพร กาญจนคลอด

สารบัญ (ต่อ)

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 243

QUALITY PROMOTION OF LIFE IN EDUCATION ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES OF STUDENTS MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY ROI ET CAMPUS

พระมหาสากล สุภรเมธี, พระเทพวชิรวิมล, พระครูวิกรมธรรมธัช, พระครูสีลสราธิคุณ และนภัสวรรณ สายจันเจียม

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ 251

THE CULTURAL TOURISM PROMOTION OF WAT PRAYURAWONGSAWASWARRAWIHARN UNDER THE NEW NORMAL

พระรัชพล เหลืองทองเปลว และนพวรรณ วิเศษสินธุ์

วิถีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือสู่การพลิกฟื้นนาร้าง กรณีศึกษาโรงเรียนชาวนา บ้านละหา จังหวัดนราธิวาส 264

CONSULTATIVE DEMOCRACY TOWARDS ABANDONED FIELDS REVIVAL CASE STUDY: FARMER SCHOOL BAN LAHA, NARATHIWAT PROVINCE

คมวิทย์ สุขเสนีย์, นินุสรา มินทราศักดิ์ และอารีฟ มะเกะ

วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี 274

LEISURE LIFESTYLES OF PERSONEL IN NARIVOOTH SCHOOL RATCHABURI PROVINCE

กฤติยา ทองเปลว และวิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว

การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมสื่อการสอนแบบมีส่วนร่วม รายวิชานาฏศิลป์ สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 286

DEVELOPING A MODEL OF INNOVATIVE MEDIA INSTRUCTION FOR A PARTICIPATORY DANCE CLASS AT THE BORDER PATROL POLICE SCHOOL

จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, นพดล อินทร์จันทร์ และปรวัน แพทยานนท์

การประยุกต์กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นและกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่สำหรับจัดลำดับความสำคัญข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย 298

AN APPLICATION OF ANALYTIC HIERARCHY PROCESS (AHP) AND FUZZY ANALYTIC HIERARCHY PROCESS (FAHP) FOR PRIORITIZATION OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY MANAGEMENT SYSTEM REQUIREMENTS

พรชัย โกศลศักดิ์สกุล และอารุญ เกตุสาคร

บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน 310

THE ROLE OF THE NAN PROVINCIAL YOUTH NETWORK CAPACITY DEVELOPMENT FUND IN PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF YOUTH

บุญชิรา ภู่ชนะจิต และพระมหาเอกกวิน ปิยวิโร

การตรวจจับแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในคริปโตโดยการใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ: กรณีศึกษาการล่มสลายของบริษัทซื้อขายล่วงหน้าเอฟทีเอ็ก 317

DETECTING PONZI SCHEMES IN CRYPTO BY USING ECONOMETRIC MODELS: A CASE STUDY OF FUTURE EXCHANGE TRADING LIMITED (FTX) COLLAPSE

เศรษฐพงศ์ วัฒนพลาชัยกูร

สารบัญ (ต่อ)

การป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน 327
THE PREVENTION OF CONTAGIOUS DISEASES FOR INMATES IN THE PRISONS AND INSTITUTIONS
ธนู ไม้แก้ว, วิรัช ธัญญากร, ไสว คำสุวรรณ, ชยพล พยนต์ภาค และวิชาญ กนฺตสีโล

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุวิธีเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนนานาชาติ 337
THE DEVELOPMENT OF A MULTIMODAL LEARNING ACTIVITIES BASED INSTRUCTION TO ENHANCE THAI LANGUAGE READING COMPREHENSION ABILITIES OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN INTERNATIONAL SCHOOLS
พีรดา เมลานี โรเบิร์ตสัน และสร้อยสน สกลรักษ์

พระธาตุเชิงชุม: ประวัติความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ในดินแดนอีสานเหนือ 351
PHRA THAT CHOENG CHUM: HISTORY AND SACREDNESS IN THE NORTH ISAN REGION
เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา, วาเรศ รัตนวิสาลนนท์, ลลิดา อาภาวัฒนาสกุล, ทัตพิชา หฤทัยวรกุล และอรฐษา วาทีมงคลกาล

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 362

บทความวิจัย

การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง*

DEVELOPMENT OF BASIC SCIENCE PROCESS SKILLS TRAININGABOUT MATERIALS AND MATTER FOR PHRATHOMSUKSA 4 EDUCATIONAL INSTISUTION NETWORK BAN PHRU PHATONG

ศิรสิทธิ์ ศรีประพันธ์*, พล เหลืองรังษี
Sirasit Sripraphun*, Pol Luangrangsee
คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: linkin_jom@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนใช้กับหลังใช้แบบฝึกทักษะ 3) เปรียบเทียบผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่ใช้กับไม่ใช้แบบฝึกทักษะ และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง **ประชากรในการวิจัย ได้แก่** นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 **เครือข่ายการศึกษาบ้านพรุพะตง** กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแบบจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฝึกทักษะ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะ และแบบสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อแบบฝึกทักษะ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบฝึกทักษะ ประกอบด้วย สถานะของสสาร 1 ชุด ของแข็ง 2 ชุด ของเหลว 2 ชุด แก๊ส 2 ชุด และวัสดุและสสาร 1 ชุด มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 83.63/81.25 2) นักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะมีผลการประเมินทักษะหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะมีผลการประเมินทักษะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้แบบฝึกทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ แบบฝึกทักษะ, กระบวนการทางวิทยาศาสตร์, วัสดุและสสาร

Abstract

The purposes of this research were to: 1) develop basic scientific process skill exercises on materials and matter for the fourth grade students from network schools of Ban Phru Phatong based on the 80/80 criteria. 2) compare the results of the skill assessment of the scientific process skill exercises before and after using the skill exercises,3) compare the results of the skill

* Received 3 March 2024; Revised 18 March 2024; Accepted 21 March 2024

assessment of the scientific process skill exercises between students who used and did not use the skill exercises, and 4) study satisfaction with scientific process skill exercises for the fourth grade students from network schools of Ban Phru Phatong. The population is the fourth-grade students from network schools of Ban Phru Phatong.The sample group in this research was two classrooms of Ban Pho Mho School (Phrom Thep Ratch Bum Rung). using simple random sampling by the lottery method. The research instruments used were skill exercises, learning management plans, skills evaluation, and satisfaction surveys with the skill exercises.The statistics used in the research were an investigation of the efficiency of the skill exercises, means, standard deviations, means comparisons of two dependent groups, and means comparisons of two independent groups. The research indicated that 1) The results of the research found that 1) The skill practice model consists of 1 set of states of matter, 2 sets of solids, 2 sets of liquids, 2 sets of gases, and 1 set of materials and matter, with an efficiency value of 83.63/81.25. 2) Students who used the skill practice model had an effective Skill evaluations were higher after use than before use. Statistically significant at the .05 level. 3) Students who used skill training had higher results on skill assessment than students who did not use skill training. Statistically significant at the .05 level and 4) students' satisfaction with the skills training was at the highest level.

Keyword: Exercises, Scientific Process, Materials and Matter

บทนำ

ปัจจุบันนี้การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศมีการเดินหน้าได้ และได้รับความคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาเป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นสาระการเรียนรู้ที่สำคัญสาระหนึ่ง เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่นักเรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนรวมกับการเรียนการสอนทุกขั้นตอน วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิด ให้คิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ มีทักษะในการแสวงหาข้อมูลที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) จากรายงานผลการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) วิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนปีการศึกษา 2563 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 40.06 คะแนน และค่าคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนปีการศึกษา 2565 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 39.91 คะแนน สรุปได้ว่าผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานในวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) มีคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนโดยภาพรวมไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) เพราะนักเรียนมีทักษะทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานน้อย การอ่าน คิด และวิเคราะห์เหตุการณ์ ข้อคำถามต่าง ๆ นั้นทำได้ยากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำกิจกรรมใด ๆ นักเรียนจะไม่สามารถคิดหาเหตุและผล ของการกระทำนั้น ๆ ได้

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นทักษะทางสติปัญญา (Intellectual skills)ผู้สอนต้องฝึกหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ โดยใช้คำถามหรือคำสั่งกระตุ้นการคิด ซึ่งคำถามหรือคำสั่งดังกล่าวสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเพิ่มพูนทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ผู้สอนต้องรู้จักการใช้คำถามหรือคำสั่งเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนเป็นอย่างดี การใช้คำถามหรือ

คำสั่งเพื่อกระตุ้นการคิดจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพดีหรือไม่นั้น ผู้สอนต้องมีความรู้และความเข้าใจในนิยามหรือความหมายของทักษะ ตลอดจนตัวบ่งชี้ที่แสดงว่าผู้เรียนเกิดทักษะแต่ละชนิด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกาหนดคำถาม หรือคำสั่งและเลือกใช้คำถามหรือคำสั่งได้อย่างเหมาะสม (ทิพย์อุบล ทิพเลิศ, 2560)

การเลือกใช้แบบฝึกทักษะเพื่อการจัดการเรียนการสอนนั้น ทำให้ผู้สอนได้นำเสนอแนวทางการคิดวิเคราะห์ในแต่ละด้านความเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ (ทิพย์อุบล ทิพเลิศ, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา ด้วงติลี ที่ได้ศึกษาการสร้างคู่มือการใช้แอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตสำหรับครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของคู่มือการใช้แอปพลิเคชั่นบนสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตสำหรับครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมาก (กฤษฎา ด้วงติลี, 2560) เนื่องจากเนื้อหามีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ การเรียบเรียงเนื้อหามีความน่าสนใจ ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ชัดเจน เช่นเดียวกับ ประภา ศรีม่วงพงษ์ ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องระบบอวัยวะภายในร่างกาย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องระบบอวัยวะในร่างกาย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เพราะนักเรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนที่สูงขึ้น (ประภา ศรีม่วงพงษ์, 2560) และ ซ่อนกลิ่น กาหลง ที่ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนาแบบฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75 (ซ่อนกลิ่น กาหลง, 2559)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานโดยใช้แบบฝึกทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง เพื่อช่วยแก้ปัญหาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของนักเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจของนักเรียนทำให้นักเรียนมีความร่วมมือในการเรียนดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ตามเกณฑ์การหาค่าประสิทธิภาพ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างก่อนใช้กับหลังใช้แบบฝึกทักษะ
3. เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่ใช้กับไม่ใช้แบบฝึกทักษะ
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experiment research) เป็นแบบแผนสุ่มกลุ่มควบคุมทดสอบก่อนหลัง (Randomized Control Group Pretest-Posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ตารางที่ 1 แบบแผนสุ่มกลุ่มควบคุมทดสอบก่อนหลัง

การสุ่ม	กลุ่ม	ทดสอบก่อน	สิ่งทดลอง	ทดสอบหลัง
R	E	O_1	X	O_2
	C	O_1	-	O_3

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการวิจัย

E หมายถึง กลุ่มทดลอง (Experiment group)

C หมายถึง กลุ่มควบคุม (Control group)

O หมายถึง มีการสังเกต (Observation)

X หมายถึง แบบฝึกทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร

R หมายถึง การสุ่ม (Random)

ประชากร

ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตงมีทั้งหมด 7 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนวัดเทพชุมนุม โรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) โรงเรียนวัดควนเนียง โรงเรียนบ้านไร่ โรงเรียนบ้านคลองปอม โรงเรียนทุ่งปรือพิทยาคม (รัตนปัญโญ) โรงเรียนวัดทุ่งลุงมิตรภาพที่ 198

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับขั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) จำนวน 73 คน ซึ่งนักเรียนทั้งห้องมีความสามารถใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก โดยใช้หน่วยห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร จำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหา เรื่องวัสดุและสสาร

2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร จำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหา เรื่องวัสดุและสสาร

3. แบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

4. แบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตงมีลักษณะ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. การสร้างแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ประกอบด้วยจำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหา เรื่องวัสดุและสสาร ดังนี้

1.1 การสร้างแบบฝึกทักษะ ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ ศึกษารูปแบบของคู่มือ แบบฝึกทักษะ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกแบบและสร้าง โดยการกำหนดโครงสร้างแบบฝึกทักษะพะตง แบบฝึกทักษะที่ 1 เรื่องสถานะของสสาร แบบฝึกทักษะที่ 2 - 3 เรื่องของแข็ง แบบฝึกทักษะที่ 4 - 5 เรื่องของเหลว แบบฝึกทักษะที่ 6 - 7 เรื่องแก๊ส และแบบฝึกทักษะที่ 8 เรื่องวัสดุและสสาร

1.2 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ประกอบด้วยจำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหา เรื่องวัสดุและสสาร ดังนี้ ออกแบบและดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ได้แก่ เวลาเรียน สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ

แบบฝึกทักษะ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องสถานะของสสาร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 - 3 เรื่องของแข็ง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 - 5 เรื่องของเหลว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 - 7 เรื่องแก๊ส นำแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา แก้ไขตามคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษา นำแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ด้านหลักสูตรและการสอน 1 คน ด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และด้านวิทยาศาสตร์ทั่วไป 1 คน ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ซึ่งมีลักษณะแบบประเมินความคิดเห็น 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ความเห็นเกี่ยวกับความถูกต้องของแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ จำนวน 10 ข้อตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ จำนวน 8 ข้อ

เกณฑ์การประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมมี ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง มีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง มีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยความถูกต้องและเหมาะสมตั้งแต่ 3.51 คะแนน เป็นต้นไป หมายความว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมระดับดี กรณีที่ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.51 คะแนน ถือว่าต้องปรับปรุงตามประเด็นการประเมินนั้น ๆ (รัตนะ บัวสนธ์, 2562) ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ พบว่า ค่าความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 คะแนน และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 คะแนน ปรับปรุงแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญหลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จำนวน 40 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ปรับปรุงแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ พร้อมทั้งเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความถูกต้องตามหลักวิชาการ จัดทำแบบฝึกทักษะ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ จำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ครอบคลุมเนื้อหา เรื่องวัสดุและสสารมี ดังนี้ ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ ศึกษาวิธีการทำแผนการจัดการเรียนรู้จากหนังสือเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ ได้แก่ เวลาเรียน สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องสถานะของสสาร จำนวน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 - 3 เรื่องของแข็ง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 - 5 เรื่องของเหลว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 - 7 เรื่องแก๊ส นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา แก้ไขตามคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษา นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความถูกต้องและความ

เหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ ซึ่งมีลักษณะแบบประเมินความคิดเห็น 5 ระดับ จำนวน 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ความเห็นเกี่ยวกับความถูกต้องของแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ จำนวน 9 ข้อ และตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ จำนวน 7 ข้อ ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม พบว่า ความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 คะแนน และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 คะแนน ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ พร้อมทั้งเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความถูกต้องตามหลักวิชาการ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. การสร้างแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องวัสดุและสสาร ชั้นประถมศึกษาที่ 4 แบบอัตนัย จำนวน 40 ข้อ แบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 2 ฉบับ ฉบับละ 20 ข้อ มีขั้นตอน ดังนี้ แบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องวัสดุและสสาร แบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ ศึกษาทฤษฎี หลักการ และวิธีการสร้างแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จากเอกสารหลักสูตรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกแบบและสร้างแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุและสสาร แบบอัตนัย จำนวน 40 ข้อ เพื่อนำไปใช้เป็นแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ฉบับจริงจำนวน 20 ข้อ

ตารางที่ 2 แบบแผนการสร้างข้อสอบ (Test Blueprint)

พฤติกรรม / เนื้อหา	ความรู้ 30%	ความจำ 30%	ความเข้าใจ 20%	การนำไปใช้ 10%	วิเคราะห์ 10%	รวม
สถานะของสสาร	3	3	2	1	1	10
ของแข็ง	3	3	2	1	1	10
ของเหลว	3	3	2	1	1	10
ก๊าซ	3	3	2	1	1	10
รวม	**12**	**12**	**8**	**4**	**4**	**40**

ตารางที่ 3 เกณฑ์การให้คะแนนของทักษะด้านในแต่ละด้าน (Rubric Score)

ทักษะ	เกณฑ์การให้คะแนน
ทักษะการสังเกตุ	0 คะแนน ใช้ประสาทสัมผัสในการสังเกต และบรรยายผลการสังเกตโดยใช้ความรู้สึกส่วนตัว หรือความเห็น หรือความรู้เดิมประกอบเป็นส่วนใหญ่
	1 คะแนน ใช้ประสาทสัมผัสในการสังเกต และบรรยายผลการสังเกตโดยใช้ความรู้สึกส่วนตัว หรือความเห็น หรือความรู้เดิมประกอบบางส่วน
	2 คะแนน ใช้ประสาทสัมผัสในการสังเกต และบรรยายผลการสังเกตโดยไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัว หรือความเห็น หรือความรู้เดิมประกอบ
ทักษะการจำแนกประเภท	0 คะแนน จัดแบ่ง หรือเรียงลำดับสิ่งที่สนใจศึกษาได้ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้ส่วนใหญ่
	1 คะแนน จัดแบ่ง หรือเรียงลำดับสิ่งที่สนใจศึกษาได้ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้บางส่วน
	2 คะแนน จัดแบ่ง หรือเรียงลำดับสิ่งที่สนใจศึกษาได้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้ครบถ้วนสมบูรณ์
ทักษะการพยากรณ์	0 คะแนน สรุปคำตอบล่วงหน้า โดยอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ หลักการ กฎ หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วมาช่วยในการสรุปบางส่วน

ตารางที่ 3 เกณฑ์การให้คะแนนของทักษะด้านในแต่ละด้าน (Rubric Score) (ต่อ)

ทักษะ	เกณฑ์การให้คะแนน
	1 คะแนน สรุปคำตอบล่วงหน้า โดยอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ หลักการ กฎ หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วมาช่วยในการสรุปส่วนใหญ่
	2 คะแนน สรุปคำตอบล่วงหน้า โดยอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ หลักการ กฎ หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วมาช่วยในการสรุปทั้งหมด
ทักษะการตั้งสมมุติฐาน	0 คะแนน ตั้งสมมติฐานได้สอดคล้องกับปัญหาบางส่วน
	1 คะแนน ตั้งสมมติฐานได้สอดคล้องกับปัญหา แต่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลไม่ชัดเจน
	2 คะแนน ตั้งสมมติฐานได้สอดคล้องกับปัญหาและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้อย่างชัดเจน

นำแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุและสสาร และแบบแผนการสร้างข้อสอบ (Test blueprint) แบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา นำแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุและสสาร เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และนำตารางวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Objective Congruence : IOC) ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ โดยพิจารณาเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย มากกว่า 0.5 (พล เหลืองรังษี, 2564) จึงจะถือว่า ผลค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่า มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 นำแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุและสสาร ไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จำนวน 40 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นำแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุและสสาร มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยพิจารณาเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย มากกว่า 0.5 จึงจะถือว่าแบบประเมินทักษะมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับแผนการสอน ผลค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่า มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00

4. การสร้างแบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแบบสำรวจความพึงพอใจ วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ คุณลักษณะและพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวิธีการเรียนรู้ สร้างแบบสำรวจความพึงพอใจตามกรอบตัวบ่งชี้พฤติกรรมการเรียนรู้ โดยจัดทำแบบสำรวจความพึงพอใจ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรม และด้านสื่อการเรียนรู้ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
3 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
1 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นำแบบสำรวจความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา แก้ไขแบบสำรวจความพึงพอใจตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และนำตารางวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย แบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่า มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 นำแบบสำรวจความพึงพอใจไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสำรวจความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของแบบสำรวจความพึงพอใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตงโดยผู้วิจัยได้ทำการทดลองใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร ตามลำดับ ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มทดลอง

1.1 ทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบประเมินทักษะ แบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ

1.2 สอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง

1.3 เมื่อเสร็จสิ้นการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะ แล้วทำการทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบประเมินทักษะ แบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ

1.4 ให้นักเรียนทำแบบสำรวจความพึงพอใจต่อแบบฝึกทักษะ

2. นักเรียนกลุ่มควบคุม

2.1 ทำการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง

2.2 เมื่อเสร็จสิ้นการสอนโดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ แล้วทำการทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบประเมินทักษะ แบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลประกอบด้วย

1. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยการหาค่าทีของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มสัมพันธ์ (t-test for Dependent Samples) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

1.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มอิสระ (t-test for Independent Samples) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

2. การสำรวจความพึงพอใจ ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ2) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าความพึงพอใจ

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง มีผลการวิจัย ดังนี้

1. แบบฝึกทักษะ ประกอบด้วย สถานะของสสาร 1 ชุด ของแข็ง 2 ชุด ของเหลว 2 ชุด แก๊ส 2 ชุด และวัสดุและสสาร 1 ชุด วิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ

แบบฝึกหัดระหว่างเรียน (E1)		**แบบฝึกหลังเรียน (E2)**		**ประสิทธิภาพ**
คะแนนเต็ม	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	ร้อยละ	E1/E2
100	83.63	100	81.25	83.63/81.25

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนที่ได้ในการทำแบบฝึกทักษะระหว่างเรียน (E1) ร้อยละ 83.63 คะแนน และคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกทักษะหลังเรียน (E2) ร้อยละ 81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบการประเมินทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ ระหว่างก่อนใช้กับหลังใช้แบบฝึกทักษะ

การประเมินทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{d}$	t	P
ก่อนใช้แบบฝึกทักษะ	10.50	9.35	8.06	3.68	0.001
หลังใช้แบบฝึกทักษะ	18.56	10.11			

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างก่อนใช้แบบฝึกทักษะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.50 คะแนน และหลังใช้แบบฝึกทักษะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.56 คะแนน เมื่อนำไปทดสอบทางสถิติ สรุปได้ว่า ผลการประเมินทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังใช้แบบฝึกทักษะสูงกว่านักเรียนก่อนใช้แบบฝึกทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่ใช้กับไม่ใช้แบบฝึกทักษะ

แผนการจัดการเรียนรู้	N	$\bar{x}$	S.D.	t	P
ใช้แบบฝึกทักษะ	36	18.56	10.109	2.676	0.009
ไม่ใช้แบบฝึกทักษะ	37	11.73	11.611		

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.56 คะแนน และนักเรียนที่ไม่ใช้แบบฝึกทักษะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.73 คะแนน เมื่อนำไปทดสอบทางสถิติ สรุปได้ว่า ผลการประเมินทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้แบบฝึกทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแบบฝึกทักษะ แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 7 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแบบฝึกทักษะ

	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.	นักเรียนมีความรู้สึกพอใจในแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร	4.50	0.507	มาก
2.	แบบฝึกทักษะมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ไม่วกวน	4.61	.494	มากที่สุด
3.	แบบฝึกทักษะมีความสนุกสนาน	4.61	.461	มากที่สุด
4.	นักเรียนได้รับทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกประเภท ทักษะการตั้งสมมุติฐาน และทักษะการพยากรณ์ จากแบบฝึกทักษะ	4.50	.507	มาก
5.	แบบฝึกทักษะมีความน่าสนใจ	4.50	.507	มาก
6.	แบบฝึกทักษะใช้คำสั่งหรือคำอธิบายได้อย่างชัดเจน ง่ายต่อการปฏิบัติตาม	4.61	.494	มากที่สุด
7.	เวลาที่ใช้ในการทำแบบฝึกทักษะเพียงพอและเหมาะสม	4.36	.487	มาก
8.	แบบฝึกทักษะมีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม	4.61	.494	มากที่สุด
	ค่าเฉลี่ย	**4.53**	**.287**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 7 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อแบบฝึกทักษะในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.53) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า แบบฝึกทักษะมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ไม่วกวน แบบฝึกทักษะมีความสนุกสนาน แบบฝึกทักษะใช้คำสั่งหรือคำอธิบายได้อย่างชัดเจน ง่ายต่อการปฏิบัติตาม และแบบฝึกทักษะมีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.61)

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานเรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 83.63/81.25 สาเหตุที่ทำให้แบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพราะในแบบฝึกทักษะมีเนื้อหาที่ช่วยพัฒนาทักษะ 4 ด้าน คือ ทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกประเภท ทักษะการตั้งสมมติฐาน และทักษะการพยากรณ์ แล้วยังมีแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร สามารถเพิ่มทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานได้ เพราะในแบบฝึกทักษะมี แบบฝึกทักษะที่ 1 เรื่องสถานะของสสาร แบบฝึกทักษะที่ 2, 3 เรื่องของแข็ง แบบฝึกทักษะที่ 4, 5 เรื่อง ของเหลว แบบฝึกทักษะที่ 6, 7 เรื่อง แก๊ส และแบบฝึกหัดที่ 8 เรื่องวัสดุและสสาร ทำให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นจากการทำแบบฝึกทักษะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ซ่อนกลิ่น กาหลง ที่ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.72/ 80.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 (ซ่อนกลิ่น กาหลง, 2559)

2. ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานหลังใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าก่อนใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าเริ่มศึกษาตั้งแต่ปัญหาด้านทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รวมไปถึงการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างแบบฝึกทักษะที่สามารถกระตุ้นการรับรู้ของนักเรียน ทำให้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร ทำให้ผู้เรียนมีผลประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้น

พื้นฐานเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย นงพงา สุวพิศ ที่ได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น โดยใช้เกมประกอบ เรื่อง สมบัติสาร สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (นงพงา สุวพิศ, 2561)

3. ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร สูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประภา ศรีม่วงพงษ์** ที่ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่อง ระบบอวัยวะในร่างกาย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่อง ระบบอวัยวะในร่างกาย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้ทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่อง อวัยวะภายในร่างกาย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (**ประภา ศรีม่วงพงษ์**, 2560) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ **ธนภรณ์ ก้องเสียง** ที่ได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมทดลองวิทยาศาสตร์เสริมการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนปราโมทวิทยา รามอินทรา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมกิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์เสริมการเรียนรู้ พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นสูงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ธนภรณ์ ก้องเสียง, 2558) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พลอยไพลิน ราโช ที่ได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน เรื่อง ร่างกายของเรา โดยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 (พลอยไพลิน ราโช, 2565)

4. ความพึงพอใจของกลุ่มทดลองต่อแบบฝึกทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.53) เนื่องจากนักเรียนได้ทดลองตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานด้วยตนเอง ส่งผลให้มีผลการประเมินทักษะสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้แบบฝึกทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาภรณ์ ไพบูลย์มั่นคง ที่ได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเสาะหาความรู้ เรื่อง วัสดุและสมบัติของวัสดุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 (ประภาภรณ์ ไพบูลย์มั่นคง, 2556)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 1) แบบฝึกทักษะ ประกอบด้วย สถานะของสสาร 1 ชุด ของแข็ง 2 ชุด ของเหลว 2 ชุด แก๊ส 2 ชุด และวัสดุและสสาร 1 ชุด มีค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 83.63/81.25 2) ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังใช้สูงกว่าก่อนใช้แบบฝึกทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนที่ใช้สูงกว่าไม่ใช้แบบฝึกทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด การนำผลการวิจัยไปใช้ควรปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของนักเรียน และยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของนักเรียนพร้อมทั้งให้เหตุและผลเหตุการณ์นั้น ๆ ทั้งนี้ ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจวิจัยอาจนำแบบฝึกทักษะไปพัฒนาต่อเพื่อให้มีความน่าสนใจ เนื้อหาสาระแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละโรงเรียนในการเรียนการสอนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พล เหลืองรังษี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพน์ ที่แนะนำบ่มเพาะความรู้ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์และบทความวิจัย โดยบทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่องวัสดุและสสาร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา ด้วงติลี. (2560). การสร้างคู่มือการใช้แอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟนและเท็บเล็ต สำหรับครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ซ่อนกลิ่น กาหลง. (2559). การวิจัยและพัฒนาแบบฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ทิพย์อุบล ทิพเลิศ. (2560). การสอนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์. อุดรธานี: สำนักวิชาทั่วไปมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ธนภรณ์ ก้องเสียง. (2558). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการทดลองวิทยาศาสตร์เสริมการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนปราโมทวิทยา รามอินทรา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

นงพงา สุวพิศ. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น โดยใช้เกมประกอบ เรื่อง สมบัติสาร ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ประภา ศรีม่วงพงษ์. (2560). การพัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เรื่อง ระบบอวัยวะในร่างกาย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ประภาภรณ์ ไพบูลย์มั่นคง. (2556). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เรื่อง วัสดุและสมบัติของวัสดุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

พล เหลืองรังษี. (2564). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพัฒนาการพิมพ์.

พลอยไพลิน ราโช. (2565). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง ร่างกายของเรา โดยการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

รัตนะ บัวสนธ์. (2562). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). คู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่ม สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 ระดับประถมศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2566 จาก https://www.scimath.org /e-boo ks/8922/flippingbook/index.html#1

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ แกนกลาง กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). รายงานการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2564. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ. ฟ้าเมืองไทย).

บทความวิจัย

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกันการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์*

LEGAL MEASURES TO PROTECT AND PREVENT THE IMPORTATION OF PERSONAL DATA VIA COMPUTERS IN ACCORDANCE WITH THE LAW ON COMPUTER CRIME

เกียรติเฉลิม รักษ์งาม*, สังเวียน เทพผา
Kiatchaloem Raknga*, Sungwian Theppha
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย
Doctor of Laws, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand
*Corresponding author E-mail: c.hal.oem@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความแตกต่างของมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และ 3) เสนอแนวทางการแก้ไขมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำนวน 12 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของต่างประเทศ เน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เป็นอาชญากรรม เป็นภัยร้ายแรงต่อเศรษฐกิจสังคม และความมั่นคงของประเทศ ระดับการคุ้มครองสูงกว่ากฎหมายของประเทศไทย ตระหนักถึงความรุนแรงของผลที่ตามมา มีบทลงโทษตามระดับความเสียหาย มีค่าปรับสูง แต่กฎหมายของประเทศไทยมองว่าอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เป็นปัญหาเฉพาะกลุ่ม ไม่ส่งผลกระทบในวงกว้าง เน้นความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง บทลงโทษเน้นการจำคุก ปัญหาของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คำจำกัดข้อมูลส่วนบุคคลไม่ชัดเจน สร้างความสับสนกับองค์กรในการนำเข้าข้อมูล ยากต่อการบังคับใช้กฎหมาย มีการบัญญัติถึงการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ แต่ไม่เน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล บทลงโทษไม่รุนแรง ไม่สามารถยับยั้งการละเมิดกฎหมายได้ แนวทางการแก้ไขกฎหมายในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ คือ ควรการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ให้มีความชัดเจน เพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงขึ้น พัฒนากลไกการติดตามและตรวจสอบประสิทธิภาพ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย การนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

Abstract

The purposes of this research are to 1) analyze the differences in legal measures of foreign countries and Thailand related to the protection of computer data imports, 2) study the

* Received 3 March 2024; Revised 20 March 2024; Accepted 23 March 2024

problems, obstacles and limitations of legal measures to protect the import of computer data on computers according to the Computer Crimes Act and 3) propose guidelines for revising legal measures to protect the import of computer data according to the Computer Crimes Act. Using qualitative research methods including document analysis. and in-depth interviews Legal experts, 12 people. The research results found that Laws regarding foreign computer crimes Focus on protecting personal information Computer crimes are crimes. It is a serious threat to the economy, society, and national security. The level of protection is higher than Thai law. Realize the severity of the consequences. There are penalties based on the level of damage and high fines, but Thai law views computer crime as a specific problem. It does not have a wide impact. Focus on actual damage. The punishment emphasizes imprisonment. Problems with the Computer Crime Act include: The definition of personal data is unclear. It creates confusion for organizations when importing data, difficult to enforce the law there are provisions regarding the importation of computer data. But it does not focus on protecting personal information. The punishment is not severe. Unable to stop violations of the law guidelines for amending the law to protect the import of personal data via computer is to amend the Computer Crime Act (No. 2) B.E. 2017 to make it clear. Increase the severity of the punishment Develop a mechanism for tracking and monitoring performance, and promote international cooperationใ

Keywords: Legal Measures, Importing Data Via Computer, Computer Crime Act

บทนำ

วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้คนจำนวนมากหันมาใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์กันอย่างแพร่หลาย โดยสร้างบัญชีการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการติดต่อสื่อสาร การส่งต่อข้อมูล การซื้อขายและการโฆษณาสินค้า เช่น เฟสบุ๊ค ยูทูบ วอสแอ๊บ วีแชท อินสตาแกรม ติ๊กต๊อก และ ทวิตเตอร์ เป็นต้น ทำให้การติดต่อสื่อสารสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งการติดตั้งแอบพลิเคชั่นดังกล่าวได้มีการรวบรวม ใช้และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล การกระทำดังกล่าวจะมีทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้งานเครือข่ายออนไลน์ที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ รวมถึงสร้างความเสียหายให้กับเจ้าของข้อมูล อีกทั้งยังมีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปแสวงหาผลประโยชน์ หรือนำมาเปิดเผยโดยที่เจ้าของข้อมูลไม่ได้ยินยอม และไม่ทราบล่วงหน้าว่ามีบุคคลอื่นนำข้อมูลไปเผยแพร่ ซึ่งการนำข้อมูลไปใช้ ขโมยตัวตน การละเมิดความเป็นส่วนตัวทำให้เจ้าของข้อมูลไม่ได้รับความปลอดภัยต่อข้อมูลของตนเอง (ปัทมา มัญชุนากร, 2565) การใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางในการเชื่อต่อสังคมและโลกเข้าด้วยกันทำให้เกิดประโยชน์กับการติอต่อสื่อสาร การติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างง่ายดาย การดำเนินชีวิตของประชาชนเริ่มเปลี่ยนไปจากโลกจริง หันมาสนใจใช้ชีวิตบนโลกไซเบอร์มากขึ้น ไม่ว่าจะเพื่อซื้อสินค้า หรือการใช้บริการต่าง ๆ เช่น การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) การรับส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) รวมถึงการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นับวันเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตของคนในสังคมโดยไม่รู้ตัว การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์จะมีทั้งการใช้อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์เพื่อใช้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น และการใช้ในการร่วมมือกับกลุ่มมิจฉาชีพสำหรับหลอกลวงผู้อื่น (รุ่งอรุณ รุ่งทองคำกุล, 2558) อีกทั้ง อาชญากรรมไซเบอร์เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเพราะเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการใช้ชีวิตของประชาชนมากขึ้น ซึ่งอาชญากรรมทางไซเบอร์ เป็นอาชญากรที่ประกอบอาชญากรรมที่ฉลาดมากขึ้น สามารถใช้เทคโนโลยีที่ล้ำหน้ากว่าเจ้าหน้าที่ไปมาก จึงไม่ควรประเมิน

ความสามารถของคนกลุ่มนี้ต่ำเกินไป และเป็นอาชญากรรมที่ไม่มีเชื้อชาติ ไม่มีขอบเขตของประเทศ (พัฒนะ ศุกรสุต, 2563)

การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพราะมีการใช้บริการบนอินเทอร์เน็ตเป็นตัวเชื่อมต่อระบบการสื่อสาร ทำให้อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของบุคคลทุกเพศทุกวัย เช่น การซื้อขายสินค้าและบริการด้วยระบบออนไลน์อีกทั้งผู้ให้บริการมักเรียกร้องให้มีการสมัครใช้บริการ หรือลงทะเบียนเป็นสมาชิก โดยให้ผู้ใช้บริการกรอกรายละเอียดส่วนตัว เช่น ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ที่มีการจัดเก็บประมวลผล หรือนำไปใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูล และอาจทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลได้รับความเสียหาย หรือข้อมูลส่วนบุคคลอาจถูกนำไปเผยแพร่ยังสื่อสังคมออนไลน์ อีกทั้งปัญหาการก่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนับว่าเป็นการยากลำบากในการติดตาม การกระทำดังกล่าวถ้ารัฐบาลไม่มีกฎเกณฑ์หรือมาตรการใด ๆ มารองรับ ไม่ก้าวให้ทันเทคโนโลยี ความโกลาหลก็ย่อมจะเกิดขึ้น ยิ่งคอมพิวเตอร์มีความสำคัญและเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนมากขึ้นเท่าไร ความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ก็จะทีวีคูณความรุนแรงมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เพื่อป้องกันความเสียหายอันจะเกิดจากกรณีดังกล่าว และปราบปรามผู้กระทำความผิด กระทั่งเป็นการป้องกันอธิปไตยของประเทศทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ รัฐบาลจึงต้องตรากฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ขึ้น อีกทั้งการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลในปัจจุบันนั้นมีช่องทางค้นหาได้อย่างง่ายดายจากผู้ซึ่งมีความรู้ในด้านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งบุคคลที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลของลูกค้า หรือบุคคลทั่วไปที่สามารถโจรกรรมข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งมักจะนำข้อมูลส่วนบุคคลของคนอื่นไปแอบอ้างทำธุรกรรมโดยที่เจ้าของมิได้อนุญาต หรือแม้กระทั่งหมายเลขโทรศัพท์เพื่อโทรมาก่อกวนสร้างความรำคาญหรือข่มขู่เจ้าของข้อมูลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย โดยแอบอ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ธนาคาร ตำรวจ กล่าวอ้างว่าเจ้าของข้อมูลนั้นกระทำความผิด ไปกู้ยืมเงิน หรือไปทำสิ่งผิดกฎหมาย ใช้โทรศัพท์ติดต่อมารบกวน ทำให้เจ้าของข้อมูลนั้นได้รับผลกระทบ เช่น สูญเสียเงินทอง หรือเกิดความรำคาญ แม้ว่าเหตุการณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นกับประชาชนเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถที่จะจับตัวผู้กระทำความผิดได้ (สุนทร เปลี่ยนสี, 2551)

ปัญหาจากการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลบนโลกออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้บริการที่เป็นเจ้าของข้อมูล ที่ผ่านมาการทำความเข้าใจความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทยมักมีข้อจำกัด แม้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลในภาคบริการต่าง ๆ เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความดูแลของรัฐตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พุทธศักราช 2540 การคุ้มครองข้อมูลผู้ป่วยตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พุทธศักราช 2550 การคุ้มครองข้อมูลเครดิตตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2551) แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นการเฉพาะสำหรับการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ถึงแม้ว่าอินเทอร์เน็ตจะเข้ามามีบทบาทในชีวิตของผู้คนในหลายมิติ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อกลั่นแกล้งกัน โดยข้อมูลส่วนบุคคลที่มีการเผยแพร่ในเว็บไซต์ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล เลขประจำตัวประชาชน ที่อยู่ ภาพถ่าย อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ สถานที่ทำงาน เลขบัญชีธนาคาร ข้อมูลการเดินทาง ตำแหน่งที่ตั้ง ผลการเรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลที่กระจายในพื้นที่ต่าง ๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งธนาคาร สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และภาคธุรกิจ อย่างไรก็ตาม พื้นที่ส่วนใหญ่ที่มีข้อมูลดังกล่าวกระจายอยู่นั้นจะมีลักษณะการใช้งานที่เอื้อต่อการส่งผ่านข้อมูลได้ง่าย โดยใช้ปุ่มเดียวก็สามารถกระจายภาพได้ จึงเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้เป็นผู้ผลิต เผยแพร่ข้อความ และรูปภาพต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงได้จากอุปกรณ์สื่อสารหลายประเภท (เครือข่ายพลเมืองเน็ต, 2557) เมื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตคนอย่างมาก ตั้งแต่การมีตัวตนบนสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสาร ธุรกรรมการเงิน จนกระทั่งการสร้างพื้นที่เสมือนจริง ถึงแม้ว่าจะทำให้มีความสะดวกสบาย แต่สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ การ

ก่ออาชญากรรม ข้อมูลจาก Statista ชี้ให้เห็นว่าเมื่อปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) สถิติการก่ออาชญากรรมบนโลกออนไลน์มีมากกว่า 650,000 คดีทั่วโลก คดีที่เกิดขึ้นมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) การหลอกลวงโดยแอบอ้างตนเองเพื่อการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล 2) การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล และ 3) การโกงการซื้อขายทางออนไลน์ เช่น ได้รับเงินแล้ว แต่ไม่มีการจัดส่งสินค้าตามที่ตกลง ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้หน่วยงานรวบรวมข้อมูลความปลอดภัยไซเบอร์ (Cybersecurity Ventures) คาดการณ์ว่าระหว่างปี ค.ศ. 2021-2025 (พ.ศ. 2564-2568) ค่าใช้จ่ายสำหรับการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ทั่วโลกจะมีมูลค่าสูงถึง 1.75 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ต่อปี ส่งผลให้โลกออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สำหรับอาชญากรรม ดังที่มีทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ 1) ทฤษฎีไร้ตัวตน ระบุว่า การที่คนกล้าทำความผิดบนโลกออนไลน์ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการไร้ตัวตน ความนิรนามบนโลกออนไลน์ที่ไม่สามารถระบุตัวตนของผู้กระทำความผิดได้ จึงทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถหลบหนีจากความผิดได้ จึงเป็นเหตุผลให้คนกล้าก่ออาชญากรรมมากขึ้น 2) ทฤษฎีเปลี่ยนพื้นที่ ที่มีสมมติฐานเกี่ยวกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี กิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกย้ายจากโลกจริงเข้าไปสู่โลกเสมือนที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ส่งผลให้อาชญากรรมไม่ต้องแบกรับสถานภาพบางอย่างแบบเดียวกับโลกจริง เช่น สถานะทางสังคม ความมีชื่อเสียง จนทำให้ผู้คนตัดสินใจก่ออาชญากรรมบนโลกออนไลน์มากยิ่งขึ้น (สาวิตรี สุขศรี และปวีร์ เจนวีระนนท์, 2566)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาและความสำคัญที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงสนใจศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ผลที่ได้อาจนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับพิจารณาเพื่อการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายให้ครอบคลุมถึงประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อการผ่านอินเทอร์เน็ต และทำให้ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการทางกฎหมายที่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีที่ถูกนำข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
3. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ทำการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต บทความทางวิชาการ รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย และนักวิชาการด้านกฎหมาย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการออกแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงร่าง โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองและป้องกันการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เหมาะสมในการนำไปสู่แนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมาย

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารโดยการรวบรวมจาก แนวคิด และทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการด้านกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ความแตกต่างของมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์

กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ได้แก่ General Data Protection Regulation (GDPR) เป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2561 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลจากประเทศนอกสหภาพยุโรป กฎหมายฉบับนี้ออกโดยสหภาพยุโรป (EU) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล โดยให้ผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูล ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการเก็บ รวบรวม ใช้ เปิดเผย วิเคราะห์ และลบข้อมูลส่วนบุคคลรวมถึงสิทธิของเจ้าของข้อมูล องค์กรที่นำเข้าข้อมูลต้องปฏิบัติตาม GDPR อย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะต้องเผชิญกับบทลงโทษที่รุนแรง สำหรับ EU-U.S. Privacy Shield กรอบความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา กำหนดมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับบริษัทในสหรัฐอเมริกาที่รับข้อมูลส่วนบุคคลจากสหภาพยุโรป ส่วนกฎหมายของสหรัฐอเมริกา CCPA (California Consumer Privacy Act) เป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐแคลิฟอร์เนีย คล้ายกับ GDPR แต่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะในรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกาให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตน ขอให้ลบข้อมูลส่วนบุคคลและปฏิเสธการขายข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้กฎหมายของประเทศสเปน คือ Ley Orgánica 3/2018, de 5 de diciembre, de Protección de Datos Personales y garantía de los derechos digitales: กฎหมายนี้ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้สอดคล้องกับ GDPR ของ EU เป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เข้มงวด องค์กรต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลก่อนเก็บหรือประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล มีการกำหนดโทษสำหรับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เช่น การแฮ็ก การโจมตีไซเบอร์ และการเผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย เนื้อหาลามกอนาจาร เนื้อหาปลุกระดมความเกลียดชัง และเนื้อหาเกี่ยวกับการก่อการร้าย การละเมิดลิขสิทธิ์ถือว่าเป็นอาชญากรรม ผู้กระทำผิดอาจถูกปรับหรือจำคุก

กฎหมายของประเทศไทย ประกอบด้วย พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พุทธศักราช 2545 กำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตต้องเก็บรักษาข้อมูลเครดิตของบุคคลอย่างปลอดภัย และเปิดเผยข้อมูลเครดิตได้เฉพาะกรณีที่มีกฎหมายกำหนด พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายหลักที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมาย และเน้นการป้องกันการเข้าถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่นำเข้าข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 (PDPA) เป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล องค์กรที่นำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตาม PDPA อย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะต้องเผชิญกับบทลงโทษ นอกจากนี้ยังมี กฎหมายอื่น ๆ กฎหมายของประเทศไทยบางฉบับมีบทบัญญัติ

เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลข่าวสาร พุทธศักราช 2540

การวิเคราะห์ความแตกต่าง พบว่า GDPR และ CCPA มุ่งเน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มุ่งเน้นไปที่การป้องกันอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ระดับการคุ้มครองของ GDPR และ CCPA ให้ระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสูงกว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 อีกทั้งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 (PDPA) เป็นกฎหมายใหม่ที่กล่าวถึงประเด็นการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศโดยเฉพาะ รวมถึงข้อกำหนดในการได้รับความยินยอมและการรับรองการคุ้มครองที่เหมาะสม และองค์กรที่นำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลเข้ามาในประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม PDPA ด้วย

2. ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นคล้ายกันว่า ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย 1) ความคลุมเครือของกฎหมาย ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มุ่งเน้นไปที่การป้องกันอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ มากกว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ได้ให้คำจำกัดความที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ทำให้เกิดความสับสนกับองค์กรในการนำเข้าข้อมูล ยากต่อการบังคับใช้กฎหมาย 2) ความครอบคลุมกฎหมายไม่ได้กำหนดนิยามของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงกฎหมายยังไม่ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล 3) ความซับซ้อนของกฎหมายเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลมีหลายฉบับ กระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน บางฉบับมีความซับซ้อน ยากต่อการเข้าใจ 4) ความยุ่งยาก กฎหมายมีขั้นตอนและวิธีการยุ่งยากสำหรับองค์กรที่ต้องการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล องค์กรต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนนำเข้าข้อมูล ต้องจัดทำเอกสารประกอบจำนวนมาก และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการของอนุญาต 5) บทลงโทษ บทลงโทษสำหรับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบไม่รุนแรงพอ ไม่สามารถยับยั้งการละเมิดกฎหมายได้ อีกทั้งบทลงโทษเน้นไปที่การป้องกันอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ 6) กลไกการบังคับใช้ที่อ่อนแอ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายมีทรัพยากรจำกัดในการตรวจสอบและควบคุมการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้ยากต่อการตรวจสอบและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด 7) เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้กฎหมายของประเทศไทยตามไม่ทัน ยังไม่ได้รองรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น กฎหมายยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ทันสมัยอยู่เสมอ การบังคับใช้กฎหมายมีความยากลำบาก อีกทั้งเกิดช่องโหว่ที่ผู้กระทำผิดสามารถใช้ประโยชน์ได้ องค์กรและประชาชนทั่วไปยังไม่มีความตระหนักรู้ถึงกฎหมายเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล และ 8) มีอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและหลักฐานเพราะกฎหมายของประเทศไทยยังไม่ได้มีการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ยังมีข้อจำกัดหลายประการในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ จำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายและพัฒนาระบบต่าง ๆ องค์กรและประชาชนควรตระหนักถึงกฎหมายและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

3. เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ จากผลการสัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไข สรุปได้ดังนี้ ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีการกำหนดนิยามของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลที่รุนแรงมากขึ้น สำหรับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบ เพิ่มทรัพยากรให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมาย พัฒนากลไกเยียวยาผู้เสียหาย ลดขั้นตอนและวิธีการให้ง่ายขึ้น ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง องค์กรที่นำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลควรทำการศึกษากฎหมายทั้งของต่างประเทศ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ความแตกต่างของมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ พบว่า กฎหมายของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของสหภาพยุโรป หรือ GDPR และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐแคลิฟอร์เนีย หรือ CCPA มุ่งเน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มุ่งเน้นไปที่การป้องกันอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ระดับการคุ้มครองของ GDPR และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐแคลิฟอร์เนีย CCPA ให้ระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสูงกว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 อีกทั้งในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฉบับนี้ ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคล เป็นเพราะว่า ต่างประเทศมองว่าอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคง และสังคม อีกทั้งตระหนักถึงความรุนแรงที่ตามมา เช่น การโจรกรรมข้อมูล การโจมตีระบบไซเบอร์ สามารถสร้างความเสียหายได้ในวงกว้างและรวดเร็ว ยากต่อการพิสูจน์ ส่วนประเทศไทยยังมีมุมมองเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ค่อนข้างผ่อนคลาย มองว่าเป็นอาชญากรรมทั่วไป เป็นการละเมิดกฎหมายทั่วไป และยังไม่ให้ความสำคัญกับผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว เพราะยังมองว่าเป็นปัญหาเฉพาะกลุ่ม ยังไม่ส่งผลในวงกว้าง สำหรับในต่างประเทศมีกฎหมายที่พัฒนาตามเทคโนโลยี มีบทลงโทษสำหรับอาชญากรรมรูปแบบใหม่ มีการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบังคับใช้กฎหมายด้วยการทุ่มเททรัพยากร มีหน่วยงานเฉพาะทาง อีกทั้งในต่างประเทศยังมีการร่วมลงนามสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการใช้กฎหมายร่วมกัน กฎหมายของสหรัฐอเมริกา กำหนดบทลงโทษสหรับการโจมตีระบบคอมพิวเตอร์ของรัฐบาล จำคุก 20 ปี ปรับสูงสุด 250,000 เหรียญสหรัฐ ประเทศอังกฤษ จำคุก 14 ปี สำหรับการแฮ็กข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน และสหภาพยุโรป (GDPR) กำหนดบทลงโทษสูงสุดร้อยละ 4 ของรายได้ทั่วโลก หรือ 20 ล้านยูโร หรือขึ้นอยู่กับว่าจำนวนใดสูงกว่า ในขณะที่ประเทศไทยยังตามหลังเทคโนโลยี บทลงโทษยังไม่ครอบคลุม ทรัพยากรมีจำกัด กลไกบังคับใช้ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ ขาดการผลักดันจากประชาสังคม บทลงโทษของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กำหนดโทษจำคุกสูงสุด 5 ปี สำหรับการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาต กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์จึงมีมาตรการลงโทษที่หนักกว่า เพราะเป็นอาชญากรรม พิจารณาตามระดับความเสียหาย เน้นการป้องกัน และยังมีความร่วมมือระหว่างประเทศ ดังนั้นในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบยุโรปจะมีสถิติของอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ลดลง ในทางกลับกันอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยนับวันจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังผลการวิจัยของ ณัฐสุดา อัคราวัฒนา และธานี วรภัทร์ สรุปว่า ตามนิติวิธีของประมวลกฎหมาย (Civil Law) การกระทำใดที่เป็นความผิดทางอาญา และมีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายต้องบัญญัติความผิด

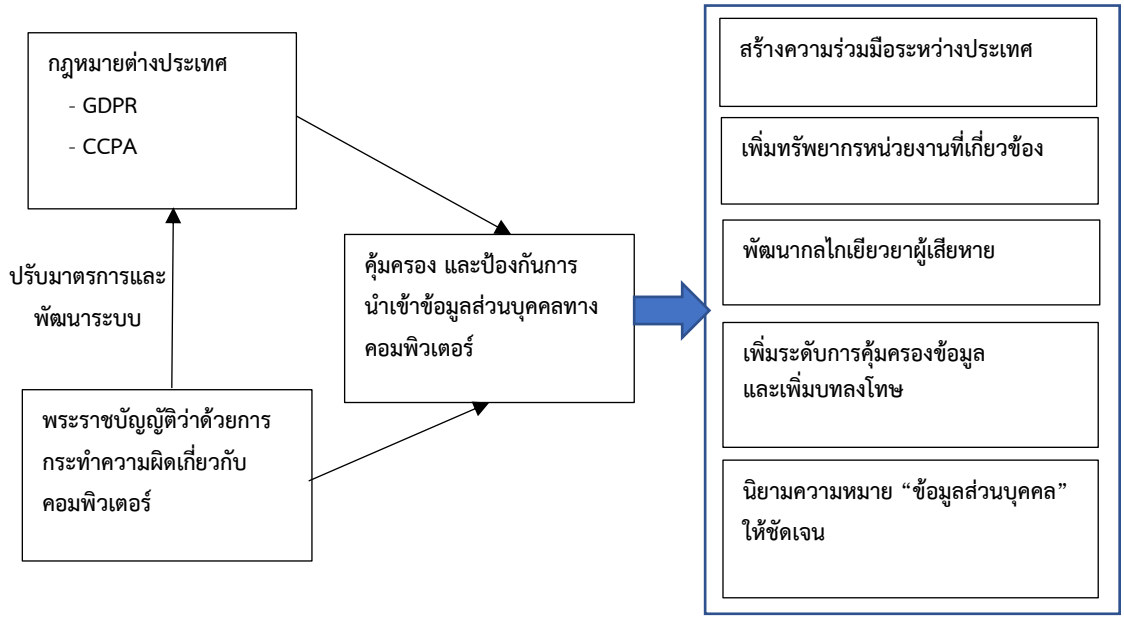
และมาตรการบัญญัติทางอาญา เนื่องจากกฎหมายอาญาต้องการหลักความชัดเจนแน่นอน ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติความผิดทางอาญาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เพื่อขึ้นในประมวลกฎหมายอาญา โดยเป็นความผิดที่กระทำต่อระบบคอมพิวเตอร์หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยตรง (ณัฐสุดา อัคราวัฒนา และธานี วรภัทร์, 2561)

ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองในการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พบว่า กฎหมายยังมีความคลุมเครือ มุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองป้องกันอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์มากกว่า การป้องกันการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบ เนื่องจากยังไม่มีการนิยามความหมายของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไว้ในกฎหมายฉบับนี้ แต่จากข้อความในมาตรา 14 ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลธรรมดา ซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เช่น ชื่อ นามสกุล เลขประจำตัวประชาชน ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ ข้อมูลทางการเงิน ข้อมูลการศึกษา ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลทางพันธุกรรม ข้อมูลลายนิ้วมือ ข้อมูลเสียง รูปถ่าย หรือข้อมูลอื่นใด ทำให้เกิดความสับสนในการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ และยังเป็นเรื่องยากในการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงบทลงโทษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบยังไม่รุนแรงพอ จึงไม่สามารถยับยั้งการละเมิดกฎหมายได้ อีกทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของประเทศไทยยังมีอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและหลักฐาน เป็นเพราะการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งกฎหมายของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของสหภาพยุโรป หรือ GDPR ที่มีข้อตกลงการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป ซึ่งผลการวิจัยของ ปัทมา มัญชุนากร ระบุว่า การพัฒนาทางเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทำให้การนำแนวคิดผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ในทางปฏิบัติมีความยากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีปัญหาเรื่องความสับสนของการกำหนดฐานะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล จึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการตีความหมายของผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูล อีกทั้งปัญหาความไม่ครอบคลุมของบทบัญญัติกรณีที่มีบุคคลหลายรายในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล และอีกปัญหา คือ การจัดสรรหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างผู้ให้บริการและผู้ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่ทุกฝ่ายควรปฏิบัติตามหลักความรับผิดชอบครบทุกฝ่าย (ปัทมา มัญชุนากร, 2565) โดยผลการวิจัยของ Nwankwo, & Ukaoha พบว่า กฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของประเทศไนจีเรีย มีช่องว่างบางอย่างที่ขัดขวางเป้าหมายของกฎหมาย ต้องมีการทบทวนกฎหมายอย่างรอบคอบ โดยนำมาเปรียบเทียบกับระดับสากล เพื่อให้กฎหมายเข้มงวดยิ่งขึ้นทั้งทางปฏิกิริยาและเชิงรุกในการส่งเสริมความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Nwankwo, W., & Ukaoha, K. C., 2019) การป้องกันและต่อสู้กับอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ต ยังมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยทางไซเบอร์ ที่เป็นภัยคุกคามต่อการป้องกันข้อมูลทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคในการดำเนินคดี การบังคับใช้กฎหมายที่มีความยากลำบาก จึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการบังคับใช้กฎหมายด้านอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ (Atta Ul Haq, Q., 2021) และกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ มีช่องว่างในการบังคับใช้ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงในการกำกับดูแลเกี่ยวกับผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต มีการแจ้งเตือน ปิดกั้นหรือลบเนื้อหาข้อมูลคอมพิวเตอร์ และคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน และบุคคลทั่วไปที่ถูกกลั่นแกล้งผ่านไซเบอร์ (อุษณีย์ ตันสูงเนิน, 2565) อาชญากรรมไซเบอร์เป็นผลมาจากการใช้คอมพิวเตอร์ ข้อมูลคอมพิวเตอร์ ระบบคอมพิวเตอร์ และเครือข่ายในทางที่ผิด การใช้งานของคอมพิวเตอร์ในทุกขอบเขต การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกิจกรรมทางสังคม และการโต้ตอบจำนวนมาก มีผลให้เกิดความอ่อนแอทางสังคม และพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายบางรูปแบบและภัยคุกคามพื้นฐานบางประการ (Grujić, Z., & Blagić, P. D., 2019)

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ยังมีข้อจำกัดหลายประการในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ จำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายให้มีความชัดเจน และเพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงขึ้นตามผลกระทบที่เกิดขึ้น พัฒนากลไกการติดตามและตรวจสอบประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ สร้างตระหนักรู้ถึงกฎหมายและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุษณีย์ ตันสูงเนิน ที่เสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องการกำกับดูแลผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (อุษณีย์ ตันสูงเนิน, 2565) และผลการวิจัยของ ปัทมา มัญชุนากร เสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติกรณีมีบุคคลหลายรายในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล 2 กรณี 1) กำหนดหน้าที่ผู้ควบคุมข้อมูลร่วม ด้วยการเลือกเฉพาะผู้ควบคุมข้อมูลที่สามารถเป็นหลักประกันที่เพียงพอในการใช้มาตรการด้านเทคนิคและมาตรการเกี่ยวกับองค์กรที่เหมาะสม กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลร่วม โดยมีข้อตกลงที่แสดงถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลร่วม ที่มีต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นรายลักษณ์อักษร การเปิดเผยสาระสำคัญของข้อตกลงแก่เจ้าของข้อมูล ตลอดจนเจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิของตนภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายต่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลร่วมได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อความในข้อตกลง (ปัทมา มัญชุนากร, 2565) สอดคล้องกับ นิกร โภคอุดม เสนอว่า เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาเรื่องความเป็นส่วนตัวของข้อมูลรั่วไหลสหภาพยุโรปจึงได้ออกกฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรียกว่า “GDPR” (EU General Data Protection Regulation--GDPR) เพื่อกำหนดให้องค์กรต่าง ๆ ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลที่จัดเก็บไว้ ซึ่งประเทศไทยจึงนำกฎหมายนี้มาเป็นแนวทางสำหรับออกเป็นกฎหมายเพื่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน (นิกร โภคอุดม, 2563) นอกจากนี้ Atta Ul Haq ได้เสนอแนะว่า กลไกในการกำกับดูแลเกี่ยวกับอาชญากรรมบนโลกไซเบอร์ ต้องมีกลไกที่ชัดเจนควบคู่กับความเชี่ยวชาญด้านบังคับใช้กฎหมายในด้านอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ตและความสามารถในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทบาทของกฎหมายต้องสอดคล้องกับระดับภูมิภาค และระดับสากลในการป้องกันและต่อสู้กับอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ตที่ต้องมีการให้อำนาจการบริหารและความร่วมมือจากต่างประเทศในการควบคุมอาชญากรร (Atta Ul Haq, Q., 2021) นอกจากนี้ กฎหมายอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ตควรมีการทบทวนกฎหมายของประเทศ โดยเปรียบเทียบกับระดับสากล มีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ตต้องแก้ไขให้เข้มงวดมากขึ้น โดยจะเห็นได้จาก ประมวลกฎหมายแห่งสาธารณรัฐเซอร์เบีย ระบุบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดทางอาญาต่อความปลอดภัยของข้อมูลคอมพิวเตอร์ ให้ความคุ้มครองกับข้อมูลคอมพิวเตอร์และโปรแกรม รวมถึงห้ามใช้คอมพิวเตอร์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาต (Grujić, Z., & Blagić, P. D., 2019); (Nwankwo, W., & Ukaoha, K. C., 2019)

องค์ความรู้ใหม่

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มีข้อจำกัดในการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งยังขาดความชัดเจนเรื่องนิยามความหมายของคำว่า ข้อมูลส่วนบุคคล มีบทลงโทษที่ยังไม่หนักพอเมื่อเทียบกับบทลงโทษในกฎหมายต่างประเทศ การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ควรมีความชัดเจน อีกทั้งเพิ่มระดับการคุ้มครองโดยการเพิ่มอัตราค่าปรับให้สูงขึ้นตามระดับความรุนแรงของผลการกระทำ พัฒนากลไกเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ เพิ่มทรัพยากรแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมาย และสร้างความร่วมมือระหว่างประเทส โดยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

สรุปและข้อเสนอแนะ

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ของประเทศไทย มีมาตรการที่ต้องได้รับการแก้ไขให้คล้ายกับกฎหมายของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของสหภาพยุโรป หรือ GDPR และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐแคลิฟอร์เนีย หรือ CCPA มุ่งเน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ที่มองว่าอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ปัญหาของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ขาดความชัดเจนของคำจำกัดความที่ชัดเจนของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” มีบทลงโทษไม่รุนแรง และมองว่าอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เป็นเพียงปัญหาเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นแนวทางการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฉบับนี้ คือ การให้คำจำกัดความที่ครอบคลุมและมีความชัดเจนของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” เพิ่มบทลงโทษให้สูงขึ้นตามระดับความเสียหาย พัฒนากลไกการเยียวยาผู้เสียหาย สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ จากผลการวิจัยดังกล่าว มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) จากการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของต่างประเทศและกฎหมายของประเทศไทย พบว่า มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยยังไม่มีความชัดเจนของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขข้อกฎหมาย ควรนิยามความหมายให้ชัดเจนและครอบคลุม ทั้งบุคคลทั่วไปที่มีชีวิตอยู่ และผู้ที่ตายแล้ว โดยแยกให้ชัดเจนถึงมาตรการคุ้มครอง 2) มาตรการการคุ้มครองการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ ควรมีการเพิ่มประเด็นข้อมูลที่มีความอ่อนไหว เพื่อให้การคุ้มครองเป็นพิเศษ เข้มข้นขึ้น และควรกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นโดยพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ 3) การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ให้มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยควรสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและหลักฐาน ในกรณีที่มีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ข้ามชาติ และ 4) การปรับแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ควรมีการศึกษาวิวัฒนาการของเทคโนโลยีใหม่ ๆ และดำเนินการให้ทันต่อเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อลดช่องว่างในการนำประโยชน์ไปใช้ สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ด้วยเหตุที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวิจัยครั้ง

ต่อไปควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนพิสูจน์เจตนาร้าย ความเสียหาย และความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ในการนำเข้าข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ และ 2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างกลไกการเข้าถึงพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อนำไปสู่การเร่งรัดกระบวนการยุติธรรม และพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ในกรณีการนำเข้าข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์

เอกสารอ้างอิง

เครือข่ายพลเมืองเน็ต. (2557). การละเมิดความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทย พ.ศ. 2556. เรียกใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก https://thainetizen.org/wp-content/uploads/2014/03/ thainetizen-privacy-report-2013.pdf

ณัฐสุดา อัคราวัฒนา และธานี วรภัทร์. (2561). การกำหนดความผิดทางอาญาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นิกร โภคอุดม. (2563). ความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล. วารสารมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 14(2), 59-69.

ปัทมา มัญชุนากร. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์: ศึกษากรณีผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหลายราย. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(47), 89-107.

พัฒนะ ศุกรสุต. (2563). “ชีวิตวิถีใหม่” อยู่ภายใต้ภัยคุกคามทางไซเบอร์ แนะออกแบบระบบรองรับทำงานได้แม้ถูกโจมตีผู้จัดการออนไลน์ 2 มิถุนายน 2563. เรียกใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก http://www.mgronline.com/onlinesection/detail/9630000063688

รุ่งอรุณ รุ่งทองคำกุล. (2558). ปัญหาทางกฎหมายอันเกิดจากการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กจากการใช้งานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สาวิตรี สุขศรี และปวีร์ เจนวีระนนท์. (2566). ความรู้ทางกฎหมายหลากหลายและเข้าใจง่าย ชุดที่ 20: Cyber Crime เมื่อโลกออนไลน์เต็มไปด้วยอาชญากรรม: อาชญาวิทยาและบทบาทของกฎหมาย. ปทุมธานี: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนทร เปลี่ยนสี. (2551). แนวความคิดและหลักการของกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

อุษณีย์ ตันสูงเนิน. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลผู้ให้บริการทางอินเทอร์เน็ต และการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนที่ถูกกลั่นแกลงผ่านไซเบอร์. วารสารปัญญาปณิธาน, 7(1), 31-40.

Atta Ul Haq, Q. (2021). Cyber crime and their restriction through laws and techniques for protectingsecurity issues and privacy threats. In In Security Issues and Privacy Threats in Smart Ubiquitous Computing (pp. 31-63). Singapore: Springer.

Grujić, Z., & Blagić, P. D. (2019). Incriminations Against Security of Computer Data–Effectiveness of Criminal Justicemechanism Directed on Cyber Crime. Archibald Reiss Days, 8(1), 293-304.

Nwankwo, W., & Ukaoha, K. C. (2019). Socio-technical perspectives on cybersecurity: Nigeria’s cybercrime legislation in review. International Journal of Scientific and Technology Research, 8(9), 47-58.

บทความวิจัย

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ*

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICS TEACHING WHICH INCLUDES PROBLEM SOLVING MULTIPLICATION AND DIVISION USING THE BAR MODEL THEORY FOR PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS PATONGWITTAYAMULNITHI SCHOOL

พันทิวา พรมทองบุญ*, พล เหลืองรังษี
Pantiwa promtongboon*, Pol Luangrangsee
คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: pantiwa.pro024@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้และไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ และ 4) สำรวจความพึงพอใจต่อการใช้ชุดการเรียนรู้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จำนวน 8 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 ห้องเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย แบบจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสำรวจความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดการเรียนรู้ ประกอบด้วย คำแนะนำของครูและผู้เรียน จุดประสงค์สาระการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ ใบความรู้ แบบฝึกหัดพร้อมเฉลย แบบทดสอบย่อยพร้อมเฉลย มีค่าประสิทธิภาพ 83.63/82.75 2) นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้และไม่ใช้ชุดการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.31)

คำสำคัญ: ชุดการเรียนรู้, การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร, คณิตศาสตร์, บาร์โมเดล

Abstract

The purposes of this research were to: 1) develop the mathematic learning packages on solving multiplication and division word problems by using the bar model theory to be effective according to the criteria of 80/80, for prathomsuksa 4 students patongwittayamulnithi school

* Received 5 March 2024; Revised 20 March 2024; Accepted 23 March 2024

2) compare the academic achievement between before-study and after-study of the groups using the learning kit and those not using the learning, 3) compare academic achievement After studying between the group that used and the group that did not use the learning kit., and 4) study satisfaction with using the mathematic learning packages. The population used in the research is 8 classrooms prathomsuksa 4 students of patongwittayamulnithi school. The sample group in this research was two classrooms prathomsuksa 4 students of patongwittayamulnithi school, using simple random sampling, which is the lottery method. The research instruments used were: 1) the mathematic learning packages, 2) the learning achievement tests, and 3) the satisfaction surveys. The statistics used in data analysis are means, standard deviation, means comparison of two dependent groups, and means comparison of two independent groups. The results of this research were: 1) learning packages consists of advice from teachers and students, objectives, learning content. Lesson plan, knowledge sheet, exercises with answers Mini-test with answers had an efficiency value of 83.63/82.75, 2) students who used the learning package had higher learning achievement after studying than before studying, statistically significant at .05, 3) the learning achievements of students who did not use learning packages than before studying, statistically significant at .05, 4) students who used the learning packages had higher learning achievement after studying than students who did not use the learning packages, statistically significant at .05, and 5) student satisfaction with the learning packages was at a good level.

Keywords: Learning Package, Solving Multiplication and Division Problems, Mathematics, Bar Model

บทนำ

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) มุ่งเน้นให้เยาวชนทุกคนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างเต็มความสามารถ สามารถนำความรู้ทักษะทางคณิตศาสตร์มาแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต มีเหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ พัฒนาการคิดเป็นระบบ และสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนคณิตศาสตร์ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมต้องสอดคล้องกับวุฒิภาวะ ความสนใจ และความถนัด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ, 2549)

ในปัจจุบันการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ไม่ประสบผลสำเร็จ เห็นได้จากรายงานผลการ ประเมินการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) ปีการศึกษา 2565 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสอบวิชาคณิตศาสตร์ในระดับประเทศมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 28.06 อีกทั้งยังเห็นได้ชัดมากขึ้น จากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2565 ในระดับโรงเรียน คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 28.55 (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนมีปัญหาด้านการแก้โจทย์ปัญหา ผู้เรียนไม่สามารถทำโจทย์ปัญหาที่พลิกแพลงจากตัวอย่างได้ เพราะพื้นฐานทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไม่ดี ทำให้ผลสัมฤทธิ์กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์อยู่ในระดับต่ำ โดยในปีการศึกษา 2566 ภาคเรียนที่ 1 จากการทดสอบความรู้พื้นฐานโดยใช้ข้อสอบที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่

4 จำนวน 42 คน โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จังหวัดสงขลา ได้คะแนนไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 60 ดังนั้น ครูจำเป็นต้องให้คำแนะนำช่วยเหลือ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน และเทคนิควิธีการที่มีความหลากหลายมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ อันจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการแก้ปัญหา เพื่อให้การสอนมีคุณภาพสูงสุด รูปแบบการเรียนการสอนควรเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สามารถนำไปแก้ปัญหาได้ (สุดารัตน์ ไผ่พงศาวงศ์, 2543)

ชุดการเรียนรู้เป็นลักษณะของสื่อตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ต้องการ จัดขึ้นสำหรับหน่วยการเรียนตามหัวข้อเนื้อหาและประสบการณ์ของแต่ละหน่วยที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ แต่ละชุดประกอบด้วยบทบาทของครู บทบาทของนักเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ ใบความรู้ แบบฝึกหัด เครื่องมือหรือสื่อที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งแบบวัดประเมินผลการเรียนรู้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2551) และยึดความสนใจของนักเรียน อำนวยความสะดวกสนับสนุนการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องส่งผลให้ผู้วิจัยสนใจที่จะแก้ไขปัญหาข้างต้น ได้นำชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล (Bar Model) เพื่อช่วยวางแผนแก้โจทย์ปัญหา โดยการวาดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แสดงความสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ในโจทย์ปัญหา เป็นวิธีที่น่าสนใจ และนิยมใช้ในนานาประเทศโดยเฉพาะประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ในระดับนานาชาติ (Trends in International Mathematics and Science Study: TIMSS) TIMSS 2007 International Mathematics Report ที่ (Multis, I. V. S., et al., 2008) พบว่า คะแนนเฉลี่ยนักเรียนสิงคโปร์และญี่ปุ่นอยู่ในระดับที่สูงกว่า คะแนนเฉลี่ยนานาชาติ 500 คะแนน กล่าวคือ นักเรียนสิงคโปร์ได้คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ 582 คะแนนและนักเรียนญี่ปุ่นได้คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ 564 คะแนน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Har, B., et al. ศึกษา การใช้วิธีบาร์โมเดลในการแกปญหาทางพีชคณิต โจทยปญหาสมการเชิงเสนตัวแปรเดียว และระบบสมการเชิงเสนสองตัวแปร พบว่า การวาดแบบจำลองช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้เป็นอย่างดี (Har, B., et al., 2008) เป็นวิธีการแก้โจทย์ปัญหาที่ใช้รูปธรรมอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลในโจทย์ปัญหาที่เป็นนามธรรม นำเสนอผ่านแบบจำลองที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม ให้นักเรียนเห็นภาพและเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งที่โจทย์กำหนดได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นวิธีที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ในการแก้โจทย์ปัญหาขั้นสูง

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการแก้โจทย์ปัญหา และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน ผ่านชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ในการสร้างความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ และกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ กับกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

4. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 340 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2566 ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีการจับสลาก ได้แก่ กลุ่มทดลอง มีจำนวนนักเรียน 40 คน และกลุ่มควบคุม มีจำนวนนักเรียน 41 คน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีลำดับขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการสร้างชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ แล้วกำหนดรูปแบบของชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย คำแนะนำสำหรับครูผู้สอน คำแนะนำสำหรับผู้เรียน จุดมุ่งหมาย แผนการจัดการเรียนรู้ ใบความรู้ แบบฝึกหัดพร้อมเฉลย และแบบทดสอบย่อยพร้อมเฉลย

1.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และการวัดผลประเมินผล

1.3 สร้างชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย คำแนะนำสำหรับครูผู้สอน ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ 4 แผน ใบความรู้ 3 ชุด แบบฝึกหัด 7 ชุด เฉลยแบบฝึกหัด แบบทดสอบย่อยพร้อมเฉลย แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ และคำแนะนำสำหรับผู้เรียน ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ ใบความรู้ 3 ชุด แบบฝึกหัด 7 ชุด แบบทดสอบย่อย แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ

1.4 นำชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เสนอคณะผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) การพิจารณาค่าเฉลี่ยความถูกต้องและความเหมาะสมตั้งแต่ 3.51 คะแนน เป็นต้นไป หมายความว่า มีความถูกต้องและเหมาะสมระดับดี กรณีที่ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.51 คะแนน ถือว่าต้องปรับปรุงตามประเด็นการประเมินนั้น ๆ (รัตนะ บัวสนธ์, 2562) ผลการหาคุณภาพของชุดการเรียนรู้ พบว่า ค่าความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ในระดับมากที่สุด ค่าความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 ในระดับมากที่สุด

1.5 ทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จำนวน 42 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และนำผลที่ได้หาประสิทธิภาพ โดยกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ 80/80 ผลการหาการทดสอบประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) พบว่า มีค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้เท่ากับ 83.63/82.75

1.6 จัดทำชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 แผน รวมทั้งหมด 9 ชั่วโมง

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สาระที่ 1 จำนวนและการดำเนินการ

2.2 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ เวลาเรียน สาระสำคัญ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน สาระการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงาน สื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เกี่ยวกับทฤษฎีบาร์โมเดล จำนวน 1 แผน รวม 2 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การแก้โจทย์ปัญหาการคูณ จำนวน 1 แผน รวม 3 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การแก้โจทย์ปัญหาการหาร จำนวน 1 แผน รวม 3 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร จำนวน 1 แผน รวม 1 ชั่วโมง

2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุดการเรียนรู้ พบว่า ค่าความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 ในระดับมากที่สุด และค่าความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ในระดับมากที่สุด

2.4 ทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จำนวน 42 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.5 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ จำนวน 3 แผน รวม 9 ชั่วโมง

3.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สาระที่ 1 จำนวนและการดำเนินการ

3.2 ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ เวลาเรียน สาระสำคัญ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน สาระการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงาน สื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การแก้โจทย์ปัญหาการคูณ จำนวน 1 แผน รวม 4 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การแก้โจทย์ปัญหาการหาร จำนวน 1 แผน รวม 4 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร จำนวน 1 แผน รวม 1 ชั่วโมง

3.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ผลการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ พบว่า ค่าความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ในระดับมากที่สุด และค่าความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ในระดับมากที่สุด

3.4 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้าง ดังนี้

4.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อสร้างข้อคำถาม

4.2 ออกแบบและสร้างแบบทดสอบ ซึ่งเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เพื่อนำไปใช้เป็นแบบทดสอบฉบับจริงจำนวน 20 ข้อ

4.3 เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และข้อเสนอแนะด้านความถูกต้องชัดเจนของภาษา ใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป (พล เหลืองรังษี, 2564) ผลการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00

4.4 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ จำนวน 42 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

4.5 หาค่าสถิติของแบบทดสอบได้แก่ ค่าความยากง่าย (p) โดยใช้เกณฑ์ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป จากนั้นนำแบบทดสอบที่ผ่านเกณฑ์ ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) จำนวน 40 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2564) ผลการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า ค่าความยากง่าย (P) มีค่า 0.44 - 0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่า 0.24 - 0.88 และค่าความเชื่อมั่นมีค่า 0.87

4.6 จัดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

5. แบบสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8 ข้อคำถาม

5.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ คุณลักษณะ และพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับแบบสำรวจความพึงพอใจ และสร้างแบบสำรวจความพึงพอใจตามกรอบตัวบ่งชี้พฤติกรรมการเรียนรู้

5.2 เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณา ความชัดเจนความครอบคลุมของข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00

5.3 นำแบบสำรวจความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของแบบสำรวจความพึงพอใจกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กลุ่มทดลองดำเนินการ ดังนี้ 1) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร 2) ทำการสอนด้วยชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 3) เสร็จสิ้นการสอนด้วยชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์แล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร และ 4) ให้นักเรียนทำแบบสำรวจความพึงพอใจที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

2. กลุ่มควบคุมดำเนินการ ดังนี้ 1) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร 2) ทำการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ และ 3) เมื่อเสร็จสิ้นการสอนแล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) ด้วยแบบทดสอบ

วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้จาการทำแบบทดสอบหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง และคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนของกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียน ระหว่างกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์กับกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มอิสระ

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ มีผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล ประกอบด้วย คำแนะนำสำหรับครูผู้สอน และคำแนะนำสำหรับผู้เรียน มีผลการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล

แบบทดสอบระหว่างเรียน (E1)		**แบบทดสอบหลังเรียน (E2)**		**ประสิทธิภาพ**
คะแนนเต็ม	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	ร้อยละ	E1/E2
100	83.63	100	82.75	83.63/82.75

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.63/82.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ได้กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ กับกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีผลการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

คะแนนใช้ชุดการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{d}$	t	P
ก่อนเรียน	8.05	3.01	10.05	17.21	.000
หลังเรียน	18.10	2.75			

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนก่อนเรียนของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 8.05 และคะแนนหลังเรียนของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 18.10 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ สรุปได้ว่า นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

คะแนนไม่ใช้ชุดการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{d}$	t	P
ก่อนเรียน	7.85	2.87	5.73	12.51	.000
หลังเรียน	13.59	3.19			

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนก่อนเรียนของกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 7.85 และคะแนนหลังเรียนของกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 13.59 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ สรุปได้ว่า นักเรียนที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ กับกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีผลการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ กับกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

คะแนนหลังเรียน	N	$\bar{x}$	S.D.	t	P
ใช้ชุดการเรียนรู้	40	18.10	2.75	6.82	.000
ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้	41	13.59	3.19		

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนหลังเรียนของกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 18.10 และคะแนนหลังเรียนของกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 13.59 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ สรุปได้ว่า นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. นักเรียนสามารถนำความรู้ มาใช้ในการแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร	4.03	.891	มาก
2. วิธีจัดการเรียนรู้เข้าใจง่าย สร้างสรรค์ ทันสมัย	3.80	1.067	มาก
3. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอด ประยุกต์ใช้ในการเรียนคณิตศาสตร์ขั้นสูง	4.20	.723	มาก
4. นักเรียนสามารถทบทวน เรียนรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง	4.45	.597	มาก
5. ความน่าสนใจของแบบฝึกหัด	4.27	.784	มาก
6. นักเรียนทำแบบฝึกหัดได้อย่างสนุกสนาน	4.30	.791	มาก
7. กิจกรรมใช้คำสั่งหรือคำอธิบายได้อย่างชัดเจน ง่ายต่อการปฏิบัติตาม	4.58	.712	มากที่สุด
8. นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข	4.87	.335	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**4.31**	**.276**	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ 3 อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขมีความพึงพอใจมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.87) กิจกรรมใช้คำสั่งหรือคำอธิบายได้อย่างชัดเจน ง่ายต่อการปฏิบัติตาม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.58) และนักเรียนสามารถทบทวน เรียนรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.45) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพะตงวิทยามูลนิธิ มีผลการอภิปลาย ดังนี้

1. ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าประสิทธิภาพ 83.63/82.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 จะเห็นได้ว่าชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ มีรายละเอียดแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ คำแนะนำสำหรับครูผู้สอนและคำแนะนำสำหรับผู้เรียน ทั้งนี้ ชุดการเรียนรู้นี้สามารถให้นักเรียนศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม และทบทวนได้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สอน ชี้แนะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนร่วมด้วย จึงมีการออกแบบชุดการเรียนรู้ให้น่าสนใจ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้รูปภาพเพื่อความสวยงามของชุดการเรียนรู้ และระบุคำชี้แจงไว้เป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน กล่าวถึงข้อดีของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้า ทบทวนบทเรียนเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ สามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างครูกับนักเรียน ทั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนด้านความพร้อมในการสอนที่เพิ่มมากขึ้น มีแนวทางในการสอนทางเดียวกัน สอดคล้องกับ สุนันทา สุนทรประเสริฐ ได้เพิ่มเติมประเภทของชุดการเรียนรู้ คือ ชุดการเรียนรู้ทางไกล มุ่งสอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองโดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน แต่สามารถเรียนได้เองที่บ้าน เน้นความสำคัญของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในหมู่คณะ ตลอดจนเสริมสร้างวินัย (สุนันทา สุนทรประเสริฐ, 2544) โดยผู้วิจัยได้ยึดแนวทางของชุดการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นทั้งครูผู้สอน และผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อำภา บริบูรณ์ ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนคณิตศาสตร์โดยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และทีมแข่งขัน (TGT) ที่เสริมสร้างทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เจตคติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของชุดการสอนคณิตศาสตร์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.95/76.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ (อำภา บริบูรณ์, 2561)

2. นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์และไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาคะแนนหลังเรียนของนักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย 18.10 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งมีคะแนนหลังเรียนค่อนข้างสูง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรันย์ เปรมปรีดา ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะในการแก้โจทย์ปัญหาเลขคณิตด้วยทฤษฎีบาร์โมเดลสำหรับ นักเรียนชันประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดฝึกทักษะในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะด้วยทฤษฎีบาร์โมเดล สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ศรันย์ เปรมปรีดา, 2559) เมื่อพิจารณาคะแนนหลังเรียนของกลุ่มที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 13.59 คะแนนก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย 7.85 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากได้รับการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรลภา เปี่ยมสุข ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนเอสเอสซีเอสร่วมกับการวาดรูปบาร์โมเดล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาคณิตศาสตร์ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนเอสเอสซีเอสร่วมกับการวาดรูปบาร์โมเดล หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีปกติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภัทรลภา เปี่ยมสุข, 2563)

3. นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจาก การจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์เป็นวิธีการพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร เพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เป็น เพราะกระบวนการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาทบทวนด้วยเองมากที่สุด มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง อีกทั้งการใช้ทฤษฎีบาร์โมเดลช่วยในการแก้โจทยปัญหาการคูณและการหาร แปลงข้อความหรือข้อมูลจากโจทย์ปัญหาโดยการวาดรูปแบบบาร์โมเดล ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์โจทย์ปัญหา เห็นข้อความจากโจทย์ปัญหาเป็นรูปธรรมมากขึ้น และสามารถดำเนินการทางคณิตศาสตร์เพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องได้ สอดคล้องกับกรองทอง ไคริรี กล่าวว่า การทำโจทย์ปัญหาโดยการวาดรูปบาร์โมเดล เป็นการคิดวิเคราะห์ข้อความจากโจทย์ปัญหา นำมาเชื่อมโยงกับคณิตศาสตร์แล้ววาดออกมาเป็นรูปบาร์โมเดล วิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถทำโจทย์ปัญหาได้ง่ายดายและถูกต้อง (กรองทอง ไคริรี, 2554) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรลภา เปี่ยมสุข ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนเอสเอสซีเอสร่วมกับการวาดรูปบาร์โมเดล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนเอสเอสซีเอสร่วมกับการวาดรูปบาร์โมเดล สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภัทรลภา เปี่ยมสุข, 2563)

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ยที่ 4.31 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ 3 อันดับแรก ดังนี้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขมีความพึงพอใจมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.87) กิจกรรมใช้คำสั่งหรือคำอธิบายได้อย่างชัดเจน ง่ายต่อการปฏิบัติตาม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.58) และนักเรียนสามารถทบทวน เรียนรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.45) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอันแรก คือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข ดังนั้น แล้วการเรียนอย่างมีความสุขทำให้เกิดความสนใจ ความชอบ เป็นแรงผลักดันที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ พิชิต บุตรศรีสวย กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ ความชอบ ความรัก ความยินดียอมรับ และการมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในด้านบวก ทำให้เกิดความกระตือรือร้น มุ่งมั่น และมีความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลให้เกิดความสำเร็จขององค์กร (พิชิต บุตรศรีสวย, 2546) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริลักษณ์ ใชสงคราม ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TGT ร่วมกับบาร์โมเดล (Bar Model) พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TGT ร่วมกับบาร์โมเดล (Bar Model) โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนเห็นด้วยมากในทุกด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ ลำดับแรก ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ พบว่า ประเด็นที่เห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ 1 คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนุกสนานในการเรียนรู้ และอันดับต่ำสุด คือ นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในกลุ่ม ส่วนลำดับที่ 2 ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ พบว่า ประเด็นที่นักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอันดับที่ 1 คือ นักเรียน

ได้ฝึกทักษะทางสังคม และสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ได้ดี และอันดับต่ำสุด คือ นักเรียนสามารถแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ได้ง่ายขึ้น และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนลำดับที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ประเด็นที่นักเรียนเห็นด้วยมากเป็นอับดับที่ 1 คือ นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม และอันดับต่ำสุด คือ นักเรียนได้ฝึกการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ด้วย Bar Model ช่วยให้นักเรียนแปลงข้อความจากโจทย์ปัญหาที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นกึ่งรูปธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น (ศิริลักษณ์ ใชสงคราม, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล มีค่าประสิทธิภาพ 83.63/82.75 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์และไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.31) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ ควรศึกษาคำแนะนำสำหรับครูผู้สอน ในการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน และอธิบายคำแนะนำสำหรับผู้เรียนให้ผู้เรียนเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน เพื่อนักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนไม่เท่ากัน ครูจึงจำเป็นต้องดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดให้คำแนะนำ ซักถามความเข้าใจ สร้างกำลังใจชื่นชม เพื่อให้กิจกรรมการเรียนสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ต่อไป ให้ได้นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการพัฒนาอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ เช่น แผนจำลองบาร์โมเดล เพื่อให้นักเรียนสามารถจับต้องสื่อและจินตนาการภาพได้ง่ายขึ้น อีกทั้งครูควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ไปปรับใช้กับเนื้อหาทางคณิตศาสตร์ในเรื่อง ๆ อื่น หรือในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พล เหลืองรังษี อาจารย์ที่ปรึกษาที่แนะนำและบ่มเพาะความรู้ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์และบทความวิจัย โดยบทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาการคูณและการหาร โดยใช้ทฤษฎีบาร์โมเดล นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เอกสารอ้างอิง

กรองทอง ไครีรี. (2554). แบบฝึกการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้บาร์โมเดล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพมหานคร: เอทีมบิสซิเนส.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1), 7-20.

พล เหลืองรังษี. (2564). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพัฒนาการพิมพ์.

พิชิต บุตรศรีสวย. (2546). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเขตการศึกษา 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. สถาบันราชภัฏเลย.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2564). หลักการวัดและประเมินผลทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์ จำกัด.

ภัทรลภา เปี่ยมสุข. (2563). การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนเอสเอสซีเอสร่วมกับการวาดรูปบาร์โมเดล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมการสอน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

รัตนะ บัวสนธ์. (2562). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรันย์ เปรมปรีดา. (2559). การพัฒนาชุดฝึกทักษะในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ด้วยทฤษฎีบาร์โมเดลสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ศิริลักษณ์ ใชสงคราม. (2562). การพัฒนาความสามารถการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TGT ร่วมกับบารโมเดล (Bar Model). ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). งานและพลังงาน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2552). เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวปฏิบัติการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). รายงานการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2564 ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย). เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2566 จาก https:// bet.obec.go.th/Bet_Obec/3576

สุดารัตน์ ไผ่พงศาวงศ์. (2543). การพัฒนาชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์ ที่ใช้การจัดการเรียนการสอน แบบ CIPPA MODEL เรื่อง เส้นขนานและความคล้าย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2544). การผลิตนวัตกรรมการเรียนการสอน เรื่องการสร้างแบบฝึก. ชัยนาท: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2551). 20 วิธีการจัดการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

อำภา บริบูรณ์. (2561). การพัฒนาชุดการสอนคณิตศาสตร์ โดยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และ ทีมแข่งขัน (TGT) ที่เสริมสร้างทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ เจตคติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Har, B., et al. (2008). Using a Model Approach to Enhance Algebraic Thinking in the Elementary School Mathematics Classroom. Algebra and algebraic thinking in school mathematics. National Council of Teachers of Mathematics, 3(1), 195-209.

Multis, I. V. S., et al. (2008). TIMSS 2007 International Mathematics Report. United States: Boston College.

บทความวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*

MANAGEMENT MODEL FOR DEVELOPING THE SCHOOL'S EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE SYSTEM PA HUNG SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION SCHOOL, PHAN, CHIANG RAI PROVINCE

กัญญลักษณ์ โสภา
Kanyaluck Sopa
โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง เชียงราย ประเทศไทย
Pa Hung Subdistrict Administrative Organization School, Chiang Rai, Thailand
Corresponding author E-mail: pahung44@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบ สร้างรูปแบบทดลองใช้รูปแบบ และประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งเป็นแต่ละขั้น ดังนี้ ขั้น 1 ศึกษาสภาพรูปแบบการบริหารจัดการ กลุ่มประชากร ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกองค์ความรู้ ขั้น 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการ กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คนได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ขั้น 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการ กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้น 4 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 65 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาสภาพรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน พบว่า องค์ประกอบด้วยประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) กระบวนการบริหารจัดการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผล และ 5) ผลลัพธ์ การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการ ในปีการศึกษา 2565 มีผลการประเมินในระดับดีมาก ส่วนผลการประเมินรูปแบบผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุมและความเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ , รูปแบบ, การประกันคุณภาพภายใน

Abstract

This research article studies the management model to develop an internal quality assurance system of school of Pa Hung Subdistrict Administrative Organization, Phan District,

* Received 3 March 2024; Revised 23 March 2024; Accepted 25 March 2024

Chiang Rai Province. having a purpose To study the condition of the model Create a trial format. and evaluate management models to develop internal quality assurance systems. The population and sample are divided into each stage as follows: Stage 1: Study the management style. The population includes teachers and 11 educational personnel. The tools used in the research. Knowledge recording form, step 2, creating a management model. The population includes 7 experts and experts, obtained through purposive sampling (Positive sampling). The research tool is a structured interview. Step 3, experiment. Use a management model. The population consists of 7 experts. Tools used in the research is an assessment of the feasibility of the model Data were analyzed using statistics, namely mean, standard deviation, and step 4. Evaluation of management style. The sample group consisted of 65 members of the Quality Assurance Committee within educational institutions. The research instrument was a format assessment form. Data were analyzed using statistics, namely averages and content analysis. The study results found that A study of the management model for developing an internal quality assurance system found that it consists of 5 elements, including 1) principles, 2) aims, 3) educational quality development components, 4) 3-step management process, including preparation. Implementation and evaluation and 5) results The trial of the management model in the academic year 2022 had very good evaluation results. As for the evaluation results of the model, experts were of the opinion that it was feasible, appropriate, accurate, comprehensive, and useful.

Keywords: Management, Model for Developing, Quality Assurance

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย อีกทั้งต้องดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย โดยการศึกษา ทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ พร้อมทั้ง ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ซึ่งการจัดการศึกษาถือเป็นบริการสาธารณะอย่างหนึ่งนั้น ตลอดจนนโยบายการปฏิรูปประเทศได้มุ่งเน้น การพัฒนาคนไทยในยุคศตวรรษที่ 21 ให้มีความสมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม มีความสุขในยุคดิจิทัล เพื่อพร้อมเข้าสู่ประเทศ 4.0 (Thailand 4.0) CITATION กรม60 \l 1033 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2560) โดยบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาคือสถานศึกษาโดยในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ดีส่งผลต่อการพัฒนานักเรียน การบริหารจัดการโรงเรียนเป็นกระบวนการการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง วิธีการหรือมรรควิธีใดๆ ที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ใน

การบริหารราชการหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางหรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548)

สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 จนกระทั่งสถานศึกษาทุกแห่งได้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มากว่าสิบปี แต่กระแสสังคมก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาไม่ได้สร้างระบบประกันคุณภาพให้เกิดอย่างเข้มแข็ง มุ่งเน้นการปรับปรุงเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกเท่านั้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562)

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่งเป็นสถานศึกษาจัดตั้งใหม่ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง จัดการศึกษาระดับปฐมวัยอายุ 3-6 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์โควิด เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2563 ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ได้รับการประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2564 - 2568) จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) การศึกษาปฐมวัย มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก ได้ผลประเมินระดับ ดีมาก มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ ได้ผลประเมินระดับ ดีมาก และมาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ได้ผลประเมินระดับ ดีมาก (สมศ.2564) จากผลการประเมินทั้ง 3 มาตรฐานอยู่ในระดับ ดีมาก เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน ทั้ง 3 มาตรฐานให้สูงขึ้นไปสู่ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม กอรปกับสถานศึกษาได้เปิดขยายชั้นเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ขึ้นในปีการศึกษา 2565 ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนายกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาตามแนวนโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานต้นสังกัด รวมถึงผลการประเมินดังกล่าวข้างต้น การบริหารจัดการจึงเป็นภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาในทุกด้านเพื่อปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมคุณภาพเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ด้วยความเป็นมาและความสำคัญทำให้มีการพัฒนาและศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง มีกรอบทิศทางในการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของสถานศึกษาและแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามประกาศกฎกระทรวงและกระทรวงมหาดไทยที่ได้ประกาศไว้

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ฐานทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ นโยบายการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายใน กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาและแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA กฎกระทรวงการประกันคุณภาพภายใน พ.ศ. 2561 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open system theory) แนวคิดทรัพยากรการบริหารจัดการ แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) และแนวคิดการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ปียานันต์ บุญธิมา สรุปว่าการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบไคเซ็นการพัฒนาให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ปียานันต์ บุญธิมา, 2561) เพื่อนำมารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อหาคำตอบในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่งมีกรอบทิศทางในการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของสถานศึกษาและแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามประกาศกฎกระทรวงและกระทรวงมหาดไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบของการการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติไว้

1.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์ นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ เป็นการล่วงหน้า และดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งถอดเทปบันทึกข้อมูลคำสัมภาษณ์

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเป็นประเด็นตามองค์ความรู้เพื่อยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

ขั้นที่ 2 ยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติไว้

2.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เรื่อง การยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) ดำเนินการโดยการเตรียมการก่อนการจัดประชุมประเด็นสนทนากลุ่ม กำหนดหัวข้อประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มตามรายละเอียดข้างต้น ดำเนินการประชุมประเด็นสนทนากลุ่ม ผู้เข้าร่วมประเด็นสนทนากลุ่ม พิจารณาประเมินความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปเป็นประเด็น นำผลการพิจารณามาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

นำรูปแบบ มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ในปีการศึกษา 2565

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 65 คน ประกอบด้วยครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling)

3.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชุมคณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565 จำนวน 65 คน เพื่อสรุปผลการประเมินระดับคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ปีการศึกษา 2565 เปรียบเทียบกับค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ สรุปข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำรูปแบบไปใช้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการประเมินตนเองตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ.2561 ปีการศึกษา 2565 โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาเป็นร้อยละและระดับคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษากับค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 65 คน ประกอบด้วยครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling)

4.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบประเมิน แก่คณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 65 คน ได้รับกลับคืนมาจำนวน 65 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของรูปแบบพิชิต ฤทธิ์จรูญ ที่ได้สรุปตามเกณฑ์ที่กำหนด (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2557)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จากการศึกษา พบว่า รูปแบบการการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบ กระบวนการบริหารและผลลัพธ์

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 หลักการ คือ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในโดยการเน้นการมีส่วนร่วมของครูทุกคน

2.2 จุดมุ่งหมาย คือ เพื่อ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย

2.3 องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การบริหารจัดการ กระบวนการดูแลจัดประสบการณ์ เรียนรู้และเล่น และคุณภาพเด็กปฐมวัย

2.4 กระบวนการบริหารจัดการ 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.4.1 การเตรียมการ

2.4.1.1 บุคลากร (Man) ประกอบด้วย คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน

2.4.1.2 งบประมาณ (Money)

2.4.1.3 วัสดุอุปกรณ์ (Materials)

2.4.1.4 ข้อมูลสารสนเทศ (Message)

2.4.2 การดำเนินการ

2.4.2.1 วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง

2.4.2.2 ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายของรัฐ ผลการประเมินของ สมศ.ที่ผ่านมาและจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาของโรงเรียน

2.4.2.3 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และ กลยุทธ์การดำเนินงาน

2.4.2.4 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

2.4.2.5 กำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษา

2.4.2.6 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษา

2.4.2.7 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพศึกษา และเป้าหมายที่กำหนด ดังนี้

2.4.2.8 ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี

2.4.3 บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศโดยใช้นวัตกรรมการศึกษา แอพพลิเคชั่น Smart Kids Pahung

2.4.4 การประเมินผล

2.4.4.1 กำหนดผู้รับผิดชอบประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.4.4.2 กำหนดปฏิทินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

2.4.4.3 กำหนดวิธีการประเมินและเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม

2.4.4.4 นิเทศติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ (PLC)

2.5 ผลลัพธ์ คือ คุณภาพของเด็ก ประกอบไปด้วย 5 H (Head) การพัฒนาสมอง (Heart) การพัฒนาจิตใจ (Hand) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Health) การพัฒนาสุขภาพ และ (Happy) การมีความสุข

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า นักเรียนโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ปีการศึกษา 2565 มีการเจริญเติบโต พัฒนาการสมวัย การเคลื่อนไหว อารมณ์จิตใจ สติปัญญาเรียนรู้และสร้างสรรค์ ภาษาและการสื่อสาร และพัฒนาการทางสังคม คุณธรรม มีวินัยและความเป็นพลเมือง

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า มีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุมและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบประเด็นที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้สภาพรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จากการศึกษา พบว่า ผลสภาพรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระบวนการบริหารจัดการและผลลัพธ์ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับปียานันต์ บุญธิมาที่สรุปว่า การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบไคเซ็น ซึ่งประกอบด้วย 1) การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ระดับโรงเรียน 2) การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ระดับห้องเรียน 3) คุณภาพผู้เรียน (ปียานันต์ บุญธิมา, 2561) จะเห็นได้ว่าในส่วนของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีการวางเป็นหลากหลายรูปแบบที่มีความแต่กต่างกันแต่มีส่วนที่สอดคล้องกันคือ หลักการ จุดมุ่งหมาย การดำเนินการประกัน และผลที่เกิดจากการดำเนินการ

ในด้านการยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักการ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระบวนการบริหารจัดการและผลลัพธ์ สอดคล้องกับ ระพีพร เอียงอุบล ที่สรุปว่ารูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพภายในที่ดี ต้องมีการวางแผนองค์การ การจัดองค์การ การนำและการควบคุม เพื่อช่วยให้รูปแบบที่นำไปใช้เกิดประสิทธิภาพ (ระพีพร เอียงอุบล, 2561) ซึ่งตรงกับหลักการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดำเนินงานในด้านการดำเนินการของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน เน้นการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพศึกษา และเป้าหมายที่กำหนด คือ คุณภาพของเด็ก กระบวนการบริหารและการจัดการ และ การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยใช้การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศโดยใช้นวัตกรรมการศึกษา แอพพลิเคชั่น Smart Kids Pahung ซึ่งสอดคล้องกับเฉลิมพร กุมภา ที่สรุปว่า การสร้างรูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็กพบว่าการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงจำเป็นต้องมีแนวคิดทฤษฎี ในการนำมาปรับใช้ มีเนื้อหาที่เหมาะสม ทั้งในด้านปัจจัยนำเข้าที่ในการสนับสนุนโดยเฉพาะอย่าง ยิ่งสมรรถนะของผู้บริหาร การบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ที่จะนำพาให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถปฏิบัติงานการประกันคุณภาพให้มีประสิทธิภาพได้ (เฉลิมพร กุมภา, 2564) จะพบว่าในการบริหารปัจจุบันจะต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อความถูกต้องและความรวดเร็วในการบริหารจัดการ

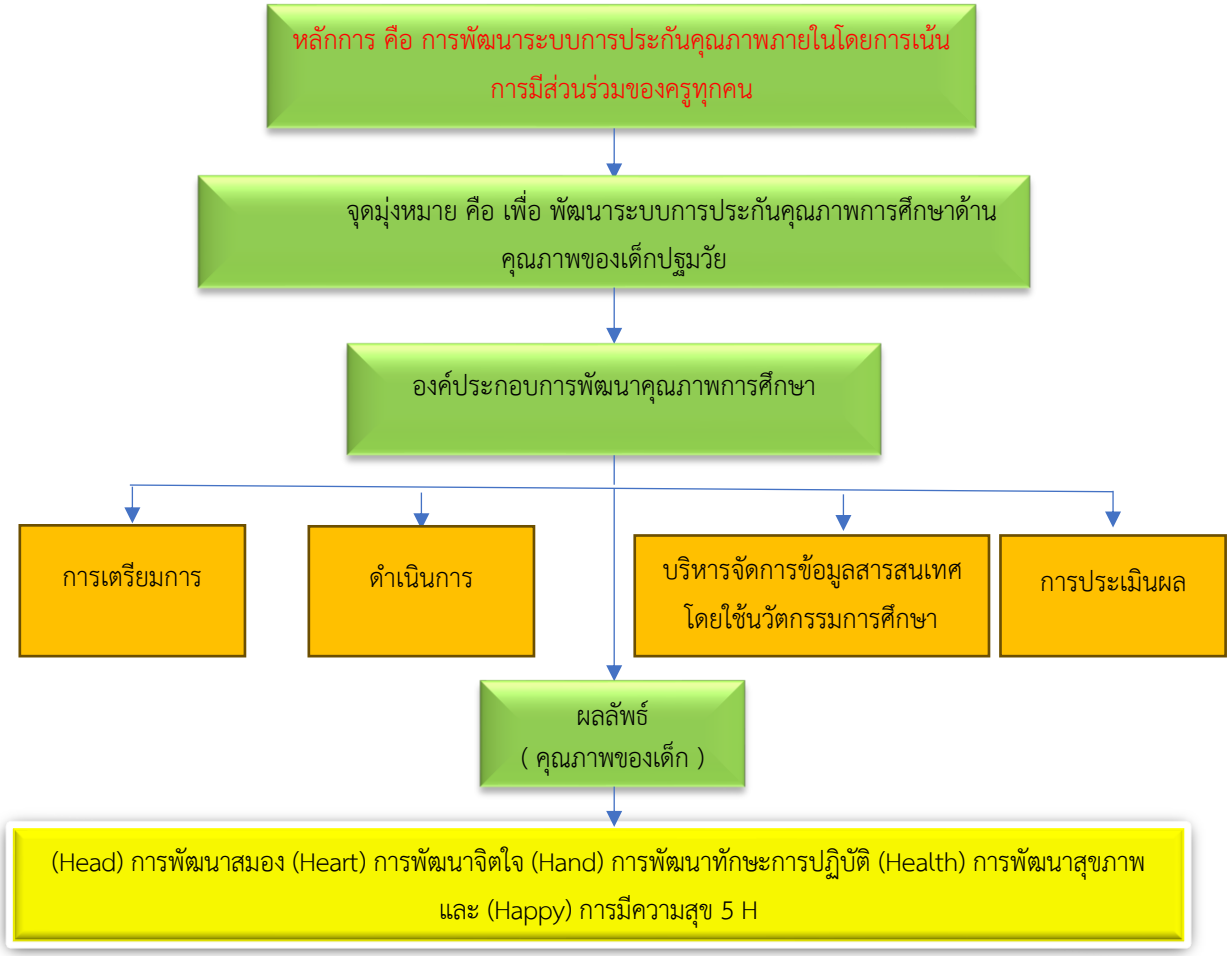
การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่านักเรียนโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ปีการศึกษา 2565 มีการเจริญเติบโต พัฒนาการสมวัย การเคลื่อนไหว อารมณ์จิตใจ สติปัญญาเรียนรู้และสร้างสรรค์ ภาษาและการสื่อสาร และพัฒนาการทางสังคม คุณธรรม มีวินัยและความเป็นพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ ถิรฉัตร คงจันทร์ ที่สรุปว่าการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสตรีภูเก็ตคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ปีการศึกษา 2560 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลส่งผลต่อกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาและคุณภาพผู้เรียน (ถิรฉัตร คงจันทร์, 2560) จึงเห็นได้ว่าผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง

การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงรายพบว่ามีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุมและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับ ถิรฉัตร คงจันทร์ ที่สรุปว่ารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาของโรงเรียนสตรีภูเก็ตในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด (ถิรฉัตร คงจันทร์, 2560) ซึ่งจะสามารถกล่าวได้ว่าการจัดทำรูปแบบที่ดีนั้นจะต้องได้รับความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม จึงจะส่งผลให้การดำเนินงานตามรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระบวนการบริหารจัดการและผลลัพธ์ เป็นรูปแบบการ

บริหารจัดการที่ส่งผลต่อคุณภาพเด็กปฐมวัย การบริหารจัดการ และกระบวนการดูแลจัดประสบการณ์เรียนรู้และเล่น

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยพบว่ารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระบวนการบริหารจัดการและผลลัพธ์ การนำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษารายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญและนำรูปแบบไปปรับปรุงและพัฒนาใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่อง จุดเด่นของแต่ละสถานศึกษา และจะได้มีข้อมูลสารสนเทศต่อการ ตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสบความสำเร็จในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยศึกษากรณีตัวอย่างจากสถานศึกษาที่มีผลการประเมินการประกันคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษาในระดับที่ยอดเยี่ยม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2560). คู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2562). คู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

เฉลิมพร กุมภา. (2564). รูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนขนาด. เล็ก. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(2), 29-46.

ถิรฉัตร คงจันทร์. (2560). รายงานการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสตรีภูเก็ตคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ปีการศึกษา 2560. ภูเก็ต: โรงเรียนสตรีภูเก็ต.

ปียานันต์ บุญธิมา. (2561). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบไคเซ็น. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2557). เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเฮ้าส์ออฟเคอร์มิสท์.

ระพีพร เอียงอุบล. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพภายในของศูนย์ฝึกอบรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภาวะผู้นำและนวัตกรรมการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสยาม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 . กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.

บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

THE DEVELOPMENT OF CURRICULUM TO ENHANCE ACTIVE LEARNING COMPETENCY ON ACTION RESEARCH PROCESS AND PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY FOR BASIC EDUCATION TEACHERS

ญาณิฐา ราชคม*, มนสิช สิทธิสมบูรณ์
Yanitha Rajchakom*, Monasit Sittisomboon
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย
Faculty of Education, Naresuan University, Phisanulok, Thailand
*Corresponding author E-mail: yyanitha@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น 2) สร้างหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ประเมินหลักสูตร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยการสำรวจสภาพและความต้องการจำเป็นของครู การศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร โดยการยกร่างสร้างหลักสูตร การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร การทดลองนำร่อง และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรกับครูโรงเรียนอนุบาลจุน(บัวสถาน) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นครูที่อาสาสมัคร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร ควรมีความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง คือ 1.1) กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.2) เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.3) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.5) การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ 1.6) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน 1.7) การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ผลการสร้างหลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล โดยกระบวนการมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน 3) ผลการใช้หลักสูตร ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

This research article aims 1) to study necessary foundation data, 2) to construct and verifying the curriculums' quality, 3) to implement the curriculum, and 4) to evaluate an enhanced curriculum. This research and development methodology involved four steps as follows: Step 1 is to study foundational data for curriculum development by surveying the conditions and requirements,

* Received 26 February 2024; Revised 23 March 2024; Accepted 25 March 2024

studying relevant concepts and documents, and collecting data through interviews with scholars and experts. Step 2 is to construct and verifying the curriculums' quality, conducting a pilot study. Subsequently, revising the curriculum and its manual. Step 3 is to implement the curriculum with 30 volunteer teachers at Anubanchun School (Ban Bua Sathan). And step 4 is to evaluate the curriculum. The results at each step were presented as follows: 1) Based on the foundational data findings, the developed curriculum should have content covering 7 topics, namely: 1.1) active learning strategies, 1.2) active learning techniques, 1.3) active learning design, 1.4) active learning lesson plan writing, 1.5) media and learning resources utilization, 1.6) creating conducive classroom environments, and 1.7) learning outcomes assessment from active learning approaches. 2) The enhanced curriculum comprises six components: Principles, Objectives, Structure and content, Process, Learning materials; and Assessment. The process involves five stages: situation analysis, planning, acting, observing, and reflecting on the outcomes. 3) Post-curriculum implementation, teachers' competencies in active learning management were higher than the criteria of 75 percent at the statistical significance level of .05. 4) Teachers' opinion through input, process, and output of the enhanced curriculum was at a high level.
Keywords: Curriculum Development, Active Learning Competency, Action Research Process, Professional Learning Community

บทนำ

วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย 4.0 ขับเคลื่อนประเทศด้วยการวิจัยและนวัตกรรมจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการศึกษาให้มีสมรรถนะสูง คือ มุ่งเน้นการผลิตคนตามความต้องการในการพัฒนาประเทศ โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะใหม่สำหรับนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (OECD, 2021) ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและกระบวนการส่งต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะด้านพลังศรัทธา (Soft power) และพัฒนาขีดความสามารถของครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่พบว่า นักเรียนมักจะมีความกระตือรือร้นในการเรียนเพิ่มขึ้น หากจัดการเรียนการสอนเป็นแบบการลงมือปฏิบัติมากกว่าการนั่งฟังบรรยายในห้องเรียน วิธีการเรียนรู้เช่นนี้ ทำให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น มีผลการเรียนที่ดีขึ้น และสามารถต่อยอดไปสู่ทักษะขั้นสูงอื่น ๆ ได้อีกด้วย รวมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา การใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการรายงานผลต้องให้ข้อมูลพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียนตามลำดับขั้นที่ผู้เรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน ใช้เวลาในการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ในการคิด ลงมือปฏิบัติ สรุป และสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อทำให้สิ่งที่เรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลให้สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยาจากการลงพื้นที่จริงพบว่า ครูมีความพยายามศึกษาเรียนรู้การออกแบบการสอน เทคนิคการสอน วิธีการสอน และการสร้างสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน แต่เมื่อพิจารณาจากการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมีเนื้อหาและกิจกรรมไม่สอดคล้องกับ

ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน มีแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ครบถ้วน ไม่ตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัด และไม่สอดคล้องบริบทจริงของสถานศึกษา จากการศึกษาค้นพบว่า การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้มีประสิทธิภาพนั้น ปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญ คือ การปรับชุดความคิด และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูได้ และมีงานวิจัยที่ยืนยันและสนับสนุนว่าการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการพัฒนาที่เป็นระบบมากที่สุดทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลแบบบูรณาการ หรือทักษะทางวิชาชีพในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มารุต พัฒผล, 2554); (พศิน แตงจวง, 2554)

การนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ร่วมกันเพื่อปรับปรุงประสิทธิผลการทำงาน และพัฒนาวิชาชีพครู พบว่า กระบวนการดำเนินการมีลักษณะเฉพาะเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีม มุ่งเน้นการแก้ปัญหาและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การพัฒนาวิชาชีพและการเรียนรู้ของครูตามสภาพแวดล้อมโรงเรียน ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของครูไปสู่ภารกิจและวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเติบโตทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Mertler, C.A., 2018) และช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เป็นจุดแข็งในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา (Sagor, 2010) ก่อให้เกิดข้อดีต่อสถานศึกษาและครู ดังนี้ 1) ได้กระบวนการพัฒนาครูที่มีวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) เกิดความร่วมมือครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงาน การพัฒนาวิชาชีพและการเรียนรู้ของครูและต่อเนื่อง 3) สร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมกันทำงานเป็นทีมในโรงเรียนตอบสนองความต้องการทางการศึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่ 4) สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน 5) ยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ และพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้ทัดเทียมกับสากล และ 6) ได้นวัตกรรมการเรียนรู้ คือ ผลการวิจัยปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative action research) ที่สามารถนำไปปรับใช้แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในแต่ละบริบทของการจัดการศึกษา (Sagor, R., 2010); (ประสาท เนืองเฉลิม, 2561)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูให้ออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพบริบทจริงของโรงเรียน และพัฒนาการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดผลลัพธ์กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพการศึกษาตามนโยบายและจุดเน้นการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตอบสนองความต้องการของครูเป็นรายบุคคลได้อย่างต่อเนื่องและทำให้ครูได้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือรวมพลัง ปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกันจนสามารถนำไปปรับใช้แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้อย่างเหมาะสมในแต่ละบริบทของการจัดการศึกษา นำไปสู่การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ใช้วิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 5 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การสำรวจสภาพและความต้องการจำเป็นของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 2 จำนวน 50 คน จาก 8 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ

ขั้นที่ 2 การศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสรุปข้อมูล

ขั้นที่ 3 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ขั้นที่ 4 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นที่ 5 สรุปผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้น ได้อก่ ขั้นที่ 1 ยกร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาเอกขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน เป็นระยะเวลาไม่ต่ำว่า 10 ปี ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบตรวจสอบ ขั้นที่ 3 ทดลองนำร่องการใช้หลักสูตร โดยครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านกิ่วแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 9 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายจากครูอาสาสมัคร และไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ขั้นที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้พัฒนาครูกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูโรงเรียนอนุบาลจุน(บัวสถาน) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมทำกิจกรรมของหลักสูตร โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบการทดลองกลุ่มเดียวและวัดผลหลังการทดลอง (One Group Posttest Only Design) เพื่อประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเนื้อหา 7 หน่วยการเรียนรู้ และการนิเทศติดตามและประเมินผล จำนวน 3 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน จำนวน 5 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูโรงเรียนอนุบาลจุน(บัวสถาน) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำนวน 30 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ซึ่งเป็นครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมทำกิจกรรมของหลักสูตร ซึ่งเป็นที่มีส่วนร่วมทดลองใช้หลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน

โดยสรุปขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

ผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตร

1.1 สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ครูมีความต้องการให้จัดอบรมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและมีตัวอย่างการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สมบูรณ์และครอบคลุมทุกองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการปฏิบัติ ส่งเสริมกระบวนการคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีความคงทนในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้เป็นที่น่าพึงพอใจและผ่านตัวชี้วัด จัดสื่อการสอนให้หลากหลายทันสมัย และเพียงพอ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้เสริมทักษะให้กับผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จัดกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน สร้างความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน เพื่อเสริมให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมทั้งทักษะกระบวนการและความรู้ของนักเรียน มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน และนำมาประยุกต์ใช้กับผู้เรียนตามความเหมาะสมของผู้เรียนและตามวัยของผู้เรียน

1.2 แนวทางการสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นควรมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ความสามารถออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย กระบวนการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตการปฏิบัติงาน และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน โดยมีกิจกรรม คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับครู และการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องประมาณ 3 ครั้งต่อภาคเรียน เพื่อดูว่าสิ่งที่ครูได้รับจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ เมื่อนำสู่การปฏิบัติแล้วสามารถส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดหรือไม่

2. หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัย ปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) โครงสร้างและเนื้อหา 4) กระบวนการ 5) สื่อการเรียนรู้ 6) การประเมินผล โดยกระบวนการมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา (Situation analysis) ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติตามแผน (Act) ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน (Observe) และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflect) แต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เรียกว่า “SCCER-U”

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า หลังการใช้หลักสูตร ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ย 36.50 คะแนน ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 35.97 ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 20.59 ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ยน 21.14 และความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ย 18.34 แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกับเกณฑ์ร้อยละ 75

สมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	ประเด็น การประเมิน	คะแนน เต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 75 ของ คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	p
1. ความสามารถออกแบบและเขียนแผนการจัด การเรียนรู้เชิงรุก	10	40	30	36.50	1.19	29.861*	0.00
2. ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน	10	40	30	35.97	1.29	25.321*	0.00
3. ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้	6	24	18	20.59	0.83	17.100*	0.00
4. ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	6	24	18	21.14	0.68	25.459*	0.00
5. ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้	5	20	15	18.34	0.67	27.344*	0.00
รวม	**37**	**148**	**111**	**132.54**	**3.90**	**30.294***	**0.00**

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28) แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม

รายการ	n = 30		ระดับ ความคิดเห็น
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
ด้านปัจจัยนำเข้า	4.56	0.27	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ	4.60	0.28	มากที่สุด
ด้านผลผลิต	4.53	0.37	มากที่สุด
โดยรวม	**4.56**	**0.22**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60) ด้านปัจจัยนำเข้า (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56) และด้านผลผลิต (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสรุปได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นควรมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศใน

ชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ความสามารถออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และมีกิจกรรม คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับครู และการนิเทศติดตามและประเมินผลสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่องประมาณ 3 ครั้งต่อภาคเรียน เพื่อดูว่าสิ่งที่ครูได้รับจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ เมื่อนำสู่การปฏิบัติแล้วสามารถส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดหรือไม่ ดังนั้นหลักสูตรที่พัฒนาต้องเน้นการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เกิดผลเชิงประจักษ์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญได้ และเนื้อหาของหลักสูตรที่นำมาใช้พัฒนาครูจึงเป็นเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของครู สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะครูของ OECD ที่กล่าวว่า การพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ทำให้ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาและนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนในที่สุด (OECD, 2021) ซึ่งรูปแบบการพัฒนาครูทำได้หลายวิธี อาทิ การอบรมและสัมมนา การแลกเปลี่ยนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม การเป็นพี่เลี้ยงและการชี้แนะ การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น (สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา, 2564) และจากการสังเคราะห์แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงมีฐานคิดในการพัฒนาสมรรถนะครู คือ การนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพาใช้ร่วมกันเพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาครูที่มีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีม มุ่งเน้นการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาการทำงานและการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง โดยร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ภารกิจ และวิสัยทัศน์ ไปสู่การลงมือปฏิบัติงานและกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Mertler, C.A., 2018) และช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เข้มแข็งในสถานศึกษา (Sagor, R., 2010)

2. หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล และกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการสร้างหลักสูตรเป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler และ Taba คือ การนำเอาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาออกแบบหลักสูตรตามองค์ประกอบของหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง (Tyler, R.W., 1971); (Taba, H., 1962) และในการสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ คือ ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีประกอบสร้าง (Constructionism) ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) และแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ (Competency) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร กล่าวคือ การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติ การสร้างการเรียนรู้ที่เป็นทีมเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Piaget, J., 1964) และการเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการสร้างให้ครูสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือสร้างชิ้นงานและการลงมือปฏิบัติ (Papert, S., 1980) การพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลด้วยวิธีของสุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การให้ความเคารพในผู้อื่น ผลที่ได้จากการพูดคุย คือ การเกิดการตัดสินหรือการตีความใหม่ เห็นมุมมอง ความเชื่อ และการให้เหตุผลที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมมากขึ้นกว่าเดิม (Mezirow, J., 2003) ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยกระทำผ่านการใคร่ครวญ ไตร่ตรอง และการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสถานการณ์ กิจกรรมหรือภาระงานระหว่างครูกับเพื่อนครู ครูกับผู้บริหารสถานศึกษา และครูกับผู้เชี่ยวชาญ

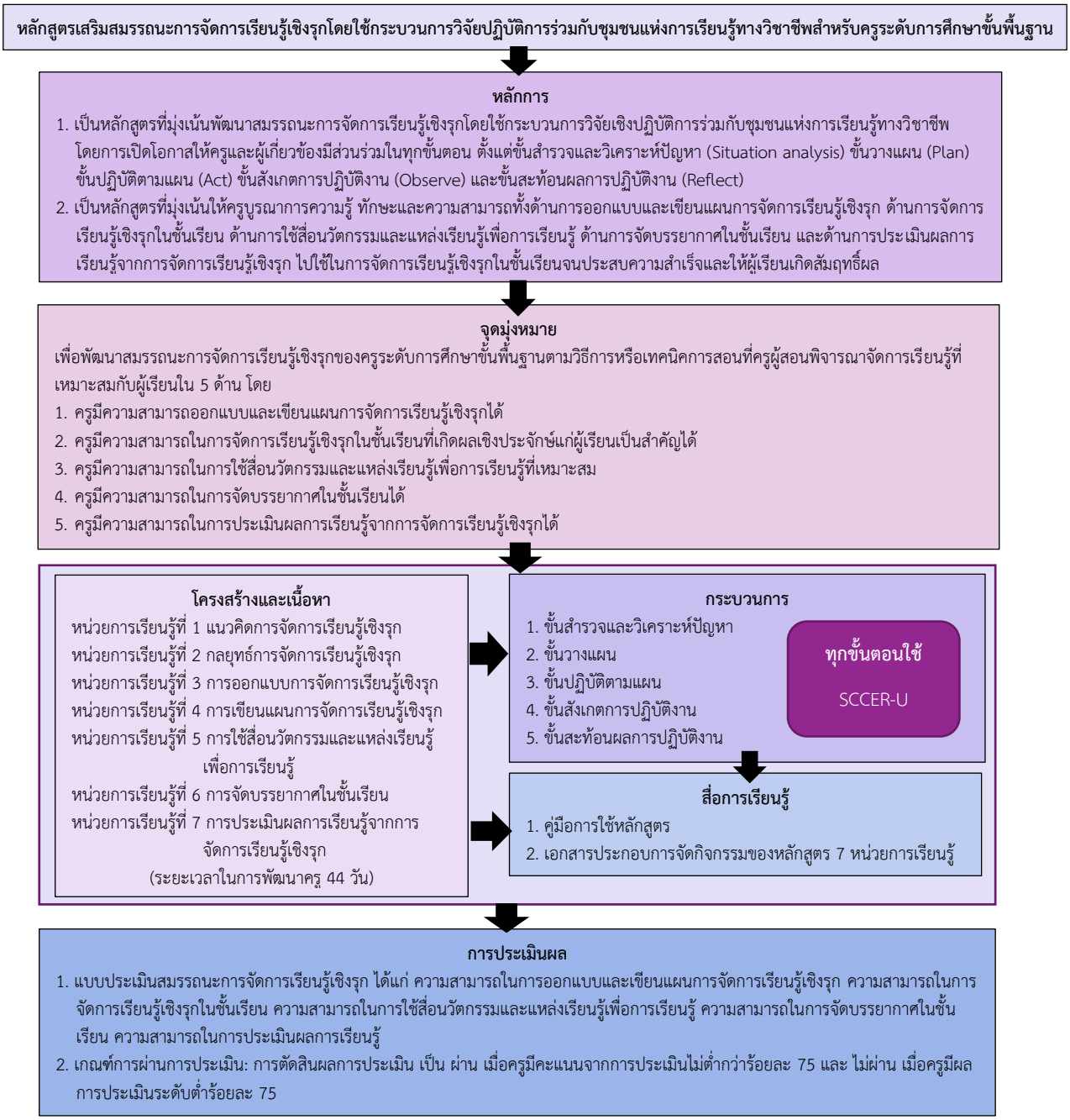
หรือผู้ชี้แนะ และการนำไปประยุกต์ใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจีรพัส บทมาตย์ และคณะที่พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เป็นต้นแบบแก่หน่วยงานในการจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สมรรถนะสอดคล้องตามความต้องการกำลังคนของประเทศ (จีรพัส บทมาตย์ และคณะ, 2566)

3. หลังการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน แสดงว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้จริง ทั้งนี้เพราะมีความสอดคล้องกับความต้องการของครูและบริบทการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และก่อนการพัฒนาครู ผู้วิจัยได้ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งมีคู่มือการใช้หลักสูตรที่มีคำอธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญ จุดประสงค์ แผนการใช้หลักสูตร แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร แนวการจัดกิจกรรมของหลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหา 7 หน่วยการเรียนรู้ และให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดังกล่าว มีหลักการสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ครูได้ตรวจสอบวิเคราะห์ปัญหาด้านวิธีการสอน วางแผน ค้นหาความจริง ดำเนินงานตามแผนต่าง ๆ และสะท้อนผลการปฏิบัติทุกขั้นตอนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการจัดการเรียนการสอนของตนเอง (Kemmis, S., 1988) และกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา เป็นมิติของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารสถานศึกษาและครู การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียนโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การค้นหาวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การลงมือทำและเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน การนิเทศและการสะท้อนผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (DuFour, R. et al., 2008) กระบวนการดังกล่าวเมื่อนำสู่การปฏิบัติ ทำให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้รับการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญและผู้นิเทศติดตาม สามารถเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนที่เกิดผลเชิงประจักษ์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญได้ และมีชิ้นงานสำคัญ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ และคลิปวิดีโอการสอนที่สามารถเผยแพร่และเป็นแนวปฏิบัติที่ดีแก่ครูคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยธันว์ เบญจเทพรัศมี ที่ได้พัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูมีทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เกณฑ์การผ่านร้อยละ 70 คะแนน การออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูคิดเป็นร้อยละ 83.33-96.67 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 100 (ปิยธันว์ เบญจเทพรัศมี, 2560)

4. ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตรมีความคิดเห็นด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะว่า ก่อนการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านคุณสมบัติของวิทยากร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และมีประสบการณ์พัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสอบถามความต้องการของครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม มีการจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร และการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกของผู้บริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหลักสูตรและการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกัน ทำให้ครูเข้าใจการเขียนการออกแบบและแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้น และนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้เพื่อพัฒนางานของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามบทบาทการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดของ วัชรา เล่าเรียนดี และคณะ และมนสิช สิทธิสมบูรณ์ ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริง เน้นทักษะการคิดขั้นสูง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนคิดจากการเรียนร่วมกัน สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลาย และสะท้อนผลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อหลักสูตร (วัชรา เล่าเรียนดี และคณะ, 2560); (มนสิช สิทธิสมบูรณ์, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ โดยสรุปมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล และกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน สรุปตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ผลการสร้างหลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล และกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน 3) หลังการใช้หลักสูตร ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ คือ 1) หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ สามารถนำไปพัฒนาครูในระดับการอาชีวศึกษา ระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และครูในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ควรจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อการเสริมสมรรถนะให้เกิดความรู้และความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากยิ่งขึ้น 3) ลักษณะการจัดกิจกรรมของหลักสูตร ควรกระทำในลักษณะเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เน้นการฝึกปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการวิพากษ์การออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนโดยใช้คลิปวิดีโอการสอน การออกแบบเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่วัด การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีพัฒนาการและมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น 4) ในการนำหลักสูตรไปใช้ ควรใช้ตามคู่มือของหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 5) ควรมีการเสริมแรงบวกเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหลักสูตร สร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้ความสมัครใจ ชี้แนะให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ร่วมทั้งให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด โดยการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกของผู้บริหารสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรพัฒนาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านอื่น เช่น การเสริมสร้างทักษะการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเสริมสร้างสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียน การเสริมสร้างทักษะการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

จีรพัส บทมาตย์ และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(3), 1044-1055.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2561). การวิจัยปฏิบัติการทางการเรียนการสอน. ขอนแก่น: คลังนานา.

ปิยธันว์ เบญจเทพรัศมี. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับครูคอมพิวเตอร์ เพื่อส่งเสริมการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนระดับประถมศึกษา. ในดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พศิน แตงจวง. (2554). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมล.

มนสิช สิทธิสมบูรณ์. (2565). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มารุต พัฒผล. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วัชรา เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21. นครปฐม: เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020). กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

_____. (2564). รายงานการศึกษาการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจากผลการทดสอบ O-NET และ PISA. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา. (2564). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

DuFour, R. et al. (2008). Revisiting Professional Learning Communities at work. Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Kemmis, S. (1988). Action Research. In Keeves, J.P. (ed). Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook. Oxford: Pergamon Press.

Mertler, C. A. (2018). Action Research Communities: Professional Learning, Empowerment Through Collaborative Action Research. London: Routledge.

Mezirow, J. (2003). Transformative Learning as Discourse. Journal of Transformative Education, 1(1), 58-63.

OECD. (2021). Teacher professional development. Retrieved January 12, 2024, from https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=41732&filter=all

Papert, S. (1980). Mind Storms, Children, Computers and Powerful Ideas. New York: Basic Books.

Piaget, J. (1964). The Early Growth of Logic in the Child. London: Routledge and Kegan Paul.

Sagor, R. (2010). Collaborative Action Research for Professional Learning Communities. Bloomington, IN: Solution Tree.

Taba, H. (1962). Curriculum Development: Theory and Practice. New York: Horcourt, Brace & World.

Tyler, R. W. (1971). Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: The University of Chicago press.

บทความวิจัย

การจัดการความรู้แปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ภายใต้สถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019*

KNOWLEDGE MANAGEMENT OF LOCAL RAW MATERIAL PROCESSING AND SWEET SHRIMP PRODUCTION FOR GENERATE JOBS, CAREER AND INCOME UNDER THE CORONAVIRUS 2019 SITUATION: TAMBON KOH YAI, KRASASIN DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พิฑูรย์ ทองฉิม[1], เยาวลักษณ์ ตระกูลเมฆี[1], อรุณพร อธิมาตรไมตรี[1], นิศาชล สกุลชาญณรงค์[1*]
สายสุดา สุขแสง[2], วิมล งามยิ่งยวด[2], พรเพ็ญ อำนวยกิจ[2]
Pitoon Thongchim[1], Yaowalak Trakulmaykee[1], Arunporn Atimatmaitree[1], Nisachon Sakunchannarong[1*]
Saisuda Suksang[2], Wimol Ngamyingyuad[2], Pornpen Amnuaykit[2]
[1]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
[1]Hatyai Business School, Hatyai University, Songkhla, Thailand
[2]คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
[2]Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: nisachon@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างงานสร้างรายได้สร้างอาชีพภายใต้สถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 วัตถุประสงค์ 1) เพื่อจัดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารของกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ 2) ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารของกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัลเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน 4) พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้มุมมองของแนวคิดการจัดการความรู้ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การจดบันทึกภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมาย 60 คน ผลการศึกษา พบว่า การแปรรูปวัตถุดิบแบ่งได้ 3 ขั้นตอน 1) การเตรียมกุ้งวัตถุดิบหลัก 2) การทำความสะอาดกุ้ง 3) การต้มกุ้งหวาน นอกจากนี้งานวิจัยยังพบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้กลับคืนสู่ชุมชนกลุ่มเป้าหมายถือเป็นกิจกรรมสำคัญ เนื่องจากทำให้เกิดการเรียนรู้ทำกุ้งหวานและการขยายอาชีพการผลิตกุ้งหวานเพิ่มขึ้น อีกทั้งกลุ่มเป้าหมายสามารถนำกุ้งหวานมาทำการแปรรูปเป็นเมนูอาหารเพิ่มเติมได้ 6 เมนู ได้แก่ ส้มตำกุ้งหวาน น้ำพริกเผากุ้งหวาน ยำกุ้งหวานสามรส ข้าวคลุกกะปิ ข้าวเหนียวมูนกุ้งหวาน และแกงส้มผักรวม กุ้งหวาน ความสำเร็จที่เกิดจากกิจกรรม คือ 1) การจัดตั้งกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ 2) ความสามัคคีของสมาชิกกลุ่มและเครือข่ายในการนำทักษะไปใช้ได้จริงในอนาคต และสร้างพื้นที่ชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, การแปรรูปอาหาร, การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่น, กุ้งหวาน, กลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่

* Received 12 March 2024; Revised 27 March 2024; Accepted 29 March 2024

Abstract

This article is management of a set of knowledge, processing local raw materials for food production of sweet shrimp group, Koh Yai Subdistrict Koh Yai, Krasae Sin District, Songkhla Province to create jobs, generate income, create a career under the COVID-19 situation. This research aims to 1) Organize knowledge on local raw material processing for sweet shrimp food production by the Koh Yai Sweet Shrimp Group. 2) Transfer knowledge on local raw material processing for sweet shrimp food production to the Koh Yai Sweet Shrimp Group. 3) Transfer knowledge on digital platforms to enhance the competitiveness of the Koh Yai Sweet Shrimp Group. 4) Develop and strengthen the potential of the Koh Yai Sweet Shrimp Group. Knowledge management has been used as a key concept to formulate conceptual framework for this study. Qualitative research methodology has been employed for data. The research instruments were an interview and focus group discussion. The data were analyzed using content synthesis. The sample was selected by purposive sampling. Total sample group was 60 people. The results of the study found that the local raw material processing steps can be divided into 3 stages: the first stage, preparation of shrimp which are the main raw material, next, cleaning the shrimp and the last stage, Boiling the sweet shrimp. The target group can also process sweet shrimp into six additional food menus: spicy shrimp salad, roasted chili shrimp paste, sweet shrimp salad with three flavors, shrimp paste fried rice, sweet shrimp sticky rice, and sweet shrimp mixed vegetable curry. Significant success has been achieved through research activities are 1) The establishment of the Koh Yai Sweet Shrimp Group, which is a result of the cooperation of the target group of sweet shrimp producers The research also found that the transfer of knowledge back to the target community is a key activity, as it leads to learning in sweet shrimp production and an increase in sweet shrimp production occupations. 2) The unity of the group members and the network in providing advice to develop the community to be able to apply the skills in the future and create a strong and sustainable community.

Keywords: Knowledge management, Processing, Sweet shrimp, Sweet Shrimp Koh Yai Group

บทนำ

จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดนโยบายให้มีการสนับสนุน ส่งเสริม เศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชนให้ความเข้มแข็งสร้างห่วงโซ่เชื่อมโยงกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ต่อ ยอดความร่วมมือ และขยายผลให้กับเกษตรกรประชาชนและภาคเอกชนที่มีผลสำเร็จ เช่น การเร่งการผลิต การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ถูกกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทั้งการส่งออก ภาคการท่องเที่ยว SMEs และเศรษฐกิจฐานรากภาคการเกษตร (กระทรวงแรงงาน, 2564) และเพื่อเป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่ได้กำหนดให้ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ เสริมรากฐานบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ

โดยจำเป็นต้องใช้แนวทางการปฏิรูประบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อเพิ่มสมรรถนะของประเทศในทุกด้าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การจัดการความรู้ หรือ KM : Knowledge Management คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาติญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร 2) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ 3) การปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วน ให้เหมาะต่อการใช้งานของตน 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน 5) การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้ 6) การจดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน 1) การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ต้องใช้อะไร ปัจจุบันมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นการสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ทั้งภายใน/ภายนอก รักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วออกไป 3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เป็นการกำหนดโครงสร้างความรู้ แบ่งชนิด ประเภท เพื่อให้สืบค้น เรียกคืน และใช้งานได้ง่าย 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) เป็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นการแบ่งปัน สามารถทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) จัดทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น 7) การเรียนรู้ (Learning) เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ในไปใช้ เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2564)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ติดใน 3 อันดับแรกของภาคใต้ ขนาดเศรษฐกิจประมาณ 212,000 ล้านบาท (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ในด้านอุตสาหกรรม และยังเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง ด้วยเหตุนี้ภาวการณ์จ้างงาน ในแต่ละปีของจังหวัดสงขลาจึงมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า มีสถานประกอบการได้รับผลกระทบ จำนวน 3,605 แห่ง และลูกจ้างได้รับผลกระทบจากสถานประกอบการปิดกิจการ จำนวน 3,538 คน ลูกจ้าง จำนวน 23,650 คน ได้รับผลกระทบจากสถานประกอบการปิดกิจการชั่วคราว และลูกจ้าง จำนวน 2,553 คน ได้รับผลกระทบจากสถานประกอบการ การเลิกจ้าง ผลการสำรวจข้อมูลของ สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลาและสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด

สงขลา ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 12 พฤษภาคม 2563 พบว่า อัตราการว่างงานแต่ละไตรมาสปรับตัวสูงขึ้น แรงงานจะมีการเคลื่อนย้ายสู่ภาคเกษตร (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา, 2563); (สำนักข่าวอิศรา, 2564) จากการประชุมร่วมกับพัฒนาชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ พบว่า พื้นที่ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกประกาศให้อยู่ในกลุ่มพื้นที่สีแดงเข้ม จากสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 มีทั้งกลุ่มคนว่างงานในพื้นที่ และกลุ่มคนที่ถูกเลิกจ้าง รวมไปถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่ได้รับการจ้างงาน กลับเข้าพื้นที่ถิ่นบ้านเกิดจำนวนมาก ส่งผลให้หน่วยงานท้องถิ่นมีการเตรียมวางแผนเพื่อส่งเสริมสร้างงานอาชีพ ผลักดันการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ยุควิถีใหม่ให้แก่คน ในท้องถิ่น โดยเน้นใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น เน้นให้แรงงานตกงานกลับสู่บ้านเกิดมีอาชีพ และขยายฐานอาชีพที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลเกาะใหญ่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

คณะผู้จัดทำโครงการจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์กุ้งหวานเกาะใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพในพื้นที่ที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่องแม้ว่าในช่วงสถานการณ์โควิด เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปกุ้งของกลุ่มกุ้งหวาน ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งผลการจัดการความรู้สามารถนำไปใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ และเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน ชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเอง ครอบครัว และสร้างให้ชุมชนเติบโตไปพร้อมกันอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดการองค์ความรู้แปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระสินธุ์ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมาย
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันแก่กลุ่ม กุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระสินธุ์ จังหวัดสงขลา
4. เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระสินธุ์ จังหวัดสงขลา ให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตกุ้งหวานอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดอบรม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน ต.เกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลา ทั้งหมด 60 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวแทนประชาชนหมู่ที่ 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8 และ 9 จำนวน 25 คน มาจากการสุ่มแบบลูกโซ่ โดยการเลือกตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) ต้องเป็นผู้อาศัยใน ต.เกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน

กลุ่มที่ 2 ผู้ถูกเลิกจ้าง ตกงาน จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จำนวน 30 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงจากการสำรวจโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่ และ

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ที่ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และแบบสำรวจเพิ่มเติม ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้ได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดการท่องเที่ยว 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านชุมชน 1 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) สภาพพื้นฐานทั่วไปของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน 2) สภาพขั้นตอนการผลิตและการตลาดจากการผลิตผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน 3) สภาพต้นทุนและรายได้จากการผลิตผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการระยะเวลา 12 เดือน ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาการจัดการองค์ความรู้แปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ฯ เริ่มจากการจัดประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และทำการถอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ โดยกลุ่มสมาชิก กุ้งหวานเกาะใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่สามารถสร้างรายได้แม้จะมีสถานการณ์โควิด เมื่อได้องค์ความแล้วก็ จะนำมาสรุปให้สอดคล้องกับหลักการจัดการองค์ความรู้ (KM) เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนข้อมูล และตรวจสอบความรู้ นักวิจัยจะนำชุดความรู้ที่วิเคราะห์แล้วให้สมาชิกกุ้งหวานเกาะใหญ่ตรวจสอบความถูกต้อง

3.2 ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมาย ผ่านกระบวนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ โดยสมาชิกกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่

3.3 ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันแก่กลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสร้างช่องทางการจำหน่ายผ่านออนไลน์บนแพลตฟอร์ม เว็บไซต์ จึงเสริมทักษะการพูดเพื่อชักจูงใจ ทักษะการถ่ายภาพสินค้าเพื่อประกอบการขายบนแพลตฟอร์ม และทักษะการสร้าง story เพื่อการเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์

3.4 ดำเนินการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตกุ้งหวานอย่างยั่งยืน โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มผู้ประกอบการใหม่จากแรงงานว่างงานสู่บ้านเกิด และคัดสรรบุคคลเพื่อสร้างวิทยากร ความรู้พื้นถิ่นถ่ายทอดความรู้การแปรรูปวัตถุดิบ และผลิตกุ้งหวาน สร้างวิทยากรในชุมชนที่สามารถถ่ายทอด อบรม สาธิต ขยายองค์ความรู้ของเทคโนโลยีให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลแบบต่อเนื่องโดยยึดหลักมุมมองของคนถ่ายทอดองค์ความรู้ภายใน แต่ก็ได้มีการเสริมข้อมูลให้สามารถยืดหยุ่นได้เพื่อให้สอดคล้องกับผลที่ได้จากถอดองค์ความรู้ แล้วนำข้อมูลมาจัดระเบียบในเบื้องต้น การจัดกลุ่มข้อมูล และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูลเข้ากับวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

การจัดการความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ครั้งนี้ ดำเนินการด้วยกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ กลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่เป็นกลุ่มที่มีข้อบ่งชี้ด้านความรู้ที่จะนำมาจัดการเป็นชุดความรู้เพื่อการถ่ายถอดได้เป็นอย่างดี ผสมผสานคณะผู้จัดทำโครงการที่มีชุดความรู้ด้านดิจิทัล แพตฟอร์มต่าง คณะผู้จัดทำโครงการจึงกำหนดให้มีการประชุมชี้แจงการดำเนินการโครงการโดยเริ่มจากการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ คณะผู้จัดทำโครงการประชุมสมาชิกกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่การแลกเปลี่ยนเรื่องของการทำกุ้งหวาน เพื่อประเมินองค์ความรู้พื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายทั้งความรู้เก่าที่มีในตัวของกลุ่มผู้ร่วม ร่วมกิจกรรมถอดองค์ความรู้ โดยนำกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการคัดเลือกรวมทั้งสิ้น จำนวน 60 คน และสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ ผลจากการดำเนินกิจกรรม พบว่า ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจในการแปรรูปวัตถุดิบ คือ กุ้งฝอยหรือกุ้งนาเพื่อผลิตเป็นกุ้งหวาน แต่ยังขาดความรู้ที่เป็นกระบวนการ/ขั้นตอน ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ที่ถูกต้องในการผลิต

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เมื่อได้องค์ความรู้จากกลุ่มเป้าหมายจึงดำเนินการการจัดข้อมูลให้เป็นระบบดังนี้ ขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบจะมีอุปกรณ์ในการทำกุ้งหวานซึ่งประกอบไปด้วย กุ้ง เป็นวัตถุดิบหลักในการทำกุ้งหวาน และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ดักกุ้ง ประกอบด้วย ไซ และอาหารปลาแบบเม็ด 2) ตัดหนวด ประกอบด้วย กรรไกร ถาด และสารส้ม 3) ทำกุ้งหวาน ประกอบด้วย น้ำตาลทรายขาว เกลือ กุ้งนา กระทะ เตา ไม้ฟืน น้ำเปล่า กระบวนการในการออกเรือหากุ้งแต่ละครั้งเพื่อมาทำกุ้งหวานของชุมชนเกาะใหญ่ จะเริ่มจากการเตรียมอาหารที่ใช้สำหรับดักกุ้งเพื่อใช้เป็นเหยื่อจากนั้นนำแหห่ออาหารกุ้งตากแดดให้แห้งแล้วมาตัดเป็นขนาดสีเหลี่ยมผืนผ้าเพื่อทำการห่ออาหารเม็ดเพื่อใช้เป็นเหยื่อ ในการดักกุ้งโดยใช้อาหารปลาชนิดเม็ดขนาด 1 กระสอบ (350 บาท/กระสอบ) สามารถบรรจุ ได้ 3,000 - 5,000 อัน ทำการขนอาหารกุ้งที่ห่อเรียบร้อยแล้วขึ้นเรือ ซึ่งแต่ละครั้งจะนำไป จำนวน 1,000 ลูก พร้อมถังน้ำเพื่อใช้แช่กุ้งให้คงความสดจนถึงฝั่ง ในทุกเวลาย่ำรุ่งตี 3 ของทุกวันจะออกเรือเพื่อไปเก็บไซดักกุ้งในแม่น้ำ ตามจุดที่วางไว้ 1,000 จุด เมื่อถึงเวลาเก็บไซกุ้งชาวบ้านจะเทกุ้งออกจากไซที่ดักไว้ พร้อมกับเอาอาหารเก่าออกมา แล้วนำอาหารห่อใหม่ ใส่แทนที่แล้ววางไว้ยังจุดเดิม เพื่อดักกุ้งชุดใหม่สำหรับวันรุ่งขึ้น แล้วนำกุ้งที่ได้จากการดักไซทั้ง 1,000 จุด ใส่ในถังที่เตรียมไว้เพื่อคงความสดให้จนถึงฝั่งก่อนขั้นแปรรูป เมื่อถึงฝั่งจะทำการคัดแยกสิ่งแปลกปลอม เช่น ลูกปลา ปู กั้ง ออกจากกุ้งก่อนที่จะนำไปให้ฝ่ายตัด หัวกุ้งดำเนินการต่อไป เมื่อคัดแยกเสร็จแล้วก็จะนำมาแช่น้ำเย็นก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการแปรรูปเพื่อคงความสดของกุ้ง

การแปรรูป มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมวัตถุดิบหลักกุ้ง

1. นำกุ้งที่ดักไซมาได้ทำการแช่ในถังที่มีน้ำแข็งเพื่อคงความสดของกุ้งไว้ตลอดระยะเวลาที่ตัดตกแต่ง โดยการตัดหนวดกุ้งซึ่งทุกตัวจะตัดระดับใต้ตา เพื่อความสวยงามสมส่วน

2. ขณะตัดหนวดกุ้ง หากพอเจอเหาปลาติดตัวกุ้งก็ให้ตัดออกไปทันที เนื่องจากจะทำให้กุ้งมีกลิ่นสาบหาก นำไปต้มพร้อมกัน

3. ระยะเวลาการตัดหนวดกุ้ง 1 กิโลกรัมต่อ 1 ชั่วโมง

4. ในการตักกุ้งที่อยู่ในถังน้ำแข็งมาตัดหนวด ควรตักแต่พอประมาณเพื่อป้องกันการคลายความเย็นของ ตัวกุ้งหากตัก 1 ตระกร้าเล็กไม่ควรเกิน 10 - 15 นาทีในการตัด

5. ขณะตัดกุ้งชาวบ้านจะนำก้อนสารส้มมาเป็นส่วนหนึ่งของอุปกรณ์การตัดเนื่องจากนำมาใช้ถูมือป้องกัน การลื่นจากการสัมผัสตัวกุ้งระยะเวลานาน

6. เมื่อตัดหนวดกุ้งเสร็จแล้วก็จะส่งต่อไปชั่งน้ำหนักแล้วใส่ถังพักไว้รอการนำส่งไปขั้นทำความสะอาดต่อไป

7. หนวดกุ้งที่ตัดทิ้งเอาไปทำปุ๋ยใส่ใต้ได้อีกหนึ่งประโยชน์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการทำความสะอาดกุ้งเพื่อความสวยงาม

1. นำกุ้งที่ตัดหนวดและชั่งน้ำหนักแล้วมาทำการล้างความสะอาด โดยใช้อุปกรณ์การล้าง ได้แก่ กะละมัง 3 ใบ และตระกร้า

2. นำกุ้งมาใส่ในกะละมังที่ 1 โดยใส่สารส้มไว้ในน้ำ แล้วทำการตักกุ้งใส่ในกะละมังที่ 2 ทำการล้าง แล้วตักกุ้งส่งต่อไปยังกะละมังที่ 3 ทำความสะอาดครั้งสุดท้ายให้สะอาด เมื่อล้างเสร็จแล้วเทใส่ตระกร้าเพื่อรอสะเด็ดน้ำ

3. นำกุ้งที่ล้างแล้ว เมื่อพักจนสะเด็ดน้ำส่งต่อไปยังขั้นตอนการต้ม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการต้มกุ้งหวาน

1. ฝ่ายต้มจะทำการเตรียมเตาไฟ (สูตรที่นี่จะทำการใช้ไม้ฟืน) แล้ววางกระทะบนเตาไฟจากนั้นนำกุ้งที่ สะเด็ดน้ำแล้วมาเทใส่กระทะ จากนั้นใส่น้ำตาลทรายขาว และเกลือ ตามลำดับ

2. สัดส่วนการต้มกุ้งหวาน ได้แก่

2.1 เต็มกระทะ คือ กุ้ง 20 กิโลกรัม น้ำตาล 14 กิโลกรัม และเกลือเม็ด 1 กำมือ ทั้งนี้หากในแต่ละครั้งจะทำการต้มตามน้ำหนักกุ้งที่หาได้ต่อครั้ง จะเป็นสูตรที่ กุ้ง 8 กิโลกรัม น้ำตาล 6 กิโลกรัม เกลือเม็ด 1 กำมือ

2.2 น้ำตาลทรายที่ใช้จะเป็นน้ำตาลทรายขาวจะช่วยให้การต้มกุ้งออกมาสวยงามและไม่เกิดตะกอน จับตัวกุ้งเหมือนน้ำตาลปี๊ป หรือน้ำตาลมะพร้าว

3. เมื่อใส่วัตถุดิบ (กุ้ง น้ำตาล เกลือ) ในกระทะเรียบร้อย ก็รอให้ส่วนผสมทุกอย่างเข้าด้วยกัน โดยสูตรที่นี่ จะให้ความสำคัญกับระดับความร้อนของไฟในการต้มแต่ละครั้งต้องสม่ำเสมอไม่แรงจนเกินไปและน้อยจนเกินไป

4. ขั้นตอนการต้นจะใช้ระยะเวลาในการต้มกุ้ง 3 - 4 ชั่วโมง

5. เมื่อส่วนผสมเข้าด้วยกันตัวกุ้งหวานจะเป็นสีส้มอ่อนตามธรรมชาติ โดยจะมีวิธีการสังเกตตัวกุ้งว่าน้ำตาล รัดตัวกุ้งแล้วถือเรียบร้อย ก็จะทำการลดความร้อนลง

6. เมื่อน้ำตาลรัดตัวกุ้งถือว่าการต้มเสร็จสิ้น จะลดการใช้ฟืนให้น้อยลง แล้วใช้กระบวยตักกุ้งใส่ถังเพื่อขนส่ง ไปยังกะละมังพักกุ้งต่อไป

การบรรจุภัณฑ์และการเก็บรักษากุ้งหวาน

หลังจากต้มกุ้งหวานเสร็จ จะนำกุ้งหวานมาพักในกะละมังใหญ่ โดยไม่ต้องปิดฝา เพื่อให้อากาศถ่ายเทและจะทำให้น้ำตาลซึมเข้าไปในตัวกุ้งรสชาติจะอร่อยไม่มีน้ำตาลเกาะเป็นก้อน ๆ เก็บไว้ได้นานไม่ทำให้กุ้งเน่าเสีย และเมื่อลูกค้าสั่งซื้อจึงจะนำบรรจุใส่ถุงใสแล้วจัดส่งทันที ซึ่งบรรจุภัณฑ์ของที่นี่คือ การใส่ถุง พลาสติกใสที่ป้องกันความร้อน โดยบรรจุถุงละ 10 กิโลกรัม เท่านั้น การเก็บรักษา กุ้งหวานบรรจุใส่ถุงผูกยางรัดให้แน่นนำไปแช่ในตู้เย็นสามารถเก็บไว้ได้นานเป็นเดือน

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เมื่อได้ข้อมูลคณะผู้จัดทำโครงการได้เรียบร้อย ประมวลเพื่อให้ข้อมูลถูกต้องตามหลักวิชาการ และทำการตรวจสอบความถูกต้องโดยการนำข้อมูลที่ประมวลเรียบเรียง ให้เจ้าของความรู้ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำความรู้ถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการจัดทำเป็นคู่มืออบรมเชิงปฏิบัติการ การถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งสมาชิกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อหมุนเป็นฐานการเรียนรู้ตามเอกสารชุดความรู้ ฐานที่ 1 คือ ฐานการตัดหัวกุ้ง ทุกคนที่เข้าต้องตัดหัวกุ้งได้ และตัดให้สวยงาม ซึ่งในการอบรมกำหนดเวลาในการเรียนรู้ กลุ่มละ 30 - 60 นาที เพื่อเป็นการหมุนเวียนให้ทดลองทำทุกคน ฐานที่ 2 คือ การล้างกุ้ง จะมีกะละมังสำหรับการล้าง 3 น้ำ (3 ครั้ง) ตามกรรมวิธีของกุ้งหวานเกาะใหญ่ เพื่อให้กุ้งมีความแววมากที่สุดเมื่อต้มสุกแล้ว ฐานที่ 3 คือ การต้มกุ้ง ต้องช่วยกันดูแลไฟไม่ให้ไฟมอด หรือลดความแรงลง ไม่เช่นนั้นกุ้งจะไม่สวย เป็นองค์ความรู้ที่ชุมชนเห็นมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนปัจจุบัน เพียงแต่ยังไม่มีการจัดการองค์ความรู้ที่เป็นกระบวนการ/ขั้นตอนที่ชัดเจน อีกทั้งยังไม่เคยได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอีกด้วย จากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดองค์ความรู้

นำไปสู่กระบวนการสะท้อนคิดเติมเต็มข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลได้สมบูรณ์ครบและถูกต้องจากกลุ่มผู้ประกอบการไปถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

5. การเข้าถึงความรู้ เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลชุดความรู้การทำกุ้งหวานเกาะใหญ่เป็นความรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกจึงได้พัฒนาเป็นคู่มือชุดความรู้ “การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ตำบลเกาะใหญ่อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา” รูปแบบออนไลน์ E-book และเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการขายออนไลน์ หรือ อีคอมเมิร์ซ (e-Commerce) ผ่าน Platform ต่าง ๆ จึงได้เพิ่มทักษะพูดเพื่อชักจูงใจสำหรับการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ การเพิ่มทักษะการถ่ายภาพ ซึ่งคณะวิจัยได้เห็นความสำคัญของการขายออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้การขายกุ้งหวานได้มีการเปิดตลาดมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ลดต้นทุนและกระบวนการดำเนินงานให้น้อยลง เพิ่มประสิทธิภาพการขายสินค้าได้อย่างทั่วถึง สามารถซื้อขายได้ทุกที่ ทุกเวลา ก่อนการอบรมการจัดการอบรมช่องทางการจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มเว็บไซต์ คณะวิจัยกำหนดให้ ผู้เข้าอบรมทำ แบบสอบถามก่อนเข้ารับ การอบรมเพื่อวัดความรู้ผู้เข้าร่วม แบ่งกิจกรรมออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กำหนดให้ผู้เข้าร่วมได้แบ่งกลุ่มและพูดนำเสนอสินค้าที่นำมา และทีมวิทยากรจะเข้าไปสังเกตการณ์แต่ละกลุ่มเพื่อคัดเลือกผู้เข้าร่วม ที่ใช้ทักษะได้ดีและถูกต้องที่สุด โดยให้ผู้เข้าร่วมและกรรมการเป็นผู้ลงคะแนนตัดสิน สรุปผลการจัดอบรม เชิงปฏิบัติการฯ พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงวัยมีความรู้ทักษะทางด้านต่าง ๆ ค่อนข้างน้อยถึงน้อยมาก และพบว่าบางคนไม่มีทักษะเลย คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ ความมั่นใจให้กับผู้เข้าร่วม เพื่อให้การจำหน่ายสินค้าเข้าสู่ยุคอนาคตมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจตั้งใจที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจเป็นอย่างดี ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรตามแผนที่วางไว้ต่อไป

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ คณะวิจัยได้กำหนดวิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างภายในกลุ่ม โดยให้สมาชิกยึดเอกสารที่ได้จัดทำชุดความรู้ ไว้เป็นฐานความรู้ เพื่อให้การแลกเปลี่ยนความรู้เกิดประสิทธิภาพ ไม่เกิดความผิดพลาดด้านข้อมูล

7. การเรียนรู้ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มผู้ประกอบการใหม่จากแรงงานว่างงานสู่บ้านเกิด สร้างวิทยากรความรู้พื้นถิ่นถ่ายทอดความรู้การแปรรูปวัตถุดิบ และผลิตกุ้งหวาน สร้างวิทยากรในชุมชนที่สามารถถ่ายทอด อบรม สาธิต ขยายองค์ความรู้ ของเทคโนโลยีให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป พร้อมส่งเสริมและพัฒนาการต่อยอดกุ้งหวานให้เป็นอาหารที่สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้ในรูปแบบของการแปรรูปกุ้งหวานสู่การทำอาหารที่หลากหลาย การนำกุ้งหวานมาพัฒนาเป็นอาหาร หรือตัวชูรสของอาหาร ซึ่งในการจัดกิจกรรมมีการให้กลุ่มผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นวิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้กุ้งหวานหมู่ 3 บ้านไร่ ได้นำเสนอเมนูการแปรรูปกุ้งหวานให้เป็นอาหารโดยนวัตกรได้เสนอมาคือ ข้าวคลุกกะปิกุ้งหวาน ส้มตำ กุ้งหวาน แกงส้มผักรวมกุ้งหวาน น้ำพริกเผากุ้งหวาน และเหนียวมูนกุ้งหวาน ในการจัดทำอาหารเป็นการฝึกปฏิบัติของนวัตกรในการนำเสนอข้อมูลที่มาของกุ้งหวาน และการแปรรูปกุ้งหวานสู่อาหารที่ทำให้เห็นถึงความสามารถของนวัตกรที่สามารถนำเสนอผลงาน ทั้งในเรื่องของการพูดเพื่อขาย การสาธิตการแปรรูป จากการสังเกต พบว่า ความสำเร็จของโครงการคือเกิดกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่มีสโลแกน “กุ้งหวานเกาะใหญ่ สดใหม่จากธรรมชาติ สะอาด ถูกอนามัยใส่ใจในทุกกระทะ” จุดเด่น คือ ความสดใหม่ของกุ้งที่หาใหม่ทุกครั้ง ไร้สารเคมี เก็บได้นาน และรสชาติดี เปลือกไม่แข็งเพราะเป็นกุ้งนา กลุ่มเป้าหมายตั้งใจเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้คำแนะนำระหว่างกลุ่ม รวมถึงสามารถสร้าง ความสามัคคีของคนในชุมชน “การสร้างตัวตน” จากสิ่งที่ดำเนินการนี้เกิดการนำความรู้ในไปใช้ เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้แปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ภายใต้สถานการณ์ โควิด-19 ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น โดยเก็บรวบรวมข้อมูล สำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก จัดอบรม เพื่อสอบถามองค์ความรู้เกี่ยวกับกุ้งหวาน เพื่อจัดการองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบ ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติ และสรุปเป็นคู่มือองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยสามารถอภิปรายผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดการองค์ความรู้แปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบล เกาะใหญ่ อำเภอกระสินธุ์ จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายได้ดังนี้

การถอดองค์ความรู้ “การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา” ผลการดำเนินการสามารถถอดองค์ความรู้ “การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่” และนำมาจัดทำคู่มือซึ่งสรุปขั้นตอนการแปรรูป ออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) ขั้นเตรียมวัตถุดิบหลักกุ้ง ขั้นตอนที่ 2) ขั้นการทำความสะอาดกุ้งเพื่อความสวยงาม และ ขั้นตอนที่ 3) การต้มกุ้งหวาน

การสรุปองค์ความรู้ภายหลังจากการถอดองค์ความรู้ที่ได้จากกลุ่มผู้ประกอบการทำกุ้งหวาน ที่ถือเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ผ่านกระบวนการถอดองค์ความรู้ 7 ขั้นตอน คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายมาเขียนเป็นเชิงวิชาการเพื่อการขยายผลและนำไป ทำเป็นชุดความรู้และได้จัดเวทีสรุปองค์ความรู้ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายที่มีการสะท้อนคิดความคิดในการเติมเต็มข้อมูลเพื่อให้สมบูรณ์ผ่านการทวนกระบวนการในประเด็นที่เห็นต่างกันจนตกผลึกเป็นไปในทิศทางเดียวกันแล้ว สรุปออกมาเป็นคู่มือชุดองค์ความรู้ “การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่ม กุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา” ใน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบเอกสาร รูปแบบออนไลน์ (E-book) และ Webapp ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่าย สามารถดาวน์โหลดเก็บไว้อ่านแบบออฟไลน์ได้ (มติชนออนไลน์, 2563) และ Webapp ที่สามารถใช้งานง่าย (บริษัท แอดวานซ์ไอเซอร์วิส จำกัด, 2567)

ในการดำเนินงานเนื่องจากกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้างผลกระทบจากโควิด-19 บางส่วนได้ทยอยเดินทางกลับไปทำงานในหน่วยงาน บริษัทต่าง ๆ ดังเดิม จึงเกิดความคาดเคลื่อนของกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้แก้ปัญหาด้วยการประสานงานผ่านผู้นำชุมชนเพื่อหาผู้เข้าร่วมทดแทนให้ครบตามจำนวนที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

2. ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมาย จากการดำเนินงานคณะผู้วิจัยได้นำคู่มือองค์ความรู้ที่ได้มาจัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดฐานการเรียนรู้ไว้เป็น 3 ฐาน คือ

ฐานที่ 1 คือ ฐานการเตรียมวัตถุดิบหลัก คือ กุ้ง โดยการนำกุ้งที่ดักไซมาได้ทำการแช่ในถังที่มีน้ำแข็งเพื่อคงความสดของกุ้ง การตัดแต่งหนวดกุ้ง

ฐานที่ 2 คือ ฐานการทำความสะอาดกุ้งเพื่อความสวยงาม โดยการล้างทำความสะอาด 3 น้ำ

ฐานที่ 3 คือ ฐานการต้มกุ้งหวาน คือการเอากุ้ง น้ำตาล และเกลือ มาใส่ในกระทะเพื่อต้มตามสัดส่วน

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มเติม สะท้อนคิดจนเกิดการเรียนรู้ในการทำกุ้งหวานและสามารถนำไปต่อยอดการทำกุ้งหวานได้

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายได้ตกลงร่วมกันที่จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้กุ้งหวาน ณ หมู่ที่ 3 บ้านไร่ ต.เกาะใหญ่ เป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน อยู่ระหว่างขั้นตอนการศึกษารูปแบบการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ มีการออกแบบภาพความรู้ของการทำกุ้งหวานไว้เบื้องต้น และได้ดำเนินการประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่เพื่อทำงานร่วมกันเรียบร้อยแล้ว

3. ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันแก่กลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ จากการดำเนินงานคณะผู้วิจัยพบว่า องค์ความรู้ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นองค์ความรู้ใหม่ของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งความสามารถในการเข้าถึงแพลตฟอร์มดิจิทัลมีค่อนข้างจำกัด เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายบางส่วนอยู่ในช่วงผู้สูงวัย มีทักษะและการเรียนรู้ด้านการใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ค่อนข้างน้อยถึงน้อยมาก ดังนั้น การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนี้ถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย คณะผู้วิจัยจึงเน้นวิธีการการมีส่วนร่วมและการขอความร่วมมือในการรับฟัง ตั้งใจในการอบรม จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจำหน่ายกุ้งหวานผ่านสื่อดิจิทัล ประกอบด้วย ทักษะพูด สอดคล้องกับ จุฑาฎา เทพวรรณ กล่าวไว้ว่า การเติมเต็มส่วนที่ขาดให้แก่ผู้ฟัง ทำให้เขามองเห็นถึงความสำคัญที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้พูดจะต้องสื่อสารออกไปให้มัดใจคนฟัง พร้อมกับพูดให้เขายอมเปิดหัวใจที่จะรับฟัง (จุฑาฎา เทพวรรณ, 2562) การถ่ายภาพ สอดคล้องกับ เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง กล่าวไว้ว่า ภาพประกอบโฆษณาจะต้องดึงดูดใจกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสะดุดตาหรือหันมามองโฆษณาชิ้นนั้นก่อน เมื่อเกิดความสนใจแล้วท้ายที่สุดจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ตามเป้าหมายการโฆษณาต่อไป (เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง, 2565) และสอดคล้องกับ จักกฤษณ์ กิตติทรัพย์เจริญ กล่าวไว้ว่าการถ่ายภาพมีหลัก 2 ประการที่จะทำให้ได้ภาพที่สวยงาม คือ การจัดองค์ประกอบและแต่งภาพ (Post-processing) สินค้าเพื่อประกอบการขายบนแพลตฟอร์ม และการเพิ่มทักษะการสร้าง story เพื่อการ เพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (จักกฤษณ์ กิตติทรัพย์เจริญ, 2560) และการสร้างเรื่องราว (Story Telling) เพื่อชักจูงใจสำหรับการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ มีการสรุปและประเมินผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งโดยรวมถือว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมได้แสดงศักยภาพออกมาได้อย่างเต็มที่ และจากการดำเนินการวัตถุประสงค์นี้คณะผู้วิจัยได้พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับกลุ่มเป้าหมาย คือ Webapp ชื่อ www.กุ้งหวานหมู่3 เกาะใหญ่.com เพื่อใช้ในการจัดจำหน่ายประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบออนไลน์ และพัฒนาต่อยอดในการส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ต่อไป สอดคล้องกับ ปริศนา มั่นเภา และฐิติยา เนตรวงษ์ กล่าวว่าแพลตฟอร์มดิจิทัลมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ใช้และการให้บริการ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าจัดเป็นรูปแบบการตลาดออนไลน์ เป็นการทำการตลาดในสื่อออนไลน์ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ลูกค้าได้รับรู้และเกิดความสนใจจนสามารถเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยตลาดออนไลน์ (ปริศนา มั่นเภา และฐิติยา เนตรวงษ์, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉวีวงศ์ บวรกีรติขจร ที่กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ (Social Networking Sites) ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน อันเกิดจากความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรศัพท์มือถือเป็นอุปกรณ์สื่อสารทางเสียง ยังแปรสภาพเป็นเครื่องรับส่งข้อมูล ภาพและเสียง และยังเสมือนเป็นเครื่องบดอัดระบบสังคม และระบบตลาดให้มีขนาดเล็กลง ส่งผลให้ต้นทุนของสินค้าถูกลง ทำให้ผู้ขายรายใหม่เข้าสู่ตลาดการค้าในสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยไม่จำกัดว่าร้านค้าจะต้องมีร้านจริงทางกายภาพ (Physical shops) แต่สามารถทำกิจกรรมการค้าผ่านร้านค้าออนไลน์ (Virtual shops) ได้ (ฉวีวงศ์ บวรกีรติขจร, 2560)

4. พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระสินธุ์ จังหวัดสงขลา ให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตกุ้งหวานอย่างยั่งยืน จากการดำเนินงานในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มกุ้งหวานสามารถสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการพัฒนาคนสร้างวิทยากรเพื่อถ่ายทอดความรู้การแปรรูปวัตถุดิบ และผลิต กุ้งหวาน สร้างวิทยากรในชุมชนที่สามารถ อบรม สาธิต ขยายองค์ความรู้ และเทคโนโลยีให้แก่ชุมชนหรือกลุ่มคนที่สนใจและเพื่อสร้างความยั่งยืนขององค์ความรู้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป และสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตกุ้งหวานดั้งเดิมของบรรพบุรุษในชุมชนเกาะใหญ่เป็นต้นแบบที่สามารถถ่ายทอดทักษะการแปรรูปผลิตกุ้งหวานให้แก่นวัตกร

รุ่นใหม่และสาธารณะชนได้ สอดคล้องกับ ภานนท์ คุ้มสุภา กล่าวว่า นวัตกรที่ดีจำเป็น ต้องมีทัศนคติที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่ปิดกั้นความคิด พร้อมที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ (ภานนท์ คุ้มสุภา, 2562)

สำหรับกิจกรรมนี้มีผลจากการดำเนินการ คือ เกิดเป็นตำราอาหารที่มีการนำกุ้งหวานมาเป็นวัตถุดิบหลักของอาหารที่หลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วย ตำราที่ 1 ส้มตำ กุ้งหวาน ตำราที่ 2 น้ำพริกเผากุ้งหวาน ตำราที่ 3 ยำสามรถกุ้งหวาน ตำราที่ 4 ข้าวคลุกกะปิ ตำราที่ 5 เหนียวมูนกุ้งหวาน ตำราที่ 6 แกงส้มผักรวมกุ้งหวาน การสาธิตการแปรรูปส่งผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมนี้ที่เห็นได้ชัดคือ การก่อเกิดกลุ่มกุ้งหวาน เกาะใหญ่ ในการวางแผนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกุ้งหวาน โดยมีการเตรียมเอกสารในการยื่นขอจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ และศึกษาโครงสร้างของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการต่อยอดสู่ความยั่งยืนให้กับพื้นที่ตำบลเกาะใหญ่ ดังนี้

เชิงเศรษฐกิจ องค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้น คือ การขายออนไลน์ รู้หลักการการขายออนไลน์ และการพูดเพื่อให้สอดคล้องกับการขายออนไลน์ การพึ่งพากัน เข้าใจการถ่ายภาพเพื่อการขาย เกิดความเข้าใจเรื่องการขายบนเว็บไซต์มากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายบางส่วนมีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ผ่านทั้งรูปแบบการขายแบบทั่วไป และผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

เชิงสังคม มีการนำองค์ความรู้เดิมมาพัฒนาเป็นความรู้ใหม่และขยายผล โดยการรวมตัวกันสร้างกลุ่มทำกุ้งหวาน ณ หมู่ที่ 3 บ้านไร่ และวางแผนต่อยอดด้วยการศึกษาการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และเตรียมจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกุ้งหวาน ทั้งยังก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการความรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์กุ้งหวานเกาะใหญ่ เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปกุ้งของกลุ่มกุ้งหวาน ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งผลการจัดการความรู้สามารถนำไปใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ และเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์กุ้งหวาน ชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเอง ครอบครัว และสร้างให้ชุมชนเติบโตไปพร้อมกันอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการดำเนินการงานวิจัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก และจัดอบรม จากผลการศึกษา สามารถนำองค์ความรู้เดิมมาพัฒนาเป็นความรู้ใหม่เพื่อความสมบูรณ์ของกระบวนการผลิตออกมาเป็นคู่มือชุดองค์ความรู้ “การแปรรูปวัตถุดิบท้องถิ่นผลิตอาหารกลุ่มกุ้งหวานเกาะใหญ่” การดำเนินงานถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการแปรรูปตามชุดคู่มือฯ และด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล ก่อให้เกิดความร่วมมือสู่ การจัดตั้งกลุ่ม กุ้งหวาน ณ หมู่ที่ 3 บ้านไร่ อีกทั้งสามารถวางแผนต่อยอดจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนกุ้งหวานให้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตกุ้งหวานอย่างยั่งยืน งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการอนุรักษ์ขยายพันธุ์หรือ แหล่งอนุบาลกุ้งนาอย่างยั่งยืนสำหรับนำมาผลิตกุ้งหวานอันเป็นวัตถุดิบสำคัญที่โดดเด่นของตำบลเกาะใหญ่ เพื่อสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ตลอดปี และพัฒนาโรงเรือนให้มีมาตรฐานเพื่อขอการรับรองคุณภาพการผลิตกุ้งหวานเข้าสู่วิสาหกิจชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. (2564). รายงานประจำปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://www.mol.go.th/report_for_year

จักกฤษณ์ กิตติทรัพย์เจริญ. (2560). ลักษณะของภาพถ่ายโฆษณาที่ส่งผลต่อทัศนคติของลูกค้าที่มีต่อภาพถ่ายโฆษณาขายสินค้าบนอินสตาแกรม กรณีศึกษา: กระเป๋าแฟชั่นที่ไม่ใช่สินค้าแบรนด์เนม. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุฑาฎา เทพวรรณ. (2562). การใช้ภาษาโฆษณาเพื่อโน้มน้าวใจในการขายสินค้าออนไลน์ทางเฟซบุ๊ก. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

ฉวีวงศ์ บวรกีรติขจร. (2560). การศึกษาการซื้อขายสินค้ากลุ่มแฟชั่นในสื่อสังคมออนไลน์. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 2056-2071.

บริษัท แอดวานซ์ไอเซอร์วิส จำกัด. (2567). ไขข้อข้องใจ Web Application คืออะไร มีประโยชน์อย่างไรบ้าง. เรียกใช้เมื่อ 22 มีนาคม 2567 จาก https://n9.cl/2b4bld

ปริศนา มั่นเภา และฐิติยา เนตรวงษ์. (2564). ดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อยกระดับธุรกิจบริการในยุคโควิด-19. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(1), 57-65.

ภานนท์ คุ้มสุภา. (2562). นวัตกรท้องถิ่นรุ่นใหม่กับการแพร่กระจายนวัตกรรมสู่ชุมชน. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 13(2), 258-299.

มติชนออนไลน์. (2563). ประโยชน์ของอีบุ๊คบน Online Platform ที่นักอ่านออนไลน์ควรรู้. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://www.matichon.co.th/publicize/news_2500939

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (2564). การจัดการความรู้คืออะไร : KM? เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://ks.rmutsv.ac.th/th/whatiskm

เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง. (2565). การจัดการเรียนการสอนในวิชาการถ่ายภาพ ตามมาตรฐานอาจารย์มืออาชีพ. วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี, 8(1), 1-14.

สำนักข่าวอิศรา. (2564). เคอร์ฟิวต่อ! คงพื้นที่สีแดงเข้ม 4 จังหวัดใต้. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://www.isranews.org/article/south-slide/103762-covidsouthhu.html

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา. (2563). สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://songkhla.mol.go.th/wp-content/ uploads/sites/87/2020/11/รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดสงขลา-ไตรมาส-3-ปี-2563-เดือนกรกฎาคม-กันยายน-2563-บีบไฟล์.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). แผนพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2560 - 2565. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8537

บทความวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล*

COMMUNICATION COMPETENCY DEVELOPMENT OF MAYOR OF SUBDISTRICT MUNICIPALITY

วุฒิชัย วงษ์อินทร์[1] ธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์[1*], หัสพร ทองแดง[1] สมาน งามสนิท[2]

Wuttichai Wong-In[1] Titipat Iamnirun [1*], Hassaporn Thongdaeng[1] Saman Ngamsanit[2]

[1]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

[1]School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

[2]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

[2]Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author: titipat.iam@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ 2) ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร และปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับนายกฯ ที่มีการดำรงตำแหน่งต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 8 ปี จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีแนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์พื้นฐานและวิเคราะห์แก่นสาระสำคัญ จากนั้นใช้การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลกับนายกฯ จำนวน 225 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบคลัสเตอร์ จาก 5 ภูมิภาคของประเทศไทย ใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา และการทดสอบไคสแควร์ด้วยตารางไขว้ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารที่นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ มีทั้งหมด 7 สมรรถนะ ได้แก่ 1.1) การพูดและการนำเสนอ 1.2) การฟัง 1.3) บุคลิกภาพ 1.4) การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน 1.5) การสร้างภาพลักษณ์ 1.6) การสร้างช่องทางการสื่อสาร และ 1.7) การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ โดยเมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะทั่วไป ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร และปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล สะท้อนให้เห็นว่าในการปฏิบัติหน้าที่จำเป็นต้องใช้สมรรถนะทั้ง 7 โดยพิจารณาร่วมกับปัจจัยที่เกิดจากตนเองและปัจจัยภายนอก จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, สมรรถนะการสื่อสาร, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

Abstract

This research aims to study 1) the components of communication competency utilized by subdistrict municipal mayors in performing their duties. 2) factors including personal characteristics, knowledge and attitudes, communication patterns, and personal integrity that correlate with the communication competency of subdistrict municipal mayors. The research employs a mixed-

* Received 9 March 2024; Revised 25 March 2024; Accepted 27 March 2024

methods approach, starting with qualitative research by collecting data from subdistrict municipal mayors who have held their positions continuously for at least 8 years, totaling 15 individuals, using purposive sampling and conducting in-depth interviews with a semi-structured interview guideline to analyze foundational and significant content. Subsequently, quantitative research was conducted by gathering data from 225 subdistrict municipal mayors using cluster random sampling from 5 regions of Thailand. A validated questionnaire was employed, and statistical analysis including descriptive statistics, correlation analysis, and the chi-square test were utilized. The research findings reveal that there are seven components of communication competence utilized by sub-district municipality mayors in their duties, namely: 1.1) Speaking and Presentation, 1.2) Listening, 1.3) Personality, 1.4) Relationship Building with the Public, 1.5) Image Building, 1.6) Communication Channel Establishment, and 1.7) Utilization of Modern Communication Technology. Statistical analysis indicates significant correlations (at the 0.01 and 0.05 levels) between communication competence and factors such as general characteristics, knowledge and attitude, communication patterns, and personal attributes. This suggests that the most effective performance of duties requires the utilization of all seven communication competencies, in conjunction with self-derived and external factors.

Keywords: Development, Communication Competency, Mayor of Subdistrict Municipality

บทนำ

สมรรถนะการสื่อสาร เป็นแนวคิดที่ว่าด้วย การที่บุคคลมีความสามารถรับรู้ รับฟัง ตีความ และส่งสารด้วยภาษาต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยใช้กระบวนการคิด ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ความเข้าใจในระบบคุณค่า การแก้ปัญหาร่วมกันผ่านกลวิธีการสื่อสารอย่างฉลาดรู้ สร้างสรรค์ มีพลัง โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Owens, A. D. & Hite, R. L., 2022) ทั้งนี้สมรรถนะด้านการสื่อสารครอบคลุมถึงความสามารถในการเลือกใช้ความรู้ก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารนั้นด้วย โดยได้ให้ความหมายของสมรรถนะด้านการสื่อสาร คือ ความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสังคม (Trenholm, S. & Jensen, A., 2000) ซึ่งแสดงถึงนัยยะ 2 ระดับ คือ ความสามารถในระดับการกระทำหรือพฤติกรรมการสื่อสารที่แสดงออกมา และระดับลึกลงไป คือความสามารถในการรู้ว่าต้องสื่อสารอะไรออกไปจึงจะเหมาะสม ในงานวิจัยส่วนหนึ่งที่นักคิดด้านการศึกษาสมรรถนะการสื่อสาร ได้เสนอสมรรถนะการสื่อสารของผู้นำในทำนองเดียวกับว่าว่าประกอบด้วย 7 สมรรถนะ ได้แก่ 1.1) การพูดและการนำเสนอ 1.2) การฟัง 1.3) บุคลิกภาพ 1.4) การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน 1.5) การสร้างภาพลักษณ์ 1.6) การสร้างช่องทางการสื่อสาร และ 1.7) การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ (นิชาวดี ตานีเห็ง และคณะ, 2562); (Deborah, J. B., 2010) ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการศึกษาในบริบทสังคมไทย โดยเฉพาะเทศบาลตำบลที่เป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่ต้องบริหารงานภายใต้อิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ สมรรถนะการสื่อสารจึงมีความจำเป็นอย่างมาก

เทศบาลตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดอยู่ในรูปแบบทั่วไป คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล (นคร/เมือง/ตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแตกต่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ที่มีลักษณะหรือองค์ประกอบบางประการแตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไป เพื่อตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560) ทำให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีนโยบายที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และจำเป็นต้องมีทักษะในการสื่อสารที่เหมาะสม โดยเฉพาะนายกเทศมนตรี

เทศบาลตำบลที่จำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสาร ความรู้ความสามารถ ในการบริหารงาน ประกอบจนกลายเป็นสรรมถนะในการสื่อสาร (รัตนา เพ็ชรสูงเนิน, 2561)

ในงานวิจัยที่ผ่านมาบางส่วนพบว่า สมรรถนะทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ใช้เป็นสื่อกลางในการทำงานกับประชาชน การสร้างการรับรู้และการยอมรับจนเกิดทัศนคติ เชิงบวก จะทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตัวนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล และส่งผลให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งได้ในระยะยาว (ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ, 2560) ยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนยอมรับและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย (Rangarajan, D. et al., 2017) จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสามารถในการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนในการดำรงตำแหน่งได้ยาวนาน ไม่ได้มาจากความสามารถในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก สมรรถนะในการสื่อสารของที่เป็นปัจจัยสำคัญในสังคม และส่งผลให้เกิดการยอมรับนับถือจากประชาชนในพื้นที่ (เอกรัตน์ คำสิงห์ และคณะ, 2564) แต่เป็นที่น่าสนใจว่าในปัจจุบันมีนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลใน 5 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 2,247 คน แต่มีเพียงร้อยละ 30.1 เท่านั้นที่เป็นนายกนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลในสมัยที่ 2 (8 ปี) (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560) สะท้อนให้เห็นว่านายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลในประเทศไทยกว่าครึ่งไม่สามารถเป็นนายกฯในสมัยที่ 2 ได้ จึงเกิดคำถามที่ว่าสมรรถนะการสื่อสารที่ส่งผลให้นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลได้ดำรงตำแหน่งมีองค์ประกอบใดบ้าง และปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะดังกล่าว

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล” จึงต้องการศึกษากับนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ประสบความสำเร็จ สามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งได้อย่างยาวนานในฐานะสื่อบุคคล เนื่องจากได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร และปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล เพื่อให้เกิดการวางแผน พัฒนา แก้ไข และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร และปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้ใช้ การวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล รวมทั้งหาองค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ แล้วจึงดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ ในระยะที่ 2 เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพกว้าง และสร้างข้อสรุปสากลที่เกิดจาก การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

2. กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย 2.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่มีการดำรงตำแหน่งต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 8 ปี เนื่องจากได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระยะเวลาติดต่อกันมายาวนาน โดยใช้เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 15 คน (ภูมิภาคละ 3 คน) เพื่อความหลากหลายของพื้นที่ 2.2) การวิจัยเชิงปริมาณ วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบคลัสเตอร์ (Cluster Random

Sampling) โดยจำแนกตามรายภาคทั้ง 5 ภาค สุ่มเลือกจังหวัดในแต่ละเขตพื้นที่ตามพื้นที่ศึกษา หลังจากนั้นจัดการสุ่มรายชื่อเทศบาลตามที่มีอยู่ในบัญชีของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสุ่มเลือกเฉพาะตำบลที่มีนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบริหารงานอยู่ในวาระปกติ ตามสูตรและตารางสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Yamane, T., 1973); (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 225 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและขนาดตัวอย่างนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล จำแนกตามรายภูมิภาค

ภูมิภาค	จำนวนทั้งหมด	ขนาดตัวอย่างร้อยละ 10 ตาม Krejcie and Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)	ปัดเศษ
ภาคเหนือ	389	38.9	39
ภาคกลาง	511	51.1	51
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	847	84.7	85
ภาคตะวันออก	177	17.7	18
ภาคใต้	323	32.3	32
รวม	**2,247**	**224.7**	**225**

3. เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล 3.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นในการสัมภาษณ์เชิงลึกรวมกับการตรวจสอบแบบสามเส้า 3.2) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ เพื่อหาค่าความสอดคล้อง ความเที่ยง ความตรง ของวัตถุประสงค์การวิจัยกับเนื้อหา (IOC) มากกว่า 0.5 ส่งตรวจจริยธรรมของคำถาม และ นำเครื่องมือไปทดสอบ (Try out) อีกครั้ง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Reliability Coefficient) ซึ่งได้ค่า 0.813 สามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ จากนั้นเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 225 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล 4.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพื้นฐาน (Descriptive Analysis) และ การวิเคราะห์แก่นสาระสำคัญ (Thematic Analysis) ขั้นแรกผู้วิจัยทำการจัดข้อมูลออกตามประเภทข้อมูล จากนั้นทำการจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็นกลุ่ม และสร้างข้อสรุปเป็นประเด็นที่ละประเด็น จนครบทุกหัวข้อต่อจากนั้นแต่ละประเด็นมาสร้างข้อสรุป 4.2) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ 2 ระดับ ได้แก่ การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว โดยใช้สถิติพรรณนา และ การวิเคราะห์สองตัวแปร ใช้การวิเคราะห์ตารางไขว้ (Crosstabulation) เพื่อพิจารณาการกระจายของตัวแปรตามในแต่ละกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่มีการดำรงตำแหน่งต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 สมัย หรือ 8 ปี ขึ้นไป โดยใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 14 คน และเป็นเพศหญิง จำนวน 1 คน โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี 7 คน ปริญญาโท 7 คน และปริญญาเอก 1 คน มีอายุระหว่าง 47 - 73 ปี ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งนายกเทศมนตรี เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 11 - 33 ปี (ตารางที่ 2) โดยมีเหตุผลสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนายกเทศมนตรี คือ ความต้องการพัฒนาพื้นที่รับผิดชอบให้มีความเจริญก้าวหน้า และสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมหลายมิติ 1) การช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน 2) การส่งเสริมการศึกษา กีฬา และสุขภาพที่ดีให้กับคนในชุมชน เป็นต้น ประกอบกับมีประสบการณ์การทำงานทางการเมือง ทำให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ทางการเมืองซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างมาก

ตารางที่ 2 คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

รหัส	เพศ	อายุ	การศึกษา	จังหวัด	การดำรงตำแหน่ง
1	ชาย	70	ป.ตรี	ปราจีนบุรี	33 ปี
2	ชาย	73	ป.ตรี	สระบุรี	24 ปี
3	ชาย	60	ป.โท	จันทบุรี	20 ปี
4	ชาย	58	ป.โท	สงขลา	20 ปี
5	หญิง	54	ป.โท	เพชรบุรี	20 ปี
6	ชาย	54	ป.ตรี	ราชบุรี	20 ปี
7	ชาย	69	ป.โท	เชียงใหม่	15 ปี
8	ชาย	61	ป.เอก	นครราชศรีมา	15 ปี
9	ชาย	53	ป.เอก	นครราชศรีมา	15 ปี
10	ชาย	49	ป.ตรี	บุรีรัมย์	15 ปี
11	ชาย	47	ป.โท	ชลบุรี	15 ปี
12	ชาย	62	ป.โท	พัทลุง	11 ปี
13	ชาย	56	ป.โท	นครศรีธรรมราช	11 ปี
14	ชาย	53	ป.ตรี	ลำพูน	11 ปี
15	ชาย	48	ป.ตรี	ลำพูน	11 ปี

1. องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

ในส่วนนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่มีการดำรงตำแหน่งต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 8 ปี โดยใช้เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสาร ที่นายกเทศมนตรีใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ พิจารณาจากความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างนายกเทศมนตรีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยใช้ทักษะในการสื่อสารอย่างหลากหลาย ทั้งการพูด การเขียน การฟัง และการอ่าน เพื่อนำเสนอหรือรับทราบประเด็นต่าง ๆ ระหว่างกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า นายกเทศมนตรีจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารในการปฏิบัติหน้าที่ ครอบคลุมองค์ประกอบของสมรรถนะในการสื่อสาร 7 สมรรถนะ ดังนี้

1.1 การพูดและการนำเสนอ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของสมรรถนะการสื่อสารที่นายกเทศมนตรีสามารถใช้เพื่อการปฏิบัติงาน จึงควรมีการพูดและการนำเสนอที่ดี ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ ในการสื่อสารจะต้องรู้เรื่อง กระชับ และตรงประเด็นจึงจะทำให้การสื่อสารนั้น ๆ สัมฤทธิ์ผลได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า นายกเทศมนตรีควรมีการพูดและการนำเสนอโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสาร และผู้รับสาร รวมถึงวิธีการสื่อสารอยู่เสมอ ซึ่งครอบคลุม 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ใจเขาใจเรา สุภาพ มีวาทศิลป์ กระชับ ชัดเจน ตรงประเด็น ทั้งนี้เพื่อการพูดและการนำเสนอที่ดีแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 6 ประการ ได้แก่ การพูดเปรียบเทียบ การใช้คำหยาบ การพูดโดยขาดสติ การพูดความเท็จ การพูดไม่รักษาเวลา การพูดคำเฉพาะ กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดทักษะหรือมีสมรรถนะในการพูดและนำเสนอที่น้อย ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

1.2 การฟัง เป็นวิธีการสื่อสารที่นายกเทศมนตรีสามารถใช้เพื่อการรับรู้ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการฟังเป็นการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือความคิดเห็นเพื่อนำมาประมวลวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค หรือโอกาสในการปฏิบัติงาน ซึ่งนายกเทศมนตรีควรมีทักษะการฟังที่ดีที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ ซึ่งครอบคลุม 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ รับฟัง โต้ตอบ ตั้งใจ ระงับสิ่งรบกวน และ

เสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อการฟังที่ดีแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 5 ประการ ไม่ตั้งใจฟัง ฟังเรื่องที่ยากเกินไป ไม่ยอมรับมือคติ การแสดงออก สิ่งรบกวน กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดสมรรถนะในการฟังที่ดี ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

1.3 บุคลิกภาพ เป็นวิธีการสื่อสารผ่านอวัจนภาษา เห็นได้จากการแสดงออกบุคลิกภาพที่จะสะท้อนถึงความน่าเชื่อถือ ความน่าไว้วางใจ และความน่าสนใจของนายกเทศมนตรี ซึ่งครอบคลุม 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ อัธยาศัยดี ความมั่นคงทางอารมณ์ มั่นใจ รับผิดชอบการกระทำ สังเกต ทำงานเชิงรุก มีกาลเทศะ ทั้งนี้เพื่อบุคลิกภาพที่ดีแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 5 ประการ ได้แก่ อารมณ์เชิงลบ มั่นใจเกินไป ไม่ซื่อตรง ไม่สุภาพ ไม่มีกาลเทศะ กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดสมรรถนะในด้านบุคลิกภาพที่ดี ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

1.4 การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการ หรือความช่วยเหลือขององค์กร ผ่านความสัมพันธ์หรือการดำเนินงานของนายกเทศมนตรีได้ ซึ่งครอบคลุม 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เท่าเทียม เข้าถึงง่าย สนใจวิถีชีวิตคนในชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 5 ประการ ได้แก่ เลือกปฏิบัติ สร้างความขัดแย้ง วางตัวไม่เหมาะสม ใช้ภาษาไม่เหมาะสม ละเมิดสิทธิ กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดสมรรถนะใน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

1.5 การสร้างภาพลักษณ์ เป็นกระบวนการสื่อสาร เพื่อให้ตนเองและองค์กรได้รับการยอมรับและได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ในระยะยาว อันจะนำไปสู่การรับรู้ของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุม 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความประทับใจแรก มีกิจกรรมเพื่อสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน บริหารอย่างโปร่งใส รับฟังความคิดเห็น มีความกลมกลืนกับอัตลักษณ์ชุมชน ทั้งนี้เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 4 ประการ ได้แก่ สร้างภาพไม่จริง ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ สร้างภาพลักษณ์ความเป็นผู้มีอิทธิพล กระทำผิดกฎหมาย กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดสมรรถนะในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

1.6 การสร้างช่องทางการสื่อสาร เป็นส่วนที่ช่วยให้นายกเทศมนตรีสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจ ให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และครอบคลุม ซึ่งครอบคลุม 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ สื่อออนไลน์ สื่อบูรณาการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อดั่งเดิม ทั้งนี้เพื่อการสร้างช่องทางการสื่อสารที่ดีแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 4 ประการ ได้แก่ ใช้สื่อไม่เหมาะสมกับเป้าหมาย ขาดการดูแลรักษาสื่อให้พร้อมใช้งาน ปิดการแจ้งเตือนช่องทางการสื่อสาร ขาดการป้องกันการโจมตีช่องทางการสื่อสาร กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดสมรรถนะในการสร้างช่องทางการสื่อสารที่ดี ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

1.7 การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะในการสื่อสารสุดท้ายที่ช่วยเพิ่มความคล่องตัวและรวดเร็วในการสื่อสาร ให้นายกเทศมนตรีสามารถสื่อสารกับประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่าง ๆ ได้โดยสะดวก ทันท่วงที และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนายกเทศมนตรีได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งครอบคลุม 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ รู้เท่าทันสื่อ รับรู้แนวปฏิบัติ รักษาข้อมูลส่วนตัว มีความรู้ด้านกฎหมายคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้เพื่อการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ที่ดีแล้ว นายกเทศมนตรีต้องมีข้อควรระวัง 3 ประการ ได้แก่ ไม่รักษาข้อมูลส่วนตัว ละเมิดสิทธิและความเป็นส่วนตัวผู้อื่น ข้อมูลเท็จ กล่าวได้ว่า หากนายกเทศมนตรีขาดสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ที่ดี จะนำมาซึ่งผลกระทบต่อการสื่อสาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๆ ได้

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

ในส่วนนี้ เป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ดังนี้

ตารางที่ 3 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับสมรรถนะการสื่อสาร และปัจจัยคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

ปัจจัยคุณลักษณะ	ระดับการปฏิบัติของสมรรถนะการสื่อสาร			
	บางครั้ง (น้อยกว่า 78 คะแนน)	บ่อยครั้ง (78 – 103 คะแนน)	เป็นประจำ (104 คะแนนขึ้นไป)	รวม (n=225)
1. เพศ				
ชาย	3.48	50.75	45.77	100.00 (201)
หญิง	0.00	54.17	45.83	100.00 (24)
Pearson Chi-square = 0.885 df = 2 Significance = 0.642				
2. อายุ				
Generation Y	0.00	36.36	63.64	100.00 (11)
Generation X	1.77	49.56	48.67	100.00 (113)
Generation B	4.95	54.46	40.59	100.00 (101)
Pearson Chi-square = 4.402 df = 4 Significance = 0.354				
3. การศึกษา				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	0	41.67	58.33	100.00 (12)
ปริญญาตรี	3.92	56.86	39.22	100.00 (153)
ปริญญาโท	1.76	40.35	57.89	100.00 (57)
ปริญญาเอก	0	0	100	100.00 (3)
Pearson Chi-square = 10.758 df = 6 Significance = 0.096				
4. ภูมิลำเนา				
ภาคเหนือ	2.63	57.89	39.47	100.00 (38)
ภาคกลาง	6.82	38.64	54.55	100.00 (44)
ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ	3.39	69.49	27.12	100 (59)
ภาคตะวันออก	2.17	30.43	67.39	100.00 (46)
ภาคใต้	0.00	55.26	44.74	100.00 (38)
Pearson Chi-square = 23.115 df = 8 Significance = 0.003 CC. = 0.305				
5. ระยะเวลาการเป็นนายกเทศมนตรี				
1 สมัย	2.65	55.63	41.72	100.00 (151)
2 สมัย	2.33	53.49	44.19	100.00 (43)
3 สมัย	0.00	25.00	75.00	100.00 (8)
4 สมัย	8.70	26.09	65.22	100.00 (23)
Pearson Chi-square = 11.237 df = 6 Significance = 0.081				
6. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่รับผิดชอบ				
ต่ำกว่า 27 ปี	0	41.94	58.06	100.00 (31)
27 - 50 ปี	5	52.5	42.5	100.00 (40)
51 ปีขึ้นไป	3.25	52.6	44.16	100.00 (154)
Pearson Chi-square = 3.229 df = 4 Significance = 0.520				

ตารางที่ 3 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับสมรรถนะการสื่อสาร และปัจจัยคุณลักษณะของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล (ต่อ)

ปัจจัยคุณลักษณะ	ระดับการปฏิบัติของสมรรถนะการสื่อสาร			
	บางครั้ง (น้อยกว่า 78 คะแนน)	บ่อยครั้ง (78 – 103 คะแนน)	เป็นประจำ (104 คะแนนขึ้นไป)	รวม (n=225)
7. บทบาทหน้าที่ก่อนเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล				
บุคคลทั่วไป	6.25	18.75	75.00	100.00 (32)
อาสาสมัคร/แกนนำกิจกรรม	0.00	60.00	40.00	100.00 (5)
คณะกรรมการ/บุคลากรในองค์กรฯ/หน่วยงานภาครัฐ	2.20	56.59	41.21	100.00 (5)
อื่นๆ	16.67	50.00	33.33	100.00 (6)
Pearson Chi-square = 19.945 df = 6 Significance = 0.003 CC. = 0.285				
8. การเคารพและปฏิบัติตามความคิดความเชื่อในพื้นที่				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 15 คะแนน)	9.09	63.64	27.27	100.00 (11)
ระดับปานกลาง (15 - 17 คะแนน)	2.97	65.35	31.68	100.00 (101)
ระดับมาก (18 คะแนนขึ้นไป)	2.65	37.17	60.18	100.00 (113)
Pearson Chi-square = 20.310 df = 4 Significance = 0.000 CC. = 0.288				
9. การมีสำนึกร่วมในพื้นที่				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 16 คะแนน)	20	40	40	100.00 (5)
ระดับปานกลาง (16 - 18 คะแนน)	3.16	74.74	22.11	100.00 (95)
ระดับมาก (19 คะแนนขึ้นไป)	2.4	33.6	64	100.00 (125)
Pearson Chi-square = 43.516 df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.403		

2.1 ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล จากการศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล จำนวน 225 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง Generation X (44 - 58 ปี) คิดเป็นร้อยละ 50.22 รองลงมา ซึ่งถือเป็นคนรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.00 รองลงมาคือ มีการศึกษาในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 25.33 ถือว่ามีระดับการศึกษาที่ค่อนไปทางสูง เป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นนายกเทศมนตรี 1 - 2 สมัย คิดเป็นร้อยละ 86.22 และส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่ก่อนเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล คือ เป็นคณะกรรมการ/บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานภาครัฐ ร้อยละ 80.89 รองลงมาคือ บุคคลทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 14.22 ในขณะที่เป็นอาสาสมัคร/แกนนำในพื้นที่น้อยที่สุด ร้อยละ 2.22 ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรด้านปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล พบว่า 2.1.1) ภูมิลำเนา การเคารพและปฏิบัติตามความคิดความเชื่อในพื้นที่ การมีสำนึกร่วมในพื้นที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2.1.2) ระยะเวลาการเป็นนายก มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.1.3) เพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่รับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ก่อนเป็นนายก ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับสมรรถนะการสื่อสาร และปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ	ระดับการปฏิบัติของสมรรถนะการสื่อสาร			
	บางครั้ง (น้อยกว่า 78 คะแนน)	บ่อยครั้ง (78 - 103 คะแนน)	เป็นประจำ (104 คะแนนขึ้นไป)	รวม (n=225)
1. ความรู้ต่อบทบาทหน้าที่นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 7 คะแนน)	0.00	34.78	65.22	100.00 (23)
ระดับปานกลาง (7 - 8 คะแนน)	11.11	40.74	48.15	100.00 (27)
ระดับมาก (9 คะแนนขึ้นไป)	2.29	54.86	42.85	100.00 (175)
Pearson Chi-square = 11.159 df = 4 Significance = 0.025 CC. = 0.217				
2. ความรู้ต่อการวางแผนการสื่อสาร				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 4 คะแนน)	0.00	100.00	0.00	100.00 (1)
ระดับปานกลาง (4 - 7 คะแนน)	25.00	25.00	50.00	100.00 (4)
ระดับมาก (8 คะแนนขึ้นไป)	2.73	51.36	45.91	100.00 (220)
Pearson Chi-square = 7.774 df = 4 Significance = 0.100				
3. ความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 8 คะแนน)	10	60	30	100.00 (10)
ระดับปานกลาง (8 - 9 คะแนน)	0	50	50	100.00 (10)
ระดับมาก (10 คะแนน)	2.93	50.73	46.34	100.00 (205)
Pearson Chi-square = 2.619 df = 4 Significance = 0.624				
4. ทัศนคติด้านการสื่อสารในฐานะนายกเทศมนตรีเพื่อสร้างทัศนคติเชิงบวก				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 19 คะแนน)	0.00	0.00	100.00	100.00 (1)
ระดับปานกลาง (19 - 27 คะแนน)	50.00	25.00	25.00	100.00 (8)
ระดับมาก (28 คะแนนขึ้นไป)	1.39	52.31	46.30	100.00 (216)
Pearson Chi-square = 61.674 df = 4 Significance = 0.000 CC. = 0.464				

2.2 ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความรู้และทัศนคติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 88.00 เมื่อพิจารณาระดับความรู้และทัศนคติของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล โดยจำแนกเป็น 3 ด้าน ตามลำดับของระดับความรู้และทัศนคติ พบว่า ระดับความรู้และทัศนคติต่อการวางแผนการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก สูงที่สุด จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 97.78 ระดับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ระดับมาก จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 91.12 ระดับความรู้และทัศนคติต่อบทบาทหน้าที่นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ในระดับมาก จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรด้านปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ น่าจะมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล พบว่า 2.2.1) ทัศนคติเชิงบวกด้านการสื่อสาร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2.2.2) ความรู้ต่อบทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2.3) ความรู้ต่อการวางแผนการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับสมรรถนะการสื่อสาร และปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร	ระดับการปฏิบัติของสมรรถนะการสื่อสาร			
	บางครั้ง (น้อยกว่า 78 คะแนน)	บ่อยครั้ง (78 - 103 คะแนน)	เป็นประจำ (104 คะแนนขึ้นไป)	รวม (n=225)
1. ทักษะการส่งสาร (ทักษะทางการพูดและการเขียน)				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 14 คะแนน)	20.00	70.00	10.00	100.00 (20)
ระดับปานกลาง (14 - 19 คะแนน)	2.00	62.67	35.33	100.00 (150)
ระดับมาก (20 คะแนนขึ้นไป)	0.00	12.73	87.27	100.00 (55)
Pearson Chi-square = 71.666	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.491	
2. ทักษะการรับสาร (ทักษะการฟังและการอ่าน)				
บางครั้ง (น้อยกว่า 13 คะแนน)	44.44	55.56	0.00	100.00 (9)
บ่อยครั้ง (13 - 18 คะแนน)	2.86	80.95	16.19	100.00 (105)
เป็นประจำ (19 คะแนนขึ้นไป)	0.00	22.52	77.48	100.00 (111)
Pearson Chi-square = 137.541	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.616	
3. ทักษะการคิดวิเคราะห์สาร				
บางครั้ง (น้อยกว่า 11 คะแนน)	21.43	57.14	21.43	100.00 (14)
บ่อยครั้ง (11 - 14 คะแนน)	3.03	76.77	20.20	100.00 (99)
เป็นประจำ (15 คะแนนขึ้นไป)	0.89	27.68	71.43	100.00 (112)
Pearson Chi-square = 73.811	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.497	

2.3 ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการปฏิบัติการสื่อสารในภาพรวม ในระดับบ่อยครั้ง และเป็นประจำ สูงสุดในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ จำนวน 109 คน และ 106 คน คิดเป็นร้อยละ 48.44 และร้อยละ 47.12 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาทักษะของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล 3 ด้าน คือ ทักษะการส่งสาร (ทักษะการพูดและการเขียน) ทักษะการรับสาร (ทักษะการฟังและการอ่าน) และทักษะการคิดวิเคราะห์สาร จำแนกตามระดับการปฏิบัติการสื่อสาร จากค่าเฉลี่ยต่อคะแนนเต็ม พบว่า รูปแบบการสื่อสารด้านทักษะการคิดวิเคราะห์สารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.28 รูปแบบการสื่อสารด้านการรับสาร ร้อยละ 77.79 รูปแบบการสื่อสารด้านทักษะการส่งสาร น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.50 ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรด้านปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร น่าจะมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล พบว่า 2.3.1) ทักษะการส่งสาร 2.3.2) ทักษะการรับสาร 2.3.3) ทักษะการคิดวิเคราะห์สาร มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 6 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับสมรรถนะการสื่อสาร และปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคลของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

ปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล	ระดับการปฏิบัติของสมรรถนะการสื่อสาร			
	บางครั้ง (น้อยกว่า 78 คะแนน)	บ่อยครั้ง (78 - 103 คะแนน)	เป็นประจำ (104 คะแนนขึ้นไป)	รวม (n=225)
1. การรับรู้ต่อภาพลักษณ์				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 22 คะแนน)	6.25	89.06	4.69	100.00 (64)
ระดับปานกลาง (22 - 23 คะแนน)	5.26	54.39	40.35	100.00 (57)
ระดับมาก (24 คะแนนขึ้นไป)	0.00	25.96	74.04	100.00 (104)
Pearson Chi-square = 79.252	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.510	
2. การรับรู้เอกลักษณ์				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 20 คะแนน)	30.77	53.85	15.38	100.00 (13)
ระดับปานกลาง (20 - 22 คะแนน)	2.90	79.71	17.39	100.00 (69)
ระดับมาก (23 คะแนนขึ้นไป)	0.70	37.06	62.24	100.00 (143)
Pearson Chi-square = 74.463	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.499	
3. การรับรู้ต่ออัตลักษณ์				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 21 คะแนน)	4.84	91.94	3.23	100.00 (62)
ระดับปานกลาง (21 - 23 คะแนน)	5.63	56.34	38.03	100.00 (71)
ระดับมาก (24 คะแนนขึ้นไป)	0.00	19.57	80.43	100.00 (92)
Pearson Chi-square = 93.012	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.541	
4. การตระหนักถึงแบรนด์บุคคล				
ระดับน้อย (น้อยกว่า 21 คะแนน)	26.67	53.33	20.00	100.00 (15)
ระดับปานกลาง (21 - 23 คะแนน)	1.45	69.57	28.99	100.00 (69)
ระดับมาก (24 คะแนนขึ้นไป)	1.42	41.84	56.74	100.00 (141)
Pearson Chi-square = 45.772	df = 4	Significance = 0.000	CC. = 0.411	

2.4 ปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความภักดีต่อตัวบุคคลของนายากเทศมนตรีเทศบาลตำบล ในภาพรวม ในระดับมาก จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 51.56 เมื่อพิจารณาความภักดีต่อตัวบุคคล จำแนกตามระดับความคิดเห็น จากค่าเฉลี่ยต่อคะแนนเต็ม พบว่า ความคิดเห็นด้านการตระหนักถึงแบรนด์บุคคลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.60 ความคิดเห็นด้านการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 91.36 ความคิดเห็นด้านการรับรู้ต่อเอกลักษณ์ ร้อยละ 91.12 ด้านการรับรู้ต่อ อัตลักษณ์ มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.40 ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรด้านปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล น่าจะมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล พบว่า 2.4.1) การรับรู้ต่อภาพลักษณ์ 2.4.2) การรับรู้ต่อเอกลักษณ์ 2.4.3) การรับรู้ต่ออัตลักษณ์ 2.4.4) การตระหนักถึงแบรนด์บุคคล มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลที่ใช้ใน การปฏิบัติหน้าที่ มีความครอบคลุมองค์ประกอบของสมรรถนะในการสื่อสาร 7 สมรรถนะ ดังนี้

1. การพูดและการนำเสนอ นายกเทศมนตรีควรมีการพูดและการนำเสนอโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสาร และผู้รับสาร รวมถึงวิธีการสื่อสารอยู่เสมอ ซึ่งครอบคลุม ใจเขาใจเรา สุภาพ มีวาทศิลป์ กระชับ ตรงประเด็น สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่พบว่า ผู้บริหารหรือผู้นำ จำเป็นต้องมีสรรมถนะในการสื่อสารด้านการพูดที่มากที่สุด เนื่องจากผู้นำต้องใช้คำพูดในการสั่งสารและสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นประจำด้วยการพูดที่สุภาพและชัดเจน (Mitchell, T. et al., 2022) และการพูดในที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ผู้นำควรฝึกและสร้างเป็นสมรรถนะส่วนบุคคล เพราะช่วยให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้มากที่สุด (Juwito, J. et al., 2022) ทั้งนี้ในงานวิจัยบางส่วนยังพบอีกว่าการพูดและนำเสนอในที่สาธารณะโดยเฉพาะพื้นที่ชุมชน การพูดโดยให้ความสำคัญต่อสารที่สื่อออกไป อย่างมีความสุขภาพ มีวาทศิลป์ และชัดเจน ส่งผลให้ผู้ฟังสนใจในการรับสารมากว่าปกติ (พรรณภา ส่งแสงแก้ว, 2566)

2. การฟัง เป็นวิธีการสื่อสารเพื่อการรับรู้ข้อมูล ประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นายกเทศมนตรีควรมีทักษะการฟังที่ดีที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ ซึ่งครอบคลุม การรับฟัง โต้ตอบ ตั้งใจ ระงับสิ่งรบกวน และเสนอแนะ สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่พบว่าการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้บริหารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องรู้จักฟังและจับใจความสำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในระดับกลุ่มหรือองค์กร หรือระหว่างกลุ่มองค์กร และแสดงออกของท่าทางในการสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Deborah, 2010) ทั้งนี้ก่อนทำการสื่อสารทุกครั้ง การรับฟัง ตั้งใจ และตัดสิ่งรบกวน จะทำให้สารนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด (Fayzullayeva, N., 2023) ทั้งนี้ในงานวิจัยบางส่วนยังพบว่า นอกจากความรู้ ความเข้าใจในตัวผู้ฟังที่มีผลต่อสมรรถนะการฟังแล้ว สิ่งรบกวนจากปัจจัยภายนอก มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อสมรรถนะในการรับฟังสารที่ผิดไปจากปกติ (Wanithanachakorn, R. et al., 2022)

3. บุคลิกภาพ เป็นสมรรถนะในการการแสดงออกบุคลิกภาพที่จะสะท้อนถึงความน่าเชื่อถือ ความน่าไว้วางใจ และความน่าสนใจของนายกเทศมนตรี ซึ่งครอบคลุม อัธยาศัยดี ความมั่นคงทางอารมณ์ มั่นใจ รับผิดชอบ การกระทำ สังเกต ทำงานเชิงรุก และมีกาลเทศะ สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่เสนอว่า บุคลิกภาพเป็นคุณลักษณะที่ทุกคนมีและใช้อย่างเหมาะสม เพื่อผลักดันให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมาย ผ่านลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ตลอดจนรูปแบบความคิดและวิธีการคิด รวมถึงความรู้สึกและการกระทำที่แสดงออกมาสู่สาธารณะ (Schulze, J. et al., 2022) และผู้นำจะต้องสื่อสารตนเองออกผ่านอวัจนภาษา โดยจะต้องมีบุคลิกน่าเชื่อถือ และมีความน่าสนใจ ทั้งการแต่งกาย และอิริยาบถ ซึ่งช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของสารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Deborah, 2010) เช่นเดียวงานวิจัยบางส่วนที่พบว่า ทัศนคติมีส่วนสำคัญกับบุคลิกภาพของบุคคล คือ ผู้ที่มีบุคลิกภาพสมบูรณ์มักมองผู้อื่นในแง่ดี ส่วนผู้ปรับตัวยากจะมีทัศนคติในทางตรงข้าม คือ มักมองว่ามีคนคอยอิจฉาริษยาหรือคิดร้ายต่าง ๆ ต่อตน โดยผู้นำที่มีบุคลิกภาพดี มักมีวคามมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ทำให้อัธยาศัยดีเป็นที่รู้จักมักคุ้นของคนหมู่มาก (Lee, Y., 2022)

4. การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการ ความช่วยเหลือขององค์กร ผ่านการดำเนินงานของนายกเทศมนตรี ซึ่งครอบคลุม ความเท่าเทียม เข้าถึงง่าย สนใจวิถีชีวิตคนในชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่เสนอว่า ผู้นำควรเป็นคนที่เข้าถึงง่าย สนใจสิ่งรอบตัวและบริบทรอบข้าง เพื่อสร้างให้ตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น (Clayton, W., 2020) โดยในงานวิจัยบางส่วนพบว่า วางตัวเป็นกันเอง ไม่ถือตัวมีกิริยาที่นอบน้อมถ่อมตน สร้างความเท่าเทียมในการพูดคุยสื่อสาร แสดงสีหน้ายิ้มแย้มเป็นมิตร แต่งกายเหมาะสม ถูกกาลเทศะ และกลมกลืนกับกลุ่มประชาชน ช่วยให้การการทำงานในพื้นที่มีประสิทธิภาพสูงสุด (นิชาวดี ตานีเห็ง และคณะ, 2562)

5. การสร้างภาพลักษณ์ เป็นกระบวนการสื่อสาร เพื่อให้ตนเองและองค์กรได้รับการยอมรับและได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ในระยะยาว อันจะนำไปสู่การรับรู้ของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ซึ่ง

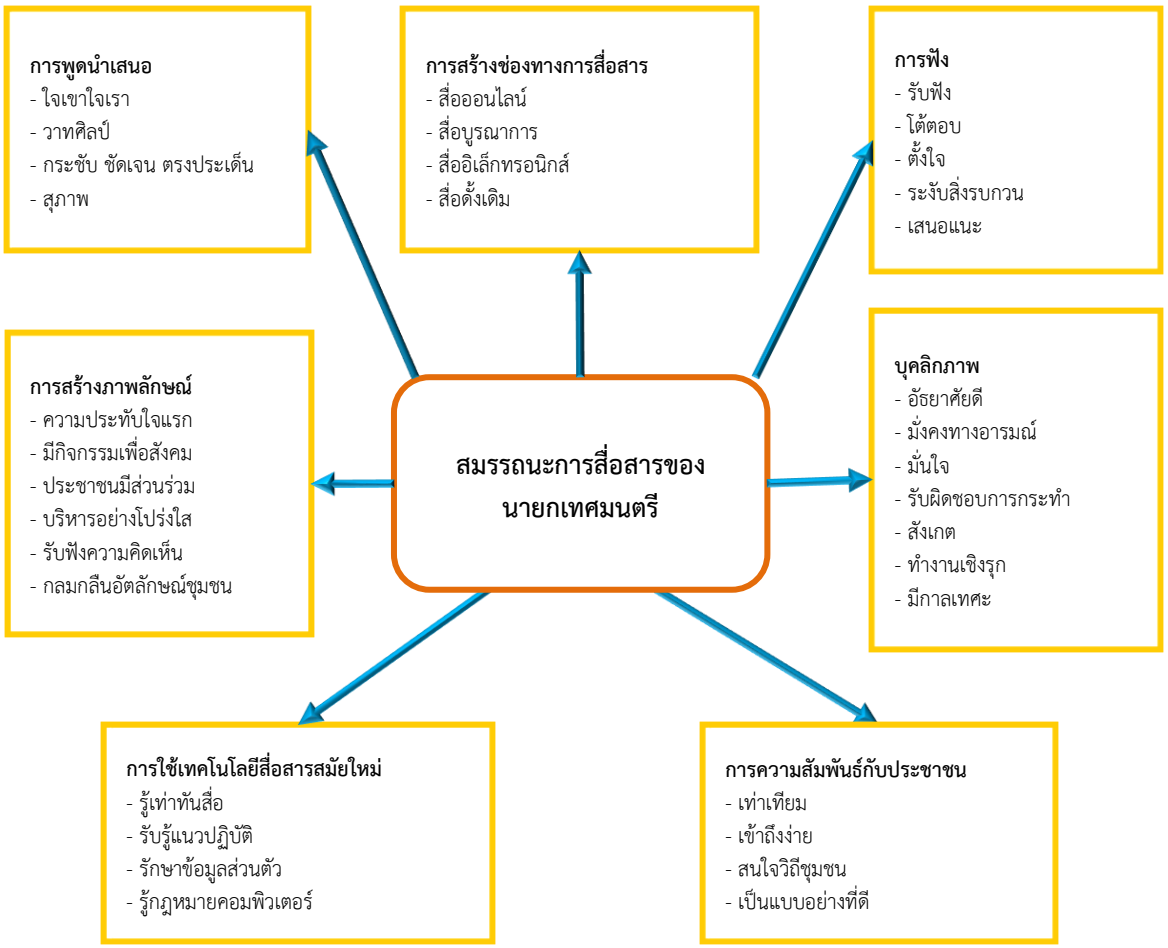
ครอบคลุม ความประทับใจแรก กิจกรรมเพื่อสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน บริหารอย่างโปร่งใส รับฟังความคิดเห็น และมีความกลมกลืนกับอัตลักษณ์ชุมชน สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่เสนอว่า การสื่อสารภาพลักษณ์ เพื่อสร้างความภักดีต่อตัวบุคคล (Brand Loyalty) ช่วยให้การบริหารงานตามบทบาทหน้าที่และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ดี เพราะช่วยสร้างการรับรู้ โน้มน้าวชักจูง สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประชาชนยอมรับและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย (Rangarajan, D. et al., 2017) เพราะการสร้างภาพลักษณ์ เป็นกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ผู้นำ ได้รับการยอมรับและความไว้วางใจให้ทำงาน (Deborah, 2010) โดยงานวิจัยบางส่วนพบว่า ความสามารถในการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล เกิดจากการสร้างภาพลักษณ์ให้ดูดี และส่งผลให้เกิดการยอมรับนับถือจากประชาชนในพื้นที่ในวงกว้าง (เอกรัตน์ คำสิงห์ และคณะ, 2564)

6. การสร้างช่องทางการสื่อสาร เป็นส่วนที่ช่วยให้นายกเทศมนตรีสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจต่างๆ ให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ และครอบคลุม ซึ่งครอบคลุม สื่อออนไลน์ สื่อบูรณาการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อดั้งเดิม สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่เสนอว่า กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารที่ดีเกิดขึ้นโดยการถ่ายทอดสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ดังนั้นช่องทางการสื่อสารหรือสื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงผู้ส่งสารและผู้รับสารไว้ด้วยกัน (Nieken, P., 2023) ผู้นำต้องรู้จักสร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Deborah, 2010) โดยในงานวิจัยบางส่วนพบว่า เพราะมนุษย์มีการสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารจึงไม่ใช่เพียงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สื่อสาร แต่เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและช่องทางการสื่อสาร โดยทุกองค์ประกอบมีอิทธิพลต่อกันและกัน และช่วยส่งเสริมและเกื้อหนุนให้การสื่อสารระหว่างบุคคลประสบผลสำเร็จ (บุญส่ง ทิ้งชั่ว และคณะ, 2564)

7. การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ เป็นทักษะสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนายกเทศมนตรีได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งครอบคลุม การรู้เท่าทันสื่อ รับรู้แนวปฏิบัติ รักษาข้อมูลส่วนตัว และมีความรู้ด้านกฎหมายคอมพิวเตอร์ สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงวิชาการ ที่เสนอว่า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ช่วยสร้างมิติใหม่ในการสื่อสาร และเพิ่มศักยภาพการสื่อสารให้แก่ผู้ใช้ในการติดต่อกับบุคคลอื่น ((Batırlık, S. N. et al., 2022) ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ช่วยเพิ่มความสะดวกรวดเร็ว คล่องตัว และไวต่อการตอบกลับ ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของผู้นำในกระแสโลกาภิวัตน์ ((Deborah, J. B., 2010) โดยในงานวิจัยบางส่วนพบว่า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้งด้านทักษะของบุคลากร ความพร้อมของหน่วยงาน การเข้าถึงและความรอบรู้เทคโนโลยีของประชาชน มีอิทธิพลต่อสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วัชราภรณ์ กลิ่นภู และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ช่วยขยายขอบเขตขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ ตามแนวคิดของ Deborah ซึ่งเป็นแนวคิดของนักวิชาการฝั่งอเมริกา ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงสมรรถนะการสื่อสารที่เหมาะสมในบริบทของประเทศไทย ทำให้นายกนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งในส่วนของความความภักดีต่อตัวบุคคลยังช่วยช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากชุมชนในระยะยาว สะท้อนให้เห็นว่าสามารถใช้แนวคิดข้างต้น เป็นแนวทางในการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ในบริบทที่แตกต่างกันได้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล

สรุปและข้อเสนอแนะ

นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง นโยบายที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม สามารถแก้ไขปัญหาและนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ โดยเงื่อนไขที่ทำให้นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลประสบความสำเร็จคือ สมรรถนะการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของสมรรถนะในการสื่อสาร 7 สมรรถนะ ได้แก่ 1.1) การพูดและการนำเสนอ 1.2) การฟัง 1.3) บุคลิกภาพ 1.4) การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน 1.5) การสร้างภาพลักษณ์ 1.6) การสร้างช่องทางการสื่อสาร และ 1.7) การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งองค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารนี้ ช่วยให้นายกเทศมนตรีปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูล และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างนายกเทศมนตรีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นที่น่าสนใจว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะทั่วไป ปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติ ปัจจัยด้านรูปแบบการสื่อสาร และปัจจัยด้านความภักดีต่อตัวบุคคล มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 กับสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล หากสามารถพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของตนได้จากองค์ประกอบทั้ง 7 ประการ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ ที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ และการได้รับการยอมรับ ได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้มีโอกาสได้รับการเลือกจากประชาชนในระยะยาว โดยข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในพื้นที่ ทั้งในการดำเนินงานเชิงรุกและเชิงรับ ให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างถูกต้องชัดเจน และเสมอภาคกัน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัตินายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล สามารถพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของตนได้จากองค์ประกอบทั้ง 7 ประการ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ ที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ และการได้รับการยอมรับ ได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล มีโอกาสได้รับการเลือกจากประชาชนในระยะยาว แต่ต้องพึงระวังเรื่องการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมกับประชาชนในพื้นที่ เนื่องด้วยบริบทของบางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล ประชาชนบางส่วนอาจจะไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลจึงจำเป็นต้องเลือกใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับประชาชนของตน 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ในการศึกษาเกี่ยวกับสรรมถนะการสื่อสารครั้งต่อไป น่าจะใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบสมรรถนะการสื่อสารของนายกร่วมกับประชาชนในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2560). ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560 - 2569 กลุ่มงานยุทธศาสตร์และนโยบาย กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก https://www.dla.go.th/visit/stategics.pdf

ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ. (2560). การจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการบริหารองค์การปกครองท้องถิ่น : กรณีเทศบาลในจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารสมาคมนักวิจัย, 18(1), 90-96.

นิชาวดี ตานีเห็ง และคณะ. (2562). สมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารอัลฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 9(17), 105-114.

บุญส่ง ทิ้งชั่ว และคณะ. (2564). รูปแบบการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนา ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(2), 89-104.

พรรณภา ส่งแสงแก้ว. (2566). การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต ในทักษะการสื่อสารด้านการพูดเพื่อการนำเสนอ. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

รัตนา เพ็ชรสูงเนิน. (2561). คุณลักษณะของผู้นำเทศบาลที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร.

วัชราภรณ์ กลิ่นภู และคณะ. (2561). การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานของเทศบาลบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแปซิฟิก, 4(1), 279-285.

เอกรัตน์ คำสิงห์ และคณะ. (2564). กลยุทธ์การใช้สื่อในการสื่อสารผลงานของนายกเทศมนตรีตำบลท่าก้อน อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(2), 149-168.

Batırlık, S. N. et al. (2022). Global virtual team leadership scale (GVTLS) development in multinational companies. Sustainability, 14(2), 1038. https://doi.org/10.3390/su14021038.

Clayton, W. (2020). Connecting Mayors: The Content and Formation of Twitter Information Networks. Urban Affairs Review, 58(1), 33-67.

Deborah, J. B. (2010). Leadership Communication (3rd ed). New York: McGraw-Hill Companies.

Fayzullayeva, N. (2023). The improving of listening skill. Modern Science and Research, 2(10), 272-276.

Juwito, J. et al. (2022). Public speaking and personal branding skills for student organization managers at Dharma Wanita High School Surabaya. Journal of Community Service and Empowerment, 3(1), 9-17.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational Psychological Measurement, 30, 607-610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308.

Lee, Y. (2022). Personality traits and organizational leaders' communication practices in the United States: perspectives of leaders and followers. Corporate Communications: An International Journal, 27(3), 595-615.

Mitchell, T. et al. (2022). Inclined but less skilled? Disentangling extraversion, communication skill and leadership emergence. Journal of Applied Psychology, 107(9), 1524. https://doi.org/10.1037/apl0000962 .

Nieken, P. (2023). Charisma in the gig economy: The impact of digital leadership and communication channels on performance. The Leadership Quarterly, 34(6), 101631. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2022.101631.

Owens, A. D. & Hite, R. L. (2022). Enhancing student communication competencies in STEM using virtual global collaboration project based learning. Research in Science & Technological Education, 40(1), 76-102.

Rangarajan, D. et al. (2017). Strategic personal branding—And how it pays off. Business Horizons, 60(5), 657-666.

Schulze, J. et al. (2022). Mind the context-The relevance of personality for face-to-face and computer-mediated communication. Plos one, 17(8), e0272938. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0272938.

Trenholm, S. & Jensen, A. (2000). Interpersonal communication (4th ed.). California: Wadsworth Publishing Company.

Wanithanachakorn, R. et al. (2022). Development of causal relationship model of factors affecting communicative English listening and speaking competency for undergraduate students of Rajabhat universities in the central region. Journal of MCU Nakhondhat, 9(9), 314-327.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis (3th ed.). Harper and Row: New York.

บทความวิจัย

ชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของ กานติ ณ ศรัทธา*

AFTERLIFE IN POETRY OF KANTI NA SATTHA

เบญจรัตน์ กวีนันทชัย*, อุมารินทร์ ตุลารักษ์
Benjarat Kaweenantachai*, Umarin Tulalak
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand
*Corresponding author E-mail: benjarat.ka@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายตามทัศนะทางปรัชญา และตามหลักพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากกวีนิพนธ์ จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ แก่ขึ้นตามลำพัง หมายเหตุจากสวนโมกข์ ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ และรายงานจากหมู่บ้าน ผลการ วิจัยพบว่า ชีวิตหลังความตาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ชีวิตหลังความตายของวิญญาณที่เป็นอมตะ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะทางปรัชญากลุ่มจิตนิยมในประเด็นว่าด้วยความเป็นอมตะของชีวิตส่วนวิญญาณ ซึ่งเป็นชีวิตที่แท้จริงอันไม่เสื่อมสลายไปตามร่างกาย และสามารถดำรงอยู่ต่อได้ในทั้งโลกมนุษย์และโลกวิญญาณ แบ่งออกเป็น 1.1) ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกมนุษย์ และ 1.2) ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกวิญญาณ 2) ชีวิตหลังความตายที่มีการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะทางพระพุทธศาสนาในประเด็นว่าด้วยการเวียนว่ายตายเกิดและกฎแห่งกรรม แบ่งออกเป็น 2.1) การเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ และ 2.2) การเกิดใหม่ในภพภูมิอื่น และ 3) การหลุดพ้นหรือนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะทางพระพุทธศาสนาในประเด็นว่าด้วยเป้าหมายสูงสุดของชีวิต จากการศึกษาทำให้เห็นได้ว่า กานติ ณ ศรัทธา มุ่งเสนอให้เห็นถึงสัจธรรมของชีวิต ความสัมพันธ์และความสมดุลระหว่างชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติผ่านบทกวี รวมทั้งสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันช่วยให้คนในสังคมดำเนินชีวิตตามทางที่ถูกต้องและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และเห็นถึงคุณค่าของเป้าหมายอันสูงสุดของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาคือ นิพพาน ถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าสร้างความรู้ความเข้าใจในความจริงเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย

คำสำคัญ กวีนิพนธ์, กานติ ณ ศรัทธา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ชีวิตหลังความตาย

Abstract

This research article aims to study the afterlife in Kanti Na Sattha's poetry using the concept of afterlife from a philosophical perspective and the concept of life after death according to Buddhist principles by studying four volumes of Kanti Na Sattha's poetry betwenn 1995-2007: Growing Old Alone, Notes from Suan Mokkh, Where the Mountains Break Through the Clouds and Reports From the Village. The results of the research found that the afterlife in Kanti Na Sattha's poetry can be divided into three categories. The first is the afterlife of the immortal soul which is consistent with the spiritualist philosophical view on the immortality of the soul which is the true life that does not decay through the body and can exist in both the human world and the spiritual

* Received 5 March 2024; Revised 28 March 2024; Accepted 30 March 2024

world, including 1) the immortal life of the soul in the human world and 2) the immortal life of the soul in the spiritual world. The second is Life after death with rebirth which is consistent with the Buddhist view of rebirth and the law of karma, including 1) rebirth in the human world 2) rebirth in another world and the third is the liberation from the cycle of birth and death (Nirvana) which is consistent with the Buddhist view of the ultimate goal of life. From the study it can be seen that Kanti Na Sattha aims to present the truth of life, the relationship and balance between human life and nature and the principles of Buddhist teachings thought the poetry that can help people in society follow the correct path of life to live happily, and sees the value of the highest goal of life according to Buddhist principles, which is Nirvana. It is seen as important literature that advances knowledge and comprehension of the reality of afterlife.

Keywords: Poetry, Kanti Na Sattha, Philosophy, Buddhism, Afterlife

บทนำ

ชีวิตหลังความตาย (afterlife) เป็นมโนทัศน์ที่เชื่อว่าสารัตถะของอัตลักษณ์หรือกระแสสำนึกของปัจเจกบุคคลยังสำแดงอยู่หลังกายหยาบตายลง โดยอาจเป็นธาตุบางส่วนหรือเป็นวิญญาณทั้งหมดของปัจเจกบุคคลซึ่งนำพาสารัตถะไปด้วย ความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายมีความตรงข้ามกับความเชื่อว่าชีวิตสิ้นสุดอยู่ที่การตายของร่างกาย ซึ่งอาจเป็นไปตามธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติก็ได้ และการดำรงอยู่หลังความตายนี้อาจไปสู่ภพใดภพหนึ่งซึ่งเป็นอาณาจักรของวิญญาณ หรือเกิดใหม่ในโลกมนุษย์และเริ่มวัฏจักรชีวิตใหม่อีกหน หรือที่เรียกว่าการกลับชาติ ซึ่งมักไม่มีความทรงจำจากชาติอดีตมาด้วย และสถานที่ดำรงชีวิตหลังความตายมักขึ้นอยู่กับการกระทำของปัจเจกบุคคลก่อนถึงความตาย ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตราบใดที่มนุษย์ยังมีอวิชชา ก็จะวนเวียนกลับมาเกิดอีกครั้งตามกระบวนธรรมสังสารวัฏฏ์ แต่หากสามารถตัดอวิชชาก็จะสามารถทำให้กระบวนธรรมสังสารวัฏฏ์สิ้นสุดลง เข้าสู่วิวัฏฏ์ ชีวิตก็จะพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและไปสู่นิพพาน อันเป็นประโยชน์สูงสุดของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555) การนำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตหลังความตายนั้นปรากฏทั้งในคัมภีร์ทางศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น นวนิยายและกวีนิพนธ์

กวีนิพนธ์ (poetry) เป็นรูปแบบการประพันธ์อย่างหนึ่งซึ่งมีการเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ เพื่อสามารถถ่ายทอดเนื้อหาความหมายพร้อมสุนทรียะทางภาษา กวีนิพนธ์อยู่คู่สังคมไทยมาช้านานจนถือได้ว่าเป็นประเภทวรรณกรรมที่มีรากเหง้าหยั่งลึกลงไปในวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทย โดยกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย มีการนำเสนอทัศนคติและอุดมการณ์ของคนในสังคม ทั้งมีการสอดแทรกแนวคิดเชิงปรัชญาและศาสนา นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตและความตายซึ่งเป็นประเด็นอันเป็นสากลของมนุษยชาติ และมีการสอดแทรกความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องภพชาติ ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด และความเชื่อเรื่องนิพพาน เป็นต้น

กานติ ณ ศรัทธา (กันย์ติ ชนะคช) เป็นกวีที่ได้รับรางวัลจำนวนมาก กานติ ณ ศรัทธามีผลงานกวีนิพนธ์ทั้งหมด 11 เล่ม โดยมี 9 เล่มที่ได้รับรางวัล กวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์หลากหลายประเภท มีการใช้คำที่เรียบง่ายแต่แฝงไปด้วยปรัชญาชีวิตอย่างมีชั้นเชิงและสอดแทรกแนวคิดทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แสดงให้เห็นความเป็นกวีที่สามารถมองเห็นสัจธรรมของโลกและชีวิตผ่านสิ่งเล็ก ๆ และถ่ายทอดออกมาผ่านบทกวี กานติ ณ ศรัทธา มุ่งสอนให้มนุษย์ในสังคมเพ่งพินิจถึงความตายหรือเรียกว่ามีมรณสติอยู่เสมอ

โดยมีการนำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตและความตายออกมาอย่างลึกซึ้งผ่านกลวิธีทางภาษาอย่างมีวรรณศิลป์ ดังเช่นในบทกวี ชีวิตมาเยี่ยมโลก จากรวมบทกวีเรื่อง หมายเหตุจากสวนโมกข์

“สหายรักแห่งข้า”
ควรฤเหริงเริงสุขสนุกไป
จะหมายเอาชีวิตเราไปแล้ว
เหลืออะไรทิ้งไว้ให้เกลื่อนกอง
ชีวิตคืออาคันตุกะมาเยี่ยมโลก
ลาจากไปอย่างสวรรค์ชั้นชีวี
ควรฤเศร้าเหว่ว้าน้ำตาไหล
ดูนั่นไงกาลเวลาตั้งหน้ามอง
ฤดีแก้วสิ้นสุดกันทั้งผอง
คือกระดูกที่จ้องมองเถ้าธุลี
ลาจากไปคือโชคอยู่ทุกที่
คือสร้างค่าแก่โลกนี้จนวางวาย”

ที่มา: (กานติ ณ ศรัทธา, 2548)

จากบทกวีข้างต้น กานติ ได้แสดงทัศนะว่าชีวิตของคนเรานั้นสั้นนัก ทั้งสุขและทุกข์ที่ทำให้เราลุ่มหลงนั้น เมื่อถึงคราต้องตายก็เอาอะไรกลับไปไม่ได้ ทิ้งเหลือไว้ได้เพียงซากกระดูกที่จะกลายเป็นเถ้าธุลี และคุณงามความดีที่สร้างไว้แก่โลกนี้ ดังนั้นมนุษย์เราควรรู้จักปล่อยวางในอัตตาและสร้างคุณค่าแก่ตนเองและผู้อื่นตราบใดยังมีชีวิตอยู่

กวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธามีคุณค่าเป็นคติสอนใจ สร้างความจรรโลงใจ และสร้างความเข้าใจในเรื่องชีวิตและความตายแก่คนในสังคม อันสอดคล้องกับหลักปรัชญาและพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณค่าและเป้าหมายของชีวิต รู้จักเตรียมตัวรับมือกับความตาย ทั้งเป็นแนวทางให้ผู้อ่านในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีความสุขในสังคม ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในยุคสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา โดยใช้แนวคิดทางทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดทางปรัชญา เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายที่กานติ ณ ศรัทธาถ่ายทอดออกมาผ่านกวีนิพนธ์ โดยศึกษาจากกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธาในช่วงปี พ.ศ.2538 - พ.ศ.2550 จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ แก่ขึ้นตามลำพัง หมายเหตุจากสวนโมกข์ ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ และรายงานจากหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา ดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบของแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ตัวบทวรรณกรรม และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวบทวรรณกรรม คือ ผลงานกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา ในช่วงปี พ.ศ.2538 - พ.ศ.2550 จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ แก่ขึ้นตามลำพัง หมายเหตุจากสวนโมกข์ ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ และรายงานจากหมู่บ้าน (กานติ ณ ศรัทธา, 2541; กานติ ณ ศรัทธา, 2547; กานติ ณ ศรัทธา, 2548; กานติ ณ ศรัทธา, 2550) พร้อมทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรมและนิพพาน เอกสารและงานวิจัยทางปรัชญาตามทฤษฎีทางปรัชญากลุ่มจิตนิยม และเอกสารและงานวิจัยทางวรรณกรรมที่มีการวิจัยเกี่ยวกับชีวิตและความตายในวรรณกรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธามาวิเคราะห์ตามแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายตามทัศนะทางพระพุทธศาสนาและทัศนะทางปรัชญา จากนั้นนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา

4. สรุปและอภิปรายผล โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปพร้อมอภิปรายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่ผ่านมา

5. นำเสนอผลการศึกษา โดยนำเสนอในรูปแบบบทความวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายตามทัศนะทางปรัชญาและทัศนะทางพระพุทธศาสนา พบว่าชีวิตหลังความตายที่กวีได้นำเสนอผ่านตัวบทสามารถจำแนกออกเป็นหลักๆ 3 ประเภท ได้แก่ ชีวิตหลังความตายของวิญญาณที่เป็นอมตะ ชีวิตหลังความตายที่มีการเวียนว่ายตายเกิด และการหลุดพ้นหรือนิพพาน

1. ชีวิตหลังความตายของวิญญาณที่เป็นอมตะ

ชีวิตหลังความตายที่กานติ ณ ศรัทธาได้นำเสนอในบทกวี แสดงให้เห็นถึงการมีชีวิตที่เป็นอมตะของวิญญาณหลังจากการเสื่อมสลายของร่างกาย โดยการดำรงชีวิตของวิญญาณหลังการตายของร่างกายมี 2 ลักษณะ แบ่งออกเป็น ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกมนุษย์ และ ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกวิญญาณ

1.1 ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกมนุษย์

กานติ ณ ศรัทธา ได้มีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายว่าเมื่อวิญญาณของปัจเจกบุคคลได้หลุดออกจากร่างกายหลังจากที่ร่างกายหยุดทำงานอย่างถาวร วิญญาณนั้นจะยังคงดำรงอยู่ในโลกมนุษย์ ซึ่งเป็นโลกเดียวกันกับโลกที่ร่างกายของปัจเจกบุคคลนั้นๆดำเนินอยู่ ในชีวิตหลังความตายเช่นนี้ วิญญาณของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นเหมือนพลังงานที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และมีการแปรเปลี่ยน หมุนเวียนไปตามกระบวนการของธรรมชาติ ลักษณะของชีวิตหลังความตายเช่นนี้พบในบทกวี เช่น บทกวีเรื่อง รูปนามแห่งความทุกข์ จากกวีนิพนธ์ แก่ขึ้นตามลำพัง ดังนี้

“ยามนี้ยายกลายเป็นฝนริ้วหล่นหยด อีกวูบเดียวรินรดถึงพื้นหญ้า
ยายระเหยหรือไปในธารา ย่อมคืนคือน้ำตาลูกหลานยาย
อยู่โลกนี้กระพริบตากระพริบเดียว ฝันที่เคยล่องเที่ยวลับตาหาย
ในหมื่นแสนตำบลมีคนตาย นี้คือสืบเชื้อสายเส้นเผ่าพันธุ์...”

ในบทกวีดังกล่าว กวีได้พรรณนาว่า “ยาย”ที่เสียชีวิตนั้นได้กลายเป็นฝน ระเหยหรือกลายเป็นน้ำไหลไป และกลายเป็นน้ำตาของลูกหลานในที่สุด ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่าหลังจากที่ร่างกายตายลงแล้ว ชีวิตจะยังคงดำเนินอยู่ในรูปแบบของส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายปัจเจกบุคคลอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ได้อีกด้วย เมื่อชีวิตหลังความตายสามารถดำรงอยู่ในลักษณะเช่นนี้ ชีวิตส่วนวิญญาณจึงนับได้ว่าเป็นอมตะในกระบวนการหมุนเวียนของธรรมชาติของโลกมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ความตายตามคำนิยามทั่วไปอาจเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริงตามทัศนะของกวี ดังในบทกวีเรื่อง สามัญวิถีโลก ตอนที่ 4: ตาย จากกวีนิพนธ์ ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ ดังนี้

“ฤแท้แล้วความตายจักไม่มี เพียงใบไม้เปลี่ยนสีที่ร่วงปลิด
เพียงผันแปรเปลี่ยนไปในชีวิต หลงยึดติดว่า “ตาย” ก็เลย “ตาย”...”

ในบทกวีดังกล่าว กานติ ได้เสนอทัศนะว่าแท้แล้วความตายไม่มีอยู่จริง หากเป็นเพียงความเชื่อที่มนุษย์ยึดติดอยู่ เพราะรูปแบบของชีวิตมีการผันแปรตามกระบวนการของธรรมชาติดังใบไม้ที่เปลี่ยนสี ดังนั้นจากบทกวีดังกล่าวจึงสามารถอธิบายได้ว่า ชีวิตตามคำนิยามทั่วไปที่ประกอบไปด้วยร่างกายและวิญญาณนั้นอาจเป็น

เพียงรูปแบบหนึ่งของชีวิตเท่านั้น และสามารถดำรงอยู่ในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากนี้ได้ ชีวิตจึงไม่ได้สิ้นสุดแค่ที่ร่างกายหยุดทำงาน แนวคิดเช่นนี้ยังปรากฏในบทกวี เรื่อง มรณัง จากกวีนิพนธ์ แก่ขึ้นตามลำพัง ดังนี้

“ข้าพเจ้าปลดเปื่อยเน่า อยากรู้ข้าพเจ้าสู่หนไหน
แม้นไม่มีมรณาจะว่าไร ข้าพเจ้าเปลี่ยนไปเช่นนั้นเอง”

จากบทกวีข้างต้น กานติ ณ ศรัทธาได้นิยามความตายว่าเป็นการ “เปลี่ยนไป” มากกว่า “การไปสู่ที่อื่น” ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายของวิญญาณอมตะที่ว่า ชีวิตหลังความตายจะยังคงดำรงต่อไปในโลกมนุษย์ เพียงเปลี่ยนแปรไปเป็นรูปแบบอื่น ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเดินทางสู่โลกวิญญาณก็ได้

1.2 ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกวิญญาณ

กวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา ยังได้นำเสนอชีวิตหลังความตายของวิญญาณอันเป็นอมตะในโลกของวิญญาณ ซึ่งมักถูกพรรณนาว่าเป็นอาณาจักรที่อยู่บนฟ้า ดังในบทกวีเรื่อง บ้านของ “คำ พอวา”จากกวีนิพนธ์ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ ดังตัวบทต่อไปนี้

“อายุหกขวบร้างย่างสู่เจ็ด เหมือนดอกไม้ถูกเด็ดกลางแดดกล้า
ปลิวลอยไกลในสายลมห่มพัดพา ไม่ทันเอ่ยอำลาสักถ้อยคำ
เธอป่วยไข้เป็นอะไรใครจะรู้ หมอยังมึนงงอยู่เหมือนถูกย่ำ
บางคนว่านางฟ้าเริงร่ารำ หนีมาเที่ยวแล้วจำต้องลาจร...”

จากบทกวีข้างต้น กานติได้เปรียบ “คำ พอวา” ศิลปินชาวใต้ที่เสียชีวิตไปเมื่ออายุยังน้อยให้เป็น “นางฟ้า” ที่หนีมาเที่ยวในโลกมนุษย์ จึงต้องกลับไปในที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นมโนทัศน์เกี่ยวกับโลกหลังความตายที่ว่าหลังจาก “การตาย” ที่วิญญาณออกจากร่างกายในโลกมนุษย์หรือโลกปรากฏการณ์ วิญญาณจะกลับไปสู่โลกของวิญญาณ โดยคนในสังคมมักมีความคิดเชื่อมโยงโลกวิญญาณที่กล่าวถึงในที่นี้กับ “สวรรค์” ตามความเชื่อของศาสนาทั้งหลาย ทำให้เกิดจินตภาพที่เป็นอาณาจักรบนฟ้า

การพรรณนาที่สอดคล้องกับจินตภาพเกี่ยวกับโลกหลังความตายที่อยู่บนฟ้าอันทำให้เห็นถึงชีวิตหลังความตายของวิญญาณอมตะที่มีการไปสู่โลกวิญญาณในบทกวี คือการอำลา จากกวีนิพนธ์ ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ ดังตัวบทต่อไปนี้

“ลูกหลานยังสุขสบายดีไหม-ยาย
ณ วันที่เพ่งมองลงจากฟ้า
แสงแดดยิ่งหม่นเศร้า
ไฉนหนอผู้คน-ไม่เคยเห็นค่าแห่งชีวิต”

ในบทกวีข้างต้น กวีได้พรรณนาถึง “ยาย”ที่ล่วงลับไปแล้วว่ามีการ “เพ่งมองลงจากฟ้า” อันแสดงให้เห็นถึงการดำรงชีวิตอยู่ของวิญญาณในโลกวิญญาณที่อยู่บน “ฟ้า” หลังความตายในโลกมนุษย์หรือโลกปรากฏการณ์

2. ชีวิตหลังความตายที่มีการเวียนว่ายตายเกิด

กานติ ณ ศรัทธาได้มีการนำเสนอชีวิตหลังความตายอีกประเภทหนึ่งซึ่งต่างจากการมีวิญญาณอมตะในโลกปรากฏการณ์หรือโลกวิญญาณโลกใดโลกหนึ่ง นั่นคือชีวิตหลังความตายที่มีการกลับชาติ หรือเรียกว่ามีการเวียน

ว่ายตายเกิด ชีวิตหลังความตายที่มีการเวียนว่ายตายเกิดในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธาสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ และการเกิดใหม่ในภพภูมิอื่น

2.1 การเกิดใหม่ในโลกมนุษย์

กานติ ณ ศรัทธาได้มีการพรรณนาถึงการกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีกครั้งของชีวิตปัจเจกบุคคลจากได้ผ่านการตายมาแล้ว ดังในบทกวีเรื่อง สามัญวิถีโลก ตอนที่ 1: เกิด จากกวีนิพนธ์ หมายเหตุจากสวนโมกข์ ดังนี้

“มาจากไหนสหาย มาจากความตายหรือความฝัน
จากอดีตบรรลุปัจจุบัน ฤๅระหว่างคืนวันอันวังเวง
.....
โลกคือแหล่งสถานการกำเนิด เลวแท้, ประเสริฐ-โลกรับได้
มาสิอยู่ร้อนเย็นร่วมเป็นไป ถ้าโลกรับไม่ไหว-ตัวใครตัวมัน...”

บทกวีข้างต้น กวีได้มีการสื่อให้เห็นถึงชีวิตหลังความตายของวิญญาณผ่านการกล่าวถึง “การเกิด” บนโลก ซึ่งในที่นี้หมายถึงโลกมนุษย์หรือโลกปรากฏการณ์ ที่เป็นการ “มา”จากที่อื่น จึงสามารถเห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณ

การกลับชาติมาเกิดอีกครั้งในโลกมนุษย์ของวิญญาณหลังความตายนั้นมีลักษณะเป็นไปตามเงื่อนไข นั่นคือการกระทำของปัจเจกบุคคลในช่วงชีวิตครั้งก่อนหน้านี้บนโลกมนุษย์ หรือที่เรียกว่า กรรม ตามหลักทางพระพุทธศาสนา ดังที่กานติ ได้นำเสนอในบทกวีเรื่อง ไว้อาลัยตัวเอง (มรณสติ) จากกวีนิพนธ์ รายงานจากหมู่บ้าน ดังนี้

“ตายแล้วหรือ กานติ ณ ศรัทธา ขอวอนฟ้ารับวิญญาณอันหวานไหว
(บางคนว่า) เขาเป็นกวีที่หัวใจ เตรียมขับให้เทวดา, นางฟ้าฟัง
แต่หากเขาทำชั่วมั่วอบาย ขอนรกทั้งหลายลงแส้สั่ง
เฆี่ยนให้สมชั่วช้าด่าชิงชัง ยากจะหวังเกิดใหม่ในมนุษย์...”

บทกวีข้างต้นกานติ ณ ศรัทธาได้มีการสมมติสถานการณ์ชีวิตหลังความตายของตนว่าวิญญาณจะถูกตัดสินให้เวียนไปเกิดใหม่ในสถานที่ใดบ้าง ซึ่งเห็นได้ว่าทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการกระทำตลอดช่วงชีวิตของเขา หากเขาได้สร้างประโยชน์หรือสิ่งที่ดีงามในชีวิตที่ผ่านมาดังเช่นการ “เป็นกวี” วิญญาณของเขาก็อาจได้ไปสู่บนโลกของเทวดาไปสร้างสิ่งที่ดีงามอีกต่อไป แต่หากเขาได้ทำความชั่ว วิญญาณของเขาก็จะเดินทางไปสู่โลกนรกเพื่อรับโทษและทำให้ยากที่จะเวียนมาเกิดใหม่อีกครั้งในโลกมนุษย์ ซึ่งตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สรรพสัตว์มีกรรมเป็นตัวชี้นำในการเวียนว่ายตายเกิดใน ภพภูมิต่าง ๆ

1.2 การเกิดใหม่ในภพภูมิอื่น

เมื่อโลกที่วิญญาณจะเดินทางไปเกิดใหม่หลังความตายขึ้นอยู่กับการกระทำของปัจเจกบุคคลในชีวิตครั้งก่อน สถานที่ที่วิญญาณเดินทางไปเกิดใหม่จึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในโลกมนุษย์เท่านั้น ดังในบทกวีเรื่อง ดอกไม้ในป่าช้า จากกวีนิพนธ์เรื่อง ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ ดังนี้

“ตายแล้วคว้าสวรรค์ที่ชั้นไหน แต่สวรรค์ในใจไม่ตามติด
นี่คือความอ้างว้างทางชีวิต ลืมขบคิดยามกายยังหายใจ...”

จากบทกวีข้างต้น กานติ ได้นำเสนอให้เห็นถึงความปรารถนาในชีวิตหลังความตายของมนุษย์ที่หวังที่จะเดินทางไปเกิดในโลกสวรรค์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการที่วิญญาณหลังความตายจะเดินทางไปเกิด ณ ที่ใด ต้องขึ้นอยู่กับสภาพของจิตเป็นตัวกำหนด ดังเช่นการใช้คำว่า สวรรค์ในใจ จึงต้องมีการตระหนักและขบคิดตั้งแต่ยังมีชีวิต ณ โลกมนุษย์อยู่

นอกจากสภาพของจิตที่เป็นตัวกำหนด การกระทำในชีวิตครั้งก่อน หรือที่เรียกว่า กรรม ในพระพุทธศาสนาก็เป็นตัวกำหนดที่สำคัญเช่นเดียวกันในการกำหนดวิญญาณในการไปสู่ภพภูมิต่างๆที่นอกเหนือจากการกลับมาเกิดอีกครั้งที่โลกมนุษย์ ดังเช่นในบทกวี ไว้อาลัยตัวเอง (มรณสติ) จากกวีนิพนธ์ รายงานจากหมู่บ้าน ดังนี้

“เขาอาจสู่สวรรค์ชั้นสูงสุด หรือดิ่งมุดจมไปไฟลิขิต
แล้วแต่กรรมทำไว้อยู่ใกล้ชิด นี่คือฤทธิ์ของโลกอันธรรมดา...”

จากบทกวีข้างต้น กวีมีการกล่าวให้เห็นได้ชัดว่า กรรมที่ทำไว้เป็นตัวกำหนดที่ไปของวิญญาณในชีวิตหลังความตาย ซึ่งเป็นไปตามฤทธิ์ของโลกอันเป็นสิ่งธรรมดา

3. การหลุดพ้นหรือนิพพาน

จากการศึกษาพบว่า นอกจากชีวิตหลังความตายที่วิญญาณมีชีวิตอมตะในโลกมนุษย์หรือโลกวิญญาณและการเวียนว่ายตายเกิดของวิญญาณปัจเจกบุคคลหลังการตายในโลกมนุษย์ที่อาจเกิดใหม่ได้ทั้งในโลกมนุษย์เช่นเดิมหรือไปเกิดใหม่ในโลกหรือภพภูมิอื่นๆ อันขึ้นอยู่กับ “กรรม” หรือการกระทำของปัจเจกบุคคลในชีวิตครั้งก่อนที่ผ่านมา ในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธายังได้กล่าวถึงสภาวะความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและความปรารถนาในการหลุดพ้นของวิญญาณหลังความตาย ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า นิพพาน ดังที่กานติ ณ ศรัทธาได้ใช้สัญลักษณ์เป็นความเปรียบเพื่อให้เห็นถึงภาพของความเป็นนิพพานในบทกวี สระนาฬิเก จากกวีนิพนธ์หมายเหตุจากสวนโมกข์ ดังนี้

“...คือจำลองพระนิพพานผ่านสัญลักษณ์ ต้นมะพร้าวเป็นหลักกลางสระใหญ่
บนเกาะน้อยงอกงามตามปัจจัย และตามเหตุวิสัยที่มีมา
ล้อมรอบด้วยห้วงน้ำ (ทะเลขี้ผึ้ง) ตราตรึงความหมายนั้นหมายว่า
เป็นวัฏสงสารอยู่นานครา ใครจะฝ่าข้ามพ้นเป็นไม่มี
ข้ามก็ได้แต่ผู้ไม่เอาบุญ ไม่เอาบาปเกื้อหนุนอยู่เต็มที่
ไม่เอาดีเอาชั่วพ้นชั่วดี นั่นแหละคือสิ่งนี้คือ “นิพพาน”...”

ในบทกวีข้างต้น กวีได้ใช้ “ต้นมะพร้าวบนเกาะน้อยกลางสระใหญ่” เป็นสัญลักษณ์ของพระนิพพาน ส่วนห้วงน้ำที่อยู่ล้อมรอบเป็นสัญลักษณ์ของวัฏสงสาร เหตุที่ไม่มีใครจะฝ่าข้าม “สายน้ำ” นี้ได้มาเนิ่นนาน ก็เพราะทุกคนวนเวียนอยู่ในวัฏสังสาร มีเพียงผู้ที่สามารถพ้นจากการวนเวียนใน “สายน้ำ”แห่ง “บาป” และ “บุญ”เช่นนี้จึงสามารถข้ามพ้นสู่ “ฝั่ง” แห่งนิพพานได้

นอกจากนี้ กานติ ณ ศรัทธา ยังได้นำเสนอให้เห็นว่า การหลุดพ้นหรือบรรลุนิพพานเป็นเป้าหมายที่พึงปรารถนาในชีวิตหลังความตาย ดังในในบทกวี ว่าง ในกวีนิพนธ์ แก่ขึ้นตามลำพัง ดังนี้

“วางตนให้ตายทางประเสริฐ ทิ้งชื่อลือเลิศแก่โลกหล้า
กระดูกเถ้าทิ้งลับเมื่อมรณา ไม่ขอเวียนมาเกิดอีกเลย...”

ในบทกวีข้างต้นนี้กวีได้ชี้แนวทางในเตรียมตัวรับมือกับความตาย เพื่อให้ “ตายอย่างประเสริฐ” ด้วยการเหลือไว้ซึ่งชื่อเสียงลือนามไว้แก่โลกมนุษย์ ทิ้งสังขารที่กลายเป็นเถ้ากระดูกให้ลับหายไป และภาวนาถึงการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อไปสู่เป้าหมายอันสูงสุดของชีวิตวิญญาณตามหลักพระพุทธศาสนานั่นคือ นิพพาน

จากผลการศึกษาทำให้เห็นว่า กวีได้มีการนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตฝ่ายร่างกายและชีวิตฝ่ายวิญญาณ กล่าวคือ ชีวิตฝ่ายวิญญาณจะยังคงดำรงคงอยู่ในรูปแบบต่างๆในโลกมนุษย์หรือโลกอื่นหลังจากชีวิตฝ่ายร่างกายเสื่อมสลายไป ซึ่งสามารถทำให้คนในสังคมเห็นถึงคุณค่าของชีวิต ไม่มองว่าความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัว และรู้จักรับมือกับความตาย อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีความสุขในสังคม

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องการเดินทางของวิญญาณหลังความตายที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธามีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของงานวิจัยเรื่อง ช้างบิน และ กล่องตุ๊กตาใสกับจดหมายของพ่อ: ความตายในวรรณกรรมเยาวชนรางวัล แว่นแก้ว ของวรัชยา เลี่ยวเทียนไชย ในประเด็นเกี่ยวกับความตายคือการเดินทางไปสู่โลกหลังความตายอันอบอุ่น และประเด็นการชี้แนะให้มนุษย์เตรียมตัวรับมือกับความตายและการไปสู่โลกหน้าที่ดีกว่า (วรัชยา เลี่ยวเทียนไชย, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของงานวิจัยเรื่อง ทัศนคติที่มีต่อความหมายของชีวิตและความตายของวัยรุ่นของวรรณวิสาข์ ไชยโย (วรรณวิสาข์ ไชยโย, 2563) นอกจากนี้กวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา ยังได้เน้นย้ำการเวียนว่ายตายเกิดและการหลุดพ้นไปสู่สภาวะนิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญของพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับมโนทัศน์ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาหลายเรื่อง คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ผู้วิจัย พระมหารบ ธมฺมธโร (หิรัญชาติ) ที่ศึกษาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ: การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัย ฟื้น ดอกบัว โดยงานวิจัยทั้งสองนั้นได้แสดงให้เห็นมโนทัศน์เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและการไปสู่นิพพานเช่นเดียวกัน (พระมหารบ ธมฺมธโร (หิรัญชาติ), 2547; ฟื้น ดอกบัว, 2557)

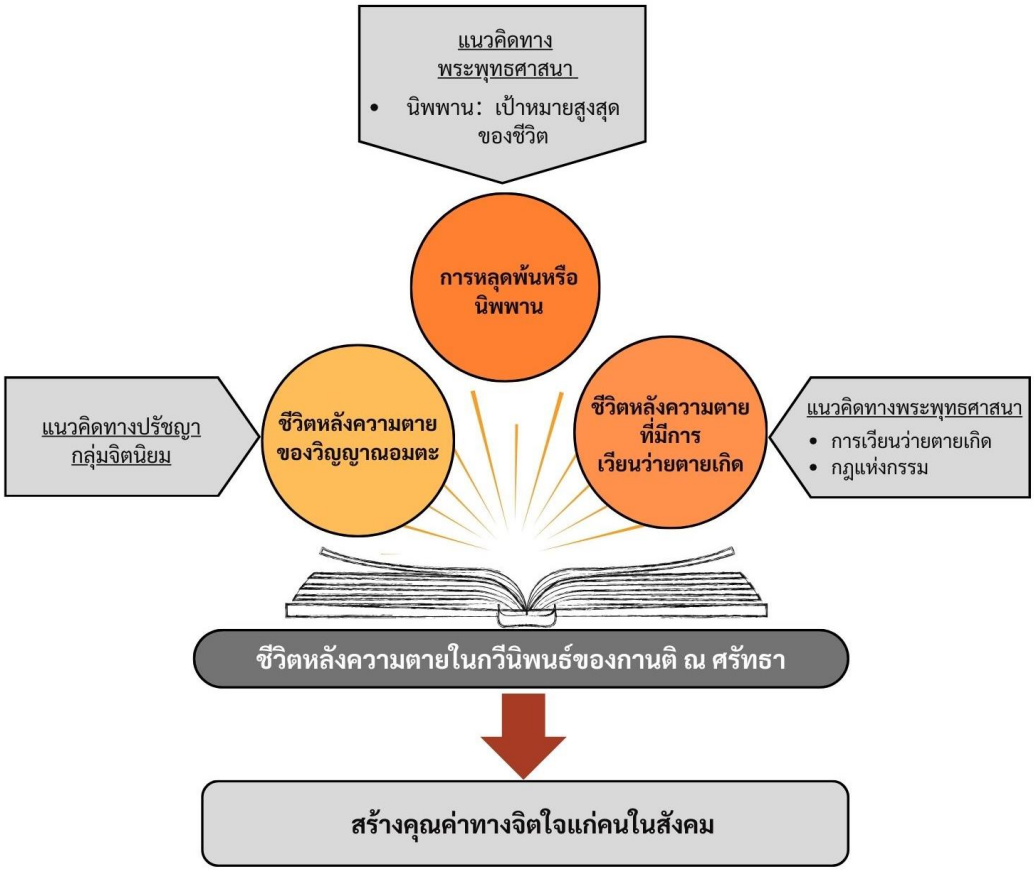
แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายที่กานติ ณ ศรัทธาได้นำเสนอในกวีนิพนธ์นั้น มีความสอดคล้องตรงกันกับแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายตามทัศนะทางปรัชญากลุ่มจิตนิยม ในความเชื่อที่ว่าชีวิตส่วนวิญญาณเป็นชีวิตที่แท้จริง เป็นอมตะ ไม่เสื่อมสลายไปตามร่างกาย และสามารถดำรงอยู่ต่อได้ในทั้งโลกมนุษย์และโลกวิญญาณ ดังที่เพลโต้ (ก่อน ค.ศ 427 - 347) เชื่อว่าจิตนั้นเป็นอมตะไม่ตายตามร่างกาย และทัศนะที่สื่อผ่านบทกวีของกานติ ณ ศรัทธาเรื่องวิญญาณอมตะสามารถดำรงอยู่ต่อโดยกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในโลกปรากฏการณ์ในที่สุด ตรงกับความเชื่อว่าการตายกับการเกิดเป็นกระบวนการหมุนเวียนตามที่โซเครตีส (ก่อน ค.ศ. 469 - 399) มองว่าเกิดกับตายซึ่งเป็นของคู่กันย่อมเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาภายในคู่ของตนได้ นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนา ในประเด็นของการเวียนว่ายตายเกิดอันมีการกระทำในช่วงที่มีชีวิตอยู่เป็นตัวกำหนด ซึ่งตรงกับความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม การที่วิญญาณไปเกิดใหม่ในโลกอื่นซึ่งมีทั้งสถานที่ที่ดีหรือเป็นสุขและไม่ดีหรือเป็นทุกข์โดยมีกระกระทำในช่วงที่มีชีวิตอยู่เป็นตัวกำหนด ซึ่งตรงกับความเชื่อเรื่องภพภูมิ และการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดซึ่งเป็นเป้าหมายอันสูงสุดของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การบรรลุนิพพาน

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธานั้นถือเป็นประโยชน์ต่อคนในสังคมอย่างยิ่ง โดยได้สร้างความรู้ความเข้าใจในความจริงของชีวิตและความตายตามทัศนะทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิตและรู้จักรับมือกับความตาย อันนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อชีวิตหลังความตายตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการตระหนักรู้และนำไปสู่การ

ประพฤติตนอย่างถูกต้องตามหลักศีลธรรม นอกจากนี้ การนำเสนอเกี่ยวกับนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต สามารถทำให้ผู้อ่านมีความมุ่งใฝ่ในการศึกษาและปฏิบัติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การนำเสนอชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธา

การศึกษาชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของกานติ ณ ศรัทธาในงานวิจัยนี้ ทำให้เห็นว่า กานติ ณ ศรัทธา ได้นำเสนอชีวิตหลังความตาย 3 ประเภทได้แก่ ชีวิตหลังความตายของวิญญาณอมตะ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญากลุ่มจิตนิยม ชีวิตหลังความตายที่มีการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและกฎแห่งกรรม และการหลุดพ้นหรือนิพพาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องเป้าหมายสูงสุดของชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายทั้ง 3 ประเภทสามารถสร้างคุณค่าทางจิตใจให้กับคนในสังคมให้มีความเข้าใจในความจริงของชีวิต ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ของ กานติ ณ ศรัทธา จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ แก่ขึ้นตามลำพัง หมายเหตุจากสวนโมกข์ ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ และรายงานจากหมู่บ้าน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย

ตามหลักพระพุทธศาสนา และแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายทัศนะทางปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า กานติ ณ ศรัทธาได้นำเสนอชีวิตหลังความตาย 3 ประเภท ดังนี้ 1) ชีวิตหลังความตายของวิญญาณอมตะ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกมนุษย์ และชีวิตอมตะของวิญญาณในโลกวิญญาณ 2) ชีวิตหลังความตายที่มีการเวียนว่ายตายเกิด แบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ การเกิดใหม่ในโลกมนุษย์ การเกิดใหม่ในภพภูมิอื่น และ 3) การหลุดพ้นหรือนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา จากการวิจัยทำให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายที่กานติได้นำเสนอในกวีนิพนธ์นั้นมีความสอดคล้องตรงกับมีความสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนา ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายตามทัศนะทางปรัชญากลุ่มจิตนิยม นอกจากนี้ กานติ ณ ศรัทธายังนำเสนอให้เห็นถึงกฎธรรมชาติรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่สื่อผ่านประเด็นชีวิตและความตาย ทั้งนี้ล้วนทำให้คนในสังคมมีความเข้าใจในชีวิตหลังความตาย ที่จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักศีลธรรมและพระพุทธศาสนา ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งการรับมือกับความตายและเห็นถึงคุณค่าของการหลุดพ้นของจิตวิญญาณ ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าทั้งในทางจิตใจและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับชีวิตและความตายในผลงานวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ของกานติ ณ ศรัทธา และ 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ชีวิตหลังความตายในกวีนิพนธ์ไทยกับกวีนิพนธ์ต่างประเทศ เพื่อให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนา สังคม วัฒนธรรมที่มีต่อมโนทัศน์โลกหลังความตายในวรรณกรรม

เอกสารอ้างอิง

กานติ ณ ศรัทธา. (2541). แก่ขึ้นตามลำพัง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ.

_____. (2547). ที่ซึ่งขุนเขาทะลุเมฆ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สยามอินเตอร์บุ๊คส์.

_____. (2548). หมายเหตุจากสวนโมกข์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ใบไม้ผลิ.

_____. (2550). รายงานจากหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร: ใบไม้ผลิ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2552). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด .

_____. (2555). ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

พระมหารบ ธมฺมธโร (หิรัญชาติ). (2547). มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. ใน วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ฟื้น ดอกบัว. (2557). แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ: การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

วรรณวิสาข์ ไชยโย. (2563). ทัศนคติที่มีต่อความหมายของชีวิตและความตายของวัยรุ่น. ใน งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12 . มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

วรัชยา เลี่ยวเทียนไชย. (2564). ช้างบิน และ กล่องตุ๊กตาใสกับจดหมายของพ่อ: ความตายในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว. วารสารไทยศึกษา, 17(2), 127-150.

บทความวิชาการ

มุมมองของผู้คนที่มีต่อธรรมชาติ: พื้นฐานการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม*

PEOPLE'S PERSPECTIVES ON NATURE: A BASIS OF ENVIRONMENTAL POLICY

สุพักตรา สุทธสุภา
Supagtra Suthasupa
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Architecture, Silpakorn University, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: supakoy@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวความคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติอันเป็นพื้นฐานของการกำหนดนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร โดยนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นผลผลิตทางการเมืองเพราะว่าผู้คนรับรู้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรนั้นเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย มีผู้ได้รับผลกระทบมากและปัญหาต้องได้รับการแก้ไข โดยฝ่ายการเมืองจะเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น บทความนี้ได้รวบรวมแนวคิดจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ผู้คนในสังคมมีมุมมองต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 แนวคิดหลัก คือ แนวทางนิเวศเป็นศูนย์กลางหรือหลักคิดสีเขียวเชิงลึก แนวทางมนุษย์เป็นศูนย์กลางหรือหลักคิดสีเขียวเชิงตื้น และแนวทางเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางหรือใช้เทคโนโลยีแก้ปัญหา จากการศึกษาพบว่าทั้งสามแนวทางมีความเชื่อมโยงกับนโยบายที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบจำลองมาลธูเซียนใหม่ การทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยา และเศรษฐศาสตร์การเมือง/ทฤษฎีระบบโลก รวมทั้งมีรูปแบบการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดการทรัพยากรตามทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ โดยใช้เหตุผลในทางเศรษฐศาสตร์ของบุคคลและการจัดการร่วมกันของกลุ่ม ที่จะได้ประโยชน์มากกว่าและไม่เป็นการทำลายทรัพยากร การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมี 3 รูปแบบ คือ แบบโศกนาฏกรรมของทรัพย์ส่วนรวม แบบทฤษฎีเกมในการเลือก และแบบการกระทำร่วมกัน การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมมีกรอบแนวคิดที่หลากหลายเพราะมีพื้นฐานจากความสัมพันธ์และมุมมองของผู้คนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ แต่ละแนวทางต่างมีคุณค่าและข้อบกพร่องอยู่ ซึ่งแต่ละสังคมจะเป็นผู้เลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตน และผลักดันให้เกิดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องการ

คำสำคัญ: นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม, ความคิดของผู้คนต่อธรรมชาติ, การเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม, การเมืองสิ่งแวดล้อม

Abstract

This academic article aims to present the concepts people have about nature, which is the basis of environmental policy and resource management. Environmental policy is a political product because people perceive that environmental and resource problems belong to multi-stakeholders. There are many people affected and the problems must be resolved. The political organization will be the one to decide on how to solve the environmental problem. This article has collected ideas from the documents on the issues of people's perspectives on their nature

* Received 11 March 2024; Revised 26 March 2024; Accepted 28 March 2024

and environment. Three main concepts include Eco - centric Perspective or Deep Green, Anthropocentric Perspective or Shallow Green, and Techno - centric Perspective or Technology and Green Solution Approach. It is found that these 3 concepts relate to the environmental policy, pushing forward changes and solving environmental problems, in 3 main approaches: Neo-Multhusian Model, Ecological Modernization Theory and Political Economy/World Systems Theory. Furthermore, there are models for solving environmental problems through resource management according to the economic theory. It uses economic reasoning of individuals and collective management of groups, that will be more beneficial and not destroy resources. Solving environmental problems according to economic theory regarding resource management has three forms: Hardin's Tragedy of the Commons, Game Theory or Prisoner's' Dilemma, and Olson's Logic of Collective Actions. Environmental politics has many conceptual frameworks because it is based on people's relationships and perspectives on the natural environment. Each approach has its own values and shortcomings. A society will be better to choose one that suits to its own context to deliver desired environmental policies.

Keywords: Environmental Policy, People's Perspectives on Nature, Changes and Solving Environmental Problems, Environmental Politics

บทนำ

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นผลผลิตทางการเมือง (Garner, R., 2000); (รังสรรค์ สุคำภา, 2560) เพราะว่าผู้คนรับรู้ว่าเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาระดับน้ำทะเลสูงขึ้น ปัญหาคุณภาพน้ำ ปัญหาคุณภาพอากาศ ฝุ่น PM 2.5 และปัญหาภัยธรรมชาติต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย มีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก เป็นทั้งผู้มีส่วนได้และส่วนเสีย ฝ่ายการเมืองจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2552) จึงเป็นการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้มีหลายปัจจัยที่ผลักดันทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

ในปี ค.ศ. 2005 Millennium Ecosystem Assessment หรือ การประเมินระบบนิเวศแห่งสหัสวรรษ ในโครงการการประเมินและวิเคราะห์ผลกระทบของการกระทำของมนุษย์ต่อระบบนิเวศและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ ได้รวบรวมปัจจัยที่ผลักดันทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ ได้แก่ ประชากร เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรมและศาสนา กายภาพ ชีวภาพและเคมี (Millennium Ecosystem Assessment, 2005) ปัจจัยเหล่านี้ได้มีส่วนสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการทำลายและลดทอนความสมดุลของระบบนิเวศ (อภิสม อินทรลาวัณย์, 2565)

ส่วนของการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น ได้ก่อจากวิวัฒนาการทางความคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติในแนวทางต่าง ๆ กัน โดยมักจะเป็นขั้วคู่ตรงข้าม (รังสรรค์ สุคำภา, 2560) เช่น กลุ่มนักสิ่งแวดล้อมนิยมแบบรุนแรง (Radical Environmentalism) กับกลุ่มนักสิ่งแวดล้อมนิยมแบบอ่อนหรือแบบนักปฏิรูป (Weak or Reformist Environmentalism) กลุ่มนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) กับกลุ่มนิเวศวิทยาเชิงตื้น (Shallow Ecology) กลุ่มแนวทางการศึกษาแนวนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Eco - centric Approach) กับแนวทางการศึกษาแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric Approach) และกลุ่มแนวทางการศึกษาแบบนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Eco - centric Approach) กับแนวทางการศึกษาแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง (Techno - centric Approach) แนวทางแตกต่างกันนี้สามารถรวบรวมเป็นหลักแนวคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อนโยบายสิ่งแวดล้อมซึ่งจะ

ผลักดันโดยฝ่ายการเมืองและประชาชนในการดำเนินการแก้ไขและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น

บทความนี้จะนำเสนอแนวความคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติอันเป็นพื้นฐานของการกำหนดนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเมืองสิ่งแวดล้อม และข้อสังเกตที่ได้จากการทบทวนมุมมองของผู้คนที่มีต่อธรรมชาติและนโยบายสิ่งแวดล้อม

หลักแนวคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติ

การศึกษาความคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติ อาจจัดออกเป็น 3 หลักแนวคิด (รังสรรค์ สุคำภา, 2560) ได้แก่

1. แนวทางการศึกษาแบบนิเวศเป็นศูนย์กลางหรือหลักคิดสีเขียวเชิงลึก (Eco - centric Perspective or Deep Green) มีแนวทางว่าผู้คนต้องไม่เข้าไปแทรกแซงความเป็นไปของธรรมชาติ คนต้องสามารถอยู่กับธรรมชาติที่ไม่มีการดัดแปลง เป็นมุมมองของการอนุรักษ์แบบเก่าที่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แนวคิดนี้มองว่ามนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ธรรมชาติต้องได้รับการเคารพและยอมรับจากมนุษย์ ทุกสรรพสิ่งมีคุณค่าเท่าเทียมกัน การตัดสินใจเป็นแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นคุณค่าของประชาธิปไตย (นิรมล นิรมลมณฑล และปรุตม์ บุญศรีตัน, 2561) ข้อดีของแนวคิดจึงได้แก่การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งจึงมีแนวคิดเกี่ยวกับเขตชีวมณฑล (Bioregionalism) เพื่อที่จะสร้างวัฒนธรรมของมนุษย์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณนั้น ความคิดนี้สอดคล้องกับนโยบายการกำหนดพื้นที่สงวนชีวมณฑล (Biosphere Reserve) ที่มีคนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ มีการบริหารจัดการพื้นที่ และมีการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างยั่งยืน แต่แนวคิดนิเวศเป็นศูนย์กลางนี้อาจมีข้อจำกัดที่จะนำไปใช้กับสภาพปัจจุบัน หากเลือกที่จะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างเด็ดขาด เนื่องจากการพัฒนาและกิจกรรมของมนุษย์ได้เข้าไปแทรกแซงในพื้นที่ธรรมชาติมากแล้ว การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและให้ความเคารพซึ่งกันและกันน่าจะเป็นไปได้มากกว่า

2. แนวทางการศึกษาแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลางหรือหลักคิดสีเขียวเชิงตื้น (Anthropocentric Perspective or Shallow Green) มีความคิดว่าคนสามารถแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้โดยอาจจะไม่คำนึงถึงสิ่งอื่น นักวิชาการบางกลุ่มมีความเห็นว่าแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนก็ใช้วิธีคิดแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลางด้วย เพราะเป็นการพัฒนาเพื่อตัวมนุษย์นั่นเอง นอกจากนั้นแล้วยังมีแนวคิดสตรีนิเวศนิยม (Eco Feminism) ที่น่าจะจัดอยู่ในกลุ่มมนุษย์เป็นศูนย์กลางอีกด้วย โดยกลุ่มนี้เห็นว่าบุรุษเพศคุกคามสิ่งแวดล้อมในลักษณะเดียวกับที่คุกคามสตรีเพศ และคุกคามธรรมชาติมากกว่าผู้หญิง เป็นการคุกคามด้วยการใช้กำลังและพฤติกรรมที่หยาบแข็ง แนวคิดสตรีนิเวศนิยมนี้ก็ยังยึดถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลาง แต่ต่างที่เห็นว่าผู้หญิงเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำในการต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ชาย แนวคิดแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลางนี้ถือว่าธรรมชาติมีไว้เพื่อสนองประโยชน์ของมนุษย์ นโยบายสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดนี้จึงให้สิทธิมนุษย์ใช้ประโยชน์หรือกระทำอย่างไรกับธรรมชาติก็ได้เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ (จุฬาพัฒน์ กีรติภูมิธรรม, 2561) แนวคิดนี้เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะมนุษย์สามารถแปรสภาพทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างที่ต้องการ แต่แนวทางนี้จะสร้างความเสื่อมโทรมต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอาจจะถูกใช้ไปจนหมด การพัฒนาที่เกิดขึ้นอาจทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตรวมถึงคนในปัจจุบันสูญเสียความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือเกิดการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ที่มุ่งแต่อรรถประโยชน์ของมนุษย์มากกว่ามุ่งรักษาสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการศึกษาแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางหรือใช้เทคโนโลยีแก้ปัญหา (Techno - centric Perspective or Technology and Green Solution Approach) มีความคิดว่ามนุษย์มีสติปัญญาสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตัวเองก่อขึ้นได้ โดยอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างเครื่องมือในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงานที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ และการใช้พลังงานสะอาด อันเป็นการใช้นวัตกรรมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แนวคิดแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางจะได้รับคำวิจารณ์จากกลุ่มแนวคิดแบบนิเวศเป็นศูนย์กลางที่มีความเห็นว่าเทคโนโลยีไม่สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริงได้เพราะมนุษย์ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของแนวคิดชุมชนนิยม (Communism) ที่ให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ แนวคิดแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางมีข้อดีในส่วนที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และน่าจะสามารถเข้ากับความเป็นจริงของโลกในปัจจุบันนี้ได้ เนื่องจากสอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็พิจารณาในอีกทางได้ว่าแนวคิดนี้มีข้อเสียที่การใช้เทคโนโลยีแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมุ่งที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เป็นสำคัญ โดยไม่ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติที่มีอยู่แล้วและควรจะรักษาไว้มากกว่านำเทคโนโลยีมาใช้แก้ไขปัญหาภายหลัง

ความคิดของผู้คนที่มองธรรมชาติทั้ง 3 แนวทาง มีวิวัฒนาการจากหลักปรัชญาโลกตะวันตกตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และยังคงมีอิทธิพลกับมโนทัศน์ด้านการเมืองสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีระดับของการให้คุณค่ากับธรรมชาติและการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะอธิบายได้ด้วยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานของการกำหนดนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร ว่าผู้คนในสังคมนั้นมีมุมมองอย่างไรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตน ทั้งนี้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มักจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากร โดยเปรียบเทียบการใช้เหตุผลในทางเศรษฐศาสตร์ของปัจเจก (Individual) และการจัดการร่วมกันของกลุ่ม (Action) ที่จะได้ประโยชน์มากกว่าและไม่เป็นการทำลายทรัพยากร รวมทั้งการรวมกันเป็นกลุ่มต้องอาศัยปัจจัยบางอย่างและการตัดสินใจของคนที่มองว่าคนเราไม่มีทางเลือก หากยังติดอยู่ในกับดักของการแข่งขันที่ไม่สามารถปรึกษากันเพื่อหาทางออกและสร้างการแบ่งปันร่วมกันได้ (Ostrom, E., 1990); (ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, 2562) จึงได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกที่จะทำสิ่งใดต่อสิ่งแวดล้อม และการรวมกลุ่มเข้าเป็นพวกพ้องผู้ใช้ทรัพยากร การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมจึงได้จากกระบวนการทางการเมืองที่มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีลักษณะแนวคิดต่างกัน ตาม 3 แนวทางข้างต้น ที่ต้องการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของตน แต่โดยภาพรวมแล้วการที่มนุษย์นำทรัพยากรมาใช้ก็เพื่อสนองประโยชน์ของตน ต่างกันที่จะมากหรือน้อยและเห็นคุณค่าของธรรมชาติอย่างไร ก็มักมีแนวคิดเอนเอียงไปทางที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางนั่นเอง

ที่ผ่านมาการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะมี 3 รูปแบบตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร (Ostrom, E., 1990); (รังสรรค์ สุคำภา, 2560); (ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, 2562) ได้แก่

1. รูปแบบ Hardin’s Tragedy of the Commons (Hardin, G., 1968) ที่กล่าวว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นผลจากการที่มีจำนวนประชากรที่มากเกินไป ขีดความสามารถ (Carrying Capacity) ในการแบกรับของโลกได้ถึงขั้นสูงสุดแล้ว ไม่มีทรัพยากรให้มนุษย์ใช้ได้เพียงพอ จึงมีความเป็นไปได้ว่ามนุษย์จะตกอยู่ในสภาวะ

โศกนาฏกรรมของทรัพย์ส่วนรวม (Tragedy of the Commons) ทำให้ต้องมีการจำกัดการใช้ทรัพยากรและมุ่งอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเคร่งครัดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศเป็นศูนย์กลางที่มุ่งอนุรักษ์ธรรมชาติไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่การอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นเป็นได้เพียงการกำหนดเฉพาะที่ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งหมดเพราะมนุษย์ยังคงต้องการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรอยู่ดี การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมจึงเป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายในการจำกัดจำนวนการใช้ อาจกำหนดให้เป็นสัมปทานหรือทำให้เป็นของเอกชน (Privatized) เพราะจะทำให้มีการดูแล กีดกัน หวงแหนการใช้ทรัพยากรนั้น สภาวะโศกนาฏกรรมทรัพย์ส่วนรวมนี้ยังนำพาไปสู่รูปแบบ Prisoner's Dilemma (สภาวะความลำบากใจหรือความลังเลใจของนักโทษ)

2. รูปแบบ Prisoner's' Dilemma และทฤษฎีเกมในการเลือก เป็นการอธิบายสถานการณ์ที่ยากลำบาก ในการตัดสินใจเลือกอย่างหนึ่งแต่ก็เสียดายอีกอย่างหนึ่ง มาจากเกมทางเลือกที่สร้างสถานการณ์จำลองการตัดสินใจของนักโทษ 2 คนที่ถูกขังแยกจากกันไม่ให้พูดคุยกัน โดยถ้านักโทษคนหนึ่งสารภาพแล้วโยนความผิดไปให้นักโทษอีกคนหนึ่งก็จะได้ลดโทษ ส่วนคนที่ไม่สารภาพจะถูกเพิ่มโทษ ถ้าสองคนต่างก็ไม่พูดก็จะได้โทษเท่ากัน หรือถ้าสารภาพทั้งสองคนก็จะได้รับโทษคนละครึ่ง ในสถานการณ์การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ถ้าผู้ใช้ไม่ปรึกษากันก็จะมีฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายไม่ได้ เหมือนกับเกม แต่ถ้าปรึกษาหารือกันในการใช้ทรัพยากรร่วมกันก็จะได้ประโยชน์กันทุกฝ่าย โดยต้องมีการตั้งกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ต้องมีขอบเขตเชิงพื้นที่การใช้ทรัพยากร และขอบเขตทางเลือกให้เลือก อาจมีการลงโทษผู้ที่ทำผิดกฎข้อตกลงร่วมกันได้ด้วย การใช้ทรัพยากรร่วมกันและทุกฝ่ายได้ประโยชน์สอดคล้องกับแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ในกรณีที่คนต้องการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อสนองประโยชน์ของตนโดยมีการเจราจาตกลงกันก่อนแบ่งกันใช้ประโยชน์ที่ไม่ได้ให้คุณค่ากับธรรมชาติ หรืออาจจะสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศเป็นศูนย์กลาง ถ้ามีการเจราจาตกลงกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การปรึกษาหารือกันเพื่อให้ได้กฎเกณฑ์ของกลุ่มอาจนำไปสู่การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมประเภทการใช้กฎหมายบังคับควบคุมการใช้ทรัพยากร

3. รูปแบบ Olson's Logic of Collective Actions เป็นการอธิบายเรื่องการกระทำร่วมกัน ว่าสาเหตุของการรวมกลุ่มเกิดขึ้นได้อย่างไร ในเมื่อพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าคนมุ่งหาประโยชน์ส่วนตนก่อนเสมอ แนวคิดนี้เสนอว่าการเข้าร่วมกลุ่มเกิดขึ้นได้เมื่อกลุ่มมีขนาดไม่ใหญ่เกินไป อาจมีการบังคับคนที่ไม่ทำตามข้อตกลงของกลุ่ม (Free - rider) หรือมีเครื่องมือโน้มน้าวเป็นแรงจูงใจให้คนรวมกลุ่มกันเพื่อรักษาผลประโยชน์การใช้ทรัพยากรด้วยกัน การรวมกลุ่มกันนี้มีลักษณะคล้ายกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้สอยทรัพยากรแบบอยู่ร่วมกับธรรมชาติของชุมชนซึ่งเป็นแนวคิดแบบนิเวศเป็นศูนย์กลางที่เห็นคุณค่าของทุกคนและทุกสิ่ง โดยอาจใช้จารีตประเพณีของชุมชนสร้างข้อตกลงของกลุ่มร่วมกัน การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมจึงอาจเป็นการให้สิทธิแก่ชุมชนมีส่วนตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่ของตนมากกว่าให้องค์กรส่วนกลางกำหนด และกฎเกณฑ์การใช้ทรัพยากรน่าจะอ้างอิงกับวิถีชีวิตของท้องถิ่นด้วย

สรุปว่าทั้ง 3 รูปแบบความคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์นี้มีความคล้ายกันที่จะอธิบายปัญหาของคนในการเข้าร่วมกลุ่ม ว่าจะมีคนฉวยโอกาสไม่ยอมลงทุนลงแรงอย่างใด หรือไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม (Free - rider Problem) อันเป็นอุปสรรคต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน แนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วม (Common - pool Resources - CPRs) เป็นหนึ่งหนทางในการตกลงใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันและกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (Ostrom, E., 1990) โดยเสนอให้มีการใช้และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายใต้กฎเกณฑ์ร่วมกัน ทั้งในเชิงสถาบันและพฤติกรรมที่จะทำให้การร่วมกันจัดการมีความสำเร็จ โดย "สถาบัน" นั้นหมายถึง สิ่งที่คนในสังคมจัดตั้งให้มีขึ้นและยึดถือสิ่งนั้นอย่างมั่นคง เพราะเห็นว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าและจำเป็นต่อวิถีชีวิต การตกลงกันสร้างสถาบันขึ้นมาก็คือสัญญาประชาคมที่ตกลงกันแล้วว่าดีและให้ประโยชน์กันถ้วนหน้า ทุกคนจึงควรเคารพกติกาและดูแลร่วมกัน (ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, 2562) อาจจะเรียกว่าเป็นหนึ่งในการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึงกระบวนการและวิธีการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่มคนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่จะมีความจำเพาะและความแตกต่างกันของความสนใจและกรอบแนวคิดที่ตนเชื่อมั่น จึงทำให้เกิดการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมหลากหลายแนวทาง

แนวทางการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม - การเมืองสิ่งแวดล้อม

ในหลายประเทศเช่นสหรัฐอเมริกามีการเคลื่อนไหวของสังคม (Social Movement) หรือกลุ่มคนผู้สนใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมจำนวนมากมาตั้งแต่ในอดีตและมีพัฒนาการเรื่อยมา โดยเป็นทั้งกลุ่มคนและองค์กร มีความแตกต่างกันหลายด้านทั้งประวัติความเป็นมา ความสนใจในประเด็นปัญหาของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัตถุประสงค์และกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรในด้านการเมืองสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่าความคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) ที่มีบทบาทในการเสนอนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การทำความเข้าใจในเรื่องการเมืองสิ่งแวดล้อมควรเข้าใจความสัมพันธ์ของสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ ในสหรัฐอเมริกาอาจจะมีลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่ง ส่วนในประเทศอื่น ๆ ก็จะมีลักษณะแตกต่างออกไปตามบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น การเคลื่อนไหวทางสังคมจะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ โดยสามารถรวบรวมเป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ Neo - Multhusian Model, Ecological Modernization Theory และ Political Economy/World Systems Theory (Brulle, R., 2010)

1. Neo - Multhusian Model แบบจำลองมาลธูเซียนใหม่ ที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีที่ว่าด้วยสถานการณ์ที่ประชากรโลกเพิ่มขึ้นรวดเร็วมากกว่าปริมาณอาหาร (หรือทรัพยากร) จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม แบบจำลองมาลธูเซียนใหม่นี้พยายามศึกษาอย่างครอบคลุมมากขึ้นโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งใช้การคาดการณ์ผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากปัจจัยด้านประชากร ระดับความมั่งคั่ง และพัฒนาการทางเทคโนโลยี แต่อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการได้วิพากษ์ว่าแบบจำลองนี้ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ เช่น การคำนวณผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก 3 ปัจจัยนี้มีลักษณะการพิจารณาเป็นรายปัจจัย ไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยที่มีต่อกันและปัจจัยด้านเทคโนโลยีกำหนดให้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมแต่ไม่มีหน่วยวัดที่ชัดเจนของเทคโนโลยี นอกจากนั้นแล้วแบบจำลองนี้คำนวณผลกระทบเฉพาะของแต่ละพื้นที่โดยไม่คำนึงถึงพื้นที่ข้างเคียงที่เกี่ยวข้องกันด้วย และการคำนวณอยู่บนพื้นฐานของการเพิ่มขึ้นในด้านการบริโภคและจำนวนประชากรแต่ไม่ได้พิจารณาแรงผลักดันด้านสังคม เศรษฐศาสตร์ และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคหรือประชากรของแต่ละพื้นที่ นักวิชาการมีความเห็นว่าผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเป็นพลวัต ตามลักษณะพลวัตของเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในแต่ละพื้นที่มักจะมีองค์กรทางสังคมและระเบียบสังคมเฉพาะแห่งอยู่ ซึ่งมีผลต่อกระบวนการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ แต่แบบจำลองนี้ไม่ได้นำปัจจัยทางสังคมมาพิจารณาด้วย นโยบายสิ่งแวดล้อมที่ใช้แบบจำลองนี้จะให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์มากกว่าข้อมูลเชิงสังคมหรือสถาบันทางสังคม แต่ให้การรับรองอำนาจเศรษฐกิจและการเมือง เช่น นโยบายการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่ใช้กรอบสนธิสัญญาระดับนานาชาติที่มีพื้นฐานจากการบริหารจัดการทรัพยากรโดยใช้ฐานข้อมูลวิทยาศาสตร์เป็นหลัก นโยบายการเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะ นโยบายการอนุรักษ์ระบบนิเวศ และนโยบายการจำกัดการเติบโตของประชากร การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยนโยบายเหล่านี้ดูเหมือนสะท้อนแนวคิดนิเวศเป็นศูนย์กลางด้วยการให้คุณค่ากับธรรมชาติ โดยยอมรับว่าผลกระทบสิ่งแวดล้อมเกิดจากการใช้เทคโนโลยีด้วย จึงเป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างนิเวศเป็นศูนย์กลางและเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง

จากที่แบบจำลองนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในข้อบกพร่องหลายประเด็น ในเวลาต่อมาจึงได้มีการพัฒนาโดยเพิ่มปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่สามารถหาได้จากปัจจัยประชากรและ

ความมั่งคั่ง แบบจำลองที่ปรับปรุงนี้ยังสามารถประยุกต์ใช้ประเมินสถานการณ์สิ่งแวดล้อมจากอีก 2 แนวคิดที่จะกล่าวถึงต่อไปด้วย

2. Ecological Modernization (E.M.) การทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยา (สุภาสินี ตันติศรีสุข, 2555) เป็นแนวทางที่ให้ความสนใจกับบทบาทของการพัฒนาเทคโนโลยี การขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการปกครองและการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่มีส่วนทั้งในการสร้างปัญหาและการบรรเทาปัญหาสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีนำไปสู่การเริ่มต้นของปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งมักมาจากกิจกรรมทางอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้เชื่อว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในเวลาต่อมาสามารถบรรเทาปัญหาเหล่านี้ได้ กระบวนการทำให้ทันสมัยจะนำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีและระบบอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยปรับจากการผลิตที่สร้างมลพิษมากไปสู่วิธีการผลิตที่สร้างมลพิษน้อยลง เมื่อมีการพัฒนาไปถึงจุดหนึ่งแล้วระดับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติจะหยุดเพิ่มขึ้นแต่กลับจะลดลง ดังนั้นแนวคิดนี้จึงเห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจสามารถแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมได้ นอกจากนั้นแล้ว แนวคิดกระบวนการทำให้ทันสมัย ยังเชื่อว่าได้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยผลักดันให้ภาคอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม การพัฒนาความสนใจในด้านสิ่งแวดล้อมนี้เกี่ยวข้องกับการเพิ่มขึ้นของความมั่งคั่งและการศึกษา เมื่อเศรษฐกิจดี ประชาชนก็จะได้รับความจำเป็นพื้นฐานตามความต้องการของตนครบถ้วน คนมีงานทำมีเงินใช้ ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีการสื่อสารได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงหันมาสนใจในเรื่องคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากขึ้นกว่าเดิม นำพาไปสู่กิจกรรมทางการเมือง เกิดการเคลื่อนไหวของสังคมเพื่อกดดันฝ่ายบริหาร ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม การก่อรูปกลุ่มกิจกรรมด้านการเมืองสิ่งแวดล้อมนี้ประกอบกับการแผ่ขยายของประชาธิปไตย และเสรีภาพของประชาชนในสังคมทุนนิยมก้าวหน้า จะเพิ่มระดับศักยภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเคลื่อนไหวทางสังคมที่กดดันให้รัฐต้องออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางการทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยานี้ ระบบทุนนิยมจะปรับตัวให้เข้ากับขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมที่รองรับได้ โดยใช้หลักการให้สภาพแวดล้อมเดิมของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครองที่มีอยู่จัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นระบบทุนนิยมเก่าซึ่งมีความพร้อมที่จะปรับตัวให้เกิดความยั่งยืน โดยที่วิถีทางเก่าของการใช้ชีวิต การบริโภค และสถาบันการเมืองไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง แต่ต้องใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและการเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นที่ยอมรับขององค์กรและรัฐบาลจำนวนมากที่ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงมากนัก ในด้านการเมืองนั้นแนวทางนี้ให้การรับรองวิธีการของตลาดเสรีนิยมว่าสามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ด้วยกลไกที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ (User Fees) การใช้แรงจูงใจทางภาษี (Tax Incentives) การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการเปลี่ยนไปใช้ผลิตภัณฑ์สีเขียว/เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งนโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวซึ่งเป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาช่วงการบริหารของประธานาธิบดีโอบามา นโยบายการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ใช้แนวคิดแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางซึ่งยังคงความต้องการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแบบแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของแนวคิดแบบนิเวศเป็นศูนย์กลางด้วย

3. Political Economy/World Systems Theory เศรษฐศาสตร์การเมือง/ทฤษฎีระบบโลก การศึกษาวิเคราะห์เรื่องระบบสายพานการผลิต (Treadmill of Production) ได้ขยายจากบริบทพื้นที่ชุมชนไปสู่ระบบเศรษฐกิจระดับนานาชาติ ที่เรียกว่า ทฤษฎีระบบโลก (World Systems Theory) ซึ่งมีพื้นฐานจากการประยุกต์ใช้เศรษฐศาสตร์การเมืองกับสภาพการณ์ระดับโลก แนวคิดหลักของทฤษฎีโลกเสนอว่าประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ล้วนรวมกันเป็นหนึ่งเดียวในระบบเศรษฐกิจโลก โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแกนกลาง (Core) กลุ่มกึ่งชายขอบ (Semi - periphery) และกลุ่มชายขอบ (Periphery) ประเทศกลุ่มแกนกลางมีฐานะและอำนาจที่สามารถควบคุมการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและมีอิทธิพลต่อการเมืองระดับโลก ประเทศกลุ่มชายขอบมักจะมีขนาดเล็กและมีความอ่อนแอทางด้านการเมือง ภาคอุตสาหกรรมมีขนาดเล็กและเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการส่งออก

ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนประเทศกลุ่มกึ่งชายขอบจะมีสถานะระหว่างประเทศกลุ่มแกนกลางและประเทศกลุ่มชายขอบ มีอำนาจทางการเมืองบ้างและกำลังพัฒนาฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรม ด้วยลักษณะระบบโลกนี้ประเทศกลุ่มแกนกลางมีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจและการเมือง การผลิตและการบริโภคอยู่ในระดับสูง และสามารถควบคุมระบบการค้าได้ ประเทศในกลุ่มชายขอบเป็นแหล่งทรัพยากรดิบสำหรับการผลิตและเป็นพื้นที่สำหรับทิ้งของเสียอันตรายจากกลุ่มประเทศแกนกลาง ตามแนวคิดของทฤษฎีระบบโลกที่ว่าโลกนี้เป็นหนึ่งเดียวจะเห็นว่าผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจึงยังเพิ่มขึ้นตามการเติบโตของเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงควรปรับนโยบายสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ โดยไม่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่สร้างความอย่างยั่งยืนให้แก่สภาพแวดล้อมของโลก แนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองใช้อธิบายกระบวนการต่อต้านที่มีทั้งจากกลไกเสรีนิยมของการทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยา และการปกครองโลกหรือธรรมาภิบาลระดับโลกของแบบจำลองมาลธูเซียนใหม่ โดยเป็นการให้ความสำคัญกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมของประชาชน (Civic Environmentalism) ที่พลเมืองต้องการดูแลสภาพแวดล้อม แต่ทั้งแนวทางกลไกทางการตลาดที่ใช้ในกระบวนการเศรษฐกิจและธรรมาภิบาลโลกต่างสนับสนุนกลุ่มอำนาจเก่าที่มีอยู่เดิม กีดกันผู้ที่จนกว่าหรือประเทศที่ด้อยพัฒนา และมีทัศนะว่าแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยมของประชาชนเป็นแนวทางประชาธิปไตยแบบหัวรุนแรง ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานสำหรับรูปแบบการบริโภคและสถาบันเดิมที่มีอยู่ให้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ใช้นิเวศเป็นศูนย์กลาง และสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มประเทศทั้งสามในระบบทฤษฎีโลก ดังนั้นแนวทางนี้จึงมุ่งให้เกิดความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม มีการแบ่งกันใช้เทคโนโลยีและทุนเพื่อให้ประเทศที่จนกว่าได้แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างสถาบันพหุภาคี เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) และธนาคารโลก (World Bank) การพยายามแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมโลกทั้งหมดโดยไม่แบ่งแยกอาณาเขตหรือทวีปแบบนี้เป็นแนวคิดแบบนิเวศเป็นศูนย์กลางที่เห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่ง โดยปรับการใช้พัฒนาเทคโนโลยีแต่ไม่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงเป็นแนวคิดแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางด้วย

โดยสรุปแล้วแนวทางการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม 3 ลักษณะนี้มีพื้นฐานมาจากมุมมองที่ผู้คนมีต่อธรรมชาติที่แตกต่างกัน นโยบายการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ใช้แบบจำลองมาลธูเซียนใหม่ใช้การผสมผสานมุมมองหรือคุณค่าที่มนุษย์ให้กับสิ่งแวดล้อมกับการยอมรับว่ามีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสนองประโยชน์ของมนุษย์จึงทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่เทคโนโลยีนั้นจะสามารถใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ตามแนวคิดการทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยา ที่เชื่อว่าเทคโนโลยีและเศรษฐกิจจะทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้นซึ่งเป็นมุมมองที่ให้เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง ส่วนนโยบายการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่คำนึงถึงระบบเศรษฐกิจโลกเป็นการผสมกันระหว่างแนวคิดแบบนิเวศเป็นศูนย์กลางและแนวคิดแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม 3 ลักษณะนี้มีแรงผลักดันทำให้เกิดการเมืองสิ่งแวดล้อม

แรงผลักดันของการเมืองสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเมืองสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (Brulle, R., 2010) ได้แก่ โอกาสทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม พลวัตของวัฒนธรรมการเมืองสิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

1. โอกาสทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงของโอกาสทางการเมืองมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อนโยบายที่จะสนับสนุนและนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเมืองสิ่งแวดล้อม คือ พรรคการเมือง ที่เป็นผู้นำทางอำนาจการปกครองว่ามีความสนใจในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและจะเสนอกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่อย่างไร ในสหรัฐอเมริกาสองพรรคหลัก คือ พรรคเดโมแครตกับพรรค รี

พับลิกัน จะแข่งขันกันเป็นผู้นำทางการเมือง นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็จะเปลี่ยนแปลงสลับไปมาตามพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม พรรคขนาดเล็กก็มีส่วนสำคัญต่อการเมืองสิ่งแวดล้อม เนื่องจากจะเป็นผู้สนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ทำงานร่วมกับสองพรรคหลักนั้น แต่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เข้มแข็งแสดงท่าทีต่อต้านรัฐบาลถ้ายังไม่สนใจที่จะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม

การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การระดมพลและสร้างกิจกรรมเคลื่อนไหว จัดตั้งองค์กรใหม่ ๆ เพื่อเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลยุทธ์ ยุทธวิธีและอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในสังคม ระดับของผลกระทบที่จะเกิดจากการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับจำนวนเงินทุนสนับสนุน ลักษณะขององค์กร และกิจกรรมในการเคลื่อนไหว ในการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมต้องใช้เงินทุนสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อบริหารงานและองค์กร จัดทำกิจกรรมและกลยุทธ์ ในสหรัฐอเมริกามีมูลนิธิจำนวนมากให้ทุนสนับสนุนงานในด้านนี้ มูลนิธิเหล่านั้นจึงมีอิทธิพลต่อการเมืองสิ่งแวดล้อม จากการเริ่มเคลื่อนไหวโดยใช้เงินมูลนิธิรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์ธรรมชาติและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ต่อมาก็จะพัฒนาเป็นสถาบันในสังคมที่คอยสอดส่องดูแลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ตัวอย่าง เช่น การรณรงค์ให้คว่ำบาตรผลิตภัณฑ์ที่ใช้ไม้จากป่าเขตร้อนชื้น ได้พัฒนาเป็นการจัดตั้งสถาบันที่คอยติดตามตรวจสอบผู้ผลิตและธุรกิจผลิตภัณฑ์ไม้ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เงินทุนสนับสนุนส่วนเล็กน้อยเท่านั้นที่สมาคมหรือองค์กรขนาดเล็กจะได้รับ เพื่อให้สมาชิกในองค์กรหรือชุมชนนำไปจัดทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นั่นหมายถึงเงินทุนสนับสนุนส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกบริหารโดยประชาชน แต่ไปตกอยู่กับกลุ่มมูลนิธิที่เป็นตัวแทนขององค์กรขนาดใหญ่และมีความร่ำรวย การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมจึงถูกควบคุมโดยมูลนิธิเหล่านั้นและอยู่บนฐานอำนาจทางเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบอเมริกัน ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน สมาชิกของมูลนิธิมักจะเป็นแค่ผู้บริจาค ไม่ได้มีส่วนร่วมในองค์กรและกิจกรรม การตัดสินใจอยู่ในมือของผู้บริหารองค์กรซึ่งส่วนใหญ่มักจะตั้งตนขึ้นมาเอง จึงมีการวิจารณ์กันว่าการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมแบบนี้ไม่ได้ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งแนวทางการเคลื่อนไหวยังจำกัดมุมมองแบบสาธารณะ

การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยยุทธวิธีที่หลากหลายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น การให้ความคิดเห็นและความรู้แก่สาธารณะทางสื่อต่าง ๆ การสนับสนุนทางด้านการเมือง การสนับสนุนการเคลื่อนไหว การจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น การตั้งทรัสต์ที่ดิน (Land Trust เป็นการมอบสิทธิการจัดการที่ดินเพื่อสาธารณประโยชน์ให้แก่กลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลเป็นผู้ดำเนินการ) และการปลูกป่า จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวเป็นได้ตั้งแต่ยุทธวิธีทางโครงสร้างการเมือง เช่น การรณรงค์ด้านการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การรวมตัวกันเพื่อให้ได้เสียงสนับสนุนในการลงมติและการฟ้องร้องให้ดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Lobbying and Litigation) จนถึงการแสดงออกและจัดกิจกรรมโดยตรง เช่น การหยุดงาน การประท้วงต่อต้าน และการเผชิญหน้า แต่ดูเหมือนว่าการประท้วงจะเป็นยุทธวิธีที่ผลักดันให้มีการออกนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างดีกว่าวิธีอื่น

3. พลวัตของวัฒนธรรมการเมืองสิ่งแวดล้อม

การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อันนับเป็นวัฒนธรรมของการเมืองสิ่งแวดล้อมเองที่มีพลวัต ว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมจะได้รับความสนใจหรือถูกละเลยในสังคม โดยเกี่ยวข้องกับ 2 กลุ่มหลัก กลุ่มแรก คือ กลุ่มคนหรือชุมชนที่มีความตระหนักรู้ มีความอ่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สามารถวิเคราะห์หาต้นเหตุของปัญหา และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น โดยนำประสบการณ์และข้อมูลที่มีมาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน วิพากษ์วิจารณ์ให้สังคมโดยทั่วไปได้รับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหา เป็นการสร้างค่านิยมในสังคมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนอีกกลุ่ม คือ นักคิดหรือผู้มีความรู้ ซึ่งมักจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติ ที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและสร้างการเคลื่อนไหวในสังคม ผลักดันให้ฝ่ายบริหารประเทศดำเนินการเมืองสิ่งแวดล้อม ทั้ง 2 กลุ่มต่างมีอิทธิพลต่อกระบวนการเคลื่อนไหวและสร้างกิจกรรม รวมถึงการกำหนดนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อม

4. สภาพแวดล้อมธรรมชาติ

การเมืองสิ่งแวดล้อมถูกขับเคลื่อนโดยการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร และสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ค่อย ๆ เสื่อมถอยโดยการกระทำของมนุษย์ ซึ่งเดิมมีการแก้ปัญหาอย่างค่อยเป็นค่อยไปและทีละเล็กทีละน้อย อันเป็นลักษณะของนโยบายสิ่งแวดล้อมตามแนวทางแบบเก่าที่ใช้แก้ความคับข้องใจและความตึงเครียด จึงกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของมวลชน รวมถึงความคิดเห็นสาธารณะและนโยบายของสังคมต่อมาภายหลัง เมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของนโยบายสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น กรณีน้ำมันรั่วไหลที่เมือง Valdez รัฐอลาสก้า (National Oceanic and Atmospheric Administration, 2020) และการระเบิดของโรงปฏิกรณ์ปรมาณูที่เมือง Chernobyl (Nuclear Regulatory Commission, 2022) เป็นเหตุการณ์ที่กระตุ้นการรับรู้ของสาธารณะ โดยสื่อต่าง ๆ นำเสนอข่าวและทำให้รัฐเร่งออกนโยบายแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งบางครั้งอาจมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาด้านอารมณ์หรือปฏิกิริยาของสังคมมากกว่าปัญหาของสภาพแวดล้อมเอง และอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวของนโยบายซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงภายหลัง

โดยสรุปแล้ว นโยบายสิ่งแวดล้อมที่จะใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเกี่ยวข้องกับ 4 ปัจจัย คือ พรรคการเมืองที่มีอำนาจบริหารประเทศและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของพรรค การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมขององค์กรและกลุ่มบุคคล พลวัตของวัฒนธรรมการเมืองสิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่เสื่อมถอย แรงผลักดันการเมืองสิ่งแวดล้อม 4 ปัจจัยนี้ กระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมตามที่ผู้คนในสังคมมีมุมมองต่อธรรมชาติว่าจะให้คุณค่าแก่ธรรมชาติอย่างไร

สรุป

ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมและการเสื่อมถอยของสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเมืองสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ที่มีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมากและต้องได้รับการแก้ไข การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากนโยบายด้านอื่น ๆ ที่ประกอบด้วยกรอบแนวคิดที่หลากหลาย อันมีพื้นฐานจากความสัมพันธ์และมุมมองของคนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อาจจัดกลุ่มได้เป็น 3 แนวคิดหลัก แต่ละแนวคิดอาจเชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากร และแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) แนวคิดแบบนิเวศเป็นศูนย์กลาง มีข้อดีในด้านการให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ทุกสรรพสิ่งมีคุณค่าเท่าเทียมกัน การตัดสินใจจึงต้องมีร่วมกันตามหลักการประชาธิปไตย แต่แนวคิดนิเวศเป็นศูนย์กลางนี้อาจมีข้อจำกัดที่จะนำไปใช้กับสภาพปัจจุบัน ถ้าไม่ยอมให้มีการแทรกแซงความเป็นไปของธรรมชาติ แนวทางนิเวศเป็นศูนย์กลางนี้อาจนำมาใช้อธิบายการจัดการทรัพยากรทั้ง 3 รูปแบบ คือ รูปแบบโศกนาฏกรรมของทรัพย์ส่วนรวม รูปแบบทฤษฎีเกมในการเลือก และรูปแบบการกระทำร่วมกัน รวมทั้งอาจเชื่อมโยงกับแนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้แบบจำลองมาลธูเซียนใหม่เพื่อคาดการณ์ผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การใช้รูปแบบการทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยาที่เพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้ทฤษฎีระบบโลกที่พยายามแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยไม่แบ่งแยกอาณาเขตแต่เห็นคุณค่าของทุกฝ่าย 2) แนวคิดแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มีข้อดีในด้านที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยแนวคิดนี้ให้สิทธิมนุษย์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ แต่จะมีข้อเสียถ้าไม่เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมก็เป็นหนึ่งในแนวทางที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางเพราะเป็นการพัฒนาเพื่อตัวมนุษย์ ส่วนด้านการจัดการทรัพยากรที่ใช้แนวทางมนุษย์เป็นศูนย์กลางอาจอธิบายได้ด้วยรูปแบบทฤษฎีเกมในการเลือก และการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเชื่อมโยงกับแนวคิดนี้ ได้แก่ การใช้รูปแบบการทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยา และ 3) แนวคิดแบบ

เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง มีข้อดีในด้านที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่เทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสียเอง ดังเห็นได้จากการใช้แบบจำลองมาลธูเซียนใหม่ในการคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดนโยบายการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมีเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่สำคัญในแบบจำลอง แนวคิดแบบเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางนี้อาจเชื่อมโยงกับแนวทางในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้รูปแบบการทำให้ทันสมัยแบบมีมิติของนิเวศวิทยาและรูปแบบทฤษฎีระบบโลก โดยสรุปแล้วแต่ละแนวทางที่ผู้คนมีมุมมองต่อธรรมชาติมีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่ก็เป็นพื้นฐานของการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร จึงมีข้อสังเกตว่าการผสมผสานหลายแนวคิดอาจจะทำให้ได้เลือกเฉพาะข้อดีของแต่ละแนวทางมาใช้ในการเมืองสิ่งแวดล้อม อีกทั้งแต่ละพื้นที่ทั้งระดับเล็กขนาดชุมชนหรือระดับใหญ่ขนาดประเทศต่างมีลักษณะทางสังคมที่มีผลต่อมุมมองของผู้คนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่แตกต่างกัน การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมจึงน่าที่จะให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และบริบททางสังคม จึงจะทำให้เกิดการผลักดันนโยบายสิ่งแวดล้อมที่สังคมต้องการได้ สำหรับการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานี้ควรจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างทันท่วงทีกับปัญหาภาวะโลกรวนในปัจจุบัน ซึ่งต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยไม่แบ่งแยกอาณาเขตพื้นที่และสังคมตามแนวคิดทฤษฎีระบบโลก

เอกสารอ้างอิง

จุฬาพัฒน์ กีรติภูมิธรรม. (2561). กรอบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของธรรมชาติหรือสิทธิของแม่ธรณี. ในวิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ธรรมนิตย์ สุมันตกุล. (2562). การจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources : CPRs) กับข้อเสนอของ Elinor Ostrom : การใช้และการดูแลรักษาภายใต้กฎเกณฑ์ร่วมกัน. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2565 จาก https://www.labai.or.th/การจัดการทรัพยากรร่วม-common-po/

นิรมล นิรมลมณฑล และปรุตม์ บุญศรีตัน. (2561). การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชุมชนแม่เอาะใต้ด้วยแนวคิดนิเวศวิทยาเชิงลึกของอาร์เน เนสส์. วารสารปณิธาน, 14 (2), 260-283.

รังสรรค์ สุคำภา. (2560). จริยศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมกับการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. วารสารเอเชียตะวันออกและอาเซียนศึกษา, 17(1), 137-169.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2552). กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม. การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 10 ประจำปี 2551. นนทบุรี: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

สุภาสินี ตันติศรีสุข. (2555). การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2565 จาก https://www.stou.ac.th/schools/sec/ejournal6-2/file/1-2-1.pdf

อภิสม อินทรลาวัณย์. (2565). บริการจากระบบนิเวศ พื้นที่ชุ่มน้ำ โครงการจัดตั้งสำนักงานเศรษฐกิจชายแดนและโลจิสติกส์. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2565 จาก http://rs.mfu.ac.th/obels/?p=1693

Brulle, R. (2010) . Politics and the environment. Retrieved February 29 , 2555, from DOI: 10.1007/978-0-387-68930-2_21

Garner, R. (2000). Environmental politics: Britain, Europe, and the global environment. (2nd ed.). New York: St. Martin’s Press, INC.

Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. Science, 162(13),1243-1248.

Millennium Ecosystem Assessment. (2005). Ecosystems and human well-being: A framework for assessment. Washington DC: Island Press.

National Oceanic and Atmospheric Administration. (2020). Exxon Valdez. Damage assessment, remediation, and restoration program. Retrieved November 10, 2022, from https://darrp.noaa.gov/oil-spills/exxon-valdez

Nuclear Regulatory Commission. (2022). Chernobyl nuclear power plant accident. Retrieved November 10, 2022, from https: / / www. nrc. gov/ reading- rm/ doc- collections/ fact-sheets/chernobyl-bg.html

Ostrom, E. (1990). Governing the commons: The evolution of institutions for collective action. U.K.: Cambridge University Press.

บทความวิจัย

การพัฒนาเกมเสริมหลักสูตรคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง*

THE DEVELOPMENT OF EXTRA-CURRICULAR GAME ACTIVITY IN MATHEMATICS ON ADDING, SUBTRACTING, MULTIPLYING AND DIVIDING BETWEEN STUDENTS IN PRATHOM SUKSA 4 THE EDUCATIONAL INSTITUTION SALES NETWORK BAN PHRU PHATONG

ภานุวัฒน์ แสงทอง*, พล เหลืองรังษี
Panuwat Sangtong*, Pol Luangrangsee
คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: panuwatjok2@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ตามเกณฑ์ 80/80 2) พัฒนาคู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง และ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตรและไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบทดลองประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบจับสลาก ซึ่งใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกม Code Math คู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1) เกมเสริมหลักสูตรเป็นเกมการเข้ารหัส ถอดรหัสข้อความ ใช้ความรู้การดำเนินการทางคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หาร แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับการบวก ลบ ระดับการคูณ หาร และระดับการบวก ลบ คูณ หาร มีค่าประสิทธิภาพของเกมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 81.17/81.33 2) คู่มือเกมเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย วิธีการใช้ จุดประสงค์การเรียนรู้ คำชี้แจง แบบฝึกระหว่างเรียน - หลังเรียน และแบบฝึกหัดทบทวน และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตรสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: เกมเสริมหลักสูตร, คณิตศาสตร์, การบวก ลบ คูณ หารระคน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research aimed to 1) develop an extracurricular game on addition, subtraction, multiplication, and division for the fourth-grade students from network schools of Ban Phru

* Received 27 February 2024; Revised 16 March 2024; Accepted 21 March 2024

Phatong based on the 80/80 criteria. 2) develop a manual of the extracurricular game on addition, subtraction, multiplication, and division for the fourth-grade students from network schools of Ban Phru Phatong, and 3) compare mathematics learning achievement between students who use the extracurricular game and those who do not for the fourth-grade students from network schools of Ban Phru Phatong, using an experimental research methodology. The population is the fourth-grade students in the second semester of the academic year 2023 from network schools in Ban Phru Phatong. The sample group was the fourth-grade students of Ban Pho Mo School (Phrom Thep Ratch Bum Rung), using simple random sampling by the lottery method through the school as the random unit. The research instruments used were a code math game, a manual of extracurricular games on addition, subtraction, multiplication, and division, a learning management plan, and the learning achievement tests. The statistics used in data analysis are the means, standard deviation, and means comparison of two independent groups. The research found that 1) the extracurricular game was a coding game, decoding the message by using knowledge of mathematical operations regarding addition, subtraction, multiplication, and division, divided into 3 levels, which are addition and subtraction level, multiplication and division level, and addition, subtraction, multiplication and division level. The efficiency value of the extracurricular game was 81.17/81.33, 2) the manual of the extracurricular game consists of methods of use, learning objectives, explanations, during-class and after-class exercises, and review exercises, and 3) the learning achievement in mathematics of students who use the extracurricular game is higher than that of students who do not use the extracurricular game statistically significant at .01.

Keywords: Extracurricular Games, Mathematics, Addition Subtraction Multiplication and Division, Learning Achievement

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวนักเรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน นักเรียนควรมีความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ความคิดเป็นเหตุเป็นผล ความสามาถในการตีความแปลงจากสถานการณ์ปัญหาให้เป็นปัญหาเชิงคณิตศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ กานต์ธีรา ภูริวิกรัย กล่าวไว้ว่าทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ควรมี ได้แก่ ทักษะทางด้านการคิด (Cognitive skills) คือ ความสามารถในการเข้าใจความคิดที่ซับซ้อน และนำมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) และการแก้ปัญหา (กานต์ธีรา ภูริวิกรัย, 2564) และ วิชัย พาณิชย์สวย กล่าวว่า คณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในสามองค์ประกอบหลัก คือ เป็นความคิดรวบยอด (Concept) ทักษะการคิดคำนวณ (Skill) และการแก้ปัญหา/สถานการณ์ (Problem Solving) (วิชัย พาณิชย์สวย, 2560) นอกจากนี้ เฉลิมวุฒิ คำเมือง กล่าวว่า คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้และคิดวิเคราะห์ คณิตศาสตร์ช่วยให้เราพัฒนาทักษะการคิดเชิงตรรกะและเชิงเหตุผล คณิตศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ (เฉลิมวุฒิ คำเมือง, 2566)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กำหนดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับชาติ มีตรวจผลการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 และปีการศึกษา 2565 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 มีผลคะแนนวิชาคณิตศาตร์โดยเฉลี่ย 50.00 และ 45.26 คะแนนตามลำดับ เห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยมีค่าลดลงและในปีการศึกษา 2565 วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าระดับประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ย 49.12 คะแนน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2565) ผลการทดสอบเป็นข้อมูลที่สำคัญที่สะท้อนคุณภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา บ่งบอกถึงการขาดคุณภาพการเรียนรู้ ความเข้าใจที่จะนำไปประยุกต์ใช้การแก้สมการทางคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน และโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตงเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีสื่อการสอนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนทำให้นักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และสื่อการสอนบางส่วนไม่พร้อมต่อการใช้งาน แสดงให้เห็นถึงปัญหาการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียน ผู้วิจัยจึงหาแนวทางพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน โดยทดลองจัดกิจกรรมเกมเสริมหลักสูตรนอกเวลา

กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถของนักเรียนมีกระบวนการเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับนักเรียนในด้านต่าง ๆ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจและร่วมทำกิจกรรมอย่างอิสระ (จักรเพชร สุริระกมล, 2559) ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ชูศักดิ์ วรุณกูล ได้ให้แนวคิดถึงความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า เป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างชีวิตในโรงเรียนกับชีวิตจริง เป็นสนามให้นักเรียนทดลองใช้ความรู้และประสบการณ์จากห้องเรียนให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง ช่วยขจัดข้อเสียเปรียบของระบบโรงเรียนในเรื่องเวลา สถานที่ และบุคลากร ทำให้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ชูศักดิ์ วรุณกูล, 2538) สอดคล้องกับ พิมพ์ชนก ค้ำชู ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้ในช่วงเวลาอื่นนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียน (พิมพ์ชนก ค้ำชู, 2555) และ McNeal, R. B. กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์เชิงบวก ซึ่งรวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้น (McNeal, R. B., 2010) สอดคล้องกับ วิโรจน์ เฉลยสุข กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความถนัด บุคลิกภาพหรือ อุปนิสัย เน้นให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจและร่วมทำกิจกรรมอย่างอิสระ (วิโรจน์ เฉลยสุข, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความคิดในการพัฒนาเกมเสริมหลักสูตรเรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ โดยหาแนวทางในลักษณะของเกมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในช่วงเวลาอื่น นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติในห้องเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อพัฒนาคู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ระหว่างนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตร และไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยตามแบบแผนสุ่มกลุ่มควบคุมทดสอบหลังอย่างเดียว (Randomized Control Group Posttest Only Design) เป็นการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตร (กลุ่มทดลอง) และไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร (กลุ่มควบคุม) เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตารางที่ 1 แบบแผนการวิจัย

การสุ่ม	กลุ่ม	ทดสอบก่อน	สิ่งทดลอง	ทดสอบหลัง
R	E	-	X	O2
	C	-	-	O2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการวิจัย

E หมายถึง กลุ่มทดลอง (Experiment group)

C หมายถึง กลุ่มควบคุม (Control group)

O2 หมายถึง มีการสังเกต (Observation)

X หมายถึง เกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน

R หมายถึง การสุ่ม (Random)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง ทั้งหมด 7 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนวัดเทพชุมนุม โรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) โรงเรียนวัดควนเนียง โรงเรียนบ้านไร่ โรงเรียนบ้านคลองปอม โรงเรียนทุ่งปรือพิทยาคม (รัตนปัญโญ) และโรงเรียนวัดทุ่งลุงมิตรภาพที่ 198

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบจับสลาก ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโปะหมอ (พรหมเทพราษฎร์บำรุง) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 37 คน กลุ่มควบคุม คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 จำนวน 36 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เกมเสริมหลักสูตร (เกม Code Math)
2. คู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน
3. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเสริมหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. เกมเสริมหลักสูตรและคู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ออกแบบเกมเสริมหลักสูตร (เกม Code Math) และสร้างคู่มือเกมเสริมหลักสูตร

1.3 นำเกมและคู่มือเกมเสริมหลักสูตร และแบบประเมินคู่มือเกมเสริมหลักสูตร ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมในภาพรวมของคู่มือเกมเสริมหลักสูตร ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมิน

ความคิดเห็น 5 ระดับ ผลการประเมิน พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้อง 4.92 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 4.56 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 จัดทำคู่มือเกมเสริมหลักสูตร ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิธีการทำแผนการจัดการเรียนรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2 ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเสริมหลักสูตร จำนวน 12 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร จำนวน 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย เวลาเรียน สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมในภาพรวมของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะแบบประเมินความคิดเห็น 5 ระดับ ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเสริมหลักสูตร พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้อง 4.88 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 4.91 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร พบว่า ค่าเฉลี่ยความถูกต้อง 4.83 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 4.67 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด

2.4 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเสริมหลักสูตร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.5 ปรับปรุงและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพ ดังนี้

3.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทฤษฎีหลักการ และวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ออกแบบและสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยมีผังการสร้างข้อสอบ (Test Blueprint) ดังนี้

ตารางที่ 2 ผังการสร้างข้อสอบ

พฤติกรรม / เนื้อหา	ความรู้ ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	รวม
1. การบวก ลบ คูณหารระคนของจำนวนนับ และศูนย์	15% 3 ข้อ	15% 3 ข้อ	5% 1 ข้อ	15% 3 ข้อ	50% 10 ข้อ
2. ตระหนักถึงความสมเหตุสมผลของคำตอบ การบวก ลบ คูณหารระคน	15% 3 ข้อ	10% 2 ข้อ		10% 2 ข้อ	25% 5 ข้อ
3. วิเคราะห์และแสดงวิธีคำนวณหาคำตอบ การบวก ลบ คูณหารระคน		10% 2 ข้อ	5% 1 ข้อ	10% 2 ข้อ	15% 5 ข้อ
รวม	**20% 4 ข้อ**	**35% 7 ข้อ**	**10% 2 ข้อ**	**35% 7 ข้อ**	**100 20 ข้อ**

3.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน และแบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหา ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่า ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of objective congruence: IOC) มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.67 - 1.00 คะแนน

3.4 ปรับปรุงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.5 นำคะแนนผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดลองใช้คำนวณค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่า ค่าความยากง่าย มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.35 - 0.75 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 0.20 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก มีค่าระหว่าง 0.20 - 0.90 คะแนน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 0.20 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.751 คะแนน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 0.70 ขึ้นไป (พล เหลืองรังษี, 2564)

3.6 จัดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มทดลอง

1.1 ดำเนินการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเสริมหลักสูตร (เกม Code Math)

1.2 เมื่อเสร็จสิ้นการสอนโดยใช้เกมเสริมหลักสูตร แล้วทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. นักเรียนกลุ่มควบคุม

2.1 ดำเนินการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร

2.2 เมื่อเสร็จสิ้นการสอนโดยไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร แล้วทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มอิสระ (t-test for Independent Samples)

ผลการวิจัย

การพัฒนาเกมเสริมหลักสูตรคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน คือ เกม Code Math เป็นเกมเกี่ยวกับการแทนตัวอักษรภาษาอังกฤษด้วยรหัสชุดตัวเลข มีการเข้ารหัส และถอดรหัสข้อความด้วยรหัสลับ โดยขั้นตอนในการเข้ารหัสและถอดรหัสต้องใช้ความรู้การดำเนินการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารระคน เกมเสริมหลักสูตรมีระดับการเล่น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับการบวก ลบ ระดับการคูณ หาร และระดับการบวก ลบ คูณ หาร มีผลการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพของเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

แบบฝึกหัดระหว่างเรียน (E1)		แบบฝึกหัดหลังเรียน (E2)		ประสิทธิภาพ
คะแนนเต็ม	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	ร้อยละ	E1/E2
100	81.17	100	81.33	81.17/81.33

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนที่ได้ในการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน (E1) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 81.17 และคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียน (E2) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 81.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลการพัฒนาคู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน คู่มือเกมเสริมหลักสูตรประกอบด้วย วิธีการใช้ จุดประสงค์การเรียนรู้ คำชี้แจง แบบฝึกระหว่างเรียน - หลังเรียน และแบบฝึกหัดทบทวน ซึ่งมีการจัดกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม Code Math เป็นเกมในการเรียนการสอน เกี่ยวกับการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ การบวก ลบ คูณ หารระคน ที่ท้าทายความสามารถผู้เล่น ได้ฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ ตลอดจนมีการนำความรู้วิชาภาษาอังกฤษมาบูรณาการในการเล่นเกม มีระดับการเล่นจากง่ายไปยาก และผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมในภาพรวมของคู่มือเกมเสริมหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยความถูกต้อง 4.92 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด และค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 4.56 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตร และไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตรและไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

วิธีการสอน	n (จำนวนคน)	$\bar{x}$	*S.D.*	*t*	*df*	*Sig.*
นักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตร (เกม Code Math)	37	15.51	2.305	6.595	71	.000
นักเรียนที่ไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร	36	11.36	3.035			

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตรได้คะแนนเฉลี่ย 15.51 คะแนน และนักเรียนที่ไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตรได้คะแนนเฉลี่ย 11.36 คะแนน สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตรสูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การพัฒนาเกมเสริมหลักสูตรคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เครือข่ายสถานศึกษาบ้านพรุพะตง อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน เกมเสริมหลักสูตร คือ เกม Code Math เป็นเกมเกี่ยวกับการแทนตัวอักษรภาษาอังกฤษด้วยรหัสชุดตัวเลข และมีการเข้ารหัสข้อความด้วยรหัสลับได้เป็นข้อความโค้ดลับ เพื่อส่งให้ผู้รับแปลงข้อความโค้ดลับที่ผ่านการเข้ารหัสแล้ว ให้เป็นข้อความก่อนเข้ารหัส โดยขั้นตอนในการเข้ารหัสและถอดรหัสต้องใช้ความรู้การดำเนินการทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารระคน เกมเสริมหลักสูตรมีระดับการเล่น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับการบวก ลบ ระดับการคูณ หาร และระดับ

การบวก ลบ คูณ หาร ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบเกมเสริมหลักสูตรเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ตามแนวคิดของ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ เป็นเกมที่ใช้ประกอบการเรียนรู้โดยกำหนดวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินการไว้ชัดเจนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่จัดให้ทุกคน ช่วยกันคิดและเล่นเกม (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2545) และผู้สอนสามารถปรับระดับการเล่นเกมเสริมหลักสูตรให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนในขณะจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนกลุ่มอ่อนหรือกลุ่มกลางได้ฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้น นักเรียนกลุ่มเก่งได้ฝึกทักษะความชำนาญมากขึ้น โดยคำนึงถึงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ อีกทั้งให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ทำให้เกมเสริมหลักสูตรมีค่าประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E1) เท่ากับ 81.17 และค่าประสิทธิภาพหลังเรียน (E2) เท่ากับ 81.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมพูนุษ์ บุญทศ ได้ศึกษาการพัฒนาเกมคอมพิวเตอร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องการเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า เกมคอมพิวเตอร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องการเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ดำเนินการสร้างและพัฒนาได้หาค่าร้อยละของคะแนนระหว่างกิจกรรมการเรียนด้วยเกมคอมพิวเตอร์เท่ากับ 82.15 (E1) และร้อยละของคะแนนจากแบบทดสอบหลังการเรียนด้วยเกมคอมพิวเตอร์เท่ากับ 81.55 (E2) ซึ่งสื่อมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (ชมพูนุษ์ บุญทศ, 2562)

2. ผลการพัฒนาคู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน คู่มือเกมเสริมหลักสูตรประกอบด้วย วิธีการใช้ จุดประสงค์การเรียนรู้ คำชี้แจง แบบฝึกระหว่างเรียน - หลังเรียน และแบบฝึกหัดทบทวน สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกพรต สมุทธานนท์ ได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของคู่มือ ประกอบไปด้วย คำนำ ส่วนประกอบของกิจกรรม คำชี้แจง แผนการสอน เนื้อหาสาระของกิจกรรมโดยจัดเรียงตามลำดับ แบบฝึกหัดปฏิบัติพร้อมเฉลย แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน (เอกพรต สมุทธานนท์, 2556) เหตุผลที่ผลเป็นเช่นนี้ เพราะคู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน มีรายละเอียดของคู่มือที่ชัดเจน และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในภาพรวม โดยด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.92 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.56 คะแนนน อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องมาจากว่าคู่มือมีรายละเอียดของคู่มือชัดเจน มีคำแนะนำการใช้คู่มือ

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตร สูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สินชัย จันทร์เสม และเอมมิกา วชิระวินท์ ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมเสริมคณิตศาสตร์แบบเชื่อมโยงบริบทเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อกิจกรรมไม่ว่าจะเป็น เกมคณิตศาสตร์ การตอบคำถาม และให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์หลังการร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการร่วมกิจกรรม (สินชัย จันทร์เสม และเอมมิกา วชิระวินท์, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลดาวัลย์ แย้มควญ และศุภกฤษฎิ์ นิวัฒนากูล ได้ศึกษาการใช้เกมเพื่อการเรียนรู้สำหรับส่งเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองที่ใช้เกมเพื่อการเรียนรู้สำหรับส่งเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมและจากผลการทดลองการใช้เกมเพื่อการเรียนรู้ในการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจ ในการเรียนนำไปสู่การเรียนรู้ทำให้มีทักษะกระบวนการ ทางคณิตศาสตร์ที่ดีขึ้น (ลดาวัลย์ แย้มควญ และศุภกฤษฎิ์ นิวัฒนากูล, 2560) เหตุผลที่ผลเป็นเช่นนี้ เพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ส่งเสริมนักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเกมเสริมหลักสูตรมีการแข่งขันและท้าทายการเรียนรู้ การนำเกมมาประกอบการสอนจะช่วยทำให้

บทเรียนนั้น ๆ น่าสนใจ ก่อให้เกิดความสนุกสนาน นักเรียนมีโอกาสใช้ปฏิภาณไหวพริบ สามารถจำบทเรียนได้ง่ายขึ้นเร็วขึ้น และนักเรียนสามารถใช้เกมเสริมหลักสูตรพัฒนาทักษะได้ในช่วงเวลาอื่นนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะทางสังคม และทักษะนี้นำไปสู่ความภาคภูมิใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า เกมเสริมหลักสูตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเกมเกี่ยวกับการแทนตัวอักษรภาษาอังกฤษด้วยรหัสชุดตัวเลข และมีการเข้ารหัส และถอดรหัสข้อความ โดยใช้ความรู้การดำเนินการทางคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.17/81.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 คู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ประกอบด้วย วิธีการใช้ จุดประสงค์การเรียนรู้ คำชี้แจง แบบฝึกระหว่างเรียน - หลังเรียน และแบบฝึกหัดทบทวน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนที่ใช้เกมเสริมหลักสูตร สูงกว่านักเรียนที่ไม่ใช้เกมเสริมหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะควรใช้คู่มือเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และครูควรศึกษาทำความเข้าใจ ทดลองเล่นเกมเสริมหลักสูตรในระดับต่าง ๆ และควรนำเกมเสริมหลักสูตร เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคนไปใช้กับนักเรียนอยู่เสมอเพื่อให้นักเรียนเกิดความสามารถที่คงทน และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของนำเกมเสริมหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนในระดับอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พล เหลืองรังษี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ บ่มเพาะความรู้ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์และบทความวิจัย บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาเกมเสริมหลักสูตรคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กานต์ธีรา ภูริวิกรัย. (2564). การศึกษาโลกในศตวรรษที่ 21: ระบบยังเหลื่อมล้ำ การเรียนรู้ยังวิกฤต. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2562 จาก https://www.eef.or.th/global-education/

จักรเพชร สุริระกมล. (2559). ผลของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบบูรณาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่มีต่อการรู้เท่าทันและพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เฉลิมวุฒิ คำเมือง. (2566). คณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 Mathematics in the 21st Century. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2567 จาก https://math.bru.ac.th/คณิตศาสตร์ในศตวรรษที่-21-mathema/

ชมพูนุช์ บุญทศ. (2562). การพัฒนาเกมคอมพิวเตอร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องการเขียนโปรแกรมเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี .

ชูศักดิ์ วรุณกูล. (2538). กิจกรรมเสริมหลักสูตร. เชียงใหม่: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ - สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

พล เหลืองรังษี. (2564). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพมหาคร: สหมิตรพัฒนาการพิมพ์.

พิมพ์ชนก ค้ำชู. (2555). การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวทางคาร์ล ออร์ฟ เพื่อพัฒนาทักษะในรายวิชาดนตรี - นาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ลดาวัลย์ แย้มควญ และศุภกฤษฎิ์ นิวัฒนากูล. (2560). การออกแบบและพัฒนาเกมเพื่อการเรียนรู้สาหรับวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

วิชัย พาณิชย์สวย. (2560). หัวใจของการสอนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2567 จาก http://www.pecerathailand.org/2017/03/2009.html

วิโรจน์ เฉลยสุข. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสกลนคร. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2565). สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (NT). เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2567 จาก http://180.180.244.42/NT/ExamWeb/FrLogin.aspx?ReturnUrl=%2fNT

สินชัย จันทร์เสม และเอมมิกา วชิระวินท์. (2564). การใช้กิจกรรมเสริมคณิตศาสตร์แบบเชื่อมโยงบริบทเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 16(1), 108-109.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). วิธีจัดการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

เอกพรต สมุทธานนท์. (2556). การเขียนคู่มือครู GotoKnow. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2567 จาก https://www.gotoknow.org/posts/235436

McNeal, R. B. (2010). High School Extracurricular Activities: Closed Structures and Stratifying Patterns of Participation. The Journal of Educational Research, 91(3), 183-191.

บทความวิจัย

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของประชาชนวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข*

CAUSAL FACTORS AFFECTING CORONAVIRUS 2019 PREVENTION BEHAVIORS OF WORKING PEOPLE IN THE 6th REGIONAL HEALTH MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

จิรัชญา สุระสุข*, สุรีย์ จันทรโมลี
Jiratchaya Surasuk*, Suree Chantamolee
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย
Graduate School, Western University, Pathum Thani, Thailand
*Corresponding author E-mail: jeeji_36@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด 19 ของประชาชนวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย ความรอบรู้สุขภาพ แรงจูงใจในการป้องกันโรค และแรงสนับสนุนทางสังคม กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 20 - 59 ปี ที่ได้รับการตรวจคัดกรองความเสี่ยงโรคโควิด19 จำนวน 544 คน ได้มาโดยการสุ่มระหว่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL ผลการวิจัยพบว่า โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ χ^2 = 236.48, df = 119 χ^2/df = 1.987, p = 0.00 CFI = 1.00 GFI = 0.96 AGFI = 0.93 TLI = 1.00 NFI = 1.00 RMSEA = 0.043 RMR = 0.011 โดยปัจจัยความรอบรู้สุขภาพ (r2 = 0.39) และแรงจูงใจในการป้องกันโรค (r2 = 0.54) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 (r2 = 0.78) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ได้ร้อยละ 78.0 ผลจากการวิจัยครั้งนี้ นำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบาย การส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรคโรคโควิด19 โดยเน้นในเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมแรงจูงใจในการป้องกันโรค แรงสนับสนุนทางสังคม พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิดและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ให้ประชาชนวัยทำงานมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพ ภายใต้ระบบการบริหารจัดการ โดยการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายของชุมชน

คำสำคัญ: ความรอบรู้สุขภาพ, แรงจูงใจในการป้องกันโรค, แรงสนับสนุนทางสังคม, ปัจจัยเชิงสาเหต, พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19

Abstract

This research aims to study the causal factors affecting the COVID-19 prevention behaviors of the working-age population in Health Region 6 of the Ministry of Public Health. These factors include health literacy, motivation to prevent disease, and social support. The sample group consisted of individuals aged between 20 and 59 years who had been screened for COVID-19 risk, totaling 544 people, obtained through multi-stage random sampling. Researchers collected data via

* Received 2 March 2024; Revised 18 March 2024; Accepted 21 March 2024

questionnaires, and statistical analyses were utilized, including percentages, mean percentages, standard deviations, and path analysis using the LISREL software. The research findings revealed that the developed causal factor model for COVID-19 prevention behavior was consistent and fitted well with the empirical data (χ^2 = 236.48, df = 119, χ^2/df = 1.987, p = 0.00, CFI = 1.00, GFI = 0.96, AGFI = 0.93, TLI = 1.00, NFI = 1.00, RMSEA = 0.043, RMR = 0.011). Health literacy (r2 = 0.39) and motivation to prevent disease (r2 = 0.54) had a significant direct influence on COVID-19 prevention behavior (r2 = 0.78) at the 0.01 level of significance, and together they could explain 78.0% of the variance in COVID-19 prevention behavior. Policymakers can use the results of this research to formulate policies that promote COVID-19 prevention behavior, focusing on health literacy, enhancing motivation to prevent disease and social support. It encourages the involvement of public health officials in community-participatory work, allowing the working-age population to fully participate in health promotion activities within a management system by linking with community networks.

Keywords: Health literacy, motivation to prevent disease, social support, causal factors, COVID-19 prevention behavior

บทนำ

การแพร่ระบาดทั่วโลกของโรคโควิด19 (COVID-19) เป็นวิกฤตการณ์ด้านสาธารณสุขของโลกนำไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งรุนแรงเป็นประวัติการณ์เป็นครั้งแรกที่ทั่วโลกได้รู้จักไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 นับตั้งแต่จีนประกาศว่าพบผู้ติดเชื้อที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย เมื่อเดือน ธ.ค. 2562 ถึงวันนี้ ไม่มีใครไม่รู้จัก COVID-19 ที่แพร่ระบาดไปทั่วโลกและในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งตรงกับวันสิ้นปีองค์การอนามัยโลกได้รายงานจำนวนผู้เสียชีวิตทั่วโลก 1,824,074 ราย องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ประกาศให้การระบาดของโรคโควิด19 เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ (World Health Organization (WHO), 2020) กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรคได้ประกาศให้ โรคโควิด19 เป็นโรคติดต่ออันตรายในลำดับโรคที่ 14 และได้กำหนดประเด็นดำเนินการจัดการโรคโควิด19 ไว้ 3 ประเด็น คือ 1) การป้องกันการระบาด การชะลอการแพร่กระจายเชื้อ และการหยุดการติดต่อ (Infection control) 2) การจัดการดูแลที่เหมาะสมสำหรับประชาชน (Home isolation, Community isolation) 3) การลดผลกระทบของระบบสุขภาพจากการระบาดสังคมสงเคราะห์และเศรษฐกิจ (Amelioration) และได้กำหนดมาตรการด้านสาธารณสุขและสังคมเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อจำกัดการแพร่กระจายของโรคโควิด19 (องค์การอนามัยโลก, 1998)

ปี 2564 ประเทศไทยมีการระบาดของโรคเป็นอันดับ 80 ของโลก โดยพบผู้ป่วยยืนยันสะสม 182,548 ราย มีรายใหม่ 2,662 ราย ผู้ป่วยที่รักษาหายแล้ว 31,593 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 54.94 ของผู้ป่วยทั้งหมดรักษาอยู่โรงพยาบาล 26,873 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 14.72 ของผู้ป่วยทั้งหมด เสียชีวิต 1,269 ราย (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564) จากการเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์การติดเชื้อโควิด19 (ระหว่างวันที่ 22 - 28 มีนาคม 2564) จากรายงาน (สำนักงานสาธารณสุขเขตสุขภาพที่ 6, 2563) พบว่า ช่วงที่มีการระบาดโรคโควิด19 เขตสุขภาพที่ 6 มีมาตรการจัดการสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด19 ในระดับกลุ่มสี่ยง ทำให้ปัจจุบันมีการรายงานพบผู้ติดเชื้อโรคโควิด19 ประชากรวัยทำงานอายุ 20 - 59 ปี เป็นวัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนผลผลิตด้านเศรษฐกิจและเป็นที่พึ่งของคนในครอบครัว จากรายงานการประชุมระดับโลกเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ กล่าวว่า การสร้างเสริมสุขภาพเป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนสามารถเพิ่มความสามารถในการควบคุมและปรับปรุงสุขภาพของตนเอง การจะเข้าถึงสภาวะที่สมบูรณ์

ทั้งกาย จิต และสังคมนั้น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องสามารถระบุถึงสิ่งที่ต้องการบรรลุและบรรลุในสิ่งที่ต้องการได้ รวมถึงสามารถปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมหรือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ สุขภาพจึงมิใช่เป้าหมายแห่งการดำรงชีวิตอยู่อีกต่อไป หากแต่เป็นแหล่งประโยชน์ของทุกวันที่เราดำเนินชีวิต ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาพจึงไม่เป็นเพียงความรับผิดชอบของภาคส่วนที่ดูแลสุขภาพเท่านั้น แต่ยังมุ่งไปที่รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ส่งผลดีต่อสุขภาพซึ่งจะนำไปสู่การมีสุขภาวะดีและการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค มีความเกี่ยวข้องกับการทำให้คนมีสุขภาพที่ดี ด้วยกระบวนการ การเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมให้ตัวบุคคลดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว รวมถึงการสนับสนุนผลักดันให้สังคม สิ่งแวดล้อม อยู่ในสภาวะที่เอื้อต่อการทำให้มีสุขภาพที่ดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565) วัยทำงานเป็นวัยที่สำคัญเนื่องจากเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จากข้อมูลการรายงานพบว่าคนไทยวัยทำงานมีพฤติกรรมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านั้นล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเจ็บป่วยและการเกิดโรคติดต่อ ปัจจุบันโรคติดต่อสามารถป้องกันและลดความเสี่ยงการเกิดโรคได้หากประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ การส่งเสริมให้ประชาชนวัยทำงานมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์จึงเป็นแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญของกลุ่มวัยทำงาน โดยกิจกรรมสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่การเฝ้าระวังพฤติกรรม การพัฒนามาตรการในการปรับพฤติกรรมให้ประชาชนเกิดพฤติกรรมพึงประสงค์ที่มากขึ้น รวมถึงการพัฒนาให้ประชาชนมี Health literacy เพิ่มขึ้น ซึ่งผลการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ของกรมอนามัยปี 2561 พบว่า ประชาชนวัยทำงานมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ต่ำกว่าเป้าหมาย คือ มีเพียงร้อยละ 0.58 ซึ่งเป้าหมายร้อยละ 30 เขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดหนึ่งที่พบผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อโควิด19 สะสม จากการระบาดของโควิด19 ระลอก 3 เดือนเมษายน 2564 มียอดสะสม 1,430 ราย ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม จำนวน 161 ราย เสียชีวิต จำนวน 9 ราย (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ, 2564) จังหวัดชลบุรี ยอดสะสม 2,265 คน ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่มจำนวน 112 ราย เสียชีวิต จำนวน 2 ราย จังหวัดระยอง ยอดผู้ป่วยสะสม จำนวน 481 ราย ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม จำนวน 37 ราย จังหวัดฉะเชิงเทรา ยอดสะสม จำนวน 210 ราย ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม จำนวน 8 ราย เสียชีวิต จำนวน 1 ราย จังหวัดปราจีนบุรี ยอดสะสม 23,350 ราย ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม จำนวน 50 ราย เสียชีวิต 1 ราย จังหวัดสระแก้ว ยอดสะสม 9,896 ราย ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม 115 ราย เสียชีวิต 1 ราย จังหวัดตราด ยอดสะสม 7,431 ราย ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม จำนวน 67 ราย เสียชีวิต 1 ราย จังหวัดจันทบุรี ยอดสะสม 3,358 ผู้ป่วยยืนยันติดเชื้อเพิ่ม จำนวน 175 ราย เสียชีวิต จำนวน 19 ราย สถิติข้อมูลของประชาชน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข, พ.ศ. 2563) แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของการใช้ชีวิตในวัยแรงงาน ซึ่งมีพฤติกรรมในการส่งเสริมสุขภาพให้กับประชาชนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการใช้ชีวิตประจำวันให้ถูกต้องและเหมาะสมและช่วยในการป้องกันและช่วยยับยั้งปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคในโรคโควิด19 ในกลุ่มวัยทำงานให้ดียิ่งขึ้น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยพบว่าส่วนมากเป็นการศึกษาในผู้ป่วยโรคโควิด การศึกษาประชาชนวัยทำงานมีน้อย ประชาชนวัยทำงานมีความสำคัญและจำเป็นเพราะต้องปฏิบัติงานดูแลครอบครัว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข ในระยะที่ 3 ของการระบาด โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ ทฤษฎี แนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความรอบรู้สุขภาพ แรงจูงใจในการป้องกันโรค แรงสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของประชาชน ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณสหสัมพันธ์ วิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) วิเคราะห์เส้นทางปัจจัยของโมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปสร้างโปรแกรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนวัยทำงาน เพื่อลดผู้ป่วยโรคโควิด19 ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกโรคโควิด19 ของประชาชนวัยทำงาน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. เพื่อศึกษาเส้นทางอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด 19 ของประชาชนวัยทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ (Analytical Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุขทั้งหมด 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ 1,360,227 คน จังหวัดชลบุรี 1,594,7589 คน จังหวัดฉะเชิงเทรา 726,687 คน จังหวัดระยอง 759,386 คน จังหวัดปราจันบุรี 404,823 คน จังหวัดสะแก้ว 561,992 คน จังหวัดจันทบุรี 536,557 คน และจังหวัดตราด 229,958 คน (ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565) มีประชาชนอายุระหว่าง 20 - 59 ปี ได้รับการตรวจคัดกรองความเสี่ยงโรคโควิด19 กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากกรมการปกครองออนไลน์ กระทรวงมหาดไทย ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) แบ่งเป็นสัดส่วน เขตสุขภาพที่ 6 ซึ่งมีทั้งหมด 8 จังหวัด โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยการจับสลากรายชื่อจังหวัดในเขตสุขภาพที่ 6 มา 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา จาก 4 จังหวัด เลือกเป็นอำเภอเมืองทั้ง 4 จังหวัดเพื่อกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติงานในพื้นที่เขตอำเภอเมืองเหมือนกัน ลักษณะงาน การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ เป็นจังหวัดละ 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จำนวน 233 คน อำเภอเมืองชลบุรี จำนวน 135 คน อำเภอเมืองระยอง จำนวน 112 คน อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จำนวน 64 คน กำหนดตัวอย่างของสมการโครงสร้าง (Hair, J. F.et al., 2010) เป็น 10 - 30 ตัวอย่าง ต่อ 1 พารามิเตอร์ ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต 20 ตัว ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ก็ไม่ควรน้อยกว่า 400 คน เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและการสูญหายของข้อมูลจึงเก็บเพิ่มอีกร้อยละ 30 รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 544 คน ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูล 544 ฉบับ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ 544 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 7 ข้อ ส่วนที่ 2 ความรอบรู้สุขภาพ ใช้แนวคิดของกรมอนามัย 2560 ในการป้องกันโรคโควิด19 มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ ความรู้ความเข้าใจ การสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจ การจัดการตนเอง การเท่าทันสื่อและการนำไปใช้ จำนวน 35 ข้อ ส่วนที่ 3 แรงจูงใจใช้แนวคิดของ Rogers , R. W. ในการป้องกันโรคโควิด19 มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในผลการกระทำ และความคาดหวังในความเชื่อ จำนวน 20 ข้อ (Rogers, R. W., 1975) ส่วนที่ 4 แรงสนับสนุนทางสังคม ใช้แนวคิดของ House, J. S. (House, J. S., 1981) มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านจิตใจ/อารมณ์ ด้านประเมินคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสารและด้านเครื่องใช้อุปกรณ์ จำนวน 20 ข้อ ส่วนที่ 5 พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ใช้แนวคิดของกระทรวงสาธารณสุข 2563 มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การรักษาระยะห่าง การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ การวัดอุณหภูมิ และการตรวจหาเชื้อโควิด 19 (ATK) จำนวน 25 ข้อ โดยแบบสอบถามทั้งฉบับ ทุกองค์ประกอบเป็นคำถามเชิงบวกทั้งหมดแบบมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scales) ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้คะแนนคำตอบเป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ แล้วแบ่งคะแนนรวมเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย แบบอิงเกณฑ์ใช้แนวคิดของบลูม และคณะ (Bloom, B. S. , 1971) ดังนี้ มาก คือ มีคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80.0 ขึ้นไป ปานกลาง

คือ มีคะแนน ระหว่างร้อยละ 60.0 - 79.9 และน้อย คือ มีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60.0 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีความเชี่ยวชาญทางด้าน SEM เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่า IOC 0.80 นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชน จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cornbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.942 ส่วนที่ 2 ความรอบรู้สุขภาพในการป้องกันโรคโควิด19 ค่าความเชื่อมั่น 0.874 ส่วนที่ 3 แรงจูงใจในการป้องกันโรคโควิด19 ค่าความเชื่อมั่น 0.750 ส่วนที่ 4 แรงสนับสนุนทางสังคม ค่าความเชื่อมั่น 0.767 ส่วนที่ 5 พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด 19 ค่าความเชื่อมั่น 0.828 นำเครื่องมือที่ทดลองใช้แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้ถูกต้องสมบูรณ์และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์การผันแปร ความเบ้ ความโด่ง ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันโรคโควิด19 ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างโดยใช้โปรแกรม LISREL เวอร์ชั่น 8.72 กำหนดนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การรับรองจริยธรรมในมนุษย์ ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรม เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2566 ตามรหัสโครงการเลขที่ HE-WTU 2566-0050 เอกสารรับรองเลขที่ WTU 2566 - 0050 และขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่เก็บข้อมูลการวิจัย การเก็บรวมรวมข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยการคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี เป็นผู้ช่วยเก็บแบบสอบถามที่บ้านของประชาชนกลุ่มเป้าหมายตามจำนวนที่ต้องการ กลุ่มตัวอย่างจากกรมการปกครองออนไลน์ กระทรวงมหาดไทย ข้อมูลพ.ศ. 2565

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็น เพศชาย ร้อยละ 51.1 มีช่วงอายุในสัดส่วนของช่วงอายุต่างกัน คือระหว่าง 40 - 49 ปี ร้อยละ 42.1 อายุระหว่าง 30 - 39 ปี ร้อยละ 33.5 อายุเฉลี่ย 40.14 ปี มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 46.5 ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 37.0 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 34.0 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 52.2 โดยมีรายได้เฉลี่ย 22,066 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 93.01

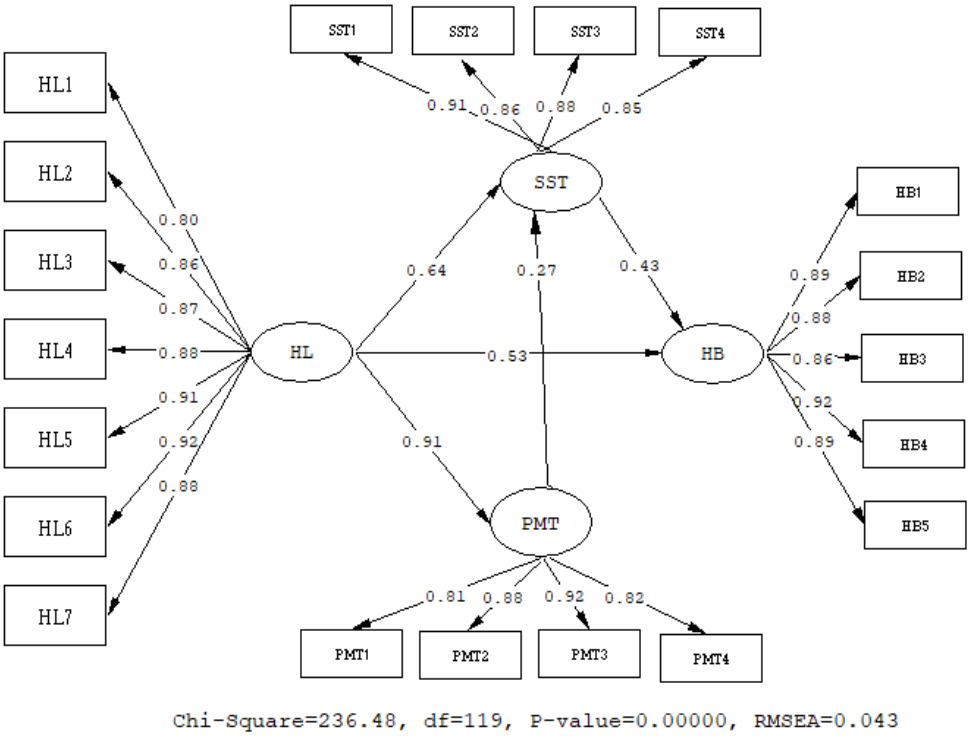
ความรอบรู้ในการป้องกันโรคโควิด19 แรงจูงใจในการป้องกันโรคในการป้องกันโรคโควิด19 แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 อยู่ในระดับมาก ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นด้านปัจจัยต่าง ๆ ของประชาชนวัยทำงาน

ปัจจัยเชิงสาเหตุ	ระดับความคิดเห็น			$\bar{X}$	S.D.
	มาก ร้อยละ	ปานกลาง ร้อยละ	น้อย ร้อยละ		
ความรอบรู้สุขภาพ	359(66.0)	169 (31.1)	16 (2.9)	2.63	0.54
แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค	356 (65.4)	156 (28.7)	32 (5.9)	2.59	0.59
แรงสนับสนุนทางสังคม	383(70.4)	127 (23.3)	34 (6.3)	2.64	0.59
พฤติกรรมการป้องกันโรค	384(70.6)	128 (23.5)	32 (5.9)	2.64	0.58

2. โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด 19 ของประชาชน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข ที่ผู้วิจัยพัฒนาสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการทดสอบค่าสถิติ Chi-Square (χ^2) = 236.48, df = 119 ค่าดัชนี χ^2/df = 1.987, p -value = 0.000 ค่าดัชนี CFI = 1.00, ค่าดัชนี GFI = 0.96, ค่าดัชนี AGFI = 0.93, ค่าดัชนี TLI = 1.00, ค่าดัชนี NFI = 1.00, ค่าดัชนี RMSEA = 0.043 และค่าดัชนี RMR = 0.011 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 มีค่าเท่ากับ 78.0 ค่าAIC 418.48 และ CAIC 900.69 เพื่อร่วมกันแสดงว่าโมเดลการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงยอมรับสมมิฐานหลักตามที่ผู้วิจัยกำหนดแสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ได้ร้อยละ 78.0

เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด 19 ของประชาชนวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ปัจจัยความรอบรู้สุขภาพ มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลของปัจจัยความรอบรู้สุขภาพ เท่ากับ = 0.39 ($p < .001$) หมายความว่า ประชาชนวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข ที่มีความรอบรู้สุขภาพสูงจะมีพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 สูง แรงจูงใจในการป้องกันโรค (r2 = 0.54) และพฤติกรรมการป้องกันโรค (r2 = 0.78) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 (r2 =0.78) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด 19 ได้ร้อยละ 78.0 ดังแสดงในภาพที่ 1 และตารางที่ 2

R^2= 78.0 χ^2 = 236.48, df = 119 χ^2/df = 1.987, p = 0.00 CFI = 1.00 GFI = 0.96 AGFI = 0.93 TLI = 1.00 NFI = 1.00 RMSEA = 0.043 RMR = 0.011

ภาพที่ 2 โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของประชาชนวัยทำงาน เขตสุขภาพที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข

ตารางที่ 2 ขนาดอิทธิพลเส้นทางปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ของกลุ่มประชาชนวัยทำงาน (n=544)

ตัวแปร	อิทธิพลต่อแรงสนับสนุน			อิทธิพลต่อพฤติกรรม		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ความรอบรู้สุขภาพ	0.88	0.24	0.88	0.91	0.38	0.91
แรงจูงใจในการป้องกันโรค	0.27	-	0.27	0.43	0.11	0.43
แรงสนับสนุนทางสังคม	-	-	-	-	0.11	-

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 70.6 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 23.5 และระดับน้อย ร้อยละ 5.9 ตามลำดับ จำแนกเป็นรายด้านเรียงจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ 1) การสวมหน้ากากอนามัย ร้อยละ 76.3 2) การตรวจหาเชื้อโควิด19 ร้อยละ 76.1 3) การวัดอุณหภูมิ ร้อยละ 75.0 4) การล้างมือ ร้อยละ 75.0 และ 5) การเว้นระยะห่าง ร้อยละ 72.6 ตามลำดับ สามารถอธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างแม้จะผ่านการตรวจคัดกรองโรคโควิด19 จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พร้อมกับได้รับคำแนะนำเรื่องโรคและการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคโควิด19 แล้ว แต่ยังมีพฤติกรรมสุขภาพบางอย่างที่ปฏิบัติพฤติกรรมเสี่ยงได้ไม่ดีเท่าที่ควรโดยเฉพาะด้านการเว้นระยะห่าง เนื่องจากยังไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติ และกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการที่จะหารายได้มากกว่าที่จะคำนึงถึงความเสี่ยงในการเกิดโรค เนื่องจากยังมองไม่เห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ขาดความตระหนักถึงการติดต่อของโรคเกิดได้รวดเร็วต้องมีความรู้ เพิ่มความระมัดระวัง การศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้างทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน ไม่มีความมั่นคงของ ตวงพร กตัญญุตานนท์ ที่สรุปว่า 1) พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.17, SD = 0.35) 2) ปัจจัยร่วม พบว่าคณะวิชามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกัน โรคโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p<.05) แต่เพศ อายุ ชั้นปี และความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด-19 ไม่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 3) ปัจจัยความเชื่อของบุคคล ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคโควิด- 19 การรับรู้ความรุนแรงของโรคโควิด-19 การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคโควิด-19 และการรับรู้ความสามารถของ ตนเองในการป้องกันโรคโควิด-19 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r = .25, .30, .36, .58, p = .00) ส่วนการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันโรคโควิด-19 ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 ทางสถิติ 4) ปัจจัยกระตุ้นการปฏิบัติ พบว่าการได้รับความสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ และการป้องกันโรคโควิด-19 จากสื่อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r =.51, .46, p = .00) ส่วนการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันโรคโควิด-19 ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรค (ตวงพร กตัญญุตานนท์ และคณะ, 2564)

2. ความรอบรู้ในการป้องกันโรคโควิด19 มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.78 สามารถอธิบายได้ว่าการที่ประชาชนวัยทำงานมีความรอบรู้สุขภาพ มีความสามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงข้อมูลความรู้ มีความเข้าใจข้อมูลสุขภาพ สามารถที่จะอ่านและจดจำประเด็นหลักที่สำคัญเรื่องโรคโควิด19 มีการวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผลการปฏิบัติและจัดการตนเอง รวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องของสุขภาพส่วนบุคคลให้กับบุคคลอื่นให้มีสุขภาพที่ดี ช่วยให้บุคคลเกิดความตระหนักและเกิดแรงจูงใจที่มีพฤติกรรมสุขภาพ มีการประเมินสถานะสุขภาพของตนเอง เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันโรคโควิด19 เป็นไปตามแนวคิดของ Nutbeam, D. โดยตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ความรู้ความเข้าใจ รองลงมาคือ การสื่อสาร การตัดสินใจป้องกันโรคกับการรู้เท่าทันสื่อ การจัดการตนเอง การนำไปใช้และการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ (ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานของน้ำหนัก เท่ากับ 0.92, 0.91, 0.90, 0.90, 0.86 0.85 และ 0.84 ตามลำดับ)

(Nutbeam, D., 2000) ของปราณี ภาโสม ที่สรุปว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้มารับบริการคลินิกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลสกลนคร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 75.07 การเข้าถึงแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการจัดการตนเอง และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 62.44 ,39.67, 57.96, 52.08, 59.47 และ 68.43 ตามลำดับ สำหรับพฤติกรรมการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 40.53 และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ทักษะการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการจัดการตนเอง และการรู้เท่าทันสื่อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้มารับบริการคลินิกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลสกลนคร ($r = 0.466$, $r = 0.463$, $r = 0.518$, $r = 0.492$, $r = 0.481$ และ $r = 0.523$ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ p-value <.001 (ปราณี ภาโสม, 2564)

แรงจูงใจในการป้องกันโรค มีอิทธิพลทางตรงต่อแรงสนับสนุน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.27 แรงจูงใจในการป้องกันโรคเกิดจากการประเมิน การรับรู้ด้านข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้หรือประสบการณ์ทางสุขภาพและการให้ความสำคัญกับสิ่งที่มาคุกคามและกระบวนการของบุคคลเพื่อใช้ขบคิดแก้ปัญหา การประเมินปัจจัยต่าง ๆ เป็นผลให้เกิดการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งที่มาคุกคามทางสุขภาพ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจากแรงจูงใจ เป็นไปตามทฤษฎีของ Roger, R. W. วัดได้จาก 4 ตัวแปร โดยตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ความคาดหวังผล รองลงมาคือ ความรุนแรง คาดหวังในความเชื่อ และการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค (ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานของน้ำหนัก เท่ากับ 0.54, 0.61, 0.80 และ 0.87 ตามลำดับ) (Roger, R.W., 1986) ของ ชญานิศ ศุภนิกร และคณะ ที่สรุปว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความรุนแรงของภาวะไตเรื้อรัง การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะไตเรื้อรังระยะสุดท้าย การรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อชะลอความเสื่อมของไต การรับรู้ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อชะลอความเสื่อมของไต และการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อชะลอความเสื่อมของไต ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) จากการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่าโปรแกรมการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรคเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมชะลอความเสื่อมของไตในผู้ป่วยไตเรื้อรังระยะที่ 3 ในชุมชน สามารถทำให้ผู้ป่วยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อชะลอความเสื่อมของไตดีขึ้น ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับประชาชนกลุ่มโรคเรื้อรังที่มีลักษณะใกล้เคียงกันของ (ชญานิศ ศุภนิกร และคณะ, 2562)

แรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.11 จากแนวคิดของเฮ้าส์ แรงสนับสนุนทางสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ การเห็นอกเห็นใจ ห่วงใย ความรักและการเชื่อใจ ที่แสดงออกถึงการกระทำ ช่วยให้บุคคลได้รับตามการตอบสนองตามความต้องการ มีการให้ข้อมูลที่จะช่วยจัดการปัญหาทั้งภายในและภายนอกของบุคคลได้ ซึ่งสะท้อนความคิดของอีกฝ่ายได้ House, J. S. สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนวัยทำงานให้ความสำคัญใส่ใจกับสุขภาพตนเองหมั่นดูแลสุขภาพตนเองและเชื่อฟังเจ้าหน้าที่ ที่ให้คำแนะนำให้ระมัดระวังคอยดูแลสุขภาพตนเอง มีการจัดการตนเอง รับผิดชอบตนเอง พูดคุยร่วมกับพี่น้อง กับเพื่อนบ้าน ในการดูแลสุขภาพตนเอง รวมถึงมีการจัดกิจกรรมในชุมชนในด้านสุขภาพ คือ โครงการตรวจสุขภาพประจำปี มีการใช้ป้ายโฆษณารณรงค์เรื่องการป้องกันโรคโควิด 19 มีการจัดกิจกรรมออกกำลังกาย วัดได้จาก 4 ตัวแปร โดยตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ แรงสนับสนุนทางด้านจิตใจ/อารมณ์ รองลงมาได้แก่แรงสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร แรงสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่า และการสนับสนุนด้านเครื่องใช้/อุปกรณ์ (ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานของน้ำหนัก เท่ากับ 0.65, 0.73, 0.80 และ 0.86 ตามลำดับ) (House, J. S., 1981) ของ พรทิวา คงคุณ และคณะ ที่สรุปว่า 1) ผู้จำหน่ายอาหารจังหวัดนราธิวาสมีการรับรู้และการสนับสนุนทางสังคมเกี่ยวกับโรคโควิด-19 อยู่ในระดับมาก ($M = 3.97$, $SD = 0.40$ และ $M = 3.65$, $SD = 0.82$

ตามลำดับ) พฤติกรรมการดำเนินชีวิตแบบวิถีใหม่เพื่อการป้องกันโรคโควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง (M = 1.26, SD = 0.25) 2) การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตแบบวิถี ใหม่เพื่อการป้องกันโรคโควิด-19 ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r = .363) ส่วนการรับรู้ไม่มีความสัมพันธ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการรณรงค์การปฏิบัติพฤติกรรมการดำเนินชีวิตแบบวิถีใหม่เพื่อการป้องกันโรคโควิด-19 โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันไทยชนะไปใช้ประโยชน์ในเฝ้าระวัง ควบคุมโรคตลอดจนจัดการสนับสนุนทางสังคมเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมการดาเนินชีวิตแบบวิถีใหม่เพื่อการป้องกันโรคโควิด-19 ที่ต่อเนื่องยั่งยืนต่อไป (พรทิวา คงคุณ และคณะ, 2564) ของนงณภัทร รุ่งเนย และคณะ ที่สรุปว่า เจตคติ การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 แรงสนับสนุนทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับโรค การเฝ้าระวังและป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการเฝ้าระวังและป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 ของนักศึกษาพยาบาลได้ร้อยละ 38.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (R^2 =.387, p<.05) การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 (Beta = .327,p<.05) และเจตคติต่อโรคและการเฝ้าระวังป้องกันโรค โควิด-19 (Beta = .247, p<.05) เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลทำนายพฤติกรรมการเฝ้าระวังและป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด (นงณภัทร รุ่งเนย และคณะ, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 พบว่ากลุ่มประชาชนวัยทำงานมีความรอบรู้สุขภาพ แรงจูงใจในการป้องกันโรค แรงสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการป้องกันโรคอยู่ในระดับมาก โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องโรคโควิด 19 ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และความรอบรู้สุขภาพ แรงจูงใจในการป้องกันโรค แรงสนับสนุนทางสังคม มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด19 ได้ร้อยละ 78.0 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้รับผิดชอบงานการป้องกันโรคโควิด19 ของรพสต.ควรจัดทำโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยเน้นการพัฒนาปัจจัยต่างๆเหล่านี้คือความรอบรู้สุขภาพ แรงจูงใจในการป้องกันโรค การสนับสนุนทางสังคมและสร้างเสริมการดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมการป้องกันโรคของประชาชนวัยทำงานในชุมชนให้มากและต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนของพฤติกรรม มีการใช้ประโยชน์จากบุคคลในครอบครัว ควรนำเอาโมเดลที่ได้จากการศึกษานี้ไปศึกษาต่อในลักษณะของงานวิจัยแบบ Action Research เพื่อพัฒนารูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคโควิด19

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). แนวทางปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง. เรียกใช้เมื่อ 28 สิงหาคม 2564 จาก https://ddc.moph.go.th/

ชญานิศ ศุภนิกร และคณะ. (2562). โปรแกรมการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรคเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมชะลอการเสื่อมของไตเรื้อรังระยะที่ 3 ในชุมชน. วารสารพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, 7(1), 1-14.

ตวงพร กตัญญุตานนท์ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโควิด-19 ของนักศึกษาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 7(1), มกราคม-มิถุนายน.

นงณภัทร รุ่งเนย และคณะ. (2564). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการเฝ้าระวังและป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด-19 ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 14(2), 17-37.

ปราณี ภาโสม. (2564). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้มารับบริการคลินิกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสกลนคร. ใน รายงานการวิจัย. กลุ่มงานสุขศึกษา โรงพยาบาลสกลนคร.

พรทิวา คงคุณ และคณะ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตแบบวิถีใหม่เพื่อการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้จำหน่ายอาหาร จังหวัดนราธิวาส. The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health, 8(3), 133-146.

ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2565). ระบบสถิติทางการทะเบียน. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2565 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). ความหมายนวัตกรรมสร้างเสริมสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2565 จาก https://www.thaihealth.or.th

สำนักงานสาธารณสุขเขตสุขภาพที่ 6. (2563). เอกสารสรุปผลการดำเนินงานเขตสุขภาพที่ 6 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2565 จาก http://region6.cbo.moph.go.th

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ. (2564). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (COVID-19) ในจังหวัดสมุทรปราการ. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2564 จาก http://www.spko.mop.go.th

องค์การอนามัยโลก. (1998). นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพ ฉบับปรับปรุงใหม่.(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

Bloom, B. S. (1971). Handbook on formative and summative evaluation of student learning. New York: McGraw-Hill Book Company.

Hair, J. F.et al. (2010). Multivariate Data Analysis (7 th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

House, J. S. (1981). Measures and concepts of social support: Social supportand health. Florida: Academic Press.

Nutbeam, D. (2000). Health Literacy as a public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. Health Promotion international, 15(3), 259-267.

Roger, R.W. (1986). Protection Motivation Theory. Health Education Research Theory and Practice, 1(1986), 153–161.

Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change. Journal of Psychology, 91(1), 93-114.

World Health Organization (WHO). (2020). Coronavirus (COVID-19) Dashboard Measures. Retrieved May 7 , 2023, from https://covid19.who.int/measures

บทความวิจัย

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้*

FACTOR RELATED TO SELF - CARE BEHAVIOR FOR PREVENTION OF STROKE AMONG PATIENTS WITH UNCONTROLLED HYPERTENSION

ชุติมา สร้อยนาค, จริยา ทรัพย์เรือง*, อัจฉรา เดชขุน, กันยา สุวรรณคีรีขันธ์
Chutima Soynahk, Jariya Supruang*, Adchara Dejkun, Kanya Suvankereekhun
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ ประเทศไทย
Faculty of Nursing, Huachiewchalermprakiet University, Samut Prakan, Thailand
*Corresponding author E-mail: supruang252326@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้จำนวน 351 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงในเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์อยู่ระหว่าง 0.78 - 1.00 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.85 - 0.98 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ Pearson Product Moment ที่ระดับการมีนัยสำคัญทางสถิติ ‹ 0.05 ผลการศึกษาพบว่าแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ได้แก่ ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.68$, $p < .001$) การรับรู้ความรุนแรงของโรคมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.65$, $p < .001$) การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง ($r = 0.58$, $p < .001$) การรับรู้อุปสรรคการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อเพื่อป้องกันโรคมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับพฤติกรรมป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.45$, $p < .001$) และสิ่งชักนำไปสู่การปฏิบัติมีความสัมพันธ์ทางบวก กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.76$, $p < .001$)

คำสำคัญ: พฤติกรรมการดูแลตนเอง, โรคหลอดเลือดสมองม ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้

Abstract

This descriptive correlational study aimed to factors related to self - care behavior for prevention of stroke among patients with uncontrolled hypertension. The sample consisted of 351 patients. The research instrument was a questionnaire with the content validity approval of the three experts. IOC (Index of Item Objective Congruence) was between 0.78 and 1.00 and its

* Received 14 March 2024; Revised 29 March 2024; Accepted 31 March 2024

reliability was 0.85 and 0.98. Data collection were carried out from July 2023 until January 2024. Descriptive statistics and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient were used to analyze data. The results show the health belief model that perceived susceptibility to behaviors for disease prevention was moderately positive correlated and significantly ($r = 0.68$, $p < .001$). Perceived disease severity was statistically significant associated with a moderately level ($r = 0.65$, $p < .001$) Perceived benefits to behaviors for disease prevention was moderately positive correlated and significantly ($r = 0.58$, $p < .001$). Perceived barriers was lowly positive correlated and significantly ($r = 0.45$, $p < .001$) and Perceived induction was statistically significant associated with a moderate level ($r = 0.76$, $p < .001$) of self - care behavior in the prevention of stroke among patients with uncontrolled hypertension.

Keywords: Self - Care Behavior, Stroke, Patients with Uncontrolled Hypertension

บทนำ

องค์การอนามัยโลกรายงานว่าทั่วโลกมีอุบัติการณ์การเกิดโรคหลอดเลือดสมองประมาณ 15 ล้านคนในแต่ละปี และพบว่าโดยเฉลี่ยทุก ๆ 6 วินาที จะมีคนเสียชีวิตจากโรคหลอดเลือดสมองอย่างน้อย 1 คน ในปีพ.ศ.2563 จะมีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า โรคหลอดเลือดสมองยังเป็นสาเหตุของการสูญเสียปีสุขภาวะ (Disability Adjusted Life Year; DALY) ที่สำคัญอันดับ 2 ทั้งในชายและหญิง (World Health Organization, 2021) และพบการเสียชีวิตสูงถึง 2 ใน 3 ของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (World Health Organization, 2021) สำหรับประเทศไทยพบว่าโรคหลอดเลือดสมองเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียชีวิตอันดับที่ 3 ในเพศชายรองจากอุบัติเหตุจราจรและการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และอันดับที่ 2 ในเพศหญิงรองจากโรคเบาหวาน และสาเหตุหลักของการสูญเสียปีสุขภาวะที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้โรคหลอดเลือดสมอง มีอัตราป่วยทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยพบว่า ปีพ.ศ. 2559 พบว่า 451.39 ต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นเป็น 506.20 ต่อประชากร 100,000 คน ในปีพ.ศ. 2561 (American Heart Association, 2021) สอดคล้องกับรายงานของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2564) พบว่าอัตราตายเฉลี่ยจากโรคหลอดเลือดสมองอยู่ที่ 48.1 ต่อประชากรแสนคน แสดงให้เห็นว่าโรคหลอดเลือดสมองยังคงมีความรุนแรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

กระทรวงสาธารณสุขได้รายงานการเสียชีวิตในปีพ.ศ. 2558 จากโรคหลอดเลือดสมอง รวม 27,884 คน (คิดเป็น 42.6 คนต่อประชากรหนึ่งแสนราย) และหากสามารถควบคุมโรคความดันโลหิตสูงในประเทศไทยให้ได้ผลดีขึ้นจะช่วยลดอัตราการเสียชีวิตจากโรคหลอดเลือดสมองได้อย่างแน่นอน (สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2562) ปัญหาด้านพฤติกรรมสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับโรคของผู้ป่วย พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ยังไม่เหมาะสม เนื่องจากคิดว่าตนเองหายป่วยแล้วจึงหยุดรับประทานยา ไม่ไปพบแพทย์ตามนัด ขาดการ ออกกำลังกาย รับประทานอาหารรสเค็ม ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ จนทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนเพิ่มขึ้นต่อโรคหลอดเลือดสมอง นอกจากนี้ผลการศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองพบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เช่น ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโรค ความดันโลหิตสูง ทัศนคติเกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงบริการสุขภาพ การได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง (วิไลเลิศ คำตัน, 2562) การรับรู้ถึงผลประโยชน์และการรับรู้อุปสรรคของการรับประทานยาเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิต (นันวลัย ไชยสวัสดิ์ และสถิร จินดาวงศ์, 2563) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในผู้ป่วย

ความดันโลหิตสูงที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ จึงต้องเน้นที่การปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ 3 อ. ได้แก่ อาหาร ออกกำลังกายและอารมณ์ ซึ่งผู้ป่วยจะต้องปรับพฤติกรรมสุขภาพนี้ด้วยตนเอง โดยการควบคุมปัจจัยเสี่ยง ประกอบด้วย ลดน้ำหนัก ลดการรับประทานเค็ม รับประทานอาหารที่มีผักเป็นหลัก ควบคุมให้ระดับน้ำตาลในเลือดน้อยกว่า 100 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ควบคุมระดับไขมันในเลือด และมีการออกกำลังกาย (จินตนา จักรสิงโต และรัตนา พันจุย, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้ความดันโลหิตสูงที่ควบคุมได้เกิดจากการดูแลเอาใจใส่สุขภาพของตนเองอย่างถูกต้อง สม่ำเสมอจึงจะสามารถลดความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดโรคหลอดเลือดสมองได้ (สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2562)

จากการศึกษาข้อมูลสถิติของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าอัตราป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองเป็นปัญหาที่สำคัญของการสูญเสียชีวิตอันดับที่ 1 เนื่องจากสาเหตุหลักคือโรคความดันโลหิตสูงที่ไม่สามารถควบคุมได้และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ โดยพบว่า ปีพ.ศ. 2562 พบว่าผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ไม่สามารถควบคุมได้จำนวน 321.39 และปีพ.ศ.2563 มีเพิ่มขึ้นจำนวน 991.20 ต่อจำนวนประชากร 4,000 ราย ซึ่งส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยเป็นโรคหลอดเลือดสมองมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคหลอดเลือดสมองเกือบทั้งหมดมาจากพฤติกรรมของบุคคลโดยเฉพาะพฤติกรรมสุขภาพ ด้านการบริโภคอาหารเค็ม เช่น ปลาเค็ม ของหมักดอง กะปิ น้ำปลา ร่วมกับการออกกำลังกายที่ไม่เพียงพอ และผู้ป่วยไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ จากปัญหาดังกล่าวพบว่าแบบแผนการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของแต่ละคนมีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชนของบุคคลนั้น ๆ แบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากความนึกคิด ความเข้าใจจนเกิดเป็นความเชื่อ (Belief) ที่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติเรื่องนั้น ๆ ในครอบครัวหรือขยายสู่สังคมเพื่อให้บุคคลปฏิบัติตามพฤติกรรมสุขภาพที่มีทั้งที่ถูกต้องและที่ไม่ถูกต้องทำให้เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย (สุริยา หล้าก่ำ และศิราณีย์ อินธรหนองไผ่, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมองของชุมชนภาคกลาง พบว่าวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างออกไปในแต่ละพื้นที่ ร่วมกับวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมและขาดความตระหนักในการรับรู้การดูแลสุขภาพตนเองส่งผลให้เกิดโรคหลอดเลือดสมอง (ชัญญานุช ไพรวงษ์ และคณะ, 2562) การรับรู้เกี่ยวกับการเจ็บป่วยหรือการเป็นโรคของบุคคล คือ บุคคลนั้นรับรู้ว่าตนมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค รับรู้ว่าโรคนั้นมีความรุนแรงและมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต รับรู้ว่าการปฏิบัติที่ถูกต้องมีประโยชน์ และรับรู้ว่าตนไม่สามารถปฏิบัติได้เช่นนั้นด้วยเหตุใด การรับรู้เหล่านี้เป็นแนวคิดของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health belief model) ของบุคคล

การศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นการรับรู้ที่เกิดจาก ความเชื่อด้านสุขภาพของบุคคลที่ส่งผลให้บุคคลมีการกระทำ/การปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้ตนเอง เกิดการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคนั้น ๆ การให้ความร่วมมือในการรักษาโรคหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อ ด้านสุขภาพ แรงจูงใจ และปัจจัยร่วมที่ชักนำหรือสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติเพื่อเข้าใจระดับพฤติกรรมการดูแลตนเอง ทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพและการดูแลสุขภาพ เพื่อป้องกันโรคต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง (ถาวรีย์ แสงงาม, 2560) การปฏิบัติตัวตามแผนการรักษาหรือให้ความร่วมมือในการรักษาได้นั้น โดยบุคคลต้องมีความเชื่อในด้านสุขภาพ มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคและการรับรู้ความรุนแรงของโรค มีการรับรู้ถึงผลประโยชน์ของการปฏิบัติ และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวในการป้องกัน (เกษริน อุบลวงศ์ และนัยนา พิพัฒน์วณิชชา, 2562) ที่เชื่อมโยงถึงการดูแลสุขภาพตนเอง ที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้เพื่อนำข้อมูลผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการออกแบบระบบการดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง ซึ่งบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน คือ การป้องกันไม่ให้เกิดความ

เจ็บป่วยหรือโรคกับประชาชนจึงให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะเกิดจากการเป็นโรคหลอดเลือดสมอง และภาวะแทรกซ้อนของการเจ็บป่วยด้วย โรคหลอดเลือดสมองที่มีต่อบุคคล ครอบครัว สังคม และระบบสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์การรับรู้ความรุนแรงของโรคหลอดเลือดสมอง การรับรู้ผลประโยชน์การรักษาและพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง และสิ่งชักนำสู่การปฏิบัติกับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research design) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 8 แห่ง ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ทั้งเพศชาย และเพศหญิงที่มีการขึ้นทะเบียนการรักษาที่คลินิกโรคเรื้อรัง จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2566 - มกราคม พ.ศ. 2567 มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ เพศชาย และเพศหญิงที่มีการขึ้นทะเบียนการรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 8 แห่ง ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4,000 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ที่มีการขึ้นทะเบียนการรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 8 แห่ง ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยกำหนด คือ

1. อายุระหว่าง 40 - 60 ปี
2. ไม่มีภาวะของโรคหลอดเลือดสมอง
3. สื่อสารด้วยภาษาไทยได้ดี
4. สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร, 2553) กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กยอมรับโดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ เท่ากับ 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเท่ากับ 351 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบสะดวก (Convenience sampling) ที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งผู้รับบริการมีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีจำนวนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวนทั้งหมด 8 แห่ง ผู้วิจัยทำการสุ่มจับฉลากชื่อมาจำนวน 3 แห่งที่มีกลุ่มตัวอย่างคล้ายคลึงกันได้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางโฉลง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองปรือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพวัดสลุด โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นความดันโลหิตสูงและเป็นมานานอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป อาศัยที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่ง นานกว่า 6 เดือน โดยไม่มีภาวะของโรคหลอดเลือดสมองมาก่อน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 351 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามทั้งหมด 3 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปและข้อมูลสถานะทางสุขภาพ จำนวน 10 ข้อ 2) แบบสอบถามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง มีการวัด 5 ระดับ คือ ระดับความ เห็นด้วยมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน และระดับความ เห็นด้วยน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน จำนวน 20 ข้อ โดยผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบสอบถามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพและความเสี่ยงการเกิดโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ ของ บุบผา วิริยรัตนกุล (บุบผา วิริยรัตนกุล และคณะ, 2564) ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ประเมินความตรงตามเนื้อหาโดย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทาง ด้านกลุ่มวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และด้านการพยาบาลในคลินิกโรคความดันโลหิตสูง ทุกข้อคำถามมีค่า IOC (Index of Item - Objective Congruence) อยู่ระหว่าง 0.78 - 1.00 จัดว่า มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้วิจัยได้ จากนั้นนำ แบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Try Out) กับผู้ป่วย ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลบางแก้ว จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.85 - 0.98 เป็นที่ยอมรับได้ เพราะมีค่า 0.80 ขึ้นไป (บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร, 2553)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตถึงสาธารณสุขอำเภอบางพลี และทำหนังสือขออนุญาตถึงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางโฉลง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองปรือ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดสลุด ที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ โดยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยและขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง

3. การตอบแบบสอบถามการวิจัย ใช้เวลาตอบ ประมาณ 30 นาที โดยเพิ่มจำนวนตัวอย่างจากที่คำนวณได้ร้อยละ 15 หลังจากตอบแบบสอบถามเสร็จสิ้น ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของการตอบและรวบรวมไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งประกอบ ด้วย สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดย Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เลขที่ HCU - EC1350/2566 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2566

ผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง 2) แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง

เพื่อป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมองของของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ รายละเอียด ดังต่อไปนี้

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมองของของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นรายด้าน (n = 351)

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับพฤติกรรม
1. ด้านการบริโภคอาหาร	3.28	0.31	ปานกลาง
2. ด้านการออกกำลังกาย	3.18	0.65	ปานกลาง
3. ด้านการจัดการความเครียด	3.09	0.56	ต่ำ
4. ด้านการปฏิบัติตามแผนการรักษา	3.88	0.68	มาก
โดยภาพรวม	**3.35**	**0.55**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้มีระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.35, S.D. = 0.55) ส่วนด้านการปฏิบัติตามแผนการรักษาระดับมาก คือด้านการบริโภคอาหาร (ค่าเฉลี่ย = 3.28, S.D. = 0.31) และรองลงมาคือด้านการออกกำลังกาย (ค่าเฉลี่ย = 3.18, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรับรู้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นรายด้าน (n = 351)

แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ
การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคหลอดเลือดสมอง	3.68	0.61	ปานกลาง
การรับรู้ความรุนแรงของโรคหลอดเลือดสมอง	3.63	0.56	ปานกลาง
การรับรู้ผลประโยชน์การรักษาและพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง	3.54	0.72	ปานกลาง
การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง	3.45	0.65	ปานกลาง
สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติ	3.88	0.45	มาก
โดยภาพรวม	**3.53**	**0.49**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่าของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ มีระดับการรับรู้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.53, S.D. = 0.49) ส่วน รายด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านสิ่งชักนำสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสุขภาพและครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคหลอดเลือดสมอง ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.61) ด้านการรับรู้ความรุนแรงของโรคหลอดเลือดสมอง ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = 0.56) ด้านการรับรู้ผลประโยชน์การรักษาและการป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง ($\bar{X}$ = 3.54, S.D. = 0.72) และด้านการรับรู้อุปสรรคการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง ($\bar{X}$ = 3.45, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลตนเอง

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมองของของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นด้านการบริโภคอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการจัดการความเครียด ด้านการปฏิบัติตามแผนการรักษา (n = 351)

แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ	พฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง		
	r	p - value	ระดับความสัมพันธ์
1.การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคหลอดเลือดสมอง	0.68	0.00**	ปานกลาง
2.การรับรู้ความรุนแรงของโรคหลอดเลือดสมอง	0.65	0.00**	ปานกลาง
3.การรับรู้ผลประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง	0.58	0.00**	ปานกลาง
4.การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง	0.45	0.00**	ต่ำ
5.สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติ	0.76	0.00**	ปานกลาง

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อและความรุนแรงของโรคหลอดเลือดสมอง และการรับรู้ผลประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโรค มีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูงมากกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับ ปานกลางกับพฤติกรรมป้องกันโรค การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง และแรงจูงใจด้านสุขภาพเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ การรับรู้ความรุนแรงของโรคหลอดเลือด และการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลากรสุขภาพและครอบครัวอยู่ในระดับมาก การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองอยู่ในระดับปานกลางและระดับของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคหลอดเลือดสมองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นเบาหวานและความดันโลหิตสูง อำเภอลาดยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษาของ วิไลเลิศ คำตัน พบว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมป้องกันโรคหลอดเลือดสมองระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร พบว่าพฤติกรรมป้องกันโรคหลอดเลือดสมองโดยรวมอยู่ในระดับดี (วิไลเลิศ คำตัน, 2562) อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีความแตกต่างกัน โดยพื้นที่ที่ศึกษาครั้งนี้เป็นภาคกลาง ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่ภาคเหนือ

การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยง เป็นไปตามแนวคิดของ Becker and Maiman ได้กล่าววเมื่อ

บุคคลรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นอุปสรรคขัดขวางหรือผลกระทบในทางลบที่จะได้รับหลังจากปฏิบัตินั้นมีน้อย บุคคลก็จะเลือกการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่ดีมากกว่าผลเสีย การศึกษาครั้งนี้พบว่าการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อการป้องกันโรคมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับสูงมาก (r = - 0.866 p < .001) กับพฤติกรรมการรับประทานอาหาร สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง พบว่า การรับรู้อุปสรรคเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง และสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมอง พบว่าการรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมการป้องกันโรคสามารถทำนายความผันแปรของพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมอง

พฤติกรรมป้องกันโรคหลอดเลือดสมองประกอบอยู่ 2 ด้าน คือ การรับประทานอาหาร และการออกกำลังกาย จากผลการศึกษาพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าจากการศึกษาสอดคล้องกับการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคอยู่ในระดับปานกลางจึงพบว่า มีความสัมพันธ์ทางลบ ในระดับสูงมาก (r = - 0.853, p < .001) (วิไลเลิศ คำตัน, 2562) ผู้วิจัยจึงควรส่งเสริมและหาแนวทางให้กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองให้มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของทหารประจำการที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดสมองพบว่าควรส่งเสริมสุขภาพและหาแนวทางในการทำนายความผันแปรของพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมอง โดยศึกษาความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ประโยชน์ในการป้องกันโรคและการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองรวมด้วย

แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง จากการศึกษาพบว่าดัชนีมวลกายมากกว่า 23 กก./ม. ร้อยละ 57.1 ความยาวเส้นรอบเอวในเพศชายและเพศหญิงเกิน มาตรฐานร้อยละ 51.4 และร้อยละ 48.6 ตามลำดับ มีความดันโลหิตสูงร้อยละ 52.3 และระดับไขมันในเลือดตั้งแต่ 200 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ร้อยละ 51.5 ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดสมองขึ้นไปทั้ง 4 อย่างซึ่งเป็นผลลัพธ์ทางคลินิกคือ มีดัชนีมวลกาย เส้นรอบเอว ความดันโลหิต และระดับไขมันในเลือดตั้งแต่ 200 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตรในเลือดสูงกว่ามาตรฐานตามเกณฑ์ที่สมาคมโรค ความดันโลหิตสูงประเทศไทย กำหนดไว้ในพ.ศ. 2563 ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ ถึงปานกลางก็ตาม เนื่องจากการควบคุมความเสี่ยงของการเกิดโรคหลอดเลือดสมองดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ปกติ ซึ่งสอดคล้องการศึกษาแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพและความเสี่ยงการเกิดโรคหลอดเลือดสมองผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ (บุบผา วิริยรัตนกุล และคณะ, 2564) พบว่าแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ การรับรู้ความรุนแรงของโรคหลอดเลือดสมอง และสิ่งชักนำสู่การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองอยู่ในระดับปานกลางและระดับของแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคหลอดเลือดสมองโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ ประกอบอยู่ 2 ด้าน คือ การรับประทานอาหาร และการออกกำลังกาย จากผลการศึกษาพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าจากการศึกษาสอดคล้องกับการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคอยู่ในระดับปานกลางจึงพบว่า มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับสูงมาก (r = -

0.853, p < .001) จึงควรส่งเสริมและหาแนวทางให้ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ไม่สามารถควบคุมได้มีการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือดสมองให้มากขึ้น และควรส่งเสริมสุขภาพและหาแนวทางในการทำนายความผันแปรของพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมอง โดยศึกษาความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ประโยชน์ในการป้องกันโรคและการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองรวมด้วย นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีต้องพัฒนาการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพความเชื่อ ด้านสุขภาพต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ให้มีพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง โดยผ่านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ เพื่อนบ้าน ครอบครัว และบุคลากรสาธารณสุข

เอกสารอ้างอิง

เกษริน อุบลวงศ์ และนัยนา พิพัฒน์วณิชชา. (2562). “การสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมป้องกันโรคสมองเสื่อมของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง”. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกรุงเทพ , 33(2), 14-24.

จินตนา จักรสิงโต และรัตนา พันจุย. (2561). “ประสิทธิผลของโปรแกรมการรับรู้ความสามารถแห่งตนต่อพฤติกรรมการควบคุมความดันโลหิตในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ โรงพยาบาลโคกสูง จังหวัดสระแก้ว”. วารสารโรคและภัยสุขภาพ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 จังหวัดนครสวรรค์, 12(1), 56-67.

ชัญญานุช ไพรวงษ์ และคณะ. (2562). การศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 11(1), 107-116.

ถาวรีย์ แสงงาม. (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านโรคหลอดเลือดสมองของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. ใน ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำเพื่อพัฒนาวิชาชีพ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

นันวลัย ไชยสวัสดิ์ และสถิร จินดาวงศ์. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเส้นเลือดในสมองตีบ โรงพยาบาลกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 9(3), 70-82.

บุญใจ ศรีสถิตย์นรากูร. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยทางพยาบาลศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุบผา วิริยรัตนกุล และคณะ. (2564). แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพและความเสี่ยงการเกิดโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตสูงได้. วารสารพยาบาลทหารบก, 23(2), 199-207.

วิไลเลิศ คำตัน. (2562). การจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง: การประยุกต์ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์. วารสารสภาการพยาบาล, 34(1), 25-41.

สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย. (2562). วันโรคหลอดเลือดสมองโลก (Stroke Awareness Day). กรุงเทพมหานคร: สถาบันประสาทวิทยา.

สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2566). จำนวนและอัตราตาย 11 โรคไม่ติดต่อและอุบัติเหตุทางถนน ต่อประชากรแสนคนปี 2560-2565 จำแนกตามจังหวัดในเขตบริการสาธารณสุข และจำแนกตาม สคร. 12 เขตและภาพรวมประเทศ (รวมกรุงเทพมหานคร). เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2563 จาก http://thaincd.com/information-statostoc/non-communicable-disease-data.php

สุริยา หล้าก่ำ และศิราณีย์ อินธรหนองไผ่. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงสูง ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารพยาบาลตำรวจ, 9(2), 85-94.

American Heart Association. (2021). Heart disease and stroke statistics update fact sheet at-a-Glance. Retrieved February 1 , 2024, from https://www.heart.org/-/media/phd-fif iles-2/science-news/2/2021-heart-and-stroke

World Health Organization. (2021). The atlas of heart disease and stroke. Retrieved February 1 , 2024, from http://www.who.int/cardiovascular _disease/ resources/atlas/en/

บทความวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอน ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี*

DEVELOPING DIGITAL COMPETENCY OF SECONDARY TEACHERS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PATHUM THANI

ชฎาพร เธียรศิริพิพัฒน์*, ตระกูล จิตวัฒนากร, วิโรชน์ หมื่นเทพ
Chadaporn Thiensiripipat*, Trakul Chitwattanakorn, Wirote Muenthep
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: chadaporn.thei@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสมรรถนะดิจิทัลและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอน 2) เพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียน 3) เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้สมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา และเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 11 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 331 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น และการทดสอบค่าที ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า 1) สมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย สมรรถนะการใช้งานคอมพิวเตอร์ และ สมรรถนะการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย ส่วนสมรรถนะดิจิทัลที่เป็นความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนา ได้แก่ สมรรถนะด้านการรู้และเข้าใจในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2) สมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ และ สมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) 2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลใช้การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการ ซึ่งผลการประเมิน พบว่า มีความเหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์และถูกต้องในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการทดลองและประเมินผลการใช้สมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ครูผู้สอนฯ มีสมรรถนะดิจิทัลอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา, ความต้องการพัฒนา, สมรรถนะครู, สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา, สมรรถนะดิจิทัล

Abstract

The research aims were; 1) To study Digital competencies and needs in the development of digital competency of teacher. 2) To develop digital competencies of teacher in secondary school. 3) To used and evaluated the digital competencies of teacher in secondary school under the Pathumthani Region Secondary Education Service Area Office. This was research and

* Received 2 March 2024; Revised 23 March 2024; Accepted 25 March 2024

development. The research tools were in-depth interview form and questionnaire form. Target group are 11 school administrators, and sample group are 331 teachers in secondary school under the Pathumthani Region Secondary Education Service Area Office. Qualitative data was analyzed by content analysis and descriptive analysis method. Quantitative data was analyzed by mode, percentage, mean, standard deviation, priorities need index and independent t-test. The results showed; 1) Digital Competencies of teacher secondary school under the Pathumthani Region Secondary Education Service Area Office comprises computer competencies, competency in using digital for security. As for digital competencies that are a need for development as follows; Competency in knowledge and understanding of the Computer Crime Act 2017 (No. 2). Competency in media literacy and being able to manage online authentication formats and Competency in knowledge and understanding of the Personal Data Protection Act 2019 (PDPA). 2) The digital competency development method uses integrated workshops. 3) The results of the evaluation were found to be appropriate, possible, useful and correct at the highest level and the results of developing digital competencies according to the needs of school teachers under the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office. After attending the training, it was found that the teachers had a high level of digital competence.

Keywords: Development, Need to Develop, Teacher Competencies, Competency of School Administrators, Digital Competencies

บทนำ

การที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว ส่งผลให้ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมืองวัฒนธรรม และระบบการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้านอย่างไม่อาจคาดเดาได้ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน (พิชญ์ สินีมะโน, 2562) และเทคโนโลยีดิจิทัลยังได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม เพราะส่งผลต่อฐานความรู้และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม ภาครัฐจำเป็นต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากำลังคนให้เกิดความพร้อมและความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560, 2560) ซึ่งในส่วนของระบบการศึกษา พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญด้วยเช่นกัน ส่งผลให้รัฐบาลจัดทำนโยบายด้านการศึกษาในการพัฒนาการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยทั้งการบริหารงานและการจัดการศึกษา (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2464, 2564)

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและส่งผลไปยังการพัฒนาชุมชน ตลอดจนสังคมและประเทศชาติ อีกทั้งในมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศนั้น ได้กำหนดให้ภาครัฐต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงโดยให้เป็นไปตามความต้องการซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระบบต่าง ๆ และยังต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยที่การดำเนินการดังกล่าวต้องเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และ

องค์กรภาคเอกชนในการจัดการศึกษาในทุกระดับ โดยที่ภาครัฐเป็นส่วนที่มีหน้าที่คอยกำกับดูแล ส่งเสริมและให้การสนับสนุนให้การจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รวมถึงให้มีคุณภาพที่เป็นไปตามมาตรฐานในระดับสากลหรือระดับนานาชาติ อีกทั้งยังต้องดำเนินการให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ด้วยเช่นกัน และเมื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในระบบการศึกษามากขึ้น จึงทำให้ภาครัฐต้องดำเนินการวางพื้นฐานระบบเพื่อรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มที่เน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะการคัดกรององค์ความรู้ การใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับคุณค่าของบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะครูผู้สอนจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 และเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาบุคลากรในประเทศให้มีความสามารถเท่าทันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สื่อและสารสนเทศ เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองการปกครองอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างมาก ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองในยุคดิจิทัล สภาการศึกษาและคณะทำงานซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา จึงได้ร่วมวิจัยเพื่อกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency Standards) ขึ้นให้เป็นสมรรถนะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนและเตรียมนำมาใช้ปรับหลักสูตรการศึกษาทุกระดับชั้นให้ทันสมัย ตอบโจทย์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นี้ สมรรถนะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน สมรรถนะ “การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล” จะทำให้ทุกคนเข้าใจและใช้ประโยชน์จากสื่อฯ ได้อย่างง่าย เช่น ด้านการเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูล การตรวจสอบความจริงและการส่งต่อข้อมูลที่ถูกต้อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2563)

จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ส่งผลทำให้สังคมโลกในทุกระดับเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากรวมถึงการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาทั่วโลกต้องปรับตัวให้เท่าทันการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และสร้างสรรค์เนื้อหาบทเรียนเพื่อการเรียนทางไกลให้กับนักเรียนในทุกระดับชั้น ในสถานการณ์ที่ผ่านมาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ พบว่า มีผู้ติดเชื้อโรคโควิค-19 จำนวนมากที่สุด ได้กำหนดแผนและแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละโรงเรียน รวมถึงประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ในพื้นที่และคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานครเป็นสำคัญ (ศูนย์ปฏิบัติการ ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศปก.ศบค.) 6 ก.ย. 2564) และแม้ว่าสถานศึกษาจะสามารถเตรียมตัวรับมือกับการเรียนการสอนออนไลน์ได้ดี แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการบังคับให้การศึกษาต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย และเทคโนโลยีในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่หากการศึกษาต้องปรับตัวในระบบออนไลน์ ซึ่งอาจทำการเปลี่ยนภาพรวมของระบบการศึกษา การศึกษาที่มีรูปแบบเป็นแพลตฟอร์ม (Education platform) นักเรียนจะเป็นฝ่ายเลือกสิ่งที่เรียนตามความสนใจ เช่น ระบบ MOOC นักเรียนเข้าใจความชอบและสิ่งที่ตัวเองเรียน นักเรียนอยากเรียนในวิชาที่เหมาะสมกับตัวเองมากที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ซึ่งแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะคลี่คลายลงแล้วแต่ก็ยากที่ระบบการศึกษาจะเปลี่ยนกลับสู่รูปแบบเดิม (New normal) ดังนั้น ครูผู้สอนในจังหวัดปทุมธานีและครูทั้งประเทศจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวและปรับวิสัยทัศน์และพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลเพื่อการพัฒนาตนเอง ซึ่งในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวจำเป็นต้องมีวิธีการหรือกระบวนที่แปลกใหม่และมีประสิทธิภาพเช่นกัน

จากความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และจากปัญหาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงศึกษาสมรรถนะและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนดิจิทัลของครูผู้สอน เพื่อพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะดิจิทัลและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้สมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดให้เป็นผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านดิจิทัล มากกว่า 5 ปี จำนวน 11 คน ส่วนประชากรในการวิจัย คือ ครูผู้สอน จำนวน 2,394 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 331 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเทียบจำนวนประชากรกับตารางเครจซี่และมอร์แกนใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) และใช้การสุ่มแบบ stratified แบบ Cluster และสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลอง ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 30 คน โดยยึดการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ Burns, N. & Grove, S. K. และใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติให้เป็นครูที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านดิจิทัล มากกว่า 5 ปี ส่วนการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลดำเนินการโดยไม่เปิดเผยชื่อจริงนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคน ตามข้อกำหนดในหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย (IRB) มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพเลขที่ LA17/2565 (Burns, N. & Grove, S. K., 2005)

เครื่องมือวิจัยในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างแนวประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์และตรวจสอบคุณภาพโดยการส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสมของประเด็นคำถามและภาษาที่ใช้ เครื่องมือวิจัยในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นฯ และแบบประเมินสมรรถนะดิจิทัล ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความต้องการจำเป็นฯ และแบบประเมินสมรรถนะดิจิทัลโดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์ตัวแปรที่นำมาสร้างประเด็นคำถามและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามและแบบประเมินโดยการส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยโดยการคำนวณค่า IOC และ พบว่า ค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.66 - 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน จากนั้นนำไปตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นโดยการคำนวณค่าแอลฟ่าครอนบาก พบว่า มีค่าเท่ากับ .923 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถาม แบบประเมินสมรรถนะดิจิทัล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย 1) สมรรถนะการใช้งานคอมพิวเตอร์และสามารถทำงานร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสามารถในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อนำมาใช้ในการ

สนับสนุนและส่งเสริมการจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และดิจิทัล ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนยุคดิจิทัล อาทิ 1.1) การร่วมพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาครูด้านดิจิทัล และหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล 1.2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพดิจิทัล ด้วยการใช้งานพื้นที่ทำงานแบบออนไลน์ การแบ่งปันข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ การแบ่งปันหน้าจอ การประชุมทางไกล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล 1.3) สามารถในการใช้โปรแกรมนำเสนองาน โปรแกรมประมวลผลคำ ตารางคำนวณ เพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 2) สมรรถนะการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย โดยสามารถเข้าใจนโยบายดิจิทัลภาครัฐ และปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งสามารถผลิตสื่อสารสนเทศดิจิทัล โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เมื่อประเมินจากค่าดัชนี PNImodified > 0.20 มีทั้งสิ้น 3 รายการ สามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่า PNImodified ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลฯ

รายการความต้องการจำเป็น	สภาพที่คาดหวัง	สภาพที่เป็นอยู่	$PNI_{modified}$ $\frac{I-D}{D}$
1. การสร้างความการเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)	4.80	3.83	.253
2. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2)	4.00	3.00	.330
3 การรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์	4.85	3.79	.279

จากตารางที่ 1 พบว่า สามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้ 1) สมรรถนะด้านการรู้และเข้าใจในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2) PNImodified = .330 2) สมรรถนะด้านการรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ PNImodified = .279 3) สมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) PNImodified = .253

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามผลการศึกษาความต้องการจำเป็นฯ พบว่า ต้องดำเนินการโดยจัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ฉบับที่ 2 การรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย แนวทางและวิธีการในการพัฒนาด้านการใช้สื่อดิจิทัลในสถานศึกษาในงานด้าน ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2. กำหนดสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรมที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน

3. จัดเตรียมอุปกรณ์โสตทัศน์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

4. กำหนดหัวข้อหรือประเด็นที่ใช้ในการฝึกอบรมตรงตามความต้องการจำเป็นฯ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับการรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)

5. จัดหาวิทยากร หรือ ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ตรง

6. จัดทำระบบการประเมินที่ชัดเจนและเที่ยงตรง

ผลการประเมินรูปแบบโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และผลการประเมินมี ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการฯ

ประเด็นในการประเมิน	μ	σ^2	การแปลความ
1. ความเหมาะสม	4.46	.519	มาก
2. ความเป็นไปได้	4.33	.445	มาก
3. ความเป็นประโยชน์	4.36	.510	มาก
4. ความถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.40	.421	มาก
รวม	4.38	.473	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.38) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.46) มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากด (μ = 4.33) และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก (μ = 4.36) รวมทั้งมีความถูกต้องตามหลักวิชาการอยู่ในระดับมากเช่นกัน (μ = 4.40)

ผู้วิจัยจัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยกลุ่มเป้าหมายในการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นครูจำนวน 30 คน ในวันที่ 18 - 19 มกราคม พ.ศ. 2567 โดยก่อนการฝึกอบรมผู้วิจัยทำการประเมินสมรรถนะดิจิทัลที่มีความต้องการจำเป็น ผลปรากฏดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะดิจิทัลก่อนการฝึกอบรม

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2)	3.45	.523	ปานกลาง
2. การรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์	3.26	.544	ปานกลาง
3. ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)	3.20	.502	ปานกลาง
รวม	3.30	.523	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า สมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นก่อนการฝึกอบรมของครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.30, S.D. = .523) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2) อยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 3.45, S.D. = .523) รองลงมา คือ การรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลก ออนไลน์ ($\bar{x}$ = 3.26, S.D. = .544) และความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ($\bar{x}$ = 3.20, S.D. = .502) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะดิจิทัลหลังการฝึกอบรม

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2)	4.35	.423	มาก
2. การรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์	4.26	.334	มาก
3. ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)	4.20	.402	มาก
รวม	4.27	.386	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า สมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็น หลังการฝึกอบรมของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = .386) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560 (ฉบับที่ 2) อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = .423) รองลงมา คือ การรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ ($\bar{x}$ = 4.26, S.D. = .334) และความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ($\bar{x}$ = 4.20, S.D. = .402) ตามลำดับ

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีตามความต้องการจำเป็น ปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีตามความต้องการจำเป็น ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ช่วงเวลาในการประเมิน	n	$\bar{x}$	S.D.	t-test	Sig.
ก่อนการฝึกอบรม (X_1)	30	3.30	.392	8.173	.021*
หลังการฝึกอบรม (X_2)	30	4.27	.386		

p-value<.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่า t เท่ากับ 8.173 ค่า Sig. = .021 ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญ แสดงว่าการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นก่อนและหลังการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยของสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นภายหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นก่อนเข้ารับการฝึกอบรม

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วยสมรรถนะการใช้งานคอมพิวเตอร์และสามารถทำงานร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสามารถในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อนำมาใช้ในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และดิจิทัลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนยุคดิจิทัล และการร่วมพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาครูด้านดิจิทัลรวมทั้งหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังต้องมีสมรรถนะด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพดิจิทัล ด้วยการใช้งานพื้นที่ทำงานแบบออนไลน์ การแบ่งปันข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ การแบ่งปันหน้าจอ การประชุมทางไกล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล และความสามารถในการใช้โปรแกรมนำเสนองาน โปรแกรมประมวลผลคำ ตารางคำนวณ เพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และที่สำคัญ คือ สมรรถนะการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย โดยสามารถเข้าใจนโยบายดิจิทัลภาครัฐ และปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งสามารถผลิตสื่อสารสนเทศดิจิทัล โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกิจ อัครมหาเสนาวงศ์ พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ สมรรถนะด้านการใช้งานของระบบสารสนเทศในการปฏิบัติงานของครู และสมรรถนะด้านใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการเก็บรวบรวมหรือประมวลข้อมูล ใช้ข้อมูลสารสนเทศวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการพัฒนาตนเอง และสมรรถนะด้านการรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี การยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมใช้ดิจิทัลในการจัดการศึกษา (สุกิจ อัครมหาเสนาวงศ์, 2565) และสอดคล้องกับ ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์ พบว่า คุณลักษณะดิจิทัลของ

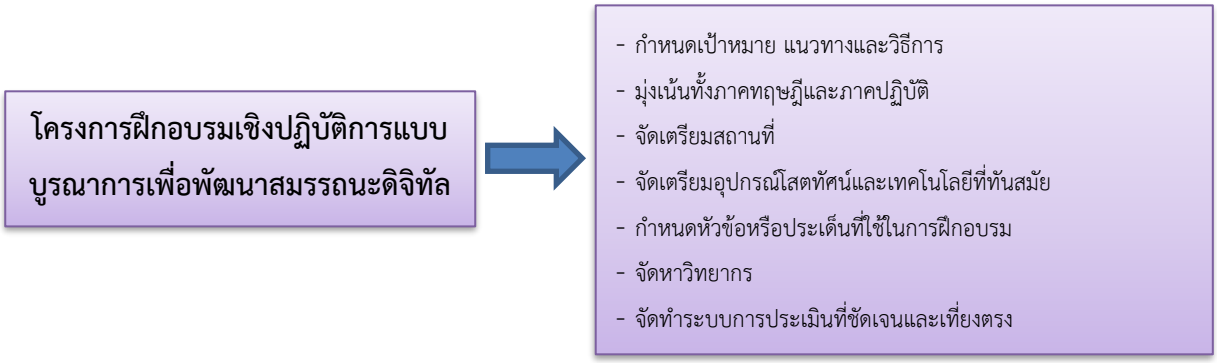
ผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานดิจิทัล และทักษะการสร้างความปลอดภัยทางดิจิทัลและทักษะด้านกฎหมายและจริยธรรมทางดิจิทัล รวมทั้งการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสื่อและสารสนเทศ (ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์, 2563)

ส่วนความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ประกอบด้วยสมรรถนะด้านการรู้และเข้าใจในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2) สมรรถนะด้านการรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ และสมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นวรัตน์วดี ชินอัครวัฒน์ และคณะ พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะดิจิทัลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะการใช้งานเพื่อความมั่นคงปลอดภัย ทักษะการทำงานร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ และทักษะการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย (นวรัตน์วดี ชินอัครวัฒน์ และคณะ, 2565) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อมรรัตน์ ดอนพิลา พบว่า สมรรถนะดิจิทัลที่เป็นความต้องการจำเป็นของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร ได้แก่ สมรรถนะการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย (อมรรัตน์ ดอนพิลา, 2566) และยังสอดคล้องกับ นวพัฒน์ เก็มกาแมน พบว่า ความต้องการจำเป็นของพัฒนาการรู้ดิจิทัลสำหรับครู ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ทางพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์และการใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย (นวพัฒน์ เก็มกาแมน, 2563)

วิธีการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า เป็นการจัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ภควรรณ อยู่เย็น พบว่า การพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลโรงเรียนบ้านห้วยไผ่ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ (ภควรรณ อยู่เย็น, 2563) และเมื่อประเมิน พบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก รวมทั้งมีความถูกต้องตามหลักวิชาการอยู่ในระดับมากเช่นกัน ยังคงสอดคล้องกับผลการประเมินในงานวิจัยของ ภควรรณ อยู่เย็น พบว่า ผลการประเมินแผนพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (ภควรรณ อยู่เย็น, 2563) และผลการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ครูผู้สอนฯ มีสมรรถนะดิจิทัลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ นวพัฒน์ เก็มกาแมน พบว่า การรู้ดิจิทัลของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (นวพัฒน์ เก็มกาแมน, 2563) สอดคล้องกับ ภัทราพร เยาวรัตน์ พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ภัทราพร เยาวรัตน์, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยครั้งนี้ พบว่า โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เป็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการอบรมให้ความสำคัญทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีวิธีการและขั้นตอนที่เป็นระเบียบแบบแผนสามารถนำเสนอ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

สรุปและข้อเสนอแนะ

กล่าวโดยสรุปสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วยสมรรถนะด้านการใช้งานคอมพิวเตอร์และสมรรถนะในการทำงานร่วมกันผ่านระบบออนไลน์ โดยมีความสามารถในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) รวมทั้งสมรรถนะด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพดิจิทัล ส่วนสมรรถนะดิจิทัลตามความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ส่วนใหญ่เป็นสมรรถนะในด้านการรู้และเข้าใจในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2) สมรรถนะด้านการรู้เท่าทันสื่อและสามารถจัดการรูปแบบการพิสูจน์ตัวตนบนโลกออนไลน์ และสมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในขณะที่สมรรถนะดิจิทัลในลักษณะเชิงเทคนิคหรือการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลครูส่วนใหญ่มีสมรรถนะในด้านนี้ค่อนข้างมาก ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นจึงมุ่งเน้นไปที่สมรรถนะดิจิทัลในด้านกฎหมายและการรู้เท่าทันดิจิทัล แนวทางการพัฒนาควรใช้โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะดิจิทัลไปประเมินเปรียบเทียบกับสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษาตนเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาสมรรถนะได้ตรงตามความต้องการของครู นอกจากนี้แล้ว การวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเพียงที่เดียว ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ และเปรียบเทียบแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

นวพัฒน์ เก็มกาแมน. (2563). แนวทางการพัฒนาการรู้ดิจิทัลสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

นวรัตน์วดี ชินอัครวัฒน์ และคณะ. (2565). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ดิจิทัลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 7(2), 1804-1814.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2464. (2564). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 74 ง หน้า 89-109 (27 ธันวาคม 2564).

พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 30 ก หน้า 39 (24 มกราคม 2560).

พิชญ์ สินีมะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค DIGITAL DISRUPTION ต่อการศึกษา THE IMPACT OF DIGITAL DISRUPTION TO THE EDUCATION. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 8(1), 1-6.

ภควรรณ อยู่เย็น. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลของโรงเรียนบ้านห้วยไผ่ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. ใน สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภัทราพร เยาวรัตน์. (2565). การศึกษาสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์. (2563). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะด้านดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2563). แนวปฏิบัติของการสร้างและส่งเสริมการรู้ดิจิทัลสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุกิจ อัครมหาเสนาวงศ์. (2565). แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

อมรรัตน์ ดอนพิลา. (2566). ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Burns, N. & Grove, S.K. (2005). The Practice of Nursing Research: Conduct, Critique and Utilization. 5thEdition. Missouri: Elsevier Saunders.

บทความวิจัย

แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา*

GUIDELINES FOR DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS TO PROMOTE TOURISM AT THE NOD NA LE WAY OF LEARNING CENTER, THA HIN SUBDISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

อพิเชษฐ์ สุขแก้ว*,วิทยาธร ท่อแก้ว, ธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์
Apichet Sukkaeo*, Wittayatorn Tokeaw, Titipat Iamniran
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: apichet.sukkaeoni@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวความคิดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา 2) กระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล และ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล การวิจัยนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ประธานศูนย์การเรียนรู้ 2) สมาชิกศูนย์การเรียนรู้ 3) ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวความคิดการสื่อสาร ประกอบด้วย 1.1) แนวคิดการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 1.2) แนวความคิดด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 1.3) แนวความคิดด้านการสื่อสารวิถีโหนด นา เล และ 1.4) แนวความคิดด้านการพัฒนาศักยภาพบุคคล 2) กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย 2.1) ผู้ส่งสาร ประธานศูนย์ฯ สมาชิกศูนย์ ปราชญ์ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น สื่อมวลชลและนักท่องเที่ยว 2.2) สาร ในกระบวนการสื่อสารต้องผ่านกระบวนการวางแผน และออกแบบเนื้อหาสาร 2.3) ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย 2.3.1) สื่อดั้งเดิม ผ่าน สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อนิทรรศการ สื่อมวลชนและการสื่อสารผ่านเครือข่าย การประชุม สัมมนา และ 2.3.2) สื่อใหม่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2.4) ผู้รับสารการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จากผู้ส่งสาร และ 2.5) ผลการสื่อสาร ทำให้ชาวบ้าน สมาชิกและประธานศูนย์ฯสามารถสื่อสารได้ดีมากยิ่งขึ้น เกิดช่องทางการสื่อสารที่มากขึ้นนักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุก ความประทับใจ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารประกอบด้วย 3.1) แนวทางที่จะพัฒนาศักยภาพบุคคลให้เป็นผู้นำการสื่อสาร 3.2) แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารการพัฒนารูปแบบสารให้มีความน่าสนใจและแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ให้กลับมาใช้นำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, ทักษะการสื่อสาร, ส่งเสริมการท่องเที่ยว, ศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล

Abstract

This research aims to study 1) the concept of communication to promote tourism of the Na Le Node Way of Learning Center, Tha Hin Subdistrict, Songkhla Province, 2) the communication

* Received 15 March 2024; Revised 30 March 2024; Accepted 31 March 2024

process to promote tourism of the Node Way of Learning Learning Center, and 3) Guidelines for developing communications to promote tourism at the Node Way of Learning Center This research is a qualitative research method. The tools used were in-depth interviews and focus groups. By choosing specifically Important information providers include: 1) Learning Center President 2) Learning Center Members 3) Local Leaders Analyze content data and summarize the overall picture. The results of the research found that 1) Communication concepts include 1.1) Communication concepts for strong community development, 1.2) Creative tourism communication concepts, 1.3) Node-Na-Le way communication concepts. and 1.4) concepts of personal potential development 2) communication processes, consisting of 2.1) Messenger, center president, center members, scholars, local leaders Mass media and tourists 2.2) Messages in the communication process must go through a planning process. and design message content 2.3) Communication channels 2.3.1) Traditional media through personal media, activity media, exhibition media Mass media and communication through networks, meetings, seminars and 2.3.2) new media to publicize tourism 2.4) recipients providing feedback (Feedback) from the messenger. and 2.5) Communication results enable villagers, members and the center president to communicate better. More communication channels are created. Tourists receive knowledge, fun, and impressions. 3) Guidelines for developing communication include 3.1) Guidelines for developing the potential of individuals to be communication leaders. 3.2) Guidelines for developing communication processes, developing message formats. It is interesting and the guidelines for developing the website to be used and presented through various channels regularly are even more interesting.

Keywords: Development Guidelines, Communication Skills, Tourism Promotion, Node Na Le Way of Learning Center

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดการผลักดันส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพซึ่งมีแนวโน้มว่าจะลดน้อยหรือเสื่อมโทรมลงที่เป็นผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อีกทั้งการท่องเที่ยวมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดใหม่ ขึ้นมาเช่น Green tourism ที่คนมาท่องเที่ยวจะต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือช่วยลดภาวะโลกร้อนมีหลากหลายขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเอง และขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของการท่องเที่ยวจะเกิดมิติในแง่บวกหรือลบ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมอย่างไร (วารัชต์ มัธยมบุรุษ, 2567)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและระบบนิเวศ หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติการท่องเที่ยว พ.ศ. 2562

แนวการพัฒนาประเทศดังกล่าวทำให้หลายหน่วยงานเห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาและศักยภาพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ต้องเป็นการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชเป็นรากฐานที่สำคัญของการทำวิสาหกิจ การปรับปรุงชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ที่มาจากพลังทางปัญญา พลังความรู้ได้จากการเรียนรู้บนพื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนนำมาบริหารจัดการให้สอดคล้องกับศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนมีการเชื่อมโยงการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาต่อไป ทำให้เกิดอำนาจในการต่อรอง รู้จักการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับของผลิตภัณฑ์สู่ตลาด ภายหลังรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2548 เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานเป็นแบบอย่างวิสาหกิจชุมชนขึ้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552) ทั้งนี้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้นำกลุ่มขาดทักษะในการจัดการธุรกิจที่ดี ขาดทักษะการวิเคราะห์ และขาดทักษะการสื่อสารที่ดีส่งผลต่อการการตลาด รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจในการจัดการเงินทุนส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่สามารถดำเนินงานอย่างต่อเนื่องได้ ดังนั้นจากปัญหาที่เกิดเป็นสาเหตุสำคัญในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จในปัจจุบันเกิดช่องว่างการาทำงานและการสูญสลายของกลุ่มวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง (ณัฐนิชา ประสาทเขตวิทย์ และคณะ, 2562)

การสื่อสารสังคมปัจจุบันสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในปัจจุบันไปแล้ว เพราะช่วยสร้างความความเข้าใจ อีกทั้งการสื่อสารในสื่องสังคมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร นวัตกรรมการจัดการธุรกิจ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมการสื่อสารเพื่อการตลาด ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเติบโตจากการประชาสัมพันธ์ที่รวดเร็วและเข้าถึงมากยิ่งขึ้น สร้างความสะดวกสบายในด้านต่างๆ มากมาย เป็นโลกที่ทุกอย่างเชื่อมต่อกัน เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร นับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดความก้าวหน้า พัฒนา เรียนรู้ เกิดความเจริญแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดการกระบวนการสื่อสาร (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2559) การพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการสื่อสารอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์และรู้จักวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่กับชุมชนสิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงวิถีชีวิตที่แท้จริง การพึ่งพาตนเองได้อาศัยวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมความเชื่อและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน จากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการดำรงอยู่ของบริบทด้านวัฒนธรรมและคุณค่าของชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาศึกษาศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา ที่ผู้คนในชุมชนมีภูมิปัญญาในการใช้ชีวิตด้วยวิถีการประกอบอาชีพเพื่อดำรงอยู่ผ่านวิถีโหนด นา เล อาศัยการพึ่งพาทรัพยากรจากระบบนิเวศ และจุดแข็งด้านบริบทพื้นที่ ปรับเปลี่ยนชีวิตให้รับมือกับธรรมชาติได้อย่างลงตัว โดยการทำนา ขึ้นตาลโตนด และทำประมงในทะเลสาบสงขลา ถึงแม้ที่ผ่านมาต้องเผชิญปัญหาการใช้สารเคมีในการทำนา การใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายล้างประกอบกับการเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม และแห้งแล้งซ้ำซาก ราคาน้ำตาลสดที่ตกต่ำไม่มีมูลค่าในฐานเศรษฐกิจ จึงทำให้ทรัพยากรชุมชนที่เคยสมบูรณ์เกิดวิกฤตการณ์และเสื่อมโทรมลง ชาวบ้านในวัยทำงานได้อพยพเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ในชุมชนมีเพียงคนชราและเด็ก แต่เมื่อหน่วยงานรัฐ และกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือมีการทบทวนถอดบทเรียนชุมชน จัดทำแผนชุมชนจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด และช่วยกันรื้อฟื้นวิถีโหนด นา เล ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Bunyakit, B., et al. พบว่า คนรุ่นใหม่ ที่เข้าไปทำงานนอกบ้านกลับมาบ้านเกิดมากขึ้น พร้อมกับการรื้อฟื้นภูมิปัญญาดั้งเดิมให้กลับฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน (Bunyakit, B., et al., 2006) ดังนั้นชุมชนจึงได้รวมกลุ่มกันก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวิถีโหนด นา เล เพื่อจัดการความรู้ชุมชนให้เป็นระบบ มีกระบวนการในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวคิดของ Naimsanit, R. การจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งที่ใช้เป็นแนวทางในการแลกเปลี่ยนและเสริมสร้างความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สืบทอดให้ยั่งยืนสืบต่อไป (Naimsanit, R., 2017) หากชุมชนขาดระบบการจัดการความรู้และขาดการ

นำความรู้ที่มีถูกนำมาจัดการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยสามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่ ให้สามารถพัฒนาให้เกิดเป็นองค์ความรู้หรือเกิดประโยชน์กับชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท่าหินโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน และสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การใช้ศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล โดยนำการสื่อสารเข้ามาการจัดการองค์ความรู้ที่สามารถเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมุ่งเน้นพัฒนาการสื่อสารการเรียนรู้วิถีชีวิตแบบ โหนด นา เล ของชาวบ้าน ในด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำเอาวิถีชีวิตผูกโยงกับทะเล ทุ่งนา และสวนตาลโตนด ถ่ายทอดผ่านการสื่อสารผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เรียนรู้การแปรรูปวัตถุดิบอย่างตาลโตนด เรียนรู้การจักสานใบลาน การดำนา การเกี่ยวข้าวกับแกะ การนวดข้าว การใช้เม็ดพันธุ์ข้าวพันพื้นเมืองที่สามารถรับมือกับสถานการณ์น้ำท่วมได้ดี และเทคนิคการหาปลาแบบชาวเลบนคาบสมุทรสทิงพระ ทั้งนี้การพัฒนาการสื่อสารในชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยในกระบวนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการกลุ่ม รวมถึงการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่น่าสนใจส่งผลต่อการรับรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนการสื่อสารที่กว้างขึ้นทำให้สร้างชื่อเสียงและการท่องเสียงจากชาวต่างชาติ สร้างค่านิยมรักท้องถิ่นและผลักดันนโยบายเศรษฐกิจฐานรากอย่างลงตัว

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวความคิดการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทำให้เกิการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวมากขึ้นเกิดรายได้ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังคงรักษาวิถี วัฒนธรรม อัตลักษณ์และทรัพยากรท่องถิ่นให้ยังยืน ผลจากการศึกษาสามารถเป็นแนวทางแก่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวลักษณะเดียวกัน ได้นำแนวทางการพัฒนาดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเองและนำไปใช้ในการพัฒนาการสื่อสารการเมืองและการปกครองท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องการศึกษาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา เกี่ยวกับ 1) แนวความคิดการสื่อสาร 2) กระบวนการสื่อสาร และ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล และพื้นที่ชุมชนตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 15 คน ได้แก่ 1) ประธานศูนย์ฯ 1 คน 2) สมาชิกศูนย์ 6 คน 3) ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น 3 คน 4) นักวิชาการด้านการสื่อสาร 1 คน และ 5) นักท่องเที่ยวและผู้เข้าเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2565 - ธันวาคม 2565 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. แนวความคิดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อมูลตรงกันว่าแนวความคิดการสื่อสาร พบว่าแนวคิด 1) ด้านการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ประกอบไปด้วยแนวคิดหลักดังนี้ 1.1) แนวคิดภายในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากการตัวผู้นำ โดย นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว ประธานศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนดนาเล ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะเห็นโอกาสทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยศักยภาพในการพัฒนา ชุมชนเข้มแข็งโดยสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนพร้อมฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่น 1.2) เกิดจากแนวคิดการสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมให้คนในชุมชนเป็นผู้มีคุณภาพ และมีคุณธรรมไปพร้อมกันด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ที่ถูกต้อง รู้เท่าทันโลก รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความคิดที่ถูกต้อง เหมาะสม มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ตั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปใน และ 1.3) แนวความคิด เพื่อใช้การสื่อสารเป็นตัวกลาง เป็นช่องทางเพื่อส่งเสริมการสื่อสาร สื่อคือพลังสำคัญในการขับเคลื่อนถ่ายทอดที่ช่วยในการเผยแพร่ สื่อช่วยในการเรียนรู้ ที่มีความรู้ในการทำนา ขึ้นตาลโตนด และการทำประมง และการออกไปประชุมกับหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการแสดงสินค้า หรือเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล

“...ตอนริเริ่มกิจกรรมจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เลขึ้น ชาวบ้านต้องการมีพื้นที่ให้ลุง ป้า น้าอา ผู้สูงอายุในชุมชนมีรายได้เสริม สร้างคุณค่า สร้างรายได้เพราะด้วยคนในชุมชนที่เหลือจะมีผู้สูงอายุและเด็กน้อยซึ่งคนวันทำงานออกไปทำงานในตัวเมืองหาดใหญ่ กลัวว่าหากปล่อยไว้วิถีชีวิตการทำนา การขึ้นตาล การทำประมงจะหายไปพร้อมกับทรัพยากรธรรมชาติที่ทดถ้อยสูญหายไป ด้วยคิดเสมอว่าในพื้นที่มีศักยาภาพหากได้รับการสนับสนุนและดูแลร่วมกัน...”

(พูนทรัพย์ ชูแก้ว, 2565)

2) แนวความคิดด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ด้วยบริบทพื้นที่ท่าหินไม่เอื้ออำนวยในการท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจทั่วไปที่สามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวได้ และไม่ได้ตอบโจทย์การท่องเที่ยวทางเลือกอื่น ๆ ไม่มีทะเลที่สวยงาม ไม่มีภูเขาให้เดินป่าเป็นต้น 2.1) ทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สู่นักท่องเที่ยว และ 2.2) เพื่อเพิ่มการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแบบไปสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ การดึงนักท่องเที่ยวมายังชุมชนรายได้ในชุมชน

3) แนวความคิดด้านการสื่อสารวิถีโหนด นา เล เนื่องจากชาวบ้านชุมชนท่าหินประสบปัญหารุมเร้าหลายด้าน ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบน้อยลง ราคาน้ำตาลโตนดลดลง การทำนาประสบปัญหาภัยพิบัติ ส่งผลให้ผู้คนมีการย้ายแรงงานไปทำงานข้างนอกชุมชน ส่งผลทำเกิดปัญหาอื่น ๆ เกิดขึ้นต่อในชุมชน จึงเกิดแนวคิดการส่งเสริมและฟื้นฟูอาชีพ ฟื้นฟูทรัพยากรโดยการนำเสนอปัญหาผ่านการท่องเที่ยว ผลิกวิฤตให้เป็นโอกาส ประกอบด้วยแนวคิด 3.1) จึงเกิดแนวคิดการสื่อสารวิถีโหนด นา เล และ 3.2) เพื่อส่งต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญา สร้างความภาคภูมิใจความมั่นคงในอาชีพแก่คนพื้นที่ ซึ่งกำหนดการสื่อสารโดยมีการจัดการพื้นที่ทั้งในวิถีโหนด นา เล 4) แนวความคิดด้านการใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา เกิดจากการที่คนในชุมชนยังขาดประสบการในการสื่อสาร ทั้งแก่คนในชุมชน และการสื่อสารต่อคนภายนอก หรือแม้กระทั้งการสื่อสารที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้รับสารแบ่งแนวคิด 2 แนวคิด คือ 4.1) แนวความคิดด้านการใช้ช่องทางการสื่อสารที่เพิ่มโอกาสให้สามารถส่งสื่อและสารไปกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น เพื่อไปส่งเสริมการท่องเที่ยว แก่ชุมชน และ 4.2) แนวคิดด้านการใช้ช่องทางการสื่อสาร (Channel) เพื่อทำให้สามารถใช้ช่องทางที่เหมาะสม ในการสื่อสาร ให้คนภายนอกรู้จักและเห็นกิจกรรมในพื้นที่ ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแหล่งงบประมาณ เพื่อให้การสื่อสารมีความรวดเร็ว เข้าถึง และเข้าใจให้มากที่สุดและ 5) แนวความคิดด้านการพัฒนาศักยภาพบุคคลเพื่อสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา นักสื่อสารความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายใต้วิถีโหนดนาเล ที่มีองค์ความรู้เชิงลึกมีจำนวนน้อย จึงเกิดแนวคิดคือ 5.1) แนวคิดในการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารให้แก่บุคคลการเพื่อสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล จากปัญหาสมาชิกกลุ่มรวมถึงทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวไม่สามารถสื่อสารและกล้าที่จะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวได้ และ 5.2) แนวคิดการพัฒนาผู้นำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มบุคคลบทบาทความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ที่สามารถดำเนินการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างดี เกิดผู้นำรุ่นใหม่ในการดำเนินกิจกรรมชุมชนที่สามารถนำเครื่องมือการสื่อสารและเครื่องมือเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“...ชาวบ้านที่ไม่เชื่อ ผมเองก็ไม่เชื่อว่าการขึ้นตาลจะทำเป็นการท่องเที่ยว ราคาน้ำตาลจะเพิ่มสูงขึ้นมาก และผมเองจะเป็นคนสื่อสารเป็นคนสาธิตและอธิบายให้ใครต่อใครเข้าใจได้แต่ด้วยปัญหาและการเรียนรู้จนทำให้ทำได้...”

(ชวน สังข์แก้ว, 2565)

2. กระบวนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) ผู้ส่งสาร มีสำคัญอย่างยิ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวฯโดยผู้ส่งสารทำหน้าที่และบทบาทที่ต่างกันในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารแต่ละประเด็นที่รู้และมีความชำนาญ ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 คือ ประธานศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกศูนย์เรียนรู้และปราชญ์แต่ละด้าน กลุ่มที่ 3 ผู้นำท้องที่ท้องถิ่นชุมชนตำบลท่าหิน และ กลุ่มที่ 4 สื่อมวลชลและนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญในการส่งสารในประเด็นต่างๆตามบทบาทและหน้าที่ 2) สาร ในกระบวนการสื่อสารต้องผ่านกระบวนการวางแผน และออกแบบเนื้อหาสารซึ่งมีเนื้อหาที่มุ่งเน้น วิถวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3) ช่องทางการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 แบบประกอบด้วย 3.1) สื่อดั้งเดิม ดำเนินการสื่อสารผ่าน สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อนิทรรศการ สื่อมวลชนและการสื่อสารผ่านเครือข่าย และ 3.2) สื่อใหม่มีการสื่อสารที่แบ่งออกเป็น ช่องทางที่ 1 การสื่อสารที่ คนในพื้นที่หรือศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล ดำเนินการสื่อสารผลิตและจัดทำ ทั้งสาร ทั้งสื่อ ผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย ประกอบด้วย Facebook , TikTok, แอปพลิเคชันไลน์ทั้งนี้ยังมีช่องทางจำหน่ายสินค้า

ผ่าน shopee อีกช่องทาง ช่องทางที่ 2 การสื่อสารผ่านการสื่อสารของบุคคลภายนอกที่นำเสนอเรื่องราวการท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล ประกอบไปด้วย เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) บริการระดับเวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web : WWW) และ YouTube 4) ผู้รับสารประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 คือ ประธานศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกศูนย์เรียนรู้ และปราชญ์แต่ละด้าน กลุ่มที่ 3 ผู้นำท้องที่ท้องถิ่นชุมชนตำบลท่าหิน กลุ่มที่ 4 สื่อมวลชลและนักท่องเที่ยวซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้รับสารตามเป้าหมายของการท่องเที่ยวให้รับรู้และเข้าใจถึงการท่องเที่ยวชุมชนที่ดำเนินการและกลุ่มที่ 5 ประชาชนทั่วไป และ 5) ผลการสื่อสารสามารถแบ่งผลที่เกิดต่อ 5.1) ผลของการสื่อสารที่มีต่อผู้ส่งสาร ทำให้ผู้ส่งสารสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารที่ดีมากยิ่งขึ้น 5.2) ผลของการสื่อสารที่มีต่อสาร ก่อให้เกิดข้อมูลข่าวสารเชิงบวก มากเพิ่มขึ้นในพื้นที่สื่อ ส่งผลให้เกิดพื้นที่แห่งแรงบรรดารใจในการรักษาวิถีชุมชน ที่เห็นได้จากการเข้ามาศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว 5.3) ผลของการสื่อสารที่มีต่อช่องทางการสื่อสารพบว่า เกิดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย 5.4) ผลของการสื่อสารที่มีต่อผู้รับสารพบว่า ผู้ส่งสารได้รับความรู้ ความสนุก ความประทับใจ เข้าใจและเข้าถึงวิถีชีวิตของคนคาบสมุทรสทิ้งพระและสัมผัสความสวยงามของทะเลสาบสงขลาในอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่เคยสัมผัสมาก่อน รวมถึงมิตรภาพความจริงใจที่ได้รับจากคนในพื้นที่ และความตั้งใจของผู้ส่งสารในการจัดการท่องเที่ยว

“...สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ก็คือคนในชุมชน แต่ละคนมีความถนัดต่างกันออกไป แต่เป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพ ทำนา ขึ้นตาล และทำประมงกันอยู่แล้วจึงไม่อยากที่เมื่อเรามาทำศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด- นา- เล จะถอดบทเรียนและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ รวมถึงการสื่อสารการท่องเที่ยวจากผู้มีประสบการ์ที่ทำอยู่จริง...”

(ประยูร ศรีสุขใส, 2565)

3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อมูลตรงกันว่า แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่าแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 1) แนวความคิด โดยมี 1.1) แนวทางที่จะพัฒนาศักยภาพบุคคลให้เป็นผู้นำการสื่อสารเพิ่มขึ้น สร้างคนรุ่นใหม่และพลักดันบทบาทสมาชิกกลุ่มให้มีความเป็นผู้นำมากขึ้น และ 1.2) แนวทางการพัฒนาความคิดด้านการจัดการการสื่อสารให้เกิดกระบวนการที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น 2) แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารโดยแบ่งแนวทางกการพัฒนาดังนี้ 2.1) แนวทางการพัฒนาผู้ส่งสารให้มีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น และ 2.2) แนวทางการพัฒนารูปแบบสารให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นให้เหมาะสมกับช่องทางต่าง ๆ 3) แนวทางการพัฒนาช่องทางการสื่อสารมีแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ให้กลับมาใช้และนำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆอย่างสม่ำเสมอ

“...เข้าพื้นที่ครั้งแรกไปร่วมเพื่อพัฒนาสมาชิกและชาวบ้านทำสื่อ ทุกคนในศูนย์การเรียนรู้ฯ หากเป็นการสื่อสารประเด็นถือได้ว่าดีมากด้วยทักษะและประสบการณ์ แต่ต้องพัฒนาการใช้สื่อใหม่และบุคลิกภาพ เสริมความมั่นใจให้มากขึ้น ...”

(กรกฎ จำเนียร, 2566)

อภิปรายผล

1. แนวความคิดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อมูลตรงกันว่าแนวความคิดการสื่อสาร พบว่าแนวคิด

1.1 ด้านการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ประกอบไปด้วยแนวคิดหลักดังนี้ 1) แนวคิดภายในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากการตัวผู้นำ โดย นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว ประธานศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนดนาเล เห็นถึงปัญหากับศักยภาพโดยรวมและเห็นถึงช่องทางในการใช้ศักยภาพในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวในชุมชนพร้อมฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่น 2) เกิดจากแนวคิดการสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทำให้เกิดแนวคิดในการสื่อสารในการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่ตำบลท่าหินเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะมีความหลากหลายในวิถี 3) เพื่อใช้การสื่อสารเป็นตัวกลาง เป็นช่องทาง ในการส่งต่อข้อมูลแก่คนในชุมชนจะได้รับรู้กิจกรรมและความคืบหน้าไปพร้อม ๆ กับเกิดความร่วมมือได้ง่ายขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา มนตรี สุดสม ได้การศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมความปลอดภัย ทางจราจรในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า กลยุทธ์การสื่อสาร เป็นสื่อกลางในการให้ความรู้ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ข่าวสารร่วมกันสร้างชุมชนชนปลอดภัยที่เข้มแข็ง และกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อชักจูงใจ สร้างเครือข่ายในการพัฒนา สินค้า การจัดจำหน่าย การสื่อสารสามารถ เข้าถึง และได้รับการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด (มนตรี สุดสม, 2541)

1.2 แนวความคิดด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา 1) แนวคิดนี้เกิดจากการเห็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั่วไป แต่ในหลายชุมชนท่าหินไม่นิเวศและบริบทพื้นที่เหล่านั้นที่สามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวได้ และไม่ได้ตอบโจทย์การท่องเที่ยวทางเลือกอื่น ๆ 2) ทำให้เกิดการสื่อสารของข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สู่นักท่องเที่ยว 3) เพื่อเพิ่มการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแบบไปสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ การดึงนักท่องเที่ยวมายังชุมชนรายได้ในชุมชนด้วยพื้นฐานที่คนในชุมชน สมาชิกศูนย์เรียนรู้ขาดความรู้ความสามารถด้านการสื่อสารและความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา ปกรณ์ จีนาคำ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านห้วยฮี้ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นของกลุ่มการท่องเที่ยวบ้านห้วยฮี้เกิดจากการไม่มีความรู้ไม่มีความเข้าใจ ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ไม่มีความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว จึงต้องทำให้ เกิดการสื่อสารของข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สู่นักท่องเที่ยว และปัญหา การขาดความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มการรับรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวโดยการสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ การดึงนักท่องเที่ยวมายังชุมชนรายได้ในชุมชนด้วยพื้นฐานที่คนในชุมชน และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน (ปกรณ์ จีนาคำ, 2547)

1.3 แนวความคิดด้านการสื่อสารวิถีโหนด นา เล เนื่องจากชาวบ้านชุมชนท่าหินประสบปัญหารุมเร้าหลายด้าน ด้านทรัพยากร สัตว์น้ำในทะเลสาบน้อยลง ราคาน้ำตาลโตนดลดลง การทำนาประสบปัญหาภัยพิบัติ ส่งผลให้ผู้คนมีการย้ายแรงงานไปทำงานข้างนอกชุมชน ส่งผลทำเกิดปัญหาอื่นๆเกิดขึ้นต่อในชุมชน จึงเกิดแนวคิดการส่งเสริมและฟื้นฟูอาชีพ ฟื้นฟูทรัพยากรโดยการนำเสนอปัญหาผ่านการท่องเที่ยว ผลิกวิฤตให้เป็นโอกาส ประกอบด้วยแนวคิด 1) จึงเกิดแนวคิดการสื่อสารวิถีโหนด นา เล 2) เพื่อส่งต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญา สร้างความภาคภูมิใจ ความมั่นคงในอาชีพแก่คนพื้นที่ ซึ่งกำหนดการสื่อสารโดยมีการจัดการพื้นที่ทั้งในวิถีโหนด นา เล ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา เอกณรงค์ ขวดแก้ว ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมบ้านสันทรายพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านสันทรายพัฒนา มีปัญหาขยะที่เกิดขึ้นจากการอุปโภคบริโภคและการประกอบอาชีพของชาวบ้านพร้อมแกนนำ คนสำคัญของหมู่บ้านจึงจะร่วมแรงร่วมใจช่วยกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน โดยสื่อสารขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของ ชุมชนที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมตัด สินใจ การปฏิบัติงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลทั้งหมดเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านการจัดการขยะโดยสื่อสารวิถีชุมชนบ้านสันทราย วิถี อัตลักษณ์และอาชีพ (เอกณรงค์ ขวดแก้ว, 2549)

1.4 แนวความคิดด้านการใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา เกิดจากการที่คนในชุมชนยังขาดประสบการในการสื่อสาร ทั้งแก่คนในชุมชน และการสื่อสารต่อคนภายนอก หรือแม้กระทั้งการสื่อสารที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้รับสารแบ่งแนวคือ 1) แนวความคิดด้านการใช้ช่องทางการสื่อสารที่เพิ่มโอกาสให้สามารถส่งสื่อและสารไปกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น เพื่อไปส่งเสริมการท่องเที่ยว แก่ชุมชน 2) แนวคิดด้านการใช้ช่องทางการสื่อสาร (Channel) เพื่อทำให้สามารถใช้ช่องทางที่เหมาะสม ในการสื่อสาร ให้คนภายนอกรู้จักและเห็นกิจกรรมในพื้นที่ ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแหล่งงบประมาณ เพื่อให้การสื่อสารมีความรวดเร็ว เข้าถึง และเข้าใจให้มากที่สุดอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา จงรัก อินทยนต์ ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนาอำเภอเกาะคา จังหวดลำปาง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆใช้ช่องทางการสื่อสาร เพื่อการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ การปฏิบัติการแต่ยังอยู่ในระดับที่น้อยมากจึงต้องส่งเสริมและผลัดดันสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง ผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชนเล็งเห็นการใช้ช่องทางการสื่อสาร ให้เหมาะสม ให้คนภายนอกรู้จักและเห็นกิจกรรมในพื้นที่ ที่เกิดการการดำเนินงาน การติดตาม และ การประเมินผล แนวทางที่เหมาะสมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวของประชาชน คือการกำหนดมาตรฐานและการชี้วัดการประเมินในตัวบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อเพื่อความเป็นระบบหรือมาตรฐานในการบริหารการจัดการ และเพื่ออนุรักษ์ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถคงอยู่ได้ยั่งยืน (จงรักษ์ อินทยนต์, 2545)

1.5 แนวความคิดด้านการพัฒนาศักยภาพบุคคลเพื่อสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา นักสื่อสารความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายใต้วิถีโหนด นา เล ที่มีองค์ความรู้เชิงลึกมีจำนวนน้อย จึงเกิดแนวคิดคือ 1) แนวคิดในการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารให้แก่บุคคลการเพื่อสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล จากปัญหาสมาชิกกลุ่มรวมถึงทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวไม่สามารถสื่อสารและกล้าที่จะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวได้ มี 2) แนวคิดการพัฒนาผู้นำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มบุคคลบทบาทความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ที่สามารถดำเนินการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างดี เกิดผู้นำรุ่นใหม่ในการดำเนินกิจกรรมชุมชนที่สามารถนำเครื่องมือการสื่อสาร และเครื่องมือเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความขัดแย้งด้านการสื่อสารที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา นภดล นพรัตน์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประชาชนก็ยังมีส่วนร่วมในการร่วมตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาและการสรุปการดำเนินงานบ้างเพราะเป็นส่วนที่มีผลกระทบต่อประชาชน มากที่สุด ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมากที่สุด ได้แก่การขาดผู้นำและบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวและการสื่อสารการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชน ในท้องถิ่นและผู้ประกอบการท่องเที่ยว (นภดล นพรัตน์, 2551)

2. กระบวนการสื่อสารใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2.1 ผู้ส่งสาร มีสำคัญอย่างยิ่งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวฯโดยผู้ส่งสารทำหน้าที่และบทบาทที่ต่างกันในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารแต่ละประเด็นที่รู้และมีความชำนาญ ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 คือ ประธานศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกศูนย์เรียนรู้ และปราชญ์แต่ละด้าน กลุ่มที่ 3 ผู้นำท้องที่ท้องถิ่นชุมชนตำบลท่าหิน และ กลุ่มที่ 4 สื่อมวลชลและนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญในการส่งสารในประเด็นต่างๆตามบทบาทและหน้าที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา การศึกษา ธันย์ชนก ช่างเรือ การ

สื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญในทุกองค์ประกอบในการสื่อสารได้แก่ ผู้ส่งสาร คือ ผู้นำชุมชน และกลุ่มแกนนำชุมชนเป็นผู้ส่งสารหลัก

2.2 สาร ในกระบวนการสื่อสารต้องผ่านกระบวนการวางแผน และออกแบบเนื้อหาสาร ซึ่งมีเนื้อหาที่มุ่งเน้น วิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ประกอบไปด้วยสามประเด็น โหนด นา เล ซึ่งมีความสอดคล้อง กับการศึกษา ณัฐนันท์ วงษ์ประเสริฐ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีรับบัว ของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ได้มีการกำหนดข้อมูลในด้านการวางแผนงาน การดำเนินการ (ณัฐนันท์ วงษ์ประเสริฐ, 2557) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาการศึกษา ธันย์ชนก ช่างเรือ การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่พบว่า เนื้อหาสาร เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เป็นทรัพยากรหลักในการหยิบยกมานำเสนอเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ (ธันย์ชนก ช่างเรือ, 2560)

2.3 ช่องทางการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 แบบประกอบด้วย 1) สื่อดั้งเดิม ดำเนินการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อนิทรรศการ สื่อมวลชนและการสื่อสารผ่านเครือข่าย และ2) สื่อใหม่มีการสื่อสารที่แบ่งออกเป็น ช่องทางที่ 1 การสื่อสารที่ คนในพื้นที่หรือศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล ดำเนินการสื่อสารผลิตและจัดทำทั้งสาร ทั้งสื่อ ผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย ประกอบด้วย Facebook , TikTok, แอปพลิเคชันไลน์ทั้งนี้ยังมีช่องทางจำหน่ายสินค้าผ่าน shopee อีกช่องทาง ช่องทางที่ 2 การสื่อสารผ่านการสื่อสารของบุคคลภายนอกที่นำเสนอเรื่องราวการท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล ประกอบไปด้วย เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) บริการระดับเวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web : WWW) และ YouTube ซึ่งมีการสนับสนุนเรื่องการใช้สื่อบุคคลที่เป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสาร สอดคล้องกับงานของ ธันย์ชนก ช่างเรือ การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่พบว่า การใช้สื่อบุคคลร่วมด้วยเพื่อโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปยังผู้รับสาร ได้แก่ประชาชนในชุมชน โดยคำนึงถึงทักษะ ทัศนคติและระดับความรู้ประชาชนเป็นหลัก การรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน (Consult) และการเกี่ยวข้อง (Involve) ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา (ธันย์ชนก ช่างเรือ, 2560)

2.4 ผู้รับสารประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 คือ ประธานศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกศูนย์เรียนรู้ และปราชญ์แต่ละด้าน กลุ่มที่ 3 ผู้นำท้องที่ท้องถิ่นชุมชนตำบลท่าหิน และ กลุ่มที่ 4 สื่อมวลชลและนักท่องเที่ยวซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้รับสารตามเป้าหมายของการท่องเที่ยวให้รับรู้และเข้าใจถึงการท่องเที่ยวชุมชนที่ดำเนินการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษา ธันย์ชนก ช่างเรือ การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่พบว่า ผู้รับสาร คือชุมชนเป็นผู้เปิดรับสารจนประสบความสำเร็จในการสื่อสารการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้เนื้อหาสารของชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนประความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนครอบคลุม 3 มิติ คือ 1) เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) เกิดการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของชุมชน และ 3) เกิดความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว (ธันย์ชนก ช่างเรือ, 2560)

2.5 ผลการสื่อสารสามารถแบ่งผลที่เกิดต่อ 1) ผลของการสื่อสารที่มีต่อผู้ส่งสาร ทำให้ผู้ส่งสารสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารที่ดีมากยิ่งขึ้น 2) ผลของการสื่อสารที่มีต่อสาร ก่อให้เกิดข้อมูลข่าวสารเชิงบวก มากเพิ่มขึ้นในพื้นที่สื่อ ส่งผลให้เกิดพื้นที่แห่งแรงบรรดารใจในการรักษาวิถีชุมชน ที่เห็นได้จากการเข้ามาศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว 3) ผลของการสื่อสารที่มีต่อช่องทางการสื่อสารพบว่า เกิดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย 4) ผลของการสื่อสารที่มีต่อผู้รับสารพบว่า ผู้ส่งสารได้รับความรู้ ความสนุก ความประทับใจ

เข้าใจและเข้าถึงวิถีชีวิตของคนคาบสมุทรสทิ้งพระและสัมผัสความสวยงามของทะเลสาบสงขลาในอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่เคยสัมผัสมาก่อน รวมถึงมิตรภาพความจริงใจที่ได้รับจากคนในพื้นที่ และความตั้งใจของผู้ส่งสารในการจัดการท่องเที่ยว ปิ่นปินัทธ์ สัทธรรมนุวงศ์ ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนตลาดอ่างศิลา และศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมขอผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วนคือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร โดยอาศัยรูปแบบการสื่อสารทั้ง2รูปแบบคือ การสื่อสารภายในเครือข่ายและการสื่อสารระหว่างเครือข่ายส่วนประสิทธิภาพการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยว (ปิ่นปินัทธ์ สัทธรรมนุวงศ์, 2563)

3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อมูลตรงกันว่า แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่าแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย

3.1 แนวทางความคิด โดยมี 1) แนวทางที่จะพัฒนาศักยภาพบุคคลให้เป็นผู้นำการสื่อสารเพิ่มขึ้น สร้างคนรุ่นใหม่และพลักดันบทบาทสมาชิกกลุ่มให้มีความเป็นผู้นำมากขึ้น และ 2) แนวทางการพัฒนาความคิดด้านการจัดการการสื่อสารให้เกิดกระบวนการที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

3.2 แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารโดยแบ่งแนวทางกการพัฒนาดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนาผู้ส่งสารให้มีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น และ 2) แนวทางการพัฒนารูปแบบสารให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นให้เหมาะสมกับช่องทางต่าง ๆ 3) แนวทางการพัฒนาช่องทางการสื่อสารมีแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ให้กลับมาใช้และนำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอซึ่งการศึกษาของ เณริศา ชัยศุภมงคลลาภ ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา ศึกษารูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชนตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา และเพื่อศึกษาบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาสนับสนุนการวิจัยถึงแนวทางการพัฒนา 1) รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวมีการพัฒนาขึ้นตามระยะเวลาในการเปิดดำเนินการของตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา 2) การปรึกษาหารือเพื่อสร้างสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ ใช้วิธีการสื่อสารที่เน้นการจัดประชุม และการทำเวทีประชาคม 3) บริหารกิจกรรมการสื่อสารผ่าน”วิถีชีวิตจริง” โดยใช้การพูด การประชุมร่วมกับชาวบ้านในชุมชนและการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน 4) บริหารกิจกรรมการสื่อสารผ่าน 5) สร้างระบบการสื่อสารครบวงจร ได้แก่การสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย 6) สื่อสารประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหา เน้นรูปแบบการสื่อสาร และ 7) เสริมสร้างระบบการสื่อสาร เน้นการสื่อสารผ่านกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ต่าง ๆ (เณริศา ชัยศุภมงคลลาภ, 2552)

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวความคิดการสื่อสาร ประกอบด้วย 1.1) แนวคิดการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 1.2) แนวความคิดด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 1.3) แนวความคิดด้านการสื่อสารวิถีโหนด นา เล และ 1.4) แนวความคิดด้านการพัฒนาศักยภาพบุคคล 2) กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย 2.1) ผู้ส่งสาร ประธานศูนย์ฯ สมาชิกศูนย์ ปราชญ์ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น สื่อมวลชลและนักท่องเที่ยว 2.2) สาร ในกระบวนการสื่อสารต้องผ่านกระบวนการวางแผน และออกแบบเนื้อหาสาร 2.3) ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย 2.3.1) สื่อดั้งเดิม ผ่าน สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อนิทรรศการ สื่อมวลชนและการสื่อสารผ่านเครือข่าย

การประชุม สัมมนา และ 2.3.2) สื่อใหม่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2.4) ผู้รับสารการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จากผู้ส่งสาร และ 2.5) ผลการสื่อสาร ทำให้ชาวบ้าน สมาชิกและประธานศูนย์ฯสามารถสื่อสารได้ดีมากยิ่งขึ้น เกิดช่องทางการสื่อสารที่มากขึ้นนักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุก ความประทับใจ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารประกอบด้วย 3.1) แนวทางที่จะพัฒนาศักยภาพบุคคลให้เป็นผู้นำการสื่อสาร 3.2) แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารการพัฒนารูปแบบสารให้มีความน่าสนใจและแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ให้กลับมาใช้นำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อไปดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรจัดทำระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่และจัดทำฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เช่น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน รายชื่อแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์ชุมชนในช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนพร้อมข้อมูลการติดต่อที่สะดวกยิ่งขึ้น 2) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ดังนี้ 2.1) ต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการบรรจุแหล่งท่องเที่ยวในพื้นชุมชนใกล้เคียง และมีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว กับผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กัน และ 2.2) การส่งเสริมหลักสูตรการอบรมเรื่องการสื่อสาร การผลิตสื่อเพื่อการตลาด การเขียน รวมถึงการบริหารสื่อออนไลน์ในยุคดิจิตอล และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 3.1) ควรศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว และเป็นปัจจัยที่มีการสื่อสารการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึง ความต้องการของนักท่องเที่ยว และนำผลที่ได้มาปรับปรุงการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น 3.2) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาสื่อใหม่และการประเมินการใช้สื่อใหม่เพื่อการพัฒนาการใช้สื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และ 3.3) ควรทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลไปใช้ใน ปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวชุมชนท่าหินให้มีคุณภาพ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความ ประทับใจ และกลับมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เณริศา ชัยศุภมงคลลาภ. (2552). รูปแบบการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตรพัฒนาการ. จุฬาลงกรณ์หมาวิทยาลัย.

เอกณรงค์ ขวดแก้ว. (2549). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมบ้านสันทรายพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กรกฎ จำเนียร. (10 เมษายน 2566). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา. (อพิเชษฐ์ สุขแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2552). การดำเนินงานพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนมสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.

จงรักษ์ อินทยนต์. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชวน สังข์แก้ว. (7 พฤศจิกายน 2565). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา. (อพิเชษฐ์ สุขแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

ณัฐนันท์ วงษ์ประเสริฐ. (2557). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐนิชา ประสาทเขตวิทย์ และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความต่อเนื่องของวิสาหกิจชุมชนในตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารแก่นเกษตร, 47(ฉบับพิเศษ 1), 442-446.

ธันย์ชนก ช่างเรือ. (2560). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นภดล นพรัตน์. (2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปกรณ์ จีนาคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาบ้านห้วยฮี้ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประยูร ศรีสุขใส. (7 พฤศจิกายน 2565). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา. (อพิเชษฐ์ สุขแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

ปิ่นปินัทธ์ สัทธรรมนุวงศ์. (2563). การสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา: โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.

พูนทรัพย์ ชูแก้ว. (7 พฤศจิกายน 2565). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของศูนย์การเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา. (อพิเชษฐ์ สุขแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

มนตรี สุดสม. (2541). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยทางการจราจรในจังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารัชต์ มัธยมบุรุษ. (2567). รูปแบบการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://tourismatbuu.wordpress.com

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2559). ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: ระเบียงทอง.

Bunyakit, B., et al. (2006). Kanchatkan Khwamru.Chak thritsadi su kanpatibat (Phim khrang thi sam) [Knowledge management...from theory to practice. (3rd ed.). Bangkok: ThailandProductivity Institute.

Naimsanit, R. (2017). Krabusnkachatkan khwamruphumpanya thongthin [Knowledge management process in local wisdom]. Retrieved March 18, 2024, from http://poompunya.com/index.php/km.

รหัสบทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเพื่อยกระดับมาตรฐานและแปรรูปข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี*

DEVELOPING NETWORK CAPACITY TO RAISE STANDARDS AND PROCESS ORGANIC RICE FOR ORGANIC RICE FARMERS, UDON THANI PROVINCE

วิไลลักษณ์ ขาวสอาด[1*], สืบชาติ อันทะไชย[2], เพลินพิศ แจ้งโพธิ์นาค[3], วุฒิพงศ์ บุษราคัม[4]
Wilailak Khaosaard[1*], Subchat Untachai[2], Ploenphit Chaengphonak[3], Wutthipong Busarakam[4]
[1]รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย
[1]Master of Public Administration, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand
[2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย
[2]Faculty of Management Science, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand
[3]คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย
[3]Faculty of Technology, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand
[4]ศูนย์การศึกษาบึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี ประเทศไทย
[4]Bueng Kan Education Center, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani, Thailand
*Corresponding author E-mail: wilailak.kh@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี 2) ยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี และ 3) ยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1.1) ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวอินทรีย์ 1.2) เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตร 1.3) เจ้าหน้าที่กรมการข้าว 1.4) เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 1.5) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ และ 6) ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านข้าวอินทรีย์ จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสำรวจพื้นที่ ข้อสรุปจากการประชุมกลุ่มย่อยและการจัดเวที และการสังเกตพฤติกรรม ผลการวิจัย พบว่า ในส่วนของการพัฒนาศักยภาพเครือ ข่ายเกษตรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ดำเนินการโดยใช้กระบวนการการก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือ กระบวนการสร้างความร่วมมือ และกระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ ในส่วนของการยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ เครือข่ายมีการกำหนดมาตรฐานในการปลูกข้าวอินทรีย์ ตามมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000-2564 เกษตรอินทรีย์ : การผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่กำหนด และยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาด ทำให้เกิดเป็นเครื่องดื่มข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ “หอมนาคา” สร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับเครือข่าย เครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง และส่งผลให้เกิดการบริหารเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในมิติด้านสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศักยภาพเครือข่าย, ยกระดับมาตรฐาน, การแปรรูปข้าวอินทรีย์

* Received 5 March 2024; Revised 27 March 2024; Accepted 29 March 2024

Abstract

The objectives of this research study were : 1) Develop the potential of the network of organic rice farmers, Udon Thani Province 2) Raise the standard of organic rice for organic rice farmers, Udon Thani Province and 3) Raise the level of organic rice processing in product development, packaging, and marketing for organic rice farmers, Udon Thani Province. It is qualitative research. The study was based on two target groups: 1. The main informants were 1) The president of the organic rice community enterprise 2) Agricultural office officials 3) Rice department officials 4) Provincial commerce office officials 5) Organic rice farmers and 6) Experts from agencies related to organic rice. totaling 10 people. 2. The workshop participants were 50 community enterprise members. Research tools included group discussions, interviews, and area surveys. Conclusions from small group meetings and forums and observation of behavior. The results of the research found that in the development of the potential of the network of organic rice growers. It is carried out using the process of formation of a collaborative network. Cooperation creation process and the operating process of the cooperation network in terms of raising the standard of organic rice for organic rice farmers. The network has set standards for growing organic rice. According to agricultural product standards ACT 9000-2021 Organic Agriculture : Production, processing, labeling, and distribution of designated organic produce and products. and raise the level of organic rice processing in product development, packaging, marketing, resulting in 5 varieties of germinated brown rice drink, “Hom Naka”, creating additional income for the network. The network is strengthened and results in effective network management towards sustainable development (Sustainable Development Goals: SDGs) in the social dimension.

Keywords: Development, Network Capacity, Raising Standards, Organic Rice Processing

บทนำ

ในอดีตประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม การพัฒนาประเทศในระยะต่อมามุ่งเน้นตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นการพัฒนาตามแนวคิด “การพัฒนากระแสหลัก” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ (ชยาพร วัฒนศิริ และคณะ, 2553) ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เกิดภาวะเศรษฐกิจไทยพลิกผันอย่างหนัก เกิดปรากฏการณ์ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” จากวิกฤตการณ์ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงทบทวนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งเน้นไปที่รากฐานเดิม คือ ภาคเกษตรกรรมและชุมชน ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) จึงมียุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และ “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” ที่เป็นเศรษฐกิจระดับฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งหมายถึงวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) คือ กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการในรูปนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างระบบการพึ่งพาตนเองให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) โดยมี

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในมิติด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ และเป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ในขณะที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ยังช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2560) ซึ่งความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนอาจจะพัฒนาในรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายของเกษตรกร เช่น การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ กรณีศึกษา ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลลัพธ์ของงานวิจัย ได้แก่ กลไกการบริหารจัดการเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์และรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ เกิดศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลวังกะพี้ เกิดเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกรข้าวอินทรีย์ทั้งภายในและภายนอกจังหวัด และเกิดภาคีเครือข่ายสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น (ยุพิน เถื่อนศรี และนิชภา โมราถบ, 2559)

ประเทศไทยได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2560 เป็นปีแห่งการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ซึ่งมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ปี 2560 – 2563 ยังคงมีทิศทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สินค้าส่งออกเพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าว ทุเรียน มังคุด มะพร้าวอ่อน น้ำกะทิ และใบชาเขียว โดยปริมาณการส่งออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 31.58 ต่อปี และมูลค่าการส่งออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 44.46 ต่อปี ตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฮ่องกง อิตาลี และเวียดนาม สำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยในปี 2564 (มกราคม – พฤศจิกายน 2564) มีมูลค่า 1,238.97 ล้านบาท สินค้าเกษตรอินทรีย์ส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีมูลค่าอยู่ที่ 878.64 ล้านบาท ผลไม้อินทรีย์สดและแช่แข็ง และสินค้าเกษตรอินทรีย์อื่น ๆ (ทุเรียนสดและแช่แข็ง มังคุดสดและแช่แข็ง มะพร้าวอ่อน น้ำกะทิ และใบชาเขียว) มีมูลค่าอยู่ที่ 360.33 ล้านบาท และตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อิตาลี จีน และสวิสเซอร์แลนด์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมุ่งเน้นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ และส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานข้าวอินทรีย์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Organic Thailand) เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าข้าวให้มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้ผลิตผู้บริโภค และรักษาสภาพแวดล้อม (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560) การผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Organic Thailand) เป็นการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด เป็นต้นว่าปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าว ตลอดจนสารเคมีที่ใช้เพื่อป้องกัน กำจัดแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บ การผลิตข้าวอินทรีย์นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยจากสารพิษแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนอีกด้วย (กรมการข้าว, 2560)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีพื้นที่การปลูกข้าวทั้งหมด 38,700,140 ไร่ ผลผลิต 13,300,343 ตัน โดยมีการปลูกข้าวนาปีมากที่สุด มีพื้นที่ปลูก 38,577,000 ไร่ ผลผลิต 12,974,098 ตัน รองลงมาคือ ข้าวนาปัง โดยมีพื้นที่ปลูก 1,892,820 ไร่ ผลผลิต 1,080,911 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) มีการปลูกข้าวอินทรีย์ในหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร สุรินทร์ และมหาสารคาม ซึ่งเกษตรกรได้หันมาสนใจการผลิตเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เนื่องจากเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ต่างหันมาสนใจในสุขภาพ (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2565) และที่สำคัญการแข่งขันในปัจจุบันต้องอาศัยมาตรฐานเป็นตัวกำหนด ซึ่งมาตรฐานมีหลายรูปแบบหลายหน่วยงาน ทั้งระดับสากล และระดับประเทศ รูปแบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เกษตรอินทรีย์

แบบพึ่งพาตนเอง (ส่วนใหญ่เป็นการเกษตรแบบพื้นบ้าน) และเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐาน เนื่องจากการผลิตเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดสุรินทร์ และอุดรธานี ในส่วนของจังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่การปลูกข้าวทั้งหมดประมาณ 2,072,540 ไร่ มีผลผลิตทั้งหมด 756,243 ตัน โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ กระจายอยู่ทั่วจังหวัด ได้แก่ อำเภอกุดจับ อำเภอหนองวัวซอ อำเภอหนองหาน และอำเภอเมือง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) จากการสำรวจข้อมูลการผลิตข้าวอินทรีย์ในเบื้องต้น พบว่า พื้นที่ในการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐาน ในปี พ.ศ. 2566 มีจำนวน 5,966 ไร่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรธานี, 2566) และพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอกุดจับ คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหันเทา ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เป็นกลุ่มแรกที่ได้ร่วมโครงการนำร่องการปลูกข้าวอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินอยู่ใน พ.ศ. 2560-2564 โดยทางกลุ่มได้เริ่มรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 มีจำนวนสมาชิก 80 คน และอำเภอเมือง คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเกษตรอินทรีย์หนองโสกดาว-โนนสูง ตำบลโนนสูง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลโนนสูง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้เริ่มรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนสมาชิก 50 คน ซึ่งพื้นที่การปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุดรธานียังมีไม่มากนัก ทำให้ทางจังหวัดอุดรธานีกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566-2570 มีทั้งหมด 6 ประเด็นการพัฒนาของจังหวัด ซึ่งประเด็นการพัฒนาของจังหวัดที่ 2 คือ การส่งเสริมและยกระดับการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน โดยหนึ่งในแนวทางของการพัฒนา คือ การรับรองมาตรฐานของเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ การยกระดับสินค้าเกษตรแปรรูป และเกษตรอุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐานสากล (สำนักงานจังหวัดอุดรธานี, 2566) จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2566-2570 ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ เกิดความตื่นตัวในการยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้

อนึ่ง จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาร่วมกันระหว่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี องค์กรภาครัฐ และแกนนำภาคประชาชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ขาดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานในท้องถิ่น ผลผลิตต่อไร่ต่ำ และขาดการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับข้อมูลการจัดเวทีเสวนากับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ พบว่า การสร้างและการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุดรธานี ยังไม่มีรูปแบบและการเชื่อมต่อกันที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมทั้งภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการขาดผู้นำที่เข้มแข็ง มาตรฐานการปลูกข้าวอินทรีย์ และการแปรรูป จากข้อมูลดังกล่าวในเบื้องต้น เห็นได้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์กำลังตกอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงต่อการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตการผลิตที่มีความความโดดเด่นของท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามาดูแลให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาทั้งทางด้านการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย การยกระดับมาตรฐาน และแปรรูปข้าวอินทรีย์ การร่วมวางแผนการผลิต การส่งเสริมการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่ายและการเชื่อมต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนไปยังลูกค้าให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์อย่างเร่งด่วน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเพื่อยกระดับมาตรฐานและแปรรูปข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุดรธานีให้มีความเข้มแข็ง อันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่เกษตรกร ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในมิติด้านสังคม ในการยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในขณะเดียวกันยังเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ขั้นตอนดังนี้ ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย การยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์และแปรรูปข้าวอินทรีย์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประสานงานแกนนำเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ องค์กรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจกับเกษตรกร กลุ่มผู้นำในชุมชน และผู้ที่ที่เกี่ยวข้อง และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้น และวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

ระยะที่ 2 การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ขั้นตอนดังนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus group interview) เพื่อใช้ศึกษาถึง 1) กระบวนการในการก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือ 2) กระบวนการสร้างความร่วมมือ 3) กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ

ระยะที่ 3 การยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) การจัดเตรียมแหล่งผลิต 2) การรวบรวมผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ 3) การคัดบรรจุ 4) การจัดจำหน่ายผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ 5) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ 6) การนำเข้าผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ หลังจากนั้น ติดต่อหน่วยงาน และจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ เพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand)

ระยะที่ 4 แปรรูปข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) การจัดการคุณภาพ 2) การจัดองค์การ 3) การจัดการผลิต 4) การจัดการเงิน 5) การจัดการตลาด

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้ทำการคัดเลือกประชากรแบบเจาะจงจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเกษตรอินทรีย์หนองโสกดาว-โนนสูง ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี 2) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี 3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหันเทา ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี

กลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง และการเลือกแบบต่อเนื่อง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group interview) โดยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้ทำงานด้านการขับเคลื่อนเครือข่ายเกษตรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวอินทรีย์ จำนวน 3 คน 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี จำนวน 1 คน 3) เจ้าหน้าที่กรมการข้าว จำนวน 1 คน 4) เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี จำนวน 1 คน 5) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จำนวน 3 คน และ 6) ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านข้าวอินทรีย์ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

2. กลุ่มผู้เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 แห่ง คือ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเกษตรอินทรีย์หนองโสกดาว-โนนสูง ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี จำนวน 15 คน 2) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี จำนวน 10 คน 3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหันเทา ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์เอกสารและหลักฐานต่างๆ (Documentary Analysis) การสำรวจนาข้าวอินทรีย์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน การสังเกตและการจดบันทึก การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติงาน จากกลุ่มผู้เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 50 คน

ในส่วนของการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ประกอบด้วยการหาข้อบกพร่องในด้านเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา การใช้สำนวนถ้อยคำเพื่อความเข้าใจของผู้ตอบ ลำดับความสำคัญก่อนหลัง ความซับซ้อน และความสอดคล้องต่อเนื่องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยใช้การหาดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index) ได้เท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ทั้งความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา และรูปแบบตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ภายหลังที่เก็บข้อมูลแล้วจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ทราบว่าได้ข้อมูลอะไรที่ครบถ้วนบ้าง และต้องเก็บข้อมูลอะไรเพิ่มเติม วิเคราะห์เนื้อหาหลังจากเก็บข้อมูล เป็นการวิเคราะห์สรุปรวมโดยนำข้อมูลทั้งหมดมาผสมผสานกัน

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสำรวจพื้นที่ ข้อสรุปจากการประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวที และการสังเกตพฤติกรรม ข้อมูลเหล่านี้นำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจัดหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหาและทำการตีความจากข้อมูลที่ได้ ตามกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นตามกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูล

ผลการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งในงานวิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มประชากรจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเกษตรอินทรีย์หนองโสกดาว-โนนสูง ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี 2) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี 3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านหันเทา ต.ปะโค อ.กุดจับ จ.อุดรธานี โดยมีกระบวนการ ดังนี้

1.1 กระบวนการในการก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือ การก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี เกิดจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง โดยเริ่มต้นมาจากโครงการนำร่องการปลูกข้าวอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินอยู่ใน พ.ศ. 2560-2564 และแผนยุทธศาสตร์ 20 ปีของประเทศไทย พ.ศ. 2560-2579 และแผนแม่บทเพื่อการเกษตรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งเสริมการขยายตัวของสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยสำหรับตลาดทั้งในและต่างประเทศ จากนั้นจึงเริ่มสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยเป็นความร่วมมือจากทางจากภาครัฐ และทางวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง ขณะที่การ

จัดระบบบริหารจัดการเครือข่ายถือเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งด้านการจัดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย และสุดท้ายคือ การดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย

1.2 กระบวนการสร้างความร่วมมือ การสร้างความร่วมมือของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์จังหวัดอุดรธานี เกิดจากการปลูกข้าวอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง โดยประธานวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง ได้มีการกระตุ้นส่งเสริมความร่วมมือ และระดมความร่วมมือโดยการหาตลาดในการกระจายสินค้า เพื่อนำข้าวอินทรีย์ไปจัดจำหน่าย และวางกรอบความร่วมมือร่วมกัน เพื่อเป้าหมายในการขอเครื่องหมายอย. (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)) ของข้าวอินทรีย์ และมุ่งเน้นคุณภาพข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานตาม “Organic Thailand” ทั้งนี้ได้มีการสนธิความร่วมมือวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 แห่งตามที่กล่าวมา และสนธิความร่วมมือกับทั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอุดรธานี (กรมการข้าว) สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

1.3 กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ การดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือถือว่าเป็นอีกขั้นตอนที่มีความสำคัญ วิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง ได้ร่วมทำข้อตกลงเบื้องต้นในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานีขึ้น โดยมีประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเกษตรอินทรีย์หนองโสกดาว-โนนสูง ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี และประธานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ต.โนนสูง อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี เป็นประธานเครือข่าย ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากเสียงข้างมากของสมาชิก ประธานเครือข่ายเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูงมาก สมาชิกในเครือข่ายให้ความไว้เนื้อเชื่อใจ และสามารถบริหารความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมื่อสมาชิกเกิดข้อขัดแย้งกันในเรื่องของการแบ่งผลกำไร ประธานเครือข่ายได้ทำการประชุม และหาข้อสรุป เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้รับผลประโยชน์ตามความเหมาะสม เป็นต้น และทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ได้มีการวางแผนการทำงานใน พ.ศ. 2567 ในการทำงานแบบเชิงรุกในทุกด้าน เช่น การออกผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การหาตลาดใหม่ ๆ เป็นต้น

2. เพื่อยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ทางผู้วิจัยได้เข้าไปทำการอบรมเชิงปฏิบัติการในการเตรียมการเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) โดยใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000-2564 เกษตรอินทรีย์ : การผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) ในการเตรียมความพร้อมให้กับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งทางเครือข่ายมีการดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปตามเกณฑ์ของมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000-2564 เกษตรอินทรีย์ : การผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ดังนี้

2.1 การจัดเตรียมแหล่งผลิต เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี มีการดำเนินการตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยแปลงปลูกข้าวปลอดสารเคมี มีการวิเคราะห์ดิน ส่งห้องปฏิบัติการของทางราชการหรือห้องปฏิบัติการที่ได้รับรองระบบคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์การปนเปื้อนจากวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายและเก็บวิเคราะห์ดินไว้เป็นหลักฐาน ในส่วนของแหล่งน้ำ น้ำที่ใช้ในกระบวนการปลูกข้าวอินทรีย์ไม่มีการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลิตผล มีการบริหารจัดการแหล่งน้ำอย่างดี เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของจุลินทรีย์และสารเคมี ในส่วนของเมล็ดพันธุ์ได้มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอุดรธานี (กรมการข้าว) เมล็ดพันธุ์อินทรีย์ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

2.2 การรวบรวมผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ ในส่วนของลานนวดข้าว มีการทำความสะอาดก่อนการใช้งาน เพื่อลดการปนเปื้อนวัตถุอันตรายสู่ข้าวอินทรีย์ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวอินทรีย์เรียบร้อยแล้ว เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานีต้องปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ และสถานที่ที่ใช้ในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวต้องมีโครงสร้างที่สามารถป้องกันความเสี่ยงจากการปนเปื้อนในผลผลิต ใช้เครื่องเกี่ยวนวดข้าวอินทรีย์

โดยเฉพาะ สถานที่เก็บรวบรวมข้าวอินทรีย์ต้องถูกสุขลักษณะ รวมถึงอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ และพาหนะที่ใช้ในการขนย้ายข้าวอินทรีย์

2.3 การคัดบรรจุ ภาชนะบรรจุข้าวอินทรีย์ได้มาตรฐาน สะอาด สามารถป้องกันการปนเปื้อนและความชื้น ข้าวอินทรีย์บรรจุถุงจะต้องได้รับรองมาตรฐาน ข้อความบนถุงครบถ้วนตามมาตรฐานบรรจุภัณฑ์บรรจุในระบบสุญญากาศ ซึ่งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานีมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสุขลักษณะ

2.4 การจัดจำหน่ายผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ ส่วนหนึ่งจะส่งขายตามห้างสรรพสินค้า ได้แก่ ห้างเซนทรัลอุดรธานี ห้าง Tops อำเภอหนองหาน ห้างเซฟมาร์ท จังหวัดอุดรธานี ตลาดร่วมเขียว จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งจะส่งขายตามหน่วยงานภาครัฐที่มีคำสั่งซื้อเข้ามา เช่น โรงพยาบาลค่ายประจักษ์ศิลปาคม เป็นต้น

2.5 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีกระบวนการแยกสีข้าวอินทรีย์แต่ละชนิดที่ชัดเจน เช่น ข้าวจ้าวหอมมะลิ ข้าวจ้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเหนียวดำ ข้าวเหนียวหอมภูพาน ข้าวเหนียวหอมนาคา เป็นต้น มีการเก็บ ตัวอย่างข้าวเปลือก บันทึกปริมาณ และรหัสข้าวที่จะแปรรูป

2.6 การนำเข้าผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกข้าวอินทรีย์ การเตรียมการกำจัดต้นของข้าวพันธุ์ปนอื่น การสำรวจและการเข้าทำลายของศัตรูพืช และการจัดการการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บเกี่ยว การนวดข้าว การลดความชื้นข้าวเปลือก การบรรจุข้าวเปลือก และรักษาแหล่งที่มาของผลผลิต ผลิตผลที่อยู่ระหว่างการเก็บรักษา และขนย้ายต้องมีการระบุข้อมูลให้สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของผลผลิตได้

3. เพื่อยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี มีสภาพการดำเนินงานกลุ่มคงอยู่ต่อเนื่อง และมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยังขาดการแปรรูปข้าว ทางผู้วิจัยจึงได้ทำการลงพื้นที่ ศึกษาความต้องการ ศักยภาพของเครือข่าย ซึ่งมีความต้องการนำข้าวอินทรีย์มาแปรรูป โดยมีกระบวนการ ดังนี้

3.1 การยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ โดยทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี มีการมุ่งเน้นคุณภาพข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานตาม “Organic Thailand” ซึ่งเมื่อปลูกข้าวอินทรีย์ได้ตามมาตรฐานแล้ว มีการขอเครื่องหมายอย. (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)) ของข้าวอินทรีย์ที่ปลูก ซึ่งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ได้ทำการขอเครื่องหมายอย. (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)) ของข้าวอินทรีย์ที่ปลูกทุกสายพันธุ์ หลังจากนั้นทางผู้วิจัยได้ทำการอบรมให้กับสมาชิกทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานีในการแปรรูปข้าวอินทรีย์เป็นเครื่องดื่มข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ โดยเน้นให้ทางสมาชิกเครือข่ายให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า เช่น จำนวนแรงงานที่ใช้ในการแปรรูปข้าวอินทรีย์ จำนวนวัตถุดิบที่ใช้ในการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ได้แก่ ข้าวจ้าวหอมมะลิ 16.66% ข้าวจ้าวไรซ์เบอร์รี่ 16.66% ข้าวเหนียวดำ 16.66% ข้าวเหนียวหอมภูพาน 16.66% ข้าวเหนียวหอมนาคา 16.66% งาดำ 16.70% จำนวนวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการแปรูปข้าวอินทรีย์ ได้แก่ กระทะเหล็กขนาดใหญ่ ตะหลิว เตาถ่าน เครื่องบด เครื่องซีลสุญญากาศ ถุงซีลสุญญากาศ กล่องบรรจุภัณฑ์ สติกเกอร์ตราสินค้า “หอมนาคา” โดยวัตถุดิบที่ใช้ในการแปรรูป ทางผู้วิจัยได้แนะนำให้ทำการนึ่งข้าว ตากข้าว นำมาคั่วกับเตาถ่าน เพื่อให้มีกลิ่นหอม และนำมาบดรวมกัน เมื่อแปรรูปเรียบร้อยแล้วต้องนำเข้าถุงซีลสุญญากาศทันที เพื่อความสด ใหม่ของเครื่องดื่มข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ ซึ่งมีอายุของผลิตภัณฑ์ที่อยู่นอกตู้เย็นได้ 1 ปี

3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ เนื่องจากขาดความรู้ และงบประมาณ ทางผู้วิจัยจึงนำเครื่องซีล

สุญญากาศ ถุงซีลสุญญากาศ กล่องบรรจุภัณฑ์ สติกเกอร์ตราสินค้า “หอมนาคา” ซึ่งเป็นตราสินค้าที่ทางผู้วิจัยได้ออกแบบและทำการศึกษาถึงที่มา ความเป็นมาของข้าวเหนียวหอมนาคาที่ไม่มีการปลูกที่ใด แต่มีการปลูกเฉพาะในจังหวัดอุดรธานี จึงเป็นที่มาของตราสินค้า “หอมนาคา” ซึ่งเป็นเครื่องดื่มข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ ดังรูปดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

ภาพที่ 2 การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด

3.5 การจัดการตลาด เมื่อได้ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ ตราสินค้า “หอมนาคา” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยต้นทุนที่ใช้ในการผลิตต่อ 1 ถุง คือ 60 บาท และทำการขายถุงละ 120 บาท กำไรสุทธิ คือ 60 บาท ซึ่งเป็นการกำหนดราคาโดยสำรวจจากตลาดสินค้าเครื่องดื่มข้าวกล้อง และเครื่องดื่มผงแบบชงต่าง ๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์ไม่ได้มีราคาสูงกว่าตราสินค้าอื่น ๆ ทำให้เมื่อเข้าสู่ตลาด ผลิตภัณฑ์ขายได้ง่าย และมีผู้สนใจเป็นจำนวนมาก โดยช่องทางการจัดจำหน่ายในเริ่มแรกจะทำการออกบูทตามสถานที่ ต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลอุดรธานี ซึ่งเป็นสถานที่แรกที่ออกบูท เนื่องจากผลิตภัณฑ์เหมาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่รักสุขภาพ ผู้สูงวัย ผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลิตภัณฑ์ไปขายในส่วนของห้างเซนทรัลอุดรธานี ตลาดจริงใจ ห้าง Tops อำเภอหนองหาน ห้างเซฟมาร์ท จังหวัดอุดรธานี ตลาดร่วมเขียว จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น โดยเริ่มแรกมีการจัดการส่งเสริมการตลาดโดยการให้ชิมฟรี และมีผลิตภัณฑ์ขนาดทดลอง จึงทำให้เกิดการ ซื้อซ้ำเป็นจำนวนมาก โดยมีการบริการจัดส่งถึงบ้าน และสามารถสั่งซื้อทางออนไลน์ตามหน้าเพจเฟซบุ๊ก “อุดรอิ่มสุข”

อภิปรายผล

1. การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย 3 กระบวนการ ดังนี้ 1) กระบวนการในการก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือ 2) กระบวนการสร้างความร่วมมือ 3) กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งกระบวนการในการก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะได้รับความร่วมมือจากทางจากภาครัฐ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอุดรธานี (กรมการข้าว) สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี และเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายมีความเข็มแข็งในการบริหารจัดการเครือข่ายเป็นอย่างดี โดยผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับดุษฎี นาคเรือง และคณะ กล่าวว่า การให้ความสำคัญด้านการบริหารจัดการที่ดีสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างเป้าหมายในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และสามารถควบคุมต้นทุนการผลิตให้ลดลง (ดุษฎี นาคเรือง และคณะ, 2560) นอกจากนี้แนวทางการจัดการเครือข่าย ควรประกอบด้วย 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1)

ขั้นการสร้างความเป็นองค์การเครือข่าย และการทำให้มั่นคง ประกอบด้วย 1.1) การกำหนดโครงสร้างการทำงานร่วมกัน 1.2) การจัดบทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย 1.3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 1.4) สร้างความรู้สึกร่วมกันกับกระบวนการทำงานเครือข่าย 1.5) การพัฒนาระบบความโปร่งใสที่สามารถตรวจสอบได้ 1.6) การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในการติดต่อข่าวสาร และ ขั้นที่ 2) การรักษาความต่อเนื่องของการเป็นองค์การเครือข่าย ประกอบด้วย 2.1) การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2.2) การแสวงหาทรัพยากรสนับสนุน 2.3) รักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิก 2.4) การให้ความช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาภายในเครือข่าย 2.5) การสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียม (Lowndes, V & Skelcher, C., 1998); (Agranoff, R., 2006)ในส่วนของกระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ ประธานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูงมาก สมาชิกในเครือข่ายให้ความไว้เนื้อเชื่อใจ และสามารถบริหารความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง สอดคล้องกับฐากรู อนุสรณ์พานิชกุล และคณะ ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเพิ่มสมรรถนะให้กับสมาชิกและช่วยให้วิสาหกิจชุมชนเกิดความสำเร็จ (ฐากรู อนุสรณ์พาณิชกุล และคณะ, 2561) และสอดคล้องกับสัญญา เคณาภูมิ สรุปความสามารถในการเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนสวนใหญ่มีความเข้มแข็ง โดยพบวาประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนต่าง ๆ ได้แก การจุดประกายความคิด การนำพาการสร้างธุรกิจ การแสวงหาตลาดเพื่อการระบายขายสินคา เป็นตน (สัญญา เคณาภูมิ, 2558)

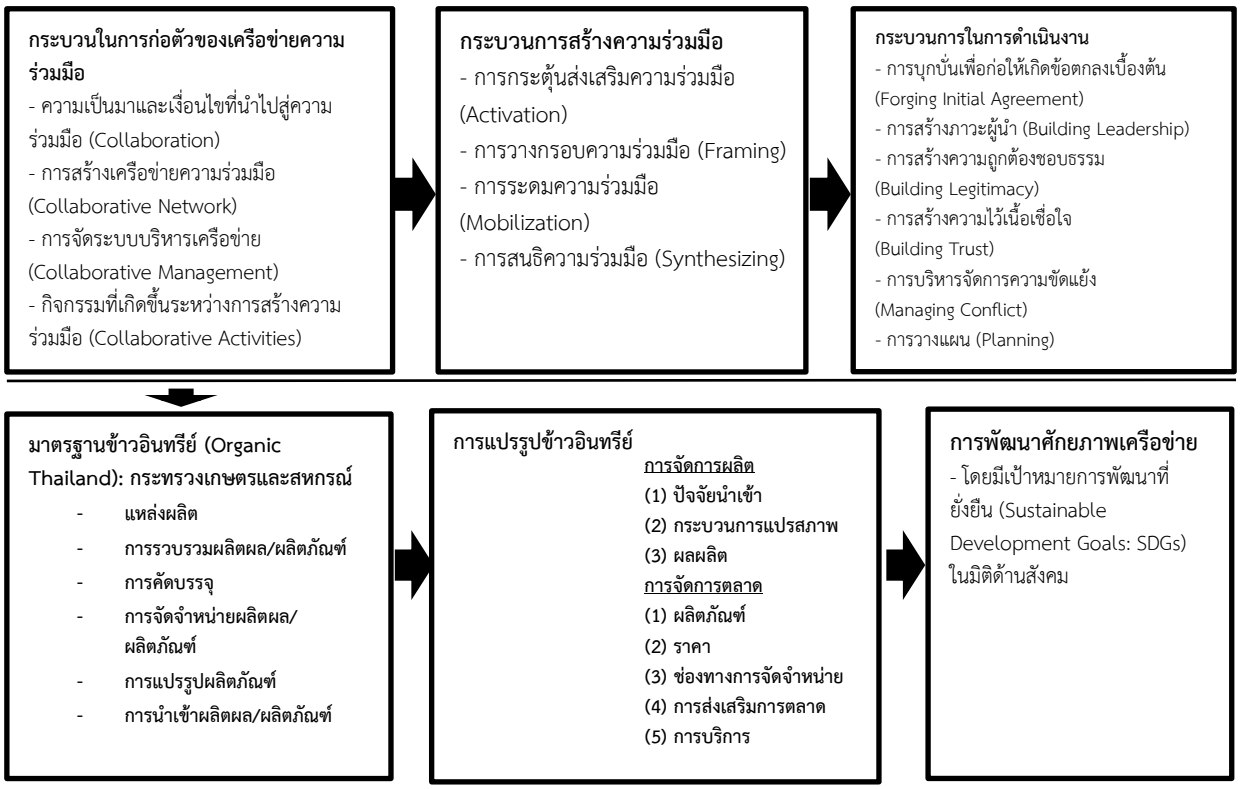
2. เพื่อยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี โดยทางเครือข่ายมีการกำหนดมาตรฐานในการปลูกข้าวอินทรีย์ ตามมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000-2564 เกษตรอินทรีย์ : การผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1) การจัดเตรียมแหล่งผลิต 2) การรวบรวมผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ 3) การคัดบรรจุ 4) การจัดจำหน่ายผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ 5) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ 6) การนำเข้าผลิตผล/ผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิณากร ที่รัก และจีรวัฒน์ แพงแสน ที่ศึกษาการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรต้องทราบถึงสภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ ระดับความรู้และความคิดเห็นต่อการผลิตข้าวอินทรีย์ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแนวทางในการส่งเสริมตามกรอบของ มกษ. 9000 (วิณากร ที่รัก และจีรวัฒน์ แพงแสน, 2565) และสอดคล้องกับจารุวรรณ ฟูตั้น และคณะ ในส่วนของความรู้เกี่ยวกับเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดภัย เกษตรกรปลูกผักปลอดภัยที่มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรที่ดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดภัยมากขึ้น จะทำให้มีการยอมรับเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดภัยเพิ่มขึ้น ทำให้เกษตรกรสามารถปลูกผักปลอดภัยได้ตามมาตรฐานของระบบการปลูกผักปลอดภัยที่กำหนดของโครงการหลวงแม่ทาเหนือ (จารุวรรณ ฟูตั้น และคณะ, 2560)

3. เพื่อยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) การยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ 3) การจัดการตลาด ซึ่งเครื่องดื่มข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ “หอมนาคา” เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ และความโดดเด่น เพราะแปรรูปจากข้าวกล้องงอก 5 สายพันธุ์ที่สามารถปลูกได้ที่จังหวัดอุดรธานีเท่านั้น ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่ไม่สูงมากนัก และบรรจุภัณฑ์มีตราสินค้าที่โดดเด่น สอดคล้องกับ ชมภูนุช หุ่นนาค และคณะ ที่ได้ศึกษาแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตร ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การดำเนินการด้านการผลิตสามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ โดยให้ความสำคัญกับการผลิตแบบอินทรีย์ การปลูกพืชแบบผสมผสาน ไม่มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการผลิตมากนัก ทั้งนี้การผลิตสามารถผลิตได้ในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของลูกค้าในชุมชนและคนภายนอก ชุมชน เนื่องจากมีการวิเคราะห์ความต้องการในการอุปโภคและบริโภคระดับครัวเรือนเป็นระยะ (ชมภูนุช หุ่นนาค และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เน้นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็น

ผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler Phillip ได้กล่าวถึง สิ่งกระตุ้นเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการผลิตภัณฑ์ ซึ่งสิ่งกระตุ้นถือว่าเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการซื้อสินค้า ประกอบด้วย สิ่งกระตุ้นทางการตลาด (Marketing stimulus) เป็นสิ่งกระตุ้นที่นักการตลาดสามารถควบคุมและต้องจัดให้มีขึ้น เป็นสิ่งกระตุ้นที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย สิ่งกระตุ้นด้านผลิตภัณฑ์ สิ่งกระตุ้นด้านราคาสิ่งกระตุ้นด้านการจัดช่องทางการจำหน่าย สิ่งกระตุ้นด้านการส่งเสริมการตลาด (Kotler, P., 2012) สอดคล้องกับสุฑามาศ ยิ้มวัฒนา และคณะ ศึกษาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูป แขวงเมืองวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำ (สุฑามาศ ยิ้มวัฒนา และคณะ, 2564) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า บรรจุภัณฑ์ที่ดีจะกระตุ้นให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ง่ายจดจำ ภาพรวมด้านบรรจุภัณฑ์ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในบรรจุภัณฑ์มีคุณค่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด บรรจุภัณฑ์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้ามีค่าสูงสุด สอดคล้องกับ อัปสร อีซอ และคณะ ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มกะลามะพร้าวบ้านท่าสาป จังหวัดยะลาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ แตกต่างจากคู่แข่งขัน สามารถดึงดูดใจลูกค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลให้ธุรกิจมียอดขายและกำไรเพิ่มขึ้น (อัปสร อีซอ และคณะ, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

เกิดการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในมิติด้านสังคม

ภาพที่ 3 การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเพื่อยกระดับมาตรฐานและแปรรูปข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเพื่อยกระดับมาตรฐานและแปรรูปข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จังหวัดอุดรธานี ในส่วนของการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเกษตรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ดำเนินการโดยใช้กระบวนการการก่อตัวของเครือข่ายความร่วมมือ กระบวนการสร้างความร่วมมือ และกระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ ในส่วนของการยกระดับมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ เครือข่ายมีการกำหนดมาตรฐานในการปลูกข้าวอินทรีย์ ตามมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000-2564 เกษตรอินทรีย์ : การผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่กำหนด และการแปรรูปข้าวอินทรีย์ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ มีการดำเนินการยกระดับการแปรรูปข้าวอินทรีย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการจัดการตลาด ทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งและเกิดการบริหารเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในมิติด้านสังคม ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ควรประสานความร่วมมือไปยังทุกภาคส่วน เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อร่วมมือกัน และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายและโครงการต่าง ๆ งบประมาณในด้านต่าง ๆ เป็นต้น 2) ควรนำเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการบริหารเครือข่าย เช่น ระบบซอฟต์แวร์ต่าง ๆ คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน เป็นต้น ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ 1) หน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ที่มีความสอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ และนำองค์ความรู้ หรือเครื่องมือในการนำไปปฏิบัติงานปรับประยุกต์ใช้ 2) หน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เมื่อนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ควรมีการประสานงานเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงกระบวนการในการดำเนินงานเครือข่ายในระยะต่อไปถึงความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อันจะนำไปสู่ข้อสรุปในทางวิชาการที่มีคุณค่าเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคม และประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว. (2560). คู่มือโครงการพัฒนาและส่งเสริมระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 60. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2565 จาก https://www.doae.go.th/index.php

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). หลักการเกษตรอินทรีย์. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2565 จาก http://www.greennet. or.th/article/1006

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2565). การผสานคุณค่าของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพในระบบข้าวของประเทศไทย การวัดค่าที่สำคัญในระบบข้าว: การสังเคราะห์ผลและข้อเสนอแนะ. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2565 จาก https://teebweb.org/wp-content/uploads/ 2023/04/TEEBAgriFood-Thailand-IKI-Organic-Rice-Synthesis-in-Thai.pdf

จารุวรรณ ฟูตั้น และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการ ยอมรับเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดภัยของเกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร, 33(3), 397-404.

ชมภูนุช หุ่นนาค และคณะ. (2563). แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัด กาญจนบุรี. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 13(2), 21-53.

ชยาพร วัฒนศิริ และคณะ. (2553). การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของผักเกษตรอินทรีย์. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฐากรู อนุสรณ์พาณิชกุล และคณะ. (2561). รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 20(1), 9-18.

ดุษฎี นาคเรือง และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดยะลา. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(17), 69-77.

ยุพิน เถื่อนศรี และนิชภา โมราถบ. (2559). การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ กรณีศึกษา ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 5(2), 116-131.

วิณากร ที่รัก และจีรวัฒน์ แพงแสน. (2565). การวิเคราะห์โอกาสการยกระดับฟาร์มโคนมทั่วไปเป็นฟาร์มโคนมอินทรีย์ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. วารสารเกษตรและอาหาร มรวอ., 1(1), 16-24.

สัญญา เคณาภูมิ. (2558). แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรกาฬสินธุ์, 2(3), 68-85.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรธานี. (2566). ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอุดรธานีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2566 จาก https://www.opsmoac.go.th/udonthani-dwl-files-452791791883

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานจังหวัดอุดรธานี. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี พ.ศ.2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2566 จาก http://www.udonthanilocal.go.th/system_files/256/d9666fa5dddc3130144

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000-2564 เกษตรอินทรีย์ : การผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2565 จาก https://www.acfs.go.th/files/files/commodity-standard/20211127154547_899058.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). ผลผลิตสินค้าทางการเกษตรของจังหวัดอุดรธานี ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 2 ธันวาคม 2565 จาก http://mis-app.oae.go.th/area/ลุ่มแม่น้ำ/แม่น้ำชี/อุดรธานี

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2565 จาก https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/jounal/2566/yearbook2565.

สุฑามาศ ยิ้มวัฒนา และคณะ. (2564). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูปแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(1), 1-12.

อัปสร อีซอ และคณะ. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มกะลามะพร้าวบ้านท่าสาป จังหวัดยะลาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 14(3), 417-423.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2560). วิสาหกิจชุมชน ปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย, 37(2), 131-150.

Agranoff, R. (2006). Inside Collaborative Networks : Ten Lessons for Public Managers. Public Administration Review, 66(Special Issue), 56-65.

Kotler, P. (2012). Marketing Management. (13th ed). New Jersey: Practice Hall.

Lowndes, V & Skelcher, C. (1998). The Dynamics of Munti-Organisational Partnerships: An Analysis of Changing Modes of Governance. Public Administration Review, 76(2), 313-333.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร*

DEVELOPMENT A TOURISM MODEL INTEGRATING THE THREE DHRAMAS OF PHOK YAI VILLAGE LINKING WITH FOOD AND WELNESS TOURISM ROUTES IN SAKON NAKHON PROVINCE

สุชาติ วรรณขาว*, ยุพิน เรืองแจ้ง, สุนันท์ แก้วอาษา
Suchart Wannakhao, Yupin Ruangchang, Sunan Keawasa
คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ประเทศไทย
Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology IsanSakon Nakhon Campus, Thailand
*Corresponding author E-mail: Wannakhao_@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 คน กลุ่มตัวอย่างในการประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ นักท่องเที่ยวจำนวน 200 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การเสวนากลุ่มย่อยและการใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ยึดเอาวิถีชีวิตของชุมชนผนวกกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการไปสู่กิจกรรมท่องเที่ยวสามธรรมในแต่ละด้านโดยมีอัตลักษณ์การท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ กิจกรรมการแสดงเล่าเรื่องชุมชนและกิจกรรมชมธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน 2) ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพ จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกปลาร้าสมุนไพร เสื้อมัดย้อมครามแบบพิมพ์ลาย และน้ำยาล้างจานสมุนไพร 3) ผลการประเมินการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.53 คิดเป็นร้อยละ 90.60

คำสำคัญ: รูปแบบการท่องเที่ยว, บูรณาการสามธรรม, อาหารและสุขภาพ

Abstract

The objectives of this research are: 1) develop a tourism model integrating the three Dharmas at Phok Yai village linking with food and wellness tourism routes in Sakon Nakhon province 2) develop food and wellness tourism souvenir products from the resource base and

* Received 6 February 2024; Revised 24 March 2024; Accepted 26 March 2024

local wisdom 3) evaluate the prototype of tourism model. Mixed methodology was conducted that consists of qualitative and quantitative research. The samples of developing the prototype tourism model were 50 of key factors who were involved in community-based tourism of Phok Yai village. They were derived by purposive samplings. The samples of evaluating the implementation the prototype tourism model were 200 tourists. They were derived by accidental sampling. The research instruments used to collect data were in-depth interview, focus group discussion and questionnaires. Statistics used in data analysis include content analysis, frequency, mean, percentage, and standard deviation. The result of the research found that 1) the formulated tourism model takes the community's way of life combined with faith in Buddhism as the core and then connects and integrates into the tourism activity of Dhrama in each aspect with an important tourism identity: Dhrama cruise, storytelling of the community through drama and nature tour to see and learn the community's way of life. 2) the 3 prototypes of tourism souvenir products on food and wellness are herbal fermented fish chili paste, Indigo dye in printed style, and herbal dishwashing liquid. 3) Results of the evaluation of the implementation of the prototype tourism model, the overall picture is at the highest level with an average of 4.53, equivalent to 90.60 percent.

Keywords: Tourism Model, Integrating of Three Dharmas, Food and Wellness

บทนำ

กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศไทยนั้น อยู่ภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) โดยแนวทางในการดำเนินการสำคัญที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการนั้นให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยมุ่งพัฒนาสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยการใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทุนทางปัญญามาสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการกระจายแหล่งท่องเที่ยวสู่เมืองรอง เน้นตลาดคุณภาพ สร้างมาตรฐานความสะดวก สะอาด ปลอดภัย อัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้บริหารจัดการและดูแลระบบนิเวศอย่างเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาสู่ระบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะอยู่บนพื้นฐานของการสร้าง การใช้องค์ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงกับทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อรังสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการรูปแบบใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมพลังงานและวัสดุ อุตสาหกรรมสุขภาพและการแพทย์และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวผ่านระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ อาทิ การให้ประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวผ่านการท่องเที่ยวเชิงอาหารไทย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงกับการแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวเชิงศิลปและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงการพัฒนาสินค้าและบริการผ่านของขวัญของฝากที่สร้างสรรค์อย่างมีอัตลักษณ์ (สำนักงบประมาณรัฐสภา, 2564)

ผลการศึกษาทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2560 -2569) พบว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังคงเป็นที่นิยมต่อไปสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลกโดยกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำสมัย (modern culture) และ การท่องเที่ยววิถีชีวิต (lifestyle) จะได้รับความนิยมมากโดยรูปแบบการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการสร้างจุดเด่นหรือจุดแตกต่าง (Uniqueness) ของวัฒนธรรมไทยและเชื่อมโยงเรื่องราว

ความสัมพันธ์กัน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยควรครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัย (intangible asset) ร่วมด้วยการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน (Community-based Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาโดยคนในชุมชนเพื่อชุมชนโดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความกินดีอยู่ดีของคนในชุมชนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวในชุมชนเน้นให้นักท่องเที่ยวลงมือปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำมากกว่าการเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมถึงการเรียนรู้วิถีชีวิตและองค์ความรู้ของชุมชนและในขณะเดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน พบว่า มีจำนวนเฉลี่ย 1 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.33 ซึ่งเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบจากปีที่ผ่านมา ส่งผลให้จังหวัดสกลนคร มีรายได้ด้านการท่องเที่ยวทั้งสิ้นรวม 2,407 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2565) จังหวัดสกลนครได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัด “เป็นแหล่งเกษตรปลอดภัย ก้าวไกลการค้า การลงทุน พัฒนาการท่องเที่ยวสู่อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” โดยประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวนั้นมุ่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมประเพณี) ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย การจัดการท่องเที่ยวควรดึงเอาอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพระพุทธศาสนามาเป็นการท่องเที่ยวหลัก ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของจังหวัดควรมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ให้มีความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์โดดเด่น โดยบูรณาการการท่องเที่ยวสามธรรมบนฐานอัตลักษณ์และทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านธรรมะควรดึงอัตลักษณ์ประเพณีทางพระพุทธศาสนามาเป็นการท่องเที่ยวหลัก (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2565) จากการศึกษาของ สายป่าน จักษุจินดา และคณะ ที่ได้ศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม จังหวัดสกลนคร ไปสู่การปฏิบัติ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ การขาดความต่อเนื่องและความร่วมมือในการปฏิบัติงานและปัญหาทางโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติต้องกำหนดนโยบายที่เด่นชัดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนควบคู่กับการจัดทำแผนระยะยาวเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงโดยมุ่งเน้นความร่วมมือทุกภาคส่วนให้สามารถทำงานแบบภาคีเครือข่าย ทำให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถยกระดับขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงรุกของจังหวัดสกลนครให้มีคุณภาพ (สายป่าน จักษุจินดา และคณะ, 2563)

แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครเน้นการทองเที่ยวเฉพาะด้าน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมะ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวสุขภาพ ซึ่งขาดรูปแบบการท่องเที่ยวที่บูรณาการกิจกรรมการท่องเที่ยวสามธรรมตามแผนยุทธศาสตร์จังหวัดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจสูงที่ต้องการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อความสบายใจหรือยกระดับจิตใจครอบคลุมถึงการเข้าร่วมประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา จากการสำรวจสภาพบริบทชุมชนบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่าเป็นชุมชนที่มีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวครอบคลุมสามธรรมที่โดดเด่น ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเข้มแข็งแต่ขาดองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามธรรม นอกจากนี้ ชุมชนยังมีศักยภาพในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายแต่ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนซึ่งเป็นส่วนประกอบสามัญของการท่องเที่ยวเพราะเป็นประสบการณ์ที่จับต้องได้และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวหวนระลึกถึงสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น นอกเหนือไปจากนี้ ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของชุมชนยังมีส่วนช่วยพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนช่วยเผยแพร่อัตลักษณ์ท้องถิ่นไปสู่สาธารณะ (Marzouki, S. Y., 2020)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของจังหวัดเมืองรอง นำเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งนี้เพื่อให้สอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ที่มุ่งต่อยอดอดีตด้วยการใช้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายมาประยุกต์ ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม (สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 อ้างถึงใน (ฐิญาภา เสถียรคมสรไกร และพิมพ์สิรี สุวรรณ, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ จังหวัดสกลนคร

วิธีการดำเนินการวิจัยข

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ข

การวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยว (Key Factors) ชุมชนบ้านพอกใหญ่ จำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน จำนวน 10 คน ตัวแทนชาวบ้าน จำนวน 15 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จำนวน 1 คน พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป กลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 15 คน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านแพทย์แผนไทย จำนวน 1 คน และตัวแทนจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนาลุ่มย่อย (Group Discussion) บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพต้นแบบ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการการเสวนากลุ่มย่อย (Group Discussion) บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ดำเนินการระหว่างวันที่ 17-18 มิถุนายน พ.ศ. 2565 โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การวิเคราะห์ฐานทรัพยากรในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมต้นแบบนั้นเป็นการพัฒนามาจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ที่พัฒนาขึ้นจากการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครเมืองต้องห้าม (พลาด) เชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศ: กรณีศึกษาบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ดำเนินการในปี พ.ศ. 2561

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ดำเนินการคู่ขนานไปกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพโดยการประชุมกลุ่มยอยและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งดำเนินการระหว่างเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม 2565 โดยผู้ที่มีบทบาทหลักในการ

จัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพอกใหญ่ได้ประชุมกลุ่มย่อย วางแผน ตรวจสอบ ตลอดจนประเมินความครบถ้วนสมบูรณ์ของรูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบ รวมถึงการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นไปใช้ภาคสนาม ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพดำเนินการโดยกลุ่มผลิตสินค้าแลผลิตภัณฑ์ในชุมชนร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร จำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านแพทย์แผนไทยจำนวน 1 ท่าน โดยการประชุมกลุ่มย่อยและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพโดยการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมทั้งด้านแหล่งวัตถุดิบในชุมชน กระบวนการผลิต ฉลากและบรรจุภัณฑ์สินค้า ราคา ช่องทางการประชาสัมพันธ์และการจำหน่าย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าจากหลายเครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การระดมความคิดเห็น การสังเกตุ และการสะท้อนผลการสะท้อนผลการเรียนรู้ข้อมูลที่ได้ผ่านการตรวจสอบขั้นสุดท้ายจากผู้มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

การวิจัยระยะที่ 2 การนำรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ภาคสนามและประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว จำนวน 200 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานนิทรรศการพัฒนาและยกระดับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ระหว่างวันที่ 16-18 กันยายน พ.ศ. 2565 สถานที่บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้ในการประเมินระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมที่พัฒนาขึ้น โดยมีการสร้างและการทดสอบเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 6 A's (Buhalis, D., 2000) และ 6 P's (Palasol, J., 2012) แบบประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (แสงระวี เกตุสุวรรณ, 2563) และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรม

2. กำหนดกรอบข้อคำถามตามโครงสร้างและวิเคราะห์ประเด็นคำถาม สร้างข้อคำถามตามประเด็นที่วิเคราะห์และให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้วัดระดับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) และด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relation)

3. นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์ค่า IOC โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป เป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 0.94

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมงานนิทรรศการพัฒนาและยกระดับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการ

ท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ซึ่งจัดขึ้น ณ บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ระหว่างวันที่ 16 - 18 กันยายน พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จ โปรแกรม SPSS การแปลผลจากการประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ของข้อคำถามซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลตามลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรม บ้านพอกใหญ่ตามองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยว 5 ด้าน เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งกำหนดค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงผลออกเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้ (Likert, R.A., 1961)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อยมาก

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร ขอนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตของชุมชนผนวกกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วบูรณาการกับกิจกรรมกิจกรรมการท่องเที่ยวสามธรรมในแต่ละด้านให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านธรรมะ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ (ขบวนแห่เรือถวายผ้าป่า) ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมเล่าเรื่องชุมชน (การแสดงประวัติชุมชนบ้านพอกใหญ่ประกอบแสง สี เสียง) และด้านธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวชมธรรมชาติริมฝั่งน้ำอูนและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

2. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกปลาร้าสมุนไพร เสื้อมัดย้อมครามแบบพิมพ์ลาย และน้ำยาล้างจานสมุนไพร

3. ผลการประเมินการทดลองใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึง และด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการการประเมินการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ในภาพรวม

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	4.56	10	9.12	91.20
2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.56	10	9.12	91.20
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.49	10	8.98	89.80
4. ด้านการเข้าถึง	4.54	10	9.08	90.80
5. ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์	4.63	10	9.26	92.60
รวมทั้งหมด	**4.53**	**10**	**9.06**	**90.60**

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวงานนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ที่พัฒนาขึ้น อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด โดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเฉลี่ย 4.53 คิดเป็นร้อยละ 90.60 ด้านที่นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นมากที่สุดคือด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ย 4.63 คิดเป็นร้อยละ 92.60 รองลงมาคือด้านสิ่งดึง ดูดใจ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันกับด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 คิดเป็นร้อยละ 91.20 ถัดมาคือด้านการเข้าถึง มีค่าเฉลี่ย 4.54 คิดเป็นร้อยละ 90.80 ส่วนด้านที่นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย 4.49 คิดเป็นร้อยละ 89.80 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นมากที่สุดในหัวข้อย่อยแต่ละด้าน ผลแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นมากที่สุดในหัวข้อย่อยแต่ละด้าน

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)			
- แหล่งท่องเที่ยวมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน สามารถสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน	4.54	0.58	มากที่สุด
2. ด้านการเข้าถึง (Accessibility)			
- แหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบาย	4.61	0.59	มากที่สุด
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)			
- การให้บริการของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว	4.60	0.57	มากที่สุด
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)			
- แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสัมผัสผ่านประสบการณ์จริง หรือการมีโอกาสลงมือปฏิบัติ	4.70	0.49	มากที่สุด
5. ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relation)			
- แหล่งท่องเที่ยวมีการส่งเสริมเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น	4.69	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ รายด้าน พบว่า ด้านดึงสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หัวข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน สามารถสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.58) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบาย ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.59) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ การให้บริการของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.57) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สัมผัสผ่านประสบการณ์จริง หรือการมีโอกาสลงมือปฏิบัติ ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.49) ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relations) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นจมากที่สุดได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมีการส่งเสริมเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.47)

ผลการประเมินความชื่นชอบของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ แสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความชื่นชอบของกิจกรรมท่องเที่ยว

ความชื่นชอบของกิจกรรมท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ลานหุ่นฟางแฟนซี	37	18.50
2. การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านอาหาร (การทำอาหารพื้นถิ่นจากกรุงเขมา)	26	14.50
3. การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านสุขภาพ (การทำลูกประคบสมุนไพร)	29	14.50
4. กิจกรรมแพสปา (การนวดแผนไทย)	23	13.00
5. กิจกรรมล่องเรือธรรมมะ (การถวายผ้าป่าทางน้ำ)	27	13.50
6. การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม	10	5.00
7. การแสดงเล่าเรื่องชุมชนประวัติบ้านพอกใหญ่ประกอบเสียง สีเสียง	17	8.50
8. การแสดงศิลปวัฒนธรรมบนเวทีกลาง	31	15.50
รวมทั้งหมด	200	100

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความชื่นชอบในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ชื่นชอบกิจกรรมลานหุ่นฟางแฟนซีมากที่สุด มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 รองลงมาคือ การแสดงเวทีกลาง จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 ลำดับถัดมาคือ การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านสุขภาพ (การทำลูกประคบสมุนไพร) จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 ถัดมาคือกิจกรรมล่องเรืองธรรมะ (การถวายผ้าป่าทางน้ำ) จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ลำดับถัดมา คือ การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านอาหาร (การทำอาหารพื้นถิ่นจากกรุงเขมา) จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 ถัดมา คือ กิจกรรมแพสปา (การนวดแผนไทย) จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ลำดับถัดมา คือ การแสดงเล่าเรื่องชุมชนประวัติบ้านพอกใหญ่ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ส่วนกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวที่ผู้ตอบแบบสอบถามชื่นชอบน้อยที่สุด คือ การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตชุมชนผนวกกับความเลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วบูรณาการกับกิจกรรมการท่องเที่ยวสามธรรมในแต่ละด้านซึ่งมีเอกลักษณ์การท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ กิจกรรมการแสดงเล่าเรื่องชุมชน และ การเที่ยวชมธรรมชาติและการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่ผูกพันอย่างแนบแน่นกับลำน้ำอูน ซึ่งกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบนี้คำนึงถึงองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยว 6 A's (Buhalis, D., 2000) หลักการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ The 3S Principles: story, senses, sophisticating (ธนาวดี ปิ่นประชานันท, 2564) และแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม Value Creation (สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) มุ่งเน้นการสร้างความโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวโดยมีการบริหารจัดการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ที่พัฒนาขึ้นมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย น่าสนใจ และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ แสงระวี เกตุสุวรรณ ที่พบว่าองค์ประกอบด้านความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (แสงระวี เกตุสุวรรณ, 2563)

รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นได้นำไปทดลองใช้ภาคสนามจริงด้วยการจัดงานนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร ระยะเวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 16 - 18 กันยายน พ.ศ. 2565 สถานที่บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์และออฟไลน์ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในครั้งนี้เป็นการต่อยอดจากการโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ที่ดำเนินการในปี พ.ศ. 2561 โดยมุงพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวบูรณาการสามธรรมจังหวัดสกลนคร เป็นการสร้างคุณค่าให้กับทุนทรัพยากรในชุมชนให้เกิดมูลค่าผ่านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว ที่พบว่า ทุนด้านต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ทุนทางประเพณีและวัฒนธรรม วิถีชีวิตการดำรงชีพ ทุนด้านธรรมชาติ ทุนด้านหัตถกรรม ทุนด้านการแพทย์แผนไทยและทุนด้านโบราณวัตถุ สิ่งเหล่านี้เป็นทุนที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน (ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว, 2562) ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว และคณะ ที่พบว่ารูปแบบการท่องเที่ยววิถีไทยที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจะต้องมีรูปแบบที่มีส่วนประสมของ 1) เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและแหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามดึงดูดใจให้คนเดินทางมาท่องเที่ยวและเรียนรู้ 2) ตรงกับความนิยมและความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ต้องได้ทั้งประโยชน์ในการเรียนรู้และความสวยงาม สามารถนำเสนอสู่สื่อโซเชียลมีเดียได้โดยมีการสืบค้นวิถีชีวิตของชุมชนและกิจกรรมที่น่าสนใจและมีศักยภาพพอที่จะพัฒนาต่อยอดให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยเชิงสร้างสรรค์ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2557)

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ละลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ได้ผลิตภัณฑ์ของที่ละลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพ จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกปลาร้าสมุนไพร เสื้อมัดย้อมครามแบบพิมพ์ลาย และน้ำยาล้างจานสมุนไพร ซึ่งผลิตโดย

กลุ่มอาชีพของหมู่บ้านและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเพิ่มวัตกรรมในการผลิตเพื่อให้เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากสินค้าประเภทเดียวกันผ่านการวิเคราะห์โมเดลธุรกิจเพื่อพัฒนาและยกระดับให้เป็นสินค้าของฝากของที่ละลึกจากการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความเหมาะด้านราคา ฉลากสินค้าและบรรจุภัณฑ์น่าสนใจ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถพัฒนต่อยอดให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีมูลค่าเพิ่มได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐิญาภา เสถียรคมสรไกร และพิมพ์สิรี สุวรรณ ที่พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในท้องถิ่นโดยใช้นวัตกรรมการผลิตที่ทันสมัย (ฐิญาภา เสถียรคมสรไกร และพิมพ์สิรี สุวรรณ, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์ ระบุว่าการยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกควรออกแบบให้โดดเด่นด้วยการใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นโดยผลิตภัณฑ์จะต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ (กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์, 2563)

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบที่พัฒนาขึ้น โดยรวม อยู่ในเกณฑ์ ระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.53 คิดเป็นร้อยละ 90.60 ทั้งนี้เนื่องจากบ้านพอกใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ชัดเจนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงามครอบคลุมทั้งสามธรรม การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม ผ่านการนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานทั้งประชาชนทุกภาคส่วน หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทำให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เด่นชัดสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดสกลนครซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสายป่าน จักษุจินดา และคณะ ที่ศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม จังหวัดสกลนคร ไปสู่การปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรมของจังหวัดสกลนครโดยให้ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลาง กำหนดคณะกรรมการเพื่อช่วยกันกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานให้ชัดเจนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (สายป่าน จักษุจินดา และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการบูรณาการการท่องเที่ยวในภูมิภาคในภาพรวมควรมีการวิเคราะห์และวางแผนร่วมกัน การจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกันและจัดโครงการให้มีการบูรณาการกับแผนของจังหวัดเพื่อนำมาปรับใช้กับชุมชนและพัฒนาตลาดโดยสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสถึงวิถีชุมชนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นอัตลักษณ์ชุมชน การแสดงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน ตลอดจนการรักษาสภาพภูมิทัศน์ให้สวยงาม (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ เนื่องจากชุมชนบ้านพอกใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งสามธรรมนิเวศและส่งเสริมต่อรูปแบบการท่องเที่ยวสามธรรมอย่างชัดเจน ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวคือการมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนภายใต้การบริหารจัดการของผู้นำที่เข้มแข็งรวมถึงการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างเต็มที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กชธมน วงศ์คำ ที่พบว่าชุมชนแกดำมีความ โดดเด่นของทุนทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (กชธมน วงศ์คำ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัญจพร ธนาวชิรานันท์ และคณะ ที่พบว่าองค์ประกอบด้านศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัติวิถีของ

กรมการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ความพร้อมของชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าและบริการ เป็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ มีการบริการที่มีเอกลักษณ์ชุมชนโดยใช้เสน่ห์จากภูมิปัญญาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสนห์ดึงดูดใจและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชนรายได้กระจายอยู่กับคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน (ปัญจพร ธนาวชิรานันท์ และคณะ, 2564) และผลการวิจัยของ สายป่าน จักษุจินดา และคณะ พบว่า กลไกที่จะนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จนั้นต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาบุคลากร การบูรณะและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ส่วนปัจจัยที่จะนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จต้องร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก ประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย สร้างสรรค์เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและบูรณาการทำงานทุกภาคส่วนอย่างสร้างสรรค์ (สายป่าน จักษุจินดา และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ชุมชนแต่ละแห่งแต่มีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของพื้นที่โดยมีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งสามารถนำมาสรรค์สร้างเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้นำชุมชนและบุคลากรทุกภาคส่วนในชุมชนโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบการท่องเที่ยวและค้นหาแนวทางการท่องเที่ยวด้วยความคิดสร้างสรรค์ด้วยการดึงเอาศักยภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามชุมชนจะมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวได้ต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนเพื่อเป็นการก้าวเริ่มในการดำเนินการจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีองค์ความรู้ผู้เชี่ยวชาญ และงบประมาณในการสนับสนุนให้สามารถวางรากฐานและดำเนินการอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและสามารถยกระดับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายนำมาสู่ความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตของชุมชนผนวกกับความเลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วบูรณาการสู่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมมะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ ตามลำดับ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมะ วัตนธรรมและธรรมชาติ ตามลำดับ ดังนี้ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ กิจกรรมการแสดงเล่าเรื่องชุมชนประวัติบ้านพอกใหญ่ และกิจกรรมชมธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนตามลำน้ำอูน โดยมีผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพ 3 ผลิตภัณฑ์ การประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาพลังซอฟพาวเวอร์ที่โดดเด่นของชุมชนบ้านพอกใหญ่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

กชธมน วงศ์คำ. (2562). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานผลการวิจัย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคามเพื่อยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 40(2), 7-24.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2557). การพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้หลักการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว. ใน รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว. (2562). แนวทางการปรับใช้ทุนวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนบ้านวังหอน ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมนุษยศาสตร์และสงคมศาสตร์, 10(ฉบับพิเศษ), 188-209.

ฐิญาภา เสถียรคมสรไกร และพิมพ์สิรี สุวรรณ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ทรัพยากรท้องถิ่น. วารสารร้อยแก่นสาร, 8(2), 141-132.

ธนาวดี ปิ่นประชานันท. (2564). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อูรักลาโวยจในพื้นที่เกาะลันตาจังหวัดกระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัญจพร ธนาวชิรานันท์ และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐมตามแนวทางชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 31(2), 134-147.

สายป่าน จักษุจินดา และคณะ. (2563). การนำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมจังหวัดสกลนครไปสู่การปฏิบัติ. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 4(3), 222-234.

สำนักงบประมาณรัฐสภา. (2564). ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานจังหวัดสกลนคร. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ 2565 คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดสกลนครแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดสกลนคร. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก https://www.oic.go.th/fileweb/cabinfocenter24/drawer77/general/data0000/00000229.pdf./

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). Tourism Economic Review: . วารสารสภาวะเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว, 1(3), 30-44.

สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). รายงานทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวประเทศไทยในระยะ 10 ปี กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอฟฟินิตี้.

แสงระวี เกตุสุวรรณ. (2563). องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. Tourism Management, 21(1),97-116.

Likert, R. A. (1961). New Patterns of Management. New York: McGrew-Hill Book Company Inc.

Marzouki, S. Y. (2020). Studying the Vital Role of Souvenirs Industry as an Essential Component of Tourist Experience: A Case Study of the United Arab Emirates (UAE). Journal of Tourism, Hospitality and Sports, 46(1),24-33.

Palasol, J. (2012). Igcabugo: APotential Tourist Destination in the Southern Part of LLoilo, Philippines, International. JPAIR Multidisciplinary Research is being certified for QMS ISO 9001:2008 by the Anglo Japanese American Registrars of the United Kingdom, 8(2012), 90-97.

บทความวิจัย

ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน*

LEGAL PROBLEMS SMALL AND MICRO COMMUNITY ENTERPRISES AND THE NEED FOR INFORMATION SYSTEM LEGAL COUNSEL ON SMALL AND MICRO COMMUNITY ENTERPRISES

เฉลิมเจษฎ์ สมานุหัตถ์, นิคม ลนขุนทด, เที่ยงธรรม สิทธิจันทเสน, อัษฎา วรรณกายนต์*
Chalermjade Samanuhat, Nikom Lonkuntosh, Teangtum Sittichantasen, Asada Wannakayont*
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุรินทร์ ประเทศไทย
Faculty of Industrial Technology Surindra Rajabhat University, Surin, Thailand
*Corresponding author E-mail: asada2518@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน 2) พัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2564 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 19 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย ตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการด้านวิสาหกิจชุมชนและผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาเทคโนโลยี จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสรุปการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน พบว่า 1.1) วิสาหกิจชุมชนพบปัญหากฎหมายมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การตลาด และเงินทุน บัญชีและภาษีอากร 1.2) วิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหาเลือกขอคำแนะนำจากจากเจ้าหน้าที่รัฐ และค้นหาข้อมูลทางกฎหมายผ่านเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ 1.3) วิสาหกิจชุมชนต้องการใช้งานระบบสารสนเทศผ่านอินเทอร์เน็ตและใช้งานได้ทุกอุปกรณ์ 2) การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายมีฟังก์ชันทำงาน ดังนี้ 2.1) ค้นหาบทบัญญัติกฎหมาย 2.2) ค้นหาข้อมูลที่ปรึกษากฎหมาย 2.3) ค้นหาเว็บไซต์หน่วยงานอื่น 2.4) กำหนดสิทธิ์การเข้าใช้งาน 2.5) มีส่วนต่อประสานผู้ใช้งานและประสบการณ์ผู้ใช้งานให้น่าดึงดูดใจ ไม่ซับซ้อน และสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลได้ 2.6) มีกระดานถามตอบ และ 2.7) มีข้อมูลวิธีการจัดตั้ง ต่อทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนวิสาหกิจชุมชน โดยผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาแพลตฟอร์มทางกฎหมายให้กับวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยได้

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, ระบบสารสนเทศ, กฎหมายวิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the legal problems small and micro community enterprises and the need for information system legal counsel on small and micro

* Received 11 March 2024; Revised 28 March 2024; Accepted 30 March 2024

community enterprises. 2) To develop a legal consultation information system for community enterprises. This study uses a qualitative methodology with a specific focus. The key informants for the interviews are 19 outstanding community enterprise managers from the Northeastern region who were recognized at the provincial level in 2021; the key informants for the group discussions are 7 individuals who are legal experts, community enterprise representatives, government officials, community enterprise researchers, and technology development experts. The research tools used include in-depth interview guides, structured group discussion summaries, content analysis, and overall summarization. The following are revealed by the research findings: 1) legal problems small and micro community enterprises, it was discovered that: 1.1) The three main legal issues faced by community companies are in the areas of management, marketing, and finance and taxation. 1.2) When faced with challenges, community businesses frequently turn to government representatives for guidance and consult websites and online social media platforms for legal information. 1.3) The need for internet-based information systems that are accessible on all devices is expressed by community entrepreneurs. 2) The development of the legal consultation information system for community enterprises covers the following operational functions: 2.1) Look up the relevant legal statutes. 2.2) Obtain information about legal consultation. 2.3) Look for websites belonging to other agencies. 2.4) Assign permission for access. 2.5) Enable user engagement and offer intuitive user experiences, making it simple to add, remove, and modify data. 2.6) A web board should be available. 2.7) user interface and User Experience about the creation. The results of this study can be used to create a legislative framework for community businesses in Thailand.

Keywords: The Guidelines of System, Information System, Community Enterprise Promotion Law

บทนำ

วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprises : SMCE) มีแนวคิดที่เกิดจากฐานรากของชุมชนที่มีการพัฒนาก่อตัวให้เกิดการมีสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการผลิต ดำเนินธุรกิจในกิจกรรมที่สอดคล้องกันเพื่อสร้างมูลค่าจากการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2560) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์, 2556) การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความยั่งยืนนั้น ควรต้องมีการพัฒนาทั้งระบบองค์รวม โดยเริ่มตั้งแต่ระดับท้องถิ่นฐานรากไปสู่ระดับประเทศ ซึ่งวิสาหกิจชุมชน คือรูปแบบในการพัฒนาชุมชนฐานรากให้ยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเจตนารามณ์ ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่นอันเป็นฐานรากของประเทศให้เข้มแข็ง (ชบา ใบงาม และพระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ, 2566) ประกอบกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องวิสาหกิจชุมชน เช่น การส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนให้คำนึงถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมพัฒนาศักยภาพคนและการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชน (ชมภูนุช หุ่นนาค และคณะ, 2563) ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงเน้นการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อเป็น

องค์กรภาคประชาชนที่มีสิทธิและอำนาจในการได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภายใต้การพึ่งตนเองและเป็นกิจการของชุมชน

จากข้อมูลวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้วรวมทั้งประเทศของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ในปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤติการณ์จากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด -19 ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 มีวิสาหกิจชุมชนจำนวน 93,434 แห่ง มีจำนวนสมาชิก 1,604,380 ราย พื้นที่ที่มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 4) มีจำนวน 50,786 ราย ส่วนในปี 2566 ข้อมูล วันที่ 31 ธันวาคม 2566 มีวิสาหกิจชุมชนจำนวน 84,141 แห่ง มีจำนวนสมาชิก 1,472,092 ราย พื้นที่ที่มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 43,599 ราย (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้นแล้วพบว่า ในปี 2566 มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้วรวมทั้งประเทศลดลงจากปี 2563 เนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด -19 ที่มีความรุนแรงและเฉียบพลัน ส่งผลกระทบกับการดำเนินชีวิตของประชาชนและการปรับตัวในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน โดย วชิรา ไฝเจริญมงคลและจิราพร เชียงชะนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ด้านทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้มากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาด้านการตลาด กฎระเบียบ การเงิน ตามลำดับ (วชิรา ไฝเจริญมงคล และจิราพร เชียงชะนา, 2565) ประกอบกับวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดศักยภาพและไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกได้ จึงทำให้ประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจหลายด้าน (ภคมน โภคะธีรกุล, 2562) จากปัญหาดังกล่าว สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้มีการพัฒนาศูนย์บริการให้คำปรึกษาทางธุรกิจแก่ผู้ประกอบการ และบุคลากรในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะรายย่อย เช่น การพัฒนาช่องทางการให้บริการขอรับคำปรึกษาทางธุรกิจ การพัฒนาฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการ โดยมีรูปแบบการให้คำปรึกษา แบบพบหน้ากัน หรือการให้คำปรึกษาผ่านระบบออนไลน์ หรือการให้คำปรึกษาแบบไฮบริด โดยผู้รับคำปรึกษาสามารถคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา ได้ตรงตามโจทย์ปัญหาที่ผู้ประกอบการต้องการขอรับคำปรึกษา (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) โดยในปัจจุบันพบว่า การเข้าถึงฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษากฎหมายสามารถทำได้ง่ายจากเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ แต่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ เพราะ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความสามารถในการการสืบค้นข้อมูลผ่านอินเตอร์เน็ตจำกัด (รัตติยาพร ปราชญาวงศ์ และประภัสสร เกียรติสุรนนท์, 2560) และ มีการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับน้อย (มนัสชนก บุญอุทัย และคณะ, 2561) จึงจำเป็นที่จะต้องมีแฟลตฟอร์มที่ปรึกษาทางกฎหมายที่สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาทางกฎหมายได้ง่ายโดยผู้ใช้งานไม่จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ด้านการสืบค้นข้อมูลผ่านอินเตอร์เน็ต

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัยในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน เนื่องจาก การดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารกิจการ การผลิตสินค้าและบริการ และการตลาดซึ่งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการดำเนินงาน โดยผู้วิจัยทำการศึกษาในพื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมีจำนวนวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกมากที่สุด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแพลตฟอร์มที่ปรึกษาทางกฎหมายที่ผสานการมีส่วนร่วมของผู้ใช้งานระบบและผลประโยชน์ทางธุรกิจของผู้พัฒนาระบบ (Glock, P., & Weiß, A., 2020) สำหรับผู้

ประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนและบุคคลทั่วไป ให้สามารถแก้โจทย์ปัญหาตามที่ต้องการขอรับคำปรึกษา อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของประเทศให้เข้มแข็งและยั่งยืนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

2. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

1.1 กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกจาก วิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด ประจำปี 2564 เป็นวิสาหกิจชุมชนที่ มีความคิดริเริ่มสร้างกระบวนการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง และการมีส่วนร่วมของสมาชิก รวมทั้งมีความสามารถในการบริหารจัดการสถาบันให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และทำกิจกรรมด้านสวัสดิการชุมชน สาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 19 แห่ง ๆ ละ 1 คน รวม 19 คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2565) ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนแปรรูปหม่อนหนองหินมัลเบอรี่เฮ้าส์ 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออกหนองบัวแดง 3) วิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ภูป่าเปาะ 4) วิสาหกิจชุมชนเมืองลุ่มภู 5) วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกผักปลอดจากสารพิษบ้านสว่างชำโอง 6) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเรือเพื่อการท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านเดียม 7) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านกุดลึก 8) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอเสื่อโพธิ์ทอง 9) วิสาหกิจชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงคำข่า 10) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์นาภูตำบลหนองห้าง 11) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านท่าไค้-นาแล 12) วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนตำบลหนองฮี 13) วิสาหกิจชุมชนเพิ่มพลังชุมชนเสนางคนิคม 14) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือบ้านบอน 15) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสังข์ 16) วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมขยายพันธุ์ข้าวตำบลหนองแค 17) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโพนฮาดหมู่ที่ 12 18) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านโจรก และ 19) วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านโนนสมบูรณ์

1.2 กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน (ชาย โพธิสิตา, 2554) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกจาก 1) ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายมีประสบการณ์เป็นที่ปรึกษากฎหมายในระดับภาคหรือจังหวัดไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน 2) ตัวแทนผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนมีประสบการณ์บริหารงานวิสาหกิจชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี และเป็นผู้แทนวิสาหกิจชุมชนหรือเกษตรกรในระดับจังหวัดหรือระดับภาค จำนวน 2 คน 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีประสบการณ์เป็นที่ปรึกษาให้กับเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน 4) นักวิชาการมีประสบการณ์การทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาเทคโนโลยี มีประสบการณ์เป็นที่ปรึกษาด้านการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์ในระดับภาคหรือจังหวัดไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือ การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสรุปการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (อารง สุทธาศาสน์ และวิภาส ทองสุทธิ์, 2565) มีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์ มีข้อคำถามดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน 3) ความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และ 4) ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่

ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสมเชิงเนื้อหา ประเด็นข้อคำถามในเรื่องที่ต้องการศึกษาและให้ข้อเสนอแนะ

2.1.2 ทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับสิ่งที่ต้องการศึกษา (IOC) ซึ่งผลการประเมิน ความเที่ยงตรง พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องรวมอยู่ที่ 0.93 ซึ่งถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กล่าวไว้ว่า มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงคของการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้ (สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ, 2557)

2.1.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try-out) โดยหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กับตัวแทนวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 3 แห่ง ๆ ละ 1 คน รวม 3 คน ความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์จะวัดได้จากความเข้าใจข้อคำถามของผู้ถูกสัมภาษณ์ว่า เข้าใจตรงกันหรือไม่ หากประเด็นใดเข้าใจไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ จากการทดลองใช้พบว่า ผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 คนมีความเข้าใจในข้อคำถามและประเด็นการสัมภาษณ์ตรงกัน สามารถนำไปใช้ได้ (ชนาธิป ชินะนาวิน, 2553)

2.1.4 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อขอรับการพิจารณาด้านจริยธรรมของการวิจัยในมนุษย์ เลข HE 662056 และเมื่อคณะกรรมการ ฯ ให้การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดำเนินการจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

2.2 แบบสรุปการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสรุปการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง (เบญจรัตน์ ศิริชู และคณะ, 2564) มีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลจากการสัมภาษณ์วิสาหกิจชุมชนที่ได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดประเด็นสาระสำคัญและกำหนดข้อคำถาม จากนั้นสร้างแบบสรุปการสนทนากลุ่มโดยกำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม ดังนี้ 1) ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน 2) ความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน จากนั้น นำแบบสรุปการประชุมสนทนากลุ่มฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข

2.2.2 ทำการทดสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยนำแบบการสนทนากลุ่มให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับสิ่งที่ต้องการศึกษา (IOC) ซึ่งผลการประเมินความเที่ยงตรง พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องรวมอยู่ที่ 1.00 ซึ่งถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กล่าวไว้ว่าในมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่มีความสอดคลองกับวัตถุประสงคของการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้ (สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ, 2557)

2.2.3 นำแบบสรุปการสนทนากลุ่มเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เพื่อขอรับการพิจารณาด้านจริยธรรมของการวิจัยในมนุษย์ เลข HE 662056 และเมื่อคณะกรรมการ ฯ ให้การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดำเนินการจัดทำแบบสรุปการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัย โดยติดต่อ นัดหมายประสานงานผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ และผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มในประเด็นสภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน นัดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูล ณ สถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการสัมภาษณ์ และชี้แจงสิทธิ์ผู้ให้สัมภาษณ์ที่จะไม่ตอบคำถามรวมถึงสิทธิ์ถอนตัวออกจากการวิจัย โดยขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นไฟล์ข้อมูลดิจิทัลด้วยการเข้ารหัสปกปิดข้อมูล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ไม่สามารถระบุตัวตนหรือเชื่อมโยงถึงตัวผู้ให้สัมภาษณ์ได้ และผู้วิจัยจะทำลายข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย (คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2565)

3.3 การดำเนินการประชุมสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ (Online focus groups) (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2562) ผ่านโปรแกรมประชุม Online Zoom Meeting และชี้แจงสิทธิ์ผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่จะไม่ตอบคำถาม รวมถึงสิทธิ์ถอนตัวออกจากการวิจัย โดยขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงของผู้ร่วมสนทนากลุ่มเป็นไฟล์ข้อมูลดิจิทัลด้วยการเข้ารหัสปกปิดข้อมูล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ไม่สามารถระบุตัวตนหรือเชื่อมโยงถึงตัวผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ และผู้วิจัยจะทำลายข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย (คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2565)

4. การวิเคราะห์และตีความข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยการแจกแจงความถี่ (อารง สุทธาศาสน์ และวิภาส ทองสุทธิ์, 2565) และการจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล (ชาย โพธิสิตา, 2554) เพื่อหาข้อสรุปภาพรวมสำหรับตอบคำถามการวิจัย ได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

1.1 การสัมภาษณ์ในประเด็น ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ประกอบกิจการประเภทกิจการผลิตพืชมากที่สุด จำนวน 10 แห่ง รองลงมา ได้แก่ กิจการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จำนวน 3 แห่ง กิจการเครื่องจักสาน จำนวน 2 แห่ง กิจการท่องเที่ยว จำนวน 2 แห่ง กิจการออมทรัพย์ชุมชน จำนวน 1 แห่ง และกิจการผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า จำนวน 1 แห่ง ตามลำดับ มีจำนวนสมาชิก ไม่เกิน 50 คน จำนวน 6 แห่ง และมีจำนวนสมาชิก ตั้งแต่ 51 คนขึ้นไป จำนวน 13 แห่ง

1.1.2 ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

1.1.2.1 วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ วิธีการและขั้นตอนตามกฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารจัดการมากที่สุด จำนวน 13 แห่ง รองลงมา ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ จำนวน 12 แห่ง ด้านเงินทุน บัญชีและภาษี จำนวน 8 แห่ง ด้านแรงงานและการจ้าง จำนวน 1 แห่ง และด้านเครื่องมือ เครื่องจักรในการผลิตสินค้าและบริการ จำนวน 1 แห่ง ตามลำดับ

1.1.2.2 วิสาหกิจชุมชนต้องการที่ปรึกษาด้านกฎหมายด้านผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการมากที่สุด จำนวน 7 แห่ง รองลงมา ด้านการบริหารจัดการ จำนวน 6 แห่ง ด้านเงินทุน บัญชีและภาษี จำนวน 3 แห่ง ด้านวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรในการผลิตสินค้าและบริการ และด้านการส่งเสริมการตลาด จำนวนด้านละ 1 แห่ง ตามลำดับ

1.1.2.3 วิธีการแก้ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน โดยขอคำแนะนำจากจากนักวิชาการ เจ้าหน้าที่รัฐ ที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความมากที่สุด จำนวน 19 แห่ง รองลงมา ใช้วิธีการ

ค้นหาข้อมูลผ่านทางสื่อสมัยใหม่ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น จำนวน 17 แห่ง และ ใช้วิธีค้นหาข้อมูลผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ วารสาร แผ่นพับ เป็นต้น จำนวน 8 แห่ง ตามลำดับ

1.1.3 ความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

1.1.3.1 วิสาหกิจชุมชนความต้องการใช้งานระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ผ่านการสนทนาผ่านเครือข่าย ช่องทางเครือข่ายใยแมงมุม และบริการค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตมากที่สุด จำนวน 19 แห่ง รองลงมา ได้แก่ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 1 แห่ง

1.1.3.2 วิสาหกิจชุมชนความต้องการใช้งานระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนผ่านอุปกรณ์ สมาร์ทโฟน จำนวน 19 แห่ง รองลงมา ได้แก่ แท็บเล็ต จำนวน 10 แห่ง คอมพิวเตอร์พกพา/โน้ตบุ๊ค จำนวน 8 ราย และคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ จำนวน 3 แห่ง ตามลำดับ

1.2 การสนทนากลุ่มในประเด็น ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน โดย ผู้เชี่ยวชาญได้วิพากษ์ วิเคราะห์ และให้คำแนะนำที่สอดคล้องกัน สรุปประเด็นได้ดังนี้

1.2.1 ปัญหากฎหมายที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนในสถานการณ์ปัจจุบัน

1.2.1.1 ปัญหาด้านการบริหารจัดการ เนื่อง จากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับ การจัดรูปแบบองค์กรและวิธีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนไว้เป็นการเฉพาะอย่างกฎหมายฉบับอื่น เช่น สหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หรือ หุ้นส่วนบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้วิสาหกิจชุมชนเกิดความยุ่งยากในการจัดรูปแบบองค์กร การร่างกฎ ระเบียบหรือข้อตกลงการอยู่ร่วมกันและวิธีการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายตามมา เช่น ปัญหาการแบ่งปันกำไร หรือ ปัญหาอำนาจในการบริหารวิสาหกิจชุมชน หรือ ปัญหาสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่ทราบวิธีจัดการประชุม การทำรายงานการประชุม และการลงมติ เป็นต้น เป็นต้น

1.2.1.2 ปัญหาด้านการเงิน การบัญชีและภาษีอากร เนื่องจาก วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท ขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่มีประสบการณ์ทางการเงิน บัญชี หรือภาษีอากร ทำให้ไม่สามารถวางแผนทางการเงินบัญชี และภาษีอากรได้

1.2.1.3 ปัญหาด้านการตลาดในเรื่องมาตฐานผลิตภัณฑ์และสินค้าและบริการ เนื่องจาก วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เน้นการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังไม่ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ เพราะ กฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการของประเทศไทยมีความซับซ้อน และมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ทำให้วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่ดำเนินการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ

1.2.2 วิธีการแก้ปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ควรขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ นักวิชาการทั้งภาครัฐและเอกชน หรือ ที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความในกรณีที่ต้องมีการพิจารณาคดีในศาล หรือ ใช้สิทธิทางศาล

1.2.3 ความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมาย ควรมีลักษณะที่สามารถใช้งานได้ในทุกอุปกรณ์ผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

2.1 การสัมภาษณ์ในประเด็นการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 19 รายมีความต้องการฟังก์ชันการทำงานระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) สามารถค้นหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการได้ 2) สามารถค้นหาที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการได้ 3) สามารถแก้ไขข้อมูลในระบบได้ 4) สามารถ

กำหนดสิทธิ์การเข้าใช้งานของผู้ใช้งานในระบบ และ 5) สามารถจัดเก็บข้อมูลของที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน เช่น วุฒิการศึกษา ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทำงาน เป็นต้นได้

2.2 การสนทนากลุ่มในประเด็น การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำที่สอดคล้องกัน ว่า ระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนควรมีฟังก์ชันการทำงาน ประกอบด้วย 1) ค้นหาบทบัญญัติกฎหมายได้ 2) ค้นหาข้อมูลของที่ปรึกษากฎหมายได้ เช่น ชื่อที่ปรึกษาหรือหน่วยงานที่ให้คำปรึกษา สถานที่ประกอบการ สาขาความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทำงาน ช่องทางการติดต่อที่ปรึกษา เป็นต้น 3) มีการเชื่อมโยงเว็บไซต์หน่วยงานรัฐหรือเอกชน 4) มีการกำหนดสิทธิ์ผู้ใช้งาน 5) มีส่วนต่อประสานและประสบการณ์ของผู้ใช้งานให้น่าดึงดูดใจ เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลผู้ใช้งานได้ 6) มีกระดานถามตอบปัญหากฎหมาย และ 7) มีข้อมูลวิธีการจัดตั้งต่อทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

อภิปรายผล

การศึกษาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มที่มีความเห็นสอดคลองกัน โดยขออภิปรายผลดังนี้

1. สภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน และความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

1.1 วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากที่ปรึกษากฎหมายใน 3 ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับ ธนัญฐ์ชนกพ์ ไทยเจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราให้ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน (ธนัญฐ์ชนกพ์ ไทยเจริญ, 2566) ทั้งนี้เพราะ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มาตรา 3 เปิดโอกาสให้คณะบุคคลตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปสามารถจดทะเบียนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนได้ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ใช่นิติบุคคล และตกอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้วแต่กรณี โดยการกำหนดข้อบังคับในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนั้น สามารถกำหนดขึ้นเองได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายข้างต้น แต่วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการรูปแบบองค์กรทางธุรกิจ และการกำหนดข้อบังคับในการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทตนเอง ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการบริหาร จัดการ เช่น ปัญหาการกำหนดสัดส่วนการลงหุ้นหรือการแบ่งปันกำไรที่ไม่เป็นที่ยอมรับสำหรับสมาชิก ปัญหาผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการไม่ชัดเจน หรือ ปัญหาสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่ทราบวิธีจัดการประชุม การทำรายงานการประชุม และการลงมติ เป็นต้น

ด้านต่อมา ได้แก่ ด้านการตลาด โดยเฉพาะมาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าและการส่งเสริมการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ โพยมพร รักษาชลและคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (โพยมพร รักษาชล และคณะ, 2561) และ กชวรา ศาลารมย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนโดยรวม (กชวรา ศาลารมย์, 2562) ทั้งนี้เพราะ วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เน้นการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังไม่ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่เป็นการยอมรับโดยทั่วไป เนื่องจากกฎหมายด้านมาตรฐานสินค้ามีหลักกฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนยุ่งยาก การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ต่างๆ ย่อมเป็นไปได้ยากและต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติมาตรฐาน

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 และกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และกฎกระทรวง ประกาศซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 เป็นต้น ส่วนกฎหมายควบคุมการส่งเสริมการตลาดนั้นก็มีหลากหลายฉบับเช่นกัน มีเนื้อหาและการบังคับใช้ที่ซับซ้อนยากต่อการทำความเข้าใจ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เป็นต้น สอดคล้องกับ สุวรรณี รุ่งโรจน์ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดระยอง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า วิสากิจชุมชนขาดความรู้การทำเนื้อหาส่งเสริมการตลาด (สุวรรณี รุ่งโรจน์ และคณะ, 2566)

ด้านสุดท้าย ได้แก่ ด้านเงินทุน บัญชีและภาษีอากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศินันท์ ศาสตร์สาระ และกอบชัย เมฆดี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนคือการทำระบบบัญชีไม่ชัดเจน (ศศินันท์ ศาสตร์สาระ และกอบชัย เมฆดี, 2564) และ พุทธมน สุวรรณอาสน์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านบัญชีการเงินของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงยังไม่มีระบบบัญชีการเงินมีเพียงการบันทึกรายรับรายจ่ายซึ่งข้อมูลทางบัญชีการเงินไม่เพียงพอต่อการใช้ในการบริหารงานและตัดสินใจ จึงมีความต้องการระบบบัญชีการเงินที่เหมาะสมกับกลุ่มฯ ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชีการเงินในการบริหารจัดการกลุ่มได้ (พุทธมน สุวรรณอาสน์, 2566) ทั้งนี้เพราะ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่มีประสบการณ์ด้านการวางแผนทางการเงิน การบัญชี และภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร แม้ว่า วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนแล้วจะได้ยกเว้นภาษีเงินได้พึงประเมิน แต่ก็มีวิสาหกิจชุมชนจำนวนไม่น้อยที่เข้าเกณฑ์การเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร สอดคล้องกับ ธนภัทร กันทาวงศ์และเอกชัย อุตสาหะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบบทบาทผู้บริหารด้านบัญชีและกระบวนการจัดการบัญชีที่มีประสิทธิผลตอ การวางแผนภาษีอากรของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า บทบาทผู้บริหารด้านบัญชีและกระบวนการจัดการบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่มีประสิทธิผลต่อการวางแผนภาษีอากรของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน (ธนภัทร กันทาวงศ์ และเอกชัย อุตสาหะ, 2566)

ในกรณีที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมาย สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เลือกที่จะขอคำแนะนำจากจากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นลำดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ โชคธารงค์ จงจอหอ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมสารสนเทศของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านด้านข้าว ผลการศึกษาพบว่า การแสวงหาสารสนเทศส่วนใหญ่เลือกจากแหล่งบุคคล (โชคธารงค์ จงจอหอ, 2562) ทั้งนี้เพราะ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่รู้จักและมีความใกล้ชิดสนิทสนมและไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินกิจการให้กับวิสาหกิจชุมชน เช่น เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เป็นต้น นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนยังเลือกการค้นหาข้อมูลสารสนเทศทางกฎหมายผ่านทางสื่อสมัยใหม่ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะดา พิศาลบุตรได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในปัจจุบัน 3 ลำดับแรก คือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือ (ปิยะดา พิศาลบุตร, 2564) ทั้งนี้เพราะ ในปัจจุบันหลังวงวิกฤติการณ์จากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด -19 สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างกระทันหัน และการส่งเสริมถ่ายทอดความรู้การใช้งานเทคโนโลยีจากภาครัฐที่มีหลากหลายโครงการ

1.2 วิสาหกิจชุมชนต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนที่สามารถใช้งานได้ง่าย ผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสามารถใช้งานได้ในทุกอุปกรณ์ สอดคล้องกับ เอกรินทร์ วาโย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนงานวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนงานวิสาหกิจชุมชนสามารถทำงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความเหมาะสมและตรงกับความต้องการของวิสาหกิจชุมชน (เอกรินทร์ วาโย, 2566) ทั้งนี้เพราะ ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ไตรมาส 4 ปี พ.ศ. 2566 มีผู้ใช้อินเตอร์เน็ต 59.0 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 89.5 และการใช้โทรศัพท์มือถือผู้ใช้โทรศัพท์มือถืออยู่ที่ 62.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 95.5 (ฐานเศรษฐกิจ, 2567)

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน

ระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนมีฟังก์ชันการทำงาน ประกอบด้วย 1) ค้นหาบทบัญญัติกฎหมาย สอดคล้องกับ ณพพงศ์ เมฆมัธยันห์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้การคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันของธุรกิจที่ปรึกษากฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า ธุรกิจที่ปรึกษากฎหมายควรนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารจัดการงานกฎหมาย เช่น ระบบรายงานกฎหมายใหม่ (ณพพงศ์ เมฆมัธยันห์, 2565) ทั้งนี้เพราะ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนมากและเปลี่ยนแปลงแก้ไขอยู่เสมอ การมีระบบช่วยค้นหาบทบัญญัติกฎหมายที่เข้าใช้งานง่าย จึงเป็นการช่วยให้ผู้ใช้งานที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายสามารถเข้าถึงบทบัญญัติกฎหมายได้ง่ายมากขึ้น 2) ค้นหาข้อมูลที่ปรึกษากฎหมาย สอดคล้องกับ Voumick, D, et al. ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง Development A Web Application for Lawyer and Client Virtual Communication ผลการศึกษาพบว่า การสร้างแพลตฟอร์มทางกฎหมายที่ดีควรสามารถแสดงโปรไฟล์ของนักกฎหมายได้ เพื่อให้ลูกความสามารถเปรียบเทียบเพื่อหาทนายความที่เหมาะสม (Voumick, D., et al. , 2022) ทั้งนี้เพราะ ข้อมูลของที่ปรึกษาทางกฎหมาย เช่น ชื่อ วุฒิการศึกษา ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทำงาน หรือช่องทางการติดต่อ มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกที่ปรึกษา เพื่อตอบโจทย์ปัญหาที่ต้องการ 3) ค้นหาหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ นารีรัตน์ โสติถิมานนท์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลเว็บไซต์ทั้งภายในและภายนอกได้ (นารีรัตน์ โสติถิมานนท์, 2556) ทั้งนี้เพราะ การเชื่อมโยงข้อมูลเว็บไซต์ภายนอกสามารถช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงเว็บไซต์หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีจำนวนมากและหลากหลายเว็บไซต์ ได้ในแฟลตฟอร์มเดียวและง่ายต่อการค้นหาข้อมูล 4) กำหนดสิทธิ์การเข้าใช้งานของผู้ใช้งานในระบบ สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ทั้งนี้เพราะ สิทธิ์การเข้าใช้งานของผู้ใช้งานเป็นการยืนยันตัวบุคคลผู้ใช้งานระบบสารสนเทศ มีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันการเข้าสู่ข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้เพิ่มเติมฟังก์ชันของระบบสารสนเทศให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ได้แก่ 5) มีส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งานและประสบการณ์ของผู้ใช้งานให้น่าดึงดูดใจ ไม่ซับซ้อน และสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลได้ สอดคล้องกับ สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ และประภาพร กุลลิ้มรัตน์ชัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ User Interface (UI) และ User Experience (UX) ในการออกแบบแพลตฟอร์ม จากการศึกษาพบว่า การนำเสนอข้อมูลในแพลตฟอร์มต่าง ๆ ให้สามารถใช้งานได้ง่าย เช่น การวางตำแหน่งของโครงร่างของแพลตฟอร์ม ตัวอักษร รูปภาพ กราฟิก การใช้สี การใช้ไอคอน และปุ่มกด สามารถดึงดูดความรู้สึกของผู้ใช้ให้เกิดความพึงพอใจและตรงกับความต้องการในการใช้งาน (สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ และประภาพร กุลลิ้มรัตน์ชัย, 2565) ทั้งนี้เพราะ การสร้างการทำงานของหน้าจอและโครงสร้างภายในระบบ และการมีส่วนร่วมในแพลตฟอร์ม เช่น การเพิ่มเติมข้อมูล หรือการแก้ไขข้อมูลผู้ใช้งานได้ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งานซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่ออารมณ์และความรู้สึกระหว่างการใช้งาน 6) มีกระดานถาม สอดคลองกับ วัฒนพล ชุมเพชร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบเกมการศึกษาเพื่อสงเสริมการเรียนรูในหองเรียน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมกระดานถาม-ตอบและ

การแสดงความคิดเห็น มีผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก (วัฒนพล ชุมเพชร, 2563) ทั้งนี้เพราะ สามารถใช้เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ใช้งานกับที่ปรึกษาทางกฎหมาย เพื่อติดต่อขอคำปรึกษา หรือ ติดต่อกับผู้ดูแลระบบ เพื่อขอความช่วยเหลือเมื่อพบปัญหาการใช้งาน และ 7) มีข้อมูลวิธีการจัดตั้ง ต่อทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลทะเบียนวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับ รูปแบบเว็บไซต์ของระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) ทั้งนี้เพราะสามารถใช้เป็นข้อมูลหรือแนวทางให้กับผู้ที่กำลังจะจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งไปแล้วได้ศึกษาข้อมูลก่อนดำเนินการจริงได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

องค์ความรู้ใหม่

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัยนี้ คือ การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนนี้ สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง และเป็นการสร้างชุมชนหรือพื้นที่ที่เป็นประโยชน์สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างวิสาหกิจชุมชน นักกฎหมายและบุคคลทั่วไป มีกระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศ ดังนี้ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหากฎหมายและความต้องการสารสนเทศที่กฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน 2) กำหนดความต้องการที่ได้จากข้อ 1 3) กำหนดฟังก์ชันของระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย 3.1) การค้นหาบทบัญญัติกฎหมาย 3.2) ค้นหาข้อมูลที่ปรึกษา 3. 3) ค้นหาเว็บไซต์เว็บไซต์หน่วยงานรัฐและเอกชน 3.4) กำหนดสิทธิ์การเข้าใช้งาน 3.5) มีส่วนต่อประสานและประสบการณ์ผู้ใช้งานให้น่าดึงดูดใจ เรียบง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลผู้ใช้งานได้ 3.6) มีกระดานถามตอบ และ 3.7) มีข้อมูลวิธีการจัดตั้ง ต่อทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ซึ่งงานวิจัยนี้จึงสามารถเป็นนวัตกรรมได้ และเป็นโมเดลในการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษาทางกฎหมายในประเทศไทยได้ต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้ สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ ประเด็นแรก สภาพปัญหากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนในสถานการปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหากฎหมายมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์สินค้าและการส่งเสริมการตลาด และ ด้านเงินทุน บัญชีและภาษีอากร และเมื่อวิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาด้านกฎหมายก็เลือกที่จะขอคำแนะนำจากจากเจ้าหน้าที่รัฐลำดับแรก และการค้นหาข้อมูลสารสนเทศทางกฎหมายผ่านทางสื่อสมัยใหม่ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ด้วยตนเอง ส่วนความต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายนั้น วิสาหกิจชุมชนต้องการระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนที่สามารถใช้งานได้ง่ายผ่านทางอินเทอร์เน็ต และใช้งานได้ในทุก ๆ อุปกรณ์ ประเด็นที่สอง การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระบบสารสนเทศที่ปรึกษากฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนมีฟังก์ชันการทำงาน ประกอบด้วย 1) ค้นหาบทบัญญัติกฎหมาย 2) ค้นหาข้อมูลที่ปรึกษากฎหมาย 3) ค้นหาเว็บไซต์หน่วยงานรัฐหรือเอกชน 4) กำหนดสิทธิ์การเข้าใช้งาน 5) มีส่วนต่อประสานและประสบการณ์ผู้ใช้งานให้น่าดึงดูดใจ ไม่ซับซ้อนและ เพิ่มลบและการแก้ไขข้อมูลได้ 6) มีกระดานถามตอบ และ 7) มีข้อมูลวิธีการจัดตั้ง ต่อทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ข้อเสนอแนะการวิจัย 1) ควรทำการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจปัจจุบัน 2) ภาครัฐควรสร้างหลักสูตรการอบรม หรือจัดกิจกรรมสัมมนาเกี่ยวกับกฎหมายด้านวิสาหกิจชุมชนให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาความ

ต้องการของวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงหรือสร้างระบบสารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับเป็นเครื่องมือหรือแหล่งข้อมูลที่ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2562). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 12(1), 17-30.

เบญจรัตน์ ศิริชู และคณะ. (2564). การพัฒนาแอปพลิเคชันธุรกิจตรวจสภาพรถเพื่อยกระดับการให้บริการสถานตรวจสภาพรถยนต์เอกชน. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(8), 210-225.

เอกรินทร์ วาโย. (2566). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนงานวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิชาการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, 9(1), 42-59.

โชคธารงค์ จงจอหอ. (2562). พฤติกรรมสารสนเทศของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านด้านข้าว. วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 12(1), 1-12.

โพยมพร รักษาชล และคณะ. (2561). การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 11(1), 165-173.

กชวรา ศาลารมย์. (2562). กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). วิสาหกิจชุมชนดีเด่น ปี 2564. กรุงเทพมหานคร: นิวธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2567 จาก https://smce.doae.go.th

กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). ผลการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2567 จาก http://www.sceb.doae.go.th/regis.html

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. (2565). วิธีดำเนินการมาตรฐาน Standard Operating Procedures ฉบับที่ 1. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://shorturl.asia/Ud5oV

ชนาธิป ชินะนาวิน. (2553). การระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจ. ดุลพาห, 57(2), 20-56.

ชบา ใบงาม และพระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ. (2566). การพัฒนาการตลาดยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษ์สันติสุขโดยพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(1), 220-230.

ชมภูนุช หุ่นนาค และคณะ. (2563). แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 13(2), 21-53.

ชาย โพธิสิตา. (2554). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พริ้นติ้งฯ.

ฐานเศรษฐกิจ. (2567). สำนักงานสถิติฯ เผยคนไทยใช้เน็ต 59 ล้านคน - มือถือ 62.9 ล้านคน. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก https://www.thansettakij.com/technology/technology/589776

ณพพงศ์ เมฆมัธยันห์. (2565). การใช้การคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันของธุรกิจที่ปรึกษากฎหมาย. ในสารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560). ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 9(2), 33-50.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธนภัทร กันทาวงศ์ และเอกชัย อุตสาหะ. (2566). ผลกระทบบทบาทผู้บริหารด้านบัญชีและกระบวนการจัดการบัญชีที่มีประสิทธิผลต่อการวางแผนภาษีอากรของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(1), 227-238.

ธนัญฐ์ชนกพ์ ไทยเจริญ. (2566). การพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราให้ยั่งยืน. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(1), 276-292.

นารีรัตน์ โสติถิมานนท์. (2556). การศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 7(2), 418-431.

ปิยะดา พิศาลบุตร. (2564). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 11(1), 118-127.

พุทธมน สุวรรณอาสน์. (2566). การพัฒนาศักยภาพด้านบัญชีการเงินของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 1(1), 43–52.

ภคมน โภคะธีรกุล. (2562). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป. วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน, 1(2), 116-125.

มนัสชนก บุญอุทัย และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนยาง. วารสารการอาชีวะและเทคนิคศึกษา, 8(15), 1-9.

รัตติยาพร ปราชญาวงศ์ และประภัสสร เกียรติสุรนนท์. (2560). ความต้องการความรู้และการสนับสนุนในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเกษตรของผู้นำชุมชนในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารแก่นเกษตร, 45(ฉบับพิเศษ1), 1509-1514.

วชิรา ไฝเจริญมงคล และจิราพร เชียงชะนา. (2565). การศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร.

วัฒนพล ชุมเพชร. (2563). การพัฒนาระบบเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 13(2), 104-115.

ศศินันท์ ศาสตร์สาระ และกอบชัย เมฆดี. (2564). การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 8(3), 298-313.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566). รายงานสถานการณ์ MSME ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2567 จาก https://www.sme.go.th/th/download.php?modulekey=215&cid=518

สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ และประภาพร กุลลิ้มรัตน์ชัย. (2565). การประยุกต์ใช้ User Interface (UI) และ User Experience (UX) ในการออกแบบแพลตฟอร์ม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 16(2), 63-77.

สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ. (2557). ระเบียบวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สุวรรณี รุ่งโรจน์ และคณะ. (2566). การพัฒนาการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดระยอง. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(8), 263-277.

อาร์ง สุทธาศาสน์ และวิภาส ทองสุทธิ์. (2565). ปฏิบัติการวิจัยสังคมศาสตร์ มาตรฐานวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: อินทภาษ.

Glock, P., & Weiß, A. (2020). Legal Service Platforms: Balancing Commercial and Common Interests. In Liquid Legal. Towards a Common Legal Platform.

Voumick, D., et al. . (2022). Development A Web Application for Lawyer and Client Virtual Communication. In 2022 IEEE 12th Annual Computing and Communication Workshop and Conference (CCWC) (0295-0301). IEEE.

บทความวิจัย

ความร่วมมือที่ยั่งยืน: การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมและปฏิบัติการชุมชนเชิงนิเวศในภาคเหนือของไทย*

SUSTAINABLE SYNERGIES: EVALUATING ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AND ECOCOMMUNITY PRACTICES IN NORTHERN THAILAND

สุพักตรา สุทธสุภา[1], กรุณา รักษวิณ[2*]
Supagtra Suthasupa[1], Karuna Raksawin[2*]
[1]คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Faculty of Architecture, Silpakorn University, Bangkok, Thailand
[2]คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย
[2]Faculty of Architecture, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand
*Corresponding author E-mail: karuna.r@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและกรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ 2) ความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่จะบรรลุผลทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ และสร้างความพร้อมในการปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ โดยมีขอบเขตการศึกษาเป็นชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาคเหนือ ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงประกอบด้วย 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ชุมชนบ้านงามเมือง อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย และชุมชนบ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ ผลลัพธ์ชี้ว่ากิจกรรมของชุมชนเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ และได้แนะนำกิจกรรมของชุมชนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ อาทิการจัดทำแผนการจัดการและแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ การจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังไฟป่าและหมอกควัน การจัดทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ การฟื้นฟูป่าไม้ การตั้งคณะกรรมการชุมชนดำเนินการจัดการป่าและน้ำ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับร่วมกัน การใช้จารีตประเพณีความเชื่อดูแลรักษาและควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าไม้และแหล่งน้ำ การใช้พื้นที่ป่าเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ การทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้ชุมชนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ได้อย่างมีความพร้อมในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม, แนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ, ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมของชุมชน, ความพร้อมรับมือและปรับฟื้นตัวกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์

* Received 12 March 2024; Revised 29 March 2024; Accepted 31 March 2024

Abstract

This research aims to study 1) environmental management characteristics and the framework of ecocommunity concepts, 2) the relevance of community activities and operations to environmental management characteristics and the goals of ecocommunity concepts, and 3) to propose ways to carry out activities that will achieve both sustainable environmental management and ecocommunity development, as well as prepare for adaptability to changes and crises. The scope of the study included the communities that have been succeeded in environmental management in the northern region. A purposive sampling was conducted. Three communities with different environmental and cultural characteristics were selected, namely: Bunrueang Community in Chiang Khong District, Chiang Rai Province; Ban Ngam Mueang Community, Khun Tan District, Chiang Rai Province and Ban Tor Phae Community, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province. The data from relevant documents were gathered and analyzed to find the relationships between community activities, environmental management characteristics and goals of the ecocommunity concepts. The results indicated that the community activities are linked to all three environmental management characteristics and the four goals of ecocommunity concepts. It recommends activities for other similar communities aiming to achieve sustainable environmental management and ecocommunity development, such as creating management plans and utilization plans for forest resources and water bodies, establishing wildfire and smog watch centers, creating wildlife and aquatic animal conservation areas, restoring forest, forming community committees to manage forests and water, setting joint regulations, using traditions and beliefs to care for and control the use of forests and water, using forest areas to enhance life quality and economy, and practicing sufficiency economy and organic farming. These are intended to prepare communities to cope with and recover from current and future changes and crises.

Keywords: Environmental Management, Ecocommunity Concepts, Recommendations for Community Activities, Resilience

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยการพัฒนาของภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การคมนาคมขนส่ง การค้าการบริการ และการพัฒนาเมือง รวมทั้งวิกฤตการณ์ธรรมชาติและสถานการณ์โลกรวน (Climate Change) ประเทศมีความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างมาก ประกอบกับผลที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดปริมาณและเสื่อมโทรมลง เกิดการใช้ประโยชน์ที่เกินกว่าศักยภาพของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศจะฟื้นตัวได้ กรอบการพัฒนาประเทศจึงให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่สมดุลกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ตามแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ โดยมีแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นพื้นที่และเมืองน่าอยู่

อัจฉริยะ ด้วยการดำเนินงานตามแผนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชนบทมั่นคง เกษตรยั่งยืนและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ รวมทั้งมีผังพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งโบราณคดี มุ่งพัฒนาเมืองน่าอยู่ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นและศักยภาพของเมือง โดยมีระบบบริหารจัดการเมืองที่มีประสิทธิภาพ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับความต้องการของคนทุกกลุ่ม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองตามแผนผังภูมินิเวศ นอกจากนั้นแล้วในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อมยังเกี่ยวข้องกับหมุดหมายที่สำคัญในด้านพื้นที่และเมืองอัจฉริยะ ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ด้านภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) แนวคิดชุมชนเชิงนิเวศนั้นเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเมืองและชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งถูกบรรจุอยู่ในแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สอดรับกับแผนพัฒนาในระดับชาติและระดับกระทรวง (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563) ให้เป็นชุมชนที่มีดุลยภาพกับระบบนิเวศธรรมชาติ ผู้อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีการบริโภคพลังงานและทรัพยากร และปลดปล่อยของเสียและมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ อันเป็นการจำกัดการสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม

การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่คนไทย โดยความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึง “กระบวนการกระจายทรัพยากรที่สำคัญที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความพอใจในการนำสิ่งแวดล้อมไปใช้อย่างเหมาะสม ในการเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยรองในอนาคต” (เกษม จันทร์แก้ว, 2544); (อำนวย วัฒนกรสิริ, 2557) และหมายถึง “การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต จะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษ ที่จะมีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและปลอดภัย” (ความหมายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566) การจัดการสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ (อำนวย วัฒนกรสิริ, 2557); (เกษม จันทร์แก้ว, 2558) ประกอบด้วย 1) การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 2) การขจัดของเสียและมลสาร โดยการกำจัด การบำบัด การควบคุมและการฟื้นฟู และ 3) การควบคุมกิจกรรม ถ้าคาดว่ามีกิจกรรมใดจะสร้างปัญหาก็ต้องหาทางควบคุมไม่ให้ก่อปัญหาทางสิ่งแวดล้อม

เมืองนิเวศเป็นแนวคิดหนึ่งที่นำมาใช้ในการสร้างความสมดุลของการพัฒนาประเทศกับระบบสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ โดยต้องการให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด เมืองและชุมชนจะได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองคำนึงถึงการลดของเสียและมลภาวะ และการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562a) โดยมีการดำเนินงานประกอบด้วย 1) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ 3) การป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว และ 4) การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม นอกจากนั้นแล้วแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศยังเป็นแนวคิดของกลุ่มคนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปสู่การมีวิถีชีวิตที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดการและพึ่งพาตนเอง มีเจตนาสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมและธรรมชาติตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการรวมกลุ่มและพัฒนาความรู้ไปสู่การจัดตั้งองค์กรแบบไม่แสวงหากำไร และเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้เรื่องแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศไปทั่วโลก มีชื่อว่า The Global Ecovillage Network แนวคิดชุมชนเชิงนิเวศของเครือข่ายนี้คือการให้ชีวิตใหม่ (Regenerate) ใน 4 มิติของ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านนิเวศและด้านเศรษฐกิจ กับอีก 1 มิติซึ่งเป็นการบูรณาการ 4 มิตินั้น (Global Ecovillage Network, 2024); (รัชดา บุญแก้ว, 2561) ลักษณะของการจัดการสิ่งแวดล้อมและการดำเนินงานเมืองหรือชุมชนเชิงนิเวศนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่นิเวศที่สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณภาพสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้คนอันนำไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้คนจึงได้เข้าไปมีส่วนในทุกด้านและไม่สามารถแยกออกจากระบบนิเวศได้ ดังที่ (Folke, C. et. al., 2010) อธิบายระบบสังคมนิเวศ (Social-ecological Systems) ในแนวคิดความยืดหยุ่น (Resilience Thinking) ที่ไม่แยกคนออกจากระบบนิเวศธรรมชาติ จึงมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมของชุมชนจึงมีโอกาสนำไปสู่การสร้างความพร้อมในการตั้งรับ (Persistence) ปรับตัว (Adaptation) และเปลี่ยนแปลง (Transformation) ต่อวิกฤตสถานการณ์

พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยมีสภาพภูมิศาสตร์ประกอบด้วยทิวเขาสูงสลับกับที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทั้งบนที่สูงและที่ราบ บริเวณภูเขาครอบคลุมพื้นที่ส่วนมากของภาคและมีความเปราะบางต่อการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยลักษณะพื้นที่มีความลาดชันสูงและการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม มีการบุกรุกทำลายป่าไม้และแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า พื้นที่ภูเขายังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำสายสำคัญที่เกิดในพื้นที่ลุ่มน้ำต่าง ๆ น้ำจากแม่น้ำลำธารนั้นได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากมาย ทั้งการอุปโภคบริโภค การเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำและบริเวณที่อยู่ต่ำกว่าลงมา การจัดการทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำรวมถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ภาคเหนือจะเป็นประโยชน์ในพื้นที่ภาคเหนือเองและภูมิภาคที่อยู่ใกล้เคียง

ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์กรณีชุมชนตัวอย่างในภาคเหนือที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและพื้นที่สิ่งแวดล้อมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมคาดว่าจะสนับสนุนความเกี่ยวข้องของการจัดการสิ่งแวดล้อมและแนวคิดขุมชนเชิงนิเวศ เพื่อนำความเชื่อมโยงส่วนนี้เป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันที่ต้องการจะบรรลุผลทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ รวมทั้งจะสร้างความพร้อมให้ชุมชนสามารถรับมือและปรับฟื้นตัวกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและกรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่จะบรรลุผลทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ และสร้างความพร้อมในการปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม กรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ และการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในพื้นที่ภาคเหนือ เอกสารที่ใช้ในการศึกษาได้คัดเลือกจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานและผู้เขียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งแสดงข้อมูลแท้จริงและมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ให้ข้อเท็จจริงด้านสถานภาพและการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน (สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงและภาคี,

2558); (นุชจรีย์ สิงคราช และคณะ, 2560); (วถิราพร ด่านศรีบูรณ์ และภนิตา พรหมประกาย, 2560) ด้านข้อมูลชุมชนตัวอย่างได้สืบค้นเอกสารจาก Google Search ด้วยชื่อชุมชนที่มาจากวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นตัวแทนของประชากรศึกษาได้ในระดับหนึ่ง และสามารถช่วยประหยัดเวลาและงบประมาณในการดำเนินการวิจัยได้ (กัญญ์สิริ จันทร์เจริญ, 2548) ประชากรเป้าหมายของงานวิจัยนี้คือชุมชนในภาคเหนือที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเป็นชุมชนที่เคยได้รับรางวัลยกย่องหรือเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ทั้งนี้สภาพภูมิศาสตร์ในพื้นที่ภาคเหนือมีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำ ประกอบด้วยชุมชนที่มีวัฒนธรรมของคนบนพื้นที่สูงและพื้นที่ราบลุ่มน้ำ การเลือกชุมชนตัวอย่างจึงครอบคลุมชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกันของลักษณะสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม (วัฒนา พองโนนสูง, 2561); (ไกรทอง เหง้าน้อย และคณะ, 2562); (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535) ประกอบด้วยชุมชนที่น่าสนใจ 3 ชุมชน ได้แก่

1. ชุมชนบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชุมน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ เป็นกลุ่มคนเมืองหรือชาติพันธุ์ไทยวน นับถือศาสนาพุทธและมีความผูกพันกับผืนป่านี้มาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ได้รับรางวัลอิเควเตอร์ (Equator Prize) ประจำปี ค.ศ. 2020 จากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

2. ชุมชนบ้านงามเมือง อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่มีการจัดการลุ่มน้ำย่อยและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดำเนินการจัดการใช้ที่ดินตั้งแต่ป่าภูเขาจนถึงที่ราบลุ่มริมน้ำอิง ชาวชุมชนนับถือศาสนาคริสต์และมีผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นทั้งผู้นำทางการและทางศาสนา ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาคีต่าง ๆ ในการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำให้ยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสหภาพยุโรป โดยมีความร่วมมือระหว่างศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC) – ประเทศไทย กับสถาบันความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า, 2558)

3. ชุมชนบ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการจัดการป่าชุมชน ป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันจากไฟป่าและการเผาในที่โล่ง เป็นชุมชนชาวไทยใหญ่ที่มีศรัทธาต่อพระสงฆ์ผู้นำทางศาสนาและเป็นผู้นำชุมชน น้อมนำพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้รับรางวัลป่าชุมชนชนะเลิศระดับประเทศ รางวัลถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี โครงการคนรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2558 รางวัลชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านเกษตรปลอดภัยชุมชนสีเขียว ภายใต้โครงการส่งเสริมการผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2557 รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านปลอดการเผาในระดับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี พ.ศ. 2555 และรางวัลชุมชนดีเด่น รวมพลัง หนุนชุมชน ลดไฟป่า ปี พ.ศ. 2556 (ชุมชนบ้านต่อแพ, 2565); (โครงการคนรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน, 2558)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการหาความสัมพันธ์ในรูปแบบตาราง โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ เพื่อเชื่อมโยงทั้งสองส่วนนี้นำมาเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันที่ต้องการจะบรรลุผลทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ และสร้างความพร้อมในการปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและกรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ

การจัดการสิ่งแวดล้อมมี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ผู้ใช้ทรัพยากรต้องใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและใช้ทรัพยากรที่เกิดทดแทนได้ โดยให้ใช้ได้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนขึ้นมา ส่วนทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปต้องเกิดของเสียและมลพิษน้อยที่สุด และต้องควบคุมไม่ให้ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดมีความสะอาดตลอดเวลา

2. การขจัดของเสียและมลสาร โดยการกำจัด การบำบัด การควบคุมและการฟื้นฟู เป็นการขจัดของเสียและมลพิษให้หมดไปหรือเสื่อมสภาพไป เช่น การกำจัดขยะ (ขยะชุมชน ขยะติดเชื้อและกากสารพิษอันตราย) การบำบัดน้ำเสียและการฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมให้ฟื้นคืนสภาพปกติ การขจัดของเสียและมลพิษในระบบสิ่งแวดล้อมต้องหมดสิ้นไปโดยเข้าสู่ภาวะปกติ

3. การควบคุมกิจกรรม ถ้าคาดว่ามีกิจกรรมใดจะสร้างปัญหาก็ต้องหาทางควบคุมไม่ให้ก่อปัญหาทางสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบสิ่งแวดล้อมอาจทำลายโครงสร้างหรือทรัพยากรเอง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของระบบสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องควบคุมกิจกรรมที่อาจจะสร้างปัญหาขึ้น นั่นคือให้มีการกำหนดกิจกรรมเพื่อการคงสภาพและ/หรือสร้างสภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศมี 4 เป้าหมาย ได้แก่

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวรวมทั้งแหล่งน้ำ จัดการทรัพยากรดินและน้ำ จัดการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน รักษาและเสริมสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ

2. การลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ ให้มีการจัดการน้ำเสีย ขยะ และคุณภาพอากาศและเสียง จัดการมลพิษทางอากาศและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

3. การป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว ให้มีการป้องกันภัยพิบัติทางน้ำสำหรับเมืองชายฝั่งและที่ลุ่มต่ำ ลดสร้างผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างความสามารถในการรับมือภัยพิบัติ และลด/ปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4. การเสริมสร้างคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม การเติบโตทางเศรษฐกิจ และความเท่าเทียมของรายได้สำหรับคนทุกกลุ่ม

2. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ

การดำเนินงานกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวอย่างทั้ง 3 แห่งมีทั้งความความแตกต่างและความคล้ายกัน ทั้งในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 3 ลักษณะ และแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ 4 เป้าหมาย การดำเนินงานกิจกรรมที่คล้ายกันได้ถูกจัดรวมอยู่ในช่องกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน เมื่อนำแต่ละกิจกรรมมาเชื่อมโยงกับคำอธิบายรายละเอียดของลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ จะได้ผลความเกี่ยวข้องดังแสดงในตารางที่ 1 โดยมีสัญลักษณ์อธิบายดังนี้

/ หมายถึง มีกิจกรรมในชุมชนนั้น

X หมายถึง กิจกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมประเภทนั้น

(X) หมายถึง กิจกรรมนั้นมีโอกาสเกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมประเภทนั้น

\+ หมายถึง กิจกรรมนั้นสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศเป้าหมายนั้น

(+) หมายถึง กิจกรรมนั้นมีโอกาสสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศเป้าหมายนั้น

"H" หมายถึง กิจกรรมนั้นมีระดับความเชื่อมโยงมากกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ ด้วยคุณสมบัติความเกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบ X และแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศแบบ +

"M" หมายถึง กิจกรรมนั้นมีระดับความเชื่อมโยงปานกลางกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ ด้วยคุณสมบัติความเกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม แบบ (X) และ/หรือ แนวคิดชุมชนเชิงนิเวศแบบ (+)

"L" หมายถึง กิจกรรมนั้นมีระดับความเชื่อมโยงน้อยกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ ด้วยคุณสมบัติขาดความเกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่พบความสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ

ตารางที่ 1 ความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ

กิจกรรม	ชุมชนบุกรุกเรื่อง	ชุมชนบ้านงามเมือง	ชุมชนบ้านต่อแพ	ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม: ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	ขัดขวางเสียและมลสาร	ควบคุมกิจกรรม	เป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ: อนุรักษ์ทรัพยากรและฟื้นฟูงาน	ลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ	ป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว	ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ	ระดับความเชื่อมโยง
- จัดทำแผนการจัดการพื้นที่ป่า แบ่งป่าเป็นหลายโซน จากแผนที่ป่าและฐานข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียม - จัดทำแผนการแบ่งเขตพื้นที่ป่าภูเขาตามประโยชน์การใช้สอยของชุมชน -จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน - มีรูปแบบการจัดการและการใช้ที่ดินของชุมชน	/	/	/	X	(X)	(X)	+		(+)		H
- จัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นิเวศวัฒนธรรมระบบนิเวศป่าชุ่มน้ำ - สร้างแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลชุมชน	/	/	/			(X)				+	M
- จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	/		/	X		(X)				+	H
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากร โดยการทำวิจัยที่ใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	/					(X)				+	M
- ขึ้นทะเบียนพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญในทุกระดับเพื่อให้มีมาตรการในการคุ้มครองพื้นที่อย่างเป็นทางการ	/					X	+				H
- จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการดูแลและจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า/น้ำ และกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ	/	/	/			X	+				H

ตารางที่ 1 ความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ (ต่อ)

กิจกรรม	ชุมชนภูเรือง	ชุมชนบ้านงามเมือง	ชุมชนบ้านต่อแพ	ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม: ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม: ขัดขวางเสียและมลสาร	ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม: ควบคุมกิจกรรม	เป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ: อนุรักษ์ทรัพยากรและพลังงาน	เป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ: ลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ	เป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ: ป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว	เป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ: ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ	ระดับความเชื่อมโยง
- จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกผ่านกระบวนการเรียนรู้ความสำคัญของพื้นที่ป่าชุ่มน้ำ - รณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ผ่านหอกระจายเสียงและป้ายประชาสัมพันธ์	/		/		(X)	(X)	+			+	M
- จัดให้มีการบวชป่า/สืบชะตาแม่น้ำ	/		/			X	+			+	H
สร้างการมีส่วนร่วมและภาคีเครือข่ายระหว่างชาวบ้านกับองค์กรต่าง ๆ - มีเครือข่ายหน่วยงานและองค์กรพัฒนาเข้ามาช่วยเหลือในด้านวิชาการความรู้ และแหล่งทุน	/	/				(X)	+			+	M
- การใช้สิทธิชุมชนตามจารีตประเพณีร่วมกันรักษาป่า	/					X	+			+	H
- ใช้การสื่อสารแบบออนไลน์สมัยใหม่ที่รวดเร็ว	/			(X)		(X)				+	M
- สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน และแบ่งการทำงานที่ชัดเจน - ทุกครอบครัวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม	/	/	/			(X)				+	M
- ใช้พื้นที่ป่าเป็นแหล่งอาหารและยา	/			X						+	H
- ใช้พื้นที่ป่าเป็นแหล่งสร้างรายได้ เก็บหาของป่า หน่อไม้ ไปขาย	/			X						+	H
- สร้างรายได้จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่า สมุนไพรและพืช	/			X						+	H
- จัดทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	/	/	/	X			+				H
- ตั้งกฎระเบียบการจัดการป่า เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาและป่าชุ่มน้ำ	/	/				X	+				H
- คนในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ช่วยกันดูแลรักษาป่าและทำแนวกันไฟป่าทุกปี - จัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังป้องกันไฟป่าและหมอกควัน - มีการบริหารจัดการป่าชุมชนให้เป็นเขตปลอดไฟป่า ฟื้นฟูป่า ทำแนวกันไฟ		/	/	X	X	X			+		H
- ฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าต้นน้ำ		/	/		X		+				H
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจจัดการด้านน้ำ มีคณะกรรมการชุมชนประกาศตั้งกฎระเบียบการใช้น้ำและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ		/				X	+				H

ตารางที่ 1 ความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ (ต่อ)

กิจกรรม	ชุมชนบุกเบิก	ชุมชนบ้านงานเมือง	ชุมชนบ้านต่อเทพ	ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม: ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	ขจัดของเสียและมลสาร	ควบคุมกิจกรรม	เป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศ: อนุรักษ์ทรัพยากรและพลังงาน	ลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ	ป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว	ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ	ระดับความเชื่อมโยง
- มีการจัดการแหล่งน้ำในชุมชน จัดสรรทรัพยากรน้ำในช่วงฤดูขาดแคลนน้ำ จัดทำระบบน้ำสำรอง		/		X			+				H
- จัดเก็บรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยเปิดประมูลการใช้น้ำทำนาและการจับปลาในแหล่งน้ำ		/		(X)						+	M
- มีการติดตามสถานการณ์สภาพอากาศในระดับท้องถิ่น และการพยากรณ์อากาศในพื้นที่		/				(X)			+		M
- สร้างความร่วมมือในการจัดการน้ำระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง		/		(X)			+			+	M
- ส่งเสริมการปลูกพืชชนิดอื่นที่ใช้น้ำน้อยหรือการปลูกพืชแบบผสมผสาน		/				X	+			+	H
- มีกิจกรรมทางศาสนาทุกสัปดาห์ทำให้เกิดการสื่อสาร แลกเปลี่ยนสถานการณ์และข้อมูล		/								+	L
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังประสบการณ์จากผู้อาวุธโสในชุมชน นำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการทำงาน		/								+	L
- มีการศึกษาดูงานนอกชุมชน		/								+	L
- ทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยหมัก เพิ่มมูลค่าใบตองตึงทำเป็นแพมุงหลังคาและคลุมแปลงปลูกพืช			/	X				+		+	H

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่จะบรรลุผลทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ และสร้างความพร้อมในการปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ ได้แก่

3.1 การจัดทำแผนการจัดการและแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ การจัดทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ การฟื้นฟูพื้นที่ป่า การตั้งคณะกรรมการชุมชนดำเนินการจัดการป่าและน้ำ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับร่วมกัน การใช้จารีตประเพณีความเชื่อดูแลรักษาและควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าและน้ำ การใช้พื้นที่ป่าเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ

3.2 การทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์ รวมทั้ง การสร้างแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และกิจกรรมสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

การจัดการสิ่งแวดล้อมมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 2) การขจัดของเสียและมลสาร และ 3) การควบคุมกิจกรรมที่คาดว่าจะสร้างปัญหาแก่สิ่งแวดล้อม ตามความหมายโดย อำนวย วัฒนกรสิริ และ เกษม จันทร์แก้ว (อำนวย วัฒนกรสิริ, 2557); (เกษม จันทร์แก้ว, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายในมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2550) และกรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศมี 4 เป้าหมาย ได้แก่ 1) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ 3) การป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว และ 4) การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม ตามความหมายโดยสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562b) และได้นำไปใช้ในการจัดทำแผนและผังต้นแบบเมืองนิเวศที่ราบและหุบเขาภาคเหนือ: ชุมชนเชิงนิเวศเมืองมาย จังหวัดลำปาง อีกด้วย (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวอย่างทั้ง 3 แห่งได้ดำเนินการครบทั้ง 3 ลักษณะ โดยพบว่าส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีลักษณะของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการควบคุมกิจกรรม ส่วนการกำจัดบำบัดและควบคุมของเสียและมลพิษพบในจำนวนน้อย แต่พบได้ในกิจกรรมป้องกันไฟป่าด้วยการทำแนวกันไฟและศูนย์เฝ้าระวังไฟป่าซึ่งเป็นการควบคุมการเกิดอากาศเสียจากหมอกควันไฟป่า และการฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าต้นน้ำซึ่งเป็นการฟื้นฟูบำบัดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวอย่างยังได้สอดคล้องกับเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ 4 เรื่องตามที่ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดไว้ โดยพบว่าส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมเหล่านี้อยู่ในกลุ่มการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ ส่วนเป้าหมายด้านการลด ควบคุม และจัดการของเสียและมลพิษ และการป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว มีจำนวนน้อย แต่พบได้ในกิจกรรมป้องกันไฟป่า และการติดตามสถานการณ์สภาพอากาศ โดยภาพรวมแล้วชุมชนตัวอย่างได้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับลักษณะของการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ แต่มีระดับของความเชื่อมโยงกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายชุมชนเชิงนิเวศต่างกัน แบ่งได้เป็น 3 ระดับ (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562b); (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562a); (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

1. กิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องมากกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ ส่วนมากเป็นประเด็นของการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การจัดทำแผนการจัดการและแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ การจัดตั้งศูนย์ป้องกันไฟป่า การจัดทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าต้นน้ำ การตั้งคณะกรรมการชุมชนดำเนินการดูแลและจัดทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า/น้ำและกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ การใช้จารีตประเพณีความเชื่อร่วมกันดูแลรักษาและควบคุมการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ การใช้พื้นที่ป่าเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ เช่น เป็นแหล่งอาหารและยา แหล่งสมุนไพรและของป่า พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรอินทรีย์

2. กิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องปานกลางกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ ส่วนมากเป็นเรื่องของการคงสภาพและ/หรือสร้างสภาพความยั่งยืน

ของสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. กิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องน้อยกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ ส่วนมากเป็นกิจกรรมสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ที่ไม่พบความเชื่อมโยงกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมของชุมชนตัวอย่าง 3 แห่งในการศึกษานี้ เมื่อได้เชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศสามารถตอบสนองเป้าหมายได้หลายด้านเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน อันเป็นเป้าหมายการพัฒนาประชาคมโลก ที่เรียกว่า Sustainable Development Goal: SDGs (United Nations, 2015) จากการศึกษานี้จึงเสนอแนะกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนได้รับความสำเร็จทั้ง 2 แนวคิดในมิติสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศของแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การจัดทำแผนการจัดการและแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ การจัดทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ การฟื้นฟูพื้นที่ป่า การตั้งคณะกรรมการชุมชนดำเนินการจัดการป่าและน้ำ การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับร่วมกัน การใช้จารีตประเพณีความเชื่อดูแลรักษาและควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าและน้ำ การใช้พื้นที่ป่าเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ และการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งเสนอแนะกิจกรรมที่ตอบรับมิติด้านสังคมและเศรษฐกิจของแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และกิจกรรมสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้สำเร็จข้างต้น ยังนำมาสู่โอกาสที่จะทำให้ชุมชนมีความพร้อม สามารถรับมือและปรับเปลี่ยนชุมชนให้ฟื้นตัวกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตการณ์ ตามแนวคิดความยืดหยุ่น (Resilience thinking) ของ Folke, C. et al.เนื่องจากข้อเสนอแนะในการศึกษานี้ไม่แยกคนออกจากระบบนิเวศธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ให้ความสนใจทั้งระบบสังคมและระบบนิเวศให้เป็นระบบเดียวกัน ซึ่งยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปด้วยกัน (Folke, C. et. al., 2010)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1. ลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและกรอบแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ การศึกษาได้ระบุถึงกรอบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การขจัดของเสียและมลสาร และการควบคุมกิจกรรมที่อาจสร้างปัญหาแก่สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ แนวคิดชุมชนเชิงนิเวศถูกกำหนดเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การลดและจัดการของเสียและมลพิษ การป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว และการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ

2. ความเกี่ยวข้องของกิจกรรมการดำเนินงานของชุมชนกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป้าหมายของแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องระหว่างกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการกับเป้าหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ ซึ่งรวมถึงการจัดการทรัพยากร การขจัดของเสียและมลสาร และการควบคุมกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ การศึกษานี้ได้เสนอแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่จะช่วยให้บรรลุถึงการจัดการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้พบว่ากิจกรรมที่ชุมชนตัวอย่าง 3 แห่ง ได้ดำเนินการนั้นเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ลักษณะ และแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศทั้ง 4 เป้าหมาย โดยมีระดับความเชื่อมโยงแตกต่างกันในระดับมาก ปานกลาง และน้อย ซึ่งผลจากการศึกษาความเชื่อมโยงทั้งสองแนวคิดนี้นำมาเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันที่ต้องการจะบรรลุผลทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศ แต่พบว่าชุมชนตัวอย่างดำเนินกิจกรรมไม่มากนักในด้านการจัดการของเสียและมลพิษ และด้านการป้องกันภัยพิบัติและเสริมสร้างการปรับตัว จึงเสนอแนะให้ชุมชนเพิ่มกิจกรรมให้ครอบคลุมในทุกด้านของการจัดการสิ่งแวดล้อมและเสริมกิจกรรมเพื่อรับมือและปรับฟื้นตัวกับวิกฤตการณ์ อีกทั้งพบว่า กิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเกี่ยวกับการสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา มีระดับความเชื่อมโยงปานกลางถึงน้อย เพราะไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น ยังเป็นกิจกรรมจำเป็นที่ชุมชนต้องดำเนินการต่อไปเพื่อการพัฒนาโดยความต้องการของชุมชน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาวิจัยควรต่อยอดในประเด็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของชุมชนด้านการจัดการของเสียและมลพิษ และด้านการป้องกันภัยพิบัติและการรับมือปรับฟื้นตัวกับสถานการณ์โลกรวน รวมทั้งคัดเลือกศึกษาชุมชนตัวอย่างที่หลากหลายและมีจำนวนมากขึ้น นอกจากนั้นยังควรศึกษาชุมชนตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคอื่นของประเทศเพื่อการเปรียบเทียบผลการศึกษาอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2550). มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

กัญญ์สิริ จันทร์เจริญ. (2548). การวิจัยทางการพยาบาล: แนวคิดหลักการและวิธีปฏิบัติ. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.

เกษม จันทร์แก้ว. (2544). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เกษม จันทร์แก้ว. (2558). การจัดการสิ่งแวดล้อมในอนาคต. วารสารสมาคมนักวิจัย, 20(1), 13-19.

ไกรทอง เหง้าน้อย และคณะ. (2562). การจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

ความหมายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เล่มที่ 19 เรื่องที่ 1. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2566 จาก https:/ /www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=19&chap=1&page=t19-1-infodetail02.html

โครงการคนรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน. (2558). ป่าชุมชนบ้านต่อแพ. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2565 จาก https://www.forest.go.th/community/โครงการคนรักษ์ป่า-ป่าร-2/

ชุมชนบ้านต่อแพ. (2565). การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2565 จาก http://community.onep.go.th/location/barn_toe_pae/

นุชจรีย์ สิงคราช และคณะ. (2560). บทเรียนการจัดการทรัพยากรของชุมชนในลุ่มน้ำอิง. เชียงใหม่: Fluke Graphic Design & Printing.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2535). เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัชดา บุญแก้ว. (2561). กระบวนการพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วถิราพร ด่านศรีบูรณ์ และภนิตา พรหมประกาย. (2560). คุณค่าพื้นที่ป่าบุญเรือง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วัฒนา พองโนนสูง. (2561). ชุมชนบ้านงามเมือง: การจัดการลุ่มน้ำย่อยและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC).

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า. (2558). คุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและแนวทางการจัดการป่าชุ่มน้ำบุญเรือง: ป่าชุ่มน้ำผืนที่ใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำอิง. ใน รายงานวิจัย. ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า.

สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงและภาคี. (2558). รายงาน "คุณค่า ความหลากหลายทางชีวภาพและแนวทางการจัดการป่าชุ่มน้ำบุญเรือง: ป่าชุ่มน้ำผืนใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำอิง" สรุปจากเวทีเรียนรู้ระบบนิเวศลุ่มน้ำอิง: คุณค่า ความสำคัญของป่าบุญเรือง...ป่าชุ่มน้ำผืนใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำอิง. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2565 จาก http://www.ingcouncil.org/index.php/hidemenu-sez/8-boonroung-wetland

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 - 2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562a). การวางแผนและการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แสงสว่างเวิลด์เพรส จำกัด.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562b). แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2563-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). การจัดทำแผนและผังต้นแบบเมืองนิเวศที่ราบและหุบเขาภาคเหนือ: ชุมชนเชิงนิเวศเมืองมาย จังหวัดลำปาง. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

อำนวย วัฒนกรสิริ. (2557). การจัดการสิ่งแวดล้อม. วารสารวิชาการเทคโนโลยีพลังงานและสิ่งแวดล้อม, 1(1), 43-53.

Folke, C. et. al. (2010). Resilience thinking: Integrating resilience, adaptability and transformability. Ecology and Society, 15(4), 15-23.

Global Ecovillage Network. (2024). Concepts. Retrieved February 6, 2024 , from https://ecovillage.org/about/about-gen/concepts/

United Nations. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Retrieved January 16 , 2022, from https://sdgs.un.org/2030agenda

บทความวิจัย

การออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของทีมสิงห์หนุ่ม*

POLICY DESIGNING IN THUNGSONG CITY DEVELOPMENT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE FOR MAYOR ELECTION CAMPAIGN BY SINGHNOOM TEAM

ปิยตา นวลละออง[1*], วิทยาธร ท่อแก้ว[2]
Piyata Nuanlaong, Wittayatorn Tokeaw
[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย
[1]Faculty of Management Sciences, Suratthani Rajabhat University, Surat Thani, Thailand
[2]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย
[2]School of Communication arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand
*Corresponding author E-mail: piyata2000@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิดการออกแบบนโยบาย และกระบวนการการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 27 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวความคิดการออกแบบนโยบาย ประกอบด้วย 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1.1) แนวความคิดด้านความสำคัญของนโยบาย คือ ความสำคัญต่อผู้สมัคร ความสำคัญต่อผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ความสำคัญต่อชุมชน ความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมือง และความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสังคม 1.2) แนวความคิดด้านความคาดหวังจากนโยบาย คือ นโยบายจะต้องเพิ่มโอกาสการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างความสะดวกสบายขั้นพื้นพื้นฐาน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน 1.3) แนวความคิดด้านความเป็นเจ้าของนโยบาย คือ มีความเป็นธรรมกับทุกกลุ่ม มีความโปร่งใส มีความเห็นที่หลากหลาย สร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์กับผู้รับผลจากการพัฒนา 2) กระบวนการการออกแบบนโยบาย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) ขั้นการเข้าใจปัญหา มุ่งศึกษาค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างเป็นระบบ 2.2) ขั้นการกำหนดปัญหาและความต้องการ ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดในทุกมิติ ชูประเด็นปัญหาให้เห็นเด่นชัด 2.3) ขั้นการคิด มุ่งเน้นการร่วมสร้างความเป็นเจ้าของนโยบาย ร่วมระดมความคิดจากทุกกลุ่ม กำหนดวิธีการปฏิบัติตามนโยบายที่ชัดเจน และออกปบบวิธีการสื่อสาร 2.4) ขั้นการสร้างต้นแบบ มุ่งเน้นการผลิตข้อความนโยบายที่ใช้ในการสื่อสารให้จดจำง่าย แปลก แตกต่าง ใหม่ และท้าทาย 2.5) ขั้นการทดสอบ มุ่งเน้นทดสอบกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและเครือข่ายผู้สนับสนุนเพื่อจัดลำดับความต้องการ ทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับนโยบาย นำผลการทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง

คำสำคัญ: การออกแบบนโยบาย, การพัฒนาเมือง, การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรี, ทีมสิงห์หนุ่ม

Abstract

The objective of this research was to study the conceptual framework for designing policies and the city development policy design process. This was qualitative research based on in-depth interviews among 27 the key informants The results of the research showed that 1) the

* Received 9 February 2024; Revised 28 March 2024; Accepted 30 March 2024

conceptual framework for designing policies was based on 3 main concepts: 1.1) city development policies have great importance for the candidate running for mayor, for the voters, for the communities, for the political process, and for social responsibility; 1.2) the expectations for city development policies are that they will open up more opportunities for economic growth, they will improve the quality of life, they will make basic infrastructure more convenient, they will promote environmental conservation and they will stimulate public participation; 1.3) the owners and operators of the city development policies will be fair to all groups, will be transparent, will be informed by diverse opinions, will build up good relations and inspire confidence among the people. 2) The city development policy design process has 5 steps: 2.1) understanding the problems, researching the problems, and systematically assessing people's needs; 2.2) defining the problems and needs, searching for multi-dimensional intelligent solutions, and clearly explaining and highlighting the problems; 2.3) the thinking stage, focused on creating the sense of belonging, brainstorming with participation from every group, setting clear action plans, and designing communication methods; 2.4) building models, with an emphasis on communicating policy ideas in a way that is easy to recall and makes the policies sound new, different, unusual and challenging; and lastly 2.5) the testing phase, focusing on trying out the policies on groups of voters and network allies, see if the policies are clearly understood, feel out people's attitudes, and test their behavior. The results of the trials can be used to adapt the policy statements before using.

Keywords: Policy Designing, City Development, Mayor Election Campaign, SINGHNOOM Team

บทนำ

นโยบายการพัฒนาเมืองที่ดีควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ศักยภาพของท้องถิ่น ทรัพยากรที่มีอยู่ นโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่น และนโยบายการพัฒนาเมืองเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ ดำเนินการ และประเมินผล เพื่อให้มั่นใจว่านโยบายจะตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (Plucker, J. A. (Ed.)., 2022) ดังนั้นทีมการเมืองท้องถิ่นที่จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นต้องจัดทำนโยบายการพัฒนาเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับการพัฒนาเมืองให้เจริญก้าวหน้าในมิติต่าง ๆ และนำนโยบายการพัฒนาเมืองเหล่านั้นไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนสนับสนุนต่อไป (Yanow, D., 1993)

แนวคิดหลักในการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองมุ่งเน้นความสำคัญของนโยบายที่มีต่อประชาชน ชุมชน ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และความรับผิดชอบของผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้บริหารเมือง (Horz, C. M., & Dickson, E. S., 2022) โดยต้องตอบสนองต่อความคาดหวังจากนโยบายการพัฒนาเมืองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการสร้างความเป็นเจ้าของนโยบายการพัฒนาเมือง (Howlett, M., 2009) โดยมีขั้นตอนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองที่สำคัญตามแนวคิดการคิดเชิงการออกแบบ (Design Thinking) (Cross, N., 2023) ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นการเข้าใจปัญหา ที่มุ่งเน้นการค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างเป็นระบบ 2) ขั้นการกำหนดกลุ่มปัญหาและความต้องการ มุ่งเน้นการกำหนดปัญหาและความต้องการ กำหนดวิธีการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด 3) ขั้นการคิด ที่มุ่งเน้นการร่วมสร้างความเป็นเจ้าของนโยบาย การระดมความคิด วิธีการปฏิบัติตามนโยบาย และวิธีการสื่อสาร 4) ขั้นการสร้างต้นแบบ ที่มุ่งเน้นการผลิตข้อความนโยบายที่ใช้ใน

การสื่อสาร 5) ขั้นการทดสอบ ที่มุ่งเน้นการนำนโยบายไปทดสอบกับผู้รับสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สนับสนุน (Cai, Y. et al., 2023) เพื่อจัดลำดับความต้องการ ทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรม โดยขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองได้ (Crozier, M., 2007)

ทีมสิงห์หนุ่มเป็นทีมการเมืองระดับท้องถิ่นของเทศบาลเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่จัดตั้งขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 มีผู้บริหารที่ลงสมัครรับเลือกตั้งและได้รับชัยชนะมาอย่างต่อเนื่องภายใต้การมีนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงที่เด่นชัดและผลการดำเนินงานที่ประชาชนพึงพอใจ โดยเฉพาะการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของเทศบาลเมืองทุ่งสงที่มีนายทรงชัยวงศ์ วัชรดำรง หัวหน้าทีมสิงห์หนุ่ม เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี ได้รับชัยชนะการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 และลงสมัครในสมัยต่อ ๆ มาจนถึงการเลือกตั้งครั้งหลังสุด เมื่อ 28 มีนาคม 2564 ซึ่งนายทรงชัย วงศ์วัชรดำรง หัวหน้าทีมสิงห์หนุ่มได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอีก นายทรงชัย วงศ์วัชรดำรง เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์การพัฒนาเมืองผ่านการออกแบบนโยบายเชิงรุกและนำเสนอนโยบายการพัฒนาเมืองสู่สาธารณะอย่างแยบยลสู่ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่กระจายอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลเมืองทุ่งสง จำนวน 22 ชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 เขตการเลือกตั้ง

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีหัวใจสำคัญ คือ ทีมการเมือง หรือ กลุ่มการเมืองได้นำเสนอผู้สมัครเป็นนายกเทศมนตรีที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมือง มีนโยบายที่ประชาชนโดยรวมขานรับ ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีสิทธิ์การเลือกตั้งเพื่อให้นโยบายนั้นสามารถนำมาใช้จริงได้ผ่านการลงคะแนนให้ผู้เสนอนโยบาย การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการถอดบทเรียนจากการทำงานจริงในภาคสนามของทีมสิงห์หนุ่มที่เกี่ยวกับแนวความคิดการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงซึ่งเป็นเบื้องหลังของนโยบายการพัฒนาเมือง และกระบวนการออกแบบนโยบายซึ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ เทคนิคและวิธีการการได้มาซึ่งนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงที่จะนำไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์จากการได้ข้อค้นพบใหม่ด้านวิชาการให้กับแวดวงวิชาการด้านการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น ด้านรัฐศาสตร์ และด้านการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งเกิดประโยชน์ด้านการปฏิบัติในแวดวงกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ทีมการเมืองท้องถิ่น นักพัฒนาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้สนใจที่จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีในอนาคต จะได้ข้อนำค้นพบใหม่ด้านการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม
2. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่มในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมจำนวน 27 คน ได้แก่ 1) หัวหน้าทีมสิงห์หนุ่นที่เป็นผู้สมัครนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง 1 คน 2) ที่ปรึกษาทีมสิงห์หนุ่ม 2 คน 3) สมาชิกทีมสิงห์หนุ่มที่เป็นผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเมืองทุ่งสง 18 คน 4) ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสงในฐานะผู้รับผลจากนโนยาย 3 คน 5) นักวิชาการด้านการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวของกับการพัฒนาเมือง 3 คน

3. เครื่องมือการวิจัย โดยมีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างที่ผ่านการตรวจคุณภาพด้านความเที่ยงและความตรงด้านเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วยประเด็นหลัก 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) แนวความคิดการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม และ 3) กระบวนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ประสานการนัดหมาย สัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้จัดเตรียมไว้ และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยจำแนกข้อมูล ตรวจสอบความครบถ้วนตามประเด็นและตัวแปรที่ศึกษา ตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป จัดหมวดหมู่ข้อมูล ตีความข้อมูล และสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวความคิดการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

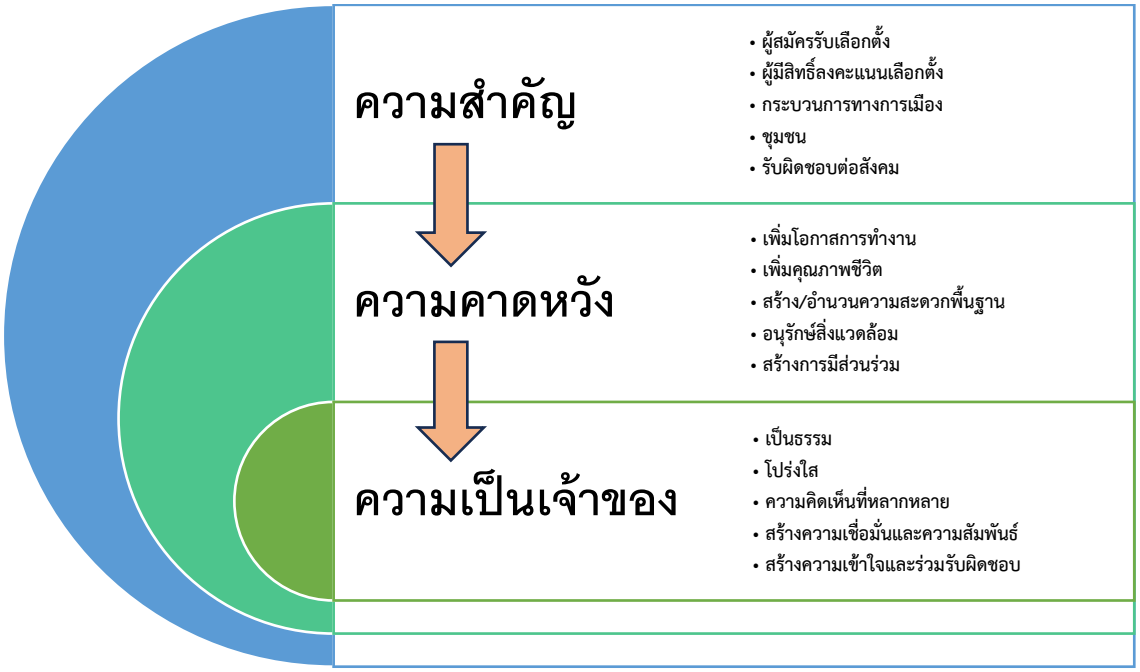
1.1 แนวความคิดด้านความสำคัญของนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม ทีมสิงห์หนุ่มได้ต้องยึดความสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสำคัญต่อผู้สมัครโดยมุ่งใช้นโยบายในการพัฒนาเทศบาลเป็นเครื่องมือในการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนมีความนิยมชมชอบและสนับสนุนลงคะแนนเสียงให้ อีกทั้งใช้ในการแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจในการเข้าไปบริหารองค์กรเทศบาลให้มีเจริญก้าวหน้าเกิดผลที่ดีอย่างรวดเร็วและยั่งยืนต่อประชาชนในเขตเทศบาลซึ่งเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาโดยตรง และนโยบายช่วยให้เกิดความชัดเจนและเป็นรูปธรรมทางความคิดของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สะท้อน ถึงความภาวะผู้นำทางการเมืองและการบริหารท้องถิ่น 2) ความสำคัญต่อผู้มีสิทธิ์ผู้เลือกตั้ง โดยใช้นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลที่นำเสนอจากผู้สมัครของทีมต่าง ๆ ที่ลงแข่งขันในการเลือกตั้งเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจเพื่อลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครที่มีวิสัยทัศน์ที่โดนใจ รวมทั้งนโยบายเป็นวาระการสื่อสารของประชาชนในช่วงเลือกตั้งที่ส่งผลให้เกิดการรับรู้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลการสนทนา การถกเถียงเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด นำไปสู่การสร้างข้อสรุปของแต่ละคน 3) ความสำคัญต่อชุมชนเป็น นโยบายคือการแก้ปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่เพราะเป็นผู้รับผลโดยตรงจากการพัฒนา 4) ความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมือง เพราะการเลือกตั้งท้องถิ่นต้องมีประเด็นเชิงนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเป้าหมายที่สำคัญ โดยนโยบายนั้นจะถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเข้าสู่การมีอำนาจทางการเมืองที่สรรหาผู้บริหารเทศบาลผ่านการลงคะแนนสียงเลือกตั้ง นโยบายการพัฒนาเทศบาลจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการตัดสินใจของประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง 5) ความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องนำเสนอนโยบายการพัฒนาเทศบาลในทางสร้างสรรค์ที่ทำให้ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการใช้ชีวิต นโยบายที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยรวม มีความยั่งยืน มีความคุ้มค่า ไม่เกิดผลกระทบในทางลบ และประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเทศบาลอย่างรับผิดชอบในจิตสำนึกความเป็นพลเมืองก้าวหน้าของท้องถิ่น

1.2 แนวความคิดด้านความคาดหวังจากนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม ทีมสิงห์หนุ่มได้ยึดความคาดหวัง 5 ประการ ได้แก่ 1) นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องเพิ่มโอกาสทางการงาน ประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจะส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในพื้นที่และสร้างงานที่มีคุณภาพสำหรับประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว โดยการสร้างโอกาสในการทำงาน การลงทุนในธุรกิจ และการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาทักษะ 2) นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องเพิ่มคุณภาพชีวิตประชาชนคาดหวังว่าการพัฒนาท้องถิ่นจะส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ การศึกษาที่มีคุณภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น การขนส่งสาธารณสุข การใช้พื้นที่สำหรับการพักอาศัยและการพักผ่อน 3) นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องสร้างหรืออำนวยความสะดวกพื้นฐาน ประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจะส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สำคัญ เช่น การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เชื่อมต่อการสื่อสาร และการเข้าถึงเทคโนโลยี 4) นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการใช้พลังงานที่เพียงพอ การจัดการน้ำและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์และพืชท้องถิ่น 5) นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการตัดสินใจ เพราะประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะสนับสนุนอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนในการจัดการและพัฒนาพื้นที่ของตนเอง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา โดยความคาดหวังเหล่านี้แสดงถึงความพึงพอใจและความสำคัญของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นไปที่การตอบสนองความต้องการและคาดหวังของประชาชนในพื้นที่โดยตรง

1.3 แนวความคิดด้านความเป็นเจ้าของนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม ทีมสิงห์หนุ่มได้ยึดการสร้างความเป็นเจ้าของ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความเป็นธรรม การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเป็นการยืนยันความเป็นธรรมและสิ่งที่ถูกต้องทางกฎหมาย การให้เสียงของประชาชนถูกต้องและสมดุล และเพื่อให้การตัดสินใจนั้นสอดคล้องกับความต้องการและความสำคัญของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ 2) ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจ มีการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกระบวนการต่างๆ และช่วยลดความเชื่อมั่นและความระแวดระวังในการตัดสินใจของหน่วยงานและองค์กร 3) มีความคิดเห็นที่หลากหลาย การรวบรวมความคิดเห็นและมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้มีการพิจารณาและวิเคราะห์แง่มุมและข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ซึ่งช่วยให้การตัดสินใจมีการพิจารณาครอบคลุมและคำนึงถึงมุมมองที่หลากหลาย 4) การสร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนและองค์กรหรือหน่วยงานที่ต้องดำเนินการนโยบาย 5) การสร้างความเข้าใจและการรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกันและกัน สร้างการรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินนโยบายและมีการตรวจสอบและการสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่างประชาชนและองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้บริการ โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายช่วยในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจระหว่างประชาชนและทีมการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมนำไปสู่การร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมตระหนักต่อปัญหา ร่วมหาทางออกของปัญหา ร่วมกำหนดนโยบายแก้ปัญหา และร่วมขับเคลื่อนนโยบาย

สรุปแนวความคิดการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงแนวความคิดการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

2. ผลการศึกษากระบวนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ขั้นการเข้าใจปัญหา ทีมสิงห์หนุ่มได้ใช้วิธีดำเนินการ 5 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษาปัญหาของประชาชนในพื้นที่การเลือกตั้งเพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายและการสื่อสารนโยบาย 2) ศึกษาความต้องการของประชาชนในพื้นที่การเลือกตั้งเพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายและการสื่อสารนโยบาย 3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา เทคโนโลยี และการสื่อสาร เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหา 4) ศึกษาความสำเร็จจากการพัฒนาเทศบาลในอดีต เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายต่อยอด ยกระดับ ปรับเปลี่ยนไปสู่นโยบายใหม่อื่น ๆ ภายใต้งบประมาณของเทศบาล 5) ศึกษาแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย แผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช แผนการศึกษาชาติ และแผนพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาเทศบาล โดยมีวิธีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ 1) ดำเนินการโดยใช้วิธีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาแยกตามลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ วัย รายได้ อาชีพ บทบาททางสังคม และพื้นที่ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2) ดำเนินการโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำชุมชน และนักวิชาการ นำข้อมูลมาสร้างข้อสรุปเพื่ออธิบายสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา 3) การจัดกิจกรรมประชุมระดมสมองในลักษณะเวทีสัญจรจัดในพื้นที่ของชุมชนโดยทีมสิงห์หนุ่มที่เป็นผู้สมัครนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง ผู้ที่คาดว่าจะดำรงตำแหน่งรองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษา และสมาชิกสภาเทศบาลเมืองทุ่งสง นำข้อมูลมาสร้างข้อสรุปเพื่อยืนยันสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทศบาลเมืองทุ่งสงในการนำไปกำหนดนโยบายการหาเสียงของทีมสิงห์หนุ่มต่อไป

2.2 ขั้นการกำหนดกรอบการออกแบบนโยบาย ทีมสิงห์หนุ่มได้ใช้กรอบสำคัญในการในการจัดทำนโยบายในการพัฒนาเมืองทุ่งสงของทีมสิงห์หนุ่มมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดกรอบการออกแบบนโยบายด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ เมืองทุ่งสงมุ่งเน้นเป็นเมืองการศึกษามาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเด็นที่เป็นกรอบพิจารณาด้านนี้ คือ การยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดภาระ ลดความเหลื่อมล้ำ มี

ความทันยุคความทันมัย การเรียนรู้คู่กับการมีอาชีพ การศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน และวัฒนธรรมที่ขายได้ 2) ด้านเศรษฐกิจ กำหนดกรอบการออกแบบนโยบายด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ เมืองทุ่งสงเป็นเมืองชุมทางที่มีฐานเศรษฐกิจโดยรวมที่ดี มีผู้คนสัญจรไปมาตลอด ประเด็นที่เป็นกรอบพิจารณาด้านนี้ คือ เสริมสร้างกลไกทางการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการทุกระดับ ประชาชนมีรายได้มีงานทำ สร้างแนวคิดการประกอบการแนวใหม่ที่มีโอกาสและศักยภาพโดยมุ่งเน้นการค้าขายแบบไร้พรมแดน การออกแบบกิจกรรมในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนรอบนอกและจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมกิจกรรมและมาใช้จ่ายในพื้นที่ทั้งอาหาร ที่พัก บริการต่าง ๆ 3) ด้านคุณภาพชีวิต กำหนดกรอบการออกแบบนโยบายด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ ประเด็นที่เป็นกรอบพิจารณาด้านนี้ คือ การมีสุขภาพที่ดีด้วยการร่วมสร้างสุขภาพ การมีที่อยู่ที่ดี การมีคนดูแลผู้สูงอายุ และมุ่งแก้ปัญหาโรคร้ายที่ประชาชนประสบปัญหาและมีความเดือดร้อน 4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม กำหนดกรอบการออกแบบนโยบายด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ เพื่อความสะดวก ความปลอดภัย และแก้ปัญหาจราจร ประเด็นที่เป็นกรอบพิจารณาด้านนี้ คือ ถนน คู คลอง ระบบระบายน้ำ ระบบป้องกันน้ำท่วม การจัดการขยะ การขนส่งมวลชน โครงสร้างที่รองรับเมืองอารยสถาปัตย์ และการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อลดโลกร้อน 5) ด้านบริหารจัดการองค์กร กำหนดกรอบการออกแบบนโยบายด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ ประเด็นที่เป็นกรอบพิจารณาด้านนี้ คือ ความเป็นองค์กรที่เป็นเลิศ บริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี องค์กรดิจิทัลเพื่อการบริหารและการบริการ และพัฒนากำลังคนให้มีศักยภาพสูง

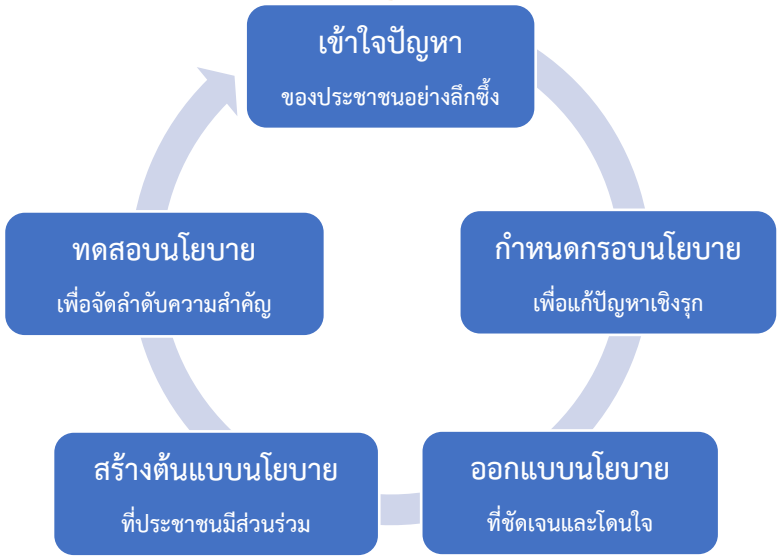
2.3 ขั้นการคิดเพื่อการออกแบบนโยบาย ทีมสิงห์หนุ่มได้ใช้วิธีดำเนินการ 3 ประการ ได้แก่ 1) ระดมความคิดจากผู้นำชุมชน โดยผู้นำชุมชุมประกอบด้วยประธานคณะกรรมชุมชน คณะกรรมการชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้นำทางความคิดที่ไม่มีตำแหน่งจากกลไกลพัฒนาที่เป็นทางการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนมีการรับรู้ปัญหาในพื้นที่ได้ดีมากที่สุด ประเด็นการคิด คือ ปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และความต้องการพัฒนาเมืองทุ่งสง 2) ระดมความคิดจากนักวิชาการ โดยนักวิชาการประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มาจากนักพัฒนาชุมชน หรือการพัฒนาเมือง นักบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น นักการศึกษา นักสาธารณสุข นักออกแบบนโยบายและแผนการพัฒนาท้องถิ่น และนักสื่อสารทางการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่น ประเด็นการคิด คือ แนวทางการแก้ไขปัญหา 3) ระดมความคิดจากทีมผู้สมัครนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล โดยกลุ่มนี้เป็นการระดมความคิดจากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีวิสัยทัศน์การพัฒนาและการแก้ความเดือดร้อนของประชาชนตามกรอบอำนาจหน้าที่ของเทศบาล การร่วมกันคิดเพื่อออกแบบนโยบายเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ความเป็นมาในเชิงแนวคิดและเหตุผลในทุกขั้นตอนของการคิดเพื่อการออกแบบ ประเด็นการคิด คือ แนวทางการแก้ไขปัญหา และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ 4) ระดมความคิดจากผู้ประกอบการ โดยกลุ่มนี้เป็นการระดมความคิดจากผู้ประกอบการที่หลากหลายทั้งธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อย ขนาดใหญ่ ซึ่งประชุมร่วมกับสมาคม ชมรมผู้ประกอบการ หรือกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ ประเด็นการคิด คือ ปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาและความต้องการพัฒนาเมืองทุ่งสง

2.4 ขั้นการสร้างต้นแบบนโยบาย ทีมสิงห์หนุ่มได้ใช้วิธีดำเนินการ 5 ประการ ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีนโยบายประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) สร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเรียนสองภาษา ควบคู่ทักษะศิลปะ ดนตรี ไอที กีฬา อาหาร สู่มาตรฐานสากล 2) เปิดพื้นที่บริการแบบ Co-working Space พื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกันที่ทันสมัยสำหรับคนทุกช่วงวัย 3) ดูแลเด็กเล็กอายุ 1-2 ปี ลดภาระผู้ปกครอง พ่อแม่ไปทำงาน ลูกหลานเทศบาลเลี้ยง 4) ต่อยอดโรงเรียนกีฬามุ่งสู่อาชีพเต็มรูปแบบ ต่อยอดการยกระดับมาตรฐานการศึกษา 5) ชูการสร้างวัฒนธรรมสร้างรายได้ ขยายแนวคิดวัฒนธรรมจากคุณค่าสู่มูลค่า ต่อยอดหลาดชุมชน มุ่งสร้างรายได้ให้คนทุ่งสง สร้างแลนด์มาร์คพุทธสถานถ้ำตลอดแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ ดึงดูดการท่องเที่ยว สร้างความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของเมืองทุ่งสง 2) ด้านเศรษฐกิจ มีนโยบายประกอบด้วย 4 ประการ 1) ผลักดันตลาดกลางพืชผักและผลไม้ 2) ศูนย์รวมสินค้า กระจายสินค้า จำนายสินค้าการเกษตรขนาดใหญ่ 3) พัฒนาอาชีพเดิม เสริมอาชีพใหม่ เติมเต็มการค้าออนไลน์ 3) สร้างโอกาสใหม่

ในขยายช่องการค้าในยุคดิจิทัล 4) เพิ่มโรงรับจำนำ 1 แห่ง บรรเทาความเดือดร้อนทางการเงินในยามฉุกเฉิน 5) เดินหน้าจัดการน้ำเชิงบูรณาการโดยสร้างระบบจัดการที่ลดความเสียหายจากน้ำท่วมและการใช้ประโยชน์สูงสุดจากน้ำ 6) ส่งเสริมการจัดการแข่งขันกีฬาและการประชุม 7) พัฒนากีฬาอิเล็กทรอนิกส์ (e-sport) มุ่งเน้นพัฒนากีฬาสู่การสร้างรายได้ 3) ด้านคุณภาพชีวิต มีนโยบายประกอบด้วย 4 ประการ 1) สร้างศูนย์บริบาลผู้สูงอายุครบวงจรเพื่อบริการทางสุขภาพ สันทนาการ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะไอซีที 2) เดินหน้าจัดตั้งศูนย์ไตเทียมที่ทันสมัย ภายใต้แนวคิดคนทุ่งสงเราร่วมดูแล บริการฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่ม สามารถเบิกได้ตามสิทธิ์ 3) มุ่งคัดกรองโรคมะเร็งเข้มข้นเพื่อให้รู้ก่อนแก้ไขได้ก่อน เน้นมะเร็งลำไส้ มะเร็งต่อลูกหมาก มะเร็งมดลูก มะเร็งเต้านม 4) ขยายศูนย์การออกกำลังกาย (ฟิตเนส) 5) เพิ่มพื้นที่และเครื่องออกกำลังกาย 4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายประกอบด้วย 4 ประการ 1) ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมเพื่อความสะดวก ความปลอดภัยและแก้ปัญหาจราจร 2) พัฒนาระบบการขนส่งมวลชน เน้นระบบขนส่งเชื่อมต่อปริมณฑลที่สะดวกและไม่มีมลพิษ 3) พัฒนาเมืองที่รองรับอารยสถาปัตย์ (Universal Design) เพื่อเป็นเมืองที่มีมาตรฐานสากล 4) ต่อยอดการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม 5) เพิ่มพื้นที่สีเขียวและมุ่งรักษาสิ่งแวดล้อม และ 5) ด้านบริหารจัดการองค์กร มีนโยบายประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) พัฒนาระบบบริการประชาชนแบบออนไลน์ในการให้บริการเสียภาษี ชำระค่าธรรมเนียม ยื่นขออนุญาตต่าง ๆ การสืบค้นข้อมูล 24 ชั่วโมง 2) สร้างเมืองทุ่งสงให้เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่กระจายรายได้สู่เมือง สู่ชุมชน และประชาชน 3) ยกระดับการเสริมสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบบ้านเมืองโดยพัฒนาประชาชนสู่ความเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพ (Active Citizen) 4) เสริมสร้างองค์กรเทศบาลที่มีการบริการที่เป็นเลิศและมีระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

2.5 ขั้นการทดสอบ ทีมสิงห์หนุ่มได้ให้ความสำคัญการทดสอบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนโยบายที่ผ่านการทดสอบมีผลต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของนโยบายนั้น ๆ การทดสอบนโยบายช่วยให้สามารถระบุปัญหาและข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นในนโยบายการพัฒนา เมื่อมีการทดสอบและการประเมินผล จะสามารถปรับปรุงและปรับเปลี่ยนนโยบายได้ตรงจุด ทำให้มีประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดีขึ้น รวมทั้งการทดสอบนโยบายช่วยสร้างความไว้วางใจในนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และทำให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องและมีความเชื่อมั่นในผลการดำเนินงาน ขั้นตอนการทดสอบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ (1) ขั้นการเตรียมการ เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและเตรียมที่จะทดสอบนโยบาย รวมถึงการระบุวัตถุประสงค์ของการทดสอบ และการกำหนดขอบเขตและเป้าหมายที่ต้องการให้สิ่งทดสอบเป็นไปตามแผนหรือขั้นตอนที่กำหนดไว้ (2) ขั้นการจัดทำแผนการทดลอง เมื่อวัตถุประสงค์และขอบเขตได้รับการกำหนดแล้ว ต่อไปคือการสร้างแผนทดลองเพื่อทดสอบนโยบาย รวมถึงการกำหนดตัวแปรที่จะวัด การเลือกกลุ่มทดสอบ และการกำหนดเวลาและขอบเขตของการทดลอง (3) ขั้นดำเนินการการทดลอง เป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการทดลองนโยบายเป็นการทดลองในขอบเขตจริง หรือการจำลองในสภาพที่ควบคุมได้ ในการทดลองจำเป็นต้องใช้หลักการและวิธีการทางวิจัย ได้แก่ การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติต่าง ๆ (4) การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์และประเมินผล สามารถใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์ทางสถิติหรือการสำรวจความพึงพอใจจากผู้รับสารที่เป็นผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้ง จากเครือข่ายผู้สนับสนุน จากผู้ร่วมจัดทำนโยบาย และจากสื่อมวลชน (5) การปรับปรุง จากผลการประเมินนโยบายสามารถใช้ข้อมูลและผลการทดลองเพื่อปรับปรุงนโยบายหรือกำหนดการดำเนินการต่อไปในอนาคต (6) การสื่อสารผล ซึ่งเป็นการสื่อสารผลการทดสอบนโยบายให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารนโยบาย

สรุปกระบวนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

อภิปรายผล

แนวความคิดการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ ประกอบด้วย 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) แนวความคิดด้านความสำคัญของนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง คือ ความสำคัญต่อผู้สมัคร โดยมุ่งใช้นโยบายในการพัฒนาเทศบาลเป็นเครื่องมือในการหาเสียงเลือกตั้ง ให้ประชาชนมีความนิยมชมชอบและสนับสนุนลงคะแนนเสียงให้ แสดงออกถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจในการเข้าไปบริหารองค์กรเทศบาลให้มีเจริญก้าวหน้าเกิดผลที่ดีอย่างรวดเร็วและยั่งยืนต่อประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Philip Kotler สรุปว่าการจัดวางตำแหน่งของผู้สมัครและพรรคนั้นจะต้องจัดวางผู้สมัครและพรรคให้สัมพันธ์กันด้วยการหาจุดครองใจในตำแหน่งที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งการจัดวางตำแหน่งทางการเมืองจะต้องไปในทิศทางเดียวกับความคิดเห็นของพรรค การเมืองของ โดยเริ่มจากการสร้างภาพลักษณ์ มี 2 วิธี คือ การใช้นโยบายพรรคการเมืองนำและการสร้างภาพลักษณ์ตนเองขึ้นมาใหม่ จุดสำคัญ คือ ผู้สมัครต้องเลือกอยู่ในตำแหน่งอยู่กับคนส่วนใหญ่เพื่อนำไปสู่ความได้เปรียบในการรณรงค์หาเสียง รวมทั้งมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ความสำคัญต่อผู้มีสิทธิ์ผู้เลือกตั้ง (Kotler, P., 1971) โดยใช้นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเปรียบเทียบข้อมูลทั้งด้านวิสัยทัศน์และนโยบายเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจเพื่อลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครที่โดนใจ ความสำคัญต่อชุมชน นโยบายคือการแก้ปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่เพราะเป็นผู้รับผลโดยตรงจากการพัฒนา ความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมือง การเลือกตั้งท้องถิ่นต้องมีประเด็นเชิงนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเป้าหมายที่สำคัญ โดยนโยบายนั้นจะถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเข้าสู่การมีอำนาจทางการเมืองที่สรรหาผู้บริหารเทศบาลผ่านการลงคะแนนสียงเลือกตั้ง และความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสังคม นโยบายการพัฒนาเทศบาลในทางสร้างสรรค์ทำให้ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการใช้ชีวิต นโยบายที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน โดยรวม มีความยั่งยืน มีความคุ้มค่า 2) แนวความคิดด้านความคาดหวังจากนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง คือ ประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจะส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่และสร้างงานที่มีคุณภาพ ด้วยการสร้างโอกาสในการทำงาน การลงทุนในธุรกิจ และการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาทักษะ ในส่วนของนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องเพิ่มคุณภาพชีวิต ประชาชนคาดหวังว่าการพัฒนาท้องถิ่นจะส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ การศึกษาที่มีคุณภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น การขนส่งสาธารณสุข การใช้พื้นที่สำหรับการพักอาศัยและการพักผ่อน และ

นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง ประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่การสร้างหรืออำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเชื่อมต่อการสื่อสาร และการเข้าถึงเทคโนโลยี นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การใช้พลังงานที่เพียงพอ การจัดการน้ำและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์และพืชท้องถิ่น นโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการตัดสินใจ เพราะประชาชนคาดหวังว่านโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงจะสนับสนุนอำนาจในการตัดสินใจของชุมชนในการจัดการและพัฒนาพื้นที่ของตนเอง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา โดยความคาดหวังเหล่านี้แสดงถึงความพึงพอใจและความสำคัญของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นไปที่การตอบสนองความต้องการและคาดหวังของประชาชนในพื้นที่โดยตรง 3) แนวความคิดด้านความเป็นเจ้าของนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง คือ มีความเป็นธรรมกับทุกกลุ่ม มีความโปร่งใสในทุกขั้นตอน มีความเห็นที่หลากหลาย สร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์กับผู้รับผลจากการพัฒนา และสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายและการรับผิดชอบผลที่ตามมา สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการนำตัวแบบทางการเมือง (Political Model) ซึ่งเป็นตัวแบบของที่พัฒนามาจากการศึกษาของ อลิสัน และคณะ โดยสรุปตัวแบบนี้เชื่อว่า ความสำเร็จของนโยบายที่นำไปสู่ความสำเร็จที่เกิดจากความสามารถของผู้ได้รับมอบหมาย (Players) ในการสร้างความสมานฉันท์ (Consensus) ภายใต้การมีส่วนร่วม (Participation)ในองค์กร ชุมชน ระบบสังคม สอดคล้องกับนภดล พูลสวัสดิ์ ที่สรุปว่าการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนช่วยให้องค์การเกิดความมั่นคง ความสำเร็จและสามารถลดความเครียดของสมาชิกภายในองค์การได้เพราะสมาชิกทุกคนเข้าใจถึงทิศทางและเป้าหมายในการปฏิบัติงาน (นภดล พูลสวัสดิ์, 2554) โดยจากการศึกษาของธมลวรรณ วรรณปลูก ที่สรุปว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร และนโยบายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นปัจจัยลำดับแรกๆ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีความสื่อสัตย์ ซื่อตรง มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการบริหารงานและมีนโยบายเน้นการสร้างอาชีพ ให้กับประชาชนเพื่อเพิ่มรายได้เสริมให้กับประชาชน (ธมลวรรณ วรรณปลูก, 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของนงค์รักษ์ ต้นเคน ที่สรุปว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า คุณลักษณะของผู้สมัครและนโยบายของผู้สมัคร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในระดับมาก (นงค์รักษ์ ต้นเคน, 2558) ดังนั้น “นโยบายพัฒนาเมืองต้องมุ่งแก้ปัญหาประชาชนโดยประชาชนต้องร่วมสร้างความยั่งยืนและประชาชนร่วมรับผล”

กระบวนการออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเข้าใจปัญหา จะต้องมุ่งศึกษาค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา เทคโนโลยี และการสื่อสาร ศึกษาความสำเร็จจากพัฒนาในอดีต เพื่อนำไปสู่การออกแบบนโยบายต่อยอด ยกระดับ ปรับเปลี่ยนไปสู่นโยบายใหม่อื่น ๆ รวมทั้งการศึกษาแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศแล้วนำข้อมูลมาสร้างข้อสรุปเพื่อยืนยันสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาเทศบาลเมืองทุ่งสงในการนำไปกำหนดนโยบายการหาเสียงของทีมสิงห์หนุ่มต่อไป 2) ขั้นการกำหนดกรอบการออกแบบนโยบาย ประเด็นที่เป็นกรอบพิจารณาการออกแบบนโยบาย ได้แก่ ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดภาระ ลดความเหลื่อมล้ำ มีความทันยุคความทันมัย การเรียนรู้คู่กับการมีอาชีพ การศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน และวัฒนธรรมที่ขายได้ในท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ เสริมสร้างกลไกทางการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการทุกระดับ ประชาชนมีรายได้มีงานทำโดยการดำเนินงานสร้างความมั่งคงต้องสอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่น 3) ขั้นการคิดเพื่อการออกแบบนโยบาย ระดม

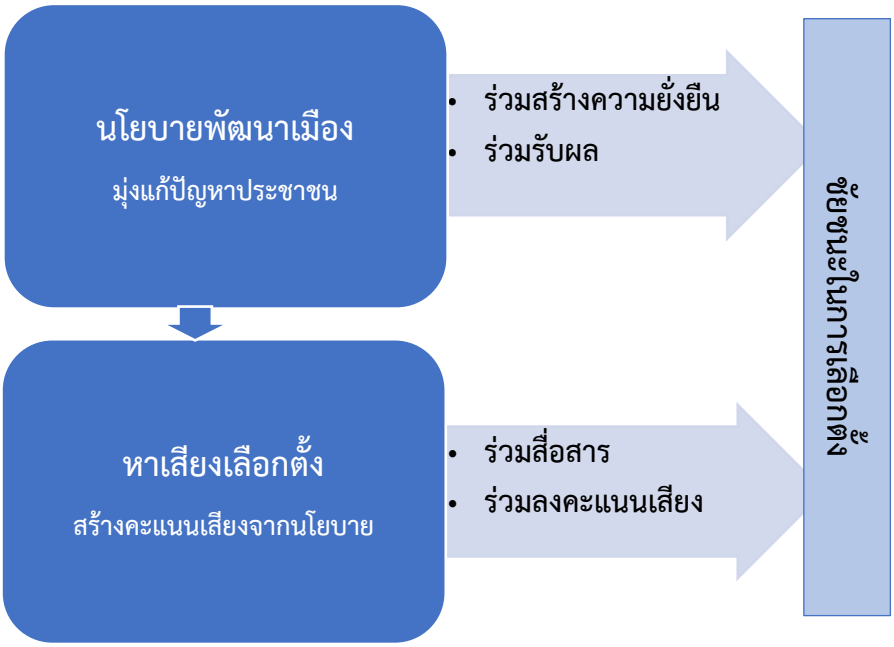
ความคิดจากผู้นำชุมชน นักวิชาการ ทีมผู้สมัครนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล และผู้ประกอบการเพื่อร่วมกำหนดวิธีการปฏิบัติตามนโยบายที่ชัดเจน และกำหนดวิธีการสื่อสาร แนวทางการแก้ปัญหาและความต้องการพัฒนาเมืองทุ่งสง 4) ขั้นการสร้างต้นแบบนโยบายในทุกด้านทั้งการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม และด้านบริหารจัดการองค์กร โดยเป้าหมายที่สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้านให้กับประชาชนเมืองทุ่งสง และเสริมสร้างองค์กรเทศบาลที่มีการบริหารที่เป็นเลิศและมีระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี 5) ขั้นการทดสอบ เป็นการระบุปัญหาและข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นในนโยบายการพัฒนา โดยมุ่งเน้นทดสอบกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและเครือข่ายผู้สนับสนุนในการจัดลำดับความต้องการทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับนโยบาย เพื่อนำผลการทดสอบมาปรับปรุงนโยบายหรือกำหนดการดำเนินการในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ John F. Kennedy และ Jr. Forum สรุปว่า กระบวนการการออกแบบนโยบายสาธารณะที่น่าสนใจ คือ Smart Policy Design & Implementation (SPDI) มีพื้นฐานมาจากกระบวนการออกนโยบายดั้งเดิม แต่เน้นการร่วมมือกับภาคประชาชนมากขึ้นและนโยบายจะประสบความสำเร็จต้องเน้นการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ลองทำ เรียนรู้และพยายามปรับแก้ปัญหา จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย (John F. K. & Forum, J. R., 2023) โดยมี 6 ขั้นตอน คือ 1) การระบุปัญหา (Identify) ขั้นตอนแรก คือ การระบุปัญหาทางนโยบาย 2) การวินิจฉัย (Diagnose) ผู้กำหนดนโยบายควรเริ่มวินิจฉัยหาต้นตอของปัญหา 3) การออกแบบ (Design) การออกแบบนโยบายอาศัยทั้งความรู้เรื่องนโยบาย การวางกลไกการทำงานของนโยบาย ตัวชี้วัดที่ช่วยให้เราทราบผลการดำเนินงานตามการประเมินในกรอบระยะเวลาที่กำหนด 4) การดำเนินนโยบาย (Implementation) ต้องออกแบบให้ครบถ้วนถึงกลไกการทำงาน และตอบสนองต่อแรงจูงใจ 5) ประเมินผล (Test) การประเมินผลตั้งแต่การออกแบบการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เราสามารถเข้าใจผลกระทบของนโยบายต่อปัญหาที่เราต้องการแก้อย่างแท้จริง 6) การปรับแต่ง (refine) นโยบายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตั้งแต่การออกแบบและการดำเนินนโยบาย โดยการศึกษาของ สิทธิชัย อุ่นสวน และคณะ สรุปว่าแนวทางการส่งเสริมการนำนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ชุมชนบ้านแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ที่จะสร้างความเข้าใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดมรรคผลที่แท้จริง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สามารถจำแนกแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 5 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางที่ยึดหลักเหตุผลเปิดรับความคิดเห็นจากชุมชน 2) แนวทางด้านการจัดการ 3) แนวทางการให้คำปรึกษาและร่วมวางแผนกับชุมชน 4) แนวทางด้านกระบวนการต่อระบบราชการ 5) แนวทางการมีส่วนร่วมจากชุมชนต่อนโยบายสาธารณะลงสู่ภาคปฏิบัติ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนอย่างยั่งยืน (สิทธิชัย อุ่นสวน และคณะ, 2560) ดังนั้น “การหาเสียงเลือกตั้งต้องมุ่งสร้างคะแนนเสียงจากนโยบายโดยประชาชนต้องร่วมสื่อสารและร่วมลงคะแนนเสียง จึงจะบรรลุเป้าหมายทางการเมือง คือ ชัยชนะในการเลือกตั้ง เพื่อเข้าไปบริหารการพัฒนาเมืองต่อไป”

องค์ความรู้ใหม่

แนวคิดด้านความสำคัญของนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม โดยยึดความสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสำคัญต่อผู้สมัครโดยมุ่งใช้นโยบายในการพัฒนาเทศบาลเป็นเครื่องมือในการหาเสียงเลือกตั้งในประชาชนมีความนิยมชมชอบและสนับสนุนลงคะแนนเสียงให้ 2) ความสำคัญต่อผู้มีสิทธิ์ผู้เลือกตั้ง โดยใช้นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลที่นำเสนอจากผู้สมัครของทีมต่าง ๆ ที่ลงแข่งขันในการเลือกตั้งเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจเพื่อลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครที่มีวิสัยทัศน์ที่โดนใจ 3) ความสำคัญต่อชุมชน เป็นนโยบายคือการแก้ปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่เพราะเป็นผู้รับผลโดยตรงจากการพัฒนา 4) ความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมือง เพราะการเลือกตั้งท้องถิ่นต้องมีประเด็นเชิงนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเป้าหมายที่สำคัญ 5) ความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อ

สังคม ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องนำเสนอนโยบายการพัฒนาเทศบาลในทางสร้างสรรค์ที่ทำให้ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการใช้ชีวิต นโยบายที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยรวม มีความยั่งยืน มีความคุ้มค่า ไม่เกิดผลกระทบในทางลบ และประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเทศบาลอย่างรับผิดชอบในจิตสำนึกความเป็นพลเมืองก้าวหน้าของท้องถิ่น ส่วนกระบวนการการออกแบบนโยบายมุ่งยึด 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเข้าใจปัญหา ที่มุ่งเน้นการศึกษาค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างเป็นระบบ 2) ขั้นการกำหนดกลุ่มปัญหาและความต้องการ กำหนดวิธีการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดในทุกมิติที่เป็นปัญหาของประชาชนในพื้นที่ ชูประเด็นปัญหาให้เด่นชัด 3) ขั้นการคิด ที่มุ่งเน้นการร่วมสร้างความเป็นเจ้าของนโยบาย มีการระดมความคิดจากประชาชนในทุกกลุ่ม กำหนดวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย และกำหนดวิธีการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย 4) ขั้นการสร้างต้นแบบ ที่มุ่งเน้นการผลิตข้อความนโยบายที่ใช้ในการสื่อสารให้จดจำง่าย แปลก แตกต่าง ใหม่ และท้าทายความสามารถผู้สมัครรับเลือกตั้ง 5) ขั้นการทดสอบ ที่มุ่งเน้นการนำนโยบายไปทดสอบกับผู้รับสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สนับสนุน เพื่อจัดลำดับความต้องการ ทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรม เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง

โดยสรุป “นโยบายพัฒนาเมืองต้องมุ่งแก้ปัญหาประชาชนโดยประชาชนต้องร่วมสร้างความยั่งยืนและประชาชนร่วมรับผล ส่วนการหาเสียงเลือกตั้งมุ่งสร้างคะแนนเสียงจากนโยบายโดยประชาชนต้องร่วมสื่อสารและร่วมลงคะแนนเสียง จึงจะบรรลุเป้าหมายทางการเมือง คือ ชัยชนะในการเลือกตั้ง เพื่อเข้าไปบริหารการพัฒนาเมืองต่อไป” ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงองค์ความรู้ใหม่การออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสง
เพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของทีมสิงห์หนุ่ม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การออกแบบนโยบายการพัฒนาเมืองทุ่งสงเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของทีมสิงห์หนุ่มเป็นการสื่อสารทางการเมืองมีประเด็นสำคัญ คือ 1) การสื่อสารเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งแรกเริ่มจากการออกแบบและนำเสนอนโยบายของผู้สมัครที่ให้

ความสำคัญกับชุมชน มุ่งการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริงมีการศึกษาปัญหา ความต้องการของประชาชน ยกระดับคุณภาพชีวิต เน้นการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งผู้สมัครควรมีบุคลิกภาพที่โดดเด่น ได้แก่ การแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ความตั้งใจ ติดดิน มีคุณธรรม เน้นกระบวนการทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ รวมทั้งมีวิสัยทัศน์ที่ทำได้จริง สร้างความเชื่อมั่นพร้อมรับฟังเสียงจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกการเป็นเจ้าของนโยบายร่วมกันเกิดความเข้าใจและมุ่งแก้ปัญหาไปด้วยกัน 2) การออกแบบนโยบายเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นเกิดจากกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน เริ่มจากการเข้าใจปัญหาด้วยการศึกษาบริบทของชุมชนในทุกมิติ จากนั้นจึงกำหนดกลุ่มปัญหาและความต้องการเพื่อกำหนดวิธีการแก้ปัญหาอย่างตรงจุด พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ระดมความคิดเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติตามนโยบายและวิธีการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย เมื่อได้นโยบายในการหาเสียงแล้วผู้สมัครต้องสร้างต้นแบบข้อความนโยบายที่ใช้ในการสื่อสารที่จดจำง่าย สร้างสรรค์ และท้าทายความสามารถผู้สมัครรับเลือกตั้ง ขั้นตอนสุดท้ายนำนโยบายไปทดสอบกับผู้รับสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สนับสนุน เพื่อจัดลำดับความต้องการ ทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมแล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้งผลที่ได้จากการวิจัยนี้นำเสนอให้เห็นว่า แนวทางการสื่อสารเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นควรดำเนินงานโดยให้ความสำคัญกับการออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งควบคู่ไปกับการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของผู้สมัคร คือ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์และมีระบบการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ นอกจากนั้นควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนสามารถสื่อสารทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน สร้างการเป็นเจ้าของนโยบายร่วมกัน ทั้งนี้ต้องนำข้อมูลนั้นไปปรับกลยุทธ์ในการรณรงค์หาเสียงและนโยบายของผู้สมัครให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์วิจัยและพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองและสังคม สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่สนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ธมลวรรณ วรรณปลูก. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกเทศมนตรี: ศึกษากรณีเทศบาลเมือง เขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมืองวิทยาลัยสื่อสารการเมือง . มหาวิทยาลัยเกริก.

นงค์รักษ์ ต้นเคน. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคำเตย อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นภดล พูลสวัสดิ์. (2554). ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สิทธิชัย อุ่นสวน และคณะ. (2560). แนวทางการส่งเสริมการนำนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ชุมชนบ้านแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน.

Cai, Y. et al. (2023). When and how to implement design thinking in the innovation process: A longitudinal case study. Technovation, 2(4), 10-20.

Cross, N. (2023). Design thinking: Understanding how designers think and work. London: Bloomsbury Publishing.

Crozier, M. (2007). Recursive governance: Contemporary political communication and public policy. Political communication, 24(1), 1-18.

Horz, C. M., & Dickson, E. S. (2022). Electoral Campaigns and Biased Perceptions of VoterInterests. American Journal of Political Science, 68(1),123-138.

Howlett, M. (2009). Government communication as a policy tool: A framework for analysis. Canadian Political Science Review, 3(2), 23-37.

John F. K. & Forum, J. R. (2023). Our Approach: Smart Policy Design & Implementation (SPDI). Massachusetts: Harvard Kennedy school.

Kotler, P. (1971). Marketing Management. New Jersey: A Pearson Education Company.

Plucker, J. A. (Ed.). (2022). Creativity and innovation: Theory, research, and practice. London: Routledge.

Yanow, D. (1993). The communication of policy meanings: Implementation as interpretation and text. Policy sciences, 26(1), 41-61.

บทความวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

SECOND ORDER CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF THE BUSINESS ETHICS MEASUREMENT MODEL OF MICRO BUSINESS ENTREPRENEURS IN SURAT THANI PROVINCE

สุภาวดี สุทธิรักษ์[1*], สมนึก เลิศแก้ว[1], วราพร กาญจนคลอด[2]
Supawadee Sutthirak[1*], Somnuk Lirdkaew[1], Waraporn Kanjanaklod[2]
[1]คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย
[1]Faculty of Liberal Arts and Management Sciences, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Surat Thani, Thailand
[2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
[2]Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
[*]Corresponding author E-mail: supawadee.su@psu.com

บทคัดย่อ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์: การพัฒนาเครื่องมือวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย สามารถใช้เป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีศักยภาพในการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม มุ่งพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและยกระดับจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความมั่งคั่งด้วยผลกำไรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะยาว บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 2) ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีการดำเนินการวิจัย: กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 494 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควต้า โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ผลการวิจัย: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.01 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านความยุติธรรม 3) ด้านความซื่อสัตย์ 4) ด้านเคารพสิทธิของบุคคล 5) ด้านการสร้างความเชื่อถือ และ 6) ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม มีค่าเท่ากับ 0.856, 0.834, 0.812, 0.782, 0.732 และ 0.450 ตามลำดับ โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (CMIN/df=2.971, p-value=0.000, RMSEA=0.063, GFI=0.902, IFI=0.913, CFI = 0.912, RMR =0.029) สรุป: โมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวัดระดับจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการขนาดย่อยได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: องค์ประกอบเชิงยืนยัน, จริยธรรมทางธุรกิจ, ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย

[*] Received 5 March 2024; Revised 28 March 2024; Accepted 30 March 2024

Abstract

Background and Objectives: The development of a tool to measure the business ethics of micro business entrepreneurs can be used as a guideline to encourage entrepreneurs to have the potential to operate ethically as well as aim to develop strategies for operating in order to gain a competitive advantage. and raise the level of ethics in business operations. This will lead to wealth creation with continuously increasing profits over the long term. This article aims to 1) analyze the second confirmatory component of the model for measuring business ethics of micro business entrepreneurs in Surat Thani Province and 2) test the consistency of the model for measuring business ethics of micro business entrepreneurs in Surat Thani province with empirical data. Methodology: The sample group consisted of 494 micro business entrepreneurs in Mueang District, Surat Thani Province. A quota sampling method was used. Use questionnaires to collect data. Statistics used to analyze the data were second order confirmatory component analysis. Main Results: The results of the data analysis at the statistical significance level are 0.01. The weight of the components in order from highest to lowest are 1) responsibility, 2) justice, 3) honesty, 4) respect for the rights of individuals, 5) creation trust and 6) environmental protection have values equal to 0.856, 0.834, 0.812, 0.782, 0.732 and 0.450, respectively. The model is consistent with empirical data. (CMIN/df=2.971, p-value=0.000, RMSEA=0.063, GFI=0.902, IFI=0.913, CFI = 0.912, RMR =0.029). Conclusions: A model for measuring business ethics of micro business entrepreneurs in Surat Thani Province, which can be used as a tool to appropriately measure the level of business ethics of micro business entrepreneurs.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Business Ethics, Micro Business Entrepreneurs

บทนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รายงานผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในไตรมาสสุดท้ายของปี 2565 มีแนวโน้มชะลอตัวลง และฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องทุกขนาดวิสาหกิจในช่วงครึ่งแรกของปี 2566 มีมูลค่า 3,110,835 ล้านบาท ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีก่อน 4.2% คิดเป็นสัดส่วน 35.2% โดยมีปัจจัยส่งผลต่อการเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้แก่ รายได้จากการท่องเที่ยวทั้งจากคนไทยและชาวต่างชาติ ทำให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคการค้าและภาคการบริการขยายตัวต่อเนื่อง ได้แก่ ธุรกิจที่พักแรม ร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจสปาและธุรกิจเวลเนส (Wellness Business) รวมถึงการบริโภคภาคเอกชน และการจ้างงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยังคงขยายตัว โดยเฉพาะการจ้างงานในสาขาการบริการ ในขณะที่ดัชนีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตของวิสาหกิจขนาดย่อยและขนาดยอมที่เป็นบุคคลธรรมดา พบว่าวิสาหกิจขนาดย่อยมีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตในระดับต่ำ ขณะที่วิสาหกิจขนาดยอมมีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของดัชนีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตเท่ากับ 0.52 ในวิสาหกิจขนาดย่อย และ 0.57 ในวิสาหกิจขนาดยอม ทั้งนี้พบว่าวิสาหกิจขนาดย่อยมีศักยภาพในระดับต่ำที่สุดในด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ด้านการดำเนินงานของกิจการ ขณะที่ด้านปัจจัยพื้นฐานของกิจการและด้านผลประกอบการของกิจการมีศักยภาพระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของวิสาหกิจขนาดย่อยคือผู้ประกอบการขาดด้านความรู้และทักษะในการดำเนินงานจึงส่งผลให้สร้างผลประกอบการได้ในระดับปานกลาง (Office of Small and

Medium Enterprise Promotion, 2023) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแตกต่างจากวิสาหกิจขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากจ้างคนน้อยกว่า มีทรัพยากรทางการเงินและทรัพยากรบุคคลจำกัด ขาดความรู้ ขาดแคลนทรัพยากร ขาดมุมมองเชิงกลยุทธ์ มีโครงสร้างองค์กรที่ไม่เป็นทางการ (Mayanja, J., & Perks, S., 2017; Dvorsky, J., et al., 2020; Ibañez, J. C., & Fernandez, J. L. , 2021) ส่งผลไปยังประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทั้งในด้านการผลิตหรือแปรรูปที่ได้มาตรฐานการส่งมอบที่ตรงเวลา การกำหนดราคาและการให้ส่วนลดที่เสมอภาคกัน รวมถึงมาตรฐานในการบริหารจัดการ เช่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบการจ้างงานและการเลิกจ้าง การจัดการสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานที่ถูกสุขลักษณะ การเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสินค้าและราคาที่ชัดเจน การรักษาข้อมูลของลูกค้า เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมทางธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจะต้องไม่แยกออกจากการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของธุรกิจ ซึ่งการดำเนินงานที่ขาดจรรยาบรรณจะทำให้ธุรกิจได้รับความเสียหายในระยะยาว (Syariati, A., 2022)

จริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระยะยาว การดำเนินงานโดยยึดมั่นในหลักจริยธรรมช่วยส่งเสริมให้กิจการได้รับความไว้วางใจจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ลูกค้า และชุมชนในวงกว้าง ทั้งยังเป็นการรักษาขวัญกำลังใจของพนักงานและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญต่อกระบวนการในการประกอบธุรกิจที่ตรงไปตรงมาและเพื่อทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีและมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น (Piros, S. & Chaiyesh, T., 2022) การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมจึงจะทำให้ธุรกิจอยู่รอดและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ผู้ประกอบการต้องนำจริยธรรมมาใช้ทั้งในด้านการทำงานของพนักงาน งานด้านการตลาด การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (Sura, K., 2020) ปัจจุบันประเด็นความบกพร่องทางจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการเป็นประเด็นที่ถูกเปิดเผยขึ้นอย่างกว้างขวางด้วยสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่สามารถเผยแพร่ไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังเป็นประเด็นและช่องทางที่ใช้ในการทำลายคู่แข่งขันทางธุรกิจอีกด้วย แต่หากกิจการสามารถยืนหยัดในการดำเนินธุรกิจภายใต้ความมีจริยธรรมยังช่วยให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงในปัจจุบัน ความสมดุลระหว่างจริยธรรมและผลกำไรกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิธีที่ธุรกิจดำเนินธุรกิจและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงซัพพลายเออร์ ลูกค้า และพนักงาน แม้ว่าผลกำไรมีความสำคัญต่อการอยู่รอดและการเติบโตของธุรกิจก็ตาม พฤติกรรมที่มีจริยธรรมก็มีความสำคัญไม่แพ้กันในการสร้างชื่อเสียงเชิงบวก การสร้างความไว้วางใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการมีส่วนร่วมต่อความสำเร็จในระยะยาวขององค์กร สำหรับธุรกิจที่ขับเคลื่อนด้วยผลกำไรในระยะสั้นมากกว่าความพึงพอใจของลูกค้าในระยะยาว อาจนำไปสู่การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเชิงรุก การดำเนินธุรกิจที่ผิดจรรยาบรรณและผลิตภัณฑ์หรือบริการคุณภาพต่ำ ลูกค้าอาจรู้สึกว่าถูกเอาเปรียบ ส่งผลให้สูญเสียความไว้วางใจและความภักดี พฤติกรรมที่ผิดจรรยาบรรณถือเป็นความเสี่ยงทางธุรกิจและอาจนำไปสู่ต้นทุนที่สำคัญในองค์กร ได้แก่ การลงโทษทางกฎหมาย การยุติความสัมพันธ์ทางธุรกิจ ความเสียหายต่อชื่อเสียงของแบรนด์ ระดับความพึงพอใจและการรักษาพนักงานที่ลดลง ระดับการรักษาลูกค้าและความภักดีของลูกค้าลดลง ในทางกลับกันการดำเนินธุรกิจที่มีจริยธรรมสามารถนำมาซึ่งข้อได้เปรียบทางธุรกิจ เช่น การได้รับเงื่อนไขพิเศษจากซัพพลายเออร์ การเข้าถึงตลาดที่ดีขึ้น ชื่อเสียงและความภักดีของลูกค้าที่เพิ่มมากขึ้น การดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรมจะสร้างเครือข่ายและนำไปสู่หุ้นส่วนทางธุรกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่ม เช่นเดียวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น พนักงาน ลูกค้า ผู้ถือหุ้น คู่ค้าทางธุรกิจ และภาคประชาสังคม คาดหวังมาตรฐานการดำเนินงานของกิจการภายใต้กรอบจริยธรรมที่สูงขึ้น การดำเนินงานภายใต้กฎหมายไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังที่สูงขึ้นได้ ดังนั้นการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรมทางธุรกิจจึงมีประสิทธิผลมากกว่าการดำเนินงานตามกฎหมายเพียงอย่างเดียวและในระยะยาวกิจการจะสามารถเพิ่มผลกำไรได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กิจการอาจจะล้มเหลวได้ด้วยปัจจัยภายนอกบางประการถึงแม้กิจการจะ

ดำเนินงานภายใต้กรอบจริยธรรมอย่างเคร่งครัด เช่น สถานการณ์โรคระบาด ภัยพิบัติที่รุนแรง สงครามกลางเมือง เศรษฐกิจที่ตกต่ำ เป็นต้น (OECD, 2023)

ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ดำเนินงานด้านกิจการผลิตสินค้า กิจการให้บริการ กิจการค้าส่ง หรือกิจการค้าปลีกที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกิน 5 คนหรือรายได้ต่อปีไม่เกิน 1.8 ล้านบาท (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2020) ในปี 2565 จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 76,782 ราย มากเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ โดยมีผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย จำนวน 55,125 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.79 และมีการจ้างงานจำนวน 98,005 คน (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2023) ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยมีสัดส่วนที่สามารถสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้แก่จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ จึงทำให้สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้กำหนดแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570) โดยมุ่งพัฒนาผู้ประกอบการให้มีทักษะในการวิเคราะห์ และมีองค์ความรู้ด้านการจัดการฐานข้อมูล สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ รวมถึงคำนึงการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการวางแผนธุรกิจ ส่งเสริมการใช้ระบบประกันความเสี่ยงภัยของสินค้าและบริการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม โดยมีเป้าหมายในการยกระดับศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ (Industrial Office of Surat Thani Province, 2023) ทั้งนี้การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรมนั้นต้องสามารถวัดระดับจริยธรรมในการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม จึงจะสามารถส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้อย่างเหมาะสม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงพัฒนาเครื่องมือวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย โดยใช้แนวคิดจริยธรรมทางธุรกิจที่สำคัญ ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การสร้างความเชื่อถือ (Ogbari, M. E., et al., 2016) ความยุติธรรม (Manulang, A., et al., 2022; De-Arteaga, M., et al., 2022) การเคารพสิทธิของบุคคล (Čertanec, A., 2020; Gutterman, A. S., 2022) การรักษาสิ่งแวดล้อม (Sura, K., 2020; Gutterman, A. S., 2022) ซึ่งเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้วัดระดับจริยธรรมของผู้ประกอบการขนาดย่อยและยังใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การพัฒนากลยุทธ์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ยกระดับจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ สร้างชื่อเสียงและความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าในประเด็นความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความน่าเชื่อถือ การเคารพสิทธิส่วนบุคคล การรักษาสิ่งแวดล้อม และจะนำไปสู่การสร้างความมั่งคั่งด้วยผลกำไรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบสำรวจโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (The second order confirmatory factor analysis) มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่** ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย จำนวน 55,125 ราย (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2023) ซึ่งการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวน 200 ตัวอย่างขึ้นไปและควรเป็น 10 - 20 เท่าของค่าพารามิเตอร์ (Hair, J. et al., 2014) จากการคำนวณค่าพารามิเตอร์มีจำนวน 27 พารามิเตอร์ กลุ่มตัวอย่างควรจะเป็น 270 - 540 ตัวอย่าง จึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 500 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควต้า (Quota Sampling) โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมี 11 ตำบล ซึ่งตำบลตลาดเป็นตำบลที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 50 ตัวอย่าง ที่เหลืออีก 10 ตำบล กำหนดกลุ่มตัวอย่างตำบลละ 45 ตัวอย่าง จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามมีความสมบูรณ์เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 494 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.80

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการและเติมคำในช่องว่าง ได้แก่ เพศ อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน/หน้าที่ ระยะเวลาในการดำเนินงาน รายได้จากการดำเนินงานต่อเดือน จำนวนบุคลากร ประเภทธุรกิจ และลักษณะของสินค้า/บริการ และตอนที่ 2 ประกอบด้วยแบบสอบถามระดับจริยธรรมในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับจริยธรรมในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาข้อคำถามจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสังเคราะห์ได้ 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ (HONE) มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ 2) ด้านความยุติธรรม (FAIR) มีข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ 3) ด้านความรับผิดชอบ (RESP) มีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ 4) ด้านการสร้างความเชื่อถือ (TRUS) มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ 5) ด้านเคารพสิทธิของบุคคล (RIGH) มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ และ 6) ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม (ENVI) มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 63 ข้อ แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ทุกข้อ การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยกำหนดให้แต่ละปัจจัยของแบบสอบถามต้องมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาคมากกว่า 0.70 (Kline, R. B., 2015) ผู้วิจัยได้นำไปทดลองเก็บข้อมูลกับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ปรากฏว่าทุกองค์ประกอบมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.828 - 0.900 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดและถือว่าอยู่ในระดับดีมาก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) พร้อมทั้งหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Secondary – Order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA) โดยเกณฑ์การพิจารณา ได้แก่ ค่า CMIN/df น้อยกว่า 3 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) อยู่ระหว่าง 0.05 – 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index: GFI) มากกว่า 0.90 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนของข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลที่กำหนดขึ้น (Incremental Fit Index: IFI) มากกว่า 0.90 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้อง (Comparative Fit Index: CFI) มากกว่า 0.90 ดัชนีรากของกาลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (Root of Mean Square Residual: RMR) น้อยกว่า 0.05 (Hu, L.T. & Bentler, P.M. , 1999; Diamantopoulos, A., et al., 2000; Schumacker, R. E., & Lomax, R. G., 2010; Kline, R. B., 2015) สำหรับการวิเคราะห์ความเหมาะสมเบื้องต้นของข้อมูล ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ย (Mean) อยู่ระหว่าง 3.726 - 4.247 (ระดับมาก) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) อยู่ระหว่าง 0.510 - 0.855 ซึ่งค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1 นั่นแสดงว่าข้อมูลมีการกระจายใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย (Curran, P. J., et al., 1996)

3.2 ค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -2.363 ถึง -0.649 ค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ระหว่าง -0.395 ถึง 7.314 ซึ่งค่าความเบ้อยู่ในช่วง -3 ถึง +3 และค่าความโด่งอยู่ในช่วง -10 ถึง +10 แสดงว่าข้อมูลมีแนวโน้มที่จะลู่เข้าสู่การแจกแจงปกติ (Schumacker, R. E., & Lomax, R. G., 2010) ข้อมูลชุดนี้จึงเหมาะสมที่จะใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้วิธีประมาณค่าแบบ Maximum Likelihood ได้

3.3 ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติ Kaiser-Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.906 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 และเข้าใกล้ 1 (Hair, J. F., et al., 1998) แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในขนาดที่เหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้ และค่า Bartlett's test of Sphericity ใช้ทดสอบสมมติฐาน ซึ่งสถิติทดสอบพบว่า ค่าไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 4243.258 และค่า Sig. เท่ากับ .000 มีค่าน้อยกว่า 0.05 (Hair, J. F., et al., 1998) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ได้นั้นไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสามารถใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ตาม ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์การวิเคราะห์ค่า KMO และการทดสอบค่าทรงกลม

ค่าสถิติ		ผล
ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)		0.906
ค่า Bartlett's test of Sphericity	Chi-Square	4243.258
	df	210
	Significance	.000
	n	494

1. ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแปรแต่ละตัว โดยใช้สถิติค่าความร่วมกัน (Communality: h2) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.525 - 0.726 ค่ามากกว่า 0.5 ทุกตัว (Hair, J. et al., 2014) แสดงว่าตัวแปรเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

2. การวิเคราะห์ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าเป็นอิสระกัน (Autocorrelation) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 1.553 - 1.606 ซึ่งอยู่ในช่วง 1.5 - 2.5 (Hair, J. et al., 2014) แสดงว่าตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการทดสอบไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง

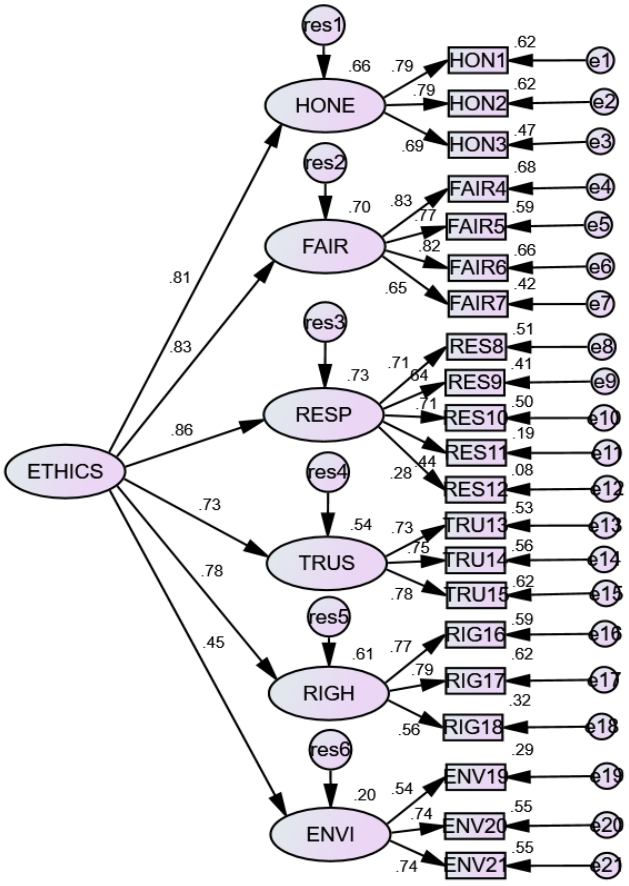
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Correlation Pearson Product Moment) ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ในการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.105 - 0.661 ซึ่งไม่เกิน 0.8 (Field, A., 2009) ข้อมูลชุดนี้จึงเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไป

4. ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน (Multicollinearity) ตรวจสอบโดยการใช้ค่าสถิติ Tolerance และ ค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่ามีค่าระหว่าง 0.235 - 0.455 และ 2.197 - 4.255 ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่า 10 ทุกตัว (Schreiber-Gregory, D. & Jackson, H., 2017) จึงสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Secondary – Order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA) ของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ETHICS) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความซื่อสัตย์ (HONE) 2) ด้านความยุติธรรม (FAIR) 3) ด้านความรับผิดชอบ (RESP) 4) ด้านการสร้างความเชื่อถือ (TRUS) 5) ด้านเคารพสิทธิของ

บุคคล (RIGH) และ 6) ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม (ENVI) ซึ่งมีผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองการวิเคราะห์ปัจจัยยืนยันลำดับที่สอง

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย พบว่ามีค่าไคสแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 543.655 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 183 ค่า CMIN/df เท่ากับ 2.971 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.063 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.902 ค่าดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบ (IFI) เท่ากับ 0.913 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีเชิงเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.912 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (RMR) เท่ากับ 0.029 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (CMIN/df=2.971, p-value=0.000, RMSEA=0.063, GFI=0.902, IFI=0.913, CFI = 0.912, RMR =0.029) ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ดัชนีความเหมาะสมของแบบจำลอง

ดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	
CMIN/df	<3	2.971	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	0.05 – 1.00	0.063	ผ่านเกณฑ์
GFI	>0.90	0.902	ผ่านเกณฑ์
IFI	>0.90	0.913	ผ่านเกณฑ์

ตารางที่ 2 ดัชนีความเหมาะสมของแบบจำลอง (ต่อ)

ดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	ดัชนี
CFI	>0.90	0.912	ผ่านเกณฑ์
RMR	<0.05	0.029	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อย (ETHICS) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบในการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.01 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ (RESP) 2) ด้านความยุติธรรม (FAIR) 3) ด้านความซื่อสัตย์ (HONE) 4) ด้านเคารพสิทธิของบุคคล (RIGH) 5) ด้านการสร้างความเชื่อถือ (TRUS) และ 6) ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม (ENVI) มีค่าเท่ากับ 0.856, 0.834, 0.812, 0.782, 0.732 และ 0.450 ตามลำดับตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการวัดแบบจำลอง

ตัวแปร		เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R^2
		b	SE	t	
ด้านความซื่อสัตย์	HONE	0.812	0.023	15.123	0.659
ด้านความยุติธรรม	FAIR	0.834	0.021	16.767	0.696
ด้านความรับผิดชอบ	RESP	0.856	0.023	14.248	0.732
ด้านการสร้างความเชื่อถือ	TRUS	0.732	0.025	12.785	0.537
ด้านเคารพสิทธิของบุคคล	RIGH	0.782	0.023	14.020	0.612
ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม	ENVI	0.450	0.026	6.887	0.202

CMIN/df=2.971, p-value=0.000, RMSEA=0.063, GFI=0.902, IFI=0.913, CFI=0.912, RMR=0.029

อภิปรายผล

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (RESP) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การควบคุมมาตรฐาน (RES8) การขึ้นราคาสินค้า (RES10) สินค้าปลอดภัย (RES9) ความรับผิดชอบต่อชุมชน (RES11) และ การแจ้งข้อมูลแก่ลูกค้า (RES12) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.711, 0.706, 0.644, 0.439 และ 0.277 ตามลำดับ โดย Karthikeyan & Sujeetha อธิบายว่าการเริ่มธุรกิจของผู้ประกอบการเกิดจากความต้องการให้ฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองดีขึ้น ในส่วนความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นความจำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าสามารถอยู่รอดได้จากชื่อเสียงและลดผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงาน ซึ่งผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญทั้งประเด็นเศรษฐกิจของกิจการและประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมไปพร้อม ๆ กัน แม้ว่าผู้ประกอบการจะมุ่งเป้าหมายทางธุรกิจไปที่อิสรภาพทางการเงินและการสร้างมูลค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ความรับผิดชอบต่อสังคมก็เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ โดยโมเดลธุรกิจและกลยุทธ์ในการดำเนินงานขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้ประกอบการที่จะไม่เพียงแต่มุ่งเป้าไปที่การเพิ่มกำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์และทำประโยชน์เพื่อสังคมควบคู่ไปด้วย (Karthikeyan, T. & Sujeetha, S., 2019)

2. ด้านความยุติธรรม (FAIR) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สินค้าและบริการมีความเหมือนกัน (FAIR4) ความคุ้มค่า (FAIR6) การเปิดเผยข้อมูล (FAIR5) และ การไม่เอาเปรียบผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (FAIR7) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.826, 0.815, 0.766 และ 0.651 ตามลำดับ ซึ่งการดำเนินงานด้วยความยุติธรรมของผู้ประกอบการมีส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค หาก

ผู้บริโภครับรู้และเข้าใจข้อมูลของผลิตภัณฑ์และบริการน้อยมาก ส่งผลให้ผู้บริโภคลังเลที่จะกลับมาซื้อซ้ำและบอกต่อ หรือใช้วิธีการเผยแพร่ความรู้สึกไม่ยุติธรรมผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่เป็นผลดีต่อการดำเนินงานของกิจการ โดยเฉพาะประเด็นด้านความโปร่งใส กิจการต้องยึดหลักของความยุติธรรมซึ่งจะครอบคลุมถึงความเท่าเทียมกันของทุกๆ คน ผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพส่งมอบแก่ลูกค้า กำหนดราคาสินค้าและบริการอย่างสมเหตุสมผล แข่งขันทางธุรกิจอย่างตรงไปตรงมา ไม่กลั่นแกล้งหรือให้ร้ายคู่แข่งขันทั้งทางตรงและทางอ้อม (Manulang, A., et al., 2022; Piros, S. & Chaiyesh, T., 2022)

3. ด้านความซื่อสัตย์ (HONE) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การให้ข้อมูลที่เป็นจริง (HON1) การทำตามข้อตกลง (HON2) และ ความตรงไปตรงมา (HON3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.787, 0.786 และ 0.689 ตามลำดับ ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กที่สามารถทำกำไรในการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องนั้น ต้องได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าและพนักงาน มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา ต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งในด้านการเงินและการทำธุรกิจ นำเสนอสถานการณ์ของธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ด้วยข้อเท็จจริงที่ไม่มีการโกหกทุกรูปแบบ ในบางสถานการณ์ผู้ประกอบการหรือพนักงานแสดงความไม่ซื่อสัตย์ในการดำเนินงานเพราะความโลภ มีนิสัยไม่ซื่อสัตย์ ความเกียจคร้าน ความกลัว และอิทธิพลของเพื่อนหรือคู่ค้าที่ไม่ดี ซึ่งจะส่งผลไม่ดีต่อชื่อเสียงและผลการดำเนินงานในระยะยาว (Onuoha, C.B., 2016; Sarokin. D. , 2019; Quain, S., 2019; Amesi, J. & Igberaharha, O.C., 2020) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Piros & Chaiyesh พบว่าจริยธรรมทางธุรกิจด้านความซื่อสัตย์ของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดพิษณุโลกมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน (Piros, S. & Chaiyesh, T., 2022)

4. ด้านเคารพสิทธิของบุคคล (RIGH) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การไม่มีอคติต่อลูกค้า (RIG17) การให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคล (RIG16) และ การไม่เปิดเผยข้อมูลของลูกค้า (RIG18) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.788, 0.770 และ 0.564 ตามลำดับ ซึ่ง Čertanec ได้นำเสนอข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าการเคารพสิทธิมนุษยชนมีผลกระทบเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงทางธุรกิจในระยะยาว (Čertanec, A., 2020) ซึ่งธุรกิจต้องสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายทางเศรษฐกิจและการเคารพสิทธิของบุคคล หน่วยงานภาครัฐเล็งเห็นถึงความสำคัญในการ “รักษาข้อมูลส่วนบุคคล” จึงได้ออกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 มุ่งเน้นไปที่การกำกับ/ควบคุมแนวทางการทำงานขององค์กรหน่วยงาน หรือนิติบุคคลให้มี “มาตรฐาน” ในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อมีความจำเป็นต้องขอใช้ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะมีผลกระทบไปถึงการรักษาความลับ (Confidentiality) ความถูกต้องสมบูรณ์ (Integrity) และความพร้อมใช้งาน (Availability) ของข้อมูลส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดแนวโน้มให้เกิดผลกระทบเชิงลบหรือความเสียหายในระดับบุคคลหรือองค์กร (Jiwawilaikarn, S. & Pakdeeronachit, S. , 2021)

5. ด้านการสร้างความเชื่อถือ (TRUS) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความเชื่อถือจากคู่ค้า (TRU15) ความเชื่อถือจากผู้ประกอบการรายอื่น (TRU14) และ ความไว้ใจจากลูกค้า (TRU13) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.785, 0.750 และ 0.730 ตามลำดับ ซึ่งการได้รับความเชื่อถือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดจากการส่งมอบคุณค่าทั้งในรูปแบบของการจ่ายชำระเงินที่ตรงเวลา ความปลอดภัยที่ลูกค้าได้รับจากสินค้าและบริการ ความเชื่อถือทำให้ธุรกิจเกิดความแข็งแกร่งและมีโอกาสดึงดูดลูกค้าเพิ่มขึ้น ลูกค้าบอกถึงคุณภาพของสินค้าและบริการต่อ ๆ กัน ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจและซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น โดยผู้ประกอบการต้องตระหนักว่าการได้รับความเชื่อถือเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุน การตกลงทางธุรกิจ การเติบโตของธุรกิจ และยอดขายที่เพิ่มขึ้น ในทางกลับกันธุรกิจจะล้มเหลวหากต่างฝ่ายต่างไม่มีความเชื่อถือให้แก่กัน (Turyakira, P. K. , 2018; Abalala, T.S., et al., 2021)

6. ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม (ENVI) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การประหยัด (ENV21) การจัดการขยะ (ENV20) และ การรักษาสิ่งแวดล้อม (ENV19) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.744, 0.739 และ 0.539 ตามลำดับ หากธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนำแนวปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงานจะได้รับประโยชน์มากมาย ซึ่งแนวทางปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน เช่น การขจัดมลพิษทางอากาศและน้ำ การลดการใช้ไฟฟ้า 2) การจัดการของเสีย เช่น การลดบรรจุภัณฑ์พลาสติก 3) การนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 4) การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยใช้วัสดุที่ยั่งยืน ทั้งนี้การใช้แนวปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายสามารถสร้างชื่อเสียงและผลประโยชน์ระยะยาวเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและสร้างความแตกต่างในการแข่งขันด้วย ในขณะที่ผู้ประกอบการส่วนหนึ่งยังมองว่าการรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นการเพิ่มต้นทุนในการดำเนินงาน จึงดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมเฉพาะเรื่องที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไม่เห็นถึงความสำคัญหรือขาดแคลนทรัพยากร ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมจะถูกบังคับให้นำมาปฏิบัติมากกว่าถูกนำเสนอเป็นทางเลือกในการปฏิบัติ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อสังคมและชุมชนโดยรวม (Aboelmaged, M., 2018; Blasi, S., et al., 2021; Eweje, G., 2020; Ernst, R. A., et al. , 2022; Tyler, B. B., et al. , 2023)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประกอบด้วยตัวแปรแฝง 6 องค์ประกอบ ตัวแปรสังเกตได้ 21 ตัว และข้อคำถาม 63 ข้อ โดยมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบ 2) ด้านความยุติธรรม 3) ด้านความซื่อสัตย์ 4) ด้านเคารพสิทธิของบุคคล 5) ด้านการสร้างความเชื่อถือ และ 6) ด้านรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติด้านจริยธรรมในการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อสร้างความเข้มแข็งและผลกำไรในระยะยาว ส่วนผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (CMIN/df=2.971, p-value=0.000, RMSEA=0.063, GFI=0.902, IFI=0.913, CFI=0.912, RMR=0.029) สามารถนำโมเดลจากการศึกษาไปใช้ในการวัดระดับจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยได้อย่างน่าเชื่อถือ สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย ในแง่ของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาการดำเนินงานโดยให้ความสำคัญกับทุก ๆ องค์ประกอบโดยอ้างอิงการให้น้ำหนักความสำคัญตามลำดับของน้ำหนักองค์ประกอบ ส่วนนักวิจัยสามารถนำโมเดลวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีไปเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการสำหรับการนำโมเดลการวัดจริยธรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีไปใช้ในการวัดระดับจริยธรรมในการดำเนินงานและนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการขนาดย่อยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Abalala, T.S., et al. (2021). Impact of ethical practices on small and medium enterprises' performance in Saudi Arabia: An Partial Least Squares- Structural Equation Modeling analysis. South African Journal of Business Management, 52(1), a2551.

Aboelmaged, M. (2018). The drivers of sustainable manufacturing practices in Egyptian SMEs and their impact on competitive capabilities: A PLS-SEM model. Journal of Cleaner Production, 175(2018), 207–221.

Amesi, J. & Igberaharha, O.C. (2020). Perceived influence of honesty and integrity on small scale entrepreneurship businesses in university campuses in delta and rivers states. Rivers State University Journal of Education, 23(1-2), 109-119.

Blasi, S., et al. (2021). Selling circularity: Understanding the relationship between circularity promotion and the performance of manufacturing SMEs in Italy. Journal of Cleaner Production, 303(2021), 127035.

Čertanec, A. (2020). The impact of corporate respect for human rights on the competitiveness and long-term business stability. International Journal of Contemporary Business and Economics, 2(1), 13-37.

Curran, P. J., et al. (1996). The robustness of test statistics to nonnormality and specification error in confirmatory factor analysis. Psychological Methods, 1(1), 16-29.

De-Arteaga, M., et al. (2022). Algorithmic fairness in business analytics: Directions for research and practice. Production and Operations Management, 31(1), 3749-3770.

Diamantopoulos, A., et al. (2000). Introducing LISREL: A Guide for the Uninitiated. London: Sage Publications.

Dvorsky, J., et al. (2020). Impact of selected economic factors on the business environment: The case of selected east european countries. Polish Journal of Management Studies, 22(2), 96-110.

Ernst, R. A., et al. . (2022). SMEs' reluctance to embrace corporate sustainability: The effect of stakeholder pressure on self-determination and the role of social proximity. Journal of Cleaner Production, 335(2022), 130273.

Eweje, G. (2020). Proactive environmental and social strategies in a small-to medium-sized company: A case study of a Japanese SME. Business Strategy and the Environment, 29(7), 2927-2938.

Field, A. (2009). Discovering statistics using SPSS. (3th ed.). London: Sage Publications.

Gutterman, A. S. (2022). Business and Human Rights. Businesses and Human Rights of Older Persons. Retrieved December 25, 2023, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4111601

Hair, J. et al. (2014). Multivariate Data Analysis. (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hair, J. F., et al. (1998). Multivariate Data Analysis (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hu, L.T. & Bentler, P.M. . (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria versus New Alternatives. Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 6(1), 1-55.

Ibañez, J. C., & Fernandez, J. L. . (2021). Ethical infrastructure on small and medium enterprises: Actionable items to influence the perceived importance of ethics. Business and Society Review, 126(3), 339-361.

Industrial Office of Surat Thani Province. (2023). Industrial development action plan of Surat Thani Province, 5 year (2023-2027). Surat Thani: Industrial Office of Surat Thani Province.

Jiwawilaikarn, S. & Pakdeeronachit, S. . (2021). The awareness regarding personal rights protection from using privacy data in the business sector of Bangkok citizen. Journal of Communication Arts Review, 25(3), 35-53.

Karthikeyan, T. & Sujeetha, S. (2019). Entrepreneurship and corporate social responsibility. International Journal of Research and Analytical Reviews, 6(1), 992-996.

Kline, R. B. (2015). Principles and Practice of Structural Equation Modeling. New York: Guildford Press.

Manulang, A., et al. (2022). Analysis Related to Fairness in Doing Business by Lona Furniture Shop Owners Towards Their Employees. International Journal of Business and Applied Economics, 2(1), 45-50.

Mayanja, J., & Perks, S. (2017). Business practices influencing ethical conduct of small and medium-sized enterprises in Uganda. African Journal of Business Ethics, 11(1), 43-62.

OECD. (2023). OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct. OECD Publishing, Paris. Retrieved December 20, 2023, from https://doi.org/10.1787/81f92357-en.

Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (2020). Defining the characteristics of small enterprises. Retrieved December 25, 2023, from https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER039/GENERAL/DATA0000/00000651.PDF

Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (2023). MSME Outlook Q3/2023. Retrieved December 25, 2023, from https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20230929201320.pdf

Ogbari, M. E., et al. (2016). Entrepreneurship and Business Ethics: Implications on Corporate Performance. International Journal of Economics and Financial Issues, 6(3), 50-58.

Onuoha, C.B. (2016). Family Business Owing and Managing Generational Enterprises. Port Harcourt: African Entrepreneurship and Leadership Initiative Enterprise Publisher.

Piros, S. & Chaiyesh, T. . (2022). Business Ethics Affect to Performance of Small and Medium Generation X and Generation Y Entrepreneurs in Phitsanulok Province. Journal of Management Science Pibulsongkram Rajabhat University, 4(1), 1-17.

Quain, S. (2019). Why is Honesty Important in a Business? Retrieved December 20, 2023, from https://smallbusiness.chron.com/honesty-important-business-22624.html

Sarokin. D. . (2019). Definition of Smail Scale Enterprises. Retrieved December 10, 2023, from https://www. smallbusiness.chron.com/definition-smallscale-enterprise-17652. html

Schreiber-Gregory, D. & Jackson, H. (2017). Multi-collinearity: What is it, why should we care, and how can it be controlled. Retrieved December 25, 2023, from https://www.semanticscholar.org/paper/Multicollinearity-%3A-What-Is-It-%2C-Why-Should-We-Care-Schreiber-Gregory-Jackson/5a891e686fedc226942727b76ba568602ac94006

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). A beginner's guide to structural equation modeling (3rd ed.). London: Routledge/Taylor & Francis Group.

Sura, K. (2020). The Ethical Practice in Organizational Business Operations to Strengthen the Business Survival. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University, 15(3), 235-246.

Syariati, A. (2022). SMEs' performance in Indonesia: The nexus of notable ethics-strategic Behavior Constructions. Psychology Research and Behavior Management, 15(2022), 3039-3052.

Turyakira, P. K. . (2018). Ethical practices of small and medium-sized enterprises in developing countries: Literature analysis. South African Journal of Economic and Management Sciences, 21(1), 1-7.

Tyler, B. B., et al. . (2023). Environmental practice adoption in SMEs: The effects of firm proactive orientation and regulatory pressure. Retrieved December 25, 2023, from https:// www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00472778.2023.2218435?needAccess=true

บทความวิจัย

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*

QUALITY PROMOTION OF LIFE IN EDUCATION ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES OF STUDENTS MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY ROI ET CAMPUS

พระมหาสากล สุภรเมธี*, พระเทพวชิรวิมล, พระครูวิกรมธรรมธัช, พระครูสีลสราธิคุณ, นภัสวรรณ สายจันเจียม

Phramaha Sakol Doenchaban*, Phratep Vachairavimon, Phrakhru Wikromthammathat, Phrakhu Silasarathikhun, Napasawan SaijunJaim

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Roi-Et Campus, Roi-Et, Thailand

*Corresponding author E-mail: shriprachya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 2) เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา บทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาและปรัชญา จำนวน 23 รูป/คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบสอบถามการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอด้วยรูปแบบการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม โดยนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านการมีระเบียบให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ฆราวาสธรรม 4 นำมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตในด้านการครองเรือน และปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่มหาวิทยาลัยมอบหมาย 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ทำให้คุณภาพชีวิตของนักศึกษาดีขึ้น มุ่งเน้นการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษา 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านทักษะของนักศึกษา ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา และด้านความสุขของนักศึกษาใน 3 ด้านนี้ ต่างมีรูปแบบ วิธีการในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้นักศึกษาได้มีความรู้ทักษะกระบวนการที่ดีเยี่ยมต่อสิ่งที่ได้เจอ มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต และมีความสุขกับการใช้ชีวิตตลอดถึงการศึกษาเล่าเรียน

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณภาพชีวิต, การศึกษา, หลักพุทธธรรม, นักศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Abstract

The objectives of this research paper are 1) to study the promotion of educational quality of life according to Buddhist principles of students, of Mahamakut Buddhist University, Roi Et

* Received 28 January 2024; Revised 21 March 2024; Accepted 24 March 2024

Campus 2) To make recommendations regarding the application of Buddhist principles to promote the quality of educational life of students Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus It is qualitative research. By studying the primary documents, namely the Tripitaka and the Commentary. Interviews with 23 key informants obtained from the selection of questionnaires and experts in religion and philosophy on the application of the 4 Iddipada principles through in-depth interviews and focus group discussions. Data were analyzed using purposive sampling. Content analysis and presented in a descriptive format. The results of the research found that 1) Mahamakut Buddhist University student Roi Et Campus Promote the quality of life in education according to Buddhist principles by applying the 4 principles of influence in having regulations in accordance with the regulations of Mahamakut Buddhist University. Roi Et Campus, Gharavasa-dhamma 4, brought to promote the quality of life in terms of householding. and perform other duties as assigned by the university. 2) Suggestions regarding the application of Buddhist principles to promote the quality of educational life of students at Mahamakut Buddhist University. Roi Et Campus Improves the quality of life of students Focuses on applying Buddhist principles to promote the quality of life of students in 3 areas: student skills Morality and ethics of students and the happiness aspect of students in these 3 areas has different forms and methods of development. To provide students with excellent process knowledge and skills to deal with what they have encountered. Have morality and ethics in living life and be happy with living life as well as studying.

Keywords: Quality Promotion, Education, Buddhist Principles, Student, Mahmakut Buddhist University Roi Et Campus

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงมากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่กระแสโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงและมีความเข้มข้น มากขึ้นการแข่งขันในตลาดโลกรุนแรงขึ้น การพัฒนา ประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เห็นว่า โครงสร้างเศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและสังคมโลกมากขึ้น จึงทำ ให้มีความอ่อนไหว และผันผวนตามปัจจัยภายนอกในขณะที่ความสามารถในการแข่งขันของไทยมีการปรับตัวช้า เนื่องจากการยกระดับห่วงโซ่มูลค่าการผลิตเกษตร อุตสาหกรรม และบริการสู่การใช้องค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมยังดำเนินการได้น้อย ทำให้ฐานการผลิตเกษตร อุตสาหกรรม และบริการมีผลิตภาพการผลิต ประกอบกับประเทศไทยยังประสบปัญหาคุณภาพในเกือบทุกด้าน ที่สำคัญได้แก่คุณภาพคน คุณภาพ การศึกษา คุณภาพบริการสาธารณะและบริการสาธารณสุข ด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ อีกปัจจัย หนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คือเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์โดยคุณภาพชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดเอง หรือสร้างขึ้นและพยายามขวนขวายให้ได้มา ดังที่ วิภาพร มาพบสุข ได้กล่าวว่า ความปรารถนา สูงสุดของมนุษย์คือการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนอกจากจะให้บังเกิดกับตนเองแล้วยังหวังจะให้เกิดกับครอบครัว เครือญาติและคนอื่น ๆ ในสังคมด้วย คุณภาพชีวิตเป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ซึ่งคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น อาหาร ที่ อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม สุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง ภาวะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์การศึกษา การสนับสนุนทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นต้น ซึ่งเห็นได้ว่าการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์รวมถึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ (วิภาพร มาพบสุข, 2542)

ความต้องการพื้นฐานที่ทุกคนมีเหมือนกัน คือปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิแต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้องแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อมาเสริมให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นซึ่งการแสวงหาความต้องการต่าง ๆ ที่มีมากขึ้นของแต่ละคนต่างกันออกไปเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการแต่ก่อนที่จะทำสิ่งเหล่านี้ได้ สิ่งแรกที่สถานบันการศึกษาจะต้องทำคือการับรู้ถึงการดำรงอยู่ของคนที่แตกต่างหลากหลาย โดยแสดงออกด้วยผลสำเร็จจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นผู้สมบูรณ์พร้อมทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา พร้อมทั้งความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมคุณภาพ สังคมแห่งการเรียนรู้สังคมอันแห่งความสมานฉันท์และความเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) คุณภาพชีวิตจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล ระดับการศึกษา ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ครอบคลุมไปถึงความปลอดภัยและสิทธิเสรีภาพ (พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2560) อีกทั้งมีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันที่ดีการอยู่ดีมีสุขในครอบครัว สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีสังคมแวดล้อมที่ดี การได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งคุณภาพชีวิตมีความสำคัญและส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีบทบาทสำคัญและเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวที่ว่า “การศึกษาพัฒนาคนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและประเทศชาติ” (สุพรรณิการ์ มาศยคง, 2554) นั้นคือ บัณฑิตที่จะสำเร็จการศึกษาออกมาเป็นประชากรที่มีคุณภาพและสมบูรณ์ได้นั้นควรจะต้องได้รับการพัฒนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตใจที่มีความสุขสมบูรณ์ในทุกด้านในระหว่างการศึกษาในมหาวิทยาลัย

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสามารถ ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนานาประเทศ และการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้ สอดคล้องกับระบบมาตรฐานวิชาชีพและการประกันคุณภาพ มีการพัฒนาคนอย่างกว้างขวางอย่างไม่มีข้อจำกัดครอบคลุมประชากรทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ เป็นระบบเปิดสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีคุณภาพ สนองตอบเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ที่ประสงค์จะให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาประเทศมาโดยตลอด ในทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นผลจากอัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลง โครงสร้างประชากรช่วงปี 2553-2574 มีแนวโน้ม จำนวนนักเรียนนัก และศึกษาที่เรียนในระบบ ในภาพรวมลดลงจาก 15.026 ล้านคน ในปี 2552 เป็น 14.283 ล้านคน ในปี 2558 โดยลดลงเกือบทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและปริญญาตรีที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาในภาพรวม มีจำนวนลดลงจาก 2.694 ล้านคน ในปี 2552 เป็น 2.542 ล้านคน ในปี 2558 โดยลดลงเกือบทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งประเภทสามัญศึกษา และอาชีวศึกษาที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น และเนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับเดิมได้สิ้นสุดลง กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ฉบับนี้ขึ้น เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

เนื่องจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางพระพุทธศาสนา ที่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพุทธศาสนา นักศึกษาขาดการนำหลักธรรมเขามาช่วยในการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ ทำให้นักศึกษาขาดความเอื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การดำเนินชีวิตวิถีพุทธก็น้อยลงไป ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามถูกมองข้าม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเอง ก็ถูกลดความสำคัญลงไปสิ่งที่ตามมาคือจิตสำนึกความรับผิดชอบตามกรอบของศีลธรรมมีน้อย เพราะเหตุดังกล่าว นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบอย่างไร สิ่งที่สำคัญที่สุดจะนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในสังคมได้อย่างไรจากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงศึกษาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของ

นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อนำไปเป็นแนวทางแก้ปัญหาของนักศึกษาในการนำหลักธรรมที่นำไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาและจะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยที่นำไปใช้ในการปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพชีวิตนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเจาะจง จากพระนักศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาและปรัชญา จำนวน 23 รูป/คน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการวิจัย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นหลักประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาและปรัชญา จำนวน 23 รูป/คน เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง หรือการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด กับกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่วิจัย รวบรวมข้อมูลมาบันทึกและนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยการศึกษาเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวคิด หลักการและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยระหว่างตัวแทน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้แก่ การสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และบันทึกภาพและเสียงและการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

2.1 ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนั้นผู้วิจัยศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2.2 ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์

ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อสรุปประเด็นเป็นการวิเคราะห์ เนื้อหาโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มด้วยการบันทึกข้อมูล และ การบันทึกเสียง แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เนื้อความจากเอกสารมาดำเนินการจัดแบ่ง ประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่น เพื่อความ สอดคล้องและความถูกต้อง และนำมาสรุปและวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษาเริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลาพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ มีความเกื้อกูลต่อกัน สำหรับนักศึกษาที่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ คือ ทำให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย และอยู่ในกรอบวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของสังคม เป็นการปรับปรุงตัวเองให้มีความรู้และความสามารถเพื่อใช้ทักษะความชำนาญ สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน แล้วเปลี่ยนแปลงชีวิตใหม่ ให้กลายเป็นคนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นทั้งการพัฒนาความรู้ทักษะ และพฤติกรรมไปสู่การพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ และอุปนิสัยเพื่อค้นหาตนเอง เพิ่มทักษะ รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องมีการพัฒนาในมิติต่าง ๆ คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอารมณ์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญา เป็นการเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง

มรรคมีองค์ 8 ผลการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้มีการนำหลักมรรคมีองค์ 8 ไปใช้ในด้านความสามัคคี คือ การศึกษาของนักศึกษาต้องมีหลักธรรมเป็นจรรยาบรรณในการทำงานอยู่บนพื้นฐานของหลักมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฏฐิ คือความเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกตามทำนองคลองธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ หมายถึงมีปัญญารู้คิดเป็นไปในทางที่ชอบ สัมมาวาจา คือเจรจาชอบ หมายถึง การใช้วาจาไพเราะไม่พูดปด ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดยุยงหมู่คณะให้เกิดความแตกแยกกัน สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ ไม่ประกอบกิจกรรมที่ไม่ดีไม่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ลักขโมยไม่ทุจริตต่อหน้าที่ของตน สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพที่สุจริต งดเว้นการการทุจริตทั้งปวง สัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ หมายถึงการใช้ความพยายามในทางที่ชอบ พยายามละความชั่ว และพยายามทำแต่ความดี สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบ การฝึกสติให้กำหนดจดจ่ออยู่กับองค์ประกอบของชีวิต ทั้งทางกาย วาจา และใจให้ปรกติ ไม่ให้ความชั่วมาครอบงำ สัมมาสมาธิ คือ การตั้งจิตมั่นชอบ หมายถึง การฝึกจิตให้มีศักยภาพมีความมั่นคงและสงบไม่หวั่นไหวกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ฆราวาสธรรม 4 ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้มีการนำหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 มาใช้ในบำเพ็ญประโยชน์ คือ การศึกษาของนักศึกษาต้องมีหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 เป็นจรรยาบรรณในการศึกษา คือ สัจจะ ความซื่อสัตย์สุจริต ทมะ ความอดกลั้นต่อสิ่งที่มากระทบทางจิตใจ ขันติ ความอดทนกับความแข็งใจไม่ท้อถอยและจาคะ ความเสียสละ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งหลักการเหล่านี้คือสิ่งที่นักศึกษาควรนำมาปฏิบัติและเป็นแบบอย่างในทางการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่า การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ทำให้คุณภาพชีวิตของนักศึกษาดีขึ้น มุ่งเน้นการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษา 3 ด้วยกัน คือ ด้านทักษะของนักศึกษา ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา และด้านความสุขของนักศึกษาใน 3 ด้านนี้ ต่างมีรูปแบบ วิธีการในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้นักศึกษาได้มีความรู้ทักษะกระบวนการที่ดีเยี่ยมต่อสิ่งที่ได้เจอ มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต และมีความสุขกับการใช้ชีวิตตลอดทั้งสุขกับสิ่งที่ตนประสบอยู่ ทั้งสุขในการศึกษาเล่าเรียนอีกด้วย เมื่อนักศึกษาได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับโครงการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และโครงการเกี่ยวกับการทำความดี การมีระเบียบ การสร้างความสามัคคี และบำเพ็ญประโยชน์ของนักศึกษา เพื่อเป็นแบบอย่างและแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้มีการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ไปพัฒนาศักยภาพของตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ช่วยให้นักศึกษาที่นำไปปฏิบัติมีความขยัน อดทน มีพลังกาย พลังใจ มีความเฉียวฉลาดมากขึ้น มีสติสัมปชัญญะ มีความจำดีขึ้นเพราะหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักนำไปสู่ความสำเร็จประโยชน์เพื่อตนเอง (อัตตหิตะ) พระพุทธเจ้าตรัสว่าจิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิต เพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553) ดังนั้น ไม่ว่าเราจะทำอะไรหากเราทำด้วยใจรัก ความพากเพียร มีใจจดจ่อและใช้ปัญญา ก็จะประสบผลสำเร็จในด้านการเรียน การทำงาน การใช้ชีวิต ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในหลักของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับ วชิรพงษ์ พลตื้อ พบว่า พนักงานส่วนท้องถิ่นเห็นว่าการนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ (อิทธิบาท 4) พนักงานส่วนท้องถิ่นมีความเต็มใจในการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ในการงานที่ทำ และมีความรอบคอบในการทำงาน (วชิรพงษ์ พลตื้อ, 2549)

มรรคมีองค์ 8 ได้มีการนำหลักมรรคมีองค์ 8 ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ของนักศึกษาให้ประสบผลสำเร็จอยู่บนพื้นฐานของหลักมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบในกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในมรรคมีองค์ 8 ในการเรียนรู้ มีใจรักใครในงานที่ทำก็เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบมาก ต้องดูแลหมายถึง ต้องมาดูแลควบคุมไม่ให้ตรึงเกินไป ต้องมีความรับผิดชอบมาก วิธีการเรียนให้เกิดความพอใจรักใครในการเรียนที่ทำ คือ คิดว่าจะต้องเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จในการศึกษาตามที่ต้องการ อธิบายได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มีการนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในความสามัคคี ซึ่งอยู่บนความถูกต้องและชอบธรรม และประโยชน์ของนักศึกษา คือ เห็นชอบด้วยระเบียบ ยึดความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (ความเห็นชอบ) มีปัญญารู้คิดเป็นไปในทางที่ชอบจึงเป็นรากฐานของการฝึกและพัฒนาตนเองให้มีปัญญารู้ตามความเป็นจริง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) (ความดำริชอบ) การใช้วาจาไพเราะไม่พูดปด ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดยุยงหมู่คณะให้เกิดความแตกแยกกันให้เหมาะสมกับการที่เป็นนักศึกษา (เจรจาชอบ) การเป็นนักศึกษาที่ดี (กระทำชอบ) คือ รับผิดชอบต่อหน้าที่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง (เลี้ยงชีพชอบ) มีความพยามเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ (ความเพียรชอบ) มีความพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบครอบในการศึกษาในฐานะที่เป็นนักศึกษา (ความระลึกชอบ) มีความตั้งใจในการเรียนเพื่อก่อประโยชน์สุขแก่ตนเอง (การตั้งจิตมั่นชอบ) ซึ่งสอดคล้องกับ พระรณชัย กิตฺติราโณ พบว่า มรรคมีองค์ 8 คือ

ระบบพรหมจรรย์หรือประมวลหลักจริยธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง สำหรับใช้ปฏิบัติเพื่อแก่ปัญหาของชีวิตที่ถูกต้องดีงามและสมบูรณ์ทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ 8 ประการ (พระรณชัย กิตฺติราโณ (ส่งศณี), 2561)

ฆราวาสธรรม 4 ได้นำหลักฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญและจำเป็นต่อนักศึกที่จะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อตนเอง หากนักศึกษาต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต หน้าที่การงานนั้นต้องสร้าง สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะให้เกิดขึ้นกับตน ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ยิ่งถ้าสร้างและพัฒนาตนเองจนเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานประจำตนได้นั้นก็จะทำให้สามารถสร้างเกียรติยศ สร้างปัญญา สร้างทรัพย์สมบัติให้เกิดขึ้นได้สำเร็จด้วยกำลังความเพียรของตนอธิบายได้ว่า นักศึกษาได้มีการนำหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 มาใช้ในแนวทางการปฏิบัติและและยึดเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อการศึกษาด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต อดกลั้น และเสียสละ ด้วยความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐศรัณย์ ชุมวรฐายี พบว่า ฆราวาสธรรม 4 เป็นธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ ความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่สำคัญและจำเป็นมากต่อประชาชนที่จะต้องนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต อันจะทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะคนทั่ว ๆ ไป (นัฐศรัณย์ ชุมวรฐายี, 2560) สามารถที่จะนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทนอดกลั้น และมีความเสียสละต่อกัน เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข และความร่มเย็นมาสู่ครอบครัว สังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบประเด็นยุทธศาสตร์คุณภาพชีวิตทางการศึกษา ในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสร้างความสำเร็จแห่งทางการศึกษา นักศึกษา จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการศึกษา โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ มีความพอใจกับการศึกษา รักในอาชีพที่ตนเองเป็นอยู่ และส่งเสริมให้เพื่อนร่วมอาชีพมีความรัก และศรัทธาในการปฏิบัติหน้าที่ของตน วิริยะ คือ ความเพียร ความอุตสาหะไม่ท้อถอย และมีความมุมานะบากบั่น ปลุกใจให้ครู อาจารย์มีกำลังในการปฏิบัติการสอน จิตตะ เอาใจจดจ่ออยู่กับการเรียนไม่ปล่อยปละละเลยให้เสียเวลา ใกล้ชิดครู อาจารย์ให้กำลังใจหยิบยื่นให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาในการการศึกษา วิมังสา การตรวจสอบวัดผลของการศึกษาที่เรียนเพื่อแก้ไขจุดบกพร่อง เพิ่มเติมจุดเด่น เพื่อให้การศึกษามีผลสำเร็จตามเป้าหมาย หลักอิทธิบาททั้ง 4 นี้ จะช่วยให้นักศึกษาสำเร็จได้ดังประสงค์ 2) หลักมรรคมีองค์ 8 หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ทำให้ดับทุกข์ และหนหางแห่งความสำเร็จในการศึกษา ดั้งนั้นถ้าเป็นนักศึกษาที่ดีควรรู้จักหลักมรรคมีองค์ 8 และประยุกต์หลักธรรมเข้ากับกระบวนทางการศึกษา ด้วยจิตใจที่เป็นกลางไม่มีอคติ ยึดความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีปัญญารู้คิดเป็นไปในทางที่ชอบ การใช้วาจาไพเราะไม่พูดปด ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดยุยงหมู่คณะให้เกิดความแตกแยกกันให้เหมาะสมกับการเป็นนักศึกษาที่ดี คือ รับผิดชอบต่อหน้าที่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความพยามเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จากการศึกษาหรือการสร้างความสามัคคี (ความเพียรชอบ) มีความพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบครอบในการศึกษาในฐานะที่เป็นนักศึกษา มีความตั้งใจในการเรียนและการศึกษาเพื่อก่อประโยชน์สุขแก่นักศึกษา 3) หลักฆราวาสธรรม 4 หมายถึง ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษา ผู้ที่มีคุณธรรม ส่วนใหญ่ เชื่อกันว่าเป็นผู้ดีควรแก่การเคารพนับถือ ในสังคมใด หากมีบุคคลที่เพียบพร้อมด้วย คุณงาม ความดี มีสัจจะ จริงใจ อดทน อดกลั้น เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปฏิบัติหน้าที่ของตน ให้ดีที่สุด หวังประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน แม้บางครั้งอาจจะต้องเสียประโยชน์ส่วนตนบ้างก็ต้องยอมดังคติพจน์สำหรับนักศึกษาที่ดีว่าในการตัดสินใจนั้นหากยังอยู่ในกรณีสงสัยว่าจะเลือกทางใด ก็ให้เอียงเข้าข้างศึกษาเอาไว้ก่อน แต่จะต้องยึดหลักการที่ถูกต้องไว้ก่อน ข้อสำคัญในการศึกษา

เกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนา เน้นถึงความสำคัญ ซึ่งตรงกับหลักความจริงที่ว่าก่อนที่จะกระทำการใด ๆ นั้น นักศึกษาจะต้องปฏิบัติตนเองให้ได้ดีก่อน กล่าวโดยสรุป “อิทธิบาท 4” จึงมีความสำคัญกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงาน ประการสำคัญ “อิทธิบาท 4” เป็นสิ่งสำคัญเราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงใด เพราะในโลกปัจจุบันเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั้นแปลว่านักศึกษาต้องฝึกตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมอย่างแท้จริง ในส่วนหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 แนวทางการดำเนินชีวิตทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรมของนักศึกษา เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักมั่นคงไม่ทำให้ตกอยู่ในอำนาจความอยากแห่งใจ แต่ก็ไม่แข็งตึงจนเกินไปจากความสุขทางกายเพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางดำเนินสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตึง ดังนั้น หลักธรรมนี้จึงเหมาะสมสำหรับนักศึกษา ประการณ์สุดท้ายหลักฆราวาสธรรม 4 จะทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในชีวิตและครอบครัว หากเรามีไว้แม้เราเป็นคนโสด ไม่ใช่ผู้ครองเรือน หลักคุณธรรมนี้ก็จะเหนี่ยวนำให้มีคนรัก มีเมตตา ทำให้สมหวังในความรักและคู่ครองได้ ซึ่งโดยรวมก็คือ เมื่อมีสัจจะย่อมมีเกียรติยศชื่อเสียง มีผู้คนเชื่อมั่น เมื่อนักศึกษามีทมะย่อมได้รับปัญญา ควบคุมอารมณ์ได้ เมื่อนั้นขันติย่อมเกิดทรัพย์และความสำเร็จที่นักศึกษาตั้งใจไว้ แล้วตัวจาคะย่อมเกิดมิตรที่ดี เกิดคนรักใคร่ ทำให้มีสมัครพรรคพวกที่ดีในสังคม เมื่อนักศึกษานำหลักธรรมทั้งสามที่กล่าวมานี้มาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันย่อมส่งผลดีกับตัวนักศึกษาและสังคม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

นัฐศรัณย์ ชุมวรฐายี. (2560). ศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 ในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญมี มาลาวชิโร. (2553). พุทธบริหาร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธิงค์ บียอนด์บุ๊คส์ จำกัด.

พระรณชัย กิตฺติราโณ (ส่งศณี). (2561). การประยุกต์หลักใช้อริยมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พวงทอง ไกรพิบูลย์. (2560). กรอบแนวคิดคุณภาพชีวิต. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก www2.tsu.ac.th

วชิรพงษ์ พลตื้อ. (2549). การนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิภาพร มาพบสุข. (2542). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). การควบคุมคุณภาพการศึกษาการประเมินประกันคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

สุพรรณิการ์ มาศยคง. (2554). การศึกษาพัฒนาคนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและประเทศชาติ. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

บทความวิจัย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่*

THE CULTURAL TOURISM PROMOTION OF WAT PRAYURAWONGSAWASWARRAWIHARN UNDER THE NEW NORMAL

พระรัชพล เหลืองทองเปลว*, นพวรรณ วิเศษสินธุ์
Phra Ratchapol Luengthonhthong*, Noppawan Wisedsin
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: ratchapol.lueng@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาเชิงเอกสาร กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ที่ผ่านมาประสบความสำเร็จประกอบด้วย ความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมของวัด และการผสมผสานด้านวัฒนธรรมและประเพณีของศาสนาต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันของ 3 ศาสนา อย่างลงตัว ได้แก่ ก. ด้านความโดดเด่นด้านสิ่งแวดล้อมโดยรอบของวัดที่มีอาณาเขตพุทธาวาสที่งดงาม ข. ด้านภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมภายในวัดมีสิ่งปลูกสร้างที่หลากหลาย ค. ด้านวัฒนธรรมและสังคมแวดล้อมด้วยชุมชน 4 วัฒนธรรม ที่ยืนหยัดอยู่ใน 3 ศาสนาและ ง. ด้านความสะดวกและทันสมัยในยุคที่โลกมีความเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีที่ผสมผสาน 1) ด้านสิ่งดึงดูดในด้านการท่องเที่ยวควรมีความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชน 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยการแก้ปัญหาจราจร จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการรักษาความปลอดภัย และมีแผนประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ทั่วถึงภายใต้เทศกาลที่มีกิจกรรมของชุมชน และศาสนาเป็นปฏิทินประจำปี และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาเทคโนโลยีในการสร้างมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดต่าง ๆ

คำสำคัญ: การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, ความปรกติใหม่

Abstract

This research aims to 1) study the general conditions of cultural tourism at Wat Prayurawongsawas Worawihan under the new normal condition and 2) study ways to promote cultural tourism of Wat Prayuruangsawas Worawihan under the new normal condition using qualitative research methods. From document study and in - depth interviews with a key informant of 15 people, selected purposively. The research tools used were in - depth interviews.

* Received 3 March 2024; Revised 24 March 2024; Accepted 26 March 2024

The results of the research found that there are important factors that have made the cultural tourism of Wat Prayurawongsawas Worawihan successful in the past, including: the distinctiveness of the temple's architecture and cultural integration and traditions of various religions, the coexistence of the 3 religions in harmony including a) outstanding surrounding environment of the temple that has a beautiful Buddhist temple area, b) landscaping and the architecture inside the temple has a variety of buildings and c.)Cultural and social aspects, surrounded by communities of 4 cultures that stand for 3 religions, and D. Convenience and modernity in an era where the world is changing with technology that combines Guidelines for promoting cultural tourism of Wat Prayurawongsawas Worawihan under the new normal is a.) he need for coordination and cooperation between temples, communities, and government agencies. to create understanding and jointly develop a holistic plan for cultural tourism through the community of Temple, b.) there should be a diverse, extensive, and comprehensive public relations plan under the festival that includes community activities. And religion is the annual calendar and must attract tourists and Buddhists. By facilitating the solution of traffic problems. Arranging for the community to participate in cultural tourism and provide security for tourists to facilitate Convenience with access to tourist attractions Temples should develop technology to create measures to prevent various epidemics.

Keywords: The Promotion, Cultural Tourism, Wat Prayurawongsawas Worawihan The New Normal

บทนำ

การท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารนั้น เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยมมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมความสวยงามของวัด นับได้ว่าวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับวัดอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ไม่ได้เป็นเส้นทางที่สำคัญในเส้นทางท่องเที่ยวของเขตธนบุรี ประกอบกับขีดจำกัดของการลงทุน อุโบสถหลังเก่าของวัดมีสภาพทรุดโทรม และคับแคบ การเดินทางและสถานที่ในการจอดรถ และจุดแข็งของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารที่มากด้วยเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของเมืองหลวงมีชุมชน สถาปัตยกรรมเก่าแก่สมบูรณ์และสวยงามมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และความผูกพันของผู้คนกับพุทธศาสนา ที่ยังสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบในอดีตไม่สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวเหล่านี้ การท่องเที่ยวสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ได้แก่ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เป็นเจดีย์สีขาวทรงกลมขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลาง 50 เมตร สูง 60 เมตร ใช้เทคนิคการสร้างแบบอยุธยาโดยมีการสร้างเสาแกนกลาง เพื่อเป็นหลักในการก่อสร้างเจดีย์ขนาดใหญ่ องค์การยูเนสโกได้มอบรางวัลดีเด่นจากการประกวดโครงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ในปี พ.ศ. 2556 พิพิธภัณฑ์พระประยูรภัณฑาคาร หรือ พรินทรปริยธรรมศาลา เป็นอาคารปูนทรงยุโรปที่จัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปและพระเครื่องต่าง ๆ ที่พบจากกรุบนพระบรมธาตุมหาเจดีย์ อนุสาวรีย์ปืนสามกระบอกที่สร้างขึ้น เพื่อระลึกถึงผู้เสียชีวิตเหตุการณ์ปืนใหญ่ที่นำมาทำไฟพะเนียนแตกเมื่อครั้งฉลองสมโภชอารามปี พ.ศ. 2395 พระมณฑปทรงโกธิก ประดิษฐานหลวงพ่อแขก ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะแบบอินเดีย ศาลาสุวพักตร์วิไลยพรรณ (ศาลาฝรั่ง) สร้างเป็นรูปแบบตะวันตก เสาและคานแบบดอริกประดับลายแบบเรอเนซองส์ ยังมีชุมชนชาวคริสต์ และชาวอิสลาม รวมอยู่ด้วย ทำให้วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางความหลากหลายของชุมชน เรียกว่า

ชุมชนกะดีจีน ที่มีทั้งชาวพุทธ คริสต์และอิสลาม หรือเรียกว่าเป็นย่าน 3 ศาสนา 4 ความเชื่อ พุทธ คริสต์ อิสลาม คือ มีวัด โบสถ์มัสยิด และศาลเจ้า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่บ่งบอกด้านสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป (พระพรหมบัณฑิต, 2561)

หลังจากผลกระทบโควิด 19 การท่องเที่ยวต้องหยุดชะงักลงชั่วขณะหนึ่งรวมถึงผลกระทบต่อกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลในหลายประเทศได้ใช้มาตรการควบคุมการเดินทางเข้าออกประเทศของชาวต่างชาติ (Travel Restrictions) โดยหลายประเทศเลือกใช้มาตรการปิดประเทศโดยระงับการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นการชั่วคราว เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดในประเทศ รวมถึงประเทศไทยได้ใช้แนวทางควบคุมการเดินทางเข้าประเทศทางอากาศเริ่มมีผลบังคับใช้ ทำให้ไม่เอื้อต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากนัก ทางกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีนโยบายให้ทุกภาคส่วนร่วมมือในการปรับแผนการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคทั้งด้านการตลาดการขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการขจัดปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว 2) บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศและยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชีย 3) เร่งพัฒนา บูรณะ ฟื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้แย่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 4) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว และ 5) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

ดังนั้นส่งเสริมการท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารและชุมชน จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยการจัดการการท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารได้มีการดำเนินการประกอบไปด้วย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจรเพื่อสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพซึ่งการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล ทั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ ให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้เครื่องมือร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์และการสังเกต โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยมุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวใน 3 ประการ หรือ 3As ดังนี้ คือ 1) สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Attraction) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จำนวนรวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร 1 รูป คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นนักบริหาร 3 รูป ผู้นำชุมชนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จำนวน 1 คน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเขตธนบุรี 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว 3 คน, นักท่องเที่ยว 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พื้นที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเขตธนบุรี คือ ตัวแทนจากกระทรวงวัฒนธรรม, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว คือ เป็นตัวแทนจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และอาจารย์สาขาการท่องเที่ยวระดับมหาวิทยาลัย นักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหารโดยแบ่งเป็นชาวไทย 2 ท่าน และชาวต่างชาติ 1 ท่าน

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ มีดังนี้

1.1 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารที่ผ่านมาประสบความสำเร็จประกอบด้วย ความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมของวัด และการยอมรับเรื่องวัฒนธรรมของศาสนาต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันของ 3 ศาสนา เนื่องจากในชุมชนมีทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ดังนั้น ในชุมชนที่ประกอบด้วยวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร โบสถ์ของศาสนาคริสต์ และมัสยิด ซึ่งเป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนาของศาสนาอิสลาม ถึงแม้ว่าในชุมชนจะนับถือศาสนาที่ต่างกันแต่สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้ จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นปัจจัยสำคัญให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

1.2 ลักษณะเด่นของวัดประยุรวงศาสวาสวรวิหาร ในด้านสถานที่ที่ดึงดูดใจสำคัญหลายจุดประกอบด้วย พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ซึ่งได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2553 ประเภท

“ปูชนียสถานและวัดวาอาราม” ด้านการอนุรักษ์งานมรดกศิลปสถาปัตยกรรมและรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 หรือ Award of Excellence จากโครงการประกวดรางวัล เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ประจำปี พ.ศ. 2556 พิพิธภัณฑ์พระประยูรภัณฑาคาร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับให้ความรู้ด้านสิ่งของโบราณสมัยก่อน “เขามอ” ซึ่งเป็นภูเขาจำลองขนาดใหญ่ ตั้งอยู่กลางสระน้ำ เป็นที่ประดิษฐานพระสถูปเจดีย์ พระพุทธปรางค์ พระวิหารหลวงจำลอง สังเวชนียสถานจำลอง และศาลารายน้อยใหญ่ กำแพงรั้วเหล็กแดง และเสาครู

1.3 ลักษณะเด่นของวัดประยุรวงศาสวาสวรวิหารในด้านการจัดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว โดยวัดได้มีการจัดทำปฏิทินกิจกรรมตลอดทั้งปีในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ทั้งในเพจ เฟซบุ๊กของวัด เว็บไซต์ของวัด ตลอดจนช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดทั้งปี เช่น การไหว้พระทำบุญในวันธรรมะสวณะ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญกฐิน และ งานวัดวัดประยูรฯ เป็นต้น

1.4 สภาพทั่วไปของสิ่งดึงดูดใจต่าง ๆ ทั้งด้านสถานที่ และการจัดเหตุการณ์ต่าง ๆ ช่วงก่อนเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ทางวัดได้มีดูแลรักษา ทำความสะอาดจุดต่าง ๆ ของทางวัดให้มีความสมบูรณ์สะอาดเรียบร้อยอยู่ตลอดให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมตามเวลาที่ทางวัดกำหนด ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมตามปฏิทินที่ได้กำหนดไว้ แต่ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดนั้นช่วงระยะแรกหลังจากมีการประกาศมาตรการต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข ทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยว ทางวัดจึงใช้ระยะเวลาช่วงนี้ในการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ พัฒนาด้านสถานที่ เช่น ทาสี ปรับเปลี่ยนไม้ดอกไม้ประดับ ตามจุดต่าง ๆ และงดกิจกรรมที่อาจทำให้เสี่ยงแต่การแพร่ระบาด จนในช่วงปัจจุบันหลังจากที่มีการประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 เป็นโรคทั่วไป ทางวัดได้เปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมได้เหมือนเดิม แต่ได้มีการติดตั้งเครื่องวัดอุณหภูมิเพื่อคัดกรองนักท่องเที่ยว มีเจลแอลกอฮอล์ และสเปรย์แอลกอฮอล์ให้บริการนักท่องเที่ยวกระจายทุกจุดของ

1.5 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ที่พบ คือ การเข้าถึงการท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลน้อย และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับประชาสัมพันธ์ซึ่งทำเป็นภาษาไทยเท่านั้น และไม่เพียงพอ

1.6 ลักษณะเด่นของวัดฯ ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วัดประยุรวาศาวาสวรวิหาร มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด ได้แก่ ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย การให้บริการอินเทอร์เน็ตสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบสาธารณูปโภคที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

1.7 สภาพทั่วไปของสิ่งอำนวยความสะดวก ช่วงก่อนเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ช่วงที่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาด และช่วงปัจจุบัน คือ ในปี พ.ศ. 2566 โดยภาพรวมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทางวัดมีการเตรียมความพร้อมจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว จนมาถึงช่วงเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ทางวัดได้เตรียมจุดล้างมือ แอลกอฮอล์ ให้บริการนักท่องเที่ยวมาจนถึงปัจจุบัน

1.8 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้เกิดปัญหา คือ ทางเข้าออกวัดที่คับแคบทำให้การจราจรติดขัดและไม่มีเจ้าหน้าที่ในการต้อนรับหรือให้ข้อมูลของวัดให้กับนักท่องเที่ยวทราบ

1.9 ลักษณะเด่นของวัดฯ ในด้านการเข้าถึง พบว่า ระบบคมนาคมการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาส สามารถเลือกได้หลายรูปแบบ ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคล ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ หรือทางน้ำ วัดมีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ของวัด คอยดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

การประชาสัมพันธ์กฎระเบียบต่าง ๆ ในการเข้าชมที่เหมาะสม อาทิเช่น การแต่งกาย มารยาท ในการเข้าชมบริเวณวัด และมีป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

1.10 สภาพทั่วไปของการเข้าถึงช่วงก่อนเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ช่วงที่เกิด และช่วงปัจจุบัน คือ ในปี พ.ศ. 2566 มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง การรักษาความปลอดภัยด้านสาธารณสุข เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 โดยในช่วงระยะเวลาที่มีการแพร่ระบาดได้มีการกำหนดมาตรการต่าง เช่น การเว้นระยะห่าง

1.11 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการเข้าถึงของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พบว่า การเข้าถึงวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ถนนคับแคบ การเดินทางไม่สะดวก และบริเวณ ที่จอดรถไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว จึงไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก นักท่องเที่ยวบางคน เดินทางไม่สะดวกก็จะเลือกไปท่องเที่ยวที่อื่นแทน การปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาเสนอให้กรุงเทพมหานคร ได้มีการให้บริการทางเรือสาธารณะ โดยให้จอดท่าจุดที่ใกล้กับทางวัด เพื่อให้สะดวกในการเดินทาง และให้มีเจ้าหน้าที่คอยบริการอำนวยความสะดวกรถบริเวณทางเข้าวัด

1.12 ปัจจัยภายใต้ความปกติใหม่อื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พบว่า ระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ยังไม่มีคณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างเป็นรูปธรรมหรือชัดเจน และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ปัจจัยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวซึ่งทางวัดยังไม่มีการนำมาใช้ทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยกว่าเท่าที่ควร อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ที่วัดยังไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านสื่อจึงทำให้นักท่องเที่ยวมีน้อย

1.13 ข้อแนะนำเพื่อการพัฒนาวัดฯ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคดิจิทัล ควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด เช่น จัดทำสื่อมัลติมีเดียให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา หรือข้อมูลสำคัญของสถานที่สำคัญในวัด และทำเป็นคิวอาร์โคดให้นักท่องเที่ยวสามารถสแกนอ่านข้อมูลได้เลย ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน 3 ศาสนา

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่

2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จัดให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งดึงดูดใจหรือสถานที่ภายในวัดทั้ง พระบรมธาตุมหาเจดีย์ พิพิธภัณฑ์พระประยูรภัณฑาคาร หรือพรินทรเปรียญปริยัติธรรมศาลา เขามอ กำแพงรั้วเหล็กแดง ตลอดจนทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม เรียบร้อย และคงไว้ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมเดิม มีการจัดทำสื่อมัลติมีเดียให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในวัดมากขึ้น

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ วัดและหน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมกันหาแนวทางพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ที่จอดรถ ตลอดจนที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว มีการให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต มีการจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้ชัดเจน โดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้เข้าใจ จัดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาจเป็นมัคคุเทศก์ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ควรพัฒนาเส้นทางเข้าออกวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก อีกทั้งควรเพิ่มเติมท่าน้ำของวัดที่ใกล้กับวัดมากขึ้น และสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

2.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ภายใต้ความปรกติใหม่ คือ วัดควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวทั้งการให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาหรือข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับจุดสำคัญภายในวัดและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางดิจิทัล มีการพัฒนาแอพพลิเคชั่นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เพื่อให้มีระบบที่ง่ายสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.5 ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร และแนวทางแก้ไข เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ นักท่องเที่ยวยังรู้จักวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารไม่มากนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีหลากหลายช่องทางเป็นไม่เป็นที่แพร่หลาย และเส้นทางเข้าออกวัดคับแคบและไม่สะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางแก้ไข คือ ให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากขึ้น และปัญหาจราจรการเข้าออกถนนเข้าวัดที่คับแคบ ควรร่วมกับกรุงเทพมหานครในการพัฒนาท่าน้ำให้อยู่ใกล้กับวัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกและปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม นอกจากนี้วางแผนร่วมกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว เช่น จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด โดยให้มีวัดประยุรวงศาวาสหรือการจัดกิจกรรมตามรอยละครบุพเพสันนิวาส 2

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จัดให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งดึงดูดใจหรือสถานที่ภายในวัด ทั้งพระบรมธาตุมหาเจดีย์ พิพิธภัณฑ์พระประยูรภัณฑาคารหรือพรินทรเปรียญปริยัติธรรมศาลา เขามอ กำแพงรั้วเหล็กแดง ตลอดจนทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม เรียบร้อย และคงไว้ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมเดิม มีการจัดทำสื่อมัลติมีเดียให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดนั้นมีความสวยงาม โดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ อีกทั้งยังมีปฏิมากรรมที่สวยงาม ทำให้เมื่อหากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำได้อีกในอนาคต ซึ่ง Collier, A. & Harraway, S. ได้กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) หมายถึง สิ่งดึงดูดใจที่เกิดจากสถานที่ (Site) และเหตุการณ์ (Event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น ในส่วนของเหตุการณ์นั้นเป็นส่วนที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้น เพื่อให้เกิดความประทับใจ (Collier, A. & Harraway, S., 1997) ของ นฤดี โพธิ์พยัคฆ์ ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยการพัฒนาองค์พระธาตุนาดูน พิพิธภัณฑ์นครจัมปาศรี พิพิธภัณฑ์บ้านอีสานเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สักการะองค์พระธาตุนาดูน (นฤดี โพธิ์พยัคฆ์, 2563) ของ ไชยพัฒน์ ทับสาคร และคณะที่ทำการศึกษา พบว่า เผยแพร่และอนุรักษ์วัตถุมงคลและศิลปะรวมถึงการนำเอาศิลปะเข้ามาผสมผสานเพื่อให้เกิดความสวยงามและร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุมงคลที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียวของไทยไม่ซ้ำใครและสามารถช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับประเทศไทยได้ (ไชยพัฒน์ ทับสาคร และคณะ, 2564)

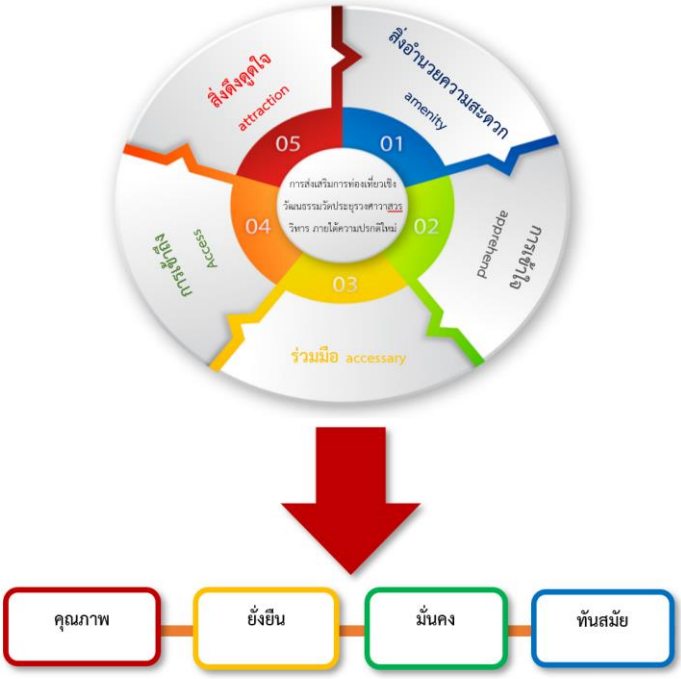
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ วัดและหน่วยงานภาครัฐควรร่วมกันหาแนวทางพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ที่จอดรถ ตลอดจนที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวมีการให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต มีการจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้ชัดเจน โดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้เข้าใจ จัดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาจเป็นมัคคุเทศก์ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงต้อนรับนักท่องเที่ยว การปรับปรุงวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี รวมไปถึงการรักษาความปลอดภัยให้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและต้องการที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าถึงแม้วัดจะมีจุดบริการประชาสัมพันธ์ และมีป้ายประชาสัมพันธ์แล้ว แต่ยังพบว่ายังมีเพียงการใช้ภาษาไทยเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอาจส่งผลเชิงลบต่อความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ของ ปิ่นอนงค์ แก้วแววน้อย ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเส้นทางเข้าถึงง่าย เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวกบริเวณโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยว (ปิ่นอนงค์ แก้วแววน้อย, 2564) ของ วีรชัย คำธร ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถีศาสนา ความเชื่อ ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการพัฒนาแอพพลิเคชั่นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาระบบที่ง่ายสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วีรชัย คำธร, 2563)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการร่วมกันพัฒนาเส้นทางเข้าออกวัด และพัฒนาท่าน้ำให้อยู่ใกล้กับวัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกและปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม ทั้งนี้นักท่องเที่ยวมีความต้องการท่องเที่ยวที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แต่อาจไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางมายังวัดฯ ของ จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั่งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง โดยพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงพัฒนาให้ถนนสะอาดโล่งสะดวกและความปลอดภัย ปรับปรุงเส้นทางป้ายบอกทาง ในระยะทางที่มองเห็นอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย (จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช, 2562) ของ พัชรา เดชโฮม ที่ได้ศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ควรพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงการท่องเที่ยวของ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยให้นักท่องเที่ยวมีช่องทางที่สามาถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด ให้มีเส้นทางคมนาคมสะดวกสบาย สามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทางมากขึ้น (พัชรา เดชโฮม, 2564)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารภายใต้ความปรกติใหม่ โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวทั้งการให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาหรือข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับจุดสำคัญภายในวัดและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางดิจิทัล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการลดความแออัด และลดการสัมผัสได้ เช่น การสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อดูแผนผังของวัด การแสดงความเป็นมาของวัดเป็นวิดีโอ ตลอดจนใช้เป็นร้านค้าออนไลน์สำหรับจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่ง Collier, A. & Harraway, S. ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็น สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

สำหรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แต่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะอย่าง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานในการผลิตบางอย่างอาจมีความจำเป็นน้อยเพราะกลุ่มบุคคลต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกันธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิมการสร้างปัจจัยการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าปราศจากการวางแผนที่ดีก็ย่อมกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (Collier, A. & Harraway, S., 1997) ของ วีรชัย คำธร และคณะ ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถีศาสนา ความเชื่อ ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การสร้างศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาแอพพลิเคชั่นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (วีรชัย คำธร และคณะ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 Five A modeal

A = Attraction สิ่งดึงดูดใจ หมายถึง การใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงประสบการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่สำคัญที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่เพิ่มมูลค่า และน่าจดจำมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การนำเทคโนโลยีเสียงมาเชื่อมต่อกับโทรศัพท์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ยินเสียงคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถานที่ในวัด ทางวัดสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่ซ้ำกันในทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวเข้าชมวัด เช่น การจัดงานเทศกาลศิลปะที่เน้นการแสดงศิลปะท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายและน่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว

การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าสนใจยังสามารถทำได้โดยการเน้นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่น เช่น การนำนักท่องเที่ยวไปสัมผัสประสบการณ์การทำอาหารท้องถิ่นหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินของท้องถิ่น การผสมผสานประสบการณ์การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่นยังเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่น่าสนใจ เพราะการรับประทานอาหารท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการสัมผัสกับรสชาติ และกลิ่นหอม แต่ยังเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสถานที่นั้น ๆ

ในบางกรณี การจัดกิจกรรม โครงการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารก็เป็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง เช่น การจัดนิทรรศการหรือการแสดงทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งของสถานที่นั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสมบูรณ์ที่สุด ในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและทันสมัยในยุคปัจจุบัน การผสมผสานเทคโนโลยี วัฒนธรรม และประสบการณ์ท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนา และสร้างความทันสมัยให้กับสถานที่ท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคต

A = Amenity สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับความต้องการ และความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ดีให้แก่ผู้เยี่ยมชมวัด ด้วยเหตุนี้ การเสนอบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยและครอบคลุมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างเอาใจใส่ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รับประสบการณ์ที่ดีและประทับใจ

การจัดทำแผนที่ และป้ายชื่อที่ชัดเจนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งนี้ ควรมีการปรับปรุง และดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ข้อมูลเป็นปัจจุบันและทันสมัย

การติดตั้งระบบไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ตภายในพื้นที่วัดเป็นสิ่งสำคัญที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและสร้างความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว เข้าถึงข้อมูลและแชร์ประสบการณ์ผ่านสื่อสังคมได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย มีคุณค่ามากมาย การจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมในวัดประยุรวงศาวิหารเป็นสิ่งที่สำคัญ โครงการการสร้างและซ่อมแซมสิ่งสำคัญในวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่และมีความหมาย

การจัดการจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัด และวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถเสริมสร้างรายได้ให้กับวัด และชุมชนในรอบวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจำหน่ายของที่ทำจากช่างท้องถิ่นหรือสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

สุดท้ายการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เชื่อมโยงกับวัด เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าที่มีสินค้าท้องถิ่น เป็นวิธีที่ดีในการเพิ่มประสบการณ์และความสุขของนักท่องเที่ยวในวัด โดยทำให้พวกเขาสามารถสนุกสนาน และสัมผัสบรรยากาศท้องถิ่นได้อย่างใกล้ชิด

A = Access การเข้าถึง หมายถึง การส่งเสริมด้านการเข้าถึง และการเดินทางเป็นหัวใจของการพัฒนาวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในช่วงเวลาปกติใหม่ เพื่อให้ผู้คนทุกคนสามารถมีโอกาสท่องเที่ยวอย่างสะดวกสบาย นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นไปที่การสร้างทางเดินที่มีมาตรฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึง และเข้าชมวัดได้อย่างสะดวกสบาย ปลอดภัย การเลือกใช้วิธีการเดินทางที่สะดวกและเหมาะสมตามความต้องการของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การให้บริการรถเข็นสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้พิการที่มีความจำเป็น รวมไปถึงการจัดที่จอดรถที่สะดวกสบาย และมีจำนวนเพียงพอสำหรับผู้ที่เดินทางด้วยรถส่วนตัว

การใช้สื่อสังคม และเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัดเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถใช้ในการแสดงภาพเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความสวยงาม และประวัติศาสตร์ของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรักษาความปลอดภัย และการให้บริการที่เพียงพอ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงวัดเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย โดยการมีการดูแล และป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงวัด เช่น การติดตั้งระบบกล้องวงจรปิด และการเตรียมการป้องกันจากเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้ผู้ท่องเที่ยวมีประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและน่าจดจำ

A = Apprehend การเข้าใจ หมายถึง การจัดตั้งบริการการศึกษาที่วัดมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของวัดได้อย่างสะดวก หนึ่งในวัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างการเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องของประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากการทราบถึงประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะช่วยเสริมความเคารพ และการรักษาวัดให้เป็นไปอย่างเหมาะสม โดยเมื่อนักท่องเที่ยวได้รับความเข้าใจในประเพณีและศิลปวัฒนธรรมนั้น จะส่งผลให้พวกเขาเกิดความเคารพ และความนับถือต่อวัด และการบูชาอย่างถูกต้องมากขึ้น ทั้งนี้ ยังช่วยเพิ่มความเข้าใจในความสำคัญของวัดในชุมชนและสังคมในระยะยาวด้วย ดังนั้น การจัดตั้งบริการการศึกษาที่วัดไม่เพียงช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่า แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเคารพและการรักษาวัดอย่างยั่งยืนในวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีกด้วย

A = Accessary ร่วมมือ หมายถึง การสร้างชุมชนท่องเที่ยวที่แข็งแกร่ง และเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนอย่างมีกระบวนการ

ภาครัฐมักจะมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และมาตรการที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะ เช่น พื้นที่สวนสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยวหรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ เช่น ถนน ทางเดิน และการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว

เพื่อให้การร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด จำเป็นต้องมีการสร้างพันธมิตรที่แข็งแกร่งระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และวิสัยทัศน์ของการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น การสร้างชุมชนที่เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพต้องพิจารณาถึงความต้องการ ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีการสร้างโครงสร้างที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนของการพัฒนาท่องเที่ยว

ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่มีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างรายได้ สร้างงาน และสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างฐานรากที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาท่องเที่ยวในระยะยาว ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาอีกครั้ง และอยู่อย่างยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางโบราณงดงามทางศิลปะ และพหุวัฒนธรรมของชุมชนอันประกอบด้วย 3 ศาสนา 4 วัฒนธรรม จึงนำองค์ประกอบของการท่องเที่ยวใน 3 ประการ หรือ 3As ดังนี้ Collier, A. & Harraway, S. ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

เป็น สิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แต่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะอย่าง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานในการผลิตบางอย่างอาจมีความจำเป็นน้อย เพราะกลุ่มบุคคลต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกันธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิมการสร้างปัจจัยการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าปราศจากการวางแผนที่ดีก็ย่อมกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นงานวิจัยนี้ยังมีประเด็นเรื่องข้อเสนอแนะซึ่งมาจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) กรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรร่วมกันผลักดันเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร โดยมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมในทุกด้านอาทิ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพบริการ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพโดยการนำเทคโนโลยีเข้า มาช่วยโดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงการเป็นหลักในการประสานความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อยกระดับการบริการให้มีคุณภาพทั้งทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ และทักษะการบริการ 2) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ควรมีการวางแผนกลยุทธ์โดยการนำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววัด 3) วัดควรส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ทำหน้าที่ประสานงานด้านการท่องเที่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยววัฒนธรรมของวัดมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม และโดดเด่น วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 4) วัดควรพัฒนาเส้นทางเข้าออกวัด และท่าน้ำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และ 5) วัดควรเพิ่มศักยภาพทางด้านภาษาให้แก่เจ้าหน้าที่ในการให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นเนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมีทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). ความหมายการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2564 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=315

จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช. (2562). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ไชยพัฒน์ ทับสาคร และคณะ. (2564). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านนิทรรศการศิลปะไทยและความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคล. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสูงความยั่งยืน, 3(1), 10-19.

นฤดี โพธิ์พยัคฆ์. (2563). ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ปิ่นอนงค์ แก้วแววน้อย. (2564). ที่ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม. มหาวิทยาลัยพะเยา.

พระพรหมบัณฑิต. (2561). 190 ปี วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ประวัติความเป็นมาของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สายธุรกิจ โรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

พัชรา เดชโฮม. (2564). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 15(1), 5-14.

วีรชัย คำธร. (2563). แผนงานวิจัยเชิงบูรณาการการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถี ศาสนา ความเชื่อในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

วีรชัย คำธร และคณะ. (2565). การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมต้นแบบจากความหลากหลายตามแบบวิถีศาสนาความเชื่อ ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รับใช้สังคม, 8(1), 69-83.

Collier, A. & Harraway, S. (1997). Principles of Tourism. Auckland: Longman Paul Ltd.

บทความวิจัย

วิถีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือสู่การพลิกฟื้นนาร้าง กรณีศึกษาโรงเรียนชาวนา บ้านละหา จังหวัดนราธิวาส*

CONSULTATIVE DEMOCRACY TOWARDS ABANDONED FIELDS REVIVAL CASE STUDY: FARMER SCHOOL BAN LAHA, NARATHIWAT PROVINCE

คมวิทย์ สุขเสนีย์, นินุสรา มินทราศักดิ์*, อารีฟ มะเกะ
Khomvit Suksanee, Ninusra Mintrasak*, Areef Makae
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajbhat University, Yala, Thailand
*Corresponding author E-mail: ninusra.m@yru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส และ2) เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธาน สมาชิก และปราชญ์ของกลุ่มโรงเรียนชาวนา ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง รวม จำนวน 9 คน ผู้วิจัยเลือกโดยอาศัยกรอบทฤษฎี และดุลพินิจของนักวิจัย นอกจากนั้น ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับการทำงานในพื้นที่ จึงเล็งเห็นความสามารถของผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกตัวอย่างนี้ มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposive Selection) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติ ภายใต้กรอบของการศึกษาวิจัยและภายหลังจากนั้นจึงดำเนินการร่วมสนทนากลุ่ม รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีสอบสามเส้าเพื่อเปรียบเทียบ ข้อค้นพบที่ได้ศึกษา จำแนกและจัดระบบข้อมูลออกให้เป็นระบบ แล้วตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย วิเคราะห์หาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการถอดบทเรียนแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการผลิกฟื้นฟูนาร้าง แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1.1) ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการฟื้นฟูนาร้าง 1.2) ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างโรงเรียนชาวนา และ 1.3) เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างพื้นที่กลางและกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชาวนา และ 2) แนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นการยกระดับการพูดคุยผ่านเครือข่ายต่างหมู่บ้าน โดยเริ่มต้นจากประเด็นปัญหาที่ชาวนาประสบสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกับเครือข่าย และการที่จะให้พื้นที่อื่น ๆ มาพูดคุยร่วมกัน อาจใช้กระบวนการที่มีความหลากหลาย

คำสำคัญ: ปรึกษาหารือ, ประชาธิปไตย, โรงเรียนชาวนา

* Received 15 March 2024; Revised 30 March 2024; Accepted 31 March 2024

Abstract

This research aims to: Extract lessons from the consultative democratic guidelines in the revitalization and reconstruction process, with a case study of the rice-farming community schools in La Ha village, Narathiwat Province. Find ways to develop a consultative democratic model, with a case study of the rice-farming community schools in La Ha village, Narathiwat Province. This is a qualitative research study, with key informants including school group chairpersons, members, and representatives of the rice-farming community schools, village elders, and sub-district administrative organization officers, totaling 9 individuals. The researchers selected these informants based on theoretical frameworks and researcher discretion, leveraging their familiarity with the area to recognize the capabilities of the data providers. The purposive selection method aimed to identify main data providers under the research study framework. Subsequently, group discussions were conducted, along with participatory observation, data analysis using triangulation methods for comparison, studying findings, categorizing and systematizing data, interpreting results in an inductive manner, analyzing common conclusions, and presenting narrative data. The research findings indicate: 1) Lessons from the consultative democratic guidelines in the revitalization and reconstruction process are divided into three aspects: 1 . 1) Consultative democracy through the reconstruction process. 1.2)Consultative democracy through the construction of rice-farming community schools. 1.3) Consultative democracy through the creation of central spaces and networks of rice-farming community schools. 2) Development pathways for a consultative democratic model involve elevating discussions through village network connections, starting from identifying problems faced by rice farmers to problem-solving through consultative discussions within the network. Additionally, providing other areas with opportunities for joint discussions may require diverse processes.

Keywords: Consultative, Democracy, Farmer School.

บทนำ

การรวมศูนย์ของรัฐไทยเห็นได้จากการรวมอำนาจการบริหารการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การสั่งการให้ดำเนินการตามนโยบาย รวมไปจนถึงการติดตามตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ที่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคเป็นส่วนที่ได้รับการมอบหมายแต่งตั้งจากส่วนกลางให้เป็นเจ้าหน้าที่ (บางครั้งใช้คำว่า เป็นตัวแทนของส่วนกลาง) หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่ส่วนกลางกำหนดในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ สำหรับส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนการบริหาร หรือส่วนการปกครองตนเองที่ส่วนกลางแบ่งปันอำนาจไว้ให้คนในท้องที่ของจังหวัดต่าง ๆ ที่มีความเจริญเติบโตตามมาตรฐานที่ส่วนกลางกำหนด แต่ถึงแม้จะได้แบ่งปันไปแล้ว ส่วนท้องถิ่นก็ยังถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลเป็นอย่างมากจากส่วนภูมิภาค (สุชาย ตรีรัตน์, 2536) หนึ่งในประเด็นที่เป็นจุดอ่อนของประชาธิปไตยและเริ่มถูกตั้งถามจากทั่วโลก คือ “ความล้มเหลวของการปกครองโดยใช้ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (ธีรยุทธ บุญมี, 2540) ดังนั้นจึงมีการกล่าวหรืออธิบายกันอย่างกว้างขวางว่าเพราะเหตุใดประชาธิปไตยจึงยังไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้น เพียงบางส่วนเท่านั้นในสังคมไทย ซึ่ง

คำอธิบายเหล่านี้เริ่มตั้งแต่การไม่มีการศึกษาหรือคุณภาพของประชาชน การที่พรรคการเมืองและการเลือกตั้งไม่สามารถสร้างให้เกิดตัวแทนที่แท้จริงของประชาชนได้ จนถึงการยึดอำนาจของทหารที่ทำลายกระบวนการประชาธิปไตย เป็นต้น (ณัฏฐพล บุญยพิพัฒน์, 2562)

ความสำคัญของการนำแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือมาใช้ คือ สามารถแก้ไขข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทนในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ขาดหายไป ทั้งยังเป็นการสร้างกระบวนการที่ยุติธรรม เพราะการตัดสินใจที่เป็นผลมาจากกระบวนการปรึกษาหารือทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีความชอบธรรม ทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามาหารือกันด้วยความเท่าเทียมกัน (ปรีชา อุยตระกูล และคณะ, 2552) ประชาธิปไตยชุมชนจึงมีความพยายามที่จะให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองในการเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น หรือจัดการชุมชนให้ตอบสนองต่อวิถีการดำเนินชีวิตได้ด้วยตัวเอง โดยใช้หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนั้นถือเป็นการเมืองของชุมชนที่สะท้อนถึงการสร้างหน่ออ่อนของการค้นหาผู้นำการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมถึงการตรวจสอบการบริหารกิจการสาธารณะซึ่งกันและกัน (ชัยวัฒน์ โยธี, 2560) ซึ่ง “การเมืองสมานฉันท์เป็นประชาธิปไตยมากกว่าการเมืองเลือกตั้ง และการเมืองสมานฉันท์ คือ ประชาธิปไตยของชุมชน เมื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นประชาธิปไตยจะช่วยต้านทานทุกสิ่งทุกอย่าง จะช่วยแก้ปัญหาทุกชนิด เพราะฉะนั้นเราต้องมีชุมชนเข้มแข็งเต็มพื้นที่ ก็จะช่วยสร้างประชาธิปไตยหรือการเมืองสมานฉันท์ให้ เกิดขึ้น” (ประเวศ วะสี, 2549)

โรงเรียนชาวนาบ้านละหา อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส มีการใช้วิถีปฏิบัติของชุมชนในการแก้ปัญหานาร้างด้วยการปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อหาทางออกร่วมกันด้วยการพูดคุยสนทนาในวงเล็ก ๆ อย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การจับมือลงปฏิบัติการพลิกฟื้นนาร้างร่วมกัน (คมวิทย์ สุขเสนีย์, 2564) ดังนั้นกระบวนการประชาธิปไตยเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งโรงเรียนชาวนาบ้านละหา อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส ถือเป็นพื้นที่ตัวอย่างของกระบวนการพัฒนาที่ใช้การปรึกษาหารือผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งหากมีการนำแนวทางดังกล่าวมาต่อยอดเป็นกระบวนการเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จะส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถอดบทเรียนแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง และหาแนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ กรณีศึกษาโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส เพื่อแสวงหาทางออก ยกระดับ และแนวทางที่เหมาะสมในระดับชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน ทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่ 1) ประธานกลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส จำนวน 1 คน 2) สมาชิก และปราชญ์ของกลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส จำนวน 6 คน 3) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน 4) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง จำนวน 1 คน ได้คัดเลือกแบบเจาะจง ตามคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ห็ข้อมูลสำคัญในการบันทึกข้อมูลและรายงานผลการวิจัยก่อนการดำเนินการเก็บข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้จะครอบคลุมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยมีกระบวนการเก็บข้อมูลตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มชาวบ้านและสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ซึ่งการดำเนินการทั้งหมดมีขั้นตอนโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและในการพัฒนา รวมทั้งมองไปถึงอนาคตระยะกลางและระยะยาว (สุภางค์ จันทวานิช, 2561)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยผ่านคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นนักวิชาการในพื้นที่ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และภายหลังจากนั้นจึงให้ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 9 คน ร่วมดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบขข้อมูลรวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีสอบสามเส้าเพื่อเปรียบเทียบ ข้อค้นพบที่ได้ศึกษา 2) จำแนกและจัดระบบข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น 4) นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า บริบทพื้นที่หมู่บ้านละหา ตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส มีสภาพทุ่งนาที่เคยร้าง จากการทำนาเป็นระยะเวลายาวนานประมาณ 20 ปี ด้วยสาเหตุหลายประการอ เช่น เกิดโรคระบาดและปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ในปี 2549 ได้มีการฟื้นฟูทำนาโดยกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์เพื่อฟื้นฟูนาร้าง และปรับสภาพทุ่งนาให้มีชีวิต ประกอบกับมีปราชญ์ชาวนาอาวุโสหลายคนที่พร้อมจะถ่ายทอดองค์ความรู้การทำนาให้แก่เยาวชน เช่น นายดุลเลาะ สะอะ และนายอิบรอเฮง ยูโซ๊ะ เป็นต้น (อาหะมะ นุ, 2566) จากแนวคิดดังกล่าว มีแกนนำเยาวชนหนึ่งคนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ชื่อ นายมูฮำหมัด บิง ซึ่งเป็นนักศึกษาที่เรียนจบสายเกษตร มีความมุ่งมั่น และได้พยายามเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเพื่อน ๆ เยาวชนให้ลุกขึ้นมาปลูกข้าวกันอีกครั้ง เมื่อมีสมาชิกที่มีความฝันเหมือนกันเป็นกลุ่มเยาวชนในรุ่นเดียวกัน แต่ยังขาดประสบการณ์การทำนา จึงหาทางออกด้วยการเข้าไปขอคำปรึกษา และเรียนรู้ขั้นตอนการทำนาจากนักปราชญ์ ชื่อนายดุลเลาะ สะอะ และได้พูดคุยถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ เช่น ราคาข้าวที่สูงขึ้น เป็นต้น ในขณะพูดคุยทำให้เกิดบรรยากาศตื่นตัวทั้งปราชญ์และเยาวชน ปราชญ์รับปากว่าจะทำ ทำให้กลุ่มเยาวชนรู้สึกมั่นใจ และพร้อมเดินหน้าเพื่อฟื้นฟูนาร้าง โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. เพื่อถอดบทเรียนแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีรายละเอียด 3 ประการ

ประการแรก ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการฟื้นฟูนาร้าง โดยมีจุดเริ่มต้นจากที่ชาวบ้านประสบปัญหาข้าวสารราคาสูง ยางราคาถูก และสภาพทุ่งนาที่ร้างอย่างยาวนานประมาณ 20 กว่าปีที่ไม่ได้รับการฟื้นฟู (มูฮำหมัด บิง, 2566) จากปัญหาดังกล่าว เป็นเหตุให้เกิดการปรึกษาหารือในวงเสวนาเล็ก ๆ เพื่อรื้อฟื้นการแก้ปัญหานาร้าง โดยเกิดการรวมกลุ่มเยาวชน ประมาณ 9 คน ที่เป็นเพื่อนสนิทเลี้ยงวัวด้วยกันในทุ่งนา เป็นกลุ่มเพื่อนที่เติบโตมารุ่นเดียวกัน และอยู่ด้วยกันมาโดยตลอด ได้นัดประชุมอย่างไม่เป็นทางการบ่อยครั้งอย่างต่อเนื่อง โดยมีประเด็นสนทนา ส่วนใหญ่จะพูดคุยเกี่ยวกับการฟื้นฟูนาร้าง เพื่อให้เยาวชนในกลุ่มมีความตระหนักจนตกผลึกทางความคิด และนำไปสู่การร่วมมือลงปฏิบัติการฟื้นฟูทำนาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ชัยณรงค์ เครือนวน และคณะ เรื่อง “การสร้างประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว: ฐานการพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นจากภาคประชาชน” ผลการศึกษาพบว่าในส่วนของชุมชนตำบลคลองทับจันทร์ รูปแบบประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ในรูปแบบของ“สภากาแฟ” ซึ่งเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนและบูรณาการการทำงานเข้าด้วยกัน (ชัยณรงค์ เครือนวน และสิตางศ์ เจริญวงศ์, 2556)

ประการที่สอง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างโรงเรียนชาวนา กระบวนการนี้เกิดขึ้นหลังจากที่มีการปลุกชาวนาให้มีการฟื้นฟูนาร้างขึ้นอีกครั้ง แต่กลุ่มเยาวชนและปราชญ์ ก็ยังมีความกังวลว่าการทำนาจะหายไปอีกครั้ง เนื่องด้วยกระบวนการปลูกข้าวที่ต้องใช้ความอดทนสูง ต้องมีความรู้ คนรุ่นใหม่น้อยคนที่จะสนใจ และนับวันคนจะหันหลังแล้วเปลี่ยนวิธีคิดซื้อข้าวแทนการปลูกข้าว ด้วยเวลาที่เหมาะสมทางองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง มีโครงการศึกษาดูงาน และได้เชิญตัวแทนชาวนาในตำบลแว้ง จำนวน 2 คนประกอบด้วย ประธาน และรองประธานของกลุ่มชาวนา ไปดูงานที่ภาคเหนือจังหวัดเชียงรายทำให้เห็นโมเดลโรงเรียนชาวนา และการทำนาอินทรีย์เป็นรูปธรรมที่สามารถสร้างกระแสให้คนสนใจการปลูกข้าว จึงมีความสนใจที่จะกลับลองมาทำที่บ้าน โดยผ่านกระบวนการประชุมปรึกษาหารือ เชิญกลุ่มแกนนำชาวนา และปราชญ์ร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง เพื่อจัดของบประมาณสนับสนุนสร้างศาลาอเนกประสงค์เพื่อจัดตั้งโรงเรียนชาวนาแบบไม่เป็นทางการให้แก่กลุ่มชาวนาบ้านละหา เมื่อมีโรงเรียนชาวนาเกิดขึ้นทำให้เป็นกระแสความสนใจของผู้คนที่ต้องการมาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวนาเพิ่มขึ้น มีนักเรียนจากโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ นำนักเรียนมาเรียนรู้วิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชาวนา ทำให้โรงเรียนชาวนายกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์ให้กับเยาวชนที่สนใจ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

ประการสุดท้าย เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างพื้นที่กลางและกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชาวนา

โรงเรียนชาวนาบ้านละหาเป็นพื้นที่กลางของกลุ่มวิสาหกิจ และเครือข่ายชาวนา เพื่อการปรึกษาหารือกัน รับฟังความคิดเห็นของกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับหน่วยงานที่สนใจ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันมีเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงชันโรงโรงเรียนชาวนา กลุ่มวิสาหกิจธนาคารต้นไม้ กลุ่มวิสาหกิจปลาส้ม และเครือข่ายชาวนา 7 พื้นที่ ได้แก่ 1) บ้านกรือซอ 2) บ้านบาโงอาเล็ง 3) บ้านยะหอ 4) บ้านตือมายู 5) บ้านบาโงตือบู 6) บ้านฮูแตมาแจ และ7) บ้านละหาเป็นศูนย์แม่โครงการนาแปลงใหญ่และนายมูฮำหมัด บิงได้รับหน้าที่เป็นประธานศูนย์นาแปลงใหญ่

เงื่อนไขของการประชุมปรึกษาหารือต้องมีความต่อเนื่อง มีการพูดคุยในที่ประชุม หามติที่เป็นประชาธิปไตย มีการประชุมเป็นประจำทุกครั้งที่มีวาระ ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อถอดบทเรียน เมื่อทีมงานมาแจ้งกรณีปัญหาก็มีการประชุม ในที่ประชุมนั้นมีคณะกรรมการซึ่งก่อนการประชุมใหญ่ จะมีการประชุมย่อยของคณะกรรมการย่อยก่อน ทีมงานชาวนารุ่นบุกเบิกจะเป็นทีมคณะกรรมการย่อย เพราะคนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูการทำนาโดยแท้จริง ในที่ประชุมจะใช้หลักการฟังเสียงผู้อาวุโส

2. แนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือประกอบด้วย 3 ด้าน

2.1 การยกระดับการพูดคุยผ่านเครือข่ายต่างหมู่บ้าน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างเครือข่ายให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำนา ด้วยการจัดกิจกรรมเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวนาที่อยู่ภายในพื้นที่ นอกพื้นที่ และภาคีท้องถิ่น เพื่อสร้างเครือข่ายให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำนา

2.2 การเลือกประเด็น และจุดแข็งของพื้นที่ที่สามารถทำให้คนในหมู่บ้านสนใจและเปิดมุมมองใหม่ๆ ด้วยการแลกเปลี่ยนนำความรู้จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และขยายต่อยังพื้นที่อื่น ๆ ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือแบบวงเสวนา

2.3 การมีส่วนร่วมของแม่ข่ายและลูกข่าย การยกระดับเครือข่ายจะต้องมีแม่ข่ายเข้ามามีส่วนร่วมและหนุนเสริมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายชาวนาด้วยกัน การบริหารจัดการของแม่ข่าย ที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ไปยังเครือข่ายใกล้เคียงในกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่การให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนา หรือการแลกเปลี่ยนจุดเด่นของพื้นที่ และอาจจะมีการแข่งขันกีฬาชาวนาหมุนเวียนภายในกลุ่มเครือข่าย

แนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเป็นการยกระดับการพูดคุยผ่านเครือข่ายต่างหมู่บ้าน โดยเริ่มต้นจากประเด็นปัญหาที่ชาวนาประสบสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา การที่จะให้พื้นที่อื่น ๆ มาพูดคุยร่วมกัน อาจใช้กระบวนการที่มีความหลากหลาย เช่น กลุ่มโรงเรียนชาวนาเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ต้องลงพื้นที่พูดคุยให้กับคนในพื้นที่อื่น ๆ ด้วยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างคนหลายช่วงวัย ได้แก่ ปราชญ์ชาวนาอาวุโส แกนนำเยาวชนรุ่นพี่ เยาวชนชาวนารุ่นพี่ และเยาวชนชาวนารุ่นน้อง ได้มานั่งแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อถอดประเด็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการทำนา เลือกประเด็นจุดแข็งของพื้นที่ที่สามารถทำให้คนในหมู่บ้านสนใจ ด้วยการแลกเปลี่ยนนำความรู้จากการสังเคราะห์ เพื่อที่ได้ไปขยายต่อยังพื้นที่อื่น ๆ โดยใช้กระบวนการเปิดพื้นที่ด้วยเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ปัจจุบันพื้นที่โรงเรียนเยาวชนนา ได้รับการยอมรับให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างของการทำนาอินทรีย์ ด้วยกระบวนการวิจัย ทำให้ชาวบ้านตระหนักว่า เมื่อพัฒนามาเป็นโรงเรียนนาอินทรีย์ จำเป็นจะต้องเป็นต้นแบบการทำนาอินทรีย์ให้กับพื้นที่อื่น ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนวิธีคิดมาร่วมทำนาอินทรีย์ ด้วยการใช้วิธีการดำนาแบบดั้งเดิม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

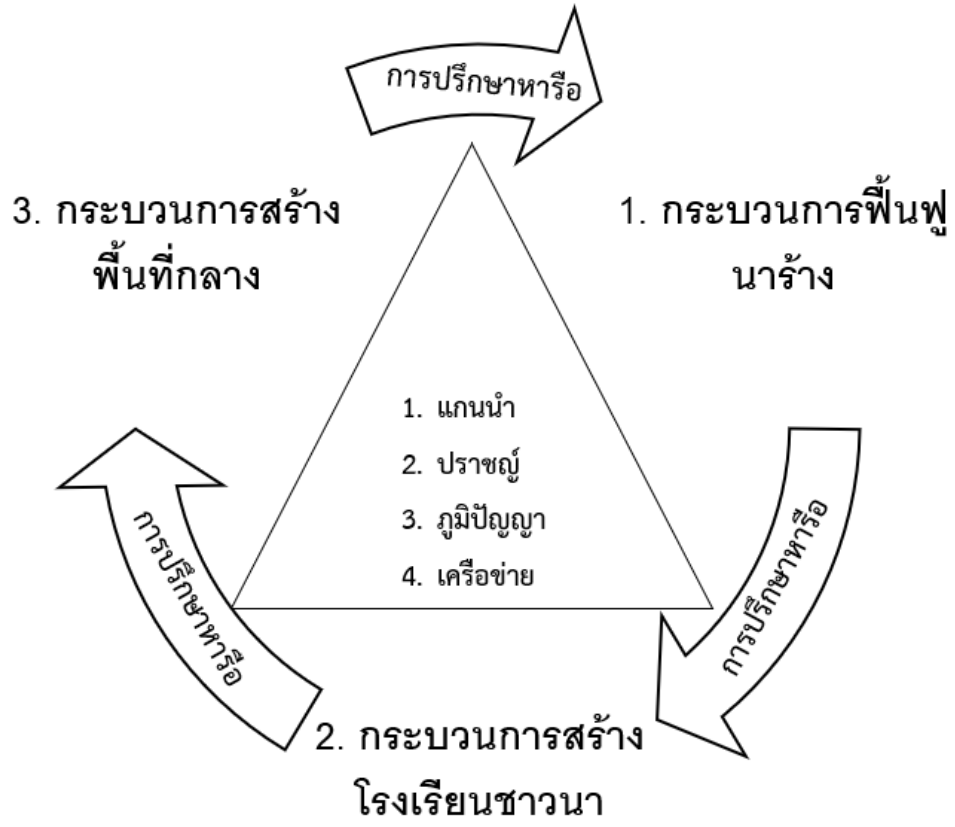
1. แนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1)ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการฟื้นฟูนาร้าง 2)ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างโรงเรียนชาวนาและ3) เป็น

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างพื้นที่กลางและกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชาวนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิตา มะมา ที่สรุปว่า การศึกษาวิจัยเรื่องประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือของชุมชนบ้านอ่าวอุดม ตาบลทุ่งสุขลา อำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า แนวทางของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านอ่าวอุดม ในช่วงแรก เป็นช่วงของการเริ่มต้นปรับเปลี่ยนวิธีจัดการกับปัญหาจากท่าเทียบเรือที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม สร้างเครื่องมือขึ้นที่เรียกว่า 4 รู้ขึ้นมาเพื่อให้เกิดการพูดคุยและรับ ฟังกัน มีเป้าหมายหลักเพื่อหาทางออกและอยู่ร่วมกัน โดยรูปแบบการปรึกษาหารือ ในช่วงแรกเป็นไปใน แบบเวทีอภิปรายปัญหา (Issue Forums) และช่วงหลังจากการเกิดขึ้นของธรรมนูญชุมชนบ้านอ่าวอุดม มีลักษณะของการจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการเพื่อทำงานติดตามและตรวจสอบการทำงานของท่าเรือ สร้างพื้นที่ในการพูดคุยระหว่างการเป็นประจำทุกเดือน กล่าวคือ รูปแบบของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ในช่วงที่ 2 เป็นไปในรูปแบบของการปรึกษาหารือแบบวงเสวนาปัญหาชุมชน (Study Circles) อีกทั้ง จากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือขึ้นในชุมชนบ้านอ่าวอุดม คือ ผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาที่มีผลต่อชุมชนบ้านอ่าวอุดมที่ในที่สุดนำไปสู่กระบวนการนำปัญหามาพูดคุยและแก้ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองร่วมกัน รวมถึงการมีเครื่องมือที่ดีและ การมีเป้าหมายร่วมกัน ความเข้มแข็งของกลุ่มแกนนำ เงื่อนไขของระยะเวลา Time - space สร้างTrust ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ท่าทีของบริษัท และการเปิดท่าเรือให้คนในชุมชนสามารถเข้าไป ตรวจสอบได้ และประการสุดท้ายคือ เครือข่ายภายนอก ซึ่งมีผลต่อการเกิดขึ้นของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และผลลัพธ์จากประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านอ่าวอุดม ผลลัพธ์ที่ เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านอ่าวอุดมและการเกิดขึ้นของ คณะกรรมการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากท่าเทียบเรือบ้านอ่าวอุดมและ ผลลัพธ์ที่แสดงออกมาในเชิงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปรึกษาหารือดังกล่าว ตัวอย่างเช่น การขยายขอบเขตของคำว่า “ชุมชน” ที่หมายรวมถึงท่าเรืออุตสาหกรรมภายในพื้นที่ด้วย อีกทั้งการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับการเมืองภาคประชาชน เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการ พัฒนา และคุณค่าที่เกิดจากการพูดคุยและรับฟังกันด้วยเหตุผล (สุวิตา มะมา, 2562)

2. แนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การยกระดับการพูดคุยผ่านเครือข่ายต่างหมู่บ้าน 2) การเลือกประเด็น และจุดแข็งของพื้นที่ 3) การมีส่วนร่วมของแม่ข่ายและลูกข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ โยธี พบว่า การสร้างประชาธิปไตยชุมชนเป็นระบบการขับเคลื่อนชุมชนผ่านกลไก อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้กลไกการรวบรวมกลุ่มแกนนำและกลไกการรวบรวบ สมาชิกที่มีลักษณะสำคัญ คือการรับรู้และตระหนักถึงปัญหา เป็นผู้ที่ปลุกระดมอุดมการณ์ ตั้งเป็นคณะทำงาน และจัดเวทีเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งลักษณะสำคัญดังกล่าวแสดงถึงการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือในภาคปฏิบัติการของประชาชนและในส่วนของกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตย ชุมชนมีลักษณะเป็นปฏิบัติการที่เป็นเครื่องมือในการหนุนเสริมการมีส่วนร่วม ในลักษณะของการมี เวทีเพื่อปรึกษาหารือในภาคปฏิบัติการโดยให้สิทธิกับประชาชนในทางตรงมากยิ่งขึ้น คือ การสนทนากลุ่มย่อย ทุกคนสามารถยกประเด็นขึ้นมาพูดคุยปรึกษากันได้ การจัดเวทีการเรียนรู้หรือการ จัดเวทีประชาคม รวมถึงการสร้างขบวนการหรือการจัดคณะทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายการมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นไปอย่างทั่วถึง (ชัยวัฒน์ โยธี, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ จากการวิเคราะห์แนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการฟื้นฟูนาร้าง ประการที่สอง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างโรงเรียนชาวนา และประการสุดท้าย เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างพื้นที่กลางและกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชาวนา ซึ่งสามารถเขียนเป็นรูปโมเดลได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการพลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) ผลการถอดบทเรียนแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในการผลิกฟื้นฟูนาร้าง กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการฟื้นฟูนาร้าง ประการที่สอง ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างโรงเรียนชาวนา และประการสุดท้าย เป็นประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือผ่านกระบวนการสร้างพื้นที่กลางและกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชาวนา 2) เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านละหา จังหวัดนราธิวาส เป็นยกระดับการพูดคุยผ่านเครื่อข่ายต่างหมู่บ้าน โดยเริ่มต้นจากประเด็นปัญหาที่ชาวนาประสบสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา การที่จะให้พื้นที่อื่น ๆ มาพูดคุยร่วมกัน อาจใช้กระบวนการที่มีความหลากหลาย เช่น กลุ่มโรงเรียนชาวนาเป็น

ต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ต้องลงพื้นที่พูดคุยให้กับคนในพื้นที่อื่น ๆ ด้วยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างคนหลายช่วงวัย ได้แก่ ปราชญ์ชาวนาอาวุโส แกนนำเยาวชนรุ่นพี่ เยาวชนชาวนารุ่นพี่ และเยาวชนชาวนารุ่นน้อง ได้มานั่งแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อถอดประเด็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการทำนา เลือกประเด็นจุดแข็งของพื้นที่ที่สามารถทำให้คนในหมู่บ้านสนใจ ด้วยการแลกเปลี่ยนนำความรู้จากการสังเคราะห์เพื่อที่ได้ไปขยายต่อยังพื้นที่อื่น ๆ โดยใช้กระบวนการเปิดพื้นที่ด้วยเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ปัจจุบันพื้นที่โรงเรียนเยาวชนนา ได้รับการยอมรับให้เป็นพื้นที่ตัวอย่างของการทำนาอินทรีย์ ด้วยกระบวนการวิจัย ทำให้ชาวบ้านตระหนักว่า เมื่อพัฒนามาเป็นโรงเรียนนาอินทรีย์ จำเป็นจะต้องเป็นต้นแบบการทำนาอินทรีย์ให้กับพื้นที่อื่น ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนวิธีคิดมาร่วมทำนาอินทรีย์ ด้วยการใช้วิธีการดำนาแบบธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรมีการเปิดพื้นที่เสรีภาพทางความคิดระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นและประชาชนให้บ่อยครั้ง เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับท้องถิ่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โรงเรียนชาวนาบ้านละหา ถือเป็นพื้นที่การเรียนรู้เชิงสังคมที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ภาครัฐควรดำเนินการส่งเสริมทำให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้สู่ชุมชนอื่นๆในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นและแรงจูงใจให้กับกลุ่มจิตอาสาที่ดำเนินงานพัฒนาร่วมกัน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำโมเดลแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือไปสู่การวิเคราะห์กระบวนการในพื้นที่อื่นๆเพื่อมให้เกิดการสังเคราะห์กระบวนการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คมวิทย์ สุขเสนีย์. (2564). นาร้างสู่แหล่งเรียนรู้ริมท้องทุ่งโรงเรียนชาวนาบ้านละหา อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส. วารสารการพัฒนาชายแดนใต้ ศอ.บต., 3(2), 79-85.

ชัยณรงค์ เครือนวน และสิตางศ์ เจริญวงศ์. (2556). โครงการการสร้างประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว: ฐานการพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นจากภาคประชาชน (ชุดโครงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น). สระแก้ว: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ชัยวัฒน์ โยธี. (2558). การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนในจังหวัดสงขลา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชัยวัฒน์ โยธี. (2560). ตัวแทนทางการเมืองในมิติวิถีประชาธิปไตยชุมชน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 12(1), 209-221.

ณัฏฐพล บุณยพิพัฒน์. (2562). ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย (พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน) : ข้อสังเกตในเชิงทฤษฎี. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5 “การบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล: กฎหมาย ความเป็นธรรม และการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย” 1 - 2 พฤศจิกายน 2562 ณ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น . มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธีรยุทธ บุญมี. (2540). ประชาธิปไตยตรวจสอบในจุดจบสู่ชุมนุมธนาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ประเวศ วะสี. (2549). การเมืองสมานฉันท์ สร้างสรรค์ความเข้มแข็งท้องถิ่น ในต้นทางชุมชนประชาธิปไตย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

ปรีชา อุยตระกูล และคณะ. (2552). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ด้วยกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณญาณ (Deliberative Democracy). กรุงทพมหานคร : กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สภาพัฒนาการเมือง.

มูฮำหมัด บิง. (15 เมษายน 2566). แนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ. (นายคมวิทย์ สุขเสนีย์, ผู้สัมภาษณ์)

สุชาย ตรีรัตน์. (2536). รัฐไทย : รัฐรวมศูนย์–ศูนย์รวมปัญหา. เชียงใหม่ : โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภางค์ จันทวานิช. (2561). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 16) . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิตา มะมา. (2562). ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือของชุมชนบ้านอ่าวอุดม ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. เรียกใช้เมื่อ 28 กรกฎาคม 2566 จาก https://repository.nid a.a c.t h/handle/662723737/5103

อาหะมะ นุ. (12 เมษายน 2566). แนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ. (นายคมวิทย์ สุขเสนีย์, ผู้สัมภาษณ์)

บทความวิจัย

วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี*

LEISURE LIFESTYLES OF PERSONEL IN NARIVOOTH SCHOOL RATCHABURI PROVINCE

กฤติยา ทองเปลว*, วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว
Kittiya Thongplew*, Wipongchai Rongkhankaew
คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: ii_bew.zt@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี และ 2) ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี จำนวน 122 คน เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีค่าสัมประสิทธิแอลฟา (Coefficient Alpha) (α= 0.93) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติไคสแควร์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง โดยผลการวิจัยพบว่า 1) วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ที่มีมากที่สุดคือ ลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบนักคิด มากที่สุด รองลงมาคือลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบผู้มีความเชื่อ และลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ตามลำดับ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กัน ในทางกลับกันในปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ในรูปแบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และด้านตำแหน่งงาน ในรูปแบบผู้มีความเชื่อ ในด้านเพศและตำแหน่งในรูปแบบดังกล่าวนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การใช้เวลาว่าง, วิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง, ปัจจัยส่วนบุคคล, โรงเรียนนารีวุฒิ

Abstract

The purposes of this study were to: 1) study the leisure lifestyles of personnel in Narivooth School Ratchaburi province and 2) relationship of personal variables with the leisure lifestyles of the staff of Narivooth School Ratchaburi province. The data were collected from 122 personnel of Narivut School, Ban Pong District, Ratchaburi Province. Data were collected using a questionnaire about the lifestyle and free time use of the personnel. The instrument used to collect data was a questionnaire form the leisure lifestyles of the staff in Narivooth School in Ratchaburi Province, created by the researcher with coefficient alpha (Coefficient Alpha) (α= 0.93).

* Received 12 March 2024; Revised 29 March 2024; Accepted 31 March 2024

The data were analyzed by frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, Chi-square statistic which is presented in the form of a table accompanying the essay. Results were found that: 1) the leisure lifestyles of the staff at Narivooth School in Ratchaburi province had a way of life that used free time like a thinker. The second is the lifestyle of people who have their own beliefs and the lifestyle characteristics of spending free time like those who are successful in their careers, respectively; 2) the association between individual characteristics— gender, age, education level, income, and position and the way of life in free time, such as being a thinker, a believer, having a successful career and being ambitious, people who like to experience new things, and a practitioner. There was no relationship in terms of a statistical significance at a level of 0.05. On the other hand, in the personal factor of gender In the form of people who like new experiences and job positions in the form of a believer In terms of gender and position in the above model, there is a significant relationship at the 0.05 level.

Keywords: Leisure, Leisure Lifestyles, Personal Factors, Narivooth School

บทนำ

ในยุคปัจจุบันนั้นคุณภาพของคนมีผลต่อประเทศอย่างยิ่งเพราะการที่ประชากรมีคุณภาพนั้นเป็นสิ่งที่ดีต่อประเทศ เนื่องจากประชากรมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี และด้านสุขภาพ ในยุคปัจจุบันการได้เกิดการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ซึ่งเป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อนในมนุษย์ก่อให้เกิดอาการป่วยระบบทางเดินหายใจในคนและสามารถแพร่เชื้อจากคนสู่คนได้ โดยเชื้อไวรัสนี้พบครั้งแรกในการระบาดในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงปลายปี 2019 (กรมควบคุมโรค, 2019) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในระดับโลก และวิถีชีวิตของคนก็เปลี่ยนแปลงไปโดยจะใช้คำศัพท์ว่า New normal ก่อนสถานการณ์โควิด-19 ในแง่การพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้เผชิญวิกฤติมาหลายครั้ง แต่โควิด-19 ถือปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมหาศาล เพราะเป็นการระบาดใหญ่ทั่วโลก เนื่องจากโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ที่เรายังไม่รู้จักมาก่อน ส่งผลต่อวิถีชีวิต การทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

วิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง (Leisure Lifestyles) มีหลายแบบขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของแต่บุคคลว่ามีพฤติกรรมการใช้ชีวิตอย่างไรในปัจจุบันมนุษย์จะมีวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างเพื่อค้นหาความจริงในโลกแห่งความจริงหรือหาตัวตนให้กับตนเอง เช่น การมีวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างเพื่อไปเดินป่า เพื่อไปทะเล เพื่อไปแข่งขันกีฬา เป็นต้น วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างก็ขึ้นอยู่กับความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างเป็นการรวบรวมซึ่งที่ทำในชีวิตประจำวันที่นอกเหนือจากภารกิจและกิตวัตรประจำวัน วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างในแต่ละบุคคลก็จะต่างกันเนื่องจากปัจจัยที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแต่ละบุคคลทำให้มีข้อจำกัด เช่น ศาสนา ครอบครัว เชื้อชาติ วัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้มนุษย์มีวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างที่แตกต่างกันไป (Bammel, G., & Burrus-Bammel, L.L., 1996)

โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและบริหารงานโดยคณะธิดาแม่พระองค์อุปถัมภ์ (ธมอ.) จุดมุ่งหมายเพื่อสืบทอดเจตนารมย์ของ คุณพ่อยอห์นบอสโก มาเดอร์มัซซาเรลโล เป็นโรงเรียนที่สนับสนุนให้นักเรียนและบุคลากรมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ ขยัน ศรัทธา และร่าเริงทางด้านการศึกษา และโรงเรียนได้สนับสนุนการใช้เวลาว่างของบุคลากรในรูปแบบต่างๆ เช่น การไปท่องเที่ยวประจำปี การเล่นกีฬาของคุณครูหลังเลิกงาน เป็นต้น จากสถานการณ์ในปัจจุบันได้ก้าวมาถึงยุคที่

มีการเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคล ครอบครัว สังคม รวมไปถึงสภาพแวดล้อม อย่างฉับพลัน ทำให้วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างมีการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมการใช้เวลาว่างให้แก่บุคลากรของโรงเรียนต่อไป

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาของการใช้เวลาว่างในช่วงภายหลังจากการระบาดของโรคโควิท-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทั่วไป ในทางกลับกันการระบาดของโรคทำให้วิถีชีวิตของประชาชนนั้นมีเวลาว่างมากยิ่งขึ้น ตามรูปแบบการเผ้าระวังตามทฤษฎี social distancing ที่ทำให้ต้องมีการหยุดงาน หรือต้องอยู่ห่างกัน ทำให้เกิดช่องว่างหรือช่วงเวลาว่างมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมการใช้เวลาว่างให้แก่บุคลากรของโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 122 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือออกที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 2 เครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง ที่สร้างโดย ธนิฎฐา ช่วงมณีโชติ (ธนิฎฐา ช่วงมณีโชติ, 2554) และ SRI Consulting Business Intelligence (SRI Consulting Business Intelligence, 2008) นำมาปรับใช้ให้เข้ากับความมุ่งหมายของการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

ซึ่งแบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรีแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ปัจจัยส่วนบุคคลจำนวน 5 ข้อ) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และ ตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร ซึ่งเป็นแบบ Rating Scale โดยมีคำตอบให้เลือก 4 ระดับ และมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ค่อนข้างไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักการทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และนำแบบสอบถามที่พัฒนาและสร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยแบบสอบถามมาหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

ขั้นตอนที่ 4 ภายหลังจากที่ได้แบบสอบถามที่ผ่านการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ไปทำการทดสอบ (Try out) จำนวน 30 ชุด กับบุคลาการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วนำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยสูตรสัมประสิทธิแอลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach (Cronbach, L. J., 1990) (α= 0.93)

ขั้นตอนที่ 5 นำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงแบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรีขั้นสุดท้าย และจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์พร้อมที่นำไปใช้จริงกลับกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามที่ใช้จริงนั้นมีคุณภาพทั้งด้านความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

ขั้นตอนที่ 6 นำแบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ฉบับสมบูรณ์นี้พร้อมเค้าโครงงานวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรม สำหรับรับการทำวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้การรับรองจากคณะกรรมการการจริยะธรรมสำหรับการทำวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรองคือ SWUEC-G-206/2566 เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเป็นผู้เข้าพบกับกลุ่มประชากรโดยตรง เพื่อทำแบบสอบถาม ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี มาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายให้เห็นถึงข้อมูล ทั่วไป (ปัจจัยส่วนบุคคล) และใช้ค่าเฉลี่ยมิว (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) เพื่ออธิบายให้เห็นถึงวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากร โรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

2. ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi -Square) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. สถิติใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

1.1 การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือโดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC (The Index of Item Objective Congruence)

1.2 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ตามวิธีของ Cronbach (Cronbach, L. J., 1990)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย

2.1 การแจกแจงความถี่ (Frequency)

2.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ยมิว (μ)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

2.5 ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน (คน) ค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ

เพศ	N	%	ระดับการศึกษา	N	%
ชาย	11	9.00	ต่ำกว่าปริญญาตรี	33	27.00
หญิง	111	91.00	ปริญญาตรี	86	70.50
			ปริญญาโท	3	2.50
ช่วงอายุ	**N**	**%**	**รายได้ต่อเดือน**	**N**	**%**
20 – 29 ปี	14	11.50	ต่ำกว่า 10,000 บาท	19	15.60
30 – 39 ปี	29	23.80	10,001 – 15,000 บาท	23	18.90
40 – 49 ปี	40	32.80	15,000 – 20,000 บาท	54	44.30
50 – 59 ปี	35	28.70	มากกว่า 20,000 บาท	26	21.30
ตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป	4	3.30			
ตำแหน่งงาน	**N**	**%**			
ครูผู้สอน	78	63.90			
บุคลากรทางการศึกษา	13	10.70			
พนักงาน	31	25.40			

จากตารางที่ 1 พบว่า การศึกษาวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งงาน ดังนี้

ด้านเพศของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เป็นเพศชาย จำนวน 11 คน (ร้อยละ 9.00) และเพศหญิง จำนวน 111 คน (ร้อยละ 91.00)

ด้านอายุของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ ช่วง 40 – 49 ปี จำนวน 40 คน (ร้อยละ 32.80) รองลงมา คือ ช่วงอายุ 50 - 59 ปี จำนวน 35 คน (ร้อยละ 28.70) ช่วงอายุ 30 - 39 ปี จำนวน 29 คน (ร้อยละ 23.80) ช่วงอายุ 20 - 29 ปี จำนวน 14 คน (ร้อยละ 11.50) และช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.30) ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษาของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ ปริญญาตรี จำนวน 86 คน (ร้อยละ 70.50) รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 33 คน (ร้อยละ 27.00) และปริญญาโท จำนวน 3 คน (ร้อยละ 2.50) ตามลำดับ

ด้านรายได้ของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ 15,000 - 20,000 บาทจำนวน 54 คน (ร้อยละ 44.30) รองลงมา คือ มากกว่า 20,000 บาท จำนวน 26 คน (ร้อยละ 21.30) 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 23 คน (ร้อยละ 18.90) และ ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 19 คน (ร้อยละ 15.60) ตามลำดับ

ด้านตำแหน่งของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี กลุ่มใหญ่ที่สุด คือ ครูผู้สอน จำนวน 78 คน (ร้อยละ 63.90) รองลงมา คือ พนักงาน จำนวน 31 คน (ร้อยละ 25.40) และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 13 คน (ร้อยละ 10.70) ตามลำดับ

2. รูปแบบวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

ลักษณะวิถีชีวิต	μ	σ	แปลผล
แบบนักคิด	3.35	0.66	เห็นด้วยมากที่สุด
แบบผู้มีความเชื่อ	3.18	0.71	เห็นด้วยมาก
แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ	3.13	0.72	เห็นด้วยมาก
แบบผู้มีความทะเยอทะยาน	2.69	0.86	เห็นด้วยมาก
แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ	2.47	0.96	เห็นด้วยน้อย
แบบนักลงมือปฏิบัติ	2.95	0.78	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรีแบบนักคิด แบบนักคิด เท่ากับ 3.35±0.66 เห็นด้วยมากที่สุด แบบผู้มีความเชื่อ เท่ากับ 3.18±0.71 เห็นด้วยมาก แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ เท่ากับ 3.13±0.72 เห็นด้วยมาก แบบผู้มีความทะเยอทะยาน เท่ากับ 2.69±0.86 เห็นด้วยมาก แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ เท่ากับ 2.47±0.96 เห็นด้วยน้อย และแบบนักลงมือปฏิบัติ เท่ากับ 2.95±0.78 เห็นด้วยมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี

ลักษณะวิถีชีวิต	เพศ		อายุ		ระดับการศึกษา		รายได้		ตำแหน่งงาน	
	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
แบบนักคิด	40.83	0.32	30.84	0.85	16.38	0.69	33.82	0.29	19.17	0.51
แบบผู้มีความเชื่อ	18.23	0.11	40.24	0.78	25.18	0.40	46.68	0.11	38.11	0.03*
แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ	7.99	0.54	37.67	0.40	12.92	0.80	14.08	0.98	15.42	0.63
แบบผู้มีความทะเยอทะยาน	19.75	0.23	63.83	0.48	23.80	0.85	47.98	0.47	37.28	0.24
แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ	28.51	0.04*	76.64	0.16	27.31	0.79	59.75	0.19	34.87	0.43
แบบนักลงมือปฏิบัติ	10.63	0.56	47.60	0.49	30.47	0.17	27.46	0.85	22.62	0.54

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ดังนี้

3.1 ผลของเพศที่มีต่อวิธีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ในลักษณะรูปแบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนในรูปแบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ ๆ เพศนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 ผลของอายุที่มีต่อวิธีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ในลักษณะรูปแบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3 ผลของระดับการศึกษาที่มีต่อวิธีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ในลักษณะรูปแบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.4 ผลของรายได้ที่มีต่อวิธีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ในลักษณะรูปแบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.5 ผลของตำแหน่งที่มีต่อวิธีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ในลักษณะรูปแบบนักคิด แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนในรูปแบบผู้มีความเชื่อ ตำแหน่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี และความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยข้อนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามคำถามการวิจัยดังนี้

วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร สามารถอธิบายได้ดังนี้วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ที่มีมากที่สุดคือ ลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบนักคิด มากที่สุด รองลงมาคือลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบผู้มีความเชื่อ และลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ตามลำดับ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นบุคลากรทางการศึกษา ทำให้วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างในการเป็นแบบนักคิดเพราะต้องหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาสื่อสารต่อไปยังนักเรียน นอกจากนี้กิจกรรมการใช้เวลาว่างของโรงเรียนยังส่งเสริมให้บุคลากรมีลักษณะเป็นนักคิด วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของ บุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี จึงเป็นแบบแบบนักคิดมากที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ SRI Consulting Business Intelligence ที่ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบวิถีชีวิตแบบนักคิด (thinkers) เป็นการเข้าใจในคุณค่าของตนเอง เป็นผู้มีความรู้ และความรับผิดขอบต่อตนเองและหน้าที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความรู้ที่มี โดยเติบโตจากความ พึงพอใจ ความสะดวกสบายที่สะท้อนให้เห็น การเข้าใจในคุณค่า ความรู้ และความรับผิดชอบ ได้รับการศึกษาที่ดี และชอบกิจกรรมที่มองหานั้น ต้องมีข้อมูลที่ให้อย่างสมบูรณ์ พอสำหรับการตัดสินใจทำ มีความรอบรู้เหตุการณ์ใน โลก และในประเทศของตน ประพฤติตนตามทำนองครองธรรมที่ถูกต้อง เมื่อมีอะไรใหม่ๆจะคิดทบทวนเป็นอย่างดี ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการใช้วลาว่างบุคลากรของโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี นอกจากนี้การที่ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ที่มีมากที่สุดคือ ลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบนักคิด มากที่สุด เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรทางการศึกษา มีวุฒิภาวะ มีความพึงพอใจในชีวิตที่มากพอสมควร จึงทำให้วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบนักคิด สอดคล้องกับแนวคิดของ SRI Consulting Business Intelligence ที่ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตของบุคคลที่แตกต่างกัน จะแสวงหาความต้องการในกิจกรรมที่แต่ละบุคคลให้ความสนใจ หรือกิจกรรมที่มีแรงจูงใจที่ดี เพื่อตอบสนองต่อความต้องการนั้นๆ ได้ โดยการทำกิจกรรมจะเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง และความมีตัวตนในสังคม ดังนั้นวิถีชีวิตแต่ละรูปแบบจะมีความสนใจในกิจกรรมการใช้เวลาว่างที่แตกต่างกัน วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบนักคิด มีลักษณะเด่นคือ มีวุฒิภาวะ มีความพอใจ ความสะดวกสบาย หัวอนุรักษ์นิยม และมีความความสนใจการใช้เวลาว่างมีแนวโน้มจะทำกิจกรรมที่บ้าน (SRI Consulting Business Intelligence, 2008)

จากผลวิจัยที่พบว่า ลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างที่รองลงมาคือ วิถีชีวิตการแบบผู้มีความเชื่อ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจาก บุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เป็นบุคลากรในท้องถิ่น เป็นผู้ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของหน่วยงานและชุมชนที่ตนอาศัย และเนื่องจากโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรีเป็นโรงเรียนคริสต์คาทอลิกที่ยึดมั่นศีลธรรมและจริยธรรมตามหลักพระคัมภีร์ไบเบิ้ลและยึดมั่นในหลักจรรณยาบรรณสำหรับบุคลากรทางการศึกษา จึงส่งผลให้บุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี มีวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างรูปแบบผู้มีความเชื่อ (Believers) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิฏฐา ช่วงมณีโชติ ซึ่งกล่าว่า วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบผู้มีความเชื่อ ซึ่งเป็นแบบกลุ่มหัวอนุรักษ์นิยม ใช้ชีวิตธรรมดา ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณีและครรลองของสังคม ครอบครัว ศาสนา ชุมชน และประเทศชาติ (ธนิฏฐา ช่วงมณีโชติ, 2554) สอดคล้องกับแนวคิดของ SRI Consulting Business Intelligence ที่ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบผู้มีความเชื่อ (Believers) คล้ายกับกลุ่มที่ใช้ความคิด ได้รับแรงบันดาลใจจากอุดมคติ เป็นกลุ่มที่หัวอนุรักษ์ เป็นคนธรรมดา ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและครรลองของสังคม ครอบครัว ศาสนา ชุมชน และประเทศชาติ มักมีศีลธรรมและจรรยาบรรณ และมีความภักดีสูง โดยกิจกรรมหรือความสนใจจะอยู่ใกล้บริเวณบ้าน ครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนาที่นับถือสินค้าที่ผู้บริโภคกลุ่มนี้เป็นสินค้าที่คุ้นเคย เคยซื้อเคยใช้อย่างไรก็ใช้ตามนั้น เป็นยี่ห้อที่รู้จักหรือคุ้นเคย วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบผู้มีความเชื่อ (Believers) ลักษณะเด่น เป็นคนธรรมดา เชื่อในสิ่งที่เป็นรูปธรรม ประเพณีสถาบันครอบครัว ชุมชน และประเทศมีรายได้พอประมาณแต่เพียงพอความสนใจการใช้เวลาว่างทำกิจกรรมเดิมๆกับครอบครัวและ เป็นกิจวัตรประจำวัน ใกล้บริเวณบ้าน และร่วมกับองค์กร ศาสนา (SRI Consulting Business Intelligence, 2008) สอดคล้องกับแนวคิดของวชิรวิทย์ ก้านจักร ที่ได้กล่าวว่า วิถีชีวิตเป็นแนวทางการใช้ชีวิตประจำวันหรือดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ วัฒนธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ศีลธรรม ประเพณีและคุณธรรมจนกลายเป็นแบบแผนและกฎเกณฑ์ที่อยู่ร่วมกันและปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง (วชิรวิทย์ ก้านจักร, 2015)

จากผลวิจัยที่พบว่า ลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างลำดับถัดมา คือ ลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพเนื่องจากบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี จำนวนหนึ่งมีความมั่นคงในอาชีพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในการประกอบอาชีพบุคลากรทางการศึกษา จึงส่งผลให้ บุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ส่วนหนึ่งมีวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Mowen, J.C. & Minor, M. ซึ่งกล่าวว่า กลุ่มประสบความสำเร็จในชีวิต (The integrated group) เป็นผู้ใหญ่ที่บรรลุผลสำเร็จในชีวิต มีวุฒิภาวะสูง สามารถนำลักษณะบุคลิกภาพที่ดีที่ยึดถือตนเองและยึดถือผู้อื่นมารวมเข้าด้วยกัน (Mowen, J.C. & Minor, M., 1998) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของSRI Consulting Business Intelligence ที่ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ (Achievers) ได้แรงบันดาลใจจากความสำเร็จที่ได้รับมีเป้าหมายที่เหมาะกับชีวิตและการกระทำต่างเกิดขึ้นกับคนที่คุ้นเคยครอบครัว และอาชีพ จุดรวมของกลุ่มนี้เน้นไปที่สถานที่ที่เคารพใกล้กับบ้าน เป็นมีชีวิตปกติและเคารพในอำนาจกฎหมาย มีความกล้าเสี่ยงภัยในระดับที่ตนเองมั่นใจ มีความสนิทสนม และต้องการค้นพบตนเอง มีความต้องการและความอยาก เลือกหาสินค้าตามตลาด รูปลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญ ชื่นชอบสินค้า และการบริการที่มีเกียรติ ชีวิตมีความวุ่นวาย สนใจความหลากหลายและอุปกรณ์ที่ช่วยทุนเวลา วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ (Achievers) ประสบความสำเร็จในอาชีพและมีงานที่แน่นอน ชอบความแน่นอนมีชีวิตในสังคม อยู่รอบๆครอบครัว ศาสนา และงานที่ทำ (SRI Consulting Business Intelligence, 2008) ผลการวิจัยดังกล่าวมาในข้อต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิฏฐา ช่วงมณีโชติ วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรในมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และรายได้ต่อเดือน กับวิถีชีวิตการใช้วลาว่างของบุคลากร

ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็นบุคลากรใมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้มาจากการสุ่มแบบง่าย จำนวนทั้งสิ้น 377 คน เป็นเพศชายจำนวน 127 คน และเป็นเพศหญิง จำนวน 250 คน ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรใมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิต แบบผู้มีความเชื่อมากที่สุด รองลงมาคือ แบบนักลงมือปฏิบัติ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และแบบนักคิด ตามลำดับ (ธนิฎฐา ช่วงมณีโชติ, 2554)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร สามารถอธิบายได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี มีลักษณะที่คล้ายกัน ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความสนใจ และความชอบในกิจกรรม รวมทั้งบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรีได้รับการส่งเสริมด้วยกิจกรรมการใช้เวลาและนันทนาการที่เหมือนกันและเท่าเทียมกับทุกเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งงาน จึงทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างทุกรูปแบบ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Veal, ธนิฎฐา ช่วงมณีโชติ, และศศิธร จำนงรักษ์ ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตว่ามีหลายปัจจัยที่สามารถอธิบายแนวคิดหลัก ที่ทำให้คำจำกัดความของวิถีชีวิตนั้นมีความถูกต้องและเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งมีประสิทธิภาพ และแตกต่างจากแนวคิดอื่นๆ โดยไส้การรวบรวมปัจจัยที่สำคัญของวิถีชีวิต ได้แก่ 1) กิจกรรมหรือพฤติกรรม ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่มีต่อกิจกรรมหรือพฤติกรรมของวิถีชีวิต คือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันของตนเองและครอบครัว รูปแบบของ รสนิยม อาหารการกิน การเลี้ยงดูเด็ก การตกแต่งบ้าน และกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวรวมถึงกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ดังนั้นกิจกรรมหรือพฤติกรรมของวิถีชีวิตสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณลักษณะและกิจกรรมในแต่ละวัน ทั้งรูปแบบการบริโภค กิจกรรมในบ้าน การทำงาน และกิจกรรมการใช้เวลาว่าง 2) ค่านิยมและทัศนคติในแต่ละสังคมวิถีชีวิตมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามแนวคิดของวิถีชีวิตในประเด็นของค่านิยมและทัศนคติ การวัดในเชิงจิตวิทยาพบว่า ค่านิยมและทัศนคติมีความสัมพันธ์ของชีวิตของมนุษย์ พฤติกรรมการบริโภค และกิจกรรมการใช้เวลาว่าง อาทิเช่น ศาสนาก็เป็นหนึ่งของวิถีชีวิต 3) กลุ่มกับตัวบุคคล วิถีชีวิตเป็นการแบ่งลักษณะของตัวบุคคล ก่อให้เกิดกลุ่มคน และสังคม โดยเน้นความสนใจของแต่ละบุคคล และความสัมพันธ์ของสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ของกลุ่ม ระดับชั้นทางสังคม อาชีพ และสถานะ เป็นดัน โดยสิ่งเหล่านี้ยังเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการแบ่งกลุ่มผู้บริโภคทางการตลาดด้วย 4) ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มการสื่อสารของคนในกลุ่มนั้น ทำให้คนมีการพัฒนาวิถีชีวิตของตนจนเกิดเป็นเอกลักษณ์วิถีชีวิตจะเน้นถึงความทันสมัยมากกว่าสิ่งที่คล้ายๆ กัน แต่เศรษฐกิจ สังคม และสื่อมวลชน ก็ยังเป็นแรงขับที่ทำให้มีวิถีชีวิตหลากหลาย การสื่อสารกันในกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในการกำหนควิถีชีวิตในแต่ละกลุ่ม ที่มาจากสันชาตญาณและวัฒนธรรม (Veal, A. J., 1993); (ธนิฎฐา ช่วงมณีโชติ, 2554); (ศศิธร จำนงรักษ์, 2558) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริษา หงส์ทอง ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการเข้าร่วม การใช้เวลาว่างของพนักงานบริษัท โตโยต้า เค.มอเตอร์ส ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด ที่ ผลการวิจัยพบว่า 1) พนักงานบริษัท โตโยต้ เด.อเตอร์ส ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัดในภาพรวมพบว่ารูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่างประเภทสร้างสรรค์ มากที่สุด คือ การดูละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ รูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่างประเภทการท่องเที่ยว มากที่สุด คือ การพักผ่อนตามสวนสาธารณะ รูปแบบการเข้า ร่วมการใช้เวลาว่างประเภทกีฬา มากที่สุด คือ กิจกรรมเดิน วิ่ง และรูปแบบประเภทการใช้เวลาว่างทางสังคมที่เข้าร่วมมากที่สุด คือ การสังสรรค์กับเพื่อน 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับรูปแบบการใช้เวลาว่างทั้ง 4 รูปแบบ พบว่าเพศส่งผลต่อรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 2.1) การทำอาหาร 2.2) การไปศูนย์การค้า 2.3) ก็พาฟุตบอล 2.4) การบำเพ็ญประโยชน์ในที่สาธารณะ

นอกนั้น พบว่า เพศไม่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมด้านอื่นๆ ในรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับรูปแบบการใช้เวลาว่างทั้ง 4 รูปแบบ พบว่าอายุส่งผลต่อรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 3.1) การดูละครโทรทัศน์ภาพยนตร์ 3.2) การไปศูนย์การค้านอกนั้น พบว่า อายุไม่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมด้านอื่น ๆ ในรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 4) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทพนักงานกับรูปแบบการใช้เวลาว่างทั้ง 4 รูปแบบ พบว่าประเภทพนักงาน ส่งผลต่อรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 4.1) การเล่นดนตรีการพักผ่อนตามสวนสาธารณะ 4.2) พาฟุตบอล 4.3) การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญตามเทศกาล พบว่า ประเภทพนักงานไม่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมด้านอื่น ๆ ในรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 5) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้/เดือน กับรูปแบบการใช้เวลาว่างทั้ง 4 รูปแบบพบว่ารายได้/เดือน ส่งผลต่อรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง การดูละครโทรทัศน์ภาพยนตร์นอกนั้น พบว่า รายได้เดือน ไม่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมด้านอื่น ๆ ในรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 6) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับรูปแบบการใช้เวลาว่างทั้ง 4 รูปแบบ พบว่าระดับการศึกษา ส่งผลต่อรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง 6.1) การฟังวิทยุฟังเพลง 6.2) การไปศูนย์การค้า 6.3) แอโรบิค 6.4) การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญตามเทศกาล นอกนั้น พบว่า ระดับการศึกษา ไม่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมด้านอื่น ๆ ในรูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่าง (วริษา หงส์ทอง, 2559)

จากผลการวิจัย พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างรูปแบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ ในรูปแบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจาก อาจจะเป็นเพราะว่าเพศนั้นมีผลต่อลักษณะรูปแบบชีวิตในการใช้เวลาว่าง ซึ่งเพศนั้นอาจจะเป็นเพียงแค่ความแตกต่างกันทางสรีรวิทยาเท่านั้น ทำให้ไม่อาจจะทำให้ลักษณะการใช้เวลาว่างนั้นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kaplan ที่ได้กล่าวไว้ว่า การใช้เวลาว่างของแต่ละบุคคล มีปัจจัยด้วนกัน 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยภายใน ประกอบไปด้วย ความพึงพอใจ บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล เป็นต้น ปัจจัยภายนอกประกอบไปด้วย อายุ เพศ การศึกษา รายได้ รูปแบบการทำงาน ระยะเวลา ที่อยู่อาศัย เป็นต้น และเงื่อนไขในระดับสังคม (Kaplan, H. B., 1975) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิศัย มัตเดช การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการของพนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) พนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติน้อย และมีทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมนันทนาการโดยรวมอยู่ในระดับดี 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการของพนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร เพศ รายได้ ตำแหน่งงาน และทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมนันทนาการ พบว่า 2.1) พนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการโดยรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นประเภทกิจกรรมกีฬาและเกม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2) พนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการโดยรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นประเภทกิจกรรมดนตรีและเพลง และประเภทกิจกรรมการอ่าน การพูด และการเขียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.3) พนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีตำแหน่งงานต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการโดยรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นประเภทกิจกรรมกีฬาและเกม และประเภทกิจกรรมดนตรีและเพลง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.4) พนักงานบริษัททิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีทัศนคติต่อกิจกรรมนันทนาการต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการ ไม่แตกต่างกัน (อดิศัย มัตเดช, 2552)

นอกจากนี้ผลการวิจัย พบว่า ตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างในรูปแบบผู้มีความเชื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจาก อาจเป็นเพราะว่าตำแหน่งงานที่แตกต่างกันอาจจะมีความรับผิดชอบ ความชอบที่แตกต่างกันทำให้วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างนั้นมีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kaplan ที่ได้กล่าวไว้ว่า การใช้เวลาว่างของแต่ละบุคคลนั้นมีความแตกต่างกัน ตามปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และเงื่อนไขทางสังคม (Kaplan, H. B., 1975) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Chubb ที่ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เวลาว่างมีสองปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (Chubb, M. C., & Fuchs, A. F., 1981) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวริษา หงส์ทอง ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่างของพนักงานบริษัท โตโยต้า เค.มอเตอร์ส ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด ผลการศึกษาพบว่า ประเภทงานมีผลต่อวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างที่แตกต่างกัน (วริษา หงส์ทอง, 2559)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี ภาพรวมนั้นบุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิมีลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบนักคิด มากที่สุด รองลงมาคือลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างแบบผู้มีความเชื่อ และลักษณะวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เป็นบุคลากรทางการศึกษา ทำให้วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างในการเป็นแบบนักคิดเพราะต้องหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาสื่อสารต่อไปยังนักเรียน นอกจากนี้กิจกรรมการใช้เวลาว่างของโรงเรียนยังส่งเสริมให้บุคลากรมีลักษณะเป็นนักคิด วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของ บุคลากรโรงเรียนนารีวุฒิ จังหวัดราชบุรี จึงเป็นแบบแบบนักคิดมากที่สุด และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่าง แบบนักคิด แบบผู้มีความเชื่อ แบบผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แบบผู้มีความทะเยอทะยาน แบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ ๆ และแบบนักลงมือปฏิบัติไม่มีความสัมพันธ์กัน ในทางกลับกันในปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ในรูปแบบผู้ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ และด้านตำแหน่งงาน ในรูปแบบผู้มีความเชื่อ ในด้านเพศและตำแหน่งในรูปแบบดังกล่าวนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้นำไปปรับปรุง สนับสนุนการใช้เวลาว่าง พัฒนากิจกรรมการใช้เวลาว่างและเป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรของ โรงเรียนนารีวุฒิจังหวัดราชบุรี หรือบุคลากรในหน่วยงานอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2019). โรคติดเชื้อไวรัสโคดรน่า (COVID-19). เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/faq_more.php.

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2563). New Normal ชีวิตวิถีใหม่. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2288.

ธนิฏฐา ช่วงมณีโชติ. (2554). วิถีชีวิตการใช้เวลาวางของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ใน วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานันทนาการ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วชิรวิทย์ ก้านจักร. (2015). วิถีชีวิตของชาวไทญ้อในเขตตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 1(2), 70-80.

วริษา หงส์ทอง. (2559). รูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่างของพนักงานบริษัท โตโยต้า เค.มอเตอร์ ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการกีฬานันทนาการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศศิธร จำนงรักษ์. (2558). ผลของการเข้าร่วมโปรแกรมแรงจูงใจการใช้เวลาว่างที่มีต่อวิถีชีวิตการใช้เวลาว่างที่ดีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานันทนาการ. มหาวิทยาเกษตรศาสตร์.

อดิศัย มัตเดช. (2552). พฤติกรรมการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมนันทนาการของพนักงาน บริษัท ทิพยประกันภัย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Bammel, G., & Burrus-Bammel, L.L. (1996). Leisure & Human Behavior (3rd ed.). SCHOLE: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education, 12(1), 145-146.

Chubb, M. C., & Fuchs, A. F. (1981). The role of the dental nucleus and y-group in the generation of vertical smooth eye movement. Annals of the New York Academy of Sciences, 374(1 Vestibular an), 446–454.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.

Kaplan, H. B. (1975). The self-esteem motive and change in self-attitudes. Journal of Nervous and Mental Disease, 161(4), 265-275.

Mowen, J.C. & Minor, M. (1998). Consumer Behavior. (5th ed). Upper Saddle River N.J: Prentice-Hall.

SRI Consulting Business Intelligence. (2008). Infrastructure, Health, Technological innovation. North America: SRI Consulting, National Intelligence Council (NIC).

Veal, A. J. (1993). The concept of lifestyle: a review. Leisure Studies, 12(4), 233-252.

บทความวิจัย

การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมสื่อการสอนแบบมีส่วนร่วม รายวิชานาฏศิลป์ สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน*

DEVELOPING A MODEL OF INNOVATIVE MEDIA INSTRUCTION FOR A PARTICIPATORY DANCE CLASS AT THE BORDER PATROL POLICE SCHOOL

จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน[1*], นพดล อินทร์จันทร์[2], ปรวัน แพทยานนท์[2]
Jitsupawat Samranrat[1*], Noppadol Inchan[2], Porawan Pattayanon[2]
[1]คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพทมหานคร ประเทศไทย
[1]Doctor of Education Program (Arts Education), Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
[2]คณะวิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพทมหานคร ประเทศไทย
[2]College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: Dramatic_2525@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยใช้การวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูใหญ่หรือผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 11 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ เพราะครูหนึ่งคนต้องสอนทุกวิชา และไม่ได้จบนาฏศิลป์ ความหลากหลายของสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อยไม่หลากหลาย ในการเรียนรายวิชานาฏศิลป์ จึงมีแค่การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนเท่านั้น นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง จนไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้ รวมทั้งปัญหาของระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ ทำให้นักเรียนขาดความสนใจและขาดความรู้ความเข้าใจ ส่งผลกระทบต่อการเรียนของนักเรียนในรายวิชานาฏศิลป์ ทำให้ในการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ขาดประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, โมเดลนวัตกรรมสื่อการสอน, การมีส่วนร่วม, นาฏศิลป์, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

Abstract

This research article aims to study the status and problems of teaching media. used in organizing the teaching and learning of performing arts courses for teachers at Border Patrol

* Received 14 March 2024; Revised 29 March 2024; Accepted 31 March 2024

Police School Using qualitative research The key informants in this research were 11 head teachers or administrators of schools under Border Patrol Police Division 14 in Phetchaburi Province and Prachuap Khiri Khan Province using in-depth interviews. as a research tool Data were analyzed using content analysis. The research results found that Status and problems of teaching media used in organizing the teaching and learning of performing arts courses for teachers at the Border Patrol Police School, it was found that the Border Patrol Police School lacks electronic media for teaching and insufficient tools and equipment. and the internet signal is not good Lack of skilled personnel Because one teacher must teach every subject. and did not graduate from performing arts a variety of teaching media Because the teaching media comes from one place. and there is little and no variety of teaching media in studying the subject of dramatic arts Therefore, there is only communication between teachers and students. students of various ethnicities causing a misunderstanding of dance terminology and unable to adapt the dance moves to match the lyrics The resources used in teaching come from you tube/DLTV. In teaching, there is not a deep understanding. until unable to continue the dance moves Including the problem of a short amount of time for teaching. and the importance of the subject of dance was also diminished This causes students to lack interest and lack knowledge and understanding. It affects the learning of students in the subject of dance. This causes inefficiency in the teaching of the dance subject.

Keywords: Development, Innovative Teaching Media Models, Participation, Dance, Border Patrol Police School

บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ยังคงใช้วิธีการเรียนการสอนที่เน้นการบรรยาย การจดบันทึก มุ่งเน้นการให้ความรู้ รายละเอียดเนื้อหาสาระทางวิชาการในเวลาอันรวดเร็ว ผู้เรียนไม่ได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจด้วยตนเอง ขาดการคิดวิเคราะห์และการประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องของคะแนน (นิภาวรรณ เจนสันติกุล, 2554) ขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ไม่ได้มุ่งเน้นให้นักเรียน มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยเกรงว่าจะทำให้เสียเวลาและสอนเนื้อหาไม่ทันตามหลักสูตร ผลทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสัมพันธ์ของวิชาที่เรียนกับโลกของความจริงและประโยชน์ของสิ่งที่เรียน ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับแล้ว ผู้สอนยังต้องคำนึงถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียนที่พึงจะได้รับ และนำความสามารถนั้นไปใช้ ได้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย โดยอาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนในปัจจุบันนั้น ไม่ได้เน้นความรู้ในเนื้อหาของแต่ละวิชาเพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต แต่ยังต้องการให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยีก็ตาม (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ในการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนนับว่าเป็นส่วนสำคัญขององค์ประกอบการสอน เสมือนตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น สื่อการสอนมีหลากหลายประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะคุณสมบัติที่แตกต่างกัน ทั้งตัวอักษร รูปภาพ เสียง อุปกรณ์ เทคนิคและวิธีการนำเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียน นอกจากผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในประเภทของสื่อแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อจุดอื่น ๆ โดยเฉพาะสื่อการสอนที่เน้นด้านทักษะการปฏิบัติของผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชวลิต เข่งทอง, 2560) ซึ่งสื่อการเรียนการสอนสามารถช่วยการเรียนการสอนของครูได้ดีมากเราจะเห็นว่าครูนั้นสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้มากทีเดียว แถมยังช่วยให้ครูมีความรู้มากขึ้นในการจัดหาแหล่งวิทยาการที่เป็นเนื้อหาเหมาะสมแก่การเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย และช่วยให้ครูในด้านการคุมพฤติกรรมการเรียนรู้และสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนได้ สื่อการสอนจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมหลาย ๆรูปแบบ เช่น การใช้ศูนย์การเรียน การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสาธิต เป็นต้น โดยส่งผลให้ครูผู้สอนได้สอนตรงตามจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนและยังช่วยในการขยายเนื้อหาที่เรียนทำให้การสอนง่ายขึ้นและช่วยประหยัดเวลาในการสอน ทำให้นักเรียน มีเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และสามารถช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หรือเรียกกันว่าโรงเรียน ตชด. เป็นสถาบันการศึกษาระดับ ชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสังกัดกับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงริ่มงานโครงการเพื่อเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 โดยทรงมุ่งเน้นการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ มีการพัฒนาทั้งทางด้านองค์ความรู้ ทักษะพื้นฐาน และเจตคติที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาพร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ทรงพยายามค้นหาวิธีการและรูปแบบกิจกรรมที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เหมาะสมสอดคล้องตามความหลากหลายในแต่ละชุมชนและวัฒนธรรมของท้องถิ่น (จุฑามาศ แก้วกลั่น, 2558) โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลคมนาคมมีปัญหาขาดแคลนครูและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ครูไม่ครบชั้นเรียน งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ประกอบกับนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนถิ่นทุรกันดาร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้เด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีประสิทธิภาพทางการเรียนในการจัดการศึกษา นักเรียนขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และไม่ทันต่อเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน (อัญชลีพร มั่นคง, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธิติ ปัญญาอินทร์ ที่สรุปว่า โรงเรียนมีปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ดนตรี เนื่องจากสภาพความพร้อมทางด้านครูผู้สอนและครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางดนตรี จึงส่งผลต่อการเรียนรู้ให้นักเรียนไม่เกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง (ธิติ ปัญญาอินทร์ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา มีคำ และคณะ ที่สรุปว่า โรงเรียนมีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ประกอบกับบุคลากรส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและไม่มีวุฒิทางด้านการศึกษา จึงทำให้ปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกล และอุปกรณ์การสื่อสารไม่เอื้ออำนวยการในการติดต่อประสานงาน ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานในทุกกิจกรรม (จิตรา มีคำ และคณะ, 2556) จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่

14 จังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ มีจำนวนทั้งหมด 11 โรงเรียน พบว่า เป็นโรงเรียนเรียนที่ขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งมีนักเรียนทั้งหมด 1,745 คน เด็กนักเรียนเป็นชาวไทย หลากหลายสัญชาติ โดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร มีครูตำรวจตระเวนชายแดนรวมจำนวน 70 คน เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีภารกิจหลัก คือ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดนในการดูแลพื้นที่โดยรอบของสถานที่นั้น ๆ และมีครูอัตราจ้างที่ได้รับงบประมาณมาจากจังหวัด รวม 38 คน ซึ่งรวมบุคลากรทั้งหมด จำนวน 115 คน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวจากการศึกษารวบรวมข้อมูล เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูใหญ่ ครู ที่สังกัดโรงเรียนตำรวจชายแดน และคณาจารย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง 11 โรงเรียนนั้น ปัญหาที่พบหลัก คือ ขาดแคลนสื่อที่ใช้ในการสอนที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ครูผู้สอนที่ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งครูผู้สอนมีความความรู้และความสามารถเฉพาะด้านในรายวิชานาฏศิลป์ไม่เพียงพอเนื่องจากครูผู้สอนในโรงเรียนทุกคนเป็นตำรวจตระเวนชายแดน ในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 และครูอัตราจ้างที่ได้รับงบประมาณมาจากจังหวัด หากครูนำโมเดลสื่อการสอนที่เกิดจากการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนทั้งในโรงเรียนและพื้นที่โดยรอบโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมาใช้ในการเรียนการสอน ก็จะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และยังเป็นการส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์มากขึ้น โดยครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสามารถสร้างคุณลักษณะให้กับนักเรียนโดยเกิดเรียนรู้ทักษะทางด้านนาฏศิลป์ และจะเป็นการขัดเกลาให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายเกิดความรักความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำให้เกิดความเป็นสุนทรียะที่จะสามารถรับรู้ชื่นชมในความเป็นมรดกของไทยและสมบัติของชาติได้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การทบทวนงานวิจัย บทความรายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากครูใหญ่โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยพิจารณาจากเวลา สถานที่และบุคคล เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นสรุปผลข้อมูลโดยมีแนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการตีความและอภิปรายผล โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 คน ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 11 คน คือ ครูใหญ่โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยคัดเลือกจากครูใหญ่โรงเรียนใน

สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 11 โรงเรียน

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีลักษณะคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยการศึกษาเอกสารหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู คู่มือวัดผลประเมินผลการศึกษา วิธีการสร้างและข้อสอบจากเอกสารต่าง ๆ วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีลักษณะคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และกำหนดวิธีการตรวจสอบในการหาคุณภาพของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ เพื่อตอบคำถามตามความมุ่งหมาย โดยวิธีการตรวจสอบด้านข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยทำการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล เวลา สถานที่ และบุคคลให้ครบทั้ง 3 ด้าน (สุภางค์ จันทวานิช, 2559)

การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากการสัมภาษณ์ครูใหญ่โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 11 คน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและสามรถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ สำหรับการจัดการข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนทำการวิเคราะห์เพื่อให้ผลการวิจัยมีความแม่นตรงและมีความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ จากผู้ให้ข้อมูล จากนั้นใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการแยกประเภทและการลดทอนข้อมูลเพื่อจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุปโดยนำผลการสรุปต่าง ๆ มาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุป ที่สามารถตอบปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมสื่อการสอนแบบมีส่วนร่วมรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีผลการวิจัย ดังนี้

สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่

1. ขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน คือ เครื่องมือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี
2. ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ เพราะครูหนึ่งคนต้องสอนทุกวิชา และไม่ได้จบนาฏศิลป์

3. ความหลากหลายของสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อย ทำให้ไม่มีความหลากหลาย

4. นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้

5. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง จนไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้

6. ระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์

ผลการสัมภาษณ์ครูใหญ่โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 14 ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 11 คน ประเด็นสถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน นำเสนอผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

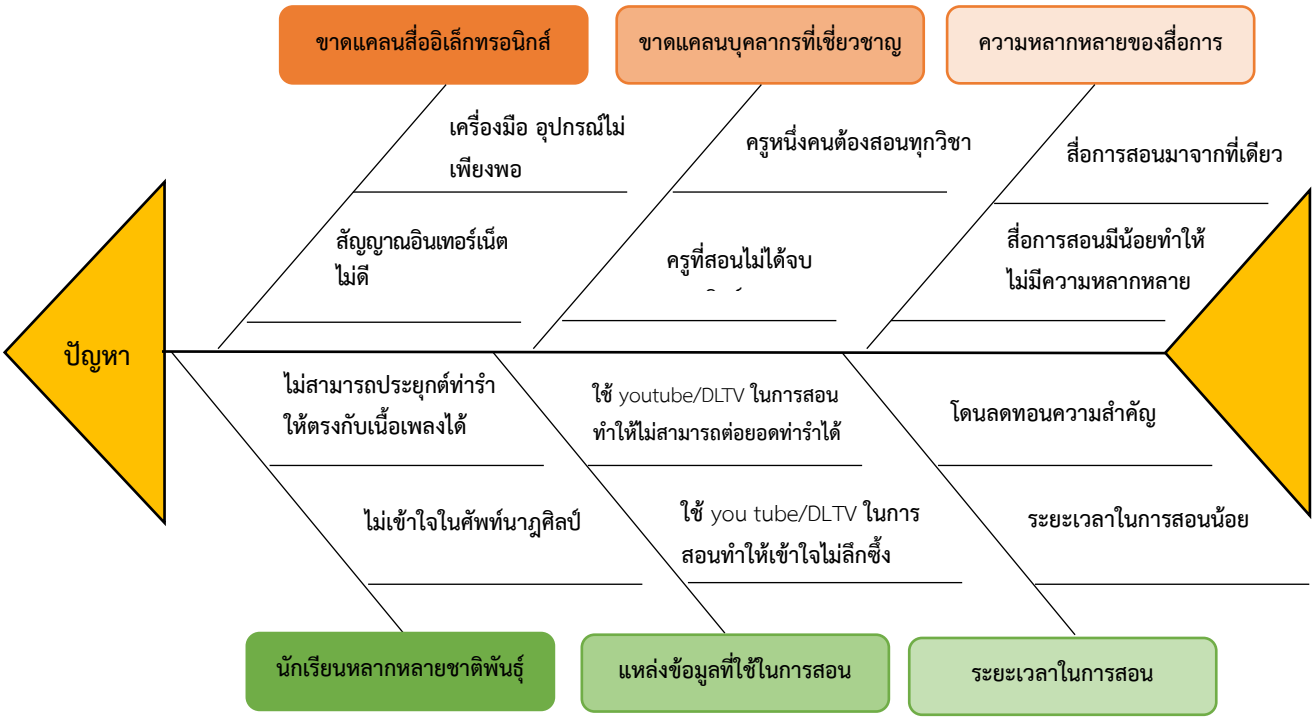
ตารางที่ 1 ผลการสัมภาษณ์สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ	“ปัญหาที่พบได้บ่อยในการเรียนการสอนที่สุด คือ ปัญหาด้านการขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการสอนนักเรียนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้แค่การพูดสื่อสารจากครูหรือหนังสือเรียนเพียงเท่านั้น อีกทั้งนักเรียนมีหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566)
ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว	“ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญในรายวิชานั้น ๆ ทำให้การเรียนการสอนอาจจะไม่มีประสิทธิภาพมากพอ และเด็ก ๆ ยังขาดความรู้ความสามารถที่ควรจะได้จากตรงนี้ไป และยังใช้แหล่งข้อมูลในการสอนจาก you tube/DLTV ทำให้ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ ส่งผลให้ไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2566)
ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านท่าวังหิน	“ขาดแคลนสื่อที่ใช้ในการสอนของครูที่ทำการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนในชั้นเรียน และทำให้บรรยากาศการสอนในชั้นเรียน ไม่น่าเรียน นำไปสู่การขาดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2566)
ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านป่าหมาก	“ขาดแคลนบุคลากรในการสอนทำให้บางรายวิชาจะต้องให้คุณครูท่านอื่นมาทดแทนในการสอนทำให้อาจจะขาดความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน และยังโดนลดทอนความสำคัญ เพราะไม่ใช่วิชาหลัก จึงทำให้มีระยะเวลาในการสอนน้อยลง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2566)
ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแพรกตะคร้อ	“สื่อที่นำมาใช้สอนนักเรียนในชั้นเรียนไม่หลากหลาย สื่อในการเรียนการสอนมาจากที่เดียว ทำให้สื่อการเรียนการสอนมีน้อยจึงทำให้ไม่มีความหลากหลาย ทำให้ในการเรียนนั้นมีแค่การสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับหนังสือเพียงเท่านั้นทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจในการเรียนขาดความสนใจในการเรียนทำให้ขาดประสิทธิภาพในชั้นเรียน ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2566)
ครูใหญ่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนเรศวรป่าละอู	“ปัญหาในการขาดแคลนสื่อที่นำมาสอนนักเรียนในชั้นเรียนทำให้นักเรียนขาดความสนใจและขาดความรู้ความเข้าใจ ในรายวิชานั้น ๆ รวมถึงนักเรียนมาจากหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2566)

ตารางที่ 1 ผลการสัมภาษณ์สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ต่อ)

ครูใหญ่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคลองน้อย	“ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในการสอนในแต่ละรายวิชา คือ ครูที่สอนในรายวิชานาฏศิลป์จบไม่ตรงสาย ทำให้ในการเรียนการสอนรายวิชานั้น ๆ ขาดประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ไม่มากพอ รวมทั้งยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ ทำให้ระยะเวลาในการสอนมีน้อยลง และสื่อในการเรียนการสอนมาจากที่เดียว ทำให้สื่อการเรียนการสอนมีน้อยทำให้ไม่มีความหลากหลาย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 2566)
ครูใหญ่โรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคีรีล้อม	“การขาดแคลนสื่อที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนของคุณครูในแต่ละรายวิชาทำให้นักเรียนขาดความสนใจและความรู้ความเข้าใจที่ไม่มากพอในการเรียนรู้ในรายวิชานั้น และแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้ไม่เข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง จึงทำให้ไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้อื่น ๆ ได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 2566)
ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนเรศวรห้วยโศก	“ปัญหาการขาดแคลนสื่อที่มาใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนทำให้ในการเรียนขาดความสนใจจากนักเรียนและขาดประสิทธิภาพในการเรียนรู้โดยสื่อถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการเรียน เพราะจะทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้นและยังได้รับความรู้ที่มากขึ้นจากสื่อที่ทำขึ้น ระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ลงไปอีก” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9, 2566)
ครูใหญ่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งลึก	“ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถในรายวิชานั้น ๆ ทำให้นักเรียนขาดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ในรายวิชานั้น และยังขาดความรู้ความเข้าใจในรายวิชาที่ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ รวมถึงแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง และไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2566)
ครูใหญ่ศูนย์การเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอินทรีอาสา (บ้านปาเกอะญอ)	“นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อการเรียนของนักเรียนในรายวิชาต่าง ๆ สื่อที่นำมาสอนไม่มีความหลากหลาย เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อยทำให้ไม่มีความหลากหลาย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2566)

จากการสัมภาษณ์ครูใหญ่ จำนวน 11 คน เกี่ยวกับปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สามารถสรุปเป็นรูปภาพได้ดัง ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่า ปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ 1) ขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน คือ เครื่องมือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี 2) ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ เพราะครูหนึ่งคนต้องสอนทุกวิชา และไม่ได้จบนาฏศิลป์ 3) ความหลากหลายของสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อยทำให้ไม่มีความหลากหลาย 4) นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้ 5) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง จนไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้ 6) ระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์

อภิปรายผล

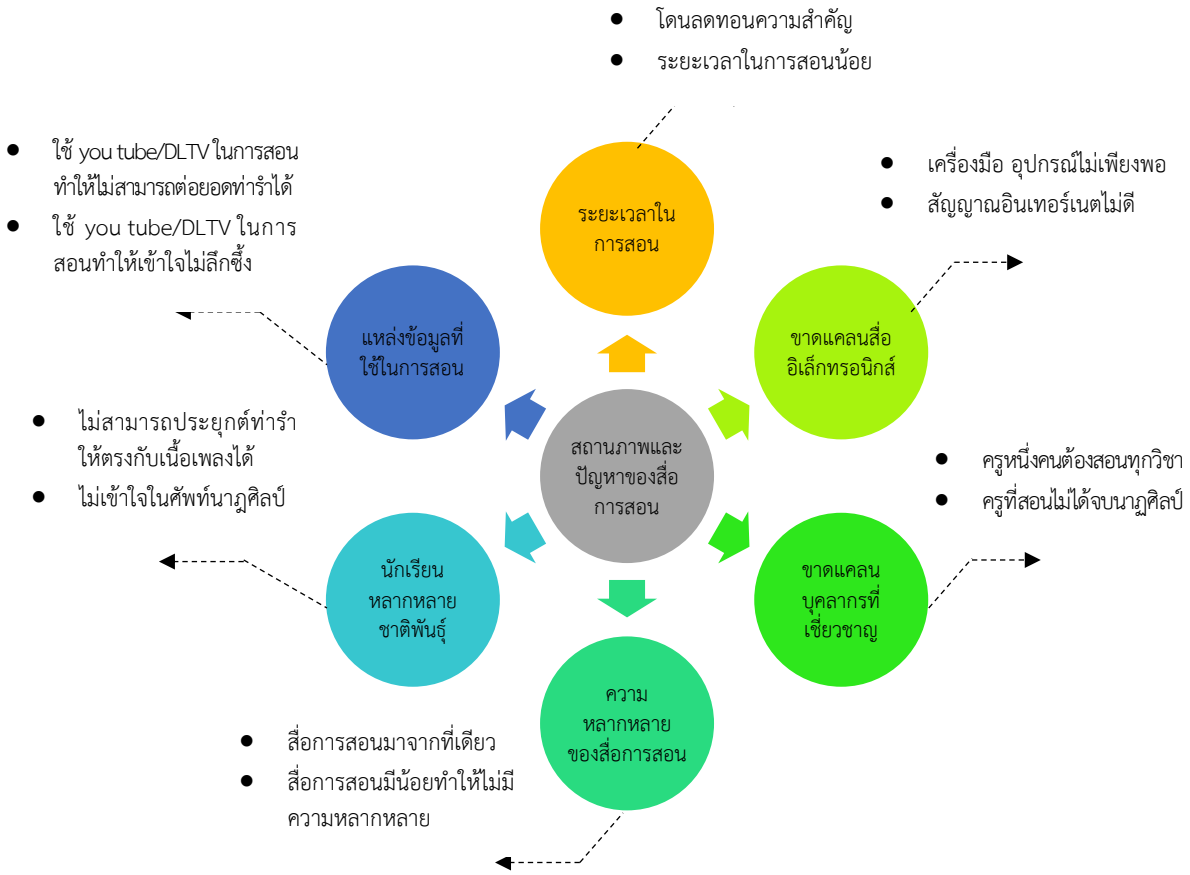
ผลจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบและสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผลจากการวิจัย พบว่า สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พบว่า 1) ขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน คือ เครื่องมือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี 2) ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ เพราะครูหนึ่งคนต้องสอนทุกวิชา และไม่ได้จบนาฏศิลป์ 3) ความหลากหลายของสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อยทำให้ไม่มีความหลากหลาย 4) นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่

เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้ 5) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง จนไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้ และ 6) ปัญหาของระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล คมนาคมมีปัญหา ขาดแคลนครูและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ครูไม่ครบชั้นเรียน งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ประกอบกับนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนถิ่นทุรกันดาร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้เด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีประสิทธิภาพทางการเรียนในการจัดการศึกษา นักเรียนขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และไม่ทันต่อเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติ ปัญญาอินทร์ ที่สรุปว่า โรงเรียนมีปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ดนตรี เนื่องจากสภาพความพร้อมทางด้านครูผู้สอนและครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางดนตรี จึงส่งผลต่อการเรียนรู้ให้นักเรียนไม่เกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง (ธิติ ปัญญาอินทร์ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา มีคำ และคณะ ที่สรุปว่า โรงเรียนมีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ประกอบกับบุคลากรส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและไม่มีวุฒิทางด้านการศึกษา จึงทำให้ปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกลและอุปกรณ์การสื่อสารไม่เอื้ออำนวยการในการติดต่อประสานงาน ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานในทุกกิจกรรม (จิตรา มีคำ และคณะ, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ เพราะครูหนึ่งคนต้องสอนทุกวิชา และไม่ได้จบนาฏศิลป์ ความหลากหลายของสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อยทำให้ไม่มีความหลากหลาย นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง จนไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้ รวมทั้งปัญหาของระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ และสัญญาณอินเทอร์เน็ต ให้มีความหลากหลาย เพียงพอและมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับพื้นที่และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ควรมีการจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ลงพื้นที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เช่น ครูนาฏศิลป์ ปราชญ์ชุมชน เพื่อให้ความรู้ด้านนาฏศิลป์และวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ครูและนักเรียน และควรเพิ่มระยะเวลาในการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ให้มากขึ้นตามความเหมาะสม ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

สรุปและข้อเสนอแนะ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล คมนาคมมีปัญหา ขาดแคลนครูและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ครูไม่ครบชั้นเรียน งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ประกอบกับนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนถิ่นทุรกันดาร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้เด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีประสิทธิภาพทางการเรียนในการจัดการศึกษา นักเรียนขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และไม่ทันต่อเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน จึงส่งผลให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีสถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในหลายประเด็น ได้แก่ ขาดแคลนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน เครื่องมืออุปกรณ์ไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี ขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ เพราะครูหนึ่งคนต้องสอนทุกวิชา และไม่ได้จบนาฏศิลป์ ความหลากหลายของสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนมาจากที่เดียว และสื่อการสอนมีน้อยทำให้ไม่มีความหลากหลาย นักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ไม่เข้าใจในศัพท์นาฏศิลป์ และไม่สามารถประยุกต์ท่ารำให้ตรงกับเนื้อเพลงได้ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสอนมาจาก you tube/DLTV ในการสอนทำให้เข้าใจไม่ลึกซึ้ง จนไม่สามารถต่อยอดท่ารำได้ รวมทั้งปัญหาของระยะเวลาในการสอนมีน้อย และยังโดนลดทอนความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ และสัญญาณอินเทอร์เน็ต ให้มีความหลากหลายเพียงพอและมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับพื้นที่และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 2) ควรมีการจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ลงพื้นที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เช่น ครูนาฏศิลป์ ปราชญ์ชุมชน เพื่อให้ความรู้ด้านนาฏศิลป์และวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ครูและนักเรียน 3) เพิ่มระยะเวลาในการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ให้เมากขึ้นตามความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

จิตรา มีคำ และคณะ . (2556). ปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 31 ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(1), 100-110.

จุฑามาศ แก้วกลั่น. (2558). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ 12 จังหวัดสระแก้ว. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชวลิต เข่งทอง. (2560). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง สื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ธิติ ปัญญาอินทร์ และคณะ . (2563). การจัดการเรียนรู้รายวิชาการปฏิบัติดนตรี โดยใช้แนวคิดโครงการเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 4(1), 14-21.

นิภาวรรณ เจนสันติกุล. (2554). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: บทพิสูจน์ทางทฤษฎี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 22(1), 36-47.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (30 ก.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10. (27 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11. (29 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (31 ก.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (5 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4. (7 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5. (12 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6. (9 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7. (25 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8. (18 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9. (20 ส.ค. 2566). สถานภาพและปัญหาของสื่อการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. (จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน, ผู้สัมภาษณ์)

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สุภางค์ จันทวานิช. (2559). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลีพร มั่นคง. (2560). การศึกษาและพัฒนาชุดฝึกอบรมการสร้างสื่อการสอนโดยใช้ไอซีที สำหรับครูในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 41. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

บทความวิจัย

การประยุกต์กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นและกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่สำหรับจัดลำดับความสำคัญข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย*

AN APPLICATION OF ANALYTIC HIERARCHY PROCESS (AHP) AND FUZZY ANALYTIC HIERARCHY PROCESS (FAHP) FOR PRIORITIZATION OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY MANAGEMENT SYSTEM REQUIREMENTS

พรชัย โกศลศักดิ์สกุล, อารุญ เกตุสาคร*
Pornchai Kosolsaksakul, Arroon Ketsakorn*
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Public Health, Thammasat University Rangsit Center, Klong Luang, Pathumthani, Thailand
*Corresponding author E-mail: arroon.k@fph.tu.ac.th

บทคัดย่อ

ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นขององค์กรต่อสวัสดิการและความปลอดภัยของพนักงานก่อเกิดประโยชน์กับองค์กรและพนักงานสำหรับประหยัดต้นทุนและลดอุบัติเหตุการทำงาน ระบบมาตรฐานนี้เหมาะสำหรับองค์กรทุกประเภทแต่ยังมีสถานประกอบการอีกจำนวนมากไม่มีมาตรการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ดังนั้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดลำดับความสำคัญข้อกำหนดการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยประยุกต์กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นและกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ สำหรับใช้เป็นแนวทางริเริ่มปฏิบัติตามระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม 2566 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยและข้อกำหนดอื่น ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ เทคนิคเดลฟาย กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นและกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ข้อกำหนดความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมมีระดับความสำคัญมากสุด ข้อกำหนดการประเมินสมรรถนะและการปรับปรุงมีระดับความสำคัญน้อยสุดตามระบบ ISO 45001:2018 นอกเหนือจากข้อกำหนดตามระบบ ISO 45001:2018 พบว่า 9 เกณฑ์มีความสำคัญ คือ การแข่งขันธุรกิจในตลาด การพัฒนาความปลอดภัยของสินค้า ต้นทุนราคาสินค้า เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย ประสบการณ์การทำงาน การจัดสรรงบประมาณในการควบคุมความปลอดภัย การดำเนินการและปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย การเสนอแนะด้านความปลอดภัย และการควบคุมการเกิดอันตราย การจัดลำดับความสำคัญข้อกำหนด ISO 45001:2018 ใช้แนวทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การรวมข้อกำหนดใหม่ที่เกี่ยวข้องยังช่วยเพิ่มความมั่นใจการปกป้องความปลอดภัยของพนักงานอีกด้วย

คำสำคัญ: เทคนิคเดลฟาย, กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น, กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่, ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

* Received 13 March 2024; Revised 29 March 2024; Accepted 31 March 2024

Abstract

An occupational health and safety management system (OHSMS) demonstrates an organization's commitment to employee welfare and safety, benefiting the organization and employees for cost savings and reduced work accidents. The OHSMS is suitable for all types of organizations, but there are still many business establishments that do not yet have measures to practice and manage occupational health and safety. Therefore, this study aimed to determine the prioritization from OHSMS requirements including setting new optional requirements for use as OHSMS guideline based on the application of Analytic Hierarchy Process (AHP) and Fuzzy Analytic Hierarchy Process (FAHP). The study was conducted from August and December 2023. Data collection involved using standardized questionnaires, related to ISO45001:2018 requirements and additional requirements based on expert's opinions. Delphi technique, Analytic Hierarchy Process (AHP) and Fuzzy Analytic Hierarchy Process (FAHP) were used for data analysis. The findings revealed that the leadership and worker participation were the highest of important weights, while the performance evaluation and improvement indicated the lowest of important weights. In addition, the new optional requirement apart from ISO45001 indicated that there were nine essential requirements of significance. These requirements included business competition in the market, product safety development, product pricing cost, modern machinery and equipment used for production processes, work experience, budget allocation for safety control and system supervisor, operations, compliance with laws and regulations, safety recommendations and hazard. Prioritization ISO45001:2018 requirements could use the implementation guidelines effectively. In addition, the inclusion of relevant new requirements also increased confidence in protecting the safety of employees.

Keywords: Delphi Technique, Analytic Hierarchy Process, Fuzzy Analytic Hierarchy Process, Occupational Health and Safety Management System

บทนำ

มาตรฐานระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (ISO45001:2018) เป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่าเป็นวิธีการประเมินและตรวจสอบระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ควบคุมความเสี่ยงด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยให้กับพนักงาน และผู้เยี่ยมชมหรือผู้รับเหมาภายนอกสถานประกอบการ และช่วยให้องค์กรต่าง ๆ สามารถวางกระบวนการสำหรับการตรวจสอบและปรับปรุงงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง การบรรลุระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นขององค์กรต่อสวัสดิการของพนักงาน และบุคคลภายนอก ความสามารถในการจัดการพัฒนาระบบที่แข็งแกร่งจะให้ประโยชน์กับองค์กรและพนักงาน การประหยัดต้นทุนและการลดอุบัติเหตุจากการทำงาน ระบบมาตรฐานนี้เหมาะสำหรับองค์กรทุกประเภทที่ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ และลดอุบัติเหตุในสถานที่ทำงาน (สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, 2565) องค์กรสามารถพิสูจน์ต่อพนักงานและคู่ค้าว่าพนักงานจะได้รับการดูแล และเอาใส่ใจด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยอย่างจริงจัง ระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพยังสามารถให้ประโยชน์กับคู่ค้าขององค์กร และมอบความได้เปรียบในการแข่งขันได้อีก ดังนั้น การริเริ่มกระบวนการบูรณาการประกอบด้วยหลักการที่สำคัญตาม

ข้อกำหนดมาตรฐานซึ่งเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อแก้ไขปัญหาการนำระบบมาตรฐานมาประยุกต์ใช้ร่วมกันภายในองค์กรแต่ขาดความรู้ความเข้าใจ และความซับซ้อนในข้อกำหนดเกี่ยวกับการริเริ่มบูรณาการระบบที่ถูกวิธีทำให้การจัดการระบบไม่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดประสิทธิผลต่อองค์กร จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหาเกณฑ์ข้อกำหนดด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยวิธีการออกแบบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์พิจารณาและหาค่าน้ำหนักสำหรับการจัดลำดับความสำคัญโดยเปรียบเทียบของข้อกำหนดมาตรฐานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยตามแนวทางของเทคนิคเดลฟายและกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ พบว่า นักวิจัยมีความพยายามหาเกณฑ์การพิจารณาที่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับประเภทอุตสาหกรรมหรือองค์กรต่าง ๆ และเกณฑ์ที่อยู่นอกเหนือจากข้อกำหนดเพื่อนำมาพิจารณาร่วม แต่เมื่อพิจารณาถึงการประเมินความซับซ้อนของข้อกำหนดมาตรฐานมีค่าน้ำหนักความสำคัญยังมีความคลุมเครือ แตกต่างกันออกไปและไม่แน่ชัดกับการได้มาซึ่งค่าน้ำหนักความสำคัญของข้อกำหนด ประกอบด้วย 7 ข้อกำหนด ดังนี้ บริบทขององค์กร ความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม การวางแผน การสนับสนุน การปฏิบัติงาน การประเมินสมรรถนะ และการปรับปรุง ตามมาตรฐานอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ISO45001:2018 (Chakkrit, S., 2022) และจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย พบว่า ยังขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการให้ลำดับความสำคัญของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (Antti, A., 2019) รวมถึงการประยุกต์ใช้เครื่องมือเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) และกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytic Hierarchy Process: AHP) ซึ่งยังคงต้องการการข้อมูลเชิงประจักษ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดลำดับความสำคัญของเกณฑ์การดำเนินงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย เพื่อให้สถานประกอบการต่าง ๆ จัดลำดับการดำเนินงานตามข้อกำหนดหรือแนวทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ผู้วิจัยมีความสนใจนำเทคนิคเดลฟายซึ่งเป็นวิธีที่มุ่งแสวงหาความรู้ที่ยังไม่มีคำตอบแน่ชัดจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Sever, D., & Bostanci, K. T., 2020) ข้อค้นพบที่ได้จากมติเสียงสอดคล้องโดยเสียงข้างมากจะมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้มีความรู้ความสามารถในประเด็นที่ศึกษาอย่างแท้จริง (Chatchawal, D., 2020) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อหาเกณฑ์การประเมินค่าความสอดคล้องของข้อมูล (Fowles, J. V., et al., 1978) และทำการเปรียบเทียบแต่ละเกณฑ์ร่วมกับกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (AHP) เพื่อหาค่าน้ำหนักของเกณฑ์ (Saaty, T. L. , 2004) และประยุกต์ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (Fuzzy Analytic Hierarchy Process : FAHP) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ขั้นสูง ขจัดความคลุมเครือสำหรับจัดลำดับความสำคัญ (Chang, D. Y. , 1996)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาสร้างเกณฑ์การพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญข้อกำหนดโดยการเปรียบเทียบของข้อกำหนดโดยใช้เทคนิคเดลฟายตามแนวทางกระบวนวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) สำหรับการจัดลำดับความสำคัญข้อกำหนดและใช้เป็นแนวทางในการริเริ่มการวางแผนและนำไปปฏิบัติการดำเนินการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยการประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์แบบฟัซซี่ (Fuzzy Analytic Hierarchy Process)

2. เพื่อศึกษาน้ำหนักเกณฑ์การพิจารณาของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยสำหรับการวางแผนและแนวทางการปฏิบัติด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัยสำหรับอุตสาหกรรมผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า บริษัท โปร คอนเซ็พท์ แมนูแฟคเจอเรอ จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการการวิจัยนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการสร้างเกณฑ์การพิจารณาข้อกำหนด และจัดลำดับความสำคัญของเกณฑ์ข้อกำหนดมาตรฐานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยตามมาตรฐาน ISO 45001:2018 กรณีศึกษาสถานประกอบการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเลคทรอนิกส์แห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นสถานประกอบการธุรกิจขนาดกลางที่ยังไม่มีมาตรฐานอาชีวอนามัยและความปลอดภัย โดยใช้แบบประเมินข้อกำหนดรวมถึงใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และผู้เชี่ยวชาญด้านสถานประกอบการซึ่งมีประสบการณ์ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติงานในสถานประกอบการอย่างน้อย 5 ปี มีสมรรถนะด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับหัวหน้างานหรือบริหาร รวมทั้งหมด 17 คนจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Rosesukhon, S., 2020)

เพื่อกำหนดกรอบในการสร้างเกณฑ์การพิจารณาและประเมินข้อกำหนดตามมาตรฐานอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ตามแนวทางของเทคนิคเดลฟาย แบบสอบถามที่ใช้ในการตอบได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item – Objective Congruence: IOC) ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง (Rosesukhon, S., 2020)

การเก็บข้อมูลเพื่อสร้างเกณฑ์การพิจารณาของข้อกำหนดและการประเมินค่าน้ำหนักของข้อกำหนดตามมาตรฐานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญแบ่งการสอบถามเป็น 3 รอบ รอบแรกเป็นการสร้างแบบสอบถามแบบปลายเปิด พร้อมทั้งให้แสดงข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างอิสระ และการประเมินค่าน้ำหนักมีระดับการให้ค่าน้ำหนัก 1-9 (Virat, P., 2009) รอบสองเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดแบบประเมินค่ามี 5 ระดับ เรียงลำดับจากตัวเลข 5,4,3,2 และ 1 โดยตัวเลข 5 ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความหรือคำตอบในแบบสอบถามมากที่สุด และตัวเลข 1 ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความหรือคำตอบในแบบสอบถามน้อยที่สุด และรอบสามเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดแบบประเมินค่ามี 5 ระดับ และมีข้อคำถามหรือข้อความเหมือนกับแบบสอบถามในรอบสองทุกประการ (Giannarou, L., & Zervas, E., 2014)

ตารางที่ 1 เกณฑ์การพิจารณาค่ามัธยฐาน (Rujiphan, F. & Arroon, K., 2018)

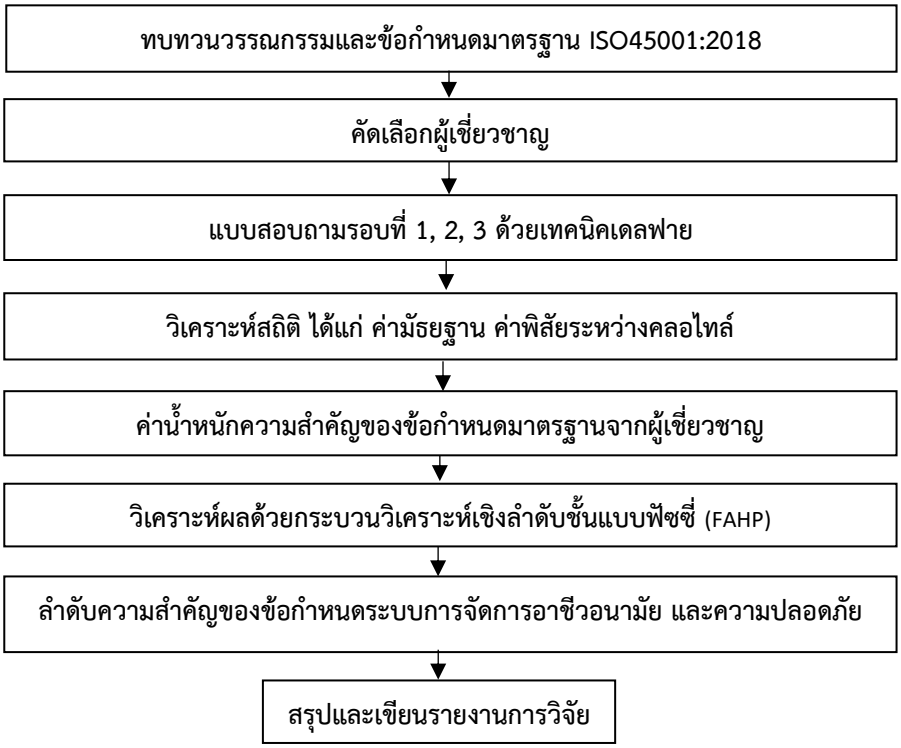
เกณฑ์การพิจารณา	ความหมาย
4.50-5.00	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ข้อความนั้นสมควรใช้เป็นเกณฑ์ในระดับมากที่สุด
4.00-4.49	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ข้อความนั้นสมควรใช้เป็นเกณฑ์ในระดับมาก
3.50-3.99	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ข้อความนั้นสมควรใช้เป็นเกณฑ์ในระดับปานกลาง
2.50-3.49	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ข้อความนั้นสมควรใช้เป็นเกณฑ์ในระดับน้อย
ต่ำกว่า 2.49	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ข้อความนั้นสมควรใช้เป็นเกณฑ์ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 เกณฑ์การพิจารณาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Rujiphan, F. & Arroon, K., 2018)

เกณฑ์การพิจารณา	ความหมาย
0.01 - 0.99	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันสูงมาก
1.00 - 1.50	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันสูง
1.51 ขึ้นไป	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันต่ำหรือไม่มีความสอดคล้องกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนของเทคนิคเดลฟายจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน แบ่งเป็น 3 รอบ แบบสอบถามในรอบที่ 1 วิเคราะห์โดยค่าร้อยละ และวิเคราะห์

เนื้อหาจากข้อเสนอแนะเกณฑ์การพิจารณา คือ มีผู้เห็นด้วยร้อยละ 60 คงข้อความนั้นไว้ กรณีที่มีผู้เห็นด้วยไม่ถึงร้อยละ 60 ผู้วิจัยทำการปรับเนื้อหาแล้วนำไปสร้างแบบสอบถามในรอบที่สอง แบบสอบถามในรอบที่ 2 เป็นการวิเคราะห์โดยการหามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของกลุ่มรายข้อ แล้วนำไปสร้างแบบสอบถามรอบที่สาม โดยมีเกณฑ์การพิจารณาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตามตารางที่ 1 และ 2 แบบสอบถามรอบที่ 3 คำนวนค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของกลุ่มรายข้อ แต่เพิ่มเติมในส่วนของการแสดงค่าสถิติ ได้แก่ ค่ามัธยฐานที่เป็นคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของคำตอบที่คำนวนได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่สอง พร้อมทั้งแสดงตำแหน่งคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน เพื่อให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนเห็นว่าคำตอบของกลุ่มมีความสอดคล้องอย่างไร หากไม่ตรงกับความคิดของตนสามารถเปลี่ยนแปลงคำตอบหรือยืนยันคำตอบเดิมของตนได้แต่ต้องแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งบอกเหตุผลประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติของแบบสอบถามรอบที่ 3 (Chatchawal, D., 2020) ซึ่งจะได้เกณฑ์การพิจารณาของข้อกำหนดและค่าน้ำหนักของข้อกำหนด และผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) เปรียบเทียบน้ำหนักความสำคัญของข้อกำหนดและหาค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละข้อกำหนดโดยใช้โปรแกรม Expert Choice เวอร์ชั่น 11 (Prajak, K., 2017) และการประเมินความซับซ้อนเพื่อจัดลำดับความสำคัญของข้อกำหนดประยุกต์ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) (Sunphich, P., 2021) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังแสดงในรูปที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างเกณฑ์การพิจารณาข้อกำหนดระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

เกณฑ์การพิจารณานอกเหนือข้อกำหนดด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการศึกษาเบื้องต้นได้จากการทบทวนวรรณกรรมและสอบถามผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นจะทำการคัดเลือกเกณฑ์ดังกล่าวอีกครั้งเพื่อให้ได้เกณฑ์ที่ตรงวัตถุประสงค์มากที่สุดที่นำมาใช้สำหรับการประเมินความซับซ้อนในข้อกำหนดมาตรฐานด้านอาชีวอนา

มัยและความปลอดภัย การสร้างเกณฑ์การพิจารณาและแนวโน้มการคาดการณ์ที่ได้จากแบบสอบถามรอบที่ 3 เป็นเกณฑ์การพิจารณาที่นอกเหนือจากข้อกำหนดมาตรฐานพิจารณาตามตารางที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยมีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์อยู่ระหว่าง 4.00 ถึง 5.00 และ 0 ถึง 1.00

ตารางที่ 3 เกณฑ์การพิจารณานอกเหนือจากข้อกำหนดมาตรฐาน ISO45001:2018

ลำดับที่	เกณฑ์การพิจารณา	ทบทวนวรรณกรรม	สอบถามผู้เชี่ยวชาญ	IOC	รอบที่ 2		รอบที่ 3	
					Mdn	IR	Mdn	IR
1	การแข่งขันธุรกิจในตลาด	•	•	1.00	4.29	1.00	4.47	1.00
2	การพัฒนาความปลอดภัยของสินค้า	•	•	0.67	4.29	1.00	4.41	1.00
3	ต้นทุนราคาสินค้า	•	•	1.00	4.06	1.00	4.18	1.00
4	เครื่องมือ เครื่องจักรที่ทันสมัยใช้ในกระบวนการผลิตสินค้า	•	•	1.00	4.18	1.00	4.35	1.00
5	ประสบการณ์ในการทำงานของพนักงาน	•	•	1.00	4.12	1.50	4.12	1.50
6	การจัดสรรงบประมาณในการควบคุมความปลอดภัยและการดูแลระบบ	•	•	1.00	4.53	1.00	4.53	1.00
7	การดำเนินงานและการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกฎหมาย	•	•	1.00	4.59	1.00	4.65	1.00
8	การเสนอแนะด้านความปลอดภัย	•	•	1.00	4.35	1.00	4.47	1.00
9	การควบคุมการเกิดอันตราย	•	•	1.00	4.71	1.00	4.71	1.00

การคำนวนค่าน้ำหนักความสำคัญของข้อกำหนดโดยเปรียบเทียบของรายข้อกำหนดแต่ละคู่ ด้วยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม Expert Choice เวอร์ชั่น 11 บนพื้นฐานการตัดสินใจตามแนวทางของ Delphi Maximize Agreement Heuristic (Delphi MAH) โดยมี 3 ขั้นตอนคือ

1. เปรียบเทียบความสำคัญเป็นรายคู่ (Pairwise Comparison Matrix) ใช้ชุดตัวเลขสำหรับการเปรียบเทียบที่สร้างขึ้นจากการศึกษา โดยแต่ละข้อมูลจะมีการเปรียบเทียบกัน 9 ระดับโดยผู้บริหารหรือผู้เชี่ยวชาญหรือผู้เกี่ยวข้องจะเป็นผู้ให้คะแนนความสำคัญหรือความชอบโดยการเปรียบเทียบของ (เกณฑ์หรือทางเลือก) ทีละคู่ (Pairwise Comparison) โดยเริ่มจากชั้นบนลงสู่ชั้นล่าง โดยแบ่งระดับความสำคัญหรือความชอบ (AHP Measurement Scale) ออกเป็น 9 ระดับ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 มาตราส่วนมูลฐาน AHP 1-9

ดุลยพินิจ (Verbal Judgments)	มาตราส่วนที่ใช้เปรียบเทียบ	คำอธิบาย
มีความสำคัญเท่ากัน (Equal Importance)	1	กิจกรรมสองอย่างมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันกับวัตถุประสงค์
มีความสำคัญกว่าบ้าง (Moderate Importance)	3	ความสำคัญปานกลางของหนึ่งมากกว่าอีกประสบการณ์และการตัดสินเล็กน้อยสนับสนุนกิจกรรมหนึ่งมากกว่า
มีความสำคัญกว่ามาก (Strong Importance)	5	ความสำคัญหรือแข็งแรงที่สำคัญการมีประสบการณ์และการตัดสินใจสนับสนุนกิจกรรมหนึ่ง ๆ มากกว่ากิจกรรมอื่น

ตารางที่ 4 มาตราส่วนมูลฐาน AHP 1-9 (ต่อ)

ดุลยพินิจ (Verbal Judgments)	มาตราส่วนที่ใช้เปรียบเทียบ	คำอธิบาย
มีความสำคัญกว่าค่อนข้างมาก (Very Strongly Importance)	7	ความสำคัญอย่างยิ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากและมีการครอบงำในทางปฏิบัติ
มีความสำคัญอย่างยิ่ง (Extreme Importance)	9	ความสำคัญมากหลักฐานที่แสดงความชื่นชมต่อกิจกรรมหนึ่ง ๆ เหนือสิ่งอื่นใดเป็นคำสั่งสูงสุดที่เป็นไปได้ในการยืนยัน
ค่ากลางระหว่างระดับความเข้มข้นของอิทธิพลตามที่กล่าวมาข้างต้น Intermediate values between the two adjacent judgments	2, 4, 6, 8	ค่ากลางระหว่างสองคำตัดสินที่อยู่ติดกันเมื่อประนีประนอมเป็นสิ่งจำเป็น

ที่มา: (Saaty, T. L. , 2004)

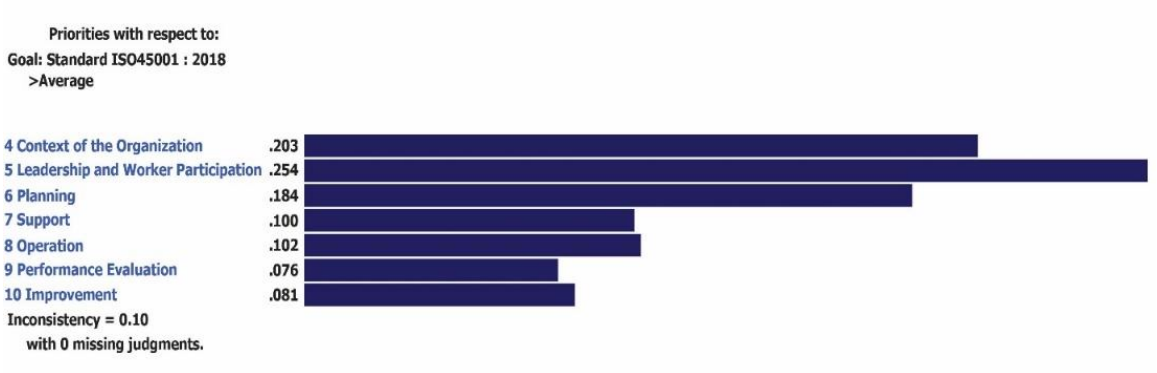
2. หาค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากการเปรียบเทียบความสำคัญเป็นคู่ ๆ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน

3. ได้ค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากการเปรียบเทียบความสำคัญเป็นคู่ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่านเพื่อพิจารณาการตัดสินใจค่าน้ำหนักความสำคัญของข้อกำหนดมาตรฐานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ดังแสดงตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความสำคัญเป็นคู่

ISO45001 Requirements	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5	...	No. 17	Average weight
4 and 5	**1**	1/9	9	3	1/5	...	**1/4**	**2.27**
4 and 6	4	1/7	3	1/4	1/3	...	**1/6**	**0.86**
4 and 7	1/3	1/9	1	1	1/3	...	1/4	**1.96**
4 and 8	1/3	1/7	1	1/3	1/7	...	1/4	**1.58**
4 and 9	1	1/5	2	1/2	1/5	...	**1/9**	**2.47**
...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...
9 and 10	1	3	1	1	3	...	**1/9**	**2.01**

สรุปผลการเปรียบเทียบข้อกำหนดโดยการคำนวณน้ำหนักความสำคัญในแต่ละเกณฑ์ของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ด้วยกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (AHP) โดยโปรแกรม Expert Choice V11 คือ เกณฑ์ข้อกำหนดที่มีผลค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ ความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม 0.254 บริบทองค์กร 0.203 การวางแผน 0.184 การปฏิบัติงาน 0.102 การสนับสนุน 0.100 การปรับปรุง 0.081 และการประเมินสมรรถนะ 0.076 ตามลำดับ และอัตราค่าความสอดคล้อง (Consistency Ration: C.R.): มีค่าเท่ากับ 0.10 ดังแสดงในรูปที่ 2

ภาพที่ 2 น้ำหนักความสำคัญโดยเปรียบเทียบข้อกำหนดของระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย โดยโปรแกรม Expert Choice V11

การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอกภัยแบบฟัซซี่ลอจิก (Fuzzy Logic) ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลค่าน้ำหนักความสำคัญผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ด้วยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (AHP) ซึ่งมีทั้งหมด 7 เกณฑ์ข้อกำหนดตามระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 5 และจากผลการประเมินค่าน้ำหนักโดยวิธีกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) ดังแสดงตารางที่ 6

วิเคราะห์โดยคำนวณค่าขอบเขตสังเคราะห์ฟัซซี่

$S_1 = (7.00,16.30,26.20) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.059,0.199,0.494)$

$S_2 = (11.00,20.33,30.20) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.092,0.248,0.570)$

$S_3 = (8.33,16.20,24.14) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.070,0.198,0.456)$

$S_4 = (6.33,8.20,11.74) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.053,0.100,0.222)$

$S_5 = (6.33,9.53,13.34) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.053,0.116,0.252)$

$S_6 = (7.00,5.67,7.00) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.059,0.069,0.132)$

$S_7 = (7.00,5.67,7.00) \times (52.999,81.928,119.629)^{-1} = (0.059,0.069,0.132)$

คำนวณระดับของความเป็นไปได้ของ $S_i \geq S_j$เมื่อ $S_i=(l_i,m_i,u_i)$ และ $S_j=(l_j,m_j,u_j)$ โดยที่ i=1,2,...n และ j=1,2,...m และ $i \neq j$

$$V(S_1 \geq S_2) = \frac{(0.092-0.494)}{(0.199-0.494)-(0.248-0.092)} = 0.891$$

$$V(S_2 \geq S_1) = \frac{(0.070-0.570)}{(0.248-0.570)-(0.198-0.070)} = 1.111$$

$V(S_2 \geq S_3) = 1$, $V(S_2 \geq S_4) = 1$, $V(S_2 \geq S_5) = 1$, $V(S_2 \geq S_6) = 1$ และ $V(S_2 \geq S_7) = 1$

$$V(S_3 \geq S_1) = \frac{(0.059-0.456)}{(0.199-0.456)-(0.199-0.059)} = 1.000$$

$$V(S_3 \geq S_2) = \frac{(0.092-0.456)}{(0.199-0.456)-(0.248-0.092)} = 0.881$$

$V(S_3 \geq S_4) = 1$, $V(S_3 \geq S_5) = 1$, $V(S_3 \geq S_6) = 1$ และ $V(S_3 \geq S_7) = 1$

$$V(S_4 \geq S_1) = \frac{(0.059-0.222)}{(0.100-0.222)-(0.199-0.059)} = 0.622$$

$$V(S_4 \geq S_2) = \frac{(0.092-0.222)}{(0.100-0.222)-(0.248-0.092)} = 0.468$$

$$V(S_4 \geq S_3) = \frac{(0.070-0.222)}{(0.100-0.222)-(0.198-0.070)} = 0.608$$

$$V(S_4 \geq S_5) = \frac{(0.053-0.222)}{(0.100-0.222)-(0.116-0.053)} = 0.914$$

$V(S_4 \geq S_6) = 1$ และ $V(S_4 \geq S_7) = 1$

$$V(S_5 \geq S_1) = \frac{(0.059-0.252)}{(0.116-0.252)-(0.199-0.059)} = 0.699$$

$$V(S_5 \geq S_2) = \frac{(0.092-0.252)}{(0.116-0.252)-(0.248-0.092)} = 0.548$$

$$V(S_5 \geq S_3) = \frac{(0.070-0.252)}{(0.116-0.252)-(0.198-0.070)} = 0.689$$

$V(S_5 \geq S_4) = 1$, $V(S_5 \geq S_6) = 1$ และ $V(S_5 \geq S_7) = 1$

$$V(S_6 \geq S_1) = \frac{(0.059-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.199-0.059)} = 0.360$$

$$V(S_6 \geq S_2) = \frac{(0.092-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.248-0.092)} = 0.183$$

$$V(S_6 \geq S_3) = \frac{(0.070-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.198-0.070)} = 0.325$$

$$V(S_6 \geq S_4) = \frac{(0.053-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.100-0.053)} = 0.718$$

$$V(S_6 \geq S_5) = \frac{(0.053-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.116-0.053)} = 0.627$$

$V(S_6 \geq S_7) = 1$

$$V(S_7 \geq S_1) = \frac{(0.059-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.199-0.059)} = 0.360$$

$$V(S_7 \geq S_2) = \frac{(0.092-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.248-0.092)} = 0.183$$

$$V(S_7 \geq S_3) = \frac{(0.070-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.198-0.070)} = 0.325$$

$$V(S_7 \geq S_4) = \frac{(0.053-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.100-0.053)} = 0.718$$

$$V(S_7 \geq S_5) = \frac{(0.053-0.132)}{(0.069-0.132)-(0.116-0.053)} = 0.627$$

$V(S_7 \geq S_6) = 1$

คำนวณระดับความเป็นไปได้ของ Si ที่มากกว่า Sj อื่นๆ

$W_A = \min(S_1 \geq S_2, S_3, S_4, S_5, S_6, S_7) = \min(0.891,1,1,1,1,1) = 0.891$

$W_B = \min(S_2 \geq S_1, S_3, S_4, S_5, S_6, S_7) = \min(1.111,1,1,1,1,1) = 1$

$W_C = \min(S_3 \geq S_1, S_2, S_4, S_5, S_6, S_7) = \min(1.000,0.881,1,1,1,1,1) = 0.881$

$W_D = \min(S_4 \geq S_1, S_2, S_3, S_5, S_6, S_7) = \min(0.622,0.468,0.608,0.914,1,1) = 0.468$

$W_E = \min(S_5 \geq S_1, S_2, S_3, S_4, S_6, S_7) = \min(0.699,0.548,0.689,1,1,1) = 0.548$

$W_F = \min(S_6 \geq S_1, S_2, S_3, S_4, S_5, S_7) = \min(0.360,0.183,0.325,0.718,0.627,1) = 0.183$

$W_G = \min(S_7 \geq S_1, S_2, S_3, S_4, S_5, S_6) = \min(0.360,0.183,0.325,0.718,0.627,1) = 0.183$

ได้เวกเตอร์ความสำคัญ

$W = (w_1,w_2,...w_n)^T$ ของเมตทริกซ์การเปรียบเทียบความสำคัญแบบฟัซซี่

$W = (0.891,1,0.881,0.468,0.548,0.183,0.183)^T$

นำมา Normalized

$W = (0.214,0.241,0.212,0.113,0.132,0.044,0.044)^T$

ผลการวิจัย

น้ำหนักความสำคัญของข้อกำหนดการจัดการระบบอาชีวอนามัยและความปลอดภัยด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) พบว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญมากสุดถึงน้อยสุดของข้อกำหนดอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คือ ความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม 0.252 บริบทองค์กร 0.212 การวางแผน 0.168 การปฏิบัติงาน 0.103 การสนับสนุน 0.100 การปรับปรุง 0.086 และ ข้อกำหนดการประเมินสมรรถนะ 0.078 ตามลำดับ และการประเมินน้ำหนักความสำคัญ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (ISO45001:2018) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) พบว่า น้ำหนักความสำคัญมากสุดถึงน้อยสุด คือ ความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม 0.241 บริบทองค์กร 0.214 การวางแผน 0.212 การปฏิบัติงาน 0.132 การสนับสนุน 0.113 และ ข้อกำหนดการประเมินสมรรถนะ และการปรับปรุง 0.044 ตามลำดับ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 น้ำหนักความสำคัญและการจัดลำดับความสำคัญของข้อกำหนดการจัดการระบบอาชีวอนามัยและความปลอดภัยด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) เปรียบเทียบกับกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP)

เกณฑ์ข้อกำหนด	AHP		FAHP	
	ค่าน้ำหนักความสำคัญ	ลำดับความสำคัญ	ค่าน้ำหนักการจัดลำดับความสำคัญ	ลำดับความสำคัญ
บริบทองค์กร	0.212	2	0.214	2
ความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม	0.252	1	0.241	1
การวางแผน	0.168	3	0.212	3
การสนับสนุน	0.100	5	0.113	5
การปฏิบัติงาน	0.103	4	0.132	4
การประเมินสมรรถนะ	0.078	7	0.044	7
การปรับปรุง	0.086	6	0.044	6

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ต้องการจัดลำดับความสำคัญของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยมาตรฐาน ISO 45001:2018 เพื่อศึกษาน้ำหนักและระดับความสำคัญเกณฑ์ข้อกำหนดสำหรับการวางแผนและเป็นแนวทางการปฏิบัติด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรมอิเลคทรอนิกส์

การตั้งเกณฑ์นอกเหนือจากข้อกำหนดได้จากการทบทวนวรรณกรรมและสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทนิคเดลฟาย พบว่า เกณฑ์นอกเหนือจากข้อกำหนด 9 เกณฑ์ ดังนี้ การแข่งขันธุรกิจในตลาด การพัฒนาความปลอดภัยของสินค้า ต้นทุนราคาสินค้า เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย ประสบการณ์การทำงาน การจัดสรรงบประมาณในการควบคุมความปลอดภัย การดำเนินการและปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย การเสนอแนะด้านความปลอดภัย และการควบคุมการเกิดอันตราย เป็นเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสมควรในระดับมากถึงมากสุด

เท่ากับ 4.00 - 5.00 และมีความสอดคล้องกันสูงมากเท่ากับ 1.00 อันเนื่องมาจากกระบวนการสร้างเกณฑ์นอกเหนือจากข้อกำหนดเกิดจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น ความความเห็นของผู้เชี่ยวจะแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยเกณฑ์การแข่งขันธุรกิจในตลาด การพัฒนาความปลอดภัยของสินค้า ต้นทุนราคาสินค้า ด้วยเหตุผลที่เกณฑ์การพิจารณาด้านความปลอดภัยของสินค้าและต้องคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวไว้ว่า ต้นทุนราคาสินค้าเป็นประเด็นหลัก ประกอบด้วย เครื่องมือที่ทันสมัย และประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานในการผลิตสินค้าที่ทันสมัย ปลอดภัย ได้ตามมาตรฐานและแข่งขันในตลาดได้ (Rosesukhon, S., 2020)

การจัดลำดับความสำคัญของข้อกำหนดระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยหลัก 7 ข้อกำหนด โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) ประกอบด้วย บริบทองค์กร ความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม การวางแผน การปฏิบัติงาน การสนับสนุน และข้อกำหนดการประเมินสมรรถนะ และการปรับปรุง โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ 0.214, 0.241, 0.212, 0.132, 0.113 และ 0.044 ตามลำดับ พบว่า ข้อกำหนดความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมมีระดับความสำคัญมากสุด อันเนื่องมาจากจิตสำนึกความเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติในองค์กร คือ จุดเริ่มต้นของการกระทำเพื่อให้เกิดความปลอดภัยหากขาดจิตสำนึกความปลอดภัยแล้ว ผู้ปฏิบัติงานจะทำงานหรือปฏิบัติงานไม่มีมาตรฐานและขาดความระมัดระวังซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวไว้ว่า ความมุ่งมั่นของผู้นำ และผู้บริหารด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยต้องกำหนดนโยบาย การบริหาร บทบาท อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ การสื่อสาร และวิธีการขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของพนักงานทุกระดับทุกตำแหน่งเป็นสิ่งสำคัญ (Weerasak, P., 2018)

การใช้เกณฑ์นอกเหนือจากข้อกำหนดที่สร้างขึ้นใหม่ สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกองค์กรของภาคอุตสาหกรรมอิเลคทรอนิกส์อันเนื่องมาจากในกระบวนการปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัย ISO45001:2018 มีเกณฑ์ข้อกำหนดหลักที่มีความสำคัญ ถ้าไม่มีการพิจารณานำเกณฑ์หลักไปจัดลำดับการปฏิบัติอาจนำไปสู่การเกิดเหตุการณ์ความสับสนไม่พึงประสงค์ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) เป็นกระบวนการสำหรับการประเมินค่าน้ำหนักความสำคัญแบบละเอียดเพื่อลดความคลุมเครือของผู้ประเมินมากกว่ากระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์แบบเดิม (AHP) กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นแบบฟัซซี่ (FAHP) มีการแปลงค่าคะแนนออกเป็น 3 ช่วงคือ สูง (Upper) ปานกลาง (Medium) และต่ำ (Low) หรือ Triangular Fuzzy Numbers มีความยืดหยุ่นตามระดับคะแนน สามารถช่วยลดความคลุมเครือของผู้ประเมินในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามผลที่ได้จากการประเมินแบบ FAHP มีผลลัพธ์การจัดลำดับความสำคัญเท่ากันกับการจัดลำดับความสำคัญแบบ AHP อีกทั้งยังมีค่าน้ำหนักความสำคัญใกล้เคียงกันทั้งสองเทคนิค การวิเคราะห์ค่าน้ำหนักด้วยเทคนิค AHP จะช่วยให้สามารถนำผลการประเมินทั้งสองมาจัดทำแผนแนวทางการปฏิบัติด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักโดยการประยุกต์ใช้กระบวนการ FAHP จะมีผลค่าน้ำหนักที่แตกต่างกันเล็กน้อย แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) เป็นเทคนิคที่ง่ายและมีความซับซ้อนน้อยกว่ากระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์แบบฟัซซี่ (FAHP) และให้ผลลัพธ์ที่ไม่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน. (2565). สถานการณ์การประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน ปี 2560 - 2564. (พิพม์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานกำหนดอัตราเงินสมทบกองทุนเงินทดแทน สำนักงานกองทุนทดแทน.

Antti, A. (2019). Occupational safety and health in Finnish SME's. In Occupational Safety and Health guidebook. Laurea University of Applied Sciences. Finland.

Chakkrit, S. (2022). Integrate management system of environmental, energy and safety in electronics manufacturing: A case study of benchmark electronics publics company limited. In Master Thesis Science in Environmental Management. National Institute of Development Administration (NIDA).

Chang, D. Y. . (1996). Applications of the extent analysis method on fuzzy AHP. European Journal of Operational Research, 95(3), 649-655.

Chatchawal, D. (2020). The Delphi technique researching. In Doctoral Thesis Poliyical Science. Rangsit University.

Fowles, J. V., et al. (1978). Untreated scoliosis in the adult. Clinical Orthopaedics, 134(1978), 212-217.

Giannarou, L., & Zervas, E. (2014). Using Delphi technique to build consensus in practice. International Journal of Business Science & Applied Management (IJBSAM), 9(2), 65-82.

Prajak, K. (2017). Application of The Analytic Hierarchy Process (AHP) Toward Decision Making to use The Technology in Garment Factory. In Master Thesis Faculty of Economics. Thammasat University.

Rosesukhon, S. (2020). Cosmetics product trends 5 years (2020-2024) through Delphi technique. In Master Thesis Business Administration. Ramkhamhaeng University.

Rujiphan, F. & Arroon, K. (2018). A new risk assessment criteria in the process of fuel oil unloading. Science and Technology RMUTT Journal, 8(1), 89-105.

Saaty, T. L. . (2004). Decision making-the analytic hierarchy and network processes (AHP/ANP). Journal of Systems Science and Systems Engineering, 13(2004), 1-35.

Sever, D., & Bostanci, K. T. (2020). The competencies of science teacher: A Delphi study. Online Inf. Rev, 7(6), 82-112.

Sunphich, P. (2021). Development of safetyu risk assessment criteria in the process of traction battery charging for electrical Forklift. In Master Thesis Occupational and Safety Management. Thammasat University.

Virat, P. (2009). Infromation technology standard selection approach by Analytic Hierarchy Process (AHP) Case study: A printing company. In Master Thesis Science Technology Management College of Innovation. Thammasat University.

Weerasak, P. (2018). ISO 45001:2018 Occupational health and safety management systems – requirements with guidance for use (T. I. S. Institution, Ed. 01 ed.). Bangkok: Thailand Industrial Standard Institute .

บทความวิจัย

บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน*

THE ROLE OF THE NAN PROVINCIAL YOUTH NETWORK CAPACITY DEVELOPMENT FUND IN PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF YOUTH

บุญชิรา ภู่ชนะจิต[1], พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร[2*]
Bunchira Phuchanajita[1], Phramaha Ekkawin Piyaweero[2*]
[1]คณะรัฐศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1] Faculty of Political Science, Rajapark Institute, Bangkok, Thailand
[2]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
[2] Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University Srithammasokkraj Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: ekkawin.piy@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านนำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างเครือข่ายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนกับการมีส่วนในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของจังหวัดน่าน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) กองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน มีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่จังหวัดน่าน ทำให้เข้าใจและเกิดแนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรมของเมืองน่าน โดยการนำประเด็นเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดและสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนกลับมาพัฒนาบ้านเกิด 2) การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน พบว่า เยาวชนมีความมุ่งมั่นและที่จะพัฒนาเครือข่ายของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดน่าน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) แนวทางการพัฒนาของเยาวชนด้วยการประสานความร่วมมือระหว่างกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านและภาคีเครือข่ายในชุมชนและท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการเปิดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ให้เยาวชนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม เป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ร่วมกับเครือข่ายเยาวชน ชุมชนและท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และศิลปินในจังหวัดน่าน เพื่อต่อยอดมรดกทางศิลปะวัฒนธรรมมีความยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชน, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การมีส่วนร่วมของเครือข่ายเยาวชน

Abstract

This research article the objectives are to 1) study the role of the Nan Provincial Youth Network Capacity Development Fund in promoting sustainable development of youth 2) study the participation

* Received 13 March 2024; Revised 28 March 2024; Accepted 30 March 2024

of youth in the Nan Provincial Youth Network Capacity Development Fund leading to the promotion of development. 3) To present guidelines and create a network for sustainable development of youth and their participation in supporting economic growth and better living conditions of Nan Province. The research format is qualitative research. Using in-depth interviews. Data were analyzed using descriptive content analysis. The research results found that 1) Nan Provincial Youth Network Potential Development Fund Play a role in developing the potential of youth networks in Nan Province. Makes people understand and create ideas about the cultural costs of Nan. By bringing issues about cultural costs to expand and inspire youth to return to develop their hometowns. 2) Participation of youth in the Nan Provincial Youth Network Capacity Development Fund. It was found that youth are committed and committed to develop their network To lead to the development and continuation of local wisdom of Nan Province. Leads to the promotion of sustainable development. 3) Guidelines for youth development through coordination between the Nan Provincial Youth Network Capacity Development Fund and network partners in the community and local areas. It supports economic growth and better living conditions. By opening a creative space for youth to jointly organize activities that are beneficial to society and the public at large. It is a mechanism for building relationships between the old generation and the new generation together with the youth network. Community and local folk philosopher and artists in Nan Province To continue the sustainable cultural heritage.

Keywords: The role of the Youth Network Capacity Development Fund, Sustainable Development, Youth Network participation

บทนำ

เยาวชนเป็นช่วงชีวิตระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ตามความหมายสากลคือผู้มีอายุระหว่าง 15-25 ปี เป็นช่วงเวลาแห่งการเติบโต การเรียนรู้ และการพัฒนา ในช่วงวัยนี้ถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งวัย มีระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และการรับรู้อย่างมีนัยสำคัญ เยาวชนจึงต้องการการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัย ตลอดจนกระบวนการเลี้ยงดูและสนับสนุนเพื่อให้ได้รับการพัฒนาจนได้เข้าถึงศักยภาพสูงสุดในด้านต่างๆ ของชีวิตทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งส่งผลเกี่ยวข้องกับการให้โอกาสทางการศึกษา การสร้างทักษะ การให้คำปรึกษา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงบวก ที่จะช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่ (ทีมงานทรูปลูกปัญญา, 2564) ดังนั้น โครงการพัฒนาเยาวชนแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เพื่อส่งเสริมศักยภาพเยาวชนในด้านต่าง ๆ จึงมีเป้าหมาย คือ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับเยาวชน เพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง จัดเตรียมทักษะและองค์ความรู้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับอนาคต (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP), 2020)

กระบวนการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาเยาวชน จึงเป็นแนวทางที่สนับสนุนการเติบโตและความเป็นอยู่ที่ดีของเยาวชน โดยเน้นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะทางร่างกาย ความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนความรู้สึกถึงอัตลักษณ์และจุดมุ่งหมายในชีวิตของตนเอง โดยทั่วไปกระบวนการนี้จะรวมถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก การส่งเสริมค่านิยมและพฤติกรรมเชิงบวก ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนที่ช่วยให้เยาวชนได้เข้าถึงศักยภาพสูงสุดของตนได้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้โอกาสในการเรียนรู้และการเติบโตส่วนบุคคลด้วย

ในการดำเนินการสร้างนโยบายเพื่อเยาวชนโดยเยาวชน พบว่าประเด็นปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ ที่เยาวชนกำลังเผชิญอยู่นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 9 ประเด็นหลัก ได้แก่ (Thailand Policy Lab Team, 2021) 1) การศึกษาและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) สุขภาพจิตและสุขภาวะของเยาวชน 3) ความยากจนและการจ้างงาน 4) ความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศ 5) สุขภาพทางเพศ/การเจริญพันธุ์และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น 6) การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุข 7) การใช้สารเสพติดต่าง ๆ 8) ภัยทางท้องถนน 9) มลภาวะและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ

ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนจึงต้องได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย ทั้งด้านการศึกษาและคุณธรรม เพื่อที่จะได้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเจริญทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม (ธงชัย สมบูรณ์, 2549)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน

2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านนำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน

3. เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างเครือข่ายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนกับการมีส่วนในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การทบทวนงานวิจัย บทความรายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่างๆ และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน นอกจากนั้นยังตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยพิจารณาจากเวลา สถานที่และบุคคล เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

โดยการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกใช้ ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัพฮอฟฟ (Cohen and Uphoff) เพื่อศึกษาถึงบทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน และเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ของ เอ็ดเวิร์ด บาร์บีเออร์ Edward B. เพื่อพิสูจน์ว่า บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านจะมีผลต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน อย่างไร

หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้ เข้าสู่กระบวนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูล

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 กลุ่มเยาวชน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารกองทุนพัฒนาเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้นำชุมชน และ กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาครัฐ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ตรงตามหลักเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมายของงานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ กองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Questions) เป็นคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview questions) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน ด้วยแบบสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน โดยคำถามต่าง ๆ เป็นคำถามปลายเปิดที่ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์นั้น เป็นข้อคำถามแบบเดียวกัน (Standardized Questionnaire) ที่มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน เพื่อใช้ในการประกอบการสัมภาษณ์

การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดน่าน และนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์

เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (นักวิจัย HITAP, 2017) (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 คน บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียงให้ครบตามคำถามการสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (ContentAnalysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่างๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (major themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2553) และนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มีรายละเอียดและมีการอ้างถึงโดยตรง เกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสาร

4. นำเสนอข้อมูลและข้อสรุป ที่ได้จากการวิจัยการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน เพื่อนำมาพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ที่เป็นบทสรุป

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) รวมถึงข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Document Research) ได้ถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณนานำไปสู่คำตอบในการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2549) และสรุปตามหลักวิชาการ เพื่อชี้ให้เห็นถึง บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน

ผลการวิจัย

1. บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน (DNYC) ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่จังหวัดน่าน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรมของเมืองน่าน ทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาเมืองน่านร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะการนำประเด็นเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดให้เกิดความสร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ต้องการที่จะกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง

2. การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านนำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน พบว่า เยาวชนมีความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่ต้องการจะพัฒนาเครือข่ายของตนเพื่อนำไปสู่ การพัฒนาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดน่านให้คงอยู่ รวมทั้งต้องการเปิดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เยาวชนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อเป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ร่วมกับเครือข่ายเยาวชน ชุมชนและท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และศิลปินในจังหวัดน่าน และร่วมกันสืบสาน รักษา และต่อยอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน

3. การพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนกับการมีส่วนในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของจังหวัดน่าน จากการจัดกิจกรรมของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน (DNYC) ร่วมกับเครือข่ายทั้งภายในจังหวัดและภายนอกจังหวัดนั้น ได้มีการดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น สถานศึกษา ชุมชน และเครือข่ายเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้กลุ่มเยาวชนได้มีองค์ความรู้ในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อการประชาสัมพันธ์ และนำเสนอเอกลักษณ์ชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและต่อยอดกิจกรรมทางภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น เช่น การปักผ้า และสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์กับสังคมสมัยใหม่ ทั้งยังสามารถนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาออกแบบนวัตกรรมในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ สติ๊กเกอร์ไลน์ชุมชน และ e - book แผนที่ชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนยังสามารถสร้างเครือข่ายทั้งในระดับชุมชนและสถานศึกษาในจังหวัดน่านเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี รวมทั้งมีการติดตาม ประเมินผล และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายใต้หัวข้อ ‘จะทำอย่างไรให้ทุนทางวัฒนธรรมสามารถหล่อเลี้ยงผู้คนในน่านได้’ ซึ่งต้นทุนทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถาน ผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรมภาพ จิตรกรรมฝาผนัง งานจักสานและศาสนสถานหรือวัดวาอารามต่าง ๆ และ ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้ภาคภูมิใจที่ตนเองได้เกิดในจังหวัดน่าน และได้กลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

อภิปรายผล

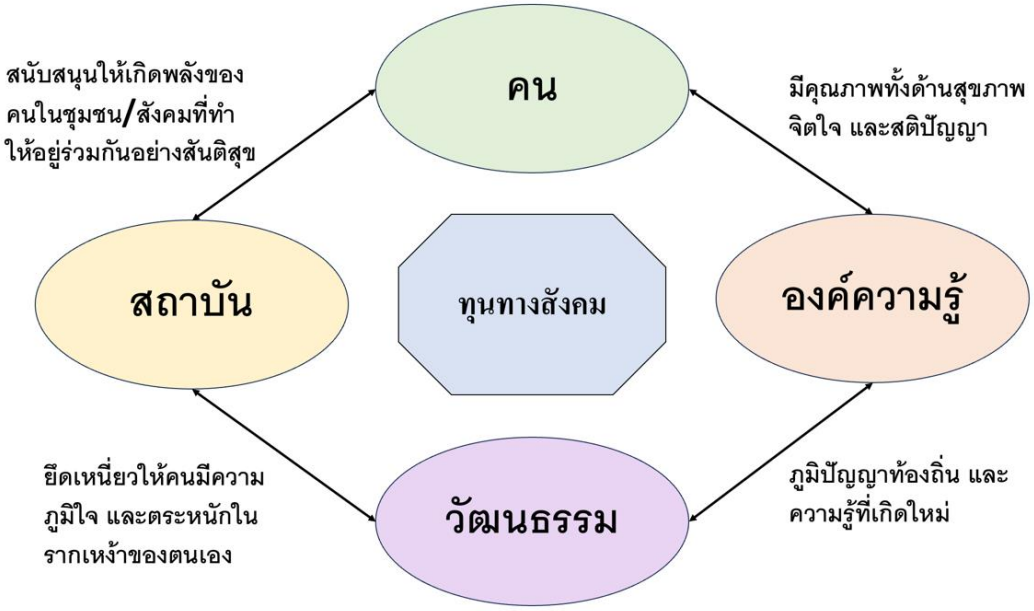
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัพฮอฟฟ (Cohen and Uphoff) (Cohen & Uphoff, 1980) ที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการตัดสินใจ เพราะทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการมีส่วนร่วมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของความยั่งยืนและการพัฒนา จึงเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ของ เอ็ดเวิร์ด บาร์บีเออร์ Edward B. (Edward, B., 1987) ด้วยเหตุผลว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมทางสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เมื่อแนวคิดทั้งสองนี้เชื่อมโยงกัน จะเห็นได้ชัดว่าการจัดการแบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ด้วยการให้ชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ผ่านความรู้และมุมมองต่างๆของเยาวชน สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและครอบคลุมมากขึ้น แนวทางนี้ไม่เพียงแต่ทำให้แน่ใจได้

ว่าเยาวชนสามารถบริหารจัดการได้ตรงความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ยังส่งเสริมความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบระหว่างชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคมอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

บทความจากงานวิจัยเรื่อง บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่จังหวัดน่านให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน เพื่อให้เยาวชนได้เกิดแนวคิดในการพัฒนาเมืองน่านร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะการนำประเด็นเกี่ยวกับต้นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอด ให้เกิดความสร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง บทบาทที่สำคัญของ กองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน จึงต้องพัฒนาเครือข่ายเยาวชนด้วยรากฐานทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ดีงามและสร้างพลเมืองน่านให้เข้มแข็งและเติบโตได้อย่างยั่งยืนและมีความสุข มุ่งหวังให้เยาวชนในจังหวัดน่านมีความเข้าใจในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในตัวตนและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชน ในการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมศักยภาพเพื่อนำไปต่อยอดต้นทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

กองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน มีบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมต่อเด็กและเยาวชน และได้ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน เป็น

การสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าด้านผลงานศิลปะเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มบทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ในการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน ด้วยการสร้างเครือข่ายกับชุมชนในจังหวัดข้างเคียง เช่น การจัดเวิร์คช็อป (workshop) การจัดนิทรรศการที่ให้เด็กและเยาวชนได้สัมผัสกับงานศิลปะในรูปแบบต่างๆ เช่น จิตรกรรม ดนตรี การเต้นรำ และการละคร ด้วยการทำงานอย่างใกล้ชิดกับชุมชนให้มากขึ้น เพิ่มการสนับสนุนศิลปินและผู้ประกอบวิชาชีพด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการสนับสนุนการพัฒนาโครงการและนวัตกรรมใหม่ๆ และส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างสถาบัน ระหว่างชุมชน จึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเยาวชนจากจังหวัดอื่นหรือแม้แต่ในระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มคนรุ่นใหม่มากขึ้น และเนื่องจากการทำวิจัยเรื่อง บทบาทของกองทุนพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชน ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ หากมีผู้สนใจจะการศึกษาวิจัยในหัวข้อดังกล่าวอีกครั้ง จึงขอเสนอแนะให้ศึกษาในเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดน่าน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดน่าน และควรเพิ่มการศึกษาการขยายเครือข่ายเยาวชนจากจังหวัดน่าน ไปยังจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเป็นการต่อยอดการพัฒนาเยาวชนร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP). (2563). การส่งเสริมศักยภาพเยาวชนในประเทศไทย โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) แผนพัฒนาเยาวชน. เรียกใช้เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/youth%20strategy_th_ addpage.pdf

ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2564). เยาวชน : ความคาดหวังของผู้ใหญ่. เรียกใช้เมื่อ 2566 จาก https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/686

ธงชัย สมบูรณ์. (2549). การบริหารและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ใน. กรุงเทพมหานคร: ปราชญ์สยาม.

นักวิจัย HITAP. (2560). “สัมภาษณ์ในงานวิจัย” จากเรื่องเล่าและบทสนทนาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. เรียกใช้เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://www.hitap.net/172959

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักส์.

สุภางค์ จันทวานิช. (2549). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2553). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

Edward, B. (1987). The concept of Sustainable Economic Development. Environmental Conservation. 14(2), 101-110.

Cohen & Uphoff. (1980). Effective Behavior in Organizations. New York: Richard D. Lrwin Inc.

Thailand Policy Lab Team. (2021). Thailand Policy Lab. Again on 22 January 2024 from https://www .thailandpol icylab.com/youth_poll_result_thai/

บทความวิจัย

การตรวจจับแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในคริปโตโดยการใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ: กรณีศึกษาการล่มสลายของบริษัทซื้อขายล่วงหน้าเอฟทีเอ็ก*

DETECTING PONZI SCHEMES IN CRYPTO BY USING ECONOMETRIC MODELS: A CASE STUDY OF FUTURE EXCHANGE TRADING LIMITED (FTX) COLLAPSE

เศรษฐพงศ์ วัฒนพลาชัยกูร
Sethapong Watanapalachaikul
คณะการจัดการธุรกิจยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ นนทบุรี ประเทศไทย
Faculty of Business Management in Digital Era, Rajapruk University, Nonthaburi, Thailand
Corresponding author E-mail: sewata@rpu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาแบบจำลองฟองเก็งกำไรแบบมีเหตุผลที่สามารถระบุโครงการเอฟทีเอ็กแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนได้ 2) พัฒนาโมเดล GARCH-M เพื่อตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงเอฟทีเอ็กเพื่อเป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าสำหรับ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อตรวจจับแผนการ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในตลาดสกุลเงินดิจิทัล โดยใช้เอฟทีเอ็กเป็นกรณีศึกษา การวิจัยจะใช้ราคาธุรกรรมในอดีตและข้อมูลปริมาณจากเอฟทีเอ็กเพื่อพัฒนาและทดสอบแบบจำลอง การวิจัยจำกัดอยู่เพียงการใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ การล่มสลายของบริษัทซื้อขายล่วงหน้าเอฟทีเอ็ก วิธีการวิจัยเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินดิจิทัล การระบุตัวแปรสำคัญที่บ่งบอกถึงแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน การศึกษาพิจารณาว่าแบบจำลองทางเศรษฐมิตินั้นทำงานได้ดีเพียงใดในแผนฉ้อฉลหลอกลวงในเหรียญเอฟทีที ผลจากการศึกษาพบว่าการรวมแบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรที่มีเหตุผลประสบความสำเร็จในการตรวจจับการฉ้อโกงการแลกเปลี่ยน การกำหนดราคาเอฟทีที มีความสัมพันธ์อย่างมากกับแผนฉ้อฉลหลอกลวงด้วยเหตุนี้ GARCH-M แบบจำลองการเก็งกำไรนี้อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือตรวจจับกิจกรรมที่ผิดกฎหมายตั้งแต่เนิ่น ๆ ซึ่งสามารถใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อตรวจจับและป้องกันการฉ้อโกง เพื่อปกป้องนักลงทุน แบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผลสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระบุแผนการแชร์ลูกโซ่และการฉ้อโกงอื่นๆ ล่วงหน้าได้

คำสำคัญ: แผนฉ้อฉลหลอกลวง, การลงทุนในคริปโต, แบบจำลองทางเศรษฐมิติ, เอฟทีเอ็ก

Abstract

The objectives of this research study are to 1) develop a rational speculative bubble model that can identify FTX projects, fraudulent investment scams, and 2) develop a GARCH-M model to detect FTX fraudulent activities as an early warning signal for Investment fraud scheme This research is empirical research that focuses on developing an econometric model to detect schemes. Investment fraud scheme in the cryptocurrency market using FTX as a case study. The

* Received 13 March 2024; Revised 28 March 2024; Accepted 30 March 2024

research will use historical transaction prices and volume data from FTX to develop and test the model. Research is limited to the use of econometric models. The research methodology involved collecting relevant data on the cryptocurrency, identifying key variables indicative of Ponzi schemes, and applying econometric models. The study looked at how well econometric models worked for finding Ponzi schemes in the FTX coin. The results showed that GARCH-M volatility model and rational speculative models was quite successful in spotting exchange fraud. FTT pricing all showed a substantial correlation with Ponzi scam activity. As a result, GARCH-M model may be used as an early detection tool for illegal activities. This econometric model could detect and prevent fraud in order to protect investors. The GARCH-M volatility model and rational speculative bubble model can be used as tools to identify ponzi schemes and other frauds in advance.

Keywords: Ponzi Schemes, Crypto Investment, Econometric Models, FTX

บทนำ

สกุลเงินดิจิทัลได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยดึงดูดนักลงทุนและเทรดเดอร์จำนวนมาก แม้ว่าลักษณะการกระจายอำนาจของสกุลเงินดิจิทัลจะมอบข้อได้เปรียบมากมาย แต่ก็ยังทำให้สกุลเงินดิจิทัลกลายเป็นเป้าหมายหลักสำหรับกิจกรรมการฉ้อโกง รวมถึงโครงการแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน แผนการแชร์ลูกโซ่คือแผนการลงทุนที่ฉ้อโกงซึ่งอาศัยการสรรหานักลงทุนรายใหม่อย่างต่อเนื่องเพื่อจ่ายผลตอบแทนให้กับนักลงทุนรายเดิม สกุลเงินดิจิทัลได้มอบแพลตฟอร์มใหม่สำหรับแผนการดังกล่าว และความแพร่หลายของพวกมันทำให้เกิดความกังวลในหมู่นักลงทุน ผู้กำหนดนโยบาย และหน่วยงานกำกับดูแล การวิเคราะห์เชิงลึกของการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลที่ประสบความสำเร็จครั้งหนึ่งอาจทำให้แนวคิดในการลงทุนในสินทรัพย์ดิจิทัลดูอันตรายเนื่องจากการลงทุนในสกุลเงินดิจิทัลนั้นมีความเสี่ยงจากความผันผวน (Vouldis, et al., 2019) การตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในตลาดสกุลเงินดิจิทัลถือเป็นงานที่ท้าทาย การไม่เปิดเผยตัวตนและการกระจายอำนาจของสกุลเงินดิจิทัลทำให้ยากต่อการติดตามการไหลของเงินทุน และแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน สามารถดำเนินการภายใต้การสอดส่องดูแลเป็นระยะเวลานาน ในงานวิจัยนี้ เราเสนอแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่สามารถตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนโดยการวิเคราะห์ธุรกรรมทางการเงิน (Aliber, R. Z. et al., 2023)

การเติบโตของแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในตลาดสกุลเงินดิจิตอลก่อให้เกิดความท้าทายที่สำคัญสำหรับนักลงทุนและหน่วยงานกำกับดูแล วิธีการตรวจจับการฉ้อโกงแบบดั้งเดิม เช่น การตรวจสอบและการบัญชีนั้นไม่สามารถใช้ได้กับตลาดสกุลเงินดิจิทัล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการและเครื่องมือใหม่ๆ ที่สามารถช่วยเหลือนักลงทุนและหน่วยงานกำกับดูแลในการตรวจจับและป้องกันโครงการ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ในตลาดสกุลเงินดิจิทัล หนึ่งในตัวอย่างที่สร้างความเสียหายที่สุดของแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน คือกรณีของ Bernard Madoff Madoff ที่ดำเนินแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ โดยใช้บริษัทการลงทุนของเขาเพื่อดึงดูดนักลงทุนรายใหม่ และจ่ายผลตอบแทนปลอมให้กับนักลงทุนรายเดิมด้วยเงินจากนักลงทุนรายใหม่ แผนการของ Madoff ถูกค้นพบในปี 2551 เมื่อเกิดวิกฤติการเงิน และนักลงทุนเริ่มเรียกร้องเงินคืน อย่างไรก็ตามบริษัทของ Madoff ไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายเงินให้กับนักลงทุนทั้งหมด และในที่สุดเขาก็ถูกจับกุมและถูกตัดสินจำคุก 150 ปี คาดว่าโครงการของ Madoff ทำให้นักลงทุนต้องเสียเงินมากกว่า 65 พันล้านดอลลาร์ในเวลานั้น (Bernard, et al., 2009) อีกกรณีหนึ่งของแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน คือกรณีของโครงการ TelexFree ซึ่งเป็นบริษัทที่อ้างว่าให้บริการโฆษณาออนไลน์ แต่ในความเป็นจริงแล้ว มันเป็นโครงการพีระมิดที่อาศัยนักลงทุนราย

ใหม่เพื่อจ่ายผลตอบแทนให้กับนักลงทุนก่อนหน้านี้ บริษัทดำเนินการตั้งแต่ปี 2555 ถึง 2557 และในช่วงเวลานั้น บริษัทระดมทุนจากนักลงทุนได้มากกว่า 1 พันล้านดอลลาร์ โครงการดังกล่าวถูกเปิดเผยในปี 2014 และผู้ก่อตั้งบริษัท James Merrill และ Carlos Wanzeler ถูกตั้งข้อหาฉ้อโกง (Anaclet, J., 2021) ตัวอย่างที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของโครงการคริปโตที่ใช้แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน คือ Bitconnect ซึ่งพังทลายลงในปี 2018 หลังจากดึงดูดการลงทุนมากกว่า 2 พันล้านดอลลาร์ และอีกตัวอย่างหนึ่งคือ OneCoin ซึ่งถูกปิดตัวลงโดยทางการในปี 2019 หลังจากถูกกล่าวหาว่าฉ้อโกงนักลงทุนเป็นเงินหลายพันล้านดอลลาร์ สิ่งสำคัญที่ควรทราบคือการลงทุนในสกุลเงินดิจิทัลหรือการลงทุนประเภทอื่น ๆ มักจะมาพร้อมกับความเสี่ยงเสมอ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจโอกาสในการลงทุนอย่างถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจลงทุนใดๆ (Andrea, S., 2023)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อตรวจจับแผนการ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ในตลาดสกุลเงินดิจิทัล โดยใช้ FTX เป็นกรณีศึกษา การวิจัยจะใช้ราคาธุรกรรมในอดีตและข้อมูลปริมาณจาก FTX เพื่อพัฒนาและทดสอบแบบจำลอง การวิจัยจำกัดอยู่เพียงการใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ และไม่รวมถึงวิธีการอื่นๆ ในการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกง เช่น การวิเคราะห์เครือข่ายและการเรียนรู้ การวิจัยยังจำกัดอยู่ที่ราคาธุรกรรมในอดีตและข้อมูลปริมาณของ FTX และไม่พิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับการตรวจจับแผนการ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน เช่น กิจกรรมโซเชียลมีเดียและพฤติกรรมผู้ใช้

การวิจัยที่นำเสนอมีความสำคัญหลายประการ ประการแรก สนับสนุนงานวิจัยที่มีอยู่เกี่ยวกับแผนการแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ในตลาดสกุลเงินดิจิทัล โดยการพัฒนาวิธีการใหม่ในการตรวจจับแผนการดังกล่าว ประการที่สอง จะช่วยให้นักลงทุน การแลกเปลี่ยน และหน่วยงานกำกับดูแลมีเครื่องมือใหม่ในการระบุกิจกรรมการฉ้อโกงในตลาดสกุลเงินดิจิทัล ซึ่งสามารถช่วยป้องกันการสูญเสียทางการเงินและรักษาความสมบูรณ์ของตลาดได้ ประการที่สาม จะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะของโครงการ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ในตลาดสกุลเงินดิจิทัล ซึ่งสามารถต่อยอดการวิจัยและการปรับปรุงกฎระเบียบการลงทุนในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบจำลองฟองเก็งกำไรแบบมีเหตุผลที่สามารถระบุโครงการ FTX แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนได้

2. เพื่อพัฒนาโมเดล GARCH-M เพื่อตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกง FTX เพื่อเป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าสำหรับ แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในคริปโตโดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ จากกรณีศึกษาของการล่มสลายของ Future Exchange Trading Limited (FTX) มีดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสกุลเงินดิจิทัลเช่นราคาของเอฟทีที เนื่องจากราคาสกุลเงินดิจิทัล FTX หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ FTX Token (หรือ FTT) มีความผันผวนค่อนข้างมาก โดยมีการวิเคราะห์สี่ช่วงและสามช่วง มีการวิเคราะห์กรอบเวลาสี่ช่วงซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ ระยะเวลาทั้งหมด ตั้งแต่ มกราคม 2564 ถึง พฤศจิกายน 2565, ระยะเวลาก่อนการล่มสลาย 6 เดือน ตั้งแต่ 11 พฤษภาคม 2565 ถึง 11 พฤศจิกายน 2565, ระยะเวลาก่อนการล่มสลาย 3 เดือน ตั้งแต่ 11 กันยายน 2565 ถึง 11 พฤศจิกายน 2565, ระยะเวลาก่อนการล่มสลาย 1 เดือน ตั้งแต่ 11 ตุลาคม 2565 ถึง 11 พฤศจิกายน 2565; 2) การระบุตัวแปรที่อาจทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้แผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนภายในข้อมูลที่รวบรวม เช่น ผลตอบแทนที่ผิดปกติ; 3) การประยุกต์ใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ เช่น rational speculative bubble (Diba, B. & Grossman, H., 1988) และ GARCH-M เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมและตัวแปร โดยมี

จุดมุ่งหมายเพื่อค้นหารูปแบบและความผิดปกติที่ชี้นำของแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน; 4) การกำหนดสมมติฐานและการทดสอบ การพัฒนาสมมติฐานตามผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติเพื่อประเมินว่ารูปแบบที่สังเกตนั้นสอดคล้องกับคุณลักษณะที่กำหนดขึ้นของแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน การเก็บข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ได้รับจาก Binance API ในช่วงเดือนมกราคม 2564 ถึงพฤศจิกายน 2565 ซึ่งให้การเข้าถึงข้อมูลการซื้อขายในอดีตสำหรับเครื่องมือทั้งหมดที่ซื้อขายในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลจะรวมถึงราคาคริปโต ซึ่งชุดข้อมูลอนุกรมเวลาที่ใช้ในการวิจัยนี้มีช่วงเวลาหลัก 3 ช่วง คือ รายชั่วโมง รายชั่วโมง และนาที การล่มสลายของ FTX เกิดขึ้นในช่วง 10 วันในเดือนพฤศจิกายน 2022 ข้อมูลดิบที่ได้รับจาก FTX API ได้รับการประมวลผลล่วงหน้าเพื่อลบค่าที่หายไป ค่าผิดปกติ และปัญหาคุณภาพข้อมูลอื่นๆ ขั้นตอนการประมวลผลล่วงหน้าจะรวมถึงการแปลงข้อมูล และการทำให้ข้อมูลเป็นมาตรฐาน จากนั้นข้อมูลที่ประมวลผลล่วงหน้าจะถูกนำมาใช้สำหรับการเลือกตัวแปรและการพัฒนาแบบจำลอง ตัวแปรสำหรับแบบจำลองทางเศรษฐมิติจะถูกเลือกตามความเกี่ยวข้องกับการตรวจจับแบบแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ตัวแปรจะรวมถึงราคาคริปโต และตัวแปรอื่น ๆ ที่บ่งบอกถึงกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยน ช่วงเวลาสามช่วงที่ใช้ในการศึกษานี้คือราย 4 ชั่วโมง 1 ชั่วโมง และ 15 นาทีสำหรับราคาปิดของ FTT ในช่วงเดือนมกราคม 2564 ถึงพฤศจิกายน 2565 มีการพัฒนาแบบจำลองทางเศรษฐมิติสองแบบเพื่อตรวจจับแผนฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนบน FTX แบบจำลองดังกล่าวประกอบด้วยแบบจำลองอนุกรมเวลา ซึ่งเป็นแบบจำลองฟองสบู่เก็งกำไรเชิงเหตุผล และแบบจำลองความผันผวน เช่น GARCH-M แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ซอฟต์แวร์ทางสถิติ เช่น R และ Python (Aydemir, A., 1998)

Rational Speculative Bubble (ฟองสบู่เก็งกำไรแบบมีเหตุผล)

เพื่อตรวจสอบการมีอยู่ของ rational speculative bubble ฟองสบู่เก็งกำไรที่มีเหตุผล เราสามารถใช้ the Duration Dependence Test ซึ่งใช้ the Discrete Log Logistic Model ที่พัฒนาโดย (Harman, Y. & Zuehlke, T., 2001) ซึ่ง rational speculative bubble สามารถเขียนเป็นสมการ:

$$\ln L(\alpha,\beta)=\sum_{i=1}^{N}\{J_i\ln[g(t_i)]+(1-J_i)\ln[1-G(t_i)]\}$$

ซึ่ง α คือพารามิเตอร์รูปร่างของการแจกแจงแบบล็อกนอร์มอล, β คือความยืดหยุ่นของระยะเวลาของฟังก์ชันอันตราย, J_i คือระยะเวลาของกระบวนการหรือเวลาในการออกจากสถานะ, g_t คือฟังก์ชันความหนาแน่นไม่ต่อเนื่องสำหรับระยะเวลา, และ G_t คือฟังก์ชันการกระจายที่สอดคล้องกัน ฟังก์ชันความหนาแน่นและการกระจายแบบไม่ต่อเนื่องสำหรับระยะเวลามีความสัมพันธ์กันดังนี้:

$$G(t_i)=\sum_{k=1}^{t_i}g(k).$$

นอกจากนี้ยังใช้กฎแห่งความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไขและความหนาแน่นของระยะเวลาที่สมบูรณ์คือ:

$$g(k)=h(k)\prod_{m=0}^{k-1}[1-h(m)].$$

ฟังก์ชันการกระจายลอจิสติกส์ ψ ประเมินที่การแปลงเชิงเส้นของระยะเวลาบันทึกเป็น:

$$h(k)=\psi[\alpha+\beta\ln(k)]=\{1+\exp[-\alpha-\beta\ln(k)]\}^{-1}.$$

GARCH-M (Generalized Autoregressive Conditional Heteroscedasticity in Mean)

ทฤษฎีทางเศรษฐมิติจำนวนหนึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์บางอย่างระหว่างค่าเฉลี่ยของราคา ผลตอบแทนและความแปรปรวน วิธีที่จะคำนึงถึงเรื่องนี้คือ เขียนราคาและผลตอบแทนที่ได้อย่างชัดเจนเป็นฟังก์ชันของความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไข หรืออีกนัยหนึ่ง ให้รวมความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไขเป็นตัวถดถอยอีกตัวหนึ่งด้วย GARCH ใน

แบบจำลองค่าเฉลี่ย (GARCH-M) ช่วยให้ความแปรปรวนตามเงื่อนไขมีผลกระทบต่อค่าเฉลี่ย โดยส่วนใหญ่ระยะเวลาความแปรปรวนแบบมีเงื่อนไขนี้จะมีการตีความเวลาที่เปลี่ยนแปลงพรีเมี่ยมความเสี่ยง โดยพิจารณาว่า:

$$\begin{aligned}\sigma_t^2 &= \lambda + \alpha(\varepsilon_{t-1}^2) + \beta(\sigma_{t-1}^2) \\ &= \lambda + \alpha(\varepsilon_{t-1}^2 - \sigma_{t-1}^2) + (\alpha+\beta)\sigma_{t-1}^2\end{aligned}$$

และ ARCH-M:

$$r_t = \psi\sigma_t^2 + \varepsilon_t$$

ซึ่ง $\varepsilon_t = v_t\sigma_t$, และ $v_t \sim N(0,1)$:

$$\sigma_t^2 = w + \lambda + \alpha\varepsilon_{t-1}^2.$$

ดังนั้น r_t อาจแสดงเป็น:

$$r_t = \psi(\lambda + \alpha\varepsilon_{t-1}^2) + \varepsilon_t.$$

พิจารณาสูตรต่อไปนี้ (รูปแบบส่วนขยายของสมการข้างต้น):

$$r_t = \theta x_t + \psi\sigma_t^2 + \varepsilon_t.$$

ดังนั้น GARCH-M จึงสามารถนิยามได้ว่า:

$$\sigma_t^2 = \lambda + \alpha(L)\varepsilon_{t-1}^2 + \beta(L)\varepsilon_{t-1}^2.$$

ซึ่งการประมาณค่าที่สอดคล้องกันของ θ and ψ ขึ้นอยู่กับรูปแบบส่วนขยายของสมการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ 1 แสดงถึงแบบจำลองของฟองสบู่การเก็งกำไรที่มีเหตุผล Rational Speculative Bubble สามารถใช้เพื่อระบุแผนฉ้อฉลหลอกลวงที่ทำงานในตลาดคริปโต

สำหรับตารางที่ 1 ถึง 4, α คือขนาดของฟองสบู่เก็งกำไร, *gamma* คืออัตราการออกทันที (instantaneous exit rate) และ *ln(gamma)* คืออัตราอันตรายที่เกิดขึ้นทันที (instantaneous hazard rate) ตัวเลขที่แสดงในวงเล็บถือเป็นข้อผิดพลาดมาตรฐาน ยกเว้นตัวเลขในคอลัมน์ทดสอบ LR ซึ่งเป็นค่า p ความน่าจะเป็นของบันทึกคือลอการิทึมของฟังก์ชันความหนาแน่นของความน่าจะเป็นร่วม การทดสอบ LR ใช้สำหรับสมมติฐานว่างที่ไม่มีการพึ่งพาระยะเวลา สถิติ LR เป็นแบบเชิงเส้นกำกับ x^2 กับ 1 ระดับความเป็นอิสระ(degree of freedom) สำหรับ $0<k\leq1$, ฟังก์ชั่นอันตรายจะลดลงตามระยะเวลา สำหรับ $k>1$, ฟังก์ชันอันตรายจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาก่อน จากนั้นจึงลดลง ดังนั้น การกระจายลอจิสติกส์สามารถใช้เพื่อจำลองฟังก์ชันอันตรายรูปตัว U กลับด้านได้ การแจกแจงแกมมาอธิบายด้วยพารามิเตอร์สองตัว โดยที่ k=1, ฟังก์ชันอันตรายของการแจกแจงแกมมามีค่าคงที่ ถ้า $k<1$ ($k>1$), ระยะเวลาของฟังก์ชันอันตรายจะสั้นลงหรือยาวขึ้น สุดท้ายนี้ มีการใช้พารามิเตอร์สามตัวเพื่ออธิบายการพึ่งพาระยะเวลา เป็นผลให้สามารถสร้างฟังก์ชันอันตรายที่มีรูปร่างที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ จากผลลัพธ์ที่ได้ ฟังก์ชันอันตรายในการแจกแจงนี้อาจเพิ่มขึ้นในช่วงแรก จากนั้นจึงลดลง และเพิ่มขึ้นอีกครั้ง ผลลัพธ์บอกเป็นนัยว่าก่อนที่ราคาจะล่มสลาย (ช่วงก่อนการล่มสลาย 1 เดือน) ฟองสบู่ยังคงเติบโตจนกระทั่งถึงจุดวิกฤติที่ซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะระเบิดและไม่มีอยู่อีกต่อไปหรือลดลงเหลือขนาดที่เล็กกว่ามากโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เล็กกว่า เช่น ครั้งละ 1 ชั่วโมง และ ครั้งละ 15 นาที

ตารางที่ 1 Rational Speculative Bubble Test ระยะเวลาทั้งหมด

Intervals	α	*ln (gamma)*	*gamma*	Log likelihood	LR test (p-value)
4 ชั่วโมง	**-0.455448***	-1.154492	0.315238	58.624	341.72
	(0.3124879)	(0.0234799)	(0.0243597)		(0.0001)
1 ชั่วโมง	-0.343767	-3.230768	0.039527	74.811	151.09
	(0.9123545)	(0.3428522)	(0.0243578)		(0.0001)
15 นาที	-0.234856	-3.434757	0.032233	16.912	29.44
	(0.0192357)	(0.9428375)	(0.0080243)		(0.0001)

ตารางที่ 2 Rational Speculative Bubble Test ระยะเวลาก่อนการล่มสลาย 6 เดือน

Intervals	α	*ln (gamma)*	*gamma*	Log likelihood	LR test (p-value)
4 ชั่วโมง	-0.307443	-1.563583	0.967464	66.265	74.24
	(0.0111571)	(0.0451927)	(0.0142458)		(0.0001)
1 ชั่วโมง	**-0.384522***	-2.522523	0.0395271	42.424	87.01
	(0.0141064)	(0.1058562)	(0.0041842)		(0.0001)
15 นาที	-0.142598	-4.545254	0.243659	76.430	62.05
	(0.0353349)	(0.2508061)	(0.134359)		(0.0001)

ตารางที่ 3 Rational Speculative Bubble Test ระยะเวลาก่อนการล่มสลาย 3 เดือน

Intervals	α	*ln (gamma)*	*gamma*	Log likelihood	LR test (p-value)
4 ชั่วโมง	-0.281349	-2.314278	0.178991	231.193	79.37
	(0.076143)	(0.134728)	(0.1437890)		(0.0001)
1 ชั่วโมง	**-0.404252***	-2.731248	0.134782	132.101	89.26
	(0.183741)	(0.641329)	(0.112341)		(0.0001)
15 นาที	-0.304855	-2.914234	0.013429	113.618	99.53
	(0.191348)	(0.138131)	(0.183421)		(0.0001)

ตารางที่ 4 Rational Speculative Bubble Test ระยะเวลาก่อนการล่มสลาย 1 เดือน

Intervals	α	*ln (gamma)*	*gamma*	Log likelihood	LR test (p-value)
4 ชั่วโมง	-0.325921	-1.154472	0.3152238	28.526	39.39
	(0.827502)	(0.827921)	(0.829205)		(0.0001)
1 ชั่วโมง	**-0.562439***	-3.230768	0.020252	26.758	17.09
	(0.552022)	(0.202052)	(0.428380)		(0.0001)
15 นาที	**-0.529452***	-3.434757	0.939507	57.261	93.52
	(0.272052)	(0.259021)	(0.242059)		(0.0001)

ผลการวิจัยที่ 2 แสดงถึงแบบจำลอง GARCH-M สามารถตรวจจับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงร่างแผนฉ้อฉลหลอกลวงในการแลกเปลี่ยนเอฟทีเอ็กได้

ใน GARCH-M(1,1) การประมาณแบบจำลอง $\sigma_t^2 = \lambda + \alpha(L)\varepsilon_{t-1}^2 + \beta(L)\varepsilon_{t-1}^2$, งานวิจัยนี้ได้ใช้ข้อมูลราคา FTX crypto หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ FTX Token (หรือ FTT) ในระยะเวลาที่ต่างกัน ผลการคำนวณขึ้นอยู่กับช่วงเวลา 3 ช่วง ในขณะที่ทั้ง 4 ช่วงได้รับการทดสอบเป็นตัวแปร ช่วงเวลา 3 ช่วงที่ใช้ในการศึกษานี้คือ 4 ชั่วโมง 1 ชั่วโมง และ 15 นาทีสำหรับราคาปิด FTT ในช่วงเดือนมกราคม 2564 ถึงพฤศจิกายน 2565

ตารางที่ 5 การทดสอบความผันผวนสำหรับข้อมูล 4 ชั่วโมง

Explanatory Variables	$\alpha(L)\varepsilon_{t-1}^2$	$\beta(L)\varepsilon_{t-1}^2$	Standard Error $[\epsilon_t] \sim i.i.d$
t_{22}	0.1879	0.1356	0.0456
t_6	0.1923	0.1234	0.0657
t_3	**0.3258***	0.1567	0.0890
t_1	0.2730	0.1567	0.0890

ตารางที่ 6 การทดสอบความผันผวนสำหรับข้อมูล 1 ชั่วโมง

Explanatory Variables	$\alpha(L)\varepsilon_{t-1}^2$	$\beta(L)\varepsilon_{t-1}^2$	Standard Error $[\epsilon_t] \sim i.i.d$
t_{22}	0.1689	0.2483	0.0134
t_6	0.1830	0.1942	0.1234
t_3	0.2730	0.1059	0.0413
t_1	**0.2980***	0.2589	0.1689

ตารางที่ 7 การทดสอบความผันผวนสำหรับข้อมูล 15 นาที

Explanatory Variables	$\alpha(L)\varepsilon_{t-1}^2$	$\beta(L)\varepsilon_{t-1}^2$	Standard Error $[\epsilon_t] \sim i.i.d$
t_{22}	0.2636	0.2498	0.0135
t_6	0.2519	0.3258	0.1424
t_3	0.3140	0.2392	0.0898
t_1	**0.4578***	0.2501	0.0987

ตารางที่ 5 แสดงผลการทดสอบความผันผวนของข้อมูลราคา FTT 4 ชั่วโมงในช่วงระยะเวลาการศึกษา ซึ่งบอกเป็นนัยว่าช่วงก่อนยุบ 3 เดือนให้ความผันผวนสูงสุด ตามด้วยช่วงก่อนยุบ 1 เดือน, ก่อนยุบ 6 เดือน และงวดรวมตามลำดับ ตารางที่ 6 แสดงผลการทดสอบความผันผวนที่ดำเนินการโดยใช้ข้อมูลราคา FTT 1 ชั่วโมงที่รวบรวมในช่วงระยะเวลาการศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าช่วงก่อนยุบ 1 เดือนมีความผันผวนมากที่สุด รองลงมาคือช่วงก่อนยุบ 3 เดือน 6 -เดือนก่อนยุบ และรอบระยะเวลาโดยรวมตามลำดับนั้น ผลตารางที่ 7 พบว่าช่วงก่อนยุบ 1 เดือน มีความผันผวนมากที่สุด รองลงมาคือ ช่วงก่อนยุบ 3 เดือน ช่วงก่อนยุบ 6 เดือน และช่วงรวม ตามลำดับ ตามผลสรุป ของการทดสอบความผันผวนที่ดำเนินการโดยใช้ข้อมูลราคา FTT 15 นาทีที่รวบรวมตลอดระยะเวลาการศึกษา

อภิปรายผล

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของแบบจำลองทางเศรษฐมิติในการตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัล FTX ผลลัพธ์ยังชี้ให้เห็นว่าแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผลและแบบจำลองความผันผวน เช่น GARCH-M นั้นมีประสิทธิภาพในการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยนเมื่อใช้งานร่วมกัน ตัวแปรที่เลือก เช่น ราคา FTT โดยแนะนำว่าแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผล

และแบบจำลองความผันผวน GARCH-M สามารถใช้เป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าสำหรับการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงบน การแลกเปลี่ยน. ผลการศึกษานี้มีนัยหลายประการในการตรวจจับแผนการ Ponzi บน FTX และการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลอื่น ๆ ประการแรก ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าบริษัทแลกเปลี่ยนสามารถใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงและป้องกันไม่ให้ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อนักลงทุน ประการที่สอง ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าบริษัทแลกเปลี่ยนสามารถใช้แบบจำลองการเก็งกำไรที่มีเหตุผลและแบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M เป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าสำหรับการตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน และกิจกรรมฉ้อโกงอื่น ๆ สุดท้ายนี้ ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าบริษัทแลกเปลี่ยนสามารถใช้ผลการศึกษานี้เพื่อพัฒนากลยุทธ์และนโยบายการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพสำหรับการตรวจจับและป้องกันการฉ้อโกง ผลลัพธ์แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของแบบจำลองทางเศรษฐมิติในการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยน และแนะนำว่าแบบจำลองอนุกรมเวลา เช่น แบบจำลองการเก็งกำไรเชิงเหตุผลและแบบจำลองความผันผวน GARCH-M นั้นมีประสิทธิภาพเป็นพิเศษในการตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน

ผลการวิจัยพบว่ามีความสอดคล้องกับ Asadov and Fu et al. (Asadov, A., 2021); (Fu, et al., 2022) พบว่าราคา FTT และการเปลี่ยนแปลงของรายการสั่งซื้อมีความเชื่อมโยงอย่างมากกับกิจกรรมของแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ซึ่งบ่งชี้ว่าแบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผล อาจถูกนำมาใช้เป็นระบบเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อตรวจจับกิจกรรมฉ้อโกงในตลาดแลกเปลี่ยน สำหรับการสังเกตแผนการ Ponzi บน FTX และการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลอื่น ๆ ผลการศึกษานี้มีผลกระทบหลายประการ การค้นพบนี้บอกเป็นนัยว่าการแลกเปลี่ยนอาจใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อระบุกิจกรรมการฉ้อโกงและหยุดยั้งไม่ให้ทำร้ายนักลงทุนอย่างรุนแรง ประการที่สอง การค้นพบนี้บอกเป็นนัยว่าบริษัทแลกเปลี่ยนอาจใช้แบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผล เป็นระบบเตือนภัยล่วงหน้าสำหรับระบุแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน และแนวทางปฏิบัติที่ฉ้อโกงอื่นๆ การค้นพบนี้ยังบอกเป็นนัยว่าบริษัทแลกเปลี่ยนอาจใช้ข้อมูลจากการศึกษานี้เพื่อสร้างแผนการจัดการความเสี่ยงและกฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพสำหรับการระบุและหยุดกิจกรรมการฉ้อโกง นอกจากนี้ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองทางเศรษฐมิติสามารถระบุกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยนได้สำเร็จ และยังบอกเป็นนัยว่าแบบจำลองอนุกรมเวลา เช่น แบบจำลองการเก็งกำไรเชิงเหตุผลและแบบจำลองความผันผวน GARCH-M นั้นสามารถระบุแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนได้ดีเป็นพิเศษ

ผลกระทบของการศึกษามีความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัล ประการแรก การแลกเปลี่ยนสามารถใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อตรวจจับและป้องกันการฉ้อโกง เพื่อปกป้องนักลงทุน ประการที่สอง แบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผลสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระบุแผนการแชร์ลูกโซ่และการฉ้อโกงอื่นๆ ล่วงหน้าได้ นอกจากนี้ การค้นพบนี้ยังสามารถช่วยการแลกเปลี่ยนในการกำหนดกลยุทธ์และกฎระเบียบการบริหารความเสี่ยงที่แข็งแกร่งเพื่อต่อต้านพฤติกรรมการฉ้อโกง นอกจากนี้ การศึกษายังเน้นย้ำถึงประสิทธิภาพของแบบจำลองเศรษฐมิติในการระบุกิจกรรมการฉ้อโกงในกระดานแลกเปลี่ยน โดยเน้นที่จุดแข็งของแบบจำลองอนุกรมเวลา เช่น แบบจำลองฟองสบู่เก็งกำไรเชิงเหตุผล และแบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M แบบจำลองทางเศรษฐมิติของฟองสบู่เก็งกำไรที่มีเหตุผล ซึ่งมักศึกษาในเศรษฐศาสตร์การเงินมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของราคาสินทรัพย์ที่เกินมูลค่าพื้นฐานเนื่องจากพฤติกรรมการเก็งกำไร กรอบงานที่ใช้กันทั่วไปสำหรับการสร้างแบบจำลองปรากฏการณ์ดังกล่าวคือแบบจำลอง GARCH-M (Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity with Mean) ในแบบจำลองนี้ พลวัตของผลตอบแทนของสินทรัพย์จะถูกบันทึกโดยกระบวนการถดถอยอัตโนมัติสำหรับค่าเฉลี่ย และกระบวนการ GARCH สำหรับความผันผวน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมการเฉลี่ยจะรวมเอาผลตอบแทนของสินทรัพย์ที่ล่าช้าและตัวแปรอธิบายอื่น ๆ ที่เป็นไปได้เพื่อจับแนวโน้มหรือโมเมนตัมในการเปลี่ยนแปลงของราคา ในทางกลับกัน สมการความ

ผันผวนจะจับลักษณะของความผันผวนที่แปรผันตามเวลา ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและการคงอยู่ของความผันผวน ด้วยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง GARCH-M นักวิจัยสามารถประเมินได้ว่าการเคลื่อนไหวของราคาสินทรัพย์มีลักษณะที่สอดคล้องกับฟองสบู่เก็งกำไรที่มีเหตุผลหรือไม่ เช่น ความผันผวนที่มากเกินไปหรือความสามารถในการคาดการณ์ผลตอบแทนที่เกินกว่าที่ปัจจัยพื้นฐานจะอธิบายได้ โมเดลนี้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมตลาด และช่วยในการระบุช่วงเวลาของกิจกรรมเก็งกำไรที่อาจนำไปสู่การก่อตัวและการล่มสลายของฟองสบู่

สรุปและข้อเสนอแนะ

การระบุแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนของสกุลเงินดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัล ถือเป็นความท้าทายเนื่องจากลักษณะของสกุลเงินดิจิทัลที่มีการกระจายอำนาจและไม่เปิดเผยตัวตน การศึกษานี้เสนอแบบจำลองทางเศรษฐมิติที่ตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินเพื่อตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในคริปโตที่มีความนิยมที่เพิ่มขึ้นของสกุลเงินดิจิทัลได้ดึงดูดเทรดเดอร์และนักลงทุน แต่ก็ยังทำให้นักลงทุนอาจจะตกเป็นเหยื่อต่อแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน ซึ่งใช้เงินทุนของนักลงทุนรายใหม่เพื่อจ่ายเงินก่อนหน้านี้ สกุลเงินดิจิทัลเสนอแพลตฟอร์มใหม่สำหรับแผนการดังกล่าว ทำให้เกิดความกังวลในหมู่หน่วยงานกำกับดูแล นักลงทุน และรัฐบาล การวิเคราะห์การแลกเปลี่ยนคริปโตที่โดดเด่นในอดีตเน้นย้ำถึงความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในสินทรัพย์ดิจิทัล แนวทางและเครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมใหม่ที่จำเป็นนี้เพื่อช่วยหน่วยงานกำกับดูแลและนักลงทุนในการตรวจจับและหลีกเลี่ยงแผนการแชร์ลูกโซ่ การวิจัยระบุว่าการรวมแบบจำลองความผันผวนของ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรอย่างมีเหตุผล ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพสูงในการระบุการกระทำที่เป็นการฉ้อโกงในตลาดแลกเปลี่ยน แผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนมีความสัมพันธ์อย่างมากกับราคา FTT ปริมาณธุรกรรม และการเปลี่ยนแปลงของรายการสั่งซื้อ ด้วยเหตุนี้ GARCH-M และแบบจำลองการเก็งกำไรเชิงเหตุผลจึงอาจทำหน้าที่เป็นระบบเตือนภัยล่วงหน้าสำหรับการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยน ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย สำหรับการวิจัยต่อ ๆ ไป อาจจะใช้โมเดล VAR ที่อาจจะทำงานได้ดีกว่าโมเดลอื่นๆ ในการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยนตาม Asadov (2021) ตัวแปรที่เลือกมีความสัมพันธ์อย่างมากกับกิจกรรมของโครงการ Ponzi บน FTX ซึ่งบ่งชี้ว่าตัวแปรเหล่านี้สามารถใช้เป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าสำหรับการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกง การศึกษายังแสดงให้เห็นว่าการแลกเปลี่ยนสามารถใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติและตัวแปรที่เลือกเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุน และกิจกรรมฉ้อโกงอื่น ๆ การศึกษาครั้งนี้ได้เปิดช่องทางมากมายสำหรับการวิจัยในอนาคตในด้านการตรวจจับแผนการฉ้อฉลหลอกลวงการลงทุนในการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัล การศึกษาในอนาคตสามารถขยายตัวแปรที่เลือกที่ใช้ในการศึกษานี้ และพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับการตรวจจับกิจกรรมการฉ้อโกงในการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัล ตัวอย่างเช่น ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้ใช้ ความรู้สึกของโซเชียลมีเดีย และเหตุการณ์ภายนอกสามารถรวมอยู่ในโมเดลได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

Aliber, R. Z. et al. (2023). Bitcoin: Worse Than a Ponzi. In Manias, Panics, and Crashes, Springer Books (edition 8), chapter 0. New York: Springer.

Anaclet, J. (2021). Lessons learned from a Ponzi game. International Journal of Social Science and Economics Invention, 7(04), 102-105.

Andrea, S. (2023). 5 of the Biggest Crypto Ponzi Schemes. Retrieved January 30, 2023, from https://coinmarketcap.com/alexandria/article/5-of-the-biggest-crypto-ponzi-schemes

Asadov, A. (2021). Financial Scams Through Ponzi Schemes: The Case of CIS Countries. In Handbook of Research on Theory and Practice of Financial Crimes. Hershey, Pennsylvania: IGI Global.

Aydemir, A. (1998). Volatility Modelling in Finance. Oxford: Reed Educational and Professional Publishing.

Bernard, et al. (2009). Mr. Madoff's Amazing Returns: An Analysis of the Split-Strike Conversion Strategy. SSRN Electronic Journal, 17(1), 62-76.

Diba, B. & Grossman, H. (1988). Explosive rational bubbles in stock prices. Economic Review American: EconPapers.

Fu, et al. (2022). FTX Collapse: A Ponzi Story. Cornell University. New York: Cornell University.

Harman, Y. & Zuehlke, T. (2001). Testing for rational bubbles with a generalized Weibull Hazard. Working Paper. Department of Finance. Oxford: Miami University.

Vouldis, et al. (2019). Crypto-Assets: Implications for financial stability, monetary policy, and payments and market infrastructures. Frankfurt: European Central Bank.

บทความวิจัย

การป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน*

THE PREVENTION OF CONTAGIOUS DISEASES FOR INMATES IN THE PRISONS AND INSTITUTIONS

ธนู ไม้แก้ว, วิรัช ธัญญากร, ไสว คำสุวรรณ, ชยพล พยนต์ภาค, วิชาญ กนฺตสีโล*
Tanoo Maikaew, Virat Tanyakorn, Sawai Kamsuwan, Chayapol Phayonphaak, Vichan Kantasilo*
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ศูนย์ประสานงานสงขลา
Mahamakut University, Royal College Sri Thammasokrat Campus, Songkhla Coordination Center
*Corresponding author E-mail: vichan_9@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางกฎหมาย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ 2) นำมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่แตกต่างกับกฎหมายบังคับโทษของไทยที่มีมาตรการที่เหมาะสมกับสังคมไทยมาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายบังคับโทษของไทยให้ได้มาตรฐาน และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารได้แก่ กฎหมาย กฎข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องของไทยและต่างประเทศ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธี การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน พยาบาลและเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการฝึกอบรมการพยาบาลมาแล้วจำนวน 24 คน โดยใช้แบบสอบถามที่มีการตรวจสอบโดยผู้ชำนาญการพิเศษ และนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำ และทัณฑสถานโดยเฉพาะและไม่ได้ตรวจสุขภาพผู้ต้องขังในวันแรกเข้าเรือนจำและทัณฑสถานทุกวันทันทีตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แก้ปัญหาโดยการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์ใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้ปฏิบัติหน้าที่ที่สถานพยาบาลเรือนจำและทัณฑสถานเจ้าของทุน การขาดแคลนยา เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอเช่นเดียวกับกฎหมายต่างประเทศ ความแออัดของผู้ต้องขังต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากลให้ชัดเจน และออกกฎหมายชะลอการฟ้อง การคุมขังในวันหยุด การคุมขังที่บ้านของผู้กระทำความผิด และให้มีการตั้งเรือนจำเอกชน จะลดความแออัดของผู้ต้องขังได้ และเป็นการป้องกันโรคติดต่อจากภายนอกเข้าสู่เรือนจำและจากเรือนจำออกสู่สังคมภายนอก

คำสำคัญ: เรือนจำ, ทัณฑสถาน, การป้องกันโรคติดต่อ, ผู้ต้องขังป่วย

Abstract

This research article is a legal research study with the objectives of studying about 1) the prevention of contagious diseases for inmates in the prisons and institutions according to Thai punishment law and foreign law. 2) Adopting legal measures from foreign law that is different and appropriate for Thai society to amend Thai penal law and it is a qualitative research by studying

* Received 3 March 2024; Revised 27 March 2024; Accepted 29 March 2024

document including laws, regulations, orders, theses, dissertations, and related websites, both Thai and foreign. Quantitative research method is in - depth interview from Prison Commanders, Directors of Institutions, nurses, and prison officers who have completed nursing training on the number of: 24 persons. Questions are checked by specialists and used to analyze data. The research results found that the prevention of infectious diseases for inmates are not appropriate due to the lack of specialized doctors in the prisons and institutions, and inmates' health are not checked on the first day of the entry into the prisons and institutions immediately everyday as provided by laws. Solving the problems is to provide scholarships to medical students on funds of inmate vocational training and after the medical students graduate to perform duties at the medical facilities of the prisons and institutions that are the owner of the scholarship. The shortage of medicines, medical materials, and medical device, Department of Corrections must allocate sufficient budget similar to the principles of the foreign laws. Overcrowding of inmates, there must be a provision of laws designated sleeping areas for inmates according to international standards legislation to delay prosecution, holiday detention, home detention of the offenders and setting up private prisons. they will reduce overcrowding of inmates and to prevent contagious diseases from the outside into the prisons and institutions, and to prevent them from there to outside

Keywords: Prison, Institution, Prevention of Contagious Diseases, Sick Inmates

บทนำ

การป้องกันโรคติดต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช่จ่ายและรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ประกอบพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 บัญญัติให้เรือนจำทุกแห่งจัดให้มีสถานพยาบาลเพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วย จัดให้มีแพทย์ พยาบาล หรือ เจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการฝึกอบรมด้านการพยาบาล อยู่ปฏิบัติหน้าที่ประจำที่สถานพยาบาลนั้นด้วย อย่างน้อย 1 คน และให้ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการตรวจร่างกาย การดูแลสุขอนามัย การสุขาภิบาล และการตรวจสุขภาพตามความจำเป็น รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการออกกำลังกายตามสมควร และจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตาและการได้รับการบริการทันตกรรม รวมถึงอุปกรณ์สำหรับผู้ที่มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสมในกรณีผู้ต้องขังป่วยมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตหรือเป็นโรคติดต่อ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้พบแพทย์โดยเร็ว หากผู้ต้องขังนั้นต้องได้รับการบำบัดรักษาเฉพาะด้าน หรือถ้ารักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำ จะไม่ทุเลาดีขึ้นให้ส่งตัวผู้ต้องขังดังกล่าวไปยังสถานบำบัดรักษาสำหรับโรคชนิดนั้นโดยเฉพาะ โรงพยาบาลหรือสถานบำบัดรักษาทางสุขภาพจิตนอกเรือนจำและผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร ได้รับคำแนะนำทางด้านสุขภาพและโภชนาการจากแพทย์ พยาบาลหรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลและต้องจัด อาหารที่เพียงพอและในเวลาที่เหมาะสมให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ ทารก เด็กและมารดาที่ให้นมบุตร โดยไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงในการให้นมบุตรและการดูแลบุตร เว้นแต่มีปัญหาด้านสุขภาพ นอกจากนั้นให้ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ได้คลอดบุตรในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลนอกเรือนจำ ณ ท้องที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่ ห้ามมิให้บันทึกว่าเด็กเกิด

ในเรือนจำ โดยให้ระบุเฉพาะท้องที่ที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่ ผู้ต้องขังหญิงคลอดบุตรแล้ว ให้หยุดพักรักษาตัวต่อไปภายหลังคลอดได้ไม่เกิน 7 วันนับแต่คลอด ในกรณีที่จำเป็นต้องรักษาตัวนานกว่านี้ ให้เสนอความเห็นของแพทย์ผู้ทำการคลอดเพื่อขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำและให้เด็กที่อยู่ร่วมกับมารดาในเรือนจำได้รับการตรวจสุขภาพร่างกายโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพเพื่อวินิจฉัยและให้การรักษาตามความจำเป็นรวมทั้งการตรวจป้องกันโรค และการบริการด้านสุขภาพอนามัย (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัย และการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 วางหลักเกณฑ์ไว้ ดังนี้ เรือนจำจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ หรือหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเรือนจำในเรื่องดังนี้ ปริมาณและคุณภาพของการปรุงและจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง การสุขาภิบาลและความสะอาดภายในเรือนจำ อนามัยผู้ต้องขัง อุณหภูมิ แสงสว่าง และการระบายอากาศในเรือนจำ ความสะอาดของเครื่องนุ่งห่มและที่หลับนอน เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนามัยผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลเรือนจำ หลักสุขอนามัยผู้ต้องขัง 1) เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนดูแลสุขอนามัยในเรื่อง (ระเบียบกรมราชทัณฑ์, 2561ข) ดังนี้ การตัดผมหรือโกนผมตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด การโกนหนวดและเครา การตัดเล็บ การอาบน้ำและชำระร่างกาย การดูแลสุขอนามัยอื่นๆที่จำเป็นต่อตัวผู้ต้องขัง ให้จ่ายเครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และเครื่องใช้ส่วนตัวแก่ผู้ต้องขัง (ระเบียบกรมราชทัณฑ์, 2561ก) ดังนี้ ก. ผู้ต้องขังชายให้จ่าย เครื่องแต่งกาย 3 ชุด เครื่องนุ่งห่มประกอบด้วยกางเกงชั้นใน 3 ตัว และผ้าเช็ดตัว 1 ผืน เครื่องนอนตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด 1 ชุด เครื่องใช้ส่วนตัวเช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ขันอาบน้ำพลาสติก ผงซักฟอก แชมพูสระผม และรองเท้าฟองน้ำ 1 คู่ ข. ผู้ต้องขังหญิงให้จ่าย เครื่องแต่งกาย 3 ชุด เครื่องนุ่งห่มประกอบด้วย เสื้อชั้นใน 4 ตัว กางเกงชั้นใน 4 ตัว และผ้าเช็ดตัว 1 ผืน เครื่องนอนตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด 1 ชุด เครื่องใช้ส่วนตัวเช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ขันอาบน้ำพลาสติก ผงซักฟอก แชมพูสระผม ผ้าอนามัย และรองเท้าฟองน้ำ สิ่งของจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร หรือมีประจำเดือน หลักเกณฑ์การดูแลสุขภาพผู้ต้องขัง เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการตรวจร่างกายแรกรับ และการคัดกรองเพื่อค้นหาภาวะเสี่ยงทั้งโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ สุขภาพในช่องปาก สุขภาพจิต รวมทั้งส่งเสริมป้องกันและรักษาพยาบาลตามความจำเป็นเหมาะสมของโรคอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตา การได้ยิน การทันตกรรม อุปกรณ์สำหรับผู้มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสม เป็นการป้องกัน ควบคุม และเฝ้าระวังโรคที่จะเกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง ให้เรือนจำดำเนินการดังนี้ เฝ้าระวังป้องกันโรคไม่ติดต่อ โรคติดต่อ และโรคระบาดที่สำคัญ รวมทั้งสุขภาพที่อาจเกิดแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคติดต่อในระบบทางเดินหายใจ วัณโรค ไข้หวัดใหญ่ โรคผิวหนัง การติดเชื้อ HIV หรือป่วยเอดส์ โรคทางเพศสัมพันธ์ เฝ้าระวังป้องกันโรคที่อาจจะเกิดแก่ผู้ต้องขังหญิง รวมถึงหญิงที่ตั้งครรภ์และหลังคลอด หญิงให้นมบุตร หรือเด็กในความดูแลของผู้ต้องขัง เช่น มะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก มะเร็งระบบสืบพันธุ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคติดต่อทางเลือด เพื่อป้องกันการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก การควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในกรณีที่สงสัยว่า ผู้ต้องขังป่วยเป็นโรคติดต่อ ให้แยกตัวผู้ป่วยรายนั้นไปรักษาพยาบาลตามความจำเป็นแห่งโรค เมื่อเกิดสถานการณ์โรคระบาดในเรือนจำให้ประสานกับหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อเข้าควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโดยทันที และให้เรือนจำถือปฏิบัติตามคำแนะนำหรือมาตรการที่หน่วยงานนั้นกำหนดเพื่อการควบคุมสถานการณ์โดยเคร่งครัด กรณีผู้ต้องขังป่วยด้วยโรควัณโรค โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง โรคทางจิตเวช โรคโควิด - 19 หากได้รับการพิจารณาปล่อยตัว ให้เรือนจำจัดทำสำเนาประวัติการเจ็บป่วยพร้อมเอกสารสำคัญการไปรับบริการรักษาต่อที่โรงพยาบาลมอบให้ผู้ต้องขังด้วย (ไชยวัฒน์ อริยภัทรกุล, 2562)

สภาพปัญหาที่เรือนจำและทัณฑสถานประสบอยู่ในการป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขัง ได้แก่ 1) การขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ไม่ชัดเจนและกฎหมายบังคับโทษของไทยไม่ได้บัญญัติให้มีแพทย์ประเรือนจำโดยเฉพาะประจำอยู่ทีสถานพยาบาล แต่ให้แพทย์

สาธารณสุขจังหวัดหรือแพทย์ที่ได้รับมอบหมายเป็นแพทย์ประจำเรือนจำ 2) ขาดแคลนยา เวชภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ เพราะกรมราชทัณฑ์จัดงบประมาณให้ไม่เพียงพอ และ 3) ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ต้องขังแออัดเป็นสาเหตุให้เกิดโรคติดต่อและมีผู้ต้องขังใหม่เข้าเรือนจำทุกวัน และมีการปล่อยตัวนักโทษพ้นโทษนำโรคติดต่อจากเรือนจำสู่สังคมภายนอกทุกวัน 4) นำมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่แตกต่างเหมาะสมเข้ากับสังคมไทยมาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายบังคับโทษของไทยให้ได้มาตรฐาน (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2564)

ความเป็นจริงเรือนจำและทัณฑสถานของประเทศไทยขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ เว้นแต่เรือนจำและทัณฑสถาน 5 แห่งในเขตกรุงเทพมหานครที่มีแพทย์ประจำเรือนจำไว้เฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศให้มีแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ สหราชอาณาจักรมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญขึ้นทะเบียนกับเรือนจำและแพทย์อื่นปฏิบัติงานประจำสถานพยาบาลประจำเรือนจำ ญี่ปุ่นมีแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ประจำฝ่ายหรืองานการแพทย์ ทำหน้าที่ผู้อำการ1คน หัวหน้าฝ่ายสุขาภิบาล 1 คน ทำหน้าทีบำบัดรักษาผู้ต้องขังป่วย และควบคุมโรคติดต่อ 2คน การขาดแคลนยา เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ ศาลสูงสหรัฐอเมริกา พิพากษาในคดี Estelle v. Gamble ค.ศ 1976 ยืนยันตามรัฐธรรมนูญของรัฐบาลในการจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเหมาะสมและรัฐจะปฏิเสธว่าไม่สามารถจัดการรักษาพยาบาลตามความต้องการและจำเป็นให้แก่ผู้ต้องขัง เพียงเพราะมีงบประมาณไม่เพียงพอไม่ได้ (Silverman j., 2001) ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เกิดจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขังซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ อาทิ สหราชอาณาจักรกำหนดพื้นนอนสำหรับผู้ต้องขัง 5.5 ตรางเมตรต่อคน สหรัฐอเมริกากำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 60 ตารางฟุตต่อคน ญี่ปุ่นกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 5 ตารางเมตรต่อคน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
2. เพื่อนำกฎหมายต่างประเทศที่แตกต่างกับกฎหมายบังคับโทษของไทยที่มีมาตรการที่เหมาะสมกับสังคมไทยมาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายบังคคับโทษของไทยให้ได้มาตรฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในช่วงเดือนมกราคมถึงกันยายน 2565 ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและตรวจสอบความถูกต้องด้วยการวิจัยเชิงปริมาณหรือรูปแบบวิจัยแบบผสมผสานวิธี

ขอบเขตการวิจัย

กำหนดขอบเขตการวิจัยทางด้านเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชากรกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

การวิจัยด้านเอกสารได้แก่ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความวิชาการ และเว้บไซด์ที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อในเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขัง และกฎหมายต่างประเทศ อาทิ สหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวล) สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ที่มีบทบัญญัติของกฎหมายเหมือนกันและแตกต่างกัน แล้วนำมาตรการทางกฎหมายที่แตกต่างมาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายบังคับโทษของไทย

การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอเบตง หลังสวน ทุ่งสง และนาทวี ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดระนอง ภูเก็ต ตรัง และสงขลา ผู้บัญชาการเรือนจำกลางพัทลุง และนครศรีธรรมราช ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงสงขลาและทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา พร้อมด้วยพยาบาล และเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านพยาบาลมาแล้วจำนวน12 แห่ง รวม 24 คน

เนื้อหาของงานวิจัย การดูแลสุขภาพผู้ต้องขัง (ระเบียบกรมราชทัณฑ์, 2566) แพทย์ประจำเรือนจำ มีหน้าที่ตรวจอนามัยผู้ต้องขังในวันที่รับตัวเข้าเรือนจำทุกวันระหว่างเวลา 17.00 - 19.00 นาฬิกา เพื่อคัดกรองค้นหาภาวะเสี่ยงทั้งโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ สุขภาพจิต รวมทั้งส่งเสริมป้องกันและรักษาพยาบาลตามความจำเป็นเหมาะสมของโรค และให้มีการตรวจสุขภาพผู้ต้องขังอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง แต่บทบัญญัติของกฎหมายบังคับโทษของไทยบัญญัติว่า... จัดให้มีแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านพยาบาลมาแล้ว อยู่ปฏิบัติหน้าที่สถานพยาบาลอย่างน้อยหนึ่งคน... บทบัญญัตินี้ทำให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำและทัณฑสถานโดยเฉพาะทั่วประเทศ และอาศัยแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุขเป็นแพทย์ประจำเรือนจำ ทำหน้าที่ป้องกัน บำบัดรักษาโรคและเข้าตรวจสุขภาพผู้ต้องขังเดือนละ 2 - 3 ครั้ง การขาดแคลนยารักษาโรค เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ ทำให้การป้องกันโรคติดต่อหรือโรคไม่ติดต่อขาดประสิทธิภาพ การแพร่ระบาดของโรคกระจายอย่างรวดเร็ว หน่วยงานผู้รับผิดชอบจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอและไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติให้จัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอทางด้านนี้ ความแออัดของเรือนจำและทัณฑสถานมีสาเหตุมาจากกรมราชทัณฑ์ กำหนดพื้นที่นอนของผู้ต้องขัง 1.2 ตารางเมตรต่อคนจึงเกิดความแออัดในเวลานอนกลางคืนเพราะห้องนอนสำหรับผู้ต้องขังเป็นแบบห้องนอนรวม ซึ่งแตกต่างจากห้องนอนสำหรับผู้ต้องขังในต่างประเทศเป็นแบบห้องนอนเดี่ยว จึงเป็นสาเหตุให้เกิดโรคติดต่อได้ง่าย ประกอบกับมีผู้ต้องขังเข้าเรือนจำและทัณฑสถานประมาณ 181,759 คน (ดูตารางที่ 4) จึงต้องหามาตรการทางกฎหมายป้องกันผู้ต้องขังเข้าเรือนจำและทัณฑสถาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสาร นำหลักกฎหมายบังคับโทษของไทยเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อในเรือนจำและทัณฑสถานเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของสหราชอาณาจักร(อังกฤษและเวล) สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ดังนี้

ตารางที่ 1 กฎหมายบังคับโทษของไทยเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อในเรือนจำและทัณฑสถานเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของสหราชอาณาจักร(อังกฤษและเวล) สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

กฎหมายบังคับโทษของไทย	กฎหมายบังคับโทษของต่างประเทศ
กฎหมายบังคับโทษของไทยกำหนดให้แพทย์ทำการตรวจร่างกายและจิตใจผู้ต้องขังตั้งแต่วันแรกเข้าเรือนจำและทัณฑสถาน มีโรคติดต่อติดตัวมาหรือไม่ หรือมีอาการป่วยเจ็บทางร่างกายและจิตใจ หากพบมีผู้ต้องขังป่วยเจ็บ ก็ทำการรักษาภายในเรือนจำ กรณีป่วยเจ็บหนัก ไม่สามารถรักษาให้หายได้ในเรือนจำเพราะอุปกรณ์ทางการแพทย์เท่าที่มี ก็ส่งตัวผู้ต้องขังป่วยเจ็บออกรับษาโรงพยาบาลนอกเรือนจำ	สหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวล) กำหนดให้ทุกเรือนจำต้องมีเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพ สภาพร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังในเรือนจำ และเจ้าหน้าที่แพทย์อาจปรึกษาแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติการแพทย์ 1983 ได้ การป้องกันโรคติดต่อ ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับการตรวจโรคเอดส์หากเป็นผู้ที่เคยมีประวัติติดโรคดังกล่าว สหรัฐอเมริกากำหนดให้เรือนจำที่มีผู้ต้องขังน้อยกว่า 100 คน ให้มีแพทย์อย่างน้อย 1 คน และพยาบาล หรือผู้ช่วยแพทย์ 2 - 3 คน ส่วนเรือนจำหรือทัณฑสถานมีผู้ต้องขังเกิน 500 คน ให้ตั้งเป็นโรงพยาบาลมีแพทย์ 3 - 5 คน และมีพยาบาลหรือผู้ช่วยแพทย์ดูแลตลอดเวลา ญี่ปุ่นกำหนดให้เรือนจำต้องมีแพทย์ประจำเรือนจำ จำนวน 4 คน ผู้อำนวยการ 1 คน หัวหน้าฝ่ายสุขาภิบาล 1 คน และทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วยและควบคุมโรคระบาดภายในเรือนจำ 2 คน

ตารางที่ 1 กฎหมายบังคับโทษของไทยเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อในเรือนจำและทัณฑสถาน เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของสหราชอาณาจักร(อังกฤษและเวล) สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น (ต่อ)

กฎหมายบังคับโทษของไทย	กฎหมายบังคับโทษของต่างประเทศ
การขาดแคลนยารักษาโรค เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ กฎหมายบังคับโทษของไทยไม่มีบทบัญญัติกำหนดในเรื่องการจัดสรรงบประมาณสำหรับรักษาผู้ต้องขังป่วยเจ็บ ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดสรรงบประมาณทางด้านนี้ให้ไม่เพียงพอกับการป้องกันโรคต่างๆ จึงต้องมีการรับบริจาคยาและเวชภัณฑ์จากหน่วยงานต่างๆ	สหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวล) สหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกฎหมาย Common Law มีหลักกฎหมายตามคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานให้ถือปฏิบัติให้จัดสรรงบประมาณด้านรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วยเจ็บให้เพียงพอ (คดี Estelle V Gamble 1976) ญี่ปุ่นจะมีรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลให้ผู้ต้องขังทั้งหมด ผู้ต้องขังป่วยด้วยโรคจิตหรือโรคติดต่อหรือโรคอื่นที่ไม่สมควรได้รับการรักษาภายในเรือนจำ อาจถูกส่งตัวไปรักษาโรงพยาบาลนอกเรือนจำและอาจได้รับการรักษาจากแพทย์ที่ตนเองเสนอได้ แต่ผู้ต้องขังป่วยนั้นต้องเสียค่ารักษาพยาบาลเอง
ความแออัดของผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์กำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 1.2 ตารางเมตรต่อคน ทำให้มีผู้ต้องขังแออัดขณะนอนเวลากลางคืน ส่วนเวลากลางวันผู้ต้องขังพักผ่อนอยู่ตามสถานที่ต่างๆที่เรือนจำจัดให้ จึงดูว่าผู้ต้องขังไม่แออัดในเรือนจำ และทัณฑสถาน	สหราชอาณาจักร(อังกฤษและเวล) กำหนดพื้นที่นอนผู้ต้องขัง 5.5 ตารางเมตรต่อคน สหรัฐอเมริกากำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 60 ตารางฟุตต่อคน และญี่ปุ่นกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 5 ตารางเมตรต่อคน จึงทำให้ผู้ต้องขังอยู่อาศัยไม่แออัด

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดคำถามและได้ส่งให้ผู้บัญชาการเรือนจำกลางสงขลาและผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวางตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและเกี่ยวของกับการป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขัง และไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เพราะทั้งสองท่านเป็นผู้มีประสบการณ์บริหารเรือนจำหลายแห่ง มีความรู้กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบแบบแผนทางราชการตามหนังสือที่ นว 89/2497 ลงวันที่ 1 เมษายน 2497 จึงเป็นผู้ชำนาญการพิเศษตามกฎหมายที่ผู้วิจัยมอบหมายให้ทำการตรวจสอบคำถามสัมภาษณ์และทำการทดสอบสัมภาษณ์กับผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่และเรือนจำกลางยะลา พร้อมพยาบาล และเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมพยาบาลมาแล้วจำนวน 4 คน.แบบสัมภาษณ์ได้ถูกกำหนดไว้แล้ว แบบปลายเปิด (Opened Form) จำนวน 5 ข้อ และสามารถตอบคำถามได้หลายคำตอบ อาทิ ท่านมีแนวคิดว่า บทบัญญัติของกฎหมายบังคับโทษของไทยที่กำหนดให้มีแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านพยาบาลมาแล้ว อยู่ปฏิบัติหน้าที่ประจำสถานพยาบาลอย่างน้อย 1 คน เป็นต้นเหตุให้เกิดการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ เพราะมีแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุขเป็นแพทย์ประจำเรือนจำอยู่แล้ว ผู้ตอบเห็นด้วยร้อยละ 100 การขาดแคลนยารักษาโรค เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์เกิดจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายหรือคำพิพากษาฎีกากำหนดให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณทางด้านนี้ให้เพียงพอ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศจะมีหลักกฎหมายตามคำพิพากษาได้พิพากษาเป็นบรรทัดฐานให้รัฐต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่นคดี Estelle V. Gamble ค.ศ 1976 ผู้ตอบคำถามตอบเห็นด้วยร้อยละ 100 ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเกิดจากการกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 1.2 ตารางเมตรต่อคนเนื่องจากห้องนอนสำหรับผู้ต้องขังในประเทศไทยเป็นห้องนอนรวมและอยู่รวมกันเฉพาะเวลากลางคืนเท่านั้น เวลากลางวันก็ลงมาอยู่ตามโรงอบรม โรงเลี้ยงอาหาร หรือใต้เรือนนอนที่พักสำหรับผู้ต้องขัง ผู้ตอบคำถามตอบเห็นด้วยผู้ต้องขังแออัด ถึงแม้จะเป็นเฉพาะเวลากลางคืนร้อยละ 83.33 ผู้ตอบบางคนตอบไม่เห็นด้วยร้อยละ 16.67 เพราะผู้ต้องขังมิได้อยู่รวมกันตลอดเวลา

เมื่อนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาตรวจสอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณในการป้องกันโรคติดต่อสำหรับผู้ต้องขังที่ขาดประสิทธิภาพ มีสาเหตุเกิดจากการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ ทำให้การป้องกันรักษาไม่ต่อเนื่อง อีกเหตุผลหนึ่งคือการขาดแคลนยา เวชภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์เพราะมีงบประมาณจัดซื้อสิ่งของดังกล่าวไม่เพียงพอ ทำให้การบำบัดรักษาไม่ได้ผลดี จึงต้องส่งตัวผู้ต้องขังป่วยออกรักษาที่โรงพยาบาลนอกเรือนจำ ประการสุดท้ายความแออัดของผู้ต้องขังในเวลานอนกลางคืน ผู้ต้องขังจะนอนชิดติดกันตั้งแต่ขึ้นเรือนนอน (17.00 น.) - 06.00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น มีความเป็นไปได้ที่จะติดโรค ผลการตรวจสอบทั้งสองวิธีมีความสอดคลองตรงกันทุกประการ (กฎกระทรวง, 2563)

ผลการวิจัย

การป้องกันโรคติดต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากจำนวน 24 คน ในประเด็นการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ ขาดแคลนยา เวชภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ และความแออัดของผู้ต้องขัง ทำให้เกิดโรคติดต่อ อาทิ กลาก เกลื้อน ไข้หวัด วัณโรค โรคเอดส์ และโรคโควิด - 19 (โรคระบาดในปัจจุบัน) ปรากฏตามสถิติต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สถิติผู้ต้องขังป่วยส่งออกรักษาภายนอกเรือนจำ

ปี พ.ศ.	นอนโรงพยาบาล (คน/ครั้ง)	ไป/กลับ (คน/ครั้ง)	รวม (คน/ครั้ง)	หมายเหตุ
2561	9,655	59,604	69,259	*ข้อมูล เดือนตุลาคม - มีนาคม 2565
2562	12,081	70,736	82,811	
2563	10,519	54,985	65,504	
2564	7,663	23,424	31,087	
2565	1,038	3,481	4,519 *	

จากตารางเรือนจำและทัณฑสถานได้มีการป้องกันการป่วยเจ็บ โรคติดต่อร้ายแรงก็จะส่งตัวรักษาที่โรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ หากผู้ต้องขังป่วยเจ็บหรือเป็นโรคติดต่อไม่ร้ายแรงก็จะให้ไปโรงพยาบาลนอกเรือนจำแบบไปเช้า - เย็นกลับ ทำให้เสียกำลังเจ้าหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังป่วย1คน ต่อเจ้าหน้าที่2คน

ตารางที่ 3 สถิติผู้ต้องขังจิตเวช

รายการ	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
1. มีตัวอยู่ในเรือนจำ	6,274	838	7,112
2. ปล่อยตัว (1 ต.ค.65 - 30 ก.ย. 66)	3,907	526	4,433
3. ปล่อยตัว (1 ต.ค. 66 – ปัจจุบัน)	527	91	618
4. ยอดสะสม (ปัจจุบัน)	10,708	1,455	12,163

จากตารางผู้ต้องขังจิตเวชจะมีตัวถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถานรวม 12,163คน เรือนจำและทัณฑสถานต้องให้การดูแลรักษาตามความเหมาะสม หากมีอาการหนักก็จะส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวช

ตารางที่ 4 สถิติผู้ต้องขังเสียชีวิตในเรือนจำ

ปีงบประมาณ	เสียชีวิตจากการเจ็บป่วย (คน)	เสียชีวิตผิดธรรมชาติ (คน)
2562	1,026	35
2563	1,043	32
2564	939	39
2565	723	23

จากตารางมีผู้ต้องขังเสียชีวิตเนื่องจากไม่ได้รับการรักษาทันท่วงที ต้องรอแพทย์ประจำเรือนจำเข้าตรวจจึงจะดำเนินการต่อไปได้และเป็นเพราะอาศัยแพทย์จากหน่วยงานอื่นทำให้การรักษาล่าช้าจึงทำให้การป้องกันโรคไม่มีประสิทธิภาพ

ความแออัดของผู้ต้องขัง เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังเข้าเรือนจำมากเกินไป ดังสถิติต่อไปนี้

ตารางที่ 5 สถิติผู้ต้องขังรับตัวและปล่อยตัว รายปี

ปีงบประมาณ	รับตัว (คน)	ปล่อยตัว (คน)
2561	227,107	176,443
2562	221,013	222,425
2563	209,397	215,725
2564	172,011	246,885
2565	181,759	209,885

จากตารางการรับตัวผู้ต้องขังเข้าเรือนจำจะต้องจัดให้อยู่ในแดนแรกรับ 7 - 15วัน เพื่อให้แพทย์ตรวจสุขภาพร่างกายและจิตใจเป็นการป้องกันโรคติดต่อเข้าเรือนจำและทัณฑสถาน ช่องที่ 2ปล่อยตัวผู้ต้องขังจะมีแดนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวใช้เวลาควบคุม1เดือนเพื่อตรวจสอบสุขภาพร่างกาย จิตใจและโรคติดต่อที่จะติดตัวออกจากเรือนจำ

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายบังคับโทษของสหราชอาณาจักร ได้กำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ขึ้นทะเบียนไว้กับเรือนจำและมีแพทย์ทั่วไปเข้าประจำสถานพยาบาลด้วย ส่วนญี่ปุ่นมีแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ปฏิบัติหน้าที่ประจำฝ่ายหรืองานการแพทย์จำนวน 4 คน คือ ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายสุขาภิบาล และแพทย์ทำการบำบัดรักษาผู้ต้องขังป่วย และควบคุมโรคติดต่อ 2 คน การขาดแคลนยา เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์จัดสรรงบประมาณให้ไม่เพียงพอ แตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาพิพากษา รัฐจะปฏิเสธว่าไม่สามารถจัดการรักษาพยาบาลตามความต้องการและจำเป็นให้แก่ผู้ต้องขังเพียงเพราะมีงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่ได้ จึงต้องจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการรักษาผู้ต้องขังป่วยอย่างเพียงพอ ความแออัดของผู้ต้องขังกฎหมายบังคับโทษของไทยไม่ได้กำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง มีแต่ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์กำหนดพื้นที่นอนไว้เท่านั้น มิได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมาย

อภิปรายผล

กรมราชทัณฑ์กำหนดพื้นที่ไว้ 1.2 ตารางเมตรต่อคน และมีผู้ต้องขัง 237,136 คน (กรมราชทัณฑ์, 2566) เปรียบเทียบกับสหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวล) กำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 5.5 ตารางเมตรต่อคน และมีผู้ต้องขัง 87,801 คน (Ministry of Justice, 2023) สหรัฐอเมริกากำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 60 ตารางฟุตต่อคน และมีผู้ต้องขัง 1,767,200 คน (World Prison Brief, 2021b) และญี่ปุ่นกำหนดพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขัง 5ตารางเมตรต่อคน และมีผู้ต้องขัง 45,714 คน (World Prison Brief, 2021a) ผู้ต้องขังในเรือนจำของไทย มีจำนวนมากเกินความจุของเรือนจำ จึงเกิดผู้ต้องขังแออัดในเรือนจำ เกิดโรคติดต่อในเรือนจำได้ง่าย และโรคติดต่อ จากเรือนจำสู่สังคมภายนอก สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) การขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะจะได้มาตรการทางกฎหมาย คือ ต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับโทษบัญญัติว่าให้มีแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะอย่างน้อย 1 คน ปฏิบัติหน้าที่อยู่ประจำสถานพยาบาลเรือนจำ และพยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการฝึกอบรมการพยาบาลอย่างน้อย 1 - 2 คน อยู่ปฏิบัติหน้าที่สถานพยาบาลเรือนจำหรือทัณฑสถาน การตรวจรักษาโรค และการสั่งจ่ายยารักษาโรคให้กระทำโดยแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ ส่วนพยาบาล

และเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการฝึกอบรมการพยาบาลให้ปฏิบัติตามคำสั่งของแพทย์ และช่วยเหลือแพทย์ตามที่ได้รับมอบหมาย การจัดหาแพทย์ประจำเรือนจำให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดหาทุนนักศึกษาแพทย์ โดยใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังและแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบดังกล่าวให้อำนวยต่อการให้ทุนนักศึกษาแพทย์ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้ปฏิบัติหน้าที่ประจำเรือนจำและทัณฑสถานเจ้าของทุน 2) การขาดแคลนยารักษาโรค อุปกรณ์ทางการแพทย์ และเครื่องมือแพทย์ ให้กรมราชทัณฑ์จัดสรรงบประมาณทางด้านนี้ให้เรือนจำและทัณฑสถานอย่างเพียงพอทุกปี 3) ความแออัดของเรือนจำและทัณฑสถาน ให้เรือนจำและทัณฑสถานขอความร่วมมือจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมดังนี้ 1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ : การปล่อยชั่วคราว, การเปรียบเทียบ (ปรับ) ให้มากขึ้นและดำเนินการสอบสวนอย่างรวดเร็ว 2) สำนักงานอัยการ : การสั่งไม่ฟ้อง, การปล่อยชั่วคราว 3) ศาลยุติธรรม : การปล่อยชั่วคราว,การปรับ,การรอลงอาญา และการทำงานบริการสังคมให้มากขึ้น 4) กรมราชทัณฑ์ : การพักการลงโทษ,การลดวันต้องโทษ,การพระราชทานอภัยโทษ (เป็นรายบุคคล และอภัยโทษทั่วไป) ให้มีมากขึ้น มาตรการดังกล่าวสามารถลดจำนวนผู้ต้องขังเข้าเรือนจำและทัณฑสถาน ช่วยให้มีผู้ต้องขังไม่แออัดเช่นทุกวันนี้ ส่วนมาตรการใหม่ได้แก่ การชะลอการฟ้อง การจำคุกในวันหยุด การควบคุมผู้ต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัย เรือนจำเอกชน และการใช้ชุมชนบำบัดคดียาเสพติดให้ออกเป็นกฎหมายจะช่วยแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้และการแพร่ระบาดโรคติดต่อเข้าเรือนจำหรือทัณฑสถานและโรคติดต่อจากเรือนจำหรือทัณฑสถานแพร่ระบาดสู่สังคมภายนอก

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ปรากฏว่าการป้องกันโรคติดต่อผู้ต้องขัง ยังไม่มีประสิทธิภาพ คือ การขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ เนื่องจากกฎหมายบังคับโทษของไทยไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับแพทย์ประจำเรือนจำไว้โดยเฉพาะอย่างชัดเจน คงมีแต่จัดให้มีแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลอยู่ปฏิบัติหน้าที่ประจำที่สถานพยาบาลนั้นอย่างน้อยหนึ่งคน ซึ่งแตกต่างจากประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวล) และสหรัฐอเมริกากำหนดให้มีแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ การขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะสามารถแก้ไขได้ให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์โดยใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำและทันฑสถาน เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้ปฏิบัติหน้าที่ประจำสถานพยาบาลของเรือนจำและทัณฑสถานเจ้าของทุน การขาดแคลนยารักษาโรคเวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ ต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอสำหรับทุกเรือนจำและทัณฑสถาน เปรียบเทียบกับกฎหมายบังคับโทษของต่างประเทศ ศาลสูงสหรัฐอเมริกาเคยพิพากษาให้รัฐจัดสรรเงินงบประมาณเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังให้เพียงพอ จะปฏิเสธว่าไม่สามารถจัดการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วยเจ็บเพราะมีงบประมาณไม่เพียงพอไม่ได้ ส่วนความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานของไทย กรมราชทัณฑ์กำหนดพื้นที่นอนของผู้ต้องขังไว้ .60 x 2 ต่อคน เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร (อังกฤษและเวล) สหรัฐอเมริการ และญี่ปุ่นกำหนดพื้นที่นอนไว้ในบทบัญญัติกฎหมายให้เป็นห้องนอนเดี่ยวจึงไม่แออัด ดังนั้นการแก้ปัญหาผู้ต้องขังแออัดในเรือนจำโดยการกำหนดพื้นที่นอนให้ได้มาตรฐานสากล และดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายบังคับโทษของไทยทันที ดังเช่น ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง พ.ศ.2566 ลงวันที่ 6 ธันวาคม 2566 นี้มีการแก้ไขกฎหมายบังคับโทษของไทยทันทีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ปัญหาการพระราชทานอภัยโทษ : ศึกษากรณีผู้ต้องคำพิพากษาคดีถึงที่สุดไม่ได้รับสิทธิตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษทั่วไป 2) สิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายบังคับโทษของไทย : ศึกษากรณีที่พักอาศัยของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง. (2563). ว่าด้วยการส่งตัวผู้ต้องขังไปรักษาตัวนอกเรือนจำ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนที่ 84 ก หน้า 45 (วันที่ 12 ตุลาคม 2563).

กรมราชทัณฑ์. (2566). สถิติผู้ต้องขังป่วยเจ็บส่งออกรักษาภายนอกเรือนจำ. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566 จาก http://www.correct.go.th

กรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร. (2497). หนังสือที่ นว 87/2497 เรื่องข้าราชการอ้างว่าไม่รู้กฎหมายและระเบียบแบบแผนในหน้าที่. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566 จาก http://www.gad.moi.go.th/KM-28-10-52-180.pdf

ไชยวัฒน์ อริยภัทรกุล. (2562). ปัญหาและการแก้ไขโรคติดต่อวัณโรคของผู้ต้องขังภายในเรือนจำกลางสมุทรปราการ. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2562 จาก http://www.3. Ru.ac.th

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก หน้า13 -24 (วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560).

ระเบียบกรมราชทัณฑ์. (2561ก). ว่าด้วยการดูแลผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร พ.ศ. 2561. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566 จาก http://www.correct.go.th

ระเบียบกรมราชทัณฑ์. (2561ข). ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566 จาก http://www.correct.go.th

ระเบียบกรมราชทัณฑ์. (2566). ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก http://www.correct.go.th

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 194 ตอนที่ 40 ก หน้า 20 (วันที่ 6 เมษายน 2560).

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564). แนวทางพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ (ฉบับปปรับปรุง). เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566 จาก http://www.correct.go.th

Ministry of Justice. (2023). Prison Population Projections 2023 to 2028, Englandand Wales. Retrieved May 31, 2023, fromhttps//assets.publishing.service.gov.uk/media/65df5123b8da630f42c86271/Prison_Population_Projections_2023_to_2028.pdf

Silverman j. (2001). Corrections: A Comprehensive View, (2 nd ed.). California: Ward worth.

World Prison Brief. (2021a). Japan. Retrieved May 31, 2021, from http://www. Prisonstudies.org.asp. 2021

World Prison Brief. (2021b). United States of America. Retrieved May 31, 2021, from https://www .prisonstudies.org/

บทความวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุวิธีเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนนานาชาติ*

THE DEVELOPMENT OF A MULTIMODAL LEARNING ACTIVITIES BASED INSTRUCTION TO ENHANCE THAI LANGUAGE READING COMPREHENSION ABILITIES OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN INTERNATIONAL SCHOOLS

พีรดา เมลานี โรเบิร์ตสัน*, สร้อยสน สกลรักษ์
Pirada Melanie Robertson*, Soison Sakolrak
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: pirada.rbs@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี และ 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนนานาชาติขนาดใหญ่ การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ที่ศึกษาประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยใช้การวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนนานาชาติขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและแบบสะท้อนผลการอ่าน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยตามกิจกรมการเรียนรู้การอ่านที่พัฒนาขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยมัชฉิมเลขคณิต (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตด้วยการทดสอบแบบที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้การอ่านตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่พัฒนาขึ้นมี 2 ขั้นหลัก คือ ขั้นเตรียมชุดสื่อพหุวิธีที่มีเนื้อความสัมพันธ์กันประกอบด้วย คลิปวีดิทัศน์ หนังสือภาพหรือการ์ตูน และชุดบทอ่านแบบบรรยายที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน และขั้นการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ขั้นการดูและฟังคลิปวีดิทัศน์เพื่อสรุปความ ขั้นการอ่านวิเคราะห์สารหนังสือภาพ/การ์ตูน และขั้นการอ่านประเมินค่าบทอ่านแบบบรรยาย เมื่อนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ผลปรากฏว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี, ความสามารถในการอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจ, นักเรียนมัธยมศึกษา, โรงเรียนนานาชาติ

Abstract

This Research and Development research had two objectives as follows 1) to develop multimodal learning activities-based instruction to enhance the reading comprehension abilities and 2) to study the results of reading comprehension abilities of secondary school students in

* Received 14 March 2024; Revised 29 March 2024; Accepted 31 March 2024

large international schools after implementing multimodal learning activities-based instruction. This research method used Research and Development (R & D), which studied the effectiveness of the developed learning activities conducted using quasi-experimental research. This research contains a sampling group of 7-grade Thai students at a large secondary international school in Bangkok selected using the purposive sampling method. The research instruments used in this research were the achievement test to evaluate reading comprehension abilities, 3 sets of reading reflection worksheets, and lesson plans of Thai literature using multimodal learning activities-based instruction. The data were analyzed using arithmetic mean, standard deviation, and t-test. Results showed that the development of multimodal learning activities-based instruction had 2 main steps which are 1) the preparation of the instructional materials comprising of an animated video clip, picture book/comic book, and a reading passage in which the content had to all be interrelated, and 2) multimodal learning activities-based instruction pedagogical steps consisting of watching and listening to animated video clips to make summaries, critical reading using picture books/comic books, and evaluation of reading passages. After implementing the multimodal learning activities-based instruction developed by the author, there was a significant difference in results between the pre-test and post-test at the level of .05 among students who studied reading comprehension.

Keywords: Learning Activities, Multimodal Learning Activities-Based Instruction, Thai Language Reading Comprehension Abilities, Secondary School Students, International School

บทนำ

การอ่านไม่เพียงสร้างความบันเทิง ความเพลิดเพลิน และจินตนาการ แต่ยังทำให้เกิดสติปัญญา ซึ่งใช้เป็นรากฐานของการเรียนรู้ในทุกรูปแบบ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564) นอกจากนี้ ผู้อ่านยังสามารถใช้ความรู้ที่ได้จากการอ่าน ปรับปรุงและเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงาน และการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อก้าวสู่การเป็นคนที่สมบูรณ์มากขึ้น (สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา, 2565) ผู้ที่อ่านมากจะเป็นคนรอบรู้ ทันสมัย ทันโลกและทันเหตุการณ์ต่าง ๆ (วราภรณ์ จารุเมธีชน, 2555)

การอ่านเป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งในห้าของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยซึ่งเป็นกำลังของชาติให้มีคุณภาพด้านความรู้ มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยระบุสาระการอ่านอยู่ในมาตรฐานการเรียนรู้ ท 1.1 ว่าให้ “ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้ และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

แม้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเน้นความสำคัญของการอ่านเพื่อความเข้าใจแต่ผลการประเมินสมรรถนะการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาของไทยก็ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ ดังเห็นได้จากผลการประเมินของโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy) ของนักเรียนไทยที่มีอายุ 15 ปี ปี ค.ศ. 2018 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2015 พบว่า คะแนนลดลง 16 คะแนน เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคะแนนตั้งแต่การประเมินรอบแรกในปีค.ศ. 2000 จนถึงปัจจุบัน พบว่า ผลประเมินด้านการอ่านมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการจัดการเรียนรู้การอ่านที่อาจมีมาตั้งแต่ก่อนระดับชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560); (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562); (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564) และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2551 ทั่วประเทศ พบว่า เด็กไทยส่วนใหญ่มีทักษะด้านการอ่านไม่เกินระดับ 2 จากทั้งหมด 5 ระดับ (สุชนินธ์ บัณฑุนันทกุล, 2557)

ไม่เพียงนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนไทยเท่านั้นที่มีปัญหาด้านการอ่าน นักเรียนไทยในโรงเรียนนานาชาติก็เช่นกัน ดังเห็นได้จากผลการสัมภาษณ์ครูภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ 4 โรงเรียน เกี่ยวกับปัญหาการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่สรุปได้ว่า นักเรียนมีปัญหาตั้งแต่การสะกดคำ การออกเสียง ไม่เข้าใจคำศัพท์หรือสำนวนไทย รวมถึงการอ่านตั้งแต่ระดับจับใจความไปจนถึงการอ่านสร้างสรรค์ เนื่องจากเวลาในการเรียนภาษาไทยต่อสัปดาห์ที่มีจำกัด ขาดการฝึกฝนในชีวิตประจำวัน ผนวกกับเนื้อหาที่ไกลตัวและยากเกินความสามารถทำให้ไม่มีความมั่นใจในการใช้ภาษาไทยและขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ภาษาไทย (กฤติยา ตรงธรรมชัย, 2565); (กฤติกา รุประมาณ, 2565); (ชลฤทัย หุ่นดี, 2565) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี (Multimodal Learning) เป็นแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อหลากหลายชนิดในการถ่ายทอดความรู้ เอื้อให้นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้หรือนักเรียนที่มีแบบการเรียนรู้ที่ต่างกันสามารถใช้ประสาทสัมผัส หลายด้าน เช่น ด้านการมองเห็น การได้ยิน การอ่านเขียน และการเคลื่อนไหวร่างกาย ช่วยในการเรียนรู้ได้ (วัชรพล วิบูลยศริน, 2561) และเมื่อใช้ควบคู่กับการอ่านวรรณกรรม มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนภาษาเข้าใจเนื้อเรื่องที่เป็นตัวอักษรมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาความคิดเชิงวิพากย์ (critical analysis) เนื่องจากแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี เป็นการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นความสนใจของเด็กได้ดี มีประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารทุกด้านของผู้เรียน ที่สำคัญยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตในยุคปัจจุบันที่อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบกระจายสื่อ (media-suffused environment) และมีการใช้เทคโนโลยีและสื่อเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้เรียนในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องมีทักษะทางสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (วัชรพล วิบูลยศริน, 2561) ซึ่งแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีนั้น จะตอบรับกับยุคสมัยและความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงวิจัยและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านจับใจความ การอ่านวิเคราะห์ตีความ การอ่านประเมินค่า และการอ่านสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี
2. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนนานาชาติขนาดใหญ่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่าน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมและวรรณคดีไทยตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยการวิจัยจะแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากผลการศึกษาสภาพปัญหาและการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี (R1 D1) ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาของการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติและสาเหตุของปัญหาประกอบกับการศึกษางานวิจัยทั้งไทยและต่างประเทศทำให้ผู้วิจัยนำแนวทางแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

ซึ่งมีแนวทางสำคัญ 3 ประการ คือ การใช้สื่อหลากหลาย การจัดชุดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน และการเรียนรู้แบบรวมพลังสามารถนำมาผนวกกับการเรียนการสอนภาษา

ระยะที่ 2 การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิและการนำร่องกิจกรรมการเรียนรู้ (R2 D2) ผู้วิจัยได้นำคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยและทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนำร่อง (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มทดลอง

ระยะที่ 3 การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากผลการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย (R3 D3) ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pre-Post Design) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมีรูปแบบการวิจัยแบบวัดผลก่อนการทดลอง (Pre-test) และหลังการทดลอง (Post-test) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการทดลอง และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยการใช้แบบสะท้อนผลการอ่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนนานาชาติขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร ที่เป็นสมาชิกสมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทย (ISAT) มีการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรระบบนานาชาติของกระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้เนื้อหาตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง มีนักเรียนแต่ละห้องไม่เกิน 25 คน จัดการเรียนรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการเรียนวิชาต่าง ๆ และการใช้ชีวิตในโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนไทยศึกษาร่วมกับนักเรียนชาติอื่น ๆ อย่างน้อย 45% ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และมีการกำหนดเนื้อหาการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมในภาคเรียนที่ 2 พบว่า มี 13 โรงเรียน (International Schools Association of Thailand, 2014)

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากได้เป็นโรงเรียนนานาชาติขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ในเขตบางนา จากนั้นกำหนดระดับชั้นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านที่พัฒนาขึ้น โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยพิจารณาความเหมาะสมจากประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียน และเนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนได้รับการจัดเข้าห้องเรียน 4 ห้องด้วยวิธีคละความสามารถจากคะแนนสอบเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 14 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และ 2) แบบสะท้อนผลการอ่าน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

1. แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ

แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีจำนวน 10 ข้อ ใช้ข้อคำถามเดียวกันวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 4 ข้อ คำถามแบบตอบสั้น จำนวน 2 ข้อ คำถามแบบอิสระ จำนวน 4 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน ระยะเวลาในการทำแบบวัด 40 นาที ผู้วิจัยมีแนวทางการสร้างเครื่องมือแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจ ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยร่วมกับหลักสูตรวิชาภาษาไทยสำหรับโรงเรียนนานาชาติ เพื่อกำหนดนิยามและองค์ประกอบของความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ 4 ระดับ และกำหนดโครงสร้างของแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยกำหนดอัตราส่วนของ

การวัดระดับความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยปรับมาจากหลักการประเมินผลการเรียนรู้ภาษาไทยของ (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2540) แล้วจึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา และเกณฑ์การวัดและประเมินผล

แบบวัดความสามารถในการอ่านที่พัฒนาขึ้นนี้ได้ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อที่ระหว่าง 0.50 - 1.00 และค่าเฉลี่ยรวมที่ 0.75 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มทดลองแล้วนำมาตรวจให้คะแนน สำหรับข้อคำถามอัตนัยได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความ เชื่อมั่นระหว่างผู้ให้คะแนน (Inter-rater Reliability) กับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นครูภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ พบว่า มีดัชนีความเห็นพ้องกันของผู้ประเมินเฉลี่ยที่ 0.77 แสดงให้เห็นว่า ผลการตรวจให้คะแนนความสามารถใน การอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้ประเมินทั้ง 2 คน มีความสัมพันธ์กันในระดับที่รับได้ ส่วนผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบวัดความสามารถในการอ่านที่พัฒนา พบว่า แบบสอบปรนัยมีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.38 - 0.75 ทั้ง 4 ข้อ แสดงว่าอยู่ในช่วงค่อนข้างยากถึงค่อนข้างง่าย และค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.25 - 0.50 ทั้ง 4 ข้อ แสดงให้เห็นว่าสามารถจำแนกนักเรียนได้ในระดับพอใช้ถึงดี ส่วนแบบสอบอัตนัย มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.38 - 0.67 ทั้ง 6 ข้อ แสดงว่าอยู่ในช่วงค่อนข้างยากถึงค่อนข้างง่าย และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21 - 0.50 แสดงให้เห็นว่าสามารถจำแนกนักเรียนได้ในระดับพอใช้ได้ถึงดี เมื่อตรวจสอบค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ พบว่า ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.73 แสดงให้เห็นว่าเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง

2. แบบสะท้อนผลการอ่าน

แบบสะท้อนผลการอ่าน มีลักษณะเป็นใบงานเป็นข้อคำถามอัตนัยที่ครอบคลุมระดับการอ่านเพื่อความเข้าใจทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ ระดับจับใจความสำคัญ ระดับวิเคราะห์และตีความ ระดับประเมินค่า และระดับสร้างสรรค์ มีทั้งหมด 3 ชุด ใช้เก็บข้อมูล 3 ครั้ง ระหว่างการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และเก็บหลังจบแต่ละหน่วยการจัดการเรียนรู้ โดยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ครั้ง ตามช่วงเวลา ผู้วิจัยมีแนวทางการสร้างเครื่องมือดังกล่าว โดยเริ่มจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี การสร้างแบบสะท้อนผลการอ่าน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรวิชาภาษาไทย สำหรับโรงเรียนนานาชาติของกระทรวงศึกษาธิการ และเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำมากำหนดโครงสร้างของแบบสะท้อนผลการอ่านให้สอดคล้องกับเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จากนั้นจึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับองค์ประกอบของความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ เกณฑ์การประเมิน และวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นลำดับต่อไป ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00

3. แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยละ 5 คาบ รวมทั้งสิ้น 15 คาบ โดยอิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระการเรียนรู้ภาษาไทย และหลักสูตรวิชาภาษาไทยวัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย สำหรับโรงเรียนนานาชาติ ของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยมีแนวทางการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ร่วมกับหลักสูตรวิชาภาษาไทย สำหรับโรงเรียนนานาชาติ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาความหมาย ระดับการอ่านเพื่อความเข้าใจ เพื่อสังเคราะห์นิยาม

เชิงปฏิบัติการของงานวิจัย จากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาและการวัดและประเมินผล และนำมากำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมไทยที่จะพัฒนา ผู้วิจัยเลือกเนื้อหาวรรณกรรมและวรรณคดีไทยตามเกณฑ์การคัดเลือกบทอ่านของ BC Performance Standards (Ministry of Education, 2009) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้แก่ 1) นิทานเด็กชายเจ้าปัญญา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย 2) กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน และ 3) บทอ่านแต่งให้งามตามที่เหมาะ ผู้วิจัยใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ โดยจัดทำหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย หน่วยละ 5 คาบ คาบละ 65 นาที รวมทั้งสิ้น 15 คาบ ผู้วิจัยพัฒนาแผนตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่สังเคราะห์ได้

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยแบ่งเป็น 3 ระยะตามกระบวนการการพัฒนาการจัดกิจกรรม ดังนี้ 1) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากผลการศึกษาสภาพปัญหาและการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี (R1 D1) 2) การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิและการนำร่องกิจกรรมการเรียนรู้ (R2 D2) และ 3) การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากผลการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย (R3 D3) ผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมไทยตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) นี้ผู้วิจัยพัฒนาขั้นการสอนบนพื้นฐานแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี ที่มีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียววัดแบบก่อนและหลัง (One-Group Pre-Post Design) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมีรูปแบบการวิจัยแบบวัดผลก่อนการทดลอง (Pre-test) และหลังการทดลอง (Post-test) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการทดลอง และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบสะท้อนผลการอ่าน และตรวจประเมิน เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของตัวอย่าง โดยศึกษาตัวอย่างกลุ่มเดียวซ้ำตามช่วงเวลาที่กำหนดทั้งก่อนและหลังการทดลอง รวมทั้งเก็บข้อมูลระหว่างการทดลองกิจกรรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีระยะในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ครูภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติถึงปัญหาการเรียนรู้การอ่านของนักเรียน และวิเคราะห์แนวทางในการสร้างขั้นการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 2 การพัฒนาขั้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีและการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และระยะที่ 3 ทดลองใช้ขั้นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนำร่องและดูผลการใช้ ผู้วิจัยปฏิบัติการสอนโดยจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนประชาคมนานาชาติ ในปีการศึกษา 2565 ภาคเรียนที่ 2 ระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 เป็นเวลา 6 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมและวรรณคดีไทยตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตด้วยการทดสอบแบบที (t-test dependent) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจจากแบบสะท้อนผลการอ่านของทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ และนำเสนอการเปลี่ยนแปลง 3 ครั้ง

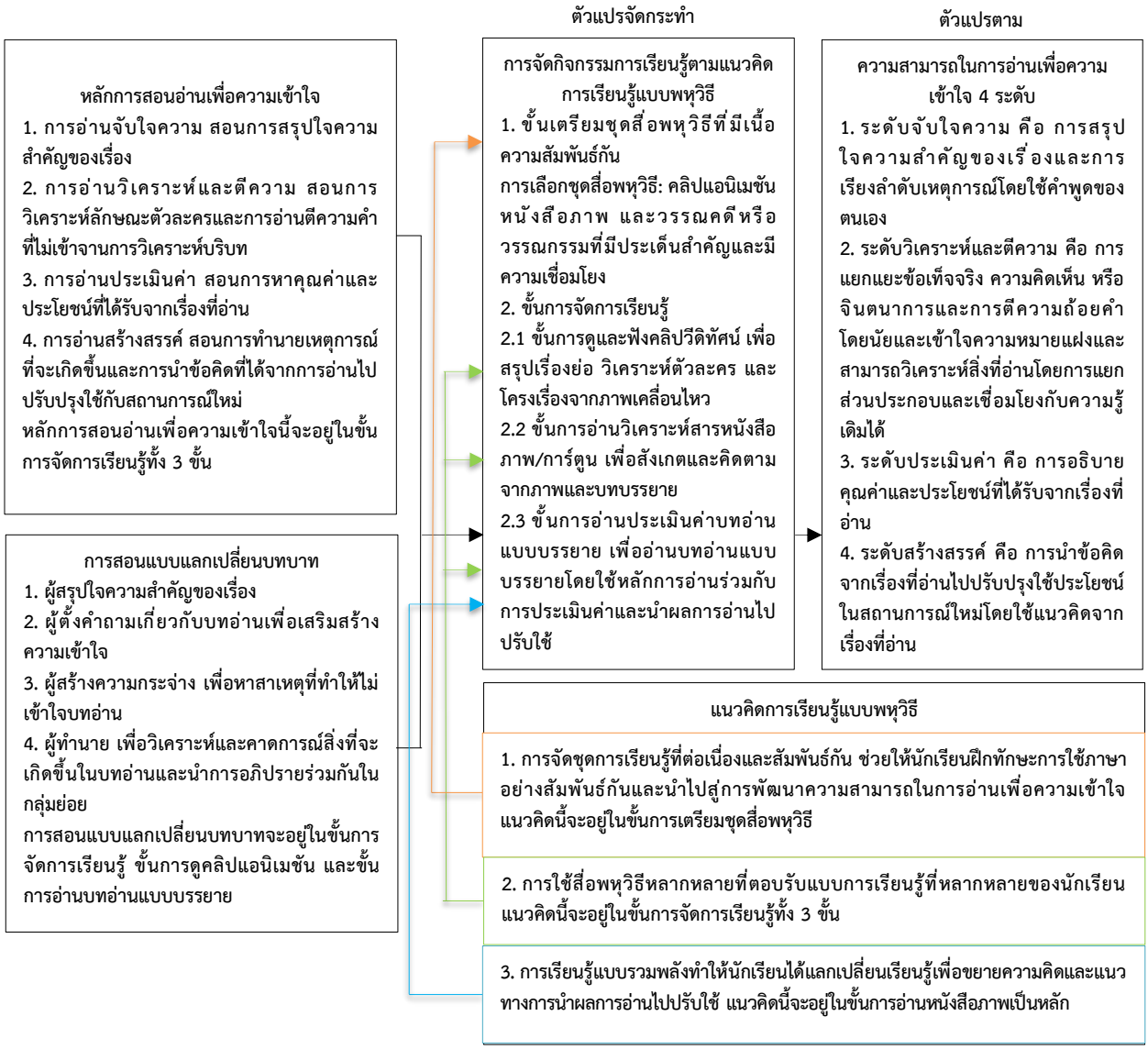
ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่พัฒนาขึ้น มี 2 ขั้นหลัก ได้แก่ ขั้นการเตรียมชุดสื่อพหุวิธีที่มีเนื้อความสัมพันธ์กัน และขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นการเตรียมชุดสื่อพหุวิธีที่มีเนื้อความสัมพันธ์กันประกอบด้วยคลิปวีดิทัศน์ที่ตัวละครพูดเป็นภาษาไทย มีหนังสือภาพหรือการ์ตูนที่มีตัวหนังสือประกอบภาพและมีชุดบทอ่านแบบบรรยายที่เน้นตัวหนังสือเป็นหลัก สาเหตุที่กำหนดให้จัดเรียงสื่อทั้ง 3 ประเภทที่มีเนื้อหาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันตามลำดับข้างต้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจผ่านสื่อหลากหลาย และได้ใช้กระบวนการส่งสารและรับสารผ่านช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ การฟัง ดู อ่าน พูด ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

ส่วนขั้นการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นการดูและฟังคลิปวีดิทัศน์เพื่อสรุปความ จะเป็นขั้นที่ผู้เรียนสรุปเนื้อความโดยย่อจากการดูภาพเคลื่อนไหวและได้ฟังบทบรรยายภาษาไทยประกอบ เพื่อให้ผู้เรียนที่เรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ได้เชื่อมโยงความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยและทำความเข้าใจเนื้อเรื่องผ่านภาพเคลื่อนไหวที่ชัดเจน และเสียงพูดของตัวละคร 2) ขั้นการอ่านวิเคราะห์สารหนังสือภาพ/การ์ตูน จะวิเคราะห์บทอ่านตามองค์ประกอบโดยอ่านภาพและบทบรรยายในหนังสือภาพหรือการ์ตูน เพื่อให้ผู้เรียนได้อ่านคำศัพท์และโครงสร้างประโยคพร้อม ๆ กับการวิเคราะห์องค์ประกอบของบทอ่านตามหลักการอ่านวิเคราะห์สาร โดยมีภาพช่วยเสริมความเข้าใจเนื้อเรื่อง และ 3) ขั้นการอ่านประเมินค่าบทอ่านแบบบรรยาย ขั้นนี้เป็นการอ่านบทอ่านแบบบรรยายโดยใช้หลักการอ่านประเมินค่า เพื่อให้ผู้เรียนได้เสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจบทอ่านภาษาไทยที่เป็นบทบรรยายยาว ๆ มีคำศัพท์และโครงสร้างประโยคที่ซับซ้อนขึ้น และนำผลการอ่านมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนและครู เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการนำผลการอ่านไปปรับใช้ในชีวิตจริง

ภาพที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ

ตามที่ปรากฏในภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีมาเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ ขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้จัดเตรียมชุดสื่อพหุวิธีที่หลากหลายและมีเนื้อหาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน คือ ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 นิทานเด็กชายเจ้าปัญญา ผู้วิจัยได้ใช้การ์ตูนมโหสถ ปราชญ์น้อยคู่แผ่นดิน หนังสือการ์ตูนมโหสถชาดก และบทอ่านเด็กชายเจ้าปัญญา ซึ่งครอบคลุมขั้นการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ขั้น ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ผู้วิจัยได้ใช้หนังสือภาพกับบทอ่านเรื่องกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ซึ่งจะครอบคลุมขั้นที่ 2 และ 3 คือ ขั้นการอ่านวิเคราะห์สารหนังสือภาพ/การ์ตูน และขั้นการอ่านประเมินค่าบทอ่านแบบบรรยาย และในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 แต่งให้งามตามที่เหมาะ ผู้วิจัยใช้บันเทิงคดีประเภทร้อยแก้วเรื่องแต่งให้งามตามที่เหมาะซึ่งครอบคลุมขั้นที่ 3 คือ ขั้นการอ่านประเมินค่าบทอ่านแบบบรรยาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจทั้ง 4 ระดับ คือ ระดับจับใจความ ระดับวิเคราะห์และตีความ ระดับประเมินค่า และระดับสร้างสรรค์

ตอนที่ 2 ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ (R3) ของนักเรียน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งคะแนนภาพรวมและจำแนกตามระดับการอ่านเพื่อความเข้าใจ 4 ระดับ คือ 1) ระดับจับใจความ 2) ระดับวิเคราะห์และตีความ 3) ระดับประเมินค่า และ 4) ระดับสร้างสรรค์ นำมาทดสอบค่าที (t-test) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามระดับการอ่านเพื่อความเข้าใจทั้ง 4 ระดับ

ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
		M	SD	M	SD		
ภาพรวม	20	10	3.01	12	3.30	3.18	.04*
1.ระดับจับใจความ	2	0.86	0.77	1.36	0.74	2.46	.01*
2.ระดับวิเคราะห์และตีความ	6	2.79	1.58	3.21	1.12	0.86	.20
3.ระดับประเมินค่า	6	3.21	1.63	3.64	1.78	1.38	.09*
4.ระดับสร้างสรรค์	6	3.14	1.23	3.79	1.85	6.70	.00***

*p < .05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาพรวมของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 12 (SD = 3.30) และมีคะแนนเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 10 (SD = 3.01) สามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนได้ในภาพรวม

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากใบงานสะท้อนผลการอ่าน

ผู้วิจัยนำเสนอผลการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ระยะ ตามหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ระยะที่ 1 คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 นิทานเด็กชายเจ้าปัญญา ระยะที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 บันเทิงคดีกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน และระยะที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องสั้นเรื่องแต่งให้งามตามที่เหมาะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 นักเรียนส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถแปลความหมายของคำศัพท์ที่ไม่ได้ใช้ในชีวิตจริง ทำให้ไม่สามารถตีความหรืออ่านวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง ไม่สามารถเชื่อมโยงเรื่องที่อ่านกับความรู้เดิมหรือชีวิตจริงได้และไม่สามารถระบุคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากเรื่องที่อ่านได้

ระยะที่ 2 ผลการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พบว่า อยู่ในระดับพอใช้ถึงดี กล่าวคือ นักเรียนส่วนใหญ่สามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง บอกความหมายของศัพท์โดยใช้บริบทของเรื่องได้ วิเคราะห์โครงเรื่อง ตัวละครสำคัญ และข้อคิดของเรื่องโดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิม ทำนายเหตุการณ์โดยเรียบเรียงเป็นภาษาของตนเองได้ ทั้งนี้ พบว่า ยังมีนักเรียน 3 คนจาก 14 คน ที่ต้องปรับปรุง

ระยะที่ 3 ผลการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 พบว่า นักเรียนมีผลการอ่านในระดับดีถึงดีมาก กล่าวคือ สามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านโดยใช้ภาษาของตนเองได้รวดเร็วยิ่งขึ้น วิเคราะห์และตีความเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ระบุแนวทางการนำผลการอ่านไปปรับใช้กับสถานการณ์อื่นในชีวิตจริงที่เชื่อมโยงกับบทอ่านได้อย่างมีเหตุผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผลการใช้แบบสะท้อนผลการอ่านข้างต้น สามารถสรุปได้ว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งมี 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี และ 2) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนนานาชาติขนาดใหญ่

1. ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่ใช้สื่อพหุวิธีที่มีเนื้อความสัมพันธ์กันนั้น พบว่า ช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนได้ดี เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้การอ่านผ่านสื่อการเรียนรู้ที่เรียงลำดับจากการดูและฟังคลิปแอนิเมชันที่มีภาพเคลื่อนไหวและเสียงพูดก่อนการอ่านเรื่องที่มีคำและประโยคสั้น ๆ ประกอบกับภาพที่สื่อความหมาย แล้วจึงอ่านบทอ่านแบบบรรยายขนาดยาวที่ใช้คำศัพท์ที่ไม่ได้พบบ่อยในชีวิตจริง ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี ช่วยเสริมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ตามลำดับความยากง่ายของบทอ่านควบคู่กับการเรียนรู้การอ่านเพื่อความเข้าใจตามลำดับ

การจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ในขั้นเตรียมชุดสื่อพหุวิธีที่มีเนื้อความสัมพันธ์กันนี้ เอื้อต่อแบบการเรียนรู้ของนักเรียนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนบางคนเรียนรู้ได้ดีผ่านการมองเห็น การได้ยิน การอ่านเขียน หรือการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการเตรียมสื่อการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี ที่เน้นใช้สื่อหลากหลายเพื่อเสริมแรงจูงใจและการเรียนรู้ของนักเรียน (วัชรพล วิบูลยศริน, 2561); (Robinson, D. H., 2022) เช่น การเรียนรู้ผ่านรูปภาพหรือกราฟิกพร้อมการฟังผ่านการบรรยายจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีกว่าเรียนรู้ผ่านรูปภาพหรือกราฟิกพร้อมการอ่านข้อความ (Mayer, R. E., 2021) ส่วนการจัดชุดการเรียนรู้ให้มีเนื้อความหลักสัมพันธ์กันเพื่อต่อยอดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการเริ่มจากง่ายไปยากและให้นักเรียนสร้างผลงานของตนเองบนพื้นฐานความรู้ที่ตนเองได้รับในขั้นตอนสุดท้าย หรือการให้นักเรียนทำชิ้นงานใหม่โดยใช้แก่นเรื่องที่มีความสอดคล้องกับเรื่องที่นักเรียนได้อ่านและอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน มีจุดประสงค์เพื่อฝึกให้นักเรียนได้ทำชิ้นงานใหม่ขนานไปกับสิ่งที่ได้เรียนในชั้นเรียน เป็นการประยุกต์ความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนสู่การปฏิบัติจริง (Stein, P., 2008); (Cook, M. P. & Kirchoff, J. S. J., 2017)

การจัดการเรียนรู้ 3 ขั้น กล่าวคือ 1) ขั้นการดูและฟังคลิปวีดิทัศน์เพื่อสรุปความ 2) ขั้นการอ่านวิเคราะห์สารหนังสือภาพ/การ์ตูน และ 3) ขั้นการอ่านประเมินค่าบทอ่านแบบบรรยาย มีจุดเน้นในการเรียนรู้ที่ต่างกันตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี คือ ขั้นการดูและฟังคลิปวีดิทัศน์เพื่อสรุปความจะเป็นขั้นที่นักเรียนฝึกอ่านจับใจความสำคัญโดยการสรุปเรื่องย่อ ได้วิเคราะห์ตีความโดยการอ่านวิเคราะห์โครงเรื่องและตัวละคร ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการจับใจความเรื่องที่อ่านไม่ได้ รวมถึงปัญหาการวิเคราะห์เรื่องผ่านบริบทในเนื้อหาซึ่งอาจมีสำนวนไทยหรือคำที่นักเรียนจะไม่เข้าใจ ส่วนขั้นการอ่านวิเคราะห์สารหนังสือภาพ/การ์ตูน เป็นขั้นที่นักเรียนฝึกการอ่านวิเคราะห์ซ้ำเพื่อเพิ่มความชำนาญ และแก้ปัญหาเรื่องการหาข้อคิดสำคัญของเรื่องที่อ่านและแนวทางการปรับใช้ข้อคิดในสถานการณ์ใหม่ ๆ ส่วนขั้นการอ่านประเมินค่าบทอ่านแบบบรรยาย เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้

ทวนซ้ำหลักการอ่านกับบทอ่านที่มีขนาดยาวขึ้น และได้ฝึกวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ด้วยตนเองและนำมาอภิปรายในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ร่วมกับผู้สอนเพื่อให้มีความเข้าใจที่ลึกขึ้น

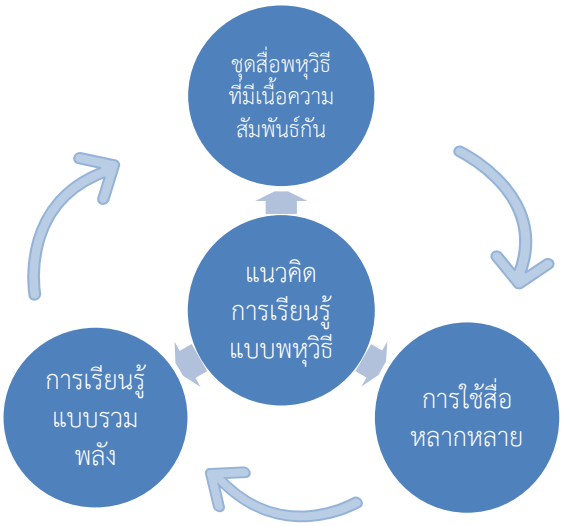
2. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยภาพรวมของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี พบว่า ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 12 (SD = 3.30) สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ 10 (SD = 3.01) เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยระดับการอ่านที่ผลคะแนนเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ระดับจับใจความสำคัญ คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 58 อันดับที่ 2 คือ ระดับสร้างสรรค์ คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 21 อันดับที่ 3 คือ ระดับวิเคราะห์และตีความ คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 และอันดับสุดท้าย คือ ระดับประเมินค่า คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 13

สาเหตุที่ระดับจับใจความมีพัฒนาการมากที่สุดเนื่องมาจากว่าเป็นการอ่านระดับขั้นพื้นฐานที่สุดและผู้เรียนได้ฝึกและทำซ้ำมากกว่าการอ่านระดับอื่น ๆ ผู้วิจัยเริ่มแต่ละหน่วยการเรียนรู้ด้วยขั้นการดูคลิปแอนิเมชันซึ่งทำให้นักเรียนได้จับใจความสำคัญผ่านการดูและฟังมากกว่าการอ่าน สอดคล้องกับแนวทางการเติบโตของเด็กในยุคนี้ที่มีความคุ้นเคยและสนใจสื่อดิจิทัลมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์เนื่องจากวิถีชีวิตในยุคปัจจุบันที่ใช้เทคโนโลยีและสื่อเป็นจำนวนมาก (วัชรพล วิบูลยศริน, 2561) นอกจากนี้ การใช้หนังสือภาพเป็นสื่อในการสอนการอ่านระดับจับใจความและระดับวิเคราะห์และตีความยังมีส่วนช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียง สอดคล้องกับสระศรี ภิรมย์โยธี ที่ใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อในการสอนอ่านภาษาอังกฤษซึ่ง พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษสูงขึ้น (สระศรี ภิรมย์โยธี, 2547) แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีที่ใช้ควบคู่กับการอ่านวรรณกรรมมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนภาษาเข้าใจเนื้อเรื่องที่เป็นตัวอักษรมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาความคิดเชิงวิพากย์ได้ (Romero, E. D., et al., 2019) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ส่วนสาเหตุที่ระดับประเมินค่ามีพัฒนาที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการอ่านระดับอื่น ๆ เนื่องมาจากว่า การอ่านประเมินค่าเป็นทักษะที่นักเรียนได้ทำซ้ำน้อยที่สุดซึ่ง จากการศึกษาพบว่า การทำซ้ำแต่เปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Cook, M. P. & Kirchoff, J. S. J., 2017)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี อาศัยสื่อหลากหลายในการนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้หลายชุดที่มีเนื้อหาที่คล้ายกันหรือมีองค์ประกอบบางอย่างที่สัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากง่ายที่สุดแล้วจึงเพิ่มความซับซ้อนตามลำดับ การใช้สื่อจะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในส่วนการใช้เนื้อหาที่ง่ายตอนเริ่มต้นจะเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบรวมพลังยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการฝึกให้ผู้เรียนสรุปเรื่องที่เรียนในประเด็นต่าง ๆ และแบ่งปันกับเพื่อนร่วมกลุ่มก่อนจะแลกเปลี่ยนกับชั้นเรียนโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำและสรุปการเรียนรู้

ภาพที่ 2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธี

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้มี ดังนี้ คือ 1) ผู้สอนสามารถเลือกบทอ่านที่อยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษาของตนเองได้ ทั้งนี้ บทอ่านที่เลือกจะต้องเหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียนด้วย และ2) การคัดเลือกสื่อที่นำมาใช้ประกอบการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจจะต้องมีความหลากหลายและสอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักเรียน กล่าวคือ สื่อที่เลือกใช้จะต้องมีภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงพูด เพลง อาจมีทั้งหมดหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ ฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปมี ดังนี้ คือ 1) การจัดการเรียนรู้การอ่านเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีในโรงเรียนนานาชาติที่ผู้วิจัยจัดทำใช้บทอ่านประเภทนิทาน บันเทิงคดี และเรื่องสั้นเท่านั้น ดังนั้น ผู้สนใจสามารถนำไปทดลองใช้กับวรรณคดีประเภทกวีนิพนธ์หรือสารคดี ซึ่งยังไม่ได้ทำการทดลองได้ 2) การวิจัยในครั้งนี้มีตัวแปรตาม คือ การอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้ที่สนใจสามารถนำการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีไปศึกษากับตัวแปรตามอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางภาษาได้ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนแบบบูรณาการ และ 3) เนื่องจากแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีเน้นการใช้สื่อที่หลากหลาย การจัดชุดที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน และการเรียนรู้แบบรวมพลังที่เน้นให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในชั้นเรียนเป็นหลัก ผู้ที่สนใจสามารถนำการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวิธีไปศึกษากับห้องเรียนที่ไม่มีครูสอนได้ด้วยการคัดเลือกเรื่องที่ต้องการจะสอน จัดเตรียมชุดสื่อพหุวิธี และจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบออนไลน์ที่นักเรียนสามารถแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนในกลุ่มหรือเขียนถามคำถามเพื่อนในกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤติกา รุประมาณ. (16 ก.ย. 2565). ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ. (นางสาวพีรดา โรเบิร์ตสัน, ผู้สัมภาษณ์)

กฤติยา ตรงธรรมชัย. (23 เม.ย. 2565). ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ. (นางสาวพีรดา โรเบิร์ตสัน, ผู้สัมภาษณ์)

ชลฤทัย หุ่นดี. (20 ส.ค. 2565). ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ. (นางสาวพีรดา โรเบิร์ตสัน, ผู้สัมภาษณ์)

วราภรณ์ จารุเมธีชน. (2555). บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วัชรพล วิบูลยศริน. (2561). วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). กรอบโครงสร้างการประเมินผลนักเรียนโครงการ PISA 2015. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

_____. (2562). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2018. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2565 จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12/

_____. (2564). ผลการประเมินการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ PISA 2018. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สระศรี ภิรมย์โยธี. (2547). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา. (2565). แนวการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สุชนินธ์ บัณฑุนันทกุล. (2557). การพัฒนากระบวนการสอนซ่อมเสริมตามแนวประสบการณ์การอ่านแบบเสริมต่อการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2540). การวัดและประเมินผลการอ่าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Cook, M. P. & Kirchoff, J. S. J. (2017). Teaching Multimodal Literacy Through Reading and Writing Graphic Novels. Language and Literacy, 19(4), 76-95.

International Schools Association of Thailand. (2014). Member Schools. Retrieved December 3, 2022 , from https://www.isat.or.th/member-school

Mayer, R. E. (2021). The Cambridge handbook of multimodal learning (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Ministry of Education. (2009). BC Performance Standards: Reading grade 7. Canada: Ministry of Education.

Robinson, D. H. (2022). What are Learning Styles and How did They Get Started? In D. H. Robinson, V. X. Yan, & J. A. Kim (Eds.). In Learning Styles, Classroom Instruction, and Student Achievement. (pp. 3 - 10). Switzerland: Springer Nature.

Romero, E. D., et al. (2019). Teaching literature and language through multimodal texts. United States of America: IGI Global.

Stein, P. (2008). Multimodal Pedagogies in Diverse Classrooms. New York: Routledge.

บทความวิชาการ

พระธาตุเชิงชุม: ประวัติความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ในดินแดนอีสานเหนือ*

PHRA THAT CHOENG CHUM: HISTORY AND SACREDNESS IN THE NORTH ISAN REGION

เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา[1], วาเรศ รัตนวิสาลนนท์[2*], ลลิดา อาภาวัฒนาสกุล[3], ทัตพิชา หฤทัยวรกุล[4], อรฐษา วาทีมงคลกาล[5]

Benjamaporn Chumnanchar[1], Waret Ruttanavisanon[2], Lalida Arphawatthanasakul[3], Tatpicha Harutaivorakul[4], Ornthasa Wateemongkonkan[5]

[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต ประเทศไทย

[1]Faculty of Management Sciences, Phuket Rajabhat University, Phuket, Thailand

[2]นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

[2]Independent Scholar, Thailand

[3]คณะบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[3]The Martin de Tours School of Management and Economics, Assumption University, Bangkok, Thailand

[4]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี ประเทศไทย

[4]Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani, Thailand

[5]คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

[5]Faculty of Business and Technology, Stamford International University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: waret.rut@stu.nida.ac.th

บทคัดย่อ

พระธาตุเชิงชุมเป็นปูชนียสถานและแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสกลนครมาแต่โบราณ เป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสกลนคร เป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่มีพระธาตุเชิงชุมเป็นเจดีย์ก่ออิฐแสดงรูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมของเจดีย์แบบล้านช้าง บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้พระธาตุมีความเจริญรุ่งเรืองดำรงอยู่ได้ 2) นำเสนอข้อมูลพระธาตุเชิงชุมตลอดจนเผยแพร่ข้อมูล ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระธาตุเชิงชุมเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยการทบทวนวรรณกรรม รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาค้นคว้า ทำการบันทึกและสรุปข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ผลจากการศึกษาที่ได้รวบรวมทั้งหมดประกอบไปด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ตำนานพระธาตุเชิงชุมและประวัติศาสตร์ 2) สถาปัตยกรรมพระธาตุเชิงชุม 3) ความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุม จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันนอกจากพระธาตุจะเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาของจังหวัดสกลนคร พระธาตุเชิงชุมยังเปลี่ยนไปสู่ความผูกพันและความศักดิ์สิทธิ์ให้กับคนในพื้นที่ บทความวิชาการนี้เป็นการจัดการความรู้ (Knowledge Management) รวบรวมและจัดระเบียบองค์ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวจังหวัดสกลนครที่เกี่ยวข้องและมีความผูกพันกับพระธาตุเชิงชุม สามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยการเพิ่มมูลค่าผ่านการเล่าเรื่องราว (Storytelling) เกี่ยวกับพระธาตุเชิงชุมทั้งทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุม เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและความเชื่อให้ดำรงสืบอยู่ต่อไป

* Received 15 February 2024; Revised 21 March 2024; Accepted 24 March 2024

คำสำคัญ: พระธาตุเชิงชุม, การท่องเที่ยวเชิงศาสนา, ประวัติศาสตร์, สถาปัตยกรรม, ความศักดิ์สิทธิ์

Abstract

Phra That Choeng Chum is a significant religious site in Thailand. Since ancient times, the Sakon Nakhon Province has been home to a holy site of great religious significance, which has also become a prominent tourist destination. This location has significance as both a popular tourist destination and a site of great religious importance. It is an important place of worship that is a brick pagoda showing the unique style of Lan Chang Pagoda. This academic article aims 1) To study the historical significance and religious sanctity that have contributed to the prosperity of Phra That. 2) This academic article has the capacity to endure and effectively convey knowledge on Phra That Choeng Chum and serving as a means to distribute information to enhance the recognition and endorsement of Phra That Choeng Chum by examining existing information from documents and related evidence through research, record and summarize data which all information collected includes 3 parts 1) the legend of Phra That Choeng Chum and its history 2) the architecture of Phra That Choeng Chum 3) the sacredness of Phra That Choeng Chum. The result of the study established that in contemporary times, Phrathat has assumed a significant role, beyond its mere physical presence. This academic article is reflected in knowledge management collecting and organizing knowledge on cultural heritage and architecture. The residents of Sakon Nakhon Province have maintained a longstanding association with Phra That Choeng Chum, which has significantly influenced their way of life. Knowledge in the field of legend History, architecture and sacredness can be used to expand religious tourism by adding value through storytelling about history, architecture, and the sacredness of Phra That Choeng Chum. To provide knowledge of history, architecture, culture and beliefs continue to exist.

Keywords: Phra That Choeng Chum, Religious Tourism, History, Architecture, Sacredness

บทนำ

พระธาตุเจดีย์ เป็นสัญลักษณ์แห่งการเคารพบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธ เพราะสิ่งที่บรรจุอยู่ข้างในพระเจดีย์เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า มีคติการสร้างและการบูชาพระธาตุโดยมีการผสมความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้ความเชื่อ แนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุเปลี่ยนไปสู่ความผูกพันและความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิพลของพระธาตุยังสอดแทรกเข้าไปในวิถีของชาวพุทธ โดยมีความนิยมในการสร้างเจดีย์ขนาดเล็ก เพื่อเป็นที่บรรจุกระดูกของคนตายเรียกว่า ธาตุ หากเป็นผู้มีคุณธรรมและเป็นที่สักการะของคนในชุมชน ก็จะทำให้เจดีย์ขนาดใหญ่ขึ้น แต่หากเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้า อัฐิธาตุของพระอรหันต์หรือแม้แต่รอยพระบาท จะนิยมเอาคำว่า “พระธาตุ” นำหน้า เช่น พระธาตุเชิงชุม ด้วยเหตุนี้พระธาตุจึงมีคุณค่าต่อชาวพุทธหลายประการ คือ คุณค่าทางศาสนา คุณค่าทางสังคม และคุณค่าทางจิตใจ (พระมหาบุญนำ ปรกกโม, 2561) พระธาตุเชิงชุมเป็นพระธาตุที่มีความสำคัญในภาคอีสาน เป็นสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในจังหวัดสกลนคร จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์องค์ประธาตุเชิงชุมถูกสร้างขึ้นใน 2 ระยะ คือในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-17 และ พุทธศตวรรษที่ 22-24 และเป็นพระธาตุที่ประทับรอยพระพุทธบาทขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นความรุ่งเรืองในยุคอาณาจักรล้านช้าง

อาณาจักรล้านช้างถือเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์เจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและพระพุทธศาสนา มีอาณาเขตปกคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและประเทศลาว ชาวพุทธในภาคอีสานมีคติความเชื่อในเรื่องการบูชาพระธาตุมาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานตำนานพระอุรังคธาตุที่ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับความเป็นมาของพระอุรังคธาตุ ซึ่งวัดพระธาตุเชิงชุมมีประวัติปรากฏอยู่ใน “อุรังคธาตุนิทาน” (ตำนานพระธาตุพนม) เรียกชื่อว่า พระธาตุเชิงชุม โดยในอุรังคธาตุนิทานได้อธิบายรายละเอียดว่า เป็นสถานที่ประทับรอยพระบาทพระพุทธเจ้ามาแล้ว 4 พระองค์ คือ พระพุทธเจ้ากกุสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ พระพุทธเจ้ากัสปะ และ พระพุทธเจ้าสมนะโคดม ครั้นเมื่อถึงยุคศาสนาของพระสมนะโคดม พระพุทธเจ้าก็เสด็จมาบริเวณหนองหานหลวง พระยาสุวรรณภิงคาร เจ้าเมืองหนองหนานหลวงจึงก่อพระธาตุครอบรอยพระพุทธบาทไว้เรียกว่า ธาตุเชิงชุม ซึ่งการปรากฏข้อมูลพระธาตุเชิงชุมอยู่ในอุรังคธาตุนิทานในตำนานพระธาตุพนมนั้น แสดงให้เห็นว่าพระธาตุเชิงชุมเคยเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของอาณาจักรล้านช้างหรือในดินแดนอีสานเหนือมาก่อน สันนิฐานว่าเป็นยุคสมัยก่อนพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ปรากฏหลักฐานในปีพุทธศักราช 2093-2115 จนพระธาตุเชิงชุมได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และได้มีการบูรณะตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2552)

จากข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงศาสนา Ruttanavisanon W. และ Agmapisarn C. ได้ทำการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในประเทศไทย ด้วยวิธีการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาช่วยก่อให้เกิดการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนโดยรอบอย่างยั่งยืน (Ruttanavisanon, W. & Agmapisarn, C., 2022) นอกจากนี้ยังค้นพบอีกว่า ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 คนไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางของความเชื่อและที่พึ่งพิงทางจิตใจ วัดมีประโยชน์ทั้งทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ความเชื่อและความศรัทธาในวัดทำให้คนไทยมีการบอกต่อและกลับมาเที่ยววัดซ้ำ แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (วาเรศ รัตนวิสาลนนท์, 2565) ซึ่งทำให้เห็นว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์จะเป็นประโยชน์ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โดยการนำองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมมาบูรณาการและถ่ายทอดสืบต่อกันไป

จากร่องรอยทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดถือเป็นทุนทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ แต่ในปัจจุบันพบว่า ข้อมูลของพระธาตุเชิงชุมมีการเผยแพร่น้อย เนื่องจากข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีค่อนข้างจำกัด รวมถึงระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้ คณะผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพระธาตุเชิงชุม โดยทำการค้นคว้าและวิเคราะห์จากข้อมูลที่เป็นเอกสาร รวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์และความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุมในดินแดนอีสานเหนือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเชิงประจักษ์ที่สร้างคุณค่าให้กับผู้ที่ศึกษาและเป็นคุณค่าสูงสุดในการเผยแพร่องค์ความรู้พระธาตุเชิงชุม และเป็นฐานข้อมูลในการต่อยอดเพื่อใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม พระธาตุเชิงชุม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานโดยการศึกษาค้นคว้า ทบทวนข้อมูลพระธาตุเชิงชุม โดยดำเนินการศึกษาจาก หนังสือ ตำนาน บทความวิชาการและงานวิจัย โดยมีขั้นตอนและวิธีการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

คณะผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมเอกสารทั้งหมดที่มีของพระธาตุเชิงชุม โดยคณะผู้ศึกษาได้ทำการสืบค้นจากหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียมหาวิทยาลัยมหิดล และห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร รวมถึงการค้นคว้าเอกสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งคณะผู้เขียนมีความเชี่ยวชาญและภูมิหลังทางวิชาการในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการบริการ และอุตสาหกรรมการโรงแรม

หลังจากรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว คณะผู้ศึกษาจึงพิจารณาและสร้างหลักเกณฑ์ในการเลือกเอกสาร ในขั้นตอนแรก คณะผู้ศึกษาพิจารณาเอกสารจากความสำคัญของชื่อเรื่องว่ามีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือประเด็นเกี่ยวกับพระธาตุเชิงชุมมากน้อยเพียงใด โดยใช้การอ่านอย่างคร่าว ๆ เพื่อคัดเลือกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น ในกรณีที่บางเอกสารไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับพระธาตุเชิงชุมเลย คณะผู้ศึกษาจะคัดเอกสารชุดนี้ออกไปและไม่ใช้ในการศึกษา ขั้นตอนที่สอง เมื่อได้เอกสารที่ทำการคัดเลือกมาทั้งหมด คณะผู้ศึกษาจึงพิจารณาเอกสารจากความถูกต้องและความเป็นข้อมูลในปัจจุบัน เป็นเอกสารที่มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ตีพิมพ์ โดยในเอกสารต้องปรากฏการอ้างอิง ชื่อผู้เขียนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เวลา และสถานที่ ปีที่แต่ง สำนักพิมพ์ และที่มาของเอกสาร ในกรณีที่เอกสารปรากฏข้อมูลพระธาตุเชิงชุมแต่ไม่ปรากฏหลักฐานการอ้างอิงรวมถึงเอกสารที่มีข้อผิดพลาดและการบิดเบือนข้อมูล คณะผู้วิจัยจะแยกเอกสารเหล่านี้ไว้อีกส่วน ขั้นตอนที่สาม คณะผู้ศึกษาได้ทำการพิจารณาระบบการอ้างอิงของเอกสารว่ามีความเป็นตัวแทน คือต้องเป็นเอกสารที่สามารถแสดงรายละเอียดและประเภทเดียวกันได้ และมีความหมายชัดเจน คือเป็นเอกสารที่เข้าใจง่าย มีความชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษารายละเอียดและใช้ประกอบการการศึกษาวิจัย และขั้นตอนสุดท้ายคือการทำการร่างบันทึกการอ้างอิงของเอกสารทั้งหมดเพื่อไม่ให้เอกสารตกหล่น ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลการเลือกเอกสารแต่ละฉบับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการคัดเลือกเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุเชิงชุม

ชื่อเอกสาร	ผลการคัดเลือก	หมายเหตุ
1. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน	คัดเลือก	เอกสารที่สามารถแสดงรายละเอียดและมีเนื้อหาประเภทเดียวกัน
2. งานวิจัย การศึกษาวิเคราะห์พุทธศาสนาผ่านตำนานพระธาตุพนมและพระธาตุเชิงชุม	ไม่คัดเลือก	ไม่ปรากฏรายละเอียดข้อมูล
3. รายงานการวิจัยเชิงสำรวจ เรื่องสภาพหมู่บ้านริมหนองหารสกลนคร	คัดเลือก	เอกสารมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ ถูกต้องสมบูรณ์
4. หนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดสกลนคร	ไม่คัดเลือก	ไม่ปรากฏรายละเอียดข้อมูลของพระธาตุเชิงชุม
5. รายงานการวิจัย การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	คัดเลือก	เอกสารที่สามารถแสดงรายละเอียดและมีเนื้อหาประเภทเดียวกัน
6. จดหมายเหตุการณ์บูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2557	คัดเลือก	เอกสารมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ ถูกต้องสมบูรณ์
7. หนังสือเที่ยวไทยเศรษฐกิจไทย สกลนคร	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
8. หนังสือเจดีย์ พระพุทธรูป ฮูปแต้ม สิม ศิลปะลาวและอีสาน	คัดเลือก	เอกสารมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ ถูกต้องสมบูรณ์
9. หนังสือโบราณสถานในท้องถิ่นสกลนคร	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
10. หนังสือคู่มือชมปราสาทหิน: เทวนิยาย	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
11. โครงการกำหนดเขตพื้นที่เมืองเก่าสกลนคร	ไม่คัดเลือก	ไม่ปรากฏรายละเอียดข้อมูล
12. บันทึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์องค์พระธาตุเชิงชุม	ไม่คัดเลือก	ไม่ปรากฏรายละเอียดข้อมูล
13. หนังสือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
14. หนังสือท่องเที่ยวพระอารามหลวง ฉบับ ภาคอีสาน	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
15. หนังสือสารคดีท่องเที่ยว อิงประวัติศาสตร์ ภาคอีสาน	ไม่คัดเลือก	ไม่ปรากฏรายละเอียดข้อมูล
16. หนังสือรอยอดีตสกลนคร	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
17. หนังสือประวัติพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร	คัดเลือก	เอกสารปรากฏการอ้างอิงที่ชัดเจน
18. หนังสือธาตุอีสาน	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
19. หนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สกลนคร	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
20. ตำนานพงศาวดารเมืองสกลนคร	คัดเลือก	เอกสารปรากฏการอ้างอิงที่ชัดเจน
21. โครงการวิจัยเรื่องของดีเมืองสกลนคร	ไม่คัดเลือก	ไม่ปรากฏรายละเอียดข้อมูล
22. หนังสือเมืองหนองหานหลวงและภูพานมหาวนาสี	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
23. บทความวิชาการ ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวไทย พุทธ ในล้านช้าง	คัดเลือก	เอกสารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

เมื่อคัดเลือกเอกสารทั้งหมดที่ต้องการแล้ว คณะผู้ศึกษาจึงดำเนินการอ่านเพื่อประเมินคุณภาพและอ่านเพื่อเก็บรายละเอียด แล้วทำการบันทึกข้อมูลในแต่ละเอกสารที่มีเนื้อหาตรงกัน จัดระเบียบเอกสารที่เกี่ยวข้องและประเด็นที่ต้องการ โดยกำหนดตามลำดับความสำคัญของเนื้อหา รวมถึงการพิจารณาเนื้อหาในเอกสารที่มีหลักฐานการอ้างอิงว่ามีเนื้อหาตรงกับเอกสารที่ไม่มีหลักฐานการอ้างอิงที่แยกไว้ตั้งแต่แรกหรือไม่ เมื่อทำการอ่านและประมวลข้อมูลแล้วจึงทำการเขียนรายงาน ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลที่เกี่ยวข้องในสามประเด็นของพระธาตุเชิงชุม คือ 1) ตำนานพระธาตุเชิงชุมและประวัติศาสตร์ 2) สถาปัตยกรรมพระธาตุเชิงชุม 3) ความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตำนานพระธาตุเชิงชุม

ในยุคสมัยพระเจ้ากัสปะ ขุนขอมซึ่งเป็นราชบุตรเจ้าเมืองอินทปัฐนคร ได้มาสร้างเมืองขึ้นที่ริมหนองหานหลวง ขุนขอมท่านนี้มีราชบุตรคนหนึ่ง มีนามว่า สุรอุทกกุมาร ในวันที่ประสูติ ได้มีความอัศจรรย์ โดยบุตรที่กำเนิดมีพระขรรค์ถือออกมาและมีน้ำพุเกิดขึ้นในเมืองนั้น บิดาจึงได้ให้นามว่า เจ้าสุรอุทกกุมาร (โง่นคำ พรหมสาขา ณสกลนคร, 2539) ต่อมาเมื่ออายุครบสิบห้าพรรษา ขุนขอมผู้เป็นบิดาถึงแก่กรรม เจ้าสุรอุทกจึงได้ขึ้นเป็นเจ้าเมือง จากนั้นได้สถาปนาชื่อว่า พระยาสุรอุทก หลังจากนั้นได้กำเนิดบุตรชายสองพระองค์ องค์พี่ชายมีพระนามว่า เจ้าภิงคาร และน้องชาย คือ เจ้าคำแดง หลังจากนั้น พระยาสุรอุทกได้เดินทางตรวจบ้านเมืองจนเดินทางไปถึงปากน้ำมูลนที (ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ, 2556) ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับเขตอินทปัฐนครและเป็นเขตที่แบ่งเขตเมืองหนองหานหลวงซึ่งเป็นเขตแดนที่บิดามอบอำนาจให้ธนมูลนาคเป็นผู้รักษาอาณาเขต ทำให้พระยาสุรอุทกทรงพิโรธที่ให้สัตว์เดรัจฉานเป็นผู้รักษาอาณาเขต หลังจากนั้นพระยาสุรอุทกได้ชักพระขรรค์คู่กายออกมาข่มขู่ธนมูลนาค จึงทำให้ธนมูลนาคโกรธมาก จึงได้แสดงอิทธิฤทธิ์ตอบโต้กันทั้งสองฝ่าย

หลังจากตอบโต้ พระยาสุรอุทกได้ยกพลกลับบ้านเมือง แต่ธนมูลนาคยังไม่ลืมความโกรธจึงได้จัดกำลังพลงูและตามพระยาสุรอุทกไปถึงหนองหานหลวง แล้วสำแดงฤทธิ์ให้งูทุกตัวเป็นเก้งแล้วเดินทางต่อไปเมืองโพธิ์สามต้น หลังจากชาวเมืองเห็นจึงได้กราบทูลพระยาสุรอุทก เมื่อพระยาสุรอุทกทราบจึงสั่งนายพรานให้จับเป็นหรือจับตายเก้งเหล่านั้น เมื่อเก้งเหล่านั้นกำลังจะโดนจับ เก้งทุกตัวจึงหายตัวไปเหลือแต่ธนมูลนาคแต่เพียงผู้เดียว ธนมูลนาคจึงหลอกล่อนายพรานเข้าไปในป่าแล้วทำทีปวดขา นายพรานกับพวกจึงยิงด้วยหน้าไม้ผสมด้วยยาพิษ เมื่อธนมูลนาคไม่สามารถสู้ได้จึงสูบเอาดวงจิตออกจากร่างกายเก้ง จนเก้งถึงแก่ความตาย หลังจากนั้นธนมูลนาคทำอิทธิฤทธิ์ให้เก้งที่เสียชีวิตกลายร่างให้ใหญ่ขึ้นเท่ากับช้าง หลังจากนั้นนายพรานเหล่านั้นคิดว่าเก้งเสียชีวิตจึงลากศพมาที่โพธิ์สามต้น ครั้นถึงริมหนองหานหลวงไม่สามารถลากศพเก้งได้ต่อไปแล้ว เมื่อลากไม่ไหวจึงส่งข่าวให้พระยาสุรอุทกทราบ พระยาสุรอุทกจึงสั่งให้ทหารแล่เนื้อเก้งมารับประทาน ยิ่งแล่เนื้อเก้งเท่าไหร่เนื้อเก้งก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ในระหว่างที่ชาวเมืองรับประทานเนื้อเก้ง ธนมูลนาคได้รวมกำลังพลแล้วมุดลงไปในน้ำหนองหานหลวง ขุดหนองหานหลวงให้กลายเป็นแม่น้ำแล้วจับตัวพระยาสุรอุทกลากลงไปยังแม่น้ำโขง (สพสันติ์ เพชรคำ, 2560) ทรมานร่างกายแล้วให้พระยาสุรอุทกถึงแก่ความตายในที่สุด

ในขณะที่เมืองหนองหานจมอยู่ใต้บาดาลด้วยอิทธิฤทธิ์ของนาค บุตรชายทั้งสองของพระยาสุรอุทกได้ว่ายน้ำขึ้นไปที่แห้งและรอดชีวิตมาได้ เจ้าภิงคารและเจ้าคำแดงจึงไปตั้งพลพรรคกำลังโยธาโดยเห็นว่าภูน้ำลอดเชิงชุมเป็นชัยภูมิที่ดีและเป็นที่ประชุมรอยพระพุทธบาท ซึ่งขณะนั้นมีพญานาคตัวหนึ่ง ชื่อว่า สุวรรณนาค เป็นผู้รักษารอยพระพุทธบาทอยู่ ได้ยินสัตย์อธิษฐานว่า *“ข้าพเจ้าจะพาครอบครัวมาตั้งบ้านสร้างเมืองขึ้นที่ภูน้ำลอดนี้เพื่อรอยพระ บาทด้วย ขอให้เทพยดาผู้มีฤทธิ์ จงช่วยอภิบาลบำรุงให้บ้านเมืองวัฒนาถาวรตลอดไป”* (พระเจพนมเจติยานุรักษ์, 2514) สุวรรณนาคจึงแต่งตั้งให้เจ้าภิงคารเป็นเจ้าเมืองหนองหานหลวง ส่วนหนองหานน้อยก็แต่งตั้งให้เจ้าคำแดงเป็นเจ้าเมือง จึงมีเมืองหนองหานหลวงและเมืองหนองหานน้อยกำเนิดขึ้น หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จมาที่

พระธาตุพนมแล้วระลึกถึงพระพุทธเจ้าสามองค์ที่ได้เข้าสู่ปรินิพพานไปแล้ว ว่าพระพุทธเจ้าสามพระองค์นี้ ได้ทิ้งรอยพระบาทไว้ ตัวพระองค์เองก็เห็นว่าตัวเองจะเข้าปรินิพพานแล้วจึงพาสาวกห้าร้อยองค์ไปรอยพระบาทลงแผ่นศิลาที่ภูน้ำลอดเชิงชุม พระยาสุวรรณภิงคารที่ดูแลเมืองนั้นอยู่แล้วก็มารับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์จึงแสดงปาฏิหาริย์ให้พระยาสุวรรณภิงคารเห็นเป็นอัศจรรย์ โดยการแสดงให้เห็นมหารัตนมณีสามดวงและมีมหารัตนมณีอีกหนึ่งดวงเสด็จออกมาจากพระโอษฐ์ซึ่งมีรัศมีรุ่งโรจน์ จากนั้นได้ตรัสว่าที่แห่งนี้เป็นสถานที่อันประเสริฐแห่งหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้มาประชุมรอยพระบาทไว้ ซึ่งเปรียบดังรัตนมณีสามดวงนี้ คือ พระพุทธเจ้ากกุสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ พระพุทธเจ้ากัสปะ ส่วนดวงที่สี่ คือ พระพุทธเจ้าสมณโคดม และอีกห้าพันปีจะมีพระศรีอริยเมตไตรยอีกพระองค์หนึ่งที่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจะเสด็จมาประชุมรอยพระบาทไว้ ณ ที่นี้อีก จึงจะหมดภัทรกัป พอพระยาสุวรรณภิงคารได้เห็นสิ่งเหล่านี้ก็ทรงปลื้มปีติเลื่อมใสยิ่งนัก เพราะคิดว่าบ้านเมืองของตนตั้งอยู่ในที่ที่ประเสริฐมาก จึงชักอาวุธออกมา แต่มเหสีเอกทรงเตือนสติจึงเข้ากุมมือและแย่งอาวุธไว้ และบอกว่าหากพระพุทธเจ้ายังมีอายุยืนนานจะสามารถสั่งสมบุญกุศลสืบไป

เมื่อพระยาสุวรรณภิงคารได้ยินดังนั้นก็มีสติกลับคืนมาแล้วจึงถอดมงกุฎกษัตริย์ที่มีราคาสวมลงไปเพื่อครอบรอยพระพุทธบาทเพื่อเป็นเครื่องบูชาและสร้างอุโมงค์ก่อเป็นรูปเจดีย์ ไว้ที่ภูน้ำลอดเชิงชุมให้นามว่า พระเจดีย์พุทธบาทโรมชุม หรือ เชิงชุม (พระครูวิจิตรสกลการ, 2527)

ประวัติศาสตร์พระธาตุเชิงชุม

พระธาตุเชิงชุม เป็นปูชนียสถานและแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์ในดินแดนอีสานเหนือ กล่าวว่ามีความเกี่ยวข้องกับตำนานอุรังคธาตุซึ่งเป็นตำนานที่สำคัญสำหรับภูมิภาคอีสาน มีข้อสันนิษฐานว่า พระธาตุเชิงชุมสร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16–18 (บุรีรัตน์ สามัตถิยะ, 2552) โดยมีตำนานเล่าว่าครั้นเมื่อ พระยาสุวรรณภิงคาร ขึ้นครองราชย์เมืองหนองหาน ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาตอนปลายแห่งพระชนม์ชีพของพระสมณโคดม ในครั้งนั้นได้เสด็จประทับรอยพระบาทมาทางตะวันออกของประเทศอินเดีย และดอยนันทกังรี เมืองหลวงพระบาง ตามลำดับ จากนั้นได้มา ประทับที่พระบาทบัวบกบนภูพาน จังหวัดอุดรธานี พระบาทโพนฉันโพลเพล ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตรงข้ามอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย พระบาทเวินปลา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม แล้วมาพักแรมที่ภูกำพร้า อันเป็นที่ตั้งของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม หลังจากนั้นเสด็จขึ้นเหนือเมืองหนองหานหลวง เสด็จไปที่รอยพระพุทธบาทที่ ภูน้ำลอดเชิงชุม (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี และศิริพันธ์ ตาบเพ็ชร์, 2540) ได้โปรดธรรมเทศนา ทำให้พระยาสุวรรณภิงคารเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงได้ประทับพระบาททับซ้อนลงบนแผ่นศิลาที่มีรอยพระบาท ซึ่งในอดีตนั้นพระพุทธเจ้าได้เคยประทับรอยพระบาทของแต่ละพระองค์ซ้อน ๆ กันไว้แล้ว-พระยาสุวรรณภิงคารทรงมีความเลื่อมใส จึงถอดมงกุฎทองคำหนักหนึ่งแสนตำลึง สวมลงบูชารอยพระบาทแผ่นศิลาที่บรรจุพระพุทธบาทจมลงไปภายใต้ภูน้ำรอด เมื่อครั้นถึงวันพระทรงสร้างอุโมงค์ด้วยหิน จึงได้ชื่อว่า พระธาตุเชิงชุม สำหรับชื่อของพระธาตุเชิงชุมนั้น สามารถแปลความหมายได้ว่า

พระธาตุ หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นผลตกทอดมาจากพระพุทธองค์

เชิง หมายถึง คำสุภาพในภาษาไทยที่มีความหมายถึง ตีน เช่น ตีนภูเขา เชิงเขา

ชุม หมายถึง คำที่เรียกสั้นลงมาจากคำว่า ประชุม หรือ ชุมนุม หมายถึงคนหลายคนหรือของหลายสิ่งมารวมกันเข้า ซึ่งตรงกับคำพื้นเมืองอีกคำหนึ่งว่า จุ้มกัน หรือ สุมกันเข้า นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้จึงแปลความเชื่อของพระธาตุเชิงชุม ได้ว่า เจดีย์อันเป็นที่รอยพระบาทของพระพุทธเจ้ามารวมกันอยู่ (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2541)

เรื่องราวเมืองหนองหานได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งเมื่อสมัยตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เนื่องจากมีผู้อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านธาตุเชิงชุมและละแวกใกล้เคียง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งให้ยกไพร่พลมารักษาการณ์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้ยกบ้านธาตุเชิงชุม

เป็นเมืองที่ชื่อว่า สกลทวาปี และต่อมาในรัชกาลที่สาม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งเป็นเมืองใหม่ ชื่อ สกลนคร มาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงตั้งชื่อพระธาตุว่า วัดพระธาตุศาสดาราม ต่อมาได้มีการเปลี่ยนมาใช้ชื่อเดิมว่า วัดธาตุเชิงชุม วัดพระธาตุเชิงชุมได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ชื่อว่า วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เมื่อปี พ.ศ. 2496 (กองพุทธสารนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550)

สถาปัตยกรรมพระธาตุเชิงชุม

พระธาตุเชิงชุม เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ฐานรูปสี่เหลี่ยม สูงประมาณ 24 เมตร ยอดฉัตรทองคำเหนือองค์พระธาตุเชิงชุมทำด้วยทองคำหนัก 247 บาท มีซุ้มประตู 4 ด้าน ข้างในทึบ สร้างครอบรอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ภายในวิหารใกล้พระธาตุเชิงชุมเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อองค์แสน โดยมีซุ้มประตู 4 ด้าน คือ ด้านตะวันตก ด้านเหนือ ด้านใต้ และด้านตะวันออก ลักษณะประตูเป็นประตูปิดเปิดได้ แต่เปิดได้ไม่มาก เพราะติดองค์สถูปภายใน ซึ่งเจดีย์องค์ใหม่สร้างครอบไว้ ส่วนด้านตะวันออกเป็นประตูทางเข้าสถูปภายในวิหาร ทรวดทรงของพระธาตุเชิงชุมเป็นทรงเจดีย์สี่เหลี่ยมลดชั้นจากฐานขึ้นไปสู่ยอด-3 ช่วง จนถึงเต้าระฆัง และรับด้วยดวงปลีที่ทำเป็นทรงบัวเหลี่ยมปักยอดฉัตรทองคำ มีซุ้มประตู 3 ด้าน เพื่อให้เห็นพระธาตุองค์เดิม (ประภาวี วงษ์บุตรศรี และคณะ, 2556) ภายในเวลาต่อมาได้นำพระพุทธรูปปางห้ามญาติซึ่งมีลักษณะคล้ายพระพุทธรูปองค์สำคัญของอาณาจักรล้านช้างมาติดไว้ในซุ้มทั้งสามด้าน องค์ประกอบสำคัญของพระธาตุ คือ ซุ้มประตูโขงทรงหอแก้วดอ เป็นลักษณะหอแก้วเฟื่อง สร้างในพื้นที่ครึ่งหนึ่งของปริมณฑล (สุรัตน์ วรางค์รัตน์, 2532) เป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดแบบล้านช้าง จากหลักฐานทางศิลปกรรมทำให้เชื่อได้ว่า สร้างครอบบนปราสาทในวัฒนธรรมขอม ซึ่งอาจมีมาแล้วตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 แต่รูปแบบที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้จัดเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดแบบล้านช้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 ซุ้มจะทำเป็นซุ้มยอดปราสาทแบบอยุธยาหรือรัตนโกสินทร์แล้ว เพราะทำเป็นเรือนชั้นซ้อนที่มีเสาตั้ง และคานมีการประดับกลีบขนุนปรางค์ และส่วนยอดมีลักษณะคล้ายปรางค์ ส่วนยอดเป็นเจดีย์ทรงระฆังสี่เหลี่ยมแบบพระธาตุพนม แต่มีเรือนธาตุชั้นเดียว ที่เรือนธาตุไม่มีเสาติดผนังและเสาเซาะร่องเหมือนพระธาตุพนม (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2555)

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมขององค์พระธาตุเชิงชุมในปัจจุบันเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ศิลปกรรมแบบล้านช้าง มีฐานล่างเป็นแท่งสี่เหลี่ยม ชั้นต่อ ๆ ขึ้นไปมีขนาดลดหลั่นกันเป็น 6 ชั้น โดยมีกำแพงแก้วเตี้ย ๆ ล้อมรอบ ที่มุมของฐานล่างสุดประดับด้วยเสากลม จากจดหมายเหตุการบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเชิงชุมยังพบข้อมูลว่า บริเวณกึ่งกลางของฐานทำลวดลายปูนปั้นเป็นซุ้มประตู ทรงหอปราสาทสูงทั้ง 3 ด้าน ช่างท้องถิ่นเรียกว่า “ซุ้มแก้วดอ หอแก้วเฟื่อง” ส่วนบนขึ้นไปทำเป็นองค์ระฆังทรงสี่เหลี่ยมต่อด้วยบัลลังก์เหลี่ยม มีส่วนยอดทรงกรวยเหลี่ยมซ้อนขึ้นไป สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวปลายพุทธศตวรรษที่ 22 เพื่อก่อสวมปราสาทหินแบบขอมไว้ภายใน ซึ่งปราสาทหินที่อยู่ข้างในมีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หน้ากว้าง 40 เมตร หน้าแคบวัดได้ 20 เมตร สูง 2 เมตร ฐานกว้าง 10 เมตร สูงประมาณ 30 เมตร มีประตูหลอกอยู่ 3 ด้าน มีทางเข้าด้านตะวันออกเพียงด้านเดียว ทำด้วยศิลาแลง มีจารึกอักษรขอมโบราณ ภาษาเขมรราวพุทธศตวรรษที่ 17 จำนวน 12 บรรทัด ที่ซุ้มประตูด้านขวามือมีขนาดกว้าง 49 เซ็นติเมตร สูง 52 เซ็นติเมตร

พระธาตุเชิงชุมมีปรากฏหลักฐานการบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุและวิหารอย่างต่อเนื่องมาแล้วถึง 8 ครั้ง ทำให้รูปทรงขององค์พระธาตุและสิ่งปลูกสร้างโดยรอบมีความเปลี่ยนแปลงไปจนแทบไม่เหลือรูปรอยเดิม นอกจากรอยพระพุทธบาท 4 รอยเท่านั้น (จังหวัดสกลนคร, 2557)

ความศักดิ์สิทธิ์พระธาตุเชิงชุมในดินแดนอีสานเหนือ

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร จังหวัดสกลนคร ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย (ภาคอีสาน) ซึ่งเป็นปูชนียสถานและโบราณวัตถุที่รู้จักกันเป็นอย่างดีสำหรับประชาชนชาวไทย รวมถึงชาวต่างชาติ เพราะสถานที่แห่งนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่น่าสนใจในการศึกษาหาความรู้ อีกประการหนึ่ง คือ “ความศักดิ์สิทธิ์” ขององค์พระธาตุฯ ที่ก่อให้เกิดความเชื่อและความศรัทธาจากประชาชน รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจังหวัดสกลนครซึ่งยึดถือปฏิบัติกันอย่างยาวนาน แสดงออกให้เห็นว่าวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตำราพงศาวดารเมืองสกลนครได้กล่าวว่า วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารเป็นเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ประดิษฐานรอยพระบาทของอดีตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์ ในตำนานยังกล่าวไว้อีกว่า ในกาลสมัยของพระศรีอริยเมตไตรยก็จะมีการซ้อนประทับรอยพระบาท รวมทั้งสิ้นครบ 5 พระองค์ ตามหลักพุทธประเพณีภัทรกัป จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ชาวจังหวัดสกลนครเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระธาตุเชิงชุม ใช้ยึดถือเป็นหลักชัยและเป็นมิ่งขวัญในการดำรงชีวิต ความเชื่ออีกประการหนึ่งของชาวสกลนคร คือ เชื่อว่าบุคคลใดก็ตามที่เดินทางมาจังหวัดสกลนครแล้วไม่ได้เดินทางไปนมัสการองค์พระธาตุฯ เท่ากับว่ายังไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองทางจิตใจ การฝากดอกไม้และธูปเทียนบูชาองค์พระธาตุ เพื่อมีจุดประสงค์ช่วยให้ปกปักษ์รักษา เกิดขึ้นกับประชาชนบางกลุ่มที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระธาตุเป็นอย่างมากหากไม่ได้เดินทางมานมัสการด้วยตนเองก็จะใช้วิธีการดังกล่าวแสดงออกถึงการน้อมระลึกถึงองค์พระธาตุฯ (โง่นคำ พรหมสาขา ณสกลนคร, 2539)

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์นามว่า “หลวงพ่อพระองค์แสน” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวสกลนคร ตามคำบอกเล่าได้เล่าขานไว้ว่า มีเรื่องมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นระหว่างหลวงพ่อพระองค์แสนกับชาวบ้านที่ไปกราบไว้บูชา หากบุคคลใดที่ได้มีโอกาสได้มองพระพักตร์ของหลวงพ่อพระองค์แสนด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม ท่านจะมองกลับมายังที่บุคคลนั้นด้วยรอยยิ้มด้วยเช่นกัน แต่ถ้าหากบุคคลนั้นมองพระองค์ท่านด้วยสีหน้าบึ้งตึง สีหน้าบนพระพักตร์ของพระองค์แสนก็จะบึ้งตึงด้วยเช่นเดียวกัน

หลวงพ่อพระองค์แสน มีอายุเก่าแก่กว่า 700 ปี หรือราวพุทธศักราช 1800 เป็นปูชนียวัตถุที่แสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาทางด้านจิตใจอย่างเห็นได้ชัด ในประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึง พระเจ้าชัยวรมันที่ 3 ของขอม (ประเทศกัมพูชา) พระองค์ได้มีพระประสงค์ให้ก่อสร้างหลวงพ่อพระองค์แสนเพื่อใช้ในการแก้บนที่พระองค์ท่านได้บนบานศาลกล่าวไว้ เนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมืองเกิดการกบฏ พระองค์จึงเสด็จหนีไปอยู่ที่ลังกา (ประเทศศรีลังกา) และได้ทรงทอดพระเนตรเห็นพระพุทธรูปแก้วที่ลังกา พระองค์ท่านเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจึงได้กล่าวคำบนบานไว้ว่า “ถ้าได้กลับไปครองราชย์ที่เมืองขอมตามเดิมจะสร้างพระพุทธรูปไว้ในพระพุทธศาสนา” หลังจากนั้นพระเจ้าชัยวรมันที่ 3 ได้รวบรวมกองกำลังไพร่พลยกทัพกลับไปเพื่อปราบกบฏบ้านเมืองจนสำเร็จและครองราชย์ตามเจตนาอธิษฐาน จึงได้สร้างพระพุทธรูปทองคำทั้งองค์ในนามว่า “หลวงพ่อพระสุวรรณแสน” ต่อมาในยุคของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ทรงย้ายเมืองไปอยู่ที่นครธม เนื่องจากบ้านเมืองไม่สงบสุขเกิดความระส่ำระส่าย จึงตัดสินพระทัยย้ายหลวงพ่อพระสุวรรณแสนไปซ่อนไว้ในน้ำ เพราะเหตุที่พระองค์ไม่สามารถอันเชิญพระพุทธรูปไปด้วยได้ เพราะเกรงกลัวว่าข้าศึกจะแย่งชิงพระพุทธรูปไปในระหว่างทาง

จากนั้นพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีพระประสงค์ให้สร้างหลวงพ่อพระองค์แสนองค์ปัจจุบันขึ้นประดิษฐานแทนองค์เดิม (พระครูวิจิตรสกลการ, 2527) ในหนังสือประวัติวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ได้เขียนไว้จากคำบอกเล่าของพระครูเกษมธรรมญาณ (พระครูวิจิตรสกลการ, 2527) ถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อพระองค์แสนว่า “คราวใดที่มีการซ่อมหลังคาพระวิหารมุงหลังคาไม่ทัน ปล่อยให้ท่านตากแดดตากฝน ในปีนั้นน้ำในสระพังทองจะแห้งขอดและฝนจะแล้งในเขตจังหวัดสกลนคร”

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร จากพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

(รัชกาลที่ 9) สาเหตุอันเนื่องมาจากความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุเชิงชุม ที่สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธในจังหวัดสกลนคร รวมถึงประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศที่นับถือเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ในทุก ๆ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ (สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง) เสด็จฯ มายังจังหวัดสกลนครและประทับอยู่ที่ภูพานราชนิเวศน์ และทั้งสองพระองค์เคยเสด็จฯ มาเวียนเทียนที่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร นับว่าเป็นมหามงคลแก่ชาวจังหวัดสกลนคร นอกจากทั้งสองพระองค์ที่เสด็จฯ มานั้น ยังมีพระบรมวงศานุวงศ์ในรัชกาลที่ 9 หลายพระองค์ที่ได้เสด็จมายังวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารแห่งนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครพนม, 2552)

ความเลื่อมใสศรัทธาวัดพระธาตุเชิงชุมวรริหาร สามารถอธิบายได้จากลายลักษณ์อักษรของผู้ที่ได้เดินทางมานมัสการองค์พระธาตุฯ ซึ่งมีตัวอย่างที่ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้ (สุดใจ เขียวบริสุทธิ์, 2507)

“ได้มานมัสการพระธาตุเชิงชุม มีความเลื่อมใสศรัทธายิ่ง” ผ. ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2498”

“เป็นครั้งแรกในชีวิตของข้าพเจ้าที่ได้มานมัสการพระธาตุและหลวงพ่อพระองค์แสนจงดลบันดาลให้ข้าพเจ้าสำเร็จความปรารถนาทุกประการด้วย.” ร.ต.ท. สมศิริ รองสารวัตรกองตำรวจน้ำ หนองคาย ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2502”

นอกจากนี้ งานประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสกลนครยังสะท้อนให้ถึงความเชื่อ ความศรัทธาและการยึดถือองค์พระธาตุเชิงชุมมาเป็นหลักชัยและเป็นมิ่งขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต งานประเพณีประจำปีที่สำคัญคือ เทศกาลนมัสการองค์พระธาตุเชิงชุมและหลวงพ่อพระองค์แสน งานประเพณีดังกล่าวเริ่มขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2495 นับว่าเป็นงานที่มีความสำคัญกับชาวจังหวัดสกลนครเป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงการรวมใจกันและการแสดงออกถึงแรงศรัทธาต่อองค์พระธาตุฯ ของคนในท้องถิ่น งานประเพณีนี้ ตรงกับวันขึ้น 9 ค่ำ เดือนยี่ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ ทุกปี ตามจันทรคติ งานประเพณีอีกงานหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประชาชนในจังหวัดนี้คือ งานประเพณีแห่ประสาทผึ้ง จัดขึ้นในช่วงออกพรรษาของทุกปี จัดระหว่างวันขึ้น 12 – 15 ค่ำ เดือน 11 การแห่ขบวนปราสาทผึ้ง ถูกจัดในวันขึ้น 14 ค่ำ โดยการตกแต่งขบวนมาจากชาวจังหวัดสกลนครตามคุ้มวัดต่าง ๆ โดยประมาณ 20 คุ้มวัด ผลงานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของชาวบ้านที่มาจากคำว่า “ตกแต่งวิจิตรอลังการ” ในการตกแต่งขบวนแห่และการถ่ายทอดผลงานออกมาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานประเพณีแห่ประสาทผึ้งที่ได้นำขบวนแห่ไปยังวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เพื่อตั้งเป็นพุทธบูชาพระธาตุเชิงชุม ความสำคัญของประเพณียังสามารถแสดงถึงวิถีชีวิตชาวบ้านกับวัดอีกด้วย (กองพุทธสารนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550)

สรุป

การศึกษาประวัติความเป็นมาและความศักดิ์สิทธิ์ พบว่า พระธาตุเชิงชุมเป็นพระธาตุที่สำคัญตั้งอยู่ในจังหวัดสกลนคร เป็นปูชนียสถานและแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองสกลนครมาแต่โบราณและเป็นที่ศรัทธาของชาวสกลนครและชาวไทยจากทั่วทุกสารทิศที่เชื่อในความเป็นสิริมงคล เป็นสถานที่ประทับรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าทั้งสี่พระองค์ ครั้นเมื่อพระยาสุวรรณภิงคารขึ้นครองราชย์เมืองหนองหาน ได้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงได้ก่อพระธาตุครอบรอยพระบาทไว้และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์ พระภิกษุจำพรรษาจำนวนมากและได้ทำเรื่องขอเป็นพระอารามหลวงพร้อมกับการได้รับชื่อเป็น วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร วิถีชีวิตของชาวจังหวัดสกลนครมีความผูกพันกับองค์พระธาตุเชิงชุมวรวิหารมาเป็นเวลายาวนาน สมคำขวัญประจำจังหวัดสกลนคร “พระธาตุเชิงชุมคู่บ้าน” การเดินทางท่องเที่ยงเชิงศาสนาของประชาชนที่มานมัสการองค์พระธาตุ

ฯ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นว่าปูชนียสถานและโบราณวัตถุแห่งนี้อาศัยแรงศรัทธาของประชาชนเป็นสำคัญในในการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี และยังเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีของชาวสกลนครต่อบรรพบุรุษ ผู้ที่ได้มอบวัตถุอันล้ำค่าไว้ให้ได้กราบไว้บูชาเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต ดังจะเห็นจากข้อความ *“ชั่วนาตาปี พระธาตุเชิงชุมจะเที่ยงตรงไม่โอนเอน ไม่ระคายเคืองหวั่นไหวต่อพายุแรงแดดฝน แม้การติชมประการใด ๆ ทั้งสิ้น ความศรัทธาเคารพของพุทธบริษัท ยังมั่นคงเหนียวแน่นไม่คลอนแคลน ตลอดกาลผ่านฤดูปีแล้วปีเล่าด้วยความภาคภูมิใจ นี่แหละเมืองไทย ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รุ่งเรืองร่มเย็นอยู่ภายใต้บารมีธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า”* ด้านสถาปัตยกรรมขององค์พระธาตุเชิงชุม ในปัจจุบันเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน สร้างครอบรอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ โดยเอกลักษณ์ของพระธาตุเชิงชุมคือรูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบล้านช้าง ตำนานพระธาตุเชิงชุมและประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมพระธาตุเชิงชุม ความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุม ข้อมูลที่ปรากฏเป็นประโยชน์ทางมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เกิดผลกระทบที่ดีทางสังคมที่ทำให้คนในสังคมมีความเข้าใจอันดีมากขึ้นผ่านประเพณีที่เกิดขึ้นโดยมีพระธาตุเป็นศูนย์กลางที่รวมศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่ เกิดการสร้างคุณค่าร่วมกันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ข้อเสนอแนะในการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุม สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โดยการเพิ่มมูลค่า (Value-added) ให้แก่การท่องเที่ยว จากการเล่าเรื่องราว (Storytelling) ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเชิงชุม นอกจากนี้ยังสามารถนำความรู้จากผลการศึกษานี้ไปใช้ในเชิงวิชาการ การจัดการความรู้ (Knowledge Management - KM) เกี่ยวกับพระธาตุเชิงชุม เพื่อรวบรวม จัดการ และให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและความเชื่อ ข้อเสนอแนะในการเขียนผลงานวิชาการในครั้งถัดไป สามารถเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อทำการวิจัยในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธสารนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). ท่องเที่ยวพระอารามหลวง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครพนม. (2552). สกลนคร. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

โง่นคำ พรหมสาขา ณสกลนคร. (2539). ตำนานพงศาวดารเมืองสกลนคร. สกลนคร: สโมสรไลออนส์ สกลนคร.

จังหวัดสกลนคร. (2557). จดหมายเหตุการณ์บูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร พุทธศักราช 2557. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

บุรีรัตน์ สามัตถิยะ. (2552). ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ประภาวี วงษ์บุตรศรี และคณะ. (2556). การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

พระครูวิจิตรสกลการ. (2527). ประวัติพระธาตุเชิงชุม สกลนคร. พระนครศรีอยุธยา: กรุงสยามการพิมพ์.

พระเจพนมเจติยานุรักษ์. (2514). ประวัติพระธาตุเชิงชุม สกลนคร. พระนครศรีอยุธยา: กรุงสยามการพิมพ์.

พระมหาบุญนำ ปรกกโม. (2561). ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(4), 1568-1577.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2552). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.

วาเรศ รัตนวิสาลนนท์. (2565). อิทธิพลของการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้สถานการณ์โควิด 19. วารสารศิลปการจัดการ, 6(4), 1791-1804.

ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ. (2556). เมืองหนองหานหลวงและภูพานมหาวนาสี. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิปรไพวิริยะพันธุ์.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2555). เจดีย์ พระพุทธรูป ฮูปแต้ม สิม ศิลปะลาวและอีสาน. กรุงเทพมหานคร: มิวเซียม พรส.

สพสันติ์ เพชรคำ. (2560). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสกลนคร. สกลนคร: สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุดใจ เขียวบริสุทธิ์. (2507). อนุสรณ์งานเทศกาลนมัสการพระธาตุเชิงชุม 11-17 มกราคม 2508. ธนบุรี: สุทธิสารการพิมพ์.

สุรัตน์ วรางค์รัตน์. (2532). โบราณสถานในท้องถิ่นสกลนคร. สกลนคร: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูสกลนคร.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2541). คู่มือชมปราสาทหิน: เทวนิยาย. สกลนคร: สกลนครการพิมพ์.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี และศิริพันธ์ ตาบเพ็ชร์. (2540). รอยอดีตสกลนคร. ขอนแก่น: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น.

Ruttanavisanon, W. & Agmapisarn, C. (2022). Religious tourism in Thailand-A review of Thai literature from 2012-2021. Social Science Asia, 8(1), 12-25.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปสั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ในรายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด) .....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)